HISTORIA MORBORUM,

QUI

ANNIS M DCIC. M DCC. M DCCI

VRATISLAVIÆ

GRASSATI SUNT,

A

COLLEG. ACAD. LEOPOLD. NAT. CURIOS. VRATISLAVIENS.

IN LUCEM EDITA.

OPUS VARIIS CASIBUS ET CAUTELIS PRACTICIS, JUDICIIS ITEM DE REMEDIIS, ET VERA CURANDI RATIONE INSTRUCTUM.

ACCEDIT APPENDICIS LOCO

TRACTATUS de EXPERIENTIA,

IN QUO

NATURA EXPERIENTIÆ DESCRIBITUR, ET QUAM CAUTE COMPARANDA EA SIT, EXPLICATUR.

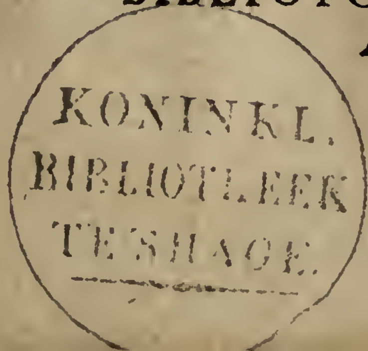

VRATISLAVIÆ & LIPSIÆ,

SUMPTIBUS CHRISTIANI BAUCHII,

BIBLIOPOLÆ VRATISLAVIENSIS,

ANNO M DCC VI.

SACRATISSIMO
POTENTISSIMO
AC
INVICTISSIMO
ROMANORUM IMPERATORI

LEOPOLDO MAGNO,

PERPETUO AUGUSTO,
GERMANIÆ,
HUNGARIÆ,
BOHEMIÆ,
DALMATIÆ,
CROATIÆ,
SCLAVONIÆ,
&c.
REGI.

ARCHIDUCI AUSTRIÆ,

BURGUNDIÆ,

BRABANTIÆ,

STIRIÆ,

CARINTHIÆ,

CARNIOLÆ

ET

LUTZENBURGI,

WURTENBERGÆ

AC

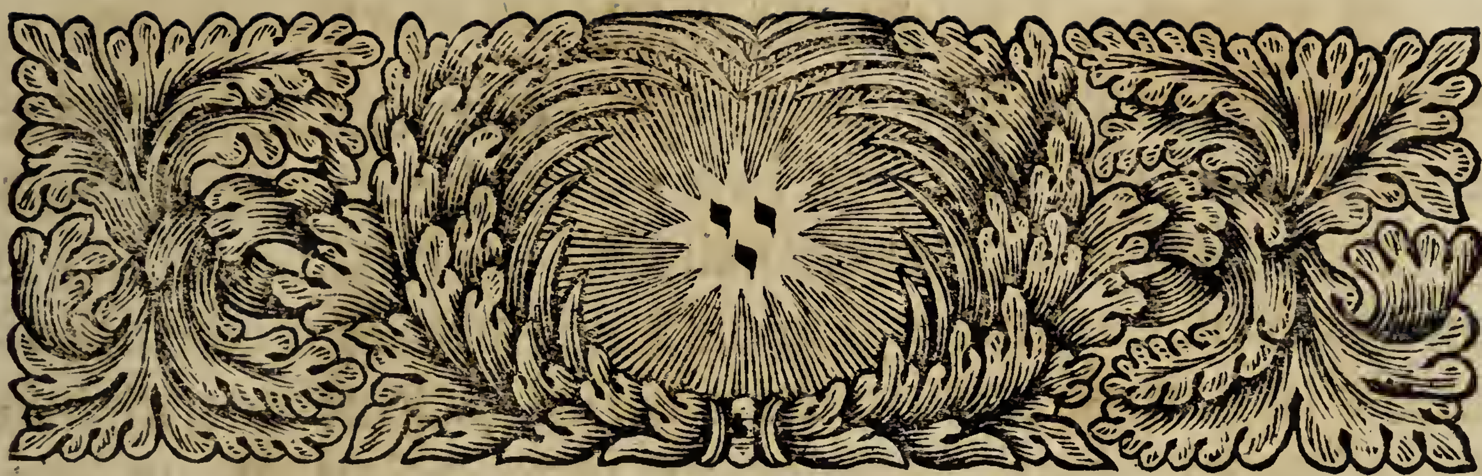
SILESIÆ

DUCI,

COMITI TIROLIS,

&c. &c. &c.

Au-

Augustissime Cæsar!

Nter armorum strepitum, tubarumq; clangorem ac tormentorum tonitrua & fulmina, trepidant Musæ, & tristes Camœnæ ubique profugæ sunt, maximè etiam accessus ad alta Principum palatia iis est interclusus. Et propterea non tantùm metu & conscientiâ tenuitatis nostræ ac fulgore radiorum Augustissimæ Tuæ Majestatis, sed & gravissimo, dum Jus Tuum

armis exequeris, bello retardari poteramus, quò minus ad ſacratiſſimos pedes Tuos has ſchedulas deponeremus. At verò non ignorabamus etiam, Tuam Majeſtatem id Sibi ab auſpicatiſſimi regiminis incunabulis crediſſe divinitùs negotii datum, ut cum omni ratione commodis ac felicitati Imperii, Regnorum Provinciarumque conſuleret, tùm ut labentes, & in ſqualore jacentes literas, inſtar Herculis Muſagetæ erigeret, & in priſtinam dignitatẽ reſtitueret, ac inter bellicas tempeſtates de amœniſſimis pacis artibus curam gereret. Hinc nobis animi crevêre, ut coram Auguſtiſſimo Throno, in cujus cultu & admiratione defixus hæret orbis, humillimè, genubus advoluti, has chartas ſupplices & proni offerre audeamus. Exiguum opuſculum eſt, nec quicquam digni continet Tua Majeſtate, cui par nihil habet Orbis terrarum; Nihilominus ſubjectiſſima nos ſuſtentat ſpes, fore, ut argumentum Clementiſſimè placeat. Ediſſerunt hæ paginæ, quomodo curas noſtras omnes contulerimus ad conſervandam valetudinem, & abigendos morbos æternùm Tuis Sceptris devotorum Vratislavienſium, qui univerſi multô majori jure, quàm olim Romani Auguſto, Hadriano, Antonino Pio, Tibi Patris nomen, maximo conſenſu deferunt. Si enim laudabilis amabilisque Princeps planè populi Pater eſt, ut in vetuſtiſſimis Chinenſiũ carminibus olim publicè cantatum; cui à condito Mundo rectiùs hoc Nomen tribuitur, quam Tibi, Auguſtiſſime Cæſar, qui verè Generis humani delitium es, omnibusque laudibus, quæ in omnium ſeculorum memoriâ vigebunt,

cun-

cunctis Principibus palmam præripis? Atque vel hinc persuasi sumus, quod labores nostri pro salute Tuorum Vratislaviensium, qui devotissimo cultu, & fide non ullâ unquã labe temerandâ, Te Patrem nuncupant, exantlati sese Tuæ Majestati sint approbaturi, cùm juxta Ciceronianum illud: Civem unum servare, plus sit, quàm mille hostes occidere. Tanto verò majori fiduciâ ad pedes Tuos se hoc scriptum demittit, quô majora Gratiæ in subjectissimam Naturæ Curiosorum Leopoldinam Academiam, cujus nostrum Collegium pars est, prostant documenta. Tuæ Gratiæ Illa ortum, incrementa debet, & Cæsarea Clementia hodiè adhuc ejus anima est, per quam Spiritum trahit. Nec minori Clementiâ nostrum quoq; Vratislaviensium Collegium complexus es, ac nuper adhuc Tuæ Gratiæ radiis illud illustrasti, atque eo ipso stimulum addidisti ad chartas has, sub Clementissimis auspiciis elaborandas, quas, dùm in signum subjectissimæ devotionis, & tesseram humillimæ gratiarum actionis Tuæ Majestati summâ veneratione offerimus, iterum iterumque, audaciæ & temeritatis pœnam deprecamur, & supplices obsecramus, ut hunc, quantumvis exiguum, laborem Clementissimè suscipias, conatusque nostros, Cæsareâ Regiâque Gratiâ provehas, ac nostrum Collegium sub Gloriosissimi Tui Nominis clypeo, ab invidorum morsu tutum præstes.

DEus Tuam Augustissimam Majestatem, cujus salute tot regnorum continetur salus, servet, longissimum Vitæ spatium prioribus annis addat, ac in provectiori æta-

ta-

tate, virium, Augustissimæque prosperitatis incrementa largiatur! Victricia jubeat esse vexilla Tua, ut latissimè pateat Tuum Imperium, & in occasum metas Herculis excedat! Largiatur Tibi DEus Imperium porrò securum, Domum tutam, Exercitus fortes, Senatum fidelem, Populum probum, & quæcunque Pii ac Boni Principis vota esse possunt! Denique, qui Orbis Universi, idem quoque fiat Augustissimæ Domus Austriacæ ac regnorum finis! Faxit DEus, ut Hispania Reges nullos, nisi ex Te natos agnoscat!

Hoc nostrorum caput est votorum, hæc summa desideriorum, hæc regula nostrarum obsecrationum, qui sumus

Augustissimæ TUÆ Majestatis

humillimi ac subjectissimi servi

CÆSAREO-LEOPOLDINÆ
Academiæ Natur. Curios.
Collegæ Vratislavienses.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Eleberrimorum Virorum exemplo inducti, morborum, qui año 1699. grassati apud nos sunt, historiam condere aggressi sumus, eaque nos sustentat spes, fore, ut institutum nostrum à Viris æquis, & in Medicinâ faciendâ exercitatis, non improbetur. Ii enim soli optimè norunt, quantum commodi, cùm incidit mali genus aliquod ignotum, ex diversarum constitutionum morbosarum comparatione, in artem redundet; Minime vero angemur, si inclementiùs de laboribus nostris nugivendulos agyrtas & jactabundos panacæarum venditores intellexerimus judicare; longe enim imperita horum hominum censura infra iram nostram est. Non nobis plaudimus, nec aliorum aucupamur plausus, non trivialem tamē*

b son-

* Conf. Castigation. Græbner. p. 5. 6. 7.

ſonticorum quorundam affectuum notitiam ſed experientiæ conformem ex noſtra praxi hauſtã, monitis fortè non inutilibus, circa curam & eventum morborum illuſtratam Lectori dare allaboravimus. Oleum lucernamque pagellæ hæ non redolent, ſed inter praxeos tædia nobis nata, eo minimùm nomine placebunt, quòd nullius Medici nomen famamque lacerent, ſed intra debitos modeſtiæ cancellos ſeſe contineant. Dùm autem noſtra Obſervatorum nomina legis, cave, nos ambitioſam in his ſchedulis ſcientiæ tabulam ſuſpendere voluiſſe credas, ſed eo id fine factum eſſe interpreteris, ne hiſtoriæ laboraret & periclitaretur fides. Si lucubratiunculæ hæ non ſordent, penſum cœptum pertexemus. Tu autem, quisquis es, Lector, cum nobis benè precaberis Inclyto Senatui Populoque Vratislavienſi, DEUM obteſtatus, ut ars, quæ Salutis hominum curam agit, Civium Sanitatem, ſuaviſſimum illud ac pretioſiſſimum vitæ condimentum, quo nil*

Divitiæ poſſunt regales addere majus,

præſentem caſte ſervet, dubiam ac periclitantem muniat, amiſſamque ſolerter reſtituat.

* *Conf. Caſtigat. Græbn. p. 7. 8.*

)o(

I. N. I.

I. N. J.

Nni nonagesimi noni Januarium (*a*) præterlapsi proximè seculi horridum Vratislaviensibus reddidere Nebulæ & Venti variis vicissitudinibus, potissimùm intercurrente pluviâ, subinde tamen & frigore, quamvis remissiori, graves. Initium quoque imò majorem ferè partem Februarii sub eâdem cœli inconstantia transegimus, nisi quòd alterna frigoris vis majori impetu corpora nostra concuteret, & aër circa plenilunium serenus langventes animos excitaret. Eandem cœli inclementiam ineunte mense Martio experti sumus; non rarò tamen effundebantur ad plenilunium usque, quæ illicò tabescebant, nives, & terra pruinis horrebat. Mollior aër vergente ad finem Mense, ac sudum, tellurem fovebat. (*b*) Primus ergò hic anni quadrans, ut apparet, toto ferè decursu excessit in humidâ constitutione, uti ex accuratissimis tàm Barometricis, quàm Thermometricis observationibus annotavimus.

Constitutio aëris per tres menses.

Morbi, qui in hanc tempestatem inciderunt, varii erant, cùmprimis sub Januarii principium dolores spasmodici sangvineo-cholericos & melancholico-phlegmaticos affligebant; Frequens erat arthritis, prædominabatur tamen pleuritis notha. Hujus initium utplurimùm erat horror levis, ut ambigeres, podagrane in assuetis, an alius morbus successurus esset. Occupabat deinde dolor vel scapulas, vel quandam pectoris regionem, sæpè & claviculas, qui ex compressione externâ ingravescebat; Cum molestia ægri in partem sanam decumbebant; Pulsus mollis, qualis suevit esse inflammatis partibus carnosis, nec, ut in pleuritide verâ fit, arteriam duram, & quodammodo tensam indicabat; Urina ruffa se-

Grassabantur morbi spasmodici.

imprimis pleuritis notha.

A di-

(*a*) conf. *Castigat. nostræ Græbner. p. 8. 9.* (*b*) conf. *Castig. nostræ Græbn. p. 9. 10. 11. 12. 13. 14.*

dimentum Tartareum ruffum objiciebat oculis. Sensus punctorii doloris in hoc affectu, ut persæpè notavit D. Helwich, non cum pulsu, sed cum respiratione coincidit. Æstus in illo morbi genere multò mitior, quàm in verâ lateris inflammatione. Corripiebantur malo illo potissimùm homines iracundiæ obnoxii, & diætæ aromaticæ & vinosæ dediti, intempestivo frigidi & humidi aëris occursu admisso. In hoc D. D. Pauli & Helwichii observationes conveniunt, exiguum fuisse, quod usu diaphoreticorum in hoc dolore obtineri potuerit, & Hic quidem, cùm D. Grassio lætiorem subinde & jucundiorem eventum ex adhibibitis temperatioribus diureticis consecutum fuisse meminit. Multos etiam eo tempore scimus questos de dolore lumbos infestante, quem & Medici non satis exercitati & vulgus sine accuratiore examine, cùm ureteres per illa loca ferantur, promiscuè nephriticum esse autumant. Quoniam verò in regione lumborum, quæ quinque vertebras in longitudine complectitur, post integumenta communia reperiuntur musculi, vertebræ cum suâ medullâ, nervi ab eâ exorti, præterea etiam pars mesenterii, vena cava & socia arteria, intestina item, quâ parte lumbos attingunt, vasa spermatica, renes, ureteres, ac in fœmineo sexu uterus &c. in propatulo est, quàm facilè medentibus & ægris, nisi ad omnia attendant, error obrepere possit. Torquebatur eodem tempore quisquam dolore colico, ad istum vocatus D Helwich, cùm jam per horas aliquot cùm eo malo esset conflictatus, ægerrimè eidem persvadere potuit, non esse nephriticum, in quâ opinione æger erat, sed colicum, qui intra breve tempus etiam facilè convenientibus remediis sublatus fuit. Et sanè rerum usus nobis aperuit, parum esse in dignoscendâ nephritide fidendum signis diagnosticis, vulgò notis, qualia sunt, stupor coxæ ejusdem lateris, dolor fixus in parte, & sæpè etiam ad testiculum excurrens, difficilis urinæ excretio &c. cùm hæc symptomata non rarò etiam cum aliis morbis conjungantur. Nec minus incerta sunt, quæ ab urinarum inspectione mutuamur, cujuscunque generis illa sit, sive tenuis, sive crassa, sive rubra, sive adsint arenulæ, sive desint, nisi simul sangvis excernatur. Nos, etiamsi memorata signa non insuper habeamus, nihilominus & ad vomitus, & ad vires ipsas respiciendum esse, multoties experti sumus. Nam licet & vomitus & prostratio virium dolori colico & nephritico communes sint, docet tamen experientia affatim, vomitum quidem in colico dolore, non nisi pleno stomacho, & in principio morbi adesse, in dolore vero calculi & in initio & procedente affectu, quoties dolor repetit urgere, vires item longè magis atteri per tormina colica, quæ miseros lecto affligunt, quàm per cruciatus nephriticos, in quibus non rarò obambulant, imò sæpè violentè nimis corpus commovent. Motus quoque sangvinis hæmor-

Dolor lumborum.

rhoi-

rhoidales circa lumbos dolore tensivo se exerentes, non paucis imponunt, & & cum nephriticis insultibus confunduntur. Nonnulli tùm quoque diarrhæâ afflicti auxilium D. Grassii implorarunt, & ab eo, methodo continuis debitâ, sine ope adstringentium propriè sic dictorum curati fuerunt.

Arthritis. Arthriticorum numerus cum ingressu hujus anni insigniter auctus fuit.(c) Non pauci enim Vini Hungarici (cùm Hungariæ solum totum ferè calce vivâ substratum sit, illa verò calx viva non tantùm corrumpit aquas, ut puteales fermè omnes sint insalubres; sed & hoc incommodi affert, ut vina etiam calculum generent, & Podagricis infesta sint, ac arthriticos dolores arcessant, quâ de re legendus Jac. Tollius (*epistol. Itiner. s p. 144.*) amatores habitûs corporis turgidioris sangvinei, qui ineunte ætate variis hæmorrhagiis obnoxii, aut artificialibus sangvinis depletionibus assueti fuerant, cessantibus spontaneis illis aut omissis chirurgicis evacuationibus laticis hujus arthritici facti sunt, ac didicerunt, tensivos illos inter scapulas circa nucham ac dorsi spinam, lumbos, os sacrum, coxas, de quibus non rarò ejusmodi homines conquerentes audire licet, dolores arthriticis prælusisse. Duæ fœminæ, quarum utraque 40 annum superaverat, in arthritidem eâ tempestate incidebant, postquam menses, qui per multos annos creberrimè negotium iis fecerant, plenè substitissent, & erysipelas, quod ordinariò eas hactenus infestaverat, emansisset. In curâ quorundam arthriticorum post adhibitum externe spiritum formicar. lumbr. ✻c. *&c.* dolorem osteocopum notavit D. Helwich, qui tamen anceps adhuc hæret, an in usum horum volatilium causa istius doloris rejicienda sit.

Febris Petechialis. Sub finem mensis in scenam prodibat febris petechialis, quæ non æquè in infantes, pueros, & senes, sed in fœminas & frequentius in mares sangvineos & sangvineo-phlegmaticos sæviit, ac præprimis iis gravis ac infesta incubuit, qui vino, spiritu vini se obruerant, ac corpus cacochymicum pravâ victûs ratione contraxerant. Typus & mos febris istius sequens fuit: Incipiebat cum quâdam gravedine tussi, imò & faucium inflammatione & tumore, observante D. Grassio, horrore leviori corpus concutiebatur, hoc cessante reliquo febris decursu toto rarò alius se obtulit, quamvis ex admissione auræ frigidæ ac commotione corporis aut lecti, statim de sensu frigoris conquererentur. Aderat præceps & subita virium prostratio, artubus quasi lassitudine fractis aut contusis. Pulsus arteriarum exilior & imbecillior, frequens tamen & inæqualis erat. Calor, qui horrorem sequebatur, in sangvineis intensior, in sangvineo-phlegmaticis mitior cernebatur. Occupabat iste totum corpus, maximè verò caput, unde in floridioris habitûs corporibus, cephalalgia acutior, rubor faciei, oculi scintillantes, (D. Preussius

(c) conf. *Castigation. Nostra Grabnerian. p. 14.*

puerperam, quæ fœtum mortuum ediderat, & in hanc febrim lochiis non ritè fluentibus inciderat, curavit, huic tempore exacerbationis lux vagabunda oculis obſervari videbatur,) vigiliæ, deliria furioſa, jactatio corporis, ſitis, *&c.* reperiuntur; quàmvis etiam in iisdem præter anxietatem præcordialem graviorem, ſpiritum difficiliorem & quaſi ſuſpirioſum, ac vehementiorem dorſi dolorem, ſubinde animadverſæ inflammationes faucium, œſophagi, imò & ventriculi. Neque abeſſe inflammationem meningum, cerebri confirmat affinitas ſymptomatum, quæ in hac febre & morbo Hungarico, quem in principio ex genere paraphrenitidum & invaleſcente malo in phrenitidem mutari extra controverſiam eſt. In ſangvineo-phlegmaticis, quorum ſangvis ſero viſcido abundat, calor multò mitior apparebat, qui & olim, ut ex Foreſto, Fracaſtorio, Spindlero conſtat, hodieque adhuc non paucis imponit ægris & Medicis, à quo fallaci calore forte febris illa maligna vocari meruit, ſumptâ metaphorâ ab hominibus malignis, qui aliud fronte promittunt, aliud in intimiori cordis receſſu premunt, quibus utique ſimiles ſunt hæ febres, qui calore hoc parum periculi minantur, deinde & ægrum in maximum diſcrimen, & non rarò in mortem ipſam præcipitant. Calori reſpondebat ſitis ſatis tolerabilis, & quies corporis ſine manifeſtâ jectigatione, ſed debilitas gravis, ac continua in ſomnum propenſio, ac non conſveta antea taciturnitas vim morbi evidenter prodebant, angvemque in herbâ latere indicabant. Et his quoque cardialgia, quam ſub nomine doloris cordis vulgus deſcribit, ejusque ſedem ægri ſe digito oſtendere credunt, dum ſcrobiculum cordis tanquam locum affectum monſtrant, moleſta utplurimùm fuit. Lingva modò lento, ac glutinoſo ſucco obducta ſquallebat, modò fiſſuris aſperis & ſcabris dehiſcebat, aut retorrido calore cum vicinis faucibus arebat. Conf. Williſ. *de febr. c. 10 p. 121. 122.* & Ephem. noſtr. *Decur. 3 Anni 4ti. append. p. 73 & 74.* Aphthæ quoque interiora oris non rarò obſidebant. In hominibus Melancholici temperamenti, quorum tamen non nimis multi hâc infirmitate detenti ſunt, ſtatim ab aſſumpto alimento vel medicamento flatus & hypochondriorum murmura notavimus. D. Preuſſius curæ ſuæ commiſſas habuit mulieres, quæ tempore exacerbationis ſummâ correptæ melancholiâ, amariſſimis lachrymis de anxietate præcordiorum qveſtæ. Inter illas aliqua debilitate capitis artuumque modò dextri modò ſiniſtri lateris apoplectico-paralytica detinebatur; aliàs autem paralyſin lingvæ tempore paroxyſmi patiebatur. Cholerici hoc peculiare habebant, quòd & loquacitate ſuâ aliorum aures obtunderent, & calore acriori tangentis manum urerent. Omnes cujuscunque complexionis, graviter nauſea cibi & appetitûs dejectio infeſtabant. Senſim deinde æſtus invaleſcebat, ut luculentus calor in partibus externis deprehenderetur. Exe-

rebant

rebant ſe etiam dolores varii, modo pungentes, modò mordicantes. Circa quartum, ſeptimum, imò etiam undecimum diem, in pectore, dorſo, brachiis, lumbis & cruribus, maculæ rubentes puncturis pulicum ſimiles erumpebant, aliquando etiam majores, lenticularum magnitudinem æqvantes, ut videas non malè quondam à vulgo lenticulas teſte Fracaſtor. *lib.2 cap.6 de contagioſ. morb.* vocatas eſſe.

Nullum verò levamen ægri ex iſta eruptione ſenſerunt, adeoque certum, exanthemata hæc ſymptomatice in cute efflореſcere. In numero meliorum maculæ rubræ, unde Febris hæc Gallis *purpurata* dicitur, deteriores verò citrinæ, lividæ, violaceæ, imprimis ſi hæmorrhagia gingivarum circa dentes inciſorios ſuperioris maxillæ enormior ex obſervatione D. Graſſii (& D. Preuſſii, qui ſimile exemplum funeſtum Hæmorrhagiæ effuſiſſimæ Gingivarum circa eosdem dentes obſervavit apud mulierem quandam Icteritiam in febre petechiali cum maculis nigris & violaceis Ictero ſuperveniente) juncta fuerit; ſed peſſimæ omnium nigræ erant, præprimis aliquantò majores. Meminimus etiam vidiſſe unam magnam & latam maculam, ſimilem ferè illi, quam deſcripſit Platerus *tom. 2 p. 19.* Urina non uno modo comparata erat. Nonnullis tenuis & aquoſa, carens ſedimento, ab aliis intensè rubra in principio reddebatur; ſedimentum ab initio morbi raro lætum prænunciabat exitum, circa diem verò nonum, decimum quartum & vigeſimum fauſta omnia ſperare jubebat. Nec vanus fuit Fracaſtorius, dùm ſcribit, primùm mingi urinas albidas, nam & nos tales hîc vidimus. Suſpectæ quidem nobis urinæ ſtatim poſt emiſſionem turbidæ & fœtidæ, erant tamen, quibus nullum malum portenderent, licet etiam de neſcio quâ capitis inflatione ægri ſimul quererentur. (*d*) Iis, qui ſe in petechialibus, urinas ſanorum ſimiles obſervaſſe ſcribunt, fidem quidem minimè detrahendam arbitramur, in noſtrâ verò epidemicâ hâc febre, nobis ejus generis, non oblatæ fuerunt ab ægris, niſi quòd D. Pauli occurrerit diſſimile exemplum in aliquo, cui invito fæces elaberentur, & tandem ſudores cum emphoriâ ſequerentur. Alvus aliquibus aſtricta erat & hi utplurimùm intenſiore calore exæſtuabant, & præcordialibus anxietatibus obnoxii, dolore capitis immani infeſtabantur, nonnullis verò contra in fluxum concitata erat, ac excrementa copioſa ac fœtida varii coloris rejiciebantur, & in his ſymptomata mitiora erant per totum morbi curſum. (*e*) Salutaris admodum fluxus ille poſt diem ſeptimum obſervatus & accedente ſudore ſolutionem morbi promittebat. Et teſtari utique poſſumus, quòd ſiccitatem alvi noſtra hæc febris peſſimè tulerit. Vermes in hâc febri per alvum cum ſedibus aliquoties rejecti. Pejus cum iis agebatur, quos Vomitus par-

(*d*) conf. *Caſtigat. Noſtræ Grabner. p. 15.* (*e*) conf. *Caſtigat. Noſtræ Grabnerian. p. 18.*

tim humorum variorum, partim quorumvis assumptorum, aut etiam inanes cum nauseâ & cardialgiâ affligebant. Pessimum omen præbebant & funestum exitum portendebant, præprimis si & singultus iis se comitem adjungeret; fuêre tamen, qui & ex his fluctibus, citra naufragium, sub nostrâ directione, & divinâ benedictione ad portum perducti, sed utique rariores, &, quantum recordamur, nemo illorum ex terrore inciderat in febrim. Hi enim, qui post terrorem hâc epidemicâ correpti, singultiebant, naturæ debitum, quicquid etiam conaremur, persolverunt. Passio iliaca huic febri in quâdam muliere superveniens vitæ filum, teste D. Preussio, eidem abrupit. (*f*) Sudores effusi primis statim morbi temporibus, non tantùm sine levamine fluebant, sed ab iis etiam ægri pejus se habebant; ii, qui post quartum morbi diem circa septimum, undecimum *&c.* erumpebant, felicioris eventus indices erant; Udor verò, quo per totum morbum, nonnullorum corpora madebant, optatissimus futuræ sanitatis prænuncius. De sudore cadaveroso, quem Helmontius notavit, si eo nomine intelligat similem illi odori, qui à partibus gangrenâ affectis exhalans, nares ferit, omninò testari possumus, eum aliquando nos percepisse, & certam inde ægri mortem circumstantibus prædixisse. Facilè hinc credimus, quod tempore Petri Salii ex tali odore etiam ii, quibus Sacra Medicinæ nunquam patuerunt, & febres malignas cognoverunt, ac infaustum morbi exitum augurati fuerunt. (*g*) Mirati sæpius sumus cum Celeberr. Rivino, quando sudorem frigidum, unguesque lividos reperimus in iis, quos æstus internus penè exurebat, sed pessimum semper deprehendimus hanc leipyriam, imprimis, ubi rigor totum corpus pervadebat. Hæmorrhagias quod attinet, eas non semel observavimus, ut & in sequiori sexu, fluxum mensium, qui tamen non semper augurium mortis præbuit, sicut id suo factum esse tempore narrat Hœchstetterus. (*h*) Hæ excretiones sangvinis gravitatem morbi, imò & periculum mortis minatæ sunt, evasêre nihilominus, ut scimus, non pauci. (*i*) In conjuge Clarissimi quodam Collegæ Nostri Dn. D. Schultzii à DD. Jänisch & Oehmb Physicis & Collegis nostris, superiori anno in epidemicâ hâc febre copiosissima sangvinis per intestinum rectum rejectio notata fuit, malis ægræ rebus, quippe quæ nullis remediis è faucibus mortis eripi potuit. Præ reliquis autem levi ex causa proni erant ad hæmorrhagias, qui scorbuticâ sangvinis discrasiâ laborabant, in quibus etiam mira symptomatum ἀταξία plus simplici vice observata fuit. Hæmorrhagias verò in principio febris nostræ paucas, excipiebat debilitas major, alienatio mentis *&c.* sed in statu, easque copiosas, alvi siccitas sequebatur.

Fal-

(*f*) conf. *Castigat nostræ Græbnerian. p. 21.* (*g*) conf. *Castig. nostræ Græbn. p. 21* (*h*) conf. *Castig. Græbner. p. 22.* (*i*) conf. *Castig. Græbner. p. 24.*

Fallax quidem & periculosum fuit de febris hujus eventu multorum judicium; plerumque tamen funestrum prædicere licuit, quando in ægris signa fuêre deprehensa sequentia: *Prognostica signa.*

1. Dejectio animi irrationalis & continuus mortis metus, ac lypothymiæ frequentes à primo morbi insultu.

2. Pulsus parvus ac inordinatus. A nonnullis etiam intermittens formidatur. Verùm præclarè notavit Celeberrimus Wedelius, quòd non adeò malus semper sit, si crebriori ictu natura se semper superiorem præstet, id quod nostrâ experientiâ confirmare possumus.

3. Respiratio citra plethoram laboriosa cum cordis anxietatibus, frequens ac exilis.

4. Vehementissima Virium omnium prostratio. Certè nobis sæpè norma fuit Canon ille SennertiNostri: Quo vires fortiores & symptomata mitiora sunt, eò melior morbi eventus sperandus; contra quò vires debiliores, & symptomata graviora, eò morbus est periculosior.

5. Fastidium & nausea cibi omnis & sitis deficiens, sive statim ab initio, sive post intensionem soluta, ut notavit ipse Hippocrates *Coacar. prænotion. text. 87.*

6. Motus convulsivi & tendinum contractiones in manuum carpis deprehensæ, præprimis circa declinationem.

7. Deliria etiam in censum hunc in similibus epidemicis referuntur. Verùm cùm in nostrâ hâc epidemicâ, statim ab initio ferè omnes in delirium inciderint, & tamen vix octavus quisque ex iis mortuus sit, nos non æque terrebant, nisi oblivio, indecens decubitus, ac inverecunda corporis denudatio iis jungerentur.

8. Dolor bulbi oculorum sine omni ophthalmiæ indicio, sicuti contrà optimum præbebat præsagium Βαρυκοΐα circa declinationem, id quod ante nos notarunt tùm alii, tùm Clariss. Simon Pauli *digression. de febre malignâ*, qui hujus obauditionis causam esse existimat materiam peccantem, quæ ductum cartilagineum, in palatum ex aure meantem, obstruit, ac deinde ptyalismo ex corpore exturbatur.

9. Singultus utplurimùm funestus, si vel ab initio morbi vel circa statum intret, in declinatione salutaris; ut observavit D. Samuel Grassius & Maximilian. Preussius. Conf. Sydenh. *in op. p. 656.*

10. Retrocessio macularum & exanthemata citò disparentia.

11. Largius lotii profluvium, cujus memorabile exemplum D. Carolo Dehmb & Preussio oblatum fuit. Ut non absque ratione Secreta *de febr. Castrens. malign. p. 174.* hanc periculosiorem reliquis criseos speciebus censeat,

quia

quia non tantùm ſangvis limpidiori ſero ſpoliatur, atque pingviores humorum particulæ magis colliqueſcunt; ſed quia inde haud inani conjecturâ augurari poſſumus, ſangvinis ac lymphæ curſum in aliquibus partibus remoram pati, unde non ſolùm vaſa valdè intumeſcunt, ſed & lotium copioſius per renes elutriatur.

12. Angina, prunella, aphthæ, rariſſimè bonæ ſpei ſunt, ut optimè Cl. Stahlius, & nos frequenter notavimus.

13. Coma cum frigore extremorum & ſtertore, hianti ore, lethale.

14. Tumores capitis & artuum in his febribus, notante D. Preuſſiô, peſſimi.

15. Urina atra in principiô febris mala, licet in declinatione mutetur in meliorem, ut notavit D. Preuſſius & D. Chriſtian Helwich. Item, Urina cruda ſeu ex claro quaſi confuſa ſeu tartareo-citrina obſcura nonnihil cum æneoremate diſperſô flocculoſo quaſi ſeu farinaceo aut cum ſedimento gravi, viſcidô, obſcurô, arenoſô & agitatione vix diſſilienti, ut plurimùm funeſta.

16. Maculæ in principiô apparentes infauſtæ, ejusdem commatis ſunt violaceæ, lividæ, quocunque tempore in conſpectum veniant, item atræ. Ratione quantitatis nec nimiùm multæ, ut optimè Fracaſtorius, nec nimiùm paucæ, ut non malè Petrus à Caſtro, ſalutem ſpondent. Inter rariores numerari debet obſervatio Borelli *Cent. 2 obſerv. 35.*

17. Lingva, quæ in principio inhorruit, hoc eſt, interprete Jacotiô, frigida, mala eſt, ut jam in Coacis notavit Hippocrates.

18. Labra liventia aut nigricantia mortem indicant.

19. Nihil verius illô Petri à Caſtro: Inter peſſima hujus morbi auguria & illud ponite, *remedia à principio fuiſſe neglecta.*

20. Multiplici experientiâ edocti ſcimus, unum ex multis ſignis pravum, multis bonis anteponendum eſſe & in necandô ægrô plus virium habere, quàm plura ſimul bona in eô liberandô.

Cæterùm morbus hic noſter nequaquam, ut vulgò à dogmaticis traditur, intra 14 dies finiebatur, ſed ad 21 imò & ultra extendebatur. Certe ad 40. usque diem cum malo hoc conflictati ſumus. Solvebatur autem rariſſimè per hæmorrhagiam, aliquando per abſceſſum, (cujus duo exempla admodùm memorabilia in Ephemeridibus ſuis notavit D. Helwich) frequenter per ſudores, ſæpiſſimè autem tùm per hos, tùm per diarrhæam. Vidimus etiam febrim hanc ſolutam & per tumores in variis corporis partibus & cumprimis in ano & exanthemata miliaria pedum ſcabiem, & ipſum icterum. Mutata quoque in phthiſin hæc maligna. Alii & per ſudores & urinam ac parotides ſimul ab eâ liberati. Aurifaber laborans febre hâc malignâ bubone ingvinis dextri

in

infeſtatur, qui tamen brevi diſparet, ſuccedente carbunculo in infimâ parte ſuræ iſtius lateris ac in ulcus diuturnum degenerante, decoctis tamen lignorum, mundificantibusque externis, tandem ex voto ſanatus, uti D. Preuſs obſervavit.

Curatio. Cum verò ſalus ægrorum ſuprema Medico lex eſſe debeat, inficiari minimè poſſumus, nos in omnes verſos formas, ut inveniremus methodum tutam debellandi morbum hunc ferocem, donec ſufficienti experientiâ fulciremur, eamque deprehenderimus rationem, in quâ jam plurimi noſtrûm acquieſcunt. (*k*) Quantum ad V. S. quidam Practici in plethoricis in vigore ætatis conſtitutis, ab initio metuentes febrem magnam, omninò eam celebrarunt, ſuaſu Mercati, Capivaccii, Fonſecæ, Sennerti, Petri à Caſtro, Rolfincii, Horſtii, Minadoi, Sorbait aliorumque; ſcilicet conſiderârunt hi, quod ſangvis, vaſis infarctus ſudoriferis, quæ apud nos plebs calidiſſima à Medicis omni modo extorquere ſatagit, turgefactus, modò pulmones ac præcordia oppleat, & anxietates maximas creet, modò noxias hæmorrhagias concitet, modò eruptionem macularum impediat, atque hæc mala imminentia miſſione ſangvinis declinare voluerunt. Sangvis ex venâ eductus, in ſuperiori parte cruſtâ albâ ſpiſsâ tenaciſſimâ obductus, in inferiori verò, modò floridus & fluidus ſine ullâ coagulatione deprehenſus, modò concretus & coagulatus, ex obſervatione D. Preuſſii. Alii contrà cum Fracaſtorio, Thonero, Minderero, Agricolâ, Rulando, Lotichio, Heurnio, Hœchſtettero aliisque cenſuerunt, V. S. eſſe omittendam, tùm quia vires, quarum maxima habenda eſt ratio, ita debilitentur, tùm quòd hoc modo μίασμα non expellatur, nec V. S. prædicta mala evitari queant. (*l*) In horum numero ſunt D. Graſſius, Pauli & Helwich; & hic quidem ultra ducentos petechiali febre detentos ſine V. S. tractavit, ac ex his vix octo fatis occubuerunt, in illis verò qui proprio conſilio, ut non rarò fit, venam ſibi pertundi fecerant, circa dies criticos congeſtiones ad caput, deliria phrenetica, anginam, aphthas, aphoniam, alvi ſiccitatem ac convulſiones obſervavit. Plurimi quidem ſine ope purgantium, teſte D. Graſſio, Pauli & aliis cum ſanitate in gratiam redierunt, nihilominus lenientia eximium habuiſſe uſum, certum eſt. Tametſi verò ſtatim ab initio ſatis ſciremus, ab uſu evacuantium mitiorum, in ſimilibus febribus non abhorruiſſe Sennertum, Moræum, Donckerum, Riverium, Grülingium, Langium, aliosque, hæſitabamus tamen non parùm, donec videremus eos, quibus re penſitatius deliberatâ evacuans datum, facilius ſuperare morbum. Confirmabamur etiam hinc, quod toto die cerneremus, diarrhæas, ſi non utiliter, abſque damno tamen petechizantibus concitari; unde facilè concludere li-

(*k*) conf. *Caſtig. Græbner. p. 26. 27.* (*l*) conf. *Caſtig. Græbner. p. 38.*

cebat, nos tutò quoque ſic naturam imitari, & cathartico ſordes in inteſtinis hærentes eliminari poſſe, id quod fluxibus hiſce concitatis natura molitur. Juvabamur hâc in re diligentiâ noſtrorum Prædeceſſorum, qui monuêre nos, in ejusmodi febribus cum bonis ægrorum rebus, alvum fuiſſe laxiorem, ut conſtat ex Gerhardi Columbæ Meſſanenſis *tractatu de febr. peſtilent.* Variolâ *in obſerv. Med. lib. 6 de febrib.* imò ipſo Galeno *libr. 5 Meth. medend. c. 12.* & Hippocrate *in lib. epidemic.* quo referenda etiam ſunt, quæ in *Operibus poſthumis* Malpighii leguntur. Ducebat eò nos etiam ipſa ratio, quandoquidem ſole clarius in hâc febre noſtrâ adeſſe impuritatem ſangvinis & corruptionem, quam Veteres fortaſſis non ineptè putredinoſam dixerunt. Notum præterea putridam materiam hanc, citra cujus excretionem ſanitatem ſperare minimè licet, non eſſe ejusdem naturæ, ſed aliam eſſe tenuiorem, ac quaſi halituoſam, aliam eſſe ſeroſam ac ſalinam, aliam craſſiorem ſubmucidam, ac per diverſa excretiora ex corpore ejici poſſe, hinc verò prompta illatio erat, partes illas mucidas ac ſalino-oleoſas, nomine bilioſarum vulgò deſcriptas, in quas motu inteſtino putredinoſo ſangvis fatiſcit, commodiſſimè per inteſtinorum volumina ex corpore exturbari, prout halituoſæ illæ per cutis poros, & ſalino-ſeroſæ per urinarias vias commodiſſimè ex corpore exeunt. In uſu hîc cum aliis D. Michael Pauli potio evacuans Sydenhamiana in doſi aliquantum minori. D. Helwich familiaris eſt pulvis ex antimon. & nitro depurat. tartar. vitriolat. ac grano uno vel duobus ſcammon. ſulphurat. quibus apud ditiores etiam grana pauca Auri fulminantis, certis ex cauſis, addit. Quibusdam placet, more Wedeliano, lenientibus addere, quæ ſimul ad malignitatem habent reſpectum. Ita meminimus, quosdam radicem ſcorzon. ſcordium c. fol. Senn. & Rhabarb. Alexandr. *&c.* decoqui juſſiſſe & ægris ſuis hauſtum præbuiſſe. Vomitoria in febris epidemicæ principiô hominibus phlegmaticis aut melancholicis robuſtis & nauſeantibus, præſenti conatu vomendi, interdum cum ſucceſſu data. Cæterùm ferè tota cura bezoardicis abſoluta à nobis fuit. Imò à medicamentis alexipharmacis fortioribus, volatilibus ſalibus, bezoardicis calidis & ſpirituoſis abſtinuimus, ac abeſſe voluimus theriacam, mithridatium, electuarium de ovo, ſpirit. tartar. C. C., viperar., elix. peſtilent. Croll. olea bezoardica *&c.* decantatiſſima aliàs remedia, quia vidimus ea hâc in febre epidemica obfuiſſe magis, quàm utilitatem attuliſſe. Et hinc iterum iterumque cautelam Raymundi Mindereri *de peſtil. p. 214* & Auguſtini Thoneri *Obſerv. p. 64. 65.* commendamus. Nec vanum Celeberr. Schelhammeri de tincturâ bezoard. D. M., cui nos etiam ſpiritum theriacalem, imò & alia ejus generis jungimus monitum. Omninò nobis expertis credi poſtulamus, ea febrim & ſympto-

ma

mata non sine periculo intendisse. Quidam tamen nostrûm calidiora cum analepticis remixta præscripserunt, quando suspicabantur, quandam quasi coagulationem sangvinis fieri, in debilitatibus etiam majoribus cum pulsu langvido, in retrocessione macularum, nec non post terrorem, admissum frigus, *&c.* Alii verò ex nostris unicè bezoardicis & sudoriferis temperatis morbum debellare constanter sategerunt, ut plurimùm feliciori exitu coronati. Scilicet justo tempore à nobis exhibebantur ægris, pulveres bezoard. D. Sennert. Rhumbaum., pulv. polychr. Döring., Pannonic. rub., aut ex tempore componebantur alii ex C. C. philos. ppt. unicorn. ver., matr. perlar. ppt., lap. 69. coralliis ppt. succin. ppt., antimon. d., bezoardicis mineralibus & chymicis variis *&c.* Lap. bez. occid. & orient. terrâ sigillatâ nostrati, Cinnabari nativâ, &, quod utramque semper paginam implebat, nitro. In formâ guttarum propinabatur à nobis M. S. essentiâ scordii saturatior, essent. myrrhæ, diascordium quoque Fracastorii (licet compositio non adeò concinna sit, & ex sudoriferis & adstringentibus constet) in aquâ bezoardicâ dissolutum, admixto syrupo convenienti, præprimis verò illo, quem acetositatis citri officinæ vocant, expectationi nostræ satisfecit, & magno cum successu tot ægris à nobis præscriptum fuit. Et hæc respectu ad causam morbi habito ordinavimus, conati venenum, quod vulgò in his febribus accusatur, expellere per placidum sudorem, seu potiùs madorem, in quo natura nobis præire videbatur, dum ipsa sæpè & in principio & decursu sudores movet, & ad superficiem corporis maculas promovet. Motus verò sudoris & macularum ad cutem egregiè, tùm fotu lectorum, tùm frictionibus adjuvari potest. Nunquam verò ausi sumus dorso applicare ungventum Aëtii, nec morem Indorum à Taverniero descriptum, in rem nostram vertere licuit. His enim externis perspirabilitas cutis egregiè promovetur. Ab alexipharmacis calidioribus, quæ malignitati opponi debere vulgaris persvasio est, nobis temperavimus, quia nec venenorum, multò minùs venenatorum μιασμάτων natura cognita est, adeoque in Democriti puteo adhuc vera fermentorum malignorum alexipharmaca profundissimis tenebris immersa latent. Nec exciderant ex memoria illa Sydenhamii *in Schedul. Monitor. p. 681.:* malignitatis inventionem generi humano longè ipsâ pulveris pyrii inventione lethaliorem. Verùm non satis erat, energiæ causæ occurrere, ad ægros ipsos oculi etiam erant convertendi. Ex parte itaque subjecti, indicatio urgebat cordialia & roborantia efficaciora, præprimis, quia frequentissimè vires inopinatò concidebant. Et sic vinum aquâ dilutum petentibus D. D. Helwich & Grassius, freti experientiâ & authoritate Bartholini *Cent. 6 Hist. 7* aliorumque, moti etiam exemplo

D. Acoluthi, Collegæ quondam, nunc desideratissimi, quamvis diætam exactam aliàs rigidè exigant, tandem concesserunt, cùm sub febris ingressum præfractè negâssent, ægrosque eximiè haustu hoc recreatos esse experti sunt.

Fuêre, qui quosdam ex nobis, præprimis D. Helwich, propter crebrum cinnabaris nativæ usum clanculum apud ægros sugillarent. At illi insignis hujus medicamenti divinas propemodum virtutes protervè ignorant, quas ex Cratone ipso, Joh. Quercetano *in tetrad. capit. affect. c. 33.* Daniel. Ludovici, Wedelio aliisque, si ignavia & livor permitteret, discere possent; sed fatuum foret, prolixè vim nervinam, cephalicam, diaphoreticam, præcipitantem, anodynam *&c.* cinnabaris demonstrare, cùm rudes etiam seplasiariorum famuli ex crebro Medicorum omnium usu eam dudum calleant. Mirabitur autem quisquam à nobis in recensu medicamentorum præteritam esse camphoram, cùm hactenus inter tot bezoardica composita, in quâcunque formâ unanimi quasi consensu fuerit adoptata. Enimverò scire licet tantoperè laudatam camphoræ virtutem alexiteriam (externum ejus usum in multis affectibus incomparabilem esse, agnoscimus lubenter) niti nuda traditione & opinione hominum, ac in re ipsâ in febribus hisce malignis camphoram internè plus detrimenti, quàm auxilii adferre. Deferimus causæ hujus cognitionem ad circumspectæ experientiæ tribunal, ac sententiam nobis gratam pollicemur, postquam vanitas prætensæ eximiæ hujus virtutis (resistere enim putredini ac venenis eam volunt, ob sal volat. balsamic. & resinosum, quo acidis contrariatur, & sic etiam putredini, quæ subinde acidum habet concomitans, ut loquitur Hoffmann.) omnibus ferè innotuit. Nec symptomata à nobis neglecta fuerunt. Inter ea vulgò refertur diarrhæa, quo jure id fiat, vel ex antecedentibus patet. Eam certè, nisi esset colliquativa, & plenariam sangvinis putredinosam dissolutionem argueret, aut inflammationi intestinorum superveniret, nequaquam supprimere studuimus. Quin imò non rarò laxans ordinavimus, ac internè per totum morbi cursum, nitrosa cum sufficienti potûs quantitate eâ intentione ægris imperavimus, ut ventriculus & intestinorum volumina ritè abstergerentur, & materia biliosa acris ac urens è corpore proscriberetur. Quoties tamen suspicabamur, alvi profluvia excedere modum, ac dejicere vires, quas sub tali fluxu ritè conservare nobis cordi erat, nitrum in exiguâ & refractiori dosi præbebamus, interpolabantur terrei pulveres aut diascordio Fracastor. ei frænum injiciebamus, ac id tantò magis, si tormina majorem facesserent molestiam. Ab astringentium usu, in compescendo alvi fluxu, gravissimos angores, miras corporis jectigationes, deliriorum & cephalalgiæ incrementa, majorem lingvæ scabritiem, squalloremque, inflamma-

mationem & aphthas plerique noſtrûm non ſemel notarunt. In iis, qui, loco diarrhææ, ſingultuosâ cardialgiâ corripiebantur, & perpetuo vomendi conatu laborioſiſſimè fatigabantur, præter nitrum vix ullum aliud laude & commemoratione dignum præſtitit effectum. Iſti ægri, qui diætæ vinoſæ aliàs adſueti, ad hæc pathemata diſpoſiti erant, uſu etiam pulpæ citri ſublevati ſunt. In æſtu, & ejus pediſſequâ fere indivulsâ ſiti omnibus prælaudatum anteà nitrum cum ſubacidis, ſucco citri, bacc. rub. idæi, ſpiritu vitriol. philoſoph., vitriol dulc. vino granator., berber. ppt. &c. faſtum fecit. Et proinde hîc malè rem geſſiſſe putandi ſunt illi Medici, qui nihil lamentationibus æſtu exuſtorum ægrorum moti, fumoſis ſuis ſudoriferis & turgefacientibus bezoardicis miſeros tantùm non enecârunt.

Dolores capitis in progreſſu morbi aliquantulum ſublevati ab uſu ungventi alabaſtrini, inter initia tamen tacito muſſavit medicina dolore. Graves pectoris oppreſſiones & anxietates, nullis epithematibus cordialibus, nullis linimentis pectoralibus cedebant, ſed uſu camphoratorum externo miteſcere videbantur. Vigiliæ etiam per multas noctes continuatæ non multum ægrotantibus obfuerunt. Ab uſu anodynorum nullum hîc auxilium, quin è contrario poſt eorum uſum pulſus, & conſequenter etiam motus ſangvinis deprehenſus eſt langvidior, ſenſuum ἐνέργεια debilior, excluſio recrementorum per quaſcunque vias impeditior. Unde non meminimus, à quoquam noſtrûm opiata in uſum fuiſſe in curâ hujus febris vocata, niſi quod in principio, poſt emeticum aut catharticum, D. Preuſſius, Sydenhamium imitatus, aliquando opiata in refractâ doſi dederit optimo cum ſucceſſu. Deliria exoriebantur vel ab æſtu & ſangvinis ſtaſi, vel ab impatientiâ, aut mortis timore; Quæ poſterioris generis erant, blanda vitæ meliorisque valetudinis ſpe ac argumentis moralibus ſedabantur, prioris generis autem eandem cum febri curam poſcebant. Nec ſegnia hic veſicatoria, falſumque comperimus Fonſecæ aſſertum, veſicantia ſcilicet augere calorem, vigilias & deliria intendere, ſed experientia noſtra pulchrè ſententiam Riverii, Horſtii, Bartholini, Sennerti aliorumque eadem commentantium, in re ipsâ fundatam reperit.

Convulſiones ab initio quidem exanthemata prænunciabant, & bezoardicis tollebantur, ſub finem hæmorrhagias indicabant nonnunquam in vegetioribus, in debilioribus verò ipſam mortem.

Hæmorrhagiæ, præſente plethorâ, ſymptomaticæ, aſtringentibus efferantur potiùs; externa illa, e. g. applicatio ſmaragdi, hæmatitis, emiſſio ſangvinis ſuper calidos lateres, colcothar vitrioli *&c.* non ſatis efficacia, nitroſa verò internè data, omninò eximii uſûs.

In ordinanda diætâ, ferè Sydenhamium secuti, cibos tenues, juscula avenacea, hordeacea, pruna cocta, poma Borsdorffiana commendavimus; fercula salsa, saccharata, aromatibus condita, procul esse jussimus. (*m*) Potum sufficiente quantitate non negavimus, etsi à frigido studiosè dehortaremur. Nam à frequentiori hoc potu alvus redditur fluida, quem etiam rectè celebrat Crato Noster *l. 1 epist. 11.* Nonnullis in usu erat cerevisia tenuis, aliis aqua hordei, quibusdam decoctum C. C. citratum, item scorzoneræ c. rad. acetosæ, cerasis acidis, passulis minoribus *&c.* Aërem moderatè calidum esse voluimus, crebrò inculcantes, citra perniciem corpus frigidæ auræ non exponi, ac ab ægris quietem corporis sine jectigationibus exegimus, nec passi sumus, ut corpus liberius erigerent, vel sedentes, vel stantes, vel ambulantes, ne fortè, quod facilè fieri solet, animi deliquium incurrerent, aut maculæ retrogrederentur.

Animi pathemata, tristitiam, mœrores, metum mortis, quantum in nobis fuit, excussimus. (*n*) Dierum citricorum adeò scrupulosi observatores non fuimus, gnari, quòd crises varient pro variâ medendi methodo, variis anni temporibus, regionibus, vitæ genere, temperamentô ægrorum, viribus *&c.* quâ de re legi merentur Jonston. *Syntag. Pr. p. 164. 172.* Ettmüller. Plemp. *fundam. Medic. Sanctor. in Hippocr. Aphorism.* Panaroll. *Pent. 3 observ. 39.* Bruno *in propylæo Medic. p. 133.* Waldschm. *in fundam. Med. p. 116.* Georg. Bagliv. *de praxi Med. ad prisc. observandi rationem revocanda p. 256 & seqq.* & hoc tantò magis, quia nondum terminus, à quô initium computationis fieri debet, exactè constitutus, dùm Sydenham, Blancardus & alii, à primo insultu, alii à tempore decubitus in lecto exordium capiunt cùm Vidô Vidiô *oper. Med. T. 3 c. 6 lib. 9.* Sennert. & Donckert. *in Ideâ febr. petech. p. 435. 458. &c.*

Ex his verò amicus Lector facilè videt, quod emergenti hoc morbo nostros Antecessores consuluerimus, & studiosè contulerimus cum iis, quos ipsi descripserunt similes, & non pauca in nostram & ægrorum utilitatem converterimus.

Odontalgia & hemicrania mulierum. Ejus moris geniique passim febres grassabantur usque ad initium Junii. Frequenter etiam hoc mense odontalgiâ seu hemicraniâ laborabant istæ potissimum mulieres, quibus negotium mensium magis impeditum. (*o*) Egregiè proderant decocta emollientia & paregorica, ex flor. sambuc. chamomill. R., papav. *&c.* ac laudatissimum medicamentum in permolesto hoc affectu est tinctura odontalgica Mynsicht. & Wedelii, quâ cum nec spiritus vitrioli rectificatus Blancardi, nec pi-

(*m*) conf. *Castigat. Nostræ Græbner. p. 29.* (*n*) conf. *Castigat. Nostræ Græbnerian. p. 33.*
(*o*) conf. *Castigat. nostræ Græbner. p. 37.*

pilulæ Mural. ex extr. opii, sem. apii, hyoscyami; nec spiritus sulphur. c. spirit. terebinth. maritatus, cujus encomiastes Blegny est, nec oleum origani, aut alia vulgò nota conferri merentur. Tuebantur etiam dignitatem suam emplastra Sylvii & Ettmülleri.

Nec nulli erant, qui ophthalmiâ vexarentur. Non tantum oculos urgebat inflammatio, cum dolore, tensione acriore & rubedine, quæ ex turgescentiâ vasculorum teneriorum in oculo dependent, sed & dolor capitis gravativus molestus erat, iis potissimùm, in quibus oculus circa nervum opticum patiebatur. Quotquot opem D. Helwichii implorârunt, interrogati, an hæmorrhagiam narium in præterlapsis annis crebro experti fuissent, ferè omnes se quondam ei assuetos fuisse affirmârunt. De remediis, quæ ad inflammatorium oculorum dolorem tollendum vulgò adhibebantur, rerum usus edocuit nos, aquam chelidonii iis, quos æstus sensibilior adurit, propter acredinem minus convenire. D. Helwich non facilè aquam hyssopi & fœniculi adhibet, quia propter oleosas ac acres partes iis junctas ei suspectæ sunt. Lithargyrium cum aceto destillato solutum, ac aquis debitâ proportione mixtum, spem ejus non est frustratum. Sed supra laudem est aqua alia ophthalmica & in creberrimo usu, de cujus efficacia etiam D. Paulli testimonium perhibet. Pingvedine viperarum recenti pruriens acrimonia, quæ haud raro hunc affectum comitatur, tollitur, ut D. Grassius & alii experti persæpè sunt. Propter vim subadstringentem decoctum cort. granator., quô redeuntem singulis ferè annis in orbem molestiam hanc in proprio corpore sublevavit, in amore est D. Dehmb. Quæsitum meminimus, an ophthalmica externa actu frigida, an subtepida veniant applicanda? Posterius nos maluimus & experientiæ suffragium spondemus. *Ophthalmia.*

Occurrebant etiam, quos icterus fœdabat. (p) Croceus color in toto corpore, præprimis in oculorum albo, & circum tempora cernebatur, & quæ D. Helwichii & Grassii animadversio est, etiam in venis sub lingvâ. Insigni ariditate & scabritie cutis corporis squallebat. Acies oculorum nonnullis obtusa, omnibus verò gravior erat lassitudo ulcerosa, cum somniis turbulentis, dolore capitis & gravativo præcipuè sterni, observante D. Grassio, siti, inappetentiâ, sed, quòd mireris, oris amaritudo ferè paucis gustum corrumpebat, quod confirmat Clarissim. D. Hartmanni sententiam, bilem non esse adeò amaram, præprimis, si, quod & hîc fit, cum lymphâ quasi gelatinosâ misceatur. Vexabat quoque pruritus. Alvus nonnullis satis fluida, quasi lienteriâ aut cœliacâ laborarent, aliis, quibus fortè ductus cholodochus *Icterus.*

(p) conf. *Castigation. Nostræ Græbnerian. p. 38.*

chus omni ex parte obſtructus, adſtrictior. Homerda argillacea & albida urina craſſior & crocea, ſerum in extravaſato ſangvine, ut D. Oehmb & Helwich vidit, eodem inbutum colore, pulſus frequens & parvus, reſpiratio difficilis, ubi corpus aliquanto vehementiùs movetur, ac manus ferè ſemper calidæ. Pingebat verò icterus eô tempore, quod etiam aliàs fit, homines aſſuetos alimentis viſcidis, glutinoſis copiosè ingeſtis, ut & cereviſiis muſteis ac fæculentis, unde nonniſi chylus viſcidus, & craſſior ſangvis & lympha, obſtructionibus gignendis, quas vel in glanduloſo hepatis corpore, vel in deferentibus & afferentibus bilariis ductibus quærere in ictero par eſt, excitandis aptiſſimus generatur. Cùm verò hâc ratione effluxus bilis ad inteſtina impediatur, utique neceſſe eſt, ut fel intimè ſero ſangvinis commiſceatur, ac, quicquid etiam Helmontius, ac ejus aſſeclæ tricentur, cum ſangvine ad vaſa capillaria delatum citrino cutem inficiat colore. In uſum vocata fuêre inter aperientia & attenuantia hepatica, marrubium album à Foreſto eximiè laudatum, cuſcuta quoque. Invenerunt etiam locum, & forſan utramque paginam abſolverunt martialia liquida præcipuè, cum ſalinis, v. g. tartar. vitriolat., arcan. duplicat., ſale abſinth., cent. min. *&c.* Tartarus verò Tartariſatus ad gtt. 80 ſæpiùs adhibitus, interveniente laxativo, & poſt datâ Tincturâ Mart. cydoniat., D. Graſſii ſuorumque Collegarum ſpem non fefellit. Nec immeritò Majores noſtri ſpecificam quaſi vim aſcripſerunt rad. curcum., chelidon. maj., abrotano, croco *&c.* In idiopathico ſolùm Lindenii decoctum ex rad. cichor., chelidon. maj., herb. endiv., marrub., fragar., fol. Senn. tartaro, toties nos læto exhilaravit eventu. Tulpius quondam ictericos curavit infuſo rhabarbari, cui theriacam miſcuit, quem imitatus D. Helwich, eventum, quem ſperavit, conſequi non potuit. A purgantibus fortioribus & ſudoriferis ſolicitè cavimus, ne per hæc ſerum ſangvini ſubduceremus. V. S. in gravidâ aliquando fuit celebrata bono effectu, neque tamen propterea cum Aëtio præcipuum remedium dixeris, aut cum Theophraſto ordinariè auriginem per V. S. curaveris. Eodem tempore febribus continuis, præproperè nimis die quintâ ſuperveniens quosdam è medio ſuſtulit, quanquam, præter Medicum, nemo ex adſtantibus fatalem horam metueret. Et ſanè in obſcuro adhuc latet, unde icterus tàm funeſti exitûs oriatur. D. Helwich ſpasmodicam hepatis conſtrictionem hic accidere conjicit, tùm ex anxietatibus & anguſtiis præcordialibus, tùm quòd paſſiones ægri ſuas ita deſcribant, quaſi perſentiſcerent, manum præcordia coarctantem, tùm ex retractione umbilici in oculos incurrente. Vocabatur is aliquando ad ægrum in vigore ætatis conſtitutum, tantâ reſpirationis difficultate laborantem, ut extrema immi-

mi-

minere, & ægrotum brevi suffocatum iri, ipsemet crederet. In ancipiti illo casu cùm non satis se expedire posset, quamnam læsa respiratio causam agnosceret; (neque enim vitium ullum vel in aëre, vel in organis ad respirationem necessariis, vel in quadam lienis affectione *&c.* apparebat,) postera dies cum satis convicit originem mali, in hepatis, quod cum diaphragmate, per membranaceum ligamentum latum cohæret, (quod suspensorium Anatomicorum Scholæ nominant) spasmodicâ contractione quærendam fuisse, nam icterus insperatò superveniebat. Admodum autem rebelle hoc malum fuit, & cura fastidii & tædii plenissima, domitus tamen tandem morbus ille medicamentis anticachecticis & antispasmodicis providè junctis. Præprimis ceratum quoddam exterius applicatum vim præsentem in relaxandâ stricturâ exercere deprehensum est. Cum D. Preussio febris quartana pertinax admodùm eo tempore offerreretur curanda, nec usitatis medicamentis subjugari posset, emeticum laxativum mercuriale propinavit, ex cujus usu salivatio per tres septimanas & ultra cum perfectâ febris eradicatione secuta est.

Variolæ & morbilli aliaque exanthemata.

Mense Februarii, præter petechias, variolas & morbillos, vidimus alias maculas corpora infantum occupantes. Similes eæ omninò erant iis, quas Celeberr. Fehr. *in Anchorâ Sacrâ sive Scorzonerâ p. 79 & seq.* describit. Nam quædam latæ rubeæque morbillis non admodum dissimiles, in facie conspiciebantur, minutissimæ verò & puniceæ, quas incauti cum petechialibus confundere solent, in dorso, lumbis & pectore cernebantur; Nonnullæ elevatiores proximè ad naturam variolarum accedebant, ac pruritu & fervore molestissimæ erant, tandemque per abscessionem epidermidis in squamulas resolvebantur; verùm aberant symptomata graviora, delirium, convulsiones, alvi profluvia biliosa & dysenterica, palpebrarum paralysis & conniventia, carentia visûs *&c.* sed comitabatur tamen hæc exanthemata febris, sub noctem ingravescens, tussis, quam ferinam vocant, corpora concutiebat, & postquam tertio vel quarto die morbi erupissent, ante 14 evanescebant, relictâ nihilominus aliquâ incedendi impotentiâ & scalpendi necessitate. Grassabantur etiam eò tempore aliæ variolæ, quas à forma, nam acuminatæ sunt, vulgò die Spitz-blattern / alii autem das Ungeheur vocant; sed quia æstus mitior conjunctus, nec ulla mali moris symptomata adsunt, præterea etiam pueri & puellæ lætè discurrunt, his exanthematibus deformati, modò ungues exercendi voluptas iis relicta sit, ferè fit, ut Medici consilium non requiratur. Id quod etiam dicendum de crystallis seu pustulis latioribus, minusque acuminatis, à lupini albi magnitudine Schaafs-Blattern dictis. Nam postquam aliquamdiu ichorem plorârunt, ci-

tò ſatis evaneſcunt. Magis terrentur noſtri rubeolis, quas vulgus vocat Rüßteln/quæ non ſine graviori æſtu primùm ſparſim erumpunt, & deinde coëuntes poſteà dorſum aut regionem pectoris, vel manus & pedes occupant, & latiſſimam maculam efformant, tandem verò ferè ſine ſenſu in ſquamulas abeunt & diſparent. In curâ ferè eadem methodus obſervatur, diaphoretica fixa totam abſolvunt paginam. In frequenti apud nos uſu in hujuscemodi morbis potiunculæ ad moremSylvianarum paratæ, ex aquis fl.ſambuc.til. card.ben. ſcorzoner. cord. citrat. *&c.* & ppat. lap. 69. & in adultioribus paulò etiam, corall. rubr. ppt. matr. perlar. antimon. diaph. ſuccin. ppt. *&c.* quibus gratiam ſaporis conciliamus vel julepo roſar., ſambucino, aut ſyrupis gratioribus. Regimen in omnibus iis morbis, cum quibus febris complicata eſt, temperatum amamus, & anxiè calidum damnamus.

Præter aſthma, quod, ut ſuperius monitum, icterum præcurrebat, etiam alius generis, idque periodicum graviſſimum obſervavimus. (q) Vir quispiam perilluſtris dignitatis, ſexagenario proximus, ſangvineo-cholericus, cùm ter, ſvaſu nonnullorumMedicorum, ærumnabilis ſalivationis labores, ad abigendum circa regionem hepatis fervorem, aliasque moleſtias, quas effluxu ſeminis in pollutione nocturnâ, incautè admodùm ante quadriennium cohibito, incurrit, excutiendas, quas inter etiam tumor teſticuli alterutrius, fortiter ſuſtinuiſſet, de difficultate reſpirationis circa noctem ingraveſcente, ſub anni 1698 finem conqueri cœpit. Auctum malum ita fuit, ut tandem hoc menſe, nocturno tempore, quo maximè affligitur, circa duodecimam horam, ex lecto exiliret, & præ ſuffocationis metu, eum in reſpirando corporis ſitum eligeret, in quo maximè liberi ſunt pulmones, nec à thorace premuntur. Adventantis paroxyſmi prodromus erat dejectio alvi, pòſt ſpiritus ſenſim denſior ac tardior trahebatur. Procedente affectu audiebatur ſonitus ferventi aquæ ſimillimus: Es kochte und raſſelte auff der Bruſt; id quod infallibile ſignum, cellulas pulmonum membranaceas, ac aſperæ arteriæ ramificationes à materiâ quadam ita infarctas eſſe, ut vix aërem inſpirandum admittant. Thorax cum quodam coſtarum quaſi fragore videbatur elevari, comitante hanc ejus elationem ſonitu & ſibilo, id quod aliàs in aſthmate convulſivo fieri ſvevit. Confer. Ephemerid. *anno 17. obſerv. 133 p. 256.* Vultus turgebat, & oculi prominebant. Comitabantur incredibiles præcordiorum anxietates & pectoris anguſtiæ, ſudores quaſi ſyncoptici, ac alia dira ſymptomata, quæ ex αὐτοψίᾳ D. Helwich & Pauli referunt. Cæterum tametſi iterum iterumque conſiderarent, an tremulus aliquis motus, ex infimo ventre, verſus pulmones & cor aſſur-

(q) conf. *Caſtig. noſtra Grabn. p. 38.*

assurgeret, quod in asthmate hypochondriaco & hysterico fieri consvevit, eum minime advertere potuerunt. Post bihorium ferè ejectâ, materiæ viscidæ, non minimâ quantitate, inducias malum afflicto concessit, sed perbreves: Nam circa horas matutinas recrudescebat, & denuò somnum excutiebat, insultus tamen minor & brevior erat. Pulsus in paroxysmo concitatus, extra illum secundum naturam se habebat. Urina cruditatis indicia præ se ferebat, albo fœta sedimento; alvi excrementa liquida. Aliàs appetitus integer vigebat, sitis verò aliquanto intensior. Qui in paroxysmo, in limine mortis erat noctu, is interdiu omnia negotia commode perficiebat. Hoc periodicum asthma ex humido, de quo lectu dignissima occurrunt ap. Carol. Pisonem, de prætervisis hactenus morbis & affectibus à serosâ colluvie &c. ortis, *sect. 3 cap. 4 à p. 259.* & convulsivo, cujus causam, non tàm in spasmis fibrarum pulmonalium, quam musculorum pectoralium, quærendam esse putamus, mixtum, ut, judice Willisio, omne inveteratum esse solet, nullis remediis domari potuit. Nihil hìc V.S. etiam reiterata, nihil fonticuli, nihil frictiones, nihil lenientia, incidentia, expectorantia, antispasmodica, anodyna, *&c.* conferebant. Adeò verum est effatum Clariss. Raygeri Collegæ nostri *in Schol. ad observ. 31 Spindleri p. 54.* quando scribit: *Asthma mirabile phantasma est, contra quod tam rarum invenitur cataplasma approbatum, mirabiliter quoque & ægrotantes & medicantes affligit atque excitat, nonnunquam utrosque pertæsos reddit.* Solus cochleariæ spiritus Anglicanus, ineunte mense Martio, miseriam patientis sublevare videbatur. Per æstatem integram respiratio ritè habebat, sed autumno inclinante vetustum malum repullulabat, ac quotidiè augebatur. Sed propitia magis ægri fortuna illo anno fuit, nam pertinax malum magis obsecundare visum est pharmacis, quæ quatuor Medici (inter quos duo ex nostris, sc. DD. Pauli & Helwich) miscebant, ac post celebratam V. S. halcyonia plena, licet insperata, medio Februarii obtingebant. Rediit antiquum malum etiam hoc, quo hæc scribuntur, anno, sed non adeò ferocit, nec tamen vel V. S., vel remediis antea adhibitis amplius auscultat, nec juscu-lis, quæ per accessiones accipere suevit, mitigatur, ad instar illius, quod describit Cl. G. H. Welschius *Decad. X Cons. 1. Curat. ppr. & Consil. Medic.* Aliis verò decidendum relinquimus, an hoc exemplum manifestam faciat communionem Hippocraticam στηθέων, μαζῶν, γονῆς, φωνῆς, id est pectoris, mammarum, seminis, vocis, *2. epidem. sect. 1.* Certè Edmundus de Meara *in historiis aliquot rarioribus Medicis p. 133* recitans historiam de cive Bristoliense, qui post gravem hyemalem catarrhum sponte evanescentem, scroti tumorem incurrit, & hoc iterum disparente de orthopnœâ conqueri cœpit, ex illâ frequentem &

facilem ſpirabilium cum genitalibus conſenſum deducit, ratus, in hoc ægro obſervabilem eſſe ſeri à pectore ad teſtes deſcenſum, ejusdemque à teſtibus ad pectus recurſum. Quod roborat etiam obſervatio D. Graſſii, cui obvenit tractanda aſthmatica, quæ liberum trahebat ſpiritum, cùm pudenda & pedes tumebant, difficultate verò magna premebatur, quando tumor diſparebat. In aliis aſthmatis generibus Aug. Thonerum *l.3. Obſerv. Medicinal. p.199 & ſeqq.* imitati ſumus, & purgante, ad removenda obſtacula reſpirationem intercipientia, uſi ſumus. Non abs re comperimus gloriari Joëlem *l. 3 pract. p. 272* quod zedoar., g. ammoniaco fl. ſulph., croco in hydromelle coctis ſæpè facilitatem reſpirationis reſtituerit, nam & nos in egenis ex nauſeabundâ & rudi potione hâc multoties eundem vidimus effectum. Cæteroquin fuêre apud nos eo tempore etiam alii, qui difficulter admodùm reſpirarent. Illi de nullâ circa thoracem moleſtiâ conqueſti, ſolùm de gravamine quodam ventriculi conquerebantur, & locum affectum ſub diaphragmate ad ventriculi regionem monſtrabant. Et hujus generis aſthmatici utplurimùm graphicè admodùm anguſtias præcordiales depingunt, & ut ex verò Severin. Eugalen. *de Scorbuto p. 11.* ægrotantes à ſenſu mali ſui magnitudinem metientes, de tollendâ anguſtiâ magis, quàm reſpirationis mitigatione apud Medicum inſtant, ac paratam in antiſcorbuticis medelam inveniunt. Monitos tamen cupimus eos, qui primùm clinicæ animum applicant, ut in ſcorbuticis iis, quos maculæ fervidioris intemperiei indices deformant, à cochleariæ uſu caveant, & exhibitione acetoſæ, acetoſellæ *&c.* contenti vivant, niſi exaggeratorum ſymptomatum ignominiam ſoſtri loco affectent. His, ſi aſthma urgentius ſit, jungere licebit radicem ari, helenii, petaſitidis, & in formâ decocti offerre. A paucis enim guttis, mixturis, eſſentiis, aut ardentibus ſpiritibus magnam ſibi polliceri in ſcorbuticis affectibus opem, non niſi inexpertorum eſt. Piſtor quidam, ex oppido paucis milliaribus Vratislaviâ diſtante, vaſto corpore, ſcarificationibus ſingulis ferè menſibus aſſuetus antea, iis omiſſis, poſt aliquam vehementiorem corporis commotionem, aſthmate corripitur, quod parùm à convulſivo aberat. Is perterritus Vratislaviam migrat, ac D. Helwich adit, qui re omni intellectâ, ſcarificationem repetendam eſſe, autor eſt, & pilul. de cynogloſſ. hodiè quaſi antiquatas, de quarum efficaciâ modeſtiùs ex Lindenio ſentire primò didicit, præſcribit doſi non magnâ, ſed maximâ cum utilitate patientis, nec enim ex ullo medicamento præſentiorem vidiſſe ſe effectum recordatur, quippe repreſſus protinùs eſt mali impetus, ac ſanus & hilaris domum diſceſſit, qui anheloſus & quævis mala metuens hûc venerat.

In-

Infantes illo tempore tussis convulsiva fatigabat satis frequenter. (r) Certum est, affluente materiâ inter tussiendum diaphragma sursum contrahi, ac in systole longiori aut crebrius repetitâ detineri, pulmones valdè coarctari, in motu suo inhiberi, & respirationem valdè impediri, ut à suffocationis periculo parùm absint. Sed de eo, an materia morbifica nervis pneumonicis illapsa, hinc in ipsis hæreat, & fomitem contumaci malo præbeat, ut credit Willisius, nondùm plenè constat, imò, qui hìc spasmodicos musculorum pectoralium motûs, vel sensui in vehementiori malo obvios, perpendit, in illam facilè concedet sententiam, à convulsivo hoc musculorum motu arcessendam tussis convulsivæ causam. Cui rei documento est & hoc, quod externa ex selectioribus, antispasmodicis debitè adhibita, hoc equuleo tortos efficaciter consolentur. Tanta apud nostros indulgentia est in liberos, ut vesicatoria, quæ in tussi hâc Sydenham celebrat, tanquàm præcipuum auxilium, cane, ut plurimùm, & angve pejus fugiant. Nec delicatiores usum liquor. C. C. succin. vel spir. ✻c. anisat. ut homines naris minùs obesæ, nisi cum molestiâ, ferunt. Tincturæ fl. pap. rh. certo modo præparatæ virtus aliquoties non levis deprehensa fuit, quæ tamen minimè comparari potest cum simplicissimis pulveribus antispasmodicis cum debitâ cautelâ exhibitis. Pulvis antepilepticus Ludovicianus, cum judicio immutatus, id remedium est, quod sumptuosis & exoticis præferri tutò potest. Sed quid de V. S. dicendum? Eam efficax sanè in tussi hâc auxilium esse vix dubitamus. Et Riverius locuples testis est, Parisienses Medicos in teneriori ætate & lac sugentibus pueris à V. S. non abstinere. Gualterus Harris Medicus Londinensis, de morbis pueror. part. 3 in gravibus inflammationibus venam pueris secari posse concedit. Et sanè, si Galli, aliique in V. S. in puerulis peccant, quod facile crediderimus: Nos sanè, ut in totâ Germaniâ, ita in Silesiâ quoque omni ex parte eandem omittentes, excusari non possemus, nisi, contra vulgi & mulierculârum opinionem aliquid facere, esset, contra torrentem navigare. Nota nobis sunt exempla puerorum, qui fortuitâ narium hæmorrhagiâ ab hâc tussi evasère liberi. Vulgus nostrum, in quâvis tussi, pingvedinem lucii piscis & taxi cum multâ fiduciâ plantis pedum affricat.

Tussis convulsiva infantum.

Ab hoc puerili affectu ipsa mali omni hyeme frequentia ducit nos ad alium, quem vulgò atrophiam dicimus. Corripiuntur eo malo lactantes & ablactati, potissimùm tamen posterioris generis. Primò omnium caro fit flaccida, deinde habitus externi corporis in iis sensim con-

Atrophia.

(r) conf. *Castig. Grabner. nostræ p. 41.*

consumitur, atque tabescit caro citra ἀνορεξίαν, aut alium affectum manifestum, etiam in iis, qui avidissimè cibis inhiant. Pulsus circa vesperam celerior evadit, inquietudo nocturna cum siti adest non sine suspicione febriculæ. Abdomen aliis sine extuberantiâ durum tantum est, aliis verò tensum existit & tumet. Crescit malum tempore, & tandem veram sceleti effigiem tabidi illi oculis ingerunt, ut cunctâ deperditâ carne, vix ossibus hæreant, multò minus pedibus inniti possint. Ferè autem omnes, qui ex eo malo periclitantur, admodum sunt voraces, & præterea naturâ torpidiores. Non immeritò etiam fundum calamitatis hujus dixeris nocturnas potulentorum frigidorum ingurgitationes. Quotquot certè pueri cum prætumido abdomine, & contabescentiâ corporis nobis oblati, quorum numerus certè non minimus, illos omnes noctu potum frigidum sumere consvevisse comperimus. Ex vividioribus & agilioribus non multi hoc involvuntur malo, nisi vel alvus sit segnior, vel diarrhææ & lienteriæ, pravo consilio, adstringentibus subitò tollantur. Plebeji & alii sacris medicinæ non satis initiati, causam contabescentiæ hujus in vermiculos capillares, quos Heinricus Varenius aliique crinones vocant, conjiciunt, quasi illi alimentum infantium, quos infestant, absumant, adeòque maciem inducant. Conf. Schenckius *l. 5 observ. 188.* Nonnulli aliud quoddam vermium genus in hâc atrophiâ cachecticâ, accusant, quos inter est Brenggerus *in epist. ad Hœchstetter.* Plater. *l. 3 prax. c. 13.* Olevianus ap. Reusn. *obs. 97.* Sultzberger *ap. Sennert.*, confer etiam Camerar. *Cent. memorab. Med. XII.* Sed in nostris illis (s) manifesta satis contabescentiæ causa est obstructio ductuum lacteorum & glandularum, viscerumque glandulosorum lenta ac viscida, hinc autem necessariò reliquum corpus debito sibi alimento defraudatur, ac ad tantam redigitur maciem. Huic theoriæ innixa praxis, nisi malum prorsus inveteratum sit, læto exhilaratur eventu. Consuevimus ferè hîc in usum vocare tinct. mart. aperitiv. vitriolatam, arcanum duplicatum, inducti exemplo Cl. Daniel. Ludovici *in Ephem. Germ. Dec. I. ann. 3 p. 389.* Dedimus etiam aliquando crocum mart. aperitivum, c. tartar. vitriolat., nitro ♁iato, eodem consilio ad removendas obstructiones, & eôdem etiam eventu. Molimina plebis nostræ ac chirurgorum heic recensere non vacat, cum satis nota sint, & antiqua, & ab aliis luculenter descripta. Loco omnium evolvi potest Celeberr. Polyhistoris, Collegæ quondam nostri, Welschii eruditissima exercitatio *de vermic. capillarib. infantum* §. 12. Hoc unicum tantum addimus, apud nos extra dubitationem positum esse, quod subinde infantes à vermiculis sub cute in artubus & præcipuè dorso infestentur, atque ab his inter-

dum

(s) conf. *Castig. Grabner. p. 41.*

dum vigiliæ, pruritus & corporis extenuatio oriantur, id quod luculentè docet obſervatio Medica Celeb. Lipſienſ. Medici Ettmülleri *in Act. Erud. Lipſ. ann. 1 p. 316.* Verùm hoc malum non adeò frequenter apud nos obſervatur.

Opem quoque noſtram quidam hæmoptoici præcipitante menſe hoc implorarunt, & notavimus, quàm facilè vulgari errore rejectio quævis ſangvinis per os, hæmoptyſis credatur. Lommius *lib. 2 Medicin. Obſerv.* rectè quidem ait, ſangvinem ſpumantem ac floridum, ex intervallo per tuſſim ſine dolore eductum, è pulmone ferri, &, ut errores evitentur, providè notat, eum, qui faucibus & gurgulione fluit, ſcreatu; qui ex ipſo ore, ſputatione; qui ex ventriculo, vomitu; qui ex gutture, tuſſiculâ pelli; Enim verò nondùm ſufficere hæc, ex praxi ipſa docti ſumus. Illo, de quo modò loquimur, tempore non rarò cum materiâ catarrhali ad fauces ſtillabat ſangvis, cujus rejectio ſcreatum & ſputationem ac ipſam tuſſim conjunctam habebat. Hunc enim affectum ut ab hæmoptyſi diſcerneremus, ſollicitè attendimus ad ſigna illius, quæ Thiermairius *lib. 2 Conſil. Med. c. 6 in Schol. p. 84* recitat, ita ſcribens: *Signa hujus affectûs (ſangvinis excreti à capite manantis) ſunt dolor & gravitas capitis, faciei rubedo, ſangvinis, qui per nares excerni ſolebat, interceptio, reſpirationis facilitas, catarrhi à capite repleto frequentia, ſubinde acrimonia, tuſſis non magna, ſcreatio tuſſi frequentior, ſangvis excretus non adeo copioſus, non floridus;* quorum pleraque ita ſe habere, loquitur experientia. Paucos reverâ vidimus ſine noxâ evaſiſſe hæmoptoicos. Vir in florida ætate conſtitutus, cum impetu copioſum effundebat ſangvinem, & purpuream tandem evomebat animam; Aliqui in lentam tabem & phthiſin prolapſi ſunt. Adeò verum eſt Ovidianum illud:

Hæmoptyſis.

Cernis, ut è molli ſangvis pulmone remiſſus
Ad ſtygias certo limite ducit aquas.

Quod pulcherrimè Magnif. D. Præſes noſter *in Schol. ad Obſerv. 66. D. Helwichii p. 220* huc trahit. Eò in curâ collimarunt noſtra conſilia, ut quantocyùs fluxum illum compeſceremus, niſi fortè pleuritis eum comitaretur, in quâ periculoſæ res aleæ eſt fluxûs illius inhibitio. Hinc adſtringentia & opiata non pauci ſvadent. Nos, quantum fieri potuit, adſtringentia & repellentia, ut & opiata cruda vitavimus. Si durum illud telum neceſſitas aliquando ad adſtringentia propinanda nos compulit, ex uſitatioribus illis, Usneâ cran. hum. Sperniola Crollii, tinct. terr. catech., corall. ſtypticâ, antiphthiſ. Mich., croc. ♂., pro variâ ſubjectorum diſpoſitione, modò hæc, modò alia adhibuimus. Reſpon-

(t) conf. *Caſtig. Grabner. p. 42.*

ſpondit votis noſtris & ægrorum etiam lapis hæmatites in tenuiſſimum pollinem contritus, & c. ▽. plantag. l. burſ. paſtor. ſæpè transfuſus & colatus, immixto convenienti ſyrupo, quâ in re præeuntem ſecuti fuimus Foreſtum *lib. 16 obſ. 17.* Species quoque confect. de hyacinth. aliquoties profuiſſe vidimus. Semen hyoſciami albi in doſi exiguâ interdum reliquis interpolatum non eſt rejiculum, ſi autem vel in doſi excedas, vel continuò adhibeas, ægrum tuum ſtupidum reddes. Junximus hisce reſolventia eo fine, ut extravaſatum ſangvinem diſcuteremus, ne fortè pulmonibus impactus, exulcerationis eorundem cauſa evaderet. Uterque & adſtrictionis & diſcuſſionis ſcopus videtur propoſitus fuiſſe Sylvio in concinnandâ formulâ, cujus deſcriptionem communicavit *l. 1 prax. c. 9 p. 173.* Addunt his tertiò etiam conſolidantia & vulneraria, quibus tamen rarò ob adſtrictoriam eorundem virtutem utimur, niſi fortè æmula ſint ejus, quod extollit Jacob de Maphæis, decocti ex veronicâ, hederâ terreſtr., quod cum unc. duabus ſucci plantaginis in jure gallinæ commiſcet. Laudem eo nomine merentur etiam fol. alchimill. c. ariſtol. odâ. Centinodium maximè æſtimare Cl. Wedelium novimus. In iſtum cenſum porrò referri poſſunt tuſſilago, conſolida, pyrola, & ex experientiâ Cratonis noſtri etiam chamædris. Scordium contra putredinem egregiè militare, vel in vulgus innotuit. V. S. c. D. Graſſio celebrat D. Preuſſius, eique ſoli malum hoc ceſſiſſe, cognitum habent. D. Helwich recordatur, ſe illo tempore in conſilium adhibitum ab aliquo fabro murario (qui in hæmoptyſin incidens, neſcio ad quem medicaſtrum confugerat, & per biduum jam ſpiritu vitrioli non edulcorato uſus fuerat) cùm tertiâ die ſangvinem floridum ſpumoſum cum tuſſi, quam præceſſerat difficilis reſpiratio, rejiceret, ad illum accurrit, ſermone ad tempus, propter effluxum ſangvinis durantem, initio impeditus, tandem balbutiens, quid actum, exponit. Reſponſum fuit venam aperiendam eſſe; obtemperabat hæmoptoicus, ſed ex venâ ritè pertuſâ parùm ſangvinis effluxit, unde ad alia diſcedendum fuit. Et tùm quidem primâ vice virtutem nitri in compeſcendâ hæmoptyſi experiri voluit, deditque majorem conſvetâ doſin, ac præſens & efficax ex uſu ejus auxilium admiratus eſt. Animus hinc ei additus tentandi etiam in aliis virtutem nitri, in ſiſtendâ hâc excretione ſangvinis, ac illam ubique maximam, etiam in conjuge, ex eo malo per intervalla jam ab octo annis laboranti, deprehendit. Occaſio verò cognoſcendi hanc nitri vim, ei ſe obtulit in ſacerdote Soc. Jeſu, nimio hæmorrhoidum fluxu, æſtu vago aliisque ſymptomatibus fatigato. Huic cùm varia adhibita eſſent medicamenta, tandem ad ebullitionem ſangvinis domandam pulvis nitroſus præſcriptus eſt, ex uſu hujus fluxus imminutus, & cum

pul-

pulvis iteraretur, prorsus etiam cohibitus est. Posthâc in immodico mensium fluore, cæteris non proficientibus, imò & nimiâ lochiorum evacuatione expectationem vicit. Tandem etiam cupido incessit explorandi, quid nitrum in sedandâ hæmoptysi possit; ac etiam in hâc domandâ, luculentè admodùm cæteris non omissis, virtutem exeruit. In sinu itaque gavisus est, cùm Celeberr. Stahlium Prof. Hallens. *in Obs. Chymic. Physic. Medic. Curios. p. 464.* consentientem sibi inveniret. Viri istius Verba hæc sunt: *Salvâ sc. veritate asseverare possum, quòd numerosis hæmoptyicis, drachmâ dimidiâ, scrupul. duob., ad drachmam integram nitri, per vices opportunas exhibiti, ita efficaciter subvenerim, ut coërcito, quicunque suberat, sangvinis orgasmo, non modo citissimè, sed etiam constantissimè cessaverit eruptio, atque fluxus.*

Non paucos quoque malum hypochondriacum torquebat, solitis stipatum symptomatibus. (u) Quibusdam distenta erant hypochondria ac tumebant, non sine dolore pulsatorio, subinde etiam gravativo, impeditæ circulationis indice, qui non rarò ad ipsum dorsum vagabatur. Vidimus etiam videlicet in corporibus exsuccis & strigosis, in hypochondriis maculas scorbuticas varii generis. Ventriculi concoctio perlangvida satis erat, cruditatisque ejus soboles, ructus, crebrò infestabant. In ore tædium pariebat sapor aliquando salsus, nonnunquam nitrosus, sæpè acidus, rarò dulcis; sputatio crebra notabatur. Nullus tamen nostrûm quenquam curavit, qui, ut ille apud Sennert. *lib. 2 Institution. p. 3. s. 1. c. 4.* mille ructus unâ die emiserit. Fuêre verò hi ructus utplurimùm acidi, cujusmodi hypochondriacis familiares esse consveverunt; teste etiam Foresto *l. 10. obs. 13 in Schol.* Vomitus quibusdam stato tempore revertebantur, hodieque superest, qui ad exemplum monialis illius apud Gvilielm Fabric. Hildan. *Cent. 4. obs. 32.* continuis obstructionibus obnoxius ferè quotidiè ingesta revomit, nullis proficientibus remediis. Nec aberant inflationes βοϱβοϱίγμοι ac ejus generis rugitus, quos Comes ille apud Montan. *consil. 229* perpessus dicitur, ac novit D. H. adhuc hodiè fœminam in sterili conjugio viventem, quæ ob perpetua illa intestinorum murmura pertinaciter inhæret iis cogitationibus, quibus quondam indulsit ancilla in nosocomio Torgensi, de quâ Brunner. *Cons. 7* testatur, eam credidisse, in ventre ranas se habere. Alvus omnibus segnis, medicamentis sui officii admonenda erat. Scybala viscida, & in uno alterovè caprarum excrementis haud dissimilia, non tamen meminimus nobis obvenisse, qui Lipsianis illis analoga rejicerent. Pollicem iis premere neutiquam possumus, qui lienem vel indurari, vel in tumores in hoc

Malum hypochondriacum.

D malo

(u) conf. *Castig. nostræ Græbner. p. 44.*

malo attolli, præfractè negant; nam ferè omnes in quibusdam hypochondriacis duritiem in regione hâc, circa lienem, in aliis elevatiorem tumorem, qui proximè accedit ad eum, quem descripsit Fernelius *Consil. 43.* & Trincavell. *lib. 3 Cons. 44* deprehendimus. Anxietates præcordiales, cordis palpitationes, vertigines, pavores in somno, terrificis insomniis interturbato, aurium tinnitus, dolores varii, ea sunt mala, quæ presso pede morbum hunc confirmatum sequuntur, & multoties nobis occurrerunt. Urinæ sabulo tartareo refertæ sunt. Glutinosam quoque ac partibus viscidis & crassis scatentem vidimus, ut & in plerisque similem illi, quam describit Highmorus *tract. de affect. hypoch. c. 1.* Pulsus in plerisque langvidus & intercisus, ac à non nemine nostrûm in corporis sui partibus illis observatus, in quibus aliàs ordinariò percipi non solet, cujus generis exempla etiam alii auctores, Cæsar. Claudin. *Consult. 35. 46. 47.* Hieronym. Mercurial. *tom 2 consil. 11.* Salmuth. *cent. 1 obs. 46.* aliique recitant. Æstus vagi indivulsi quoque mali hujus comites. Præclarè etiam Luchtenius & Lælius à Fonte observarunt in nonullis corporis membris motum quendam veluti viventis & hinc inde discurrentis, id enim in consummatis hypochondriacis plus vice simplici à nobis animadversum fuit. Molimina hæmorrhagias comitantia hæmorrhoidumque labores attenti Practici observationes effugere non possunt. Vivit adhuc ex ordine Augustinianorum Strelæ sacerdos, hypochondriaco malo obnoxius, cujus, quod fidem ferè excedit, singulis diebus, per plures annos hæmorrhoides adeò copiosè fluunt, ut frequentibus lipothymiis etiamnum infestetur, macieque, cum medicamenta aversetur, contabescat. Olitor quoque aliquis, cujus hæmorrhoides confertim sangvinem ejaculabantur, ad D. Grassium confugit, & in nitrosis & martialibus medelam invenit. Asthma verò hypochondriacum magis adstantes quàm Medicos terret, his quippe ignotum esse nequit, quod motus thoracis & diaphragmatis respiratorius sangvinem in venis portæ, quem jure optimo hypochondriacum dixeris, commoveat, atque non sine evidenti utilitate ægrorum intendatur, hâc enim ratione sangvis in motu suo impeditus, ut ferè apud hypochondriacos est, iterùm in circulum propellitur. Argumentum hujus sententiæ non contemnendum est, quod exantlato paroxysmi asthmatici labore, solitò sint lætiores etiam ii, qui meticulositate insolitâ, quæ extra paroxysmum etiam aliàs ordinariò adest, risum aliorum provocant, in signem, nisi per paroxysmum onere aliquo liberari essent, necessariò percepturi, ex motu hoc terroris pleno, langvorem. Cujus rei duo vidit D. Helwich exempla in sectatoribus instituti religiosi, qui cùm nocturno tempore, ex metu suffocationis ad captandum liberiorem aërem, ex lecto exiliissent,

post

post aliquot horas, anxiis illis evoluti laboribus rarâ lætitiâ apud ignaros suspicionem simulati morbi vitare non potuerunt. Tàm numerosa symptomatum cohors debellata à nobis variis modis fuit. In eam verò maximè curam incubuimus, ut spissos attenuaremus humores, obstructionum authores, non unâ etiam hîc ingressi viâ. Quidam laudant nodulos ex rad. ari, caryoph. helen. pimpinell. helleb. nigr. ex fol. & herb. absinth. agrimon. ceterah. chamædr. chamæpyt. chelidon. min. marrub. alb., capill. ♀., fl. & summit. bellid. bugloss., genist., cent. min., sem. dauc. coriandr. nigell. & aromatibus temperatioribus. A nonnullis martialium virtus laudatur. Sunt etiam inter nostros, qui multum tribuunt pilulis, quas ab Autore Becherianas vocant. Palmam verò dubiam faciunt omnibus cautè adhibita salina urinosa volatilia. Myrrha quoque & crocus eximiè profuerunt. Nec mixt. S., quam Clarissimus quondam Döringius noster alicubi mixturam Grasbeci vocat., planè indigna est elogio, quod meminimus ei à Tenzelio in Exegesi Chymiatricâ tributum, in perfrequenti certè nobis usu fuit. Non horruimus quidem etiam ægris nostris propinare elix. splen. Michaël. antihypochondr. Mœb. aliorumque, neque tamen habemus, quod prolixè in laudem eorum scribere possimus. Quicquid verò egeris, curam vix ac ne vix citra usum subadstringentium feliciter absolves. Et hic quidem non est, cur Practicus alia, præ tinctur. vitriol. mart. tartaris. D. Ludov., nobis certè expertissimâ, solicitè desideret. Ultra omnem sanè ista laudem posita est, nec, quantum scimus, ullum aliud par sibi habet medicamentum.

Illucescente Martio turmatim Scabiosi nobis occurrebant curandi. Varia quidem Scabiei genera isto tempore vidimus, ac in bibliopego quodam, qui olim in Sveciâ vixerat, frustrà deformitatem mali mortui, quod crustam nunquam antè sibi visam, in tibiis adjunctam habet, tollere fategit D. Helwich. Sed differentias istas prosequi, nostri non est instituti. Humidiorem ferè in sangvineis & phlegmaticis, ac in illis ad suppurationem tendentem, in his verò ad œdematosos circa extrema tumores proniorem, è contrario ficciorem in Cholericis & Melancholicis etiam observavimus. In senibus difficulter tollebatur, & vivunt adhuc quidam ab eo usque tempore his stigmatibus deformes. Hinc non sollicitandâ fides Foresti, qui *lib. 5 Observ. Chirurg. XI* recitat de Scabie per 9 annos durante exemplum; at verò Tackii illud prognosticon, si senes teneantur insolitâ scabie, proximè secuturam mortem, fallit. Fallaci ratiocinio nititur communis traditio, quòd pueros à variolis & morbillis præservet scabies, non verâ experientia, quæ nobis multa in contrarium suppeditavit exempla puerorum,

Scabies.

ſcabie infectorum, qui, turpi hâc larvâ vix depoſitâ, perſonam alteram illam induerunt, ac in caſtris varioloſorum militarunt. In medendo ipſam naturam, ut par erat, ducem ſecuti, quæ ab interioribus viſceribus ad exteriora impuritates has detrudit, blandis diaphoreticis inſtitimus. Miſcuimus verò Rob. ſambuc. c. ♉. d., bezoard. miner., martial. & ſyrup. card. ben., aut fumar., interdùm etiam tinct. bez. dedimus. Quibus res anguſta domi, iis evporiſton ex decocto ſeri lactis c. fumar. ſatisfecit. Vulgus barbitonſorum & balneatorum decocta lignorum ſine diſcrimine ægris obtrudit, cùm cholericis ſcabie pruriente & ſiccâ afflictis malum exaſperent. Veſperi pulverem abſorbentem ordinavimus, ut hâc viâ ſalinam acredinem domaremus. In expellenda ſcabie ſulphur commune c. ſuccino miſtum ſpecificam obtinere vim, non immeritò creditur. Scimus purgantia à multis tanquam neceſſaria ſvaderi, imò eorundem iteratam præſcriptionem à Joële & Barbette urgeri, quia tamen hoc pacto à peripheriâ ad centrum inquinamenta revocari ſatis conſtat, iis fere abſtinuimus, niſi primæ viæ ex diætæ erroribus eſſent impuriores, in quo tamen caſu lenioribus ferè uſi ſumus, iisque merc. d. junximus. Ex metu eorundem malorum parcè diuretica præſcripſimus, præter nitroſa, quæ & refrigerant & acrimoniam demulcent. Nec V. S. celebravimus, nec cucurbitulas ſcarificatas, quas à Thonero laudari ſcimus, frequenter apponi juſſimus, tametſi aliàs ſententiam Rhodii *in Analectis ad Septal.* non per omnia probemus. Deinde corpore ritè diſpoſito ad inunctiones deſcendimus, ubi ferè ſemper mercuriales nobis in uſu ſunt. In robuſtioribus Adipem porcinam c. mercurio ſ. q. terebinth. ext. ad præſcriptum Wedelii *in Amœnit. Med.* ordinavimus, in aliis mitioribus uſi ſumus. Noſtri pharmacopæi plebi utplurimum vendunt ſequens unguentum:

℞. Terebinth, lot. ℔. ij.
Butyr. Majal. ℔. iiij.
Sulphur. citr.
Rad. Pimpinell.
Ariſtoloch. Od.
Bacc. laur. aa. unc. j. ſemis.
Alumin.
Ceruſſ. aa. unc. ß.
Cer. citrin. ℔. j. M. F. l. a. unguent.

Hoc, aut potius mercuriali ungvento manè & veſperi carpos manuum, tarſosque pedùm inungi moderatâ quantitate juſſimus; & ſcabiem aliis ſæpè incurabilem intra menſis ſpatium abegimus. Ad remanentem ſubinde cutis aſpe-

rita-

ritatem olei tart. per deliquium efficaciam cognitam habemus. In delicatioribus unguentorum mercurialium ſpurcitiem & nidorem ferre recuſantibus D. Helwich tinctur. antiphthiſic. D. M., à cujus interno uſu abhorret, optimo cum ſucceſſu non ſemel adhibuit. A ſcabie intempeſtivè, ut ſubinde conſilio muliebri & Medicaſtrorum fit, repulsâ & mortem ipſam conſecutam cum Amato Luſitano *l. 2 Curat. 33.* &, quæ hanc minantur, graviſſima ſymptomata, palpitationem cordis, epilepſiam, cardialgiam, confer hîc Schenckium *l. 1 Obſerv. 99.* & febres vidimus, ut de vomitu, diarrhæis *&c.* nihil dicamus. Duplici autem modo hic peccari in curâ ſolet. Nam à non paucis intentio ad ſubigenda ſymptomata, horum causâ ferè neglectâ, dirigitur, malo utplurimùm eventu. Aliis contrà, cùm ſciant totius negotii cardinem in eo verti, ut inquinamenta iterum ad ſuperficiem corporis ejiciantur, ſolenne eſt, impetuoſiora ſudorifera in uſum vocare. Regiâ illi, noſtra multiplici experientiâ, incedunt viâ, qui, quantum ejus fieri poſſit, interiora viſcera ab ulceroſâ corruptione præſtant immunia, ſymptomatibus cautè peſſulum objiciunt, & mitioribus diaphoreticis ferè ſine regimine exhibitis recrementa retropulſa blande revocant. Fruſtra ferè hîc ſperatur auxilium, niſi mercurio ſupplicetur. Et hic quidem D. Helwich. *mercur. d. ſcrupul. 1.* in robuſtioribus c. lap. 69. exhibet, & poſt dies aliquot eandem repetit doſin, interponendo diebus intercalaribus uſum mixturæ alicujus diapnoicæ ſæpè etiam ſolius eſſentiæ ſcordii ſaturatioris; In infantibus, quorum genus nervoſum, cui vulgò mercurius creditur eſſe inimicus, debilius eſt, monitis Ludovicianis ſeſe conformat, & numero annorum grana mercurii attemperat, ſed iterùm ſine ſtimulo purgante, ubi verò iterum ſcabies denuò prorupit, facile eſt, eam tactâ ante methodo, ſi non citò, tutò tamen perſanare.

Circa idem tempus non paucos moleſtiſſimus tantùm non exanimabat pruritus, præprimis ſenibus & cœlibibus graviſſimus fuit, ac inter hos hominibus ſiccioris conſtitutionis. In hac noſtrâ civitate non deprehendimus vera nota illa mercurialis: Repetita purgatio & ſangvinis miſſio ſola curavit pruritus, ut ego ſæpiſſime ſum expertus. Præmiſimus tamen & nos epiceraſtica. Cucurbitulis ſcarificatis, quæ dorſo, ſcapulis, humeris, femoribus applicantur, multi confidunt, & in ſucculentioribus aut huic remedio aſſvetis, omninò earum uſus eximius à nobis ſpectatus, ſed in ſtrigoſis illis corporibus nullum effectum commendabilem cernere licuit. Ex uſu diaphoreticorum & decocti lignorum, pruritum ad lipothymiam ferè auctum vidit D.H. hinc ſuſpicatus, quod ichoroſi halitus hydroticorum uſu ad ambitum corporis in majori copiâ propellantur, & acredine ſuâ plures moleſtias ſcalpturientibus digi-

 tis

tis faciant. Præpollent hîc aliis medicamentis nitrosa & diuretica saponaria, quæ salsas & acres atomos ad vias urinarias deducunt. Laxior lactis cura nonnullis etiam levamen attulit, ac magis ipsum lactis serum virtutibus alterantium quarundam herbarum imprægnatum. Balnea aquæ dulcis afflictos egregiè solabantur. Nostra methodus hæc fuit: Dedimus manè pulverem nitrosum, aliis debilioribus etiam spiritum nitri dulcem in larga quantitate in infuso quodam propinavimus, circa noctem verò emulsionem dedimus.

Primus Aprilis dies nobis serenus illuxit & calore suo Veris delitias sperare jussit. Non diuturna tamen hæc nobis felicitas fuit, nam nebulæ & pluviæ à meridie primis diebus nobis gratum Solis aspectum ad breve tempus ademerunt. Qui secuti dies vernali tepore ad plenilunium omnia brumali aurâ quasi rigentia blandè vegetabant. Deinde Cœlum varium erat, interdum serenum, interdum nebulis obductum, nimbos ac pluviam in nos effundebat. Majus, quo aliàs omnia rident, & est formosissimus annus, nebulis, pluviis & ventis, si paucos amœniores dies excipias, rigidus erat. Est verò Silesia, ut benè Doctissimus Schwenckfeld *in Geographicâ Silesiæ delineatione, catalogo stirpium & fossilium præmissâ*, notavit, ventis præcipuè aquilonaribus & occidentalibus exposita. Cum verò hi corpora nostra graviora reddant, eos non immeritò cum Horatio dixeris plumbeos, & reapse experti sumus, quantum vigorem nostrum tùm temporis depresserint. Junio iterum amœnior ac serenior aër, cujus jucunditatem etiam vergente ad finem Majo degustaveramus, comparuit, neque tamen ad finem processit sine imbribus, quorum iram proximi Vratislaviæ accolæ perruptis aggeribus gravem, cum damno sanitatis & facultatum, experti sunt. Grassabantur apud nos eodem tempore morbi plerique ab Hippocrate enumerati, ubi de morbis vernalibus ei sermo, furores, inquam, melancholiæ, epilepsiæ, fluxiones sangvinis, anginæ, gravedines, raucedines, exanthemata varia, & articulorum dolores, ac, quas reliquis morbis meritò addimus, febres intermittentes, quæ tùm in scenam prodibant. Non fert nostrum institutum, ut fusè edisseramus, quomodo Ver morbos hos pariat. Scimus non esse ad genium & palatum seculi nostri, illa Hippoc. *lib. de natur. human.* verba: *Cæterum vere pituita adhuc fortis in corpore manet, sed sangvis augescit; nam & frigora remittunt, & imbres superveniunt. Sangvis autem juxta hæc augescit ab imbribus videlicet, & calidorum dierum tepore. Hæc enim anni pars maximè juxta naturam ipsi competit, ut quæ calida & humida existat*; scimus, inquam, hæc à receptis nostri seculi dogmatibus discrepare, neque tamen, quia æquum pretium & laudabilibus neoreticorum inventis & solidæ veterum experientiæ ex ipsâ pra-

xi

xi ſtatuere didicimus, Hippocratica illa, ſi cordata accedat interpretatio, nigro notanda lapillo arbitramur. Nam nimis manifeſtum eſt, ſangvinem in hominibus attenuari & corpora fieri plethorica tempore vernali, & hæmorrhagiæ, quæ tam frequenter Practicis circa illud tempus negotium faceſſunt, vel invitis hoc perſvadent. Hyeme verò & ſub ingreſſum veris, ſangvinem eſſe viſcidiorem, ac pituitâ redundare, non uno conſtitit hactenus experimento, ac cumprimis memorandum illud doctiſſimi Gliſſonii, varia animalium jecinora ſecantis, ut omnibus numeris abſolutam orbi literato daret Anatomiam Hepatis, quâ deprehendit obſtructiones & tumores in boum jecinoribus tempore brumali non aliunde ſanè niſi à lentore & viſciditate ſangvinis ortum ducentes. Utroque itaque oculo ad illam humorum conſtitutionem intenti, ægris Medicinam fecimus, ac in præſervandis aliis, non tritâ empyricorum ſemitâ, qui ſine diſcrimine omnes purgantibus & V. S. tractant, inceſſimus.

Verùm ex re erit, frequentiores ejus temporis morbos, cum præcipuis ſymptomatibus recenſere, & rationem modumque curandi, à nobis obſervatum, breviter ſubnectere.

Hæmorrhagiæ. Converterunt verò eo tempore oculos noſtros ad ſe hæmorrhagiæ, ac docuit nos attenta conſideratio, quòd verâ & ſolidâ experientiâ nitantur, quæ ſolertiſſimus Hallenſium Practicus ac Profeſſor D. Sthalius paſſim monuit. (x) Nam omninò ætate puerili, & adoleſcentiæ ſangvinis excretiones è naribus, & his non ſuccedentibus, dolores capitis tenſorios vidimus. Hæmoptyſes verò præſente plethorâ, aut varia circa pectus incommoda, ceſſantibus præprimis anteà conſvetis narium hæmorrhagiis, juvenibus magis familiariter evenere, quemadmodum vomitus cruenti, aut non unius generis pathemata circa venam portæ viris & fœminis, vitæ ſedentariæ deditis, acciderunt. Paulò annoſioribus hæmorrhoidales depletiones ſolenniores fuêre. Et ſanè motûs varii circa ſplenem, colici dolores, flatulentiæ, teneſmi, *&c. &c.* mala, tota die in praxi occurrentia, in iſthâc ætate eruptionem hanc partim moliuntur, partim comitantur, quod toties totiesque obſervavimus, ut de doloribus iſchiadicis, podagricis, varicibus, nephriticis ſtaſibus & inflammationibus, ulcerationibus, quæ impeditiorem motum ſequuntur, jam non loquamur. Mictus cruenti exempla, & in muliere circa quadrageſimum annum, & in Illuſtris dignitatis Viro circa 65 habuit D. Pauli. Cæteroquin affectus ille apud nos rarior. Circa loca illa corporis, quibus ſangvis erumpit, ab eodem ingenioſiſſimo Sthalio moniti, ſpasmodicas preſſiones,

(x) conf. *Caſtigation. Noſtræ Grabnerian. p. 54.*

ſiones, ſangvinis congeſtionem, vaſorum & pororum tenſionem atque turgeſcentiam, cum ſenſu ardoris, lancinationis & pulſationis, facilè fuit dignoſcere. Et, ferè ad ejus mentem, curam felici cum ſucceſſu inſtituimus. Violentioribus vero ſangvinis depauperationibus, efficaciſſimis, quantum in nobis fuit, remediis occurrimus. Et ſanè niſi id fiat, preſſo pede, præter langvorem, partium poroſarum ſubſidentiam ac duritiem, humorum dyscraſiam, in gracilioribus contabeſcentia, in laxioribus corporibus tumores œdematoſi, & illud Medicorum ſcandalum hydrops conſequuntur. Omnibus verò præfatis malis repentinum ab uſu validiorum adſtringentium augmentum accedit. Inſolita uteri hæmorrhagia eodem vere Septuagenariis proximas, quæ nullo remediorum genere cohiberi potuit, in mortem præcipitavit. Præcedebant hanc ſangvinis effuſionem, obſerv. D. Helw., tormina, qualia dyſentericis dejectionibus præludere ſveverunt. Fabula hæc in duabus per tres ſeptimanas ſpectabatur, ejusque Epilogus, proſtratis viribus omnibus, ultima viventium meta mors.

Febres Intermittentes. Sed his miſſis, genium intermittentium febrium illius tempeſtatis deſcribemus. Præcurrebant illam pandiculationes & oſcitationes, torpor & corporis gravitas, extremarum partium frigus, cutis aſpera, & cùm neſcio à quo Authore mentionem corrugationis ſcroti & mammillarum palloris injectam in hiſtoriâ febb. intermitt. nonnemo noſtrûm recordaretur, & ſciſcitaretur ex ægris, an res ita ſe haberet, affirmatum illud fuiſſe teſtatur; Pulſus debilior, ſed aliquanto frequentior. Tempore exhorreſcentiæ hæc cernebantur ſymptomata; creſcebat cum pallore frigus, ac illi, qui valido horrore concutiebantur, ſub finem frigoris ferè vomebant, in quibus verò rigor major erat, iis alvus liberior fluebat. Non adeò diu frigus durabat. Infeſtabat pleroſque reſpirandi difficultas, pectoris conſtrictio, anxietas præcordialis, & pulſus ferè exilior erat. Sub declinationem frigus & calor alternabant. Nonnullis etiam lacrymæ injuſſæ manabant. In æſtu aderat corporis calor & jactatio, capitis dolor, æſtus & pulſatio, vigiliæ, ſubinde deliria, totus habitus corporis calidus. Vultus rubore ſuffuſus, lingva ſcabra, intenſa ſitis, urina ſaturatior. Quibusdam etiam purpura, ſeu excretione miliari pingebatur cutis. His moleſtus erat pruritus in toto corpore. Elevabantur & extuberabant pori cutis cum rubore, inſtar cutis anſerinæ & ſenſim longiùs longiusque ſerpebat malum, donec totius fere corporis cutis exhiberet veſiculas, quales ab inuſtione urticæ ſentiri ſveverunt. Corripiebantur verò maximâ ex parte mulieres, quarum ſerum ad efferveſcentiam pronum. Typus harum Febb. non unius generis erat. Nonnullis paroxyſmi

xyſmi omni die, aliis tertio quovis moleſti erant. Curati quoque à nobis, quibus quovis die duo paroxyſmi erant ſuperandi. Nec infrequentes tertianæ duplices, in quibus paroxyſmo primo non reſpondet ſecundus, ſed tertius, ſecundo quartus, tertio quintus, quarto ſextus, atque ſic conſequenter, ita tamen, ut non tantùm tertio die, ſed & intercalari febricitent. Semitertiana paulò quidem rarior, at non prorſus defuêre, qui omni die quidem febre corriperentur, ſed tertiò quôvis die duorum paroxyſmorum impetum ſuſtinerent. Vigebant quoque febres erraticæ, quæ incertis recurrebant diebus & horis. Ambigui hæremus, an in cenſum febb. intermittentium referri debeant etiam illæ, quæ contra communem intermittentium indolem tragœdiam à calore ſatis intenſo auſpicabantur, cujus generis febrim, niſi fallimur, etiam Cl. Will. *lib. de febb. 3* deſcribit. Et certè continuitatis ejusmodi febres nobis ſuſpectæ fuêre, nam utut ἀπυρεξία, quæ initio adeſſe videtur, genium intermittentis redoleat, langvor tamen ſatis magnus pulſus aliqua agitatio & cætera ſymptomata continuitatis opinionem confirmant. Eadem ferè nobis mens eſt de illis, quibus malignitas conjuncta eſt, & tamen remiſſione quadam non carent, quas etiam Vratislaviæ vidimus. Scimus à Præclariſſ. Medicis Petro Salio Diverſo, P. Neucranzio de Purpurâ, Sennerto noſtro, Simon. Pauli digreſſione de febb. malignis, Rhodio ac aliis hujuscemodi febres in claſſe intermittentium poni. Nos utut Summorum Virorum experientiæ minimè detractum imus, nec noſtri Seculi mores hâc in re imitamur, ingenuè tamen confitemur, nobis veriſimilius videri, id genus febris referri ad continuas oportere. Et ſanè doloſo intermiſſionis cineri primarum dierum ſuppoſitum fuiſſe ignem continuarum, elucet ex eo, quod ſequentibus exacerbationem quidem caloris & ſymptomatum, non item veram remiſſionem obſervare liceat. Placidè tractavimus febres. V. S. non uſi ſumus, imò teſtimonium perhibere iis poſſumus, qui tertianam ſimplicem, adhibitâ V.S. in tertianam duplicem degeneraſſe ſcribunt, quod & nos illud, quamvis non frequenter, obſervaverimus. Vomitoriorum, tempore intermiſſionis, frequentior uſus, ac in tertianis cum vomitu tempore inhorreſcentiæ conjunctis ſingularem emetici, die intermiſſionis eâ ferè horâ, quâ præcedenti in paroxyſmo vomitus ſecutus fuerat, virtutem, materiâ exiſtente mobili, multis nominibus D. H. celebrat, ratus hâc methodo facilius febres intermittentes debellari. Nec Purgantia fuere neglecta, ſed præparatâ materiâ, vel in principio ſtatim, vel præſentibus in urinâ ſignis coctionis, cum levamine ægris imperata fuère. Quoniam verò hæ febres focum habent in primis viis, ventriculo, inteſtinis, vaſis meſaraicis, ac ipſa natura incidentia poſtulet, his inſtitimus & exhibuimus infuſa ex rad. ari, fuma-

mariâ, absinth., centaur. min. Chamæp. card. ben. scord. *&c.* Plebs etiam in piperis laudes non vanè excurrit. Oleum piperis nigri commendat Andernacus, Penotus & alii. Et hoc cum Oleo caryophyllor. & tantillo camphoræ remixtum constituit oleum antifebrile D. Wedelii. Palmam autem omnibus præripiunt salia digestiva, tartar. vitriolat. arcan. duplic. sal. lixiv. absinth. centaur. min., card. bened., aperitivum *&c.* Hæc enim cùm in universum acria sint, incidunt, dissolvunt pituitam & reluctantur acido. Non multùm verò in seligendis illis scrupulosi fuimus, gnari, quòd, ubi ignis injurias diu toleraverint, ad idem penè redigantur ingenium, nam non tantùm juxta observationem Clar. Redi, post plures & violentas ustiones & purgationes, omnia abeant in cubos, sed &, si crebrò ustulentur, crebrò dissolvantur, abeant in terram albam insipidam, retusis omnibus salinis aculeis. Certè horum Salium tanta est efficacia, ut Doctiss. Conringius, qui aliàs Paracelsica minimè omnium sectatus est, se ad discutiendas febres felici successu jam à 40 annis laudasse, & virtutem eorum mille experimentis sibi innotuisse testetur. Addidimus iis præprimis post aliquot febrilium paroxysmorum decursum subinde ex præcipitantibus, talemque pulverem aliquot ante Paroxysmum horis exhibuimus, & ab usu ejus non rarò vomitus minimè violentos, in præcedentibus paroxysmis non visos provocari novimus. Ejusmodi antifebrilibus in exanthematicâ intermittenti febre sociavimus antiscorbutica. (y) In contumacioribus febribus, reliquis debitè præmissis, tandem ad usum corticis Peruviani descendimus. Exhibuimus illum ferè in substantiâ, ac invaluit apud nostros mos, ut in formâ Electuarii præscribatur. Essentia ejus segnior est. Non ignoramus, quondam vino albo fuisse infusum, ac ægris propinatum, & novimus, id alibi hodiè adhuc fieri. Antimus Conygius seu vero nomine Honoratus Fabri, ut apparet *ex tract. 10 Physic. p. 482. in fine* in Pulvere Peruviano vindicato, *p. 40.* docet, *generoso vino, eoque albo diluendum esse, & macerandum, ut vis illa vini altè penetrans corpuscula in corpore latentia educat, ac in meatus arteriarum & venarum, factâ quasi viâ secum vehat;* Sed, ut nihil dissimulemus, rarissimè in hac formâ spem expectationemque implevit. Dedimus hoc specificum antifebrile tempore intermissionis, non immediatè ante paroxysmum, ac regimen calidum, vinorum & cardiacorum generosiorum usum severè prohibuimus; Paroxysmo à corticis usu, ut ferè fit, imminuto, ægris continuationem ejus svasimus, quamvis eum primâ vice exhibitum vehementior paroxysmus utplurimum excipiat. In nonnullis diaphoresin excitat, in aliis largiorem limpidæ urinæ fluxum promovet. Secutæ

(y) conf. *Castig. Grabner. nostræ p. 56.*

cutæ aliquando etiam ſedes ſunt, optimo utplurimum cum ſucceſſu. In febribus cum inflammatione quâdam conjunctis, nunquam non noxium deprehendit D. H. In febribus etiam aliis calidioribus obſcurè remittentibus funeſtus fuit. Cùm verò etiam aliqui Medici in Sileſiâ adhuc hodiè in ejusmodi febribus corticem patientibus offerant, ſecuti Clar. Apinum & alios, non poſſumus non charitate proximi inducti & infelici experientiâ edocti, ab ejus exhibitione in febribus, quæ modò graſſantur, dehortari, ne & conſcientiam & famam maculent, quod ſanè contigit Celeberrimo alias Lowero, Short aliisque, de quibus ille Medico-Maſtix in tripudioſo illo libro, qui inſcribitur, *Ars curandi morbos per expectationem p. 242.* ita ſcribit: *Lower, Short aliique ejusdem farinæ Medici expeditiſſimam Chin-Chinæ virtutem febrium interpolatarum paroxyſmos ſupprimendi animadvertentes, & hujus exhibitionem in febres continuas itemque eas, quæ malignæ dicuntur, transferendam eſſe rati fuerunt. Et centenis aliquot patientum eum ignoranter & audacter adminiſtrarunt, de quibus febri verè continuâ torſis vix ullus evaſit ſoſpes, ſed denati ſunt omnes, præter eos pauciſſimos, qui aut validis conſtabant viribus, aut ebullitioni leviori, vel fermentationi diutius protractæ febris continuæ vel quaſi continuæ, licet verè interpolatæ, ortum imputabant, cujusmodi audaciæ, temeritatis, & cum corio humano luſus eorum uterque pœnas luit, ſumendo Chin-Chinam in febri continuâ ab helluatione & temulentiâ perenni ortâ, quæ nono l. undecimo die aut circiter utrumque è medio ſuſtulit.* Cæteroquin in Paroxyſmis vix præter ſitim ſedantia adhibemus, niſi, quòd in hyſtericis aliquando fit, lipothymia infeſtet, quo caſu ad antihyſterica confugimus. Potum non negamus, modò non petant vel nimis calidum l. frigidum, *&c.* Hâc Methodo intra breve tempus febriles paroxyſmos compeſcuimus. Illas verò intermittentes, ſeu veriùs occultas continuas, quibus malignitas complicata eſt, fruſtrà quidem aliâ, quàm quæ malignis convenit, ratione aggreſſus fueris. Et ex noſtrâ ſententiâ eximiæ prudentiæ Medicæ eſt, etiam verè intermittentes, epidemicè graſſanti aliquâ malignâ febri, illis, quæ ante memoravimus, alexipharmacis & bezoardicis oppugnare, nam id niſi feceris, oleum & operam perdes, ac vix ac ne vix impedies, quin æger tuus in prædominantem epidemicam prolabatur. Nobis quoque, ut obiter id moneamus, exploratum eſt, quod, quò magis increbeſcunt intermittentes, eò evidentius malignæ decreſcant, & minorem edant ſtragem. Sed nos è diverticulo redeamus in viam. Intermittentes hæ, ſi empyricè ſupprimantur, facilè degenerant in pituitoſis, in Hecticam, Icterum, omnium verò frequentiſſimè tumores œdematoſos pedum pediſſequos habent, qui ſigna ſunt incipientis cachexiæ & hydro-

dropis. Egregii usus hoc in censu sunt aperientia, incidentia, ac præ cæteris omnibus absinthiaca. Svadent alii diaphoretica, diuretica, & imprimis quoque purgantia. Doctissimus Crato noster extollit orbiculos ex rhabarbari extracto *Consf. 257.* in quibus tamen tantas deprehendere vires non potuimus. Melius se gessit fomentum ex vino, in quo solum absinthium ebulliit, quod quartanario idem commendat. Domesticum constituunt remedium radix altheæ & chelidon. minor. quas plebs omnibus tumoribus pedum promiscuè applicat. Aliquoties levamen attulerunt decocta herbarum partim emollientium, ut chamæmeli, meliloti, partim exsiccantium & discutientium, ut bryoniæ, urticæ, calaminthæ, *&c.* partim adstringentium, ut plantaginis, balaustiorum; Providè scil., prout circumstantiæ exigebant, pro ratione tumoris, miscuimus hæc vegetabilia & vel in vino, vel aceto decoqvi curavimus. Hâc siquidem viâ duri tumores emolliri, humidi discuti & siccari, ac per adstringentia tonus pedum laxior commodissimè restitui ac mali humores excludi possunt. Præproperi tumorum retrocessus absque sensibili evacuatione lugubrem minantur exitum, rejecto nimirum morbifico humore vel in laticem sangvinis, vel nobiliores partes. Cæteroquin, quoniam post febrim etiam ritè curatam virium jactura superest, studiosè incubuimus in hoc, ut digestionem validam & sanam redderemus, appetitum acueremus, & langvidum ventriculum solaremur vinô vel cerevisiâ virtute amarorum vegetabilium imprægnatis, perquam generosis hoc in casu remediis. Cibos præterea evpeptos & evchymos ac vini generosioris haustulum commendavimus. Rarius induci possunt nostri, ut, superatis febrilibus paroxysmis, evacuans, quod tantopere Sydenham, magis tamen post autumnales febres laudat, sibi à Medicis præscribi patiantur, rati, sibi esse humores corporis motibus febrilibus depuratos. Prohibuimus tamen, ne oleribus & fructibus horariis ad viscositatem augendam aptissimis, corpus distenderent, quippè gnari, quod in vegetioribus facillimè hoc fomite ignes febriles denuò accendantur.

Dentitio. Vehementius eodem anni tempore dentientes laborabant, neque in nostris his oris veritati consona sunt deprehensa illa Ronsei de hum. vit. princip. ubi dentitionem hyeme admodum dolorosam, mitiorem æstate, subitaneam autem & sine omni ferè dolore, vere pronunciat, cui adstipulatur, etiam Primerosius de morb. puerorum, quamvis alias in vulgus ferè notum sit, quòd quolibet anni tempore, alii magis, alii verò minùs excrucientur. Causa verò dentitionis istius magis dolorificæ, tempore vernali, inturgescentibus nutricum & ipsorum infantium humoribus, quærenda videtur. Nam dùm turgent humores, major affluxus sangvinis ad protrudendos

dos

dos dentes excitatur, hinc pruritus major, dolor intensior, ac inflammatio febrisque vehementior oriuntur. Sæviebant quoque pathemata spasmodica, ac Epilepsia passim pusillorum corpora hoc mense torquebat, multosque jugulabat. *Epilepsia infantum.* Nihil non egimus, ut sævum hostem à cervicibus infantum abigeremus; Et multoties experti sumus, quantum in remediis inane! Eum tamen, quo divina nos bonitas beavit, subinde in curâ successum, ferè magnâ ex parte adscribimus accuratiori discussioni, an Epilepsia idiopathica, an sympathica esset? Et in hâc quidem in pituita viscidâ & acidâ ex Clariss. Ettmülleri opinione, fomitem habente, resolventia, incidentia & modestè evacuantia omne ferunt punctum; opiata verò utplurimùm Parentum & Medici spem inflant, ac mox destituunt. Si quæ autem Epilepsia sontico alicui supervenit morbo, sicut cum omni morborum infantilium genere facilè complicatur, illa tolli vix poterit, nisi per prudentem primigenii morbi therapeiam. In Idiopathicâ autem, quò te vertas, vix apparet. Richardus Medicus testatur Deum, (quô jure, quâve injuria, ipsus viderit) quod nunquam cognitionem sufficientem habere potuerit morborum epidemicorum, conceptionis mulierum & febris quartanæ. His, nisi fallimur, jure optimo maximo addi potuisset epilepsiæ idiopathicæ notitia, quâ hodièque, nisi nobis blandimur, aut ab aliis glaucoma nobis obtrudi patimur, solidâ certè & accuratâ destituimur. Idiopathicam autem credimus & illam, quæ vel à terrore nutricum, vel irâ earundem, aut aliâ insigniori animi commotione pendet. Hîc, qui arcana sua jactant, qui plenis buccis in specificorum suorum laudem declamant, ostendant præstentque se viros! Quantâ potuit industriâ & circumspectione Collegium nostrum adhibuit nobiliora remedia, nec tamen parentum lacrymas, sæpè Parcas, ut unicis suis parcant, placare cupientes, adeò frequenter abstergere potuit. Utplurimum etiam observavimus, quòd, cum nutricibus menstruæ purgationes, quibus ab initio lactationis ad tempus caruerunt, revertuntur, ferè ordinariò sugentes in Epilepsiam prolabantur, difficulter admodum curabilem. D. Helwich in Epilepsiâ cum paralysi alterutrius lateris conjunctâ, quam aliquoties tractavit, lumbricos turbas dare suspicatur; certè ab aquâ quadam Mercuriali cum syrup. fl. persicor. mixtâ debilioribusque exhibitâ, symptomata hæc conquievisse meminit. Confirmatus in hâc opinione etiam alio exemplo. Puer 7 circiter annorum subitò corripitur aphoniâ ac paralysi sinistri lateris; Medicaster quispiam è tonstrinâ primò die sudoriferum exhibet, altero purgans, tertio vomitorium, hoc accepto puer in horribiles convulsiones incidit, rogatus ergò, ut puero ad extremum vitæ redacto succurreret, imperat frictiones, spirit. *c. urinos. naribus admove-

vere jubet, enema injici curat, præſcribit potiunculam ex aqu. fl. til. ceraſ. nigr., pœon, epilept. L. ſpiritu epileptico in collectaneis Leidenſib. deſcripto, Liquor. C. C. ſuccinat & ſyrup. flor. tunic.; hæc cùm aliquoties in largiori quantitate ori ejus infuſa eſſet, Puer per vomitum lumbricum duos digitos longum rejicit, & redit ad ſe, ſed ita ut die ſequenti vitam cum morte commutaret. Feliciorem eventum Generoſ. quidam Liber Baro in Filia 6 annorum, à lumbricis aphonâ factâ, curæque D. Graſſii concredita, ab ▽. memorata ☿iali cum ſyrup. fl. perſicorum expertus eſt.

Lumbrici. Occaſione verò hujus exempli paucis ediſſeremus, qua ratione lumbricos, nullo non tempore noſtris infeſtos, fugare & necare ſimus conati. Aliquantò facilius inteſtinales, quando primaria morbi cauſa ſunt, cognoſcuntur ex morſu, lancinationibus ac inflationibus ventris, recurrentibus nauſeis, lipothymiis, copioſo ſalivæ per os effluxu, appetitu modò nimis aucto, jam verò prorſus dejecto, alvo nunc aſtrictiori, nunc nimis fluidâ, oris fœtore, rubore genarum, ſiti circa auroram. Apud mulierculas certiſſimum eſt vermium ſignum, ſubito excitari à ſomno cum trepidatione; Enimverò in exanthematum eruptione idem hoc contingit, ſed pavor ille certius adhuc præbet indicium, cùm ſimul adeſt ſtridor dentium. Quando autem morbis jam exiſtentibus ſuperveniunt, diagnoſis longè eſt difficilior. In Febribus de Lumbricis cogitavimus, quoties hæ, quoad alia ſigna ſatis quidem mites videbantur, nihilominùs tamen extremitates apparebant frigidæ, diarrhæa, non nimia, ſed intempeſtiva excitabatur, ſangvis è naribus ſtillabat, ephidroſi corpus madebat, & ſigna quaſi pugnantia occurrebant. Oppugnavimus illos variis Medicamentis. Amara & Balſamica elegimus in Phlegmaticis & Pituitoſis, e. g. rad. Carlin. gentian., zedoar., dyptamn. herb. ſcord., abſinth. cent. min., & quam aliis præferimus Tanaceti, aloën, myrrham, ac ex his præparatas eſſentias, *&c.* Hâc in claſſe locamus etiam oleum abſinthii, zedoariæ, *&c.* Novimus etiam, quòd in extracto tabaci & chamædrios extra corpus pereant lumbrici, unde iſtorum uſus tentabitur à nobis, datâ occaſione. At in magnis infantum torminibus, cave, diutiùs amaris his inſiſtas, nam, exhibitis iis, dolores crudeliores excitantur. Pulverem corticis Peruviani inter eximia anthelmintica meritò numeramus. In ſangvineis, majori efficaciâ ſeſe commendant acida, atque inter hæc præprimis, tanquàm multis ſcopis ſatisfacientem deprædicamus mixturam ex tinctur. violar. & ſpiritu vitrioli, quâ cum optimo ſucceſſu uſi ſumus, tum potiſſimum, quando ſimul, quod minimè rarò fit, hæmorrhagiâ narium nimiâ vermibus obnoxii infeſtantur. (z) Duxit eò nos potiſſimùm Fr. Redi experimentum, quo

(z) conf. *Caſtig. noſtra Grebn. p. 56.*

quo monſtravit, lumbricos, in ſucco citri, aurantiorum, aliisque ſubacidis brevi perire. Neque unquam ea incommoda, quæ alii ex acidorum uſu metuunt, nos expertos recordamur. Parciores ferè ſumus in exhibendis acribus & ſulphureis, niſi quòd egenis infuſionem ceparum crudarum & minutim conciſarum cum aqua aliquando Noſtrum Quidam cum Hieronymo Trago ſvaſerint. Balſamum ſulphur. ſuccinat. *&c.* tenellis corporibus non poſſe conducere, certi ſumus, quicquid alii dicant. Quando pavores ſub ſomno adſunt, pulveres ex unicorn. foſſil., corall., bol. armen., terr. ſigillat. *&c.* exhibemus, quæ & officium faciunt, quando ſedibus vires atteruntur. Nec deterremur contrario Celeberr. Rhedi experimento, quo fidem facit, in aquâ, cui terra ſigillata & lap. bezoard. fuerant commixta, ad aliquot dies ſuperfuiſſe lumbricos. Nam tametſi hæc, aquæ ſimplici infuſa, extra corpus, non polleant virtute necandi lumbricos, non tamen inde conſequitur, quòd cum lymphâ, aliisque ſuccis in corpore, vivo calore turgenti, nihil laude dignum præſtent. Adultis, qui nec à nauſeabundis abhorrent, cum utilitate, ordinantur pulveres ex Salibus alkalicis, & ſaccharo, cui una alterave guttula olei alicujus admiſcetur. Conf. Welſchium *in Curat. propr. Dec. 7 Cur. 1 p. 371.* Et rarò admodùm invenies lumbricis obſeſſos, qui ſalſamentis delectantur.

Primo autem meritò, inter anthelmintica, loco ſtant mercurialia. Jucundum ſpectaculum eſt, quomodo lumbrici in vaſe ſemipleno merc. hujus contactum fugiant. Innocentiſſimum paratur (ut paulò ante monitum fuit) Medicamentum, ſi ☿ius vivus c. 🜄. gramin., hyperic. ſcord. coqvatur, & hauſtulus c. ſyrupo convenienti, e g. flor. perſicor., acetoſ. citr. propinetur. Conf. Wedel. *in Amœnit. Mater. Medic. l. 2 ſect. 2 c. 8.* Moroſiores decipi poſſunt, exhibitâ cereviſia, cum qua mercur., ex conſilio Boylii, conquaſſatus fuerit. Tutò, quod toties fecimus, etiam mercur. d. exhibetur. Et rotulæ ex ☿. d. c. ſaccharo in 🜄. gramin. ſoluto, dulcedine ſuâ, facile ſalivam teneris movent, circa ſubſequentem ptyaliſmum, ſi providè agas. Ejus generis Rotulas etiam deſcribit Zwelferus *in Pharmacop. Reg.* Cinnabarina ex eodem capite proſunt, quæ rectè pulveribus illis terreis admiſcentur, præprimis in metu convulſionum, quæ imminere videntur, quando in ſomno vociferantur & terrentur, nares prurientes continuò fricant, morſus ac lancinationes ſtomachi ac inteſtinorum percipiunt, aſſiduè manum regioni ventriculi applicant, abdomen inflatur, ſingultus, tuſſis ſicca, anxietas *&c.* premit. Quo in caſu etiam cætera Antiepileptica ac cardiaca anthelminticis combinantur, ut rectè monent Joh. Schyronius *lib. 3. method. medendi cap. 20.* Et non planè fruſtra hìc Riverius hypericum, alii autem pœoniam laudant. In febribus,

cum

cum animatâ putredine conjunctis, ii non formidabunt usum mercurii d., qui cum in febb. malignis, pulveribus bezoardicis ad incidendam tunc simul semper peccantem salivæ totiusque lymphæ viscidítatem, admiscent, id quod novimus fecisse Camerarium, & hodiè adhuc ejusdem vestigiis insistere Lentilium. Sed ante hos in creberrimo usu in febribus, in quibus ægrotantes vermibus scatebant, mercur. d. fuit expertissimo Practico Nicol. Chesneau, ut apparet ex *libr. 3 observ. c. 8 observ. 2 p. 322. observ. 4 p. 325 observ. 5 & 9. p. 329. p. 315.* merc. d. se mirabilia præstetitisse in pluribus ægrotis, & ab ejus nomine pulverem CHESNEAU fuisse vocatum narrat. Nos in febribus, ubi vermium suspicio, fere Cinnabari nativâ contenti vivimus.

Epilepsia. Tàm frequenter etiam oculis nostris observantur Epileptici, ut historiam Epilepsiæ contexere non adeò sit arduum. (*a*) Faciemus verò illud breviter. Ut primùm morbus Comitialis invadit, homo subitò & improviso concidit, ac id utplurimùm fit. Inter rariora numerandum, quod Mimus, toto corpore convulsus, non concideret, sed erectus staret apud Marcell. Donat. *lib. 2 histor. mirab. cap. 14.* quod quidam Ludi-Magistri Filius, quoties, ac quocunque in loco, epilepsia eum invaderet, recta prorsùm procurreret, finem non ante faciens, quàm obstaculum aliquod offenderet, ob quod longior procursus non pateret, in quod impingens, denuò corrueret, apud Arnold. Bootium *in observ. Med. de affect. omiss. c. 6.* Collapsus porrò Epilepticus, toto corpore concutitur. Interdùm verò prorsus sunt admirabiles illæ convulsiones, quo merito referas exemplum, quod recitat Robbertus Sibbaldus *in Scotiâ illustratâ p. 1. l. 2 c. 6. p. m. 56.* de Puellâ: Hujus facies versus colli posteriorem partem retorquebatur, manus pedesque retrò vertebantur, & tunc cœpit motibus convulsivis violentissimis agitari, cum maximis subsultibus, adeò, ut, quamvis Pater, vir robustus, illam omnibus viribus deprimeret, se tamen ad trium pedum altitudinem à solo unà cum Patre elevaret, imò interdum altius eveheretur. Præterea oculi invertuntur Epilepticis, ac illis spuma ex pulmone prodit, ut cum Hippocrate ex libr. de morbo sacro, loquamur. Non solùm difficulter respirant, sed & stertunt, lingvam extra os exerunt, dentes collidunt. Non paucis semen aut urina præter voluntatem in ipsa accessione elabitur. Fæcum alvi dejectio in infantibus, quos prima vice torquet epilesia, non est adeo sinistri ominis, ut multiplici experientia didicimus. Præcipuum autem indicium Epilepsiæ est, detentio sensuum & principum facultatum vel functionum, & hoc ipso ex mente Welschii à spasmo & convulsione differt. *Decad. 7. Curat. 1. p. 372.* nisi fortè placeat,

(*a*) conf. *Castig. Græbner. nostra p. 56.*

ceat, etiam inter ſpaſmum ac convulſionem, adhuc ſtatuere hoc diſcrimen, quod ſpaſmi ſint motus convulſivi, lenti & firmi abſque jectigatione; convulſiones verò utplurimum ſymptomaticæ cum ſubſultibus & agitationibus partium conjungantur, nam utplurimùm convulſus, verbo Lucretii, in jactando membra fatigat. Signa, futuram Epilepſiam indicantia, diligenter enumerat Aurelianus, ac ex eo, recentiores alii. Potiora ſunt dolor capitis, ſubindè recurrens, ſeu, verbo Aureliani, gravitas, ſenſuum omnium tarditas, ubi in ſpecie Aurelianus obtuſum viſum, & ſonitum ac tinnitum aurium notat; inſolens oblivio rerum ferè omnium, crebræ vertigines, iterata invaſio incubi, linguæ quædam difficultas, cum ſaltu muſculorum, dolor à tergo inter ſcapulas, continua in ſomnum propenſio, aut huic oppoſitæ nonnunquam vigiliæ nimiæ, laſſitudo ingens & torpor membrorum, mœror animi, ſomnia turbulenta, crebri terrores, ſputationes, jugis præcordiorum inflatio, cum oſcitatione, nauſeâ, ſtomachi dolore, *&c.* tandem & urinæ tenues, crudæ & lividæ, ſudor roſcidus *&c.* Et pleræque ex his, præprimis autem priora ſigna, epilepſiam idiopathicam indicant; poſteriora autem, e. g. inflatio ventriculi, apepſia, ſi tremor ſeu contractio labiorum, ac palpitatio cordis conjungatur, à Ventriculo malum oriri indicant. Epilepſiam autem hyſtericam detegunt motus uteri & partium abdominis convulſivus, murmur & ſonitus, tenſioque Ventris inferioris, dolor hypochondriorum, inordinatus lingvæ motus, ita, ut vix diſtinctè verba proferre queant, deglutitio difficilis, pectoris conſtrictio, tumor lumborum, prægreſſa ſangvinis menſtrui ſuppreſſio, ſecundinarum detentio, matricis ac genitalium exulceratio, *&c.*

Nondùm perfectum adepta gradum hæc Epilepſia eſt, quamdiu ſomno ſimilis, aut in ſomno obrepit, ac effuſione ſeminis, quam incredibilis laſſitudo ſequitur, cujus exemplum D. Pauli & Helwich in viduo obvenit, ſeſe manifeſtat. Notum autem eſt, quod ad hunc morbum ſint proni, quorum progenitores extitêre epileptici, pueri ac infantes, ex adultis, melancholici teſte Hippocrate *6 Epidem 1.*, nec minus plethorici otioſi, ac ſpiſſiore ſangvine torpentes, quando timidam ac trepidabundam nacti ſunt naturam, ac fortuito terrore percelluntur, nec non juvenes cœlibes, otioſi, venereis cogitationibus indulgentes, *&c.*

Therapeia huius affectus maximè ardua, ac qui vel parum hic promittere audent, vix ac ne vix fidem adimplent. Felices, qui methodo præſervatoriâ à ſontico hoc malo, induſtriâ periti Medici præmuniuntur, ablatis epilepſiæ cauſis. Jam præſente epilepſiâ, omnis cauſarum varietas iterum iterumque diu anxiè ſub examen vocanda eſt, ac ne verâ quidem inventâ cauſâ, præcipi-

tanter medela in malo inveterato promittenda est, nam non cessat, (etiam remotâ causâ) malum, nisi motuum convulsivorum tollatur assvetudo, quod fortè omnium est difficillimum. Quid hactenus à Medicis, tùm pro Paroxysmi præsentis amolitione, & novi, seu futuri, repressione ac inhibitione actum sit, qui volet, cognoscere poterit ex Matthiæ Unzeri *hieronosolog. lib. 2.* Nemo ex nobis cum Menecrate, de quo Athenæus *l. 7. Dipnosoph.*, multis stipatus epilepticis habitu Deorum vestitis, in publicum prodire poterit. Hoc certum, quod in chronicis epilepticis affectibus volatilia urinosa aliquid præstent, sicuti Cinnabarina in symptomaticis, præsertim acutis supervenientibus.

Alii morbi hujus temporis, methodo ordinariæ medendi facilè cedebant, ut præprimis D. Grass. observavit. Diarrhæas D. Preus sustulit pulveribus ex bol. Tocavienf. & clysmatibus lacteis. Idem luctatus cum pertinacissimâ ophthalmiâ ex crapulâ, post ulcusculum fistulosum diuturnum in palato circa gingivas, pro cariei jam manifestæ progressu ulteriore impediendo, sanatum, ortâ.

Post 14 Aprilis diem febres malignæ conticescebant ac halcyonia nobis promittebant, sed infida, nam iterùm ferocire incipiebant Mense Majo. Jungebatur illis catarrhus suffocativus, præprimis in ætate teneriori. Hic D. Preus cum successu usus pulveribus bezoardico-pectoralibus fixis & laxativis alternis unà cum cataplasmate emollienti & resolutivo è pulpâ Pomor. Borsdorffianor. coctâ, oleoque amygdal. dulc. pectori sæpius applicato. In Febri verò tussiculosâ sangvinei pueri initio obstructione alvi, deinde autem cholerâ correpti, post ungventum de Arthanitâ ab alio illitum, egregium usum vidit D. P. ex cataplasmate in lacte bubulo cocto è specieb. emoll. farinâ lini, orobi, fœnu græci, *&c.* non neglectis internis, pulvere, inquam, bezoardico, mixturâ è spirit. nitr. d., menthæ, & carminat. sylv.

Cardialgiæ. Multis verò etiam negotium facessere visa est Cardialgia, quâ de non unus omnium tum audiebatur sermo. Alii morsus, punctiones & lancinationes, alii rosiones sese percipere ajebant; nonnulli de tensivo & compressivo tantum dolore, ad utrumque latus pertingente, & cinguli alicujus instar constringente conquerebantur, plurimi verò gemitus & altè ductis suspiriis, anxietatis interpretibus, adstantium aures obtundebant. Inanes vomitus utplurimum cardiogmi erant comites, quos imperiti emetica indicare credebant, sæpè etiam in fœminis passionibus hystericis obnoxiis deliquia superveniebant. In singultu cardialgiæ juncto non defuit officio suo Electuarium ex conserv. scord., conf. de hyacinth. theriaca, bezoard. min. & syrup. scorzoner.

Non-

Nonnulli etiam Bubonibus infestabantur; Hos inter Lanio quidam curæ D. Preussii commissus. Laborabat is febri hâc epidemicâ, corpusque ejus petechiis lividoatris fœdatum erat. Decimo morbi die bubone admodum dolenti in igvine dextro tentari cœpit, remittentibus sævis symptomatibus ac delirio, ut facilè credere posses, eum fuisse criticum. Remissio enim graviorum symptomatum criticam solutionem notat, modò adsit somnus. Ex re & vero Prosper Martianus in annotation. ad libr. de humorib. Hippocr. *p. 110 edit. Venet.* scribit: *Nihil est, quod tutius perfectæ Crisis argumentum præstet, quàm si somnus subsequatur*, quòd Hippocrates etiam monuit *lib. 6 Epidem. Sect. 1. v. 20.* Æger autem inscio Medico Bubonem hunc spiritu quodam vinoso apoplectico à fratre sibi communicato illinit, & præterea ad tollendam alvi obstructionem decocto prunorum sennato improvidè utitur. His ita factis, tumor disparere, ac æstus febrilis cum gravioribus symptomatibus non sine maximo periculo redire cœpit. Ex præsentissimo discrimine, Venæ sectione in pede celebratâ, ac bezoardicis nitrosis & anodynis ereptus quidem est & integræ sanitati restitutus, sed post breve tempus dimidio scil. exinde anno exacto, ab iræ incendio, novâ iterum correptus febre malignâ, naturæ debitum persolvit. Oblati quoque fuere nobis ejusmodi ægri, eos verò felici cum successu tractavimus eâ methodo, quam in Consilio Medico Pestilentiali nostri quondam Physici svasere. Eorum verba etiam aliis lucem accensura hîc describimus: Dannenhero ist am sichersten/diese Art der Beulen durch auffgesetzte Ventosen herauszuziehen/fest zu machen/und zur Suppuration und Eyterung zu bringen. Die harten und schmertzhafften sind mit erweichenden/linden und sanfft-kühlenden Olitäten und Pflastern zu tractiren; schlägt aber Hitze und Entzündung zu/so sind solche Unctuosa zu meiden/ und mehr die Mucilagines und Cataplasmata von Weitzen-Mehl/oder Semmel-Brocken/Lein-Saamen/ Holunder-blüthe / Eyerdottern/ Saffran und dergleichen in Milch gekocht/ zu appliciren. Will Härte / Stechen und Hitze noch mehr überhand nehmen/ so müssen unter die erweichenden/ auch zuziehende und zeitigende Mittel genommen/und dann allezeit etwas von den Gifft-bestreitenden beygesetzet werden/ rc. *Bubones.*

Aliis eodem tempore tumores alibi in corpore præprimis circa aures, i. e. Parotides apparebant, iisque, quorum vires violentia morbi fractæ erant, mortem denunciabant. Pro virili motum naturæ adjuvimus, & in eo fuimus toti, ut quamprimum ad augmentum properarent, & aliqua materiæ pars discuteretur, ne suffocationis periculum ægri incurrerent. Profuerunt emollientia, maturantia, discutientia, & non rarò in *Parotides.*

eorum usu perstitimus, donec ex toto evanescerent. His verò non satisfacientibus suppurantia subsidio fuerunt, & in nimium lentè prorumpentibus etiam attractoria. Vidimus casus, in quibus periculum svadebat, ut candente levi ferro apperirentur, sed ab ægrorum mollitie, maximè verò à timidis circumstantibus ad mentionem nudam hujus Chirurgicæ operationis trepidantibus, id impetrari minimè potuit, ut in innocens ac tutum auxilium consentirent. V.S. non celebravimus, quod alibi fieri novimus, etiamsi aliàs nobis non sint incognita illa Celeberr. Practici, Petri à Castro de *febb. malign. p. 247.* qui inquit: *Si vires permittant, quamprimùm apparentibus parotidibus, erit mittendus sanguis ex Cephalicâ in quantitate mediocri: Sin minus, cucurbitulas scarificatas brachio ejusdem partis aut scapulis affigere oportet, & mox adhibere, quæ citra maximam attractionem discutiendi vires obtinent.*

Quoad Vesicatoria, ad quæ applicanda, hoc Mense Majo, nos iterum adegit necessitas, itidem aliqua observare contigit. Inter illa maximè memorabile hoc est, quod in corporibus succi plenis plethoricis & nimia humorum copiâ repletis, interdum fere nulla seri evacuatio fuerit secuta, cujus rei ratio indubiè quærenda in nimiâ fluidi copiâ. Certum enim est, quod ad excretionem, præter apertos poros, debitam fibrarum resistentiam, motum proportionatum, etiam debita fluidi requiratur copia, quod luculentè in negotio mensium & lactationis cernere licet. Præterea etiam notatus, post applicata ejusmodi subjectis vesicatoria, major orgasmus in humoribus, species verò quædam oscillationis in solidis non obscurè fuit deprehensa; Ut jam de febris exacerbatione, deliriis & inflammationibus viscerum, motibus convulsivis, hæmorrhagiis nihil dicamus; Contra utilitatem eximiam attulerunt in diathesi humorum crassâ ac viscidâ ad stagnationes & coagulationes velociter ruenti, in iis subjectis, quorum pulsus exilis, extrema frigida, quique propensi ad soporosos affectus erant, eò quod salia cantharidum partes viscidas dissolvant, disgregent & ad pristinam fluiditatem disponant. Et D. Preus quidem mirabilem efficaciam in Vesicatoriis, in principio morbi applicatis, deprehendit; cui nobiscum pollicem etiam premit D. Helwich, nisi quod ex hujus observatione, sitim nulla arte edomandam, per tres quatuorve dies inducant.

Coryza. Frequens erat illis diebus etiam coryza conjuncta cum καρηβαρίᾳ, dolore capitis, sternutatione, & licet omni horâ quasi occurreret, cui illud Juvenalis in aurem diceres: Jam gravis es nobis, nam sæpè emungeris, exi; non fuere tamen, quòd affectus à nemine non contemnatur, qui opem consiliumque à nobis peterent.

De-

Depravata auditio plurimis Vratislaviæ molesta ægris, molesta & Medicis ipsis, hoc Mense erat communissima. Modo enim erant, qui sonum talem, quale tintinabulum pulsatum edit, sibi percipere viderentur; modò, qui de sibilo quererentur; nec nulli, qui pulsationem intra aurem sentirent. Pulsus autem ille exactè cum pulsu arteriæ convenit, nec aliunde nisi ab arteria dilatatâ pendere verisimile est. Senes nonnulli sonum fluctuum allisioni similem, vel strepitus varios in auribus suis excitari ajebant. Jam quidem communiter traditur, depravatam ejusmodi auditionem dependere vel à morbis cerebri, vel à morbis etiam auris, cum experientia affatim edoceat, & quosdam cerebri morbos, e. g. delirium, phrenesin, vertiginem, epilepsiam, *&c.* & nonnulla aurium pathemata, v. gr. inflammationem & abscessum tympani & labyrinthi cum tinnitu, *&c.* conjunctam esse, ut jam de corporibus, quibusdam externis, vermibus, aliisque membranam meatûs áuditorii & tympani commoventibus nihil dicamus; Nihilominus & illud exploratum est, quod nullo istorum morborum, aut externi alicujus corporis vestigio præsenti, subinde homines de sonis in aure querentes audire liceat. Unde quidem omninò nascitur suspicio, potius in aëre ipso causam subinde latere. Et quid quæso, impedit, quo minus dicamus, quod aër aliis fœtus corpusculis, in ejusmodi sonitu non tantùm organum immediatum auditûs, sed & partes cerebri, in quibus filamenta nervi auditorii terminantur, concutiat, ac eo ipso varios sonos excitet? Tametsi aliàs minime contemnenda, quæ in hanc rem differit Dn. du Verney *Tract. de Organ. Audit. part. 3 in calce operis*, imò & Solenander *Sect. I. Consil. Med. Cons. 4. pag. 15. & seqq.* Varia contumaci huic malo & aliquando in omnimodam surditatem abeunti, opposuimus, non semper tamen eundem, quem optavimus, eventum consecuti fuimus. Crato Noster quondam accepit folia card. ben. cum summitatibus m. iiij. conquassata in mortario, maceravit in ▽. card. bened. lib. ij. per 24 horas, deinde destillavit, & elicuit liquorem, in quo linteolum vel gossypium imbutum auribus immisit. Cum Timæus à Güldenkl. *l. 1 de affect. cap. 32* Mindereri Balsamum mira in depravatâ auditione præstitisse narret, nos etiam vires aquæ acovisticæ Mindereri periclitati sumus, quas ultra meritum celebratas esse à Timæo comperimus. Idem etiam testamur de ▽. Anhaltinâ Cephalicâ à Thonero *observ. lib. 2.* vehementer laudatâ; non inficiantes tamen verum esse, quod ait, *effectum ejus esse præstantiorem in vaporosâ ac flatulentâ materiâ discutiendâ, quàm oleorum ☿orum, quæ nimio calore sæpius nocent.* Dn. D. Tilesio meminimus in usu fuisse mixturam ex spirit. lil. convall., theriacal., formic. & essent. castor. Datâ occa-

Depravata auditio.

ſione etiam exploraturi ſumus, quid valeat urina leporina, ſive ſeorſim, ſive cum ſpirit. vini, auribus calidè inſtillata, quâ nihil utilius eſſe in hoc affectu, Tulpius ſcribit *lib. 4 obſerv. c. 15.* Cæterum illud aureum Fabric. Hildani monitum *Obſ. 25. Cent. 5.* de remediis non temerè auribus immittendis, quamdiu ſpes eſt, extra applicitis curam perfici poſſe, altè memoriæ noſtræ ſemper inſcriptum fuit; E re noſtrâ ægrorumque eſſet, ut inſtrumentum (eſt illud inſtar infundibuli, cujus ampliorem partem objiciunt ſecum loquentibus, anguſtiorem auribus propriis applicant) quo ad acutius audiendum Hiſpani utuntur, teſte Hœfero *lib. 1 de affect. capit.*, etiam apud nos in uſum traheretur.

Raucedo. Raucedo, etſi hyberno tempore maximoperè ſoleat eſſe frequens, ac facilè curetur, quia fortaſſis tantùm ab exaſperatione ſuperficiei glottidis à frigore aut acribus ſalſisque humoribus inducta, dependet, occurrerunt tamen aliquot etiam in Majo nobis exempla raucedinis, omnem artem eludentis. Homo cœlebs quinquagenarius, ſtrigoſi corporis ſine ullâ evidente causâ, graviorem initio fieri vocem animadvertit, eam deinde brevi momento in aſperiorem & tandem in clangoſam abire ſentit; cùm autem muneris ratio expeditum vocis uſum exigeret, multa molitus & hoc tempore curam moleſti affectûs cum curâ inſtitui voluit. Acta omnia, ſed eventus confirmavit *Aphoriſm.* Hippocr. *40. ex Sect. 2.* ac Gordonii prognoſticon, vocis Raucedinem, quæ per annum duravit, non recipere curationem, quicquid etiam de efficaciâ ſyrup. de eryſim. Lobel. tùm Auctor ipſe, tùm Bauhin. *in hiſtor. plant. lib. 21 c. 11.* ſcribant. Non incredibile hoc Raucedinis genus à ſiccitate laryngis dependere, ac ideò difficulter curari, quòd & humidum corporis abſumptum reſtituere res ſit ardua, & ferè ultra artis vim, humores ad alia emunctoria effluentes, per collapſas vias ad debitum iterum derivare locum.

Angina vera. Menſe Junio aliquot anginæ exempla nobis oblata fuere. Intelligimus verò per Anginam, faucium id eſt laryngis ſeu pharyngis inflammationem. Nam in anginâ ſemper guttur & fauces laborant, ſive ut Hornius loquitur, commune iter ad aſperam arteriam & gulam, quod retentâ græcâ voce, iſthmum vocamus, & hoc vel exinde patet, quod in anginâ ſemper adſit difficultas reſpirandi & deglutiendi. Cùm verò Neoterici & internos & externos laryngis æque ac pharyngis muſculos inflammari crederent, quod certè à vero non abludit, diverſas anginæ ſpecies conſtituerunt, ac iis varia impoſuêre nomina, ac artem ſine ullâ utilitate reddidere difficiliorem. Nam ſi vel maximè iis concedatur, quod muſculi interni ſeu laryngis ſeu pharyngis ſine externis inflammentur, & vice verſâ externi ſine internis ardeant,

nihil

nihil ad curationem inde peti poteſt, & emolumentum, quod in prognoſi ex eâ doctrinâ ſperatur, titubantibus, cum prognoſi ipsâ, initintur pedibus. Hoc malum juvenibus, conſtitutionis ſangvineæ, præ reliquis familiare. Poſt motus corporis impetuoſiores, aut nimias ſpirituoſorum potuum ingurgitationes, horrore corripiebantur, qui aliquando poſt aliquam intermiſſionem ſubitò revertebatur. Hunc ingens æſtus cum ſiti Tantalea excipiebat.

Pulſus erat frequens, durus, inæqualis, urina ſaturatiſſimè rubra. Magna aderat reſpirationis difficultas, apertoque ore anxium ægri ſpiritum ducebant, & creſcente malo ſtrangulationis periculum inſtabat, ut videas non malè à Græcorum ἀγχόνη, quod laqueum & ſuſpendium ſignificat, morbum hunc à Latinis dictum ANGINAM. Deglutitio etiam tantoperè impedita, ut potus faucium anguſtias vix ſuperaret, quin ſæpè in nares refunderetur. In faucium iſthmo interdum apparebat tumor, interdum autem in externo collo, ubi morbus mitior erat, vel oculis cernebatur, vel manibus palpabatur, in iis verò, quorum vita in majori periculo, nullus planè tumor deprehendebatur. Non tantùm iſthmus ita exurebatur, ſed ſpectabatur ſimul in ore rubor flammeus, urgebat dolor acutus pulſatorius & punctorius, lingua tumida, obſcurè rubra canum inſtar exerebatur, fauces arebant, ſi ægrotantum os aperias, omnia tenſa videbantur. Venæ infarctæ, oculi prominentes & ſangvine ſuffuſi. Præterea aderat jacendi difficultas, ac frequens ſedendi cupiditas. Ingens præ foribus periculum, quando articuli gelido torpore rigebant, vultus liveſcebat, vox intercipiebatur, & ſtridor quaſi in gutture & pectore audiebatur. Inexorabilis mors inſtat, deficiente pulſu & voce quaſi in caninam mutatâ, apparente ſubinde etiam ſpumâ oris. In ſummo juvenis periculo exoptatiſſimè Eryſipelas in pectore cum ſymptomatum mitigatione, efflorescere vidit D. Helwich.

Omnia verò ſymptomata ſunt mitiora in nothâ Anginâ; nam licet & in ipsâ ſubinde aliqua reſpirationis adſit difficultas, ac deglutitio impediatur, licet etiam tumor (qui ſeròſus utplurimùm) tùm intra fauces, tum in collo deprehendatur, abeſt tamen & febris, rubedo intenſa imò & dolor acutus ac ptyalismo intra dies quoſdam malum tollitur. In exquiſitæ anginæ curâ minimè veſtigiis inſiſtere licuit Sydenhamii, cujus quidem curæ cardo vertitur in copiosâ ſangvinis detractione per repetitas Venæ ſectiones, in catharticis, epiſpaſtici fortis ac ampli applicatione, quâ de re latius legi poteſt *in Oper. p. 358.* Quâ viâ ante ipſum inceſſiſſe novimus Doctiſſ. Batavorum Medicum Lindanum, ita tamen, ut hic intra 2. vel 3. horas non unâ vice, ſed repetita ad Unc. XXX. ex venâ popliteâ ſangvinem detraheret. *Angina notha.*

Hor-

Horrent enim noſtri tantam ſangvinis profuſionem, raroque ad iterandam V. S. in uno eodemque morbo perſvaderi poſſunt. Itaque nobis unâ vice, aut ſummum duabus V. S. celebrare in more poſitum eſt. Quod quidem absque mora facimus, ut turgeſcentiam ſangvinis imminuamus, ſtaſin discutiamus, ac copioſiori affluxui occurramus. Fecimus verò pertundi plerumque Venas cubiti in latere affecto, quod evidentior & propior, ex anatomicis, venarum ejusdem lateris communicatio ſit. Cùm verò parti affectæ propinquiores ſint raninæ ſub lingvâ, (quarum apertionem promiſcuè in morbis ferè omnibus vulgus apud nos flagitat,) præmiſsâ V. S. in brachio, aut ſi circumſtantiæ id velint, e. g. in ſuppreſſione menſium, in talo, ex raninis etiam ſangvinem detrahimus.

Vomitoria, quæ Agricola, Riverius, Deckerus, Hartmannus aliique in Anginâ laudant, periculum ſuffocationis veriti, omiſimus. Subinde tamen purgantia in forma liquida, ſed leniora, propinavimus, præprimis, quod tamen rariùs contingit, ſi craſſæ ac nebuloſæ adeſſent urinæ, his enim præſentibus in qualibet inflammatione ad purgationem à principio confugere nos poſſe, ſcimus edocti à primicerio Hippocratis interprete Proſpero Martiano *p. 387. de ratione Vict. acut.* Et ſanè prudens hoc monitum fuit nobis inſtar columnæ vialis in bivio conſtitutis. Libertatem alvi Clyſteribus obtinuimus. Cæteroquin ita ferè in periculoſo hoc morbo progreſſi ſumus; ut inflammationem discutere, & ſtagnantem ſangvinem iterum in motum reducere tentaremus. Ubi quidem reſolventia ſeu diſcutientia, & in ſangvine viſcidiori etiam attenuantia profuêre, non neglectis leniſſimis adſtringentibus, quæ roborantium nomine vulgò veniunt, hæc enim laxior fibrarum tonus omninò indicat. Eâ intentione gargarismos ex adſtringentibus & discutientibus mixtos ordinavimus ex rad. biſtort. torment., bryon., herb. prunell., ſalv., pyrol. heder. terreſtr., tarax. flor. bellid., ſambuc., balauſtior., tanacet., cort. granator. ſem. cydonior. decoct., colaturæ nitrum etiam adjecimus, mandantes, ut his ſimilibusve gargarismis fauces modeſtè colluerentur. Non imitati ſumus Scultetum, qui acetum vini acerrimum, aliosque qui meliori conſilio ſpiritum vini admiſcent. Externe emollientia & diſcutientia ſine adſtringentibus adhibita, ex cujus generis ſimplicibus ferè conſtat cataplaſma primum Barbettæ, niſi quod oleum chamomillæ, à nobis omiſſum & loco hujus aliquid ſaponis Veneti admixtum fuerit. Non abs re eſt, collum externè ſpir. vini camphorato rite inungere, ac deinde cataplaſmata, vel ſi hæc propter celerem refrigerationem ſuſpecta ſunt, emplaſtra de meliloto, diachylon., de ſpermat. cet. diaphoret. M. *&c.* circumponere. Multi, & in-

inter eos etiam Waldſchmidt, ab initio ſvadent ſuffumigia ex ſuccino, oliban. *&c.* ſed non absque causâ Sennertus noſter *lib. 2 prax. part. 1 c. 24.* ab eorum uſu dehortatur. Remedia interna erant diaphoretica ex abſorbentibus lap. 69. corall., mandib. luc. piſc., dent. hippopotam. & quem Variola & Burnet. ſpecificum eſſe volunt, dente apri, ♁. d., bez. miner., & ♂l. cinnabar. & nitratis, quibus interpolabantur lenientia, damnatis, quibus alias ſpecificam virtutem ignari tribuunt, ſordibus non unius generis, ſtercoribus, inquam, & urinis variorum animalium. Si verò conatûs discutiendi eſſent irriti, & dolor pulſatorius quarto vel quinto die nos ſuppurationis admoneret, hanc omninò promovimus tùm collutionibus oris ex decoctis emollientibus & maturantibus, tùm cataplaſmatibus & emplaſtris ejusdem censûs. Suppuratione jam factâ, ubi nimirùm dolor pulſatorius ardorque remittit, abſceſsûs apertionem modò hâc, modò illâ viâ procurare tentavimus, & poſt evacuationem puris, reliqua ex artis præſcripto abſolvimus. Sed dolendum omninò eſt, quod non in ſummo ſuffocationis diſcrimine aſperam arteriam perforare liceat, cùm judice Sculteto ac comprobante experientiâ, in affectibus laryngis, qui ſuffocationem minantur, tutiſſimè id fieri poſſet, in Armament. Chirurg. *in declarat. tabul. 34 p. 122.* Hâc enim viâ certiſſimè non pauci liberarentur, ſed quo minùs id fiat, in cauſa eſt circumſtantium moroſitas & craſſa Chirurgorum in anatomicis ignorantia. Nothæ anginæ cura facilior eſt, & à quibusdam Noſtrûm purgantibus ☿alibus, etiam ſi nulla eſſent contraindicantia, aliquoties repetitis & blandioribus diaphoreticis poſt V. S. in Plethoricis feliciter intra paucos dies ſublata. Poſt anginam notham externis repellentibus discuſſam, D. Helwich obſervavit delirium ac effectum paraphrenitidi ſeu inflammationi diaphragmatis ſimillimum.

Vomitus ac vomendi conatus.

A nobis conſilium requiſiverunt etiam eo tempore quidam vomitibus, aut certè vomendi conatu delaſſati, ac horroribus febrilibus, cardialgiis, punctoriis circa ſcrobiculum cordis doloribus, ſubinde & ſingultu miſerè torti, quos equidem ventriculi inflammatione correptos fuiſſe ſuſpicamur, ex eô potiſſimum, quòd omnia ſymptomata ab exhibitis ſtomachicis, carminativis, antifebrilibus intenderentur, miteſcerent verò ab iis, quæ in inflammationibus profuiſſe, tot ſeculorum experientia docuit.

Inflammatorii affectûs.

Occurrerunt etiam eo tempore quidam alii inflammatorii affectûs, quorum ſedem, an in hepate, an in pleurâ, an in membranâ pulmonum quærere deberemus, dubii hærebamus. Et certè, tametſi in numerato habeamus ſigna pleuritidis, peripnevmoniæ, & hepatitidis vulgò tradita; Certi tamen omninò ſumus, quod nullâ falli neſcia diagnoſi hæ inflammationes ex traditis illis ſignis dignoſci queant. Febris continua atque

acu-

acuta, difficilis & fervida respiratio, tussis, rubor genarum, aliquando & oculorum, lingua sicca & aspera, colli inflatio, sitis, vigiliæ, in omnibus tribus inflammationibus cernuntur. Cum aliqua veri specie major in respiratione angustia supponitur esse in peripnevmonia, quam quidem in pleuritide; at verò! quod & in hoc ipso parum fiducia poni queat, elucescit ex eo, quod etiam illi, qui neque pleuritide neque peripnevmoniâ laborant, sed vel cursu vel aliis laboribus sese fatigarunt, propter majorem sangvinis ad interiora confluxum, difficillimè & cum summâ anxietate spiritum trahant. Jugulum ipsum sententiæ de certâ inter pleuritidem & peripnevmoniam differentia petunt, qui ex inspectione corporum pleuritide extinctorum demonstrant, non pleuram, sed pulmonem esse sedem pleuritidis, in quorum numero sunt eximii Anatomici & observatores Felix Platerus, Johann Zecchius, Alexander Petronius, Marsilius Cagnatus, Etius Cletus, Panarolus, Petrus Crispus, Julius Cæsar Benedictus, Petrus Castellus, Johannes Menelphus, Johannes Baptista Orius, & Herophilus, qui teste Tertulliano sexcenta secuit cadavera. (*b*) Et cum Romæ in hanc rem studiose inquireretur ac in sectis cadaveribus pulmones læsos in pleuritide reperirent, Asseclæ Galeni, & sequacium ejus Arabum *&c.* ad peculiarem Romani aëris constitutionem confugerunt, docentes, dari & pleuritidem non exquisitam, & hanc propter cœli inconstantiam & humiditatis excessum, ortum trahere à capite, ac materiam, quæ non exquisitam pleuritidem excitat, descendere per arteriam asperam ad pulmones, eamque, præcipuè si biliosa fuerit, in pulmonis cavitatibus inflammationem inducere, & hinc in cadaveribus pleuritide interemptorum pulmones inveniri læsos, ut constat ex *Doctissimo Commentario* Prosperi Martiani *in libr. Hippocrat. de loc. in homine pag. 77 & 78 edit. Rom.* Et si dicendum, quod res est, multò feliciùs Phœnomena in pleuritide occurrentia explicari possunt ex mente illorum, qui sedem ei tribuunt in ipsis pulmonibus, quàm istorum, qui natalem ejus locum quærunt in pleurâ, quos sanè difficultas, quomodo sangvis, qui sputum pleuriticorum tingit, & purulenta materia, si non bene judicetur pleuritis, à pleura in asperam arteriam deveniat; Ubi in oppositâ opinione illud evidentissimè declarari potest. Nam cum ex oculatissimi Malpighii observationibus notum sit, compagem pulmonum constare ex infinitis propriâ membrana circumseptis lobulis, ac ex his vesiculis innumerabiles in partibus interioribus emergere ramificationes, quæ cum tracheâ communicationem habent; Facilè concipi potest, quomodo ruptis in membranosis illis sinubus minimorum vasculorum orificiis sangvis, aut etiam abscessu facto pus, in tracheam extillet, ac deinde per tussim eji-

(*b*) conf. *Castig. Grabner. nostr. p. 58.*

ejiciatur. Neque ullo jure ab his requiri potest, ut credant, pulmonem sensu carere, nam hoc colore, qui sunt alterius sententiæ, utuntur, in pleuritide esse dolorem acutissimum, & hinc pulmonibus sensu destitutis adscribi non posse; nam quomodo persvadebunt, pulmonem sensu orbatum esse, cum moles ejus constet ex membranis, tracheâ, vasis sangvineis, nervis, omnimodò ex ipsorummet doctrinâ sensu exquisitissimo pollentibus? Ipse quoque Hippocr. de intern. effect. pulmonibus sensum & dolorem fortem tribuit. Quod verò in latere sentiatur dolor, ejus causa est, quod membranæ pulmonem constituentes ope aliquarum appendicum pleuræ uniantur. Si verò sedes pleuritidis in ipsis pulmonibus est, utique apparet, quàm arduum sit, exacte pleuritidem à peripnevmoniâ discernere. Imò neque faciliùs, secùs quàm multi non experti credunt, inflammatio hepatis à pleuritide dignoscitur. Nam ex dolore infra costas infallibile hepatitidis argumentum, qui capiunt, næ! illi subinde vehementer falluntur, innixi communi illi axiomati, ubi dolor, ibi morbus, quod tamen minimè universale est, cujus rei exemplum in ipsâ inflammatione hepatis est: Nam referente Galeno *l. 2 de loc. affect. inflammatum hepar comitatur dolor in jugulo, in quo tamen morbus non est.* Ejus rei documenta in calculo, gonorrhæa aliisque morbis obvia sunt. Sed verò benè est in hâc rerum incertitudine, quòd methodus medendi una eademque in his morbis inflammatoriis observari tutò possit, unde non abs re erit, quomodo in curâ processerimus, tribus, quod ajunt, verbis attingere. Prima cura nostra fuit, stasin sangvinis inflammatoriam, de quâ inspici meretur Portius *in Erasist. sive de sangvin. missione p. 83. seqq.* discutere. V. S. in statu plethorico celebravimus, sangvis ex venâ eductus ferè pelliculâ quadam tectus; Et omninò vera sunt illa Celeberr. Wedelii: *Venæ sectione emissus sangvis pro temporis ratione variat, modo confusus, fervidus, ruber, modo serosior, grumescens vel resolutus magis visus est.* Nec dubitandum, quin sæpè absque V. S. erysipelaceæ illæ viscerum inflammationes tolli queant, ac non nauci facienda illorum practicorum observatio, quòd post administratam V. S. morbi hi diutius protrahantur. Vulgò deprædicatur in sangvine dissolvendo efficacia spirituum C. C. fuligin., ebor., liquor. C. C. aliorumque similium volatilium, qui tamen à nobis, qui diaphoretica fixa hisce in morbis, quibus febris complicata est, præferimus, non adhibentur, nisi fortè in phlegmatico-sangvineis ac in dosi valdè mediocri. Semen cardui mariæ in pleuritide & peripnevmoniâ, radix cichorei in hepatitide aliquam peculiarem exerunt virtutem, nec mumia transmarina prorsus effœta est. Cherefolium, hedera terrestr., geranium majus, scordium commendari itidem merentur.

In rasurâ dentis apri, in pleuritide, non potuimus observare vim quandam specificam, quæ major in dente hippopotam. præpt. In omnibus hisce inflammationibus prodest externè adhibitus sp. vini camphor. quemadmodum anodyna internè utplurimùm nocent, quicquid de cohibendo per illa affluxu vulgò jactetur. In pleuritide urinæ tenues per quatuor dies priores ferè semper calamitosæ sunt. Alvum non facilè irritamus, sed diluentibus tepidè sumptis eam in officio suo continere satagimus.

Constitutio aëris Julii, Augusti, Septembr. Julius naturam suam planè quasi exuerat, (c) ac majori ex parte imbribus, procellosis aëris agitationibus ac frigore squalidus erat; credidissemus, nos in Martio vivere, nisi grato Solis splendore, aliquot diebus, corpora incaluissent. Benignior Augustus, non tamen absque pluviis cursum absolvit. Æstiva amœnitas verò denuò in Septembri nobis affulsit, ut iterum D. Grassius observavit.

Catarrhi. Mense Julio vagabantur iidem propemodum morbi, qui præcedentibus mensibus stragem ediderant, sed præ reliquis ferociebant catarrhi, qui difficillimè medicamentis compescebantur, ac præprimis illi admodùm rebelles erant, qui sedem in artubus, & potissimum in superiori brachii parte fixerant, ac ex dolore gravativo, motu partis impedito, imò etiam tumore aliquo; sine inflammationis signis, ex decubitu serosæ materiæ oriundo cognoscebantur. Proximum in pertinaciâ locum occupabant cum coryzâ, & vertigine conjuncti, sive propter majorem lymphæ coacervationem, sive magnam seri viscíditatem, intra corticalem, hoc est glandulosam, ex mente Malpighii, cerebri substantiam. In curâ utroque oculo ad proximam catarrhorum causam, hoc est, lympham stagnantem intra partes & hâc ratione functiones earum lædentem, respeximus, & lympham vel motui suo restituere, vel ex corpore, ac præcipuè partibus laborantibus evacuare annisi sumus. Inde non tantùm ea adhibuimus, quæ serum vel per renes præcipitant, aut alvum derivant, vel per poros cutis dispellunt, sed & ea, quæ à parte affecta illud evacuant. Inter purgantia plerisque ex nostris placent pilulæ, quas Nostrates vocant Cephalico-Hystericas ex extr. colocynth., helleb. nigr., castor. resin. gialap. ☿. d., aut Massæ pilul. harum, M. P. de succin. Craton. addita cum appropriato in pilulas efformatæ. Vix vero in catarrho pulmones infestante purgantia, prudens Baglivii monitum secuti, laudare possumus. Ex diureticis seligimus lap. 69, L. sassafras, syrup. adianthin. Fern. de succ. veronic. de 5 rad. aperitiv., hyssopo. liquirit. &c. Oleum etiam fœnicul., anis., balsam. sulph. anis. terebinth., & quod præ reliquis omni-

(c) conf. *Castig. nostra Græbn. p. 59.*

omnibus eminet, ſuccinum, cui in catarrhis & ſpaſmis non immeritò maximas tribuit laudes Hoffmannus, præclarè quoque de eo ſp. vini ſoluto ſentit Helmontius, quibus ſuffragatur etiam Clariſſ. Ettmüllerus, totam affectuum catarrhalium curam in ſuccino latere perſvaſus. Inter diaphoretica, quæ lymphæ exorbitantis correctoria genuina eſſe conſtat, ceſſere in remedium ea, quæ incidendi & attenuandi virtute ſimul gaudent, ex quorum albo ſunt inter vegetabilia, ſerpillum, thymus, roſmarin., lavendula, hyſſopus, centaurium minus, helenium, betonica, pimpinella, arum, china, *&c.* quibus ex chymicis tùm Liqv. C. C. ſucc. tùm tinct. bez. annumerare licet. Ad cauteria non deſcendimus. Rarus etiam apud Nos maſticatoriorum uſus, niſi fortè in claſſem apophlegmatismorum referre placet fumum Tabaci hauſtum, multorum ſanè delitium. Ptarmicorum notus hodie abuſus, quibus ſanè cum damno ſanitatis homines plethoricos, vertigini obnoxios, oculorum affectibus correptos, nares infarcire toto die videmus ac dolemus. An verò legitimus eorum uſus aliquis eſſe poſſit in evacuanda lymphâ in cerebri ventriculis ſtagnante, in quæſtione poſitum eſt. Negativam amplectitur Doctiſſ. Schneiderus, *l. 2 de catarrh. c. 20.* ac Clariſſ. Rich. Lowerus *in diſſertat. de catarrh.* cujus hæc inter alia *p. m. 167. Quod autem nihil per os cribriforme in nares pertranseat, ipſius partis conformatio ſatis arguit, nam licet in aridis calvariis foramina iſtius oſſis aperta & luci pervia videantur, in vivo tamen animali à nervis & membranis, à proceſſu mammillari prodeuntibus omnino inferciuntur, & paulo poſt, niſi, inquit, ▽. in cavitatibus proceſſuum contenta per medullarem ipſorum ſubſtantiam in nares transeat & extillet, neceſſe eſt, ut per nervos fluat, & ipſorum corpora pervadat. Ac quid inde de olfactu fiet, ſi ipſi ejus organa continuo humore ita ſcateant; ac iterum: Si conferamus, ait, vaſa omnia, quæ ▽. in ventriculos cerebri deponunt cum infundibulo ſimul, & hisce nervorum tubulis, eaque in diverſis animalibus inter ſe comparemus, clarè patebit, proceſſus mammillares nullum omnino humorem pertransire aut os cribriforme in nares perfluere.* Nos his rationibus itidem moveremur, niſi praxis aliud nos docuiſſet, & cum Williſio vidiſſemus, toties per ſolam ex naribus excretionem, multos à vertigine, aliisque cerebri morbis liberatos, niſi purulentam materiam per nares fuiſſe excretam recordaremur. Et niſi tandem ipſe Hippocrat. *ſect. 6 aph. 10.* non ex ratiunculis, ſed diuturnâ praxi hunc canonem reliquiſſet; *Caput dolenti & circumdolenti pus aut aqua, aut ſangvis fluens per nares, aut os, aut aures, ſolvit morbum.* Firmo itaque experientiæ talo innixi, poſt univerſalia, ubi illa locum habebant, etiam errhina ſvaſimus, ac ex iis præcipuè ſpec. diamajoran., & cum debitâ cautelâ etiam euphorbium

pulverisatum. Confer. Miscell. Nostrar. *Dec. I. ann. 1 obs. 34 p. 110 & seqq.* Difficillimum nobis esset, ab effectu nobiliori, sicut ab aliis factum, vitriolum album commendare. Præterea cùm scopus noster esset lenire fauces aut asperam arteriam, linctus formam elegimus, ut remedium sensim partes affectas præterlaberetur, easque diutiùs tangeret. Nam ea nobis semper sedet mens, formam medicamenti à parte affectâ & morbo determinari, & prætereà, ut præclare monitum à Glissonio, laborante ventriculo prudenter pilulæ, pulveres, electuaria, *&c.* præscribuntur, quò diutius in eò commorentur, renibus autem liquida potius designantur, quo facilius ad eos cum sero deferantur *&c.* Sunt equidem, qui in nostro casu à saccharatis & mellitis parum opis in evacuatione contentorum in bronchiis sperari posse contendunt, sed eam ab aromaticis & volatilibus petere jubent, quibus tamen iterum experientia practica reclamat, nisi fortè, ubi humores viscidiores & glutinosiores sunt, tùm enim acriora & amara abstergantia juncta mucilaginosis & roscidis, utramque absolvunt paginam. Cæteroquin in affectibus pectoris non promiscuè cum vulgo empiricorum, flores sulphuris exhibuimus, nam quantùm ex eorum usu emolumentum in catarrho tenui oritur, tantum profectò damni ex eorum præscriptione, materiâ existente viscida & glutinosâ, resultat, inde quidem non raro pituitosos in difficultatem respirationis incidisse pro comperto habemus. Sanum quidem est consilium, quod Lowerus suggerit *p. 173.* his verbis: *Cùm catarrhus primo urget, nihil magis ei supprimendo conducit, modo absque febre sit, quàm ut sitim diutissime toleremus, tridui enim vel quatridui abstinentiâ à potu, plures novi à catarrho prorsus liberatos, cujus alia ratio non est, quàm quod fomite subducto omnino exsiccatur, non aliter ac rivuli exarescunt ex pluviarum penuriâ;* At hoc velle nostris proponere, est surdo narrare fabulam. Imò contra potius meminimus, quæstionem agitatam sæpius, annon ex re ægrorum sit, usum vini in catarrho concedere? nam vero esse perquam simile, lympham stagnantem haustu liberaliori generosioris vini in motum denuò reduci posse; Nos tamen potius probavimus sententiam Mercurialis *Tom. 3 Cons. 53 & tom. 2 Cons. 4.* illud dissvadentis, veriti majorem in sangvine orgasmum, & vehementiorem seri fusionem, non ignari cæteroquin, quòd quidem Doctissimi Medici vinum in catarrhis permiserint, quos inter præcipui sunt Victor Trincavell. *l. 1 Cons. 42.* & Paul. Neucranz *de purpur. c 20.* qui ipsum etiam Hippocratem allegare pro suâ opinione possunt, nisi fortè magis placeat Valesii in hâc controversiâ temperamentum, qui censet, Hippocratem dedisse, hodieque adhuc concedi posse sub declinatione, quando serum jam ad vias urinarias & alvi, cessante omni lingvæ siccitate, præcipitatur.

tur.

tur. Poſtremò diſſimulare non poſſumus, his etiam ritè factis, in plethoricis catarrhos vinci vix potuiſſe, niſi V. S. celebraretur. Catarrhalis quoque proſapiæ alii morbii, odontalgia ſc. & tumores palati à D. Graſſio & D. Pauli in ſeipſo, curati. Diarrhæas frequentiores D. Preus iterum rhabarbaro toſto c. N. M. & bolo Tockavienſi caryophyllatâ compeſcuit.

Hemicrania. Varias quidem tractavimus hemicranias in praxi noſtrâ. Vidimùs, qui ſibi caput quaſi tendi & diſtrahi conquererentur, & omninò perſvadere ſatagerent, ipſas ſuturas enormi dolore unam ab alterâ divelli, quibus fidem non arbitramur ſubinde eſſe detrahendam. Quemadmodum in fœmina 30 annorum etiamnum vivente, enormem hiatum, circa ſuturam lambdoideam & ſagittalem, furentibus doloribus capitis cuivis petenti demonſtrare poteſt D. Graſſius; inſuper in tribus puerulis catarrhoſis trium & quinque annorum, intra aliquot ſeptimanas, totam quaſi capitis ſuperiori parte figuram valdè mutatam, ſuturamque coronalem ad naſi radicem usque, notabiliter dehiſcentem obſervavit D. Paul. Suturas enim aliquando laxari & à ſe dehiſcere, Medici exercitati nobiscum deprehenderunt. (*d*) Inter Arnoldi Bootii obſervationes Med. de affectibus omiſſis ſecundùm à Cl. Meibomio editas, quarta *p. m. 12.* inſcribitur de ſuturarum diſceſſione: *Frequens*, inquit, *eſt in Hibernia, ut capitis oſſa à ſe diſcedant, ac notabili ſpatio dehiſcant, præcipuè in coronali ſuturâ, ſed & quandoque in ſagittali, idque cæcâ ac internâ causâ, absque ulla externâ occaſione aut violentiâ, cui malo promiſcuè obnoxii ſunt viri æque ac mulieres, nec teneri modo ac delicati, ſed duri quoque ac robuſti, &c.* Laurentius Joubertus *lib. de cap. affect.* teſtis eſt, ſe ſe in fronte puellæ ſeparationem vidiſſe, cui poſt diutinam in infantia cephalalgiam unius lateris os alterius ſuperavit latitudinem. In *Miſcellaneis Noſtris* Antonius de Pozzis, cujus pulvis in quibusdam noſtris officinis proſtat venalis, ejuscemodi dehiſcentiam circa ſuturam coronalem, ad pollicis latitudinem obſervavit *Decur. I ann. 4 obſerv. 33.* quæ aliaque plura exempla legenda apud Cornel. Stalpart van der Wiel, *Cent.* I *obſerv. Medico-Chirurg. Anatomic. p. 1. 2. 3. 4.* obſtant ſententiæ Columbi *l. 1 c. 4* aſſerentis, ſuturas nulla vi poſſe laxari, niſi quis ſcapello divellere aut frangere tentaverit. Hæc opinio de divulſione ſuturarum roboratur etiam exinde, quòd ægri ex fortibus ligaturis aliquod levamen ſentiant, quamvis aliàs non negandum, quòd frequentius arbitrentur ſibi ſuturas dehiscere, quàm reverâ dehiscant, aut disjungantur. Meminimus noſtra ſubſidia ſollicitaſſe, qui aſſeverarent, caput ſibi quaſi gravi mole aliquâ aut pondere incumbente deprimi, ut cervicem erigere nequeant. Sed

(*d*) conf. *Caſtigation. Noſtræ Græbnerian. p. 59.*

Sed hi dolores ludus & jocus quasi sunt, præ tormentis, quæ patiuntur ii, quos tantùm non in furorem agit acutus & pungens, ac teli infixi instar membranas dissecans. Aliquos curæ suæ commissos habuit D. Helwich, qui ait, sibi verba deesse, quibus ineffabiles illi dolores rectè exprimi possunt. Adeò furit, & vicina sensoria intolerabili dolore affligit, vigiliis ægros atterit, & brevi sanè necaret, si continuus esset. Memorabile sanè exemplum in nobili aliquâ personâ per aliquot annos oculis D. Pauli & modo etiam D. Helwich observatur. Vir ille in juventute suâ genio indulsit suo, circa virilem verò ætatem, in tormina ventris atrocissima, tandemque in hemiplegiam, è quâ per inunctionem mercurialem evasit, incidit. Subsecuti postmodùm atroces dolores arthritici, quibus ferendis cùm parem se minimè crederet, nescio quo consilio, in aquam, in quâ Luna extincta, primò pedes, deinde & corpus totum facilè quadragies immersit eô cum effectu, ut dolores Podagrici evanescerent, ac in eorum locum ineffabilis capitis dolor succederet, cum quo per intervalla repetente adhuc hodiè acerbissimè, non sine intimâ circumstantium commiseratione, conflictatur. Præludunt reversuro dolori humiditate multâ persusi oculi conniventes & aliquid convulsivi patientes, & aures tinnientes, fermentatio & ebullitio in ventriculo, ac urina cruda. Tragœdiæ ipsius exordium dolor initio aliquantò lenior, sed incrementa singulis momentis capiens. Frequenter iste in sinistrâ capitis parte affligit, nec tamen in hoc latere semper in una eademque parte hæret, sed modò posteriora versus ad aures, modo ad anteriora ad radices oculorum usque, qui longè gravissimus est, excurrit, imò nec his terminis contentus, calvariâ egressus, in maxillis, labiis, sævit, imò ad humeros se extendit & regionem pectoris occupat. Non exactè tamen uno hoc latere circumscribitur, sed ad dextrum etiam sese diffundit. Circa nucham aliquando adest tumor rubescens cum pulsu & exquisito sensu, qui tactu lenissimo immane quantum efferatur. Est verò dolor ille & gravativus, mentum pectori ferè allidens, & tensivus sed maximâ ex parte punctivus; Quamdiu furit, æger lucem ferre nullam potest, nec propter sævitiam cruciatuum os aperire, vel plenum trahere spiritum, audet.

Apicem supremum attigit tyrannis isthæc, quando vomitus accedit, tum enim magis, quàm in Phalaridis torquetur equuleo, & tamen miser his tormentis minimùm 12 horas, sæpè 24, imò & 50 transigit. Signum declinantis paroxysmi est urina saturata, & paulò post copiosum sedimentum deponens. Superatis his molestiis, corpus languet & partes musculosæ quasi fustibus percussæ, tangi renuunt. Minimè verò raro contingit, ut, capite vix liberato, digiti pedum molestiâ aliquâ vellicentur. Nunquam verò, nisi sub paroxysmo, lumba-

baris regio doloribus vacat. In cura in paroxyſmo ipſo hemicraniarum interdum ſangvinem eduximus, veſicatoria, ubi indicia materiam peccantem extra cranium ſub cute hærere, applicari fecimus. Errhina quoque commendata, nec pedilavia neglecta, topicis item modò in formâ cataplasmatis, modò linimenti, & ungventi, modò emplaſtri, uſi ſumus. Rubefacientia plantis pedum admota, quæ tamen omnia, ne minimum quidem levamen prælaudato Viro ad hoc usque momentum attulerunt. Pulveres præcipitantes nitroſi & cinnabarini anodynis maritati internè exhibiti, pilulæ de Styrace D. Sylv. ſub tempus nocturnum datæ ſunt. Quidam, quamvis ſic ſatis tenuis effectus, ex pulveribus ejus generis, in memorato ægro viſus. Extra paroxyſmum antecedentes cauſas ex artis præſcripto tollere conati fuimus. Quæcunque verò D. Pauli & Helwich, junctis conſiliis, moliti fuerunt, (non autem facilè ullum remedii genus, quod λόγος & methodus atque experientia ſvadet, intentatum reliquerunt) eventus optatus ſæpius nominatum ægrum nondum exhilaravit, ſed affectus ille adhuc hodie eum acerbiſſimè, quanquam poſt diuturniores inducias exercet. Aliorum Medicorum conſilio uſus eodem fato, licet ab iis & ad ſumptuoſas Thermas & ingratas Acidulas, ac Laconici ſudores damnatus, ut de purgationibus, ſcarificationibus, V. S. fonticulis, *&c.* nihil dicamus. D. Preuſſius ex præpoſterè curatâ per balnea aliaque, quæ non conveniebant, ani fiſtulâ, epilepſiam ſingulis ferè horis repetentem, cum antea rariſſimè invaderet, notavit. Sed nec minus obſervatu dignum eſt, quod D. Graſſius memorat, uſum Chinæ-Chinæ in Febribus intermittentibus, hoc menſe, licet ſummâ cum cautelâ adhiberetur, minus fuiſſe proficuum, nec eam vim, quam aliis temporibus, exeruiſſe.

Præter enumerata in antecedentibus, ſymptomata febribus continuis hoc Menſe duo alia jungebantur, quod iterum debemus D. Graſſio, ſc. urinæ difficultas, & crebra oſcitatio ac pandiculatio. Quoniam verò illa urinæ difficultas, ut Celſo vocatur, ſignificat moleſtiam, tam illam, quàm quis mingere volens experitur in enitendo, quàm eam, quam quis ſubit in reddendâ urina, ob nullius non guttæ effluentis aſperitatem, quam ſtranguriam, Vegetius vero indignationem veſicæ vocat, ſcire licet, priorem noſtros moleſtiam ſubiiſſe; Nam diu conari cogebantur, antequam proflueret urina, quantumvis in ipſo fluxu deinde liberè ac facilè flueret. Verùm brevi durabant hæ adverſitates, nam ultra ſeptimum diem ipſæ febres non extendebantur.

Obvenêre etiam nobis quædam Melancholicæ Fœminæ 30 ætatis annum ſupergreſſæ, non quæ ridiculis ſe detinuerint negotiis, & in hæc præcipitia ex amorum phantaſiarumque œſtro eſſent perlapſæ, *Melancholia.*

sed mœstæ, alta suspiria ducentes, contra vulgarem fœminarum morem taciturnæ, à communi hominum consortio se subtrahentes, & ad nescio quem strepitum expavescentes, ac mirabilibus suspicionum procellis jactatæ levique causâ in epilepsiam hystericam devolutæ. Cùm verò dyscrasia humorum, ac impeditior eorundem motus in venâ portæ, ac excretionis menstruæ mora nostris sese ingererent oculis, facile nobis patuit, V. S., vomitoriis, pedilaviis præmissis, sangvinem attenuandum esse. Ac ad viscidum & glutinosum sangvinem dissolvendum adhibita fuère ferè volatilia, quæ præsentissimum hîc præstant effectum, quibus qui norunt interponere sudorifera, tantò citius voto damnabuntur. Nec minorem merentur hic laudem ♂alia, præprimis chalybs in substantia datus, modò ventriculus non nimis debilis sit, in quo casu omninò melius est, vel essent. martial. hellebor. Wedel. vel essent. vitriol. ♂. tartaris. Ludovic. ægris præbere. Ex acidulis in plethoricas non exigua redundat utilitas. Vina quoque virtute herbarum splenecticarum & uterinarum imprægnata auxilio quibusdam fuère. Quibus omnibus si decens corporis & animi motus accedat, omnia in vado erunt.

Occasione Melancholiæ non possumus quin addamus aliqua de nodulis in partibus musculosis brachii & femorum, non quidem oculis, sed tactui obviis ciceres magnitudine excedentibus cùm motu febrili protrusis à D. Helwich in corporibus luridis & squalidis Melancholiâ quasi tabescentibus, ter, nisi fallimur, & à D. Grassio quamvis paulò majoribus observatis. Stupuerunt ad Phænomenon antea sibi non visum, donec opportunè recordarentur, ejus generis morbum in Hungariâ frequentem esse, sicut didicerant ex Malach. Geiger. *Microcosm. hypochondriaco*; id quoque *p. 105* cognati Daniel. Geigeri *epistola* adducitur, ex quâ aliqua hîc excerpere non pigrabimur: *Occurrit mihi ferè quotidiè in Hungaria morbus quidam curandus, solis incolis Hungariæ endemius - - - quo infectis in partibus musculosis brachii, dorsi, totiusque corporis excitantur ad modum glandularum, parvi nodelli, exterius quidem invisibiles, interius tamen benè palpabiles, instar cicerum seminis lini, fabarum tamen quantitatem minimè excedentes: Paroxysmi invasionem comitatur horror & calor febrilis, ad modum erysipelatis, hinc erumpunt & excitantur modo enarrata tubercula sive glandulæ.* Hactenus ille. Nobis extra dubium, materiam horum tuberculorum esse humorem lymphaticum, ab indole genuinâ in vitiosam, h. e. acidam & glutinosam fortè degenerem, quod eò promptius in conceptum cadit, quo notius, substantiam cutis, præter filamenta vasorum sangviferorum, nervorum, fibrarumque nervearum variè contexta habere plurimas glandulas. Nam ex acutissimi Stenonis, Profectoris incomparabilis, observationibus constat, singulis poris suas subjacere glan-

du-

dulas, quæ juxta ἐφιδρώσεως usum majores aut minores existant. Nec improbabile est, tubercula hæc proximè accedere ad naturam grandinum in porcorum carnibus occurrentium. An verò ulcuscula hæc sint lepræ quædam species, cui grandines suum accenset Clariss. Collega noster Rosinus Lentilius *in Miscellan. Medic. Pract. tripartit. l. 2 p. 510.* disquirere hujus loci non est. Id verò aliis eruendum relinquimus, quomodò tumores hi aut quocunque nomine vocare placet, febrili orgasmo à centro ad peripheriam extrudantur. In curâ nullum ferè operæ pretium vel antiscorbutica, vel mercurialia, aut sudorifera aliaque fecerunt. Nec in ultimo successit therapeia, quam vulgus in Hungaria adhibet his verbis à Geigero descripta: *Sale, aceto & allio locum & tubercula tàmdiu & fortiter fricant, donec noduli illi resolvantur, nec coagulati amplius sentiantur, quo facto levamen illico sentiunt. Multi materiam hanc sudore discutere debent, illoque intermisso, ut in aliis malignis morbis, moriuntur.* Ad sudorem eliciendum utuntur spiritu vini, in quo liquefacta sit portio axungiæ veteris cum admixtione succi allii & pulveris piperis nigri, quantum cuspis cultri capere potest.

Multò frequentiora apud nos mala præsertim in egenis sunt inflammationes gingivarum cum tumore, non rarò in suppurationem abeuntes, quas Græci Parulides appellant. Hunc verò tumorem cum inflammatione nonnunquam insequitur excrescentia spongiosa, laxa & flaccida, carni in vulneribus luxurianti perquam similis, ad intimos dentes molares adhærens, quam comitatur mandibularum dolor satis vehemens, & nonnunquam ipsa febris. *Parulis.*

Græcis ejusmodi tuberculum carneum ad dentes in gingivis oriens Epulis vocatur. Si apertio abscessûs in Epulide negligatur, facili negotio caries succedit maxillæ. Nam dum puri exitus nullus paratur, periostium maxillæ consumitur, hoc autem facto, corrosio ossis vix evitatur, aut si fortè hoc malum imminens declinetur, quemadmodum nuper factum meminimus abscessu hoc sanato, semper durans Ichoris profluvium, fortè ob læsionem ductus alicujus salivalis remanet. Ex epulide gangrænam in fabro murario ortam vidit D. Helwich. In Parulide emollientibus, præprimis usu ficuum, abscessus apertionem procuravimus, aut instrumento Chirurgico aperiri fecimus. De discussione nobis rarò cogitandum, quorum nimis serò utplurimùm consilium & auxilium imploratur. Epulidem incipientem præmissis universalibus non sine effectu meminimus oppugnatam vel tinctura laccæ, quam & Barnerus & Deckerus ac Barbette non vanè extollunt, vel tinctur. terr. Japon seu Catechu cum spirit. cochlear. paratâ, cujus meminit Colleg. *Epulis.*

Noster Clariss. Hagendornius *Tract. Physic. Medic. de Catechu Sect. 3 c. 3. p. 43.* Sed imbellia plerumque hæc sunt remedia. Ubi enim epulis altiores egit radices, vix sine operationibus Chirurgicis variis curatur.

Febris Biliosa. Mense Augusto nonnulli laborabant febri, quam veteres dixerunt biliosam, ejus typus ejusmodi erat: Initio gravitas & angustia sentiebatur in scrobiculo cordis, conjuncta non raro cum nauseâ (à quâ Fastidiosam nonnulli vocant.) Causam non inepte patientes vel in refrigerationem ventriculi, vel cibos viscidos, aut iram clandestinam rejiciebant. Aderat horripilatio non nimia, sed frequenter recurrens, capitis turbatio, & in sangvineo-cholericis etiam dolor. Exacerbabatur quotidie horis matutinis, cum sensu horripilationis, qui quo intensior, eò certius vomitus sequebatur, remissiorem verò & diuturniorem ferè sedes excipiebant. Ægri perpetuò jactabantur, nec ullam decubitûs figuram servabant, præsertim illi, qui nec per vomitum, nec per sedes materiam acrem ac fervidam rejiciebant, in quibus etiam æstus gravior, fauces aridæ, & sub finem deliria comatosa, quæ semper ferè funestum in hâc febre minantur exitum, notabantur. Hypochondria non tantùm contendebantur, sed & acerbissimis puncturis infestabantur. Maximum discrimen mortis æstus internus retorridus & exteriorum frigus, intentabant, & ut Hippocrates pridem notavit, *circa ventriculum fortis æstus & cordis morsus malum κακὸν erat.* In curâ non tantùm ad ductum Sydenhamii jusculum tenuissimum ex pullis gallinaceis ordinavimus, sed & nitrosa & theriacam optimo cum successu adhibuimus. Habebant etiam in curâ locum acida temperatiora, apozemata ex rad. & fol. acetos., fol. fragar., tamarindis. syrup. acetos. citr. Erant etiam, quibus decoctum Hordei, quod eâ intentione veteres dedisse videntur, ut acrimoniam biliosam obtunderent, & intestina quâdam quasi mucilagine obducerentur & munirentur, præprimis si essent egeni, loco jusculi pulli gallinacei svadebatur. Topicis etiam suus constitit honos, inter eà verò camphorata præeminebant. Lingvam aridam & fissam mucilag. sem. cydonior. Psyllii c. convenienti aquâ extractâ lenivimus.

Lipyria. Biliosæ febres abeunt subinde in Lipyriam. Nam verissimum est, quòd primaria talis sit rarissima, ut rectè Ettmüllerus, quicquid etiam hic Sylvius, Primerosius, Borrichius aliique dicant, sed potiùs cum neque vomitus, neque sedes, neque sudores in biliosis cernuntur, metuenda est Lipyria, vel interprete Stahlio *in Problem. pract. p. 7.* inflammatoria congestio interna, nisi fortè cum Lindano malis dicere, quod Lipyria sequatur partis valdè sensibilis inflammationem. Cùm verò vulgò Lipyria describatur per febrim, in quâ interiora quasi uruntur, exteriora frigent, provide à

Lin-

Lindano monitum, quod nec per partes exteriores vulgò dicta extrema, manus, inquam, pedes, nasus, lobi aurium intelligantur, sed universus corporis habitus. Nec per algorem indigitetur frigus tale, quod tactum Medici, aut adstantium afficiat, sed satis sit, quod ægri se algere dicant & tegi jubeant, licet aliàs membra tepere videantur. In hâc febre pulsus existit parvus & debilis, urina flavescit, lingva arida est, expiratio nares proximè adstantium ferit, vigiliæ vires atterunt, vomitus torquent, inferius labrum, ut recte Primerosius, tremit, & anxietas miserrime torquet. Hæc Phœnomena facilè aperiunt, an verum sit, quod prodit Clariss. Ettmüllerus ratione frigoris, febrim hanc referri debere ad genus nervosum membranosumque undecunque irritatum, respectu verò æstuationis, ad sangvinem in præternaturalem fermentationem concitatum hincque alteratos insigniter spiritus ex acido sui generis. Edocemur etiam ex iisdem, quid veri subsit sententiæ Sylvii *l. 1 prax. c. 29.* quæ vult hunc affectum (si modò detur) de quo quidem nos minimè dubitamus, ex duplici febre constare, biliosâ & pancreaticâ, ac à succo pancreatico, frigus, à bile oleosâ magis, quàm acri, æstum dependere. Nostro judicio hîc omnia plana. Nam certum est, in primarum viarum canali materiam urentem ac fervidam reperiri præsente hoc affectu, nec dubitandum quin facilè, si non per vomitus aut sedes tempestivè ejiciatur, inflammatio & forsan majori ex parte, in duodeno sequatur. Ab hâc verò omninò par est, ut æstum illum internum, lingvam aridam, sitim, vomitus, tremorem labri, expirationem fuliginosam, & inflammatione in gangrænam & sphacelum vergente, cadaverosam, puncturas in hypochondriis, jectigationes, anxietates, vigilias deducamus. Frigoris verò & algoris, de quo ægri conqueruntur, originem non aliunde rectiùs quàm à sangvinis ad interiora congestione, ac ex habitu musculoso ac ambitu corporis ad partem inflammatam, repressione ac derivatione petamus. Therapeia, quam svadet Primerosius, per refrigerantia & cardiaca instituenda, nobis ad palatum non est. Nec Hippocratis curatio *lib. de affect. v. 107.* quâ frigefactoria exterius admoveri cupit, quicquid etiam hîc moliatur Martianus, nobis placet. Jonstonius Noster, post partium frictionem, calefacientia & poros aperientia applicanda esse svadet, omninò rectius, modò olea, e. g. anethinum, irinum, vitrioli, *&c.* non laudasset; nam hæc non conveniunt, licet ante ~~Jonstonium~~ ea jam laudarit Expertiss. Joël. Sylvii medicamenta, margaritæ, inquam, corallia, lap. 69 *&c.* habent locum, non quidem quatenus corrigunt aciditatem succi pancreatici & nimiam bilis oleositatem, sed quatenus in inflammationibus hæc ritè se gerunt. Nam ut præclare Ettmüllerus: *Lipyria febris, ad modum inflammationum erysipelacearum partes internas oc-*

cupantium, curanda per diaphoretica. Ac profectò nihil agitur, nisi omnes cogitationes eò vertantur, ut æqualis sangvinis distributio obtineatur. Nullum verò humanum superest auxilium, quando dejectiones aut vomitus nigricantes succedunt.

Synochus Putrida, s. Causus. Iisdem diebus nonnulli etiam laborabant febri, quam Synochon putridam, scholæ Medicorum antiquæ vocant, quam denominationem sine causâ carpit Francisc. Piens *Tract. de febr. p. m. 315.* alii Causum nominant, quamvis sint, qui Causum à nostrâ Synocho differre velint. Ejus indoles ferè sequens erat: Plethorici hæmorrhagiis vel V. S. assveti, ante Solis ortum, horrore quodam corripiebantur, horripilationem verò illam sequebatur æstus valdè gravis, ut non abs re sit, quod habet Pompejus Sacchus *irid. febr. c. 5.* partem sangvinis oleosam & sulphuream nimis excalefactam supra modum turgescere, & velut in flammam adigi. Respiratio anhelosa & suspiriosa erat, cum lypothymiâ ac Ἐφυδρώσει, aliàs in febre syncopali occurrentibus. Dolores capitis lancinatorii ac tinnitus aurium, ut & vertigines indivulsi hujus febris comites erant. Tensiones dorsi & artuum non minori molestiâ afficiebant. Sitis premebat maxima, signum vehementis febris, quamvis ex Ballonio aliàs benè noverimus, quòd sitis aliquando major sit, quàm febris *lib. 3 consil. 5.* Non raro in febris principio, inflammatoriæ sangvinis stases circa pectus, in incremento autem & statu, anginæ cum nostrâ Synocho copulabantur. Cùm symptomata quædam circa hypochondria & caput excitarentur, præsenti sedimento in urinâ, in junioribus circa diem septimum hæmorrhagia narium largior morbum optatissimè solvebat, in paulo annosioribus tum causus die 14 copiosis solvebatur sudoribus, calamitosa autem horum sors, si soporosi supervenirent affectus. Nam rectè Primerosius notavit, quòd sopor nonnunquàm in hâc febre contingat, ac sæpè funestus sit; nec melior illorum conditio, quando urina decolor redditur, nam tùm phrenitidis & convulsionum summum aderat periculum. Aliàs urina primis diebus, diaphana, rutilans & rubicunda erat, quarto circiter die sedimentum deponebat, superiori ejus parte clarâ permanente, faustumque recuperandæ sanitatis indicium præbebat. Pulsus frequens, inæqualis & quodammodo durus, in iis potissimum, qui de puncturis in regione pectoris conquerebantur. Sunt, qui spem omnem sanitatis restaurandæ abjicere jubent, quotiescunque sitis, calore tantoperè urgente, ut etiam aliqui, inter quos Oliger. Jacob. *Tom. 2. medic. septentrion. Collatit.* ex Actis *Tom 2 p. 281.* vi ignis febrilis, foetûs in utero matris, quæ hâc febre laboravit, hospitantis ossa in pulverem rubicundissimum soluta fuisse, scribere non erubescant, deficit.

At

At verò minimè desperandum, modò tussis adsit, nam multiplici experientiâ compertum habemus, *quod siti non infestentur, quibus tusses siccæ leviter irritantes in ardentibus fiunt, ut sonat Hippocratis Aphorismus*; (e) Et Euriänactis filia, febri ardenti correpta, nunquam toto morbi decursu sitivit, tussiebat autem, ut legimus 3 *Epidemic. Sect.* 2. Oblatum D. Helwich exemplum in Fœminâ, quæ hâc febre laborans die 9 excrementa albicantia excernebat, & ictero superveniente feliciter liberata fuit. Eximius V. S. in principio hujus febris est usus, modò illa non ortum trahat à nimiis laboribus, aut ab usu Veneris, nam Neo-nuptis hanc febrim aliquando molestiam facere notum est. Ejusmodi enim viribus captis sangvinis missio exitio esse potest. Cùm enim semen sit quinta essentia, flosque ac cremor sangvinis in toto corpore optimi, tototaque ferè Medicorum schola Avicennæ subscribat dicenti, plus decedere homini, effluente una seminis unciâ, quàm si 50 educantur sangvinis; Post magnam seminis jacturam, sangvis sine piaculo vix educi poterit. Conf. Heinr. ab Heer *observ. Med. p.* 175. Pugnatum fuit contra febrim armis nobis usitatis, i. e. bezoardicis & diaphoreticis, potionibus analepticis & refrigerantibus, decocto citr. tamarindor., emulsionibus *&c.* Epithemata cordi & hepati imponi solita ferè apud nos in desvetudinem abierunt, aut, si etiam hîc tyranno trium litterarum aliquid dandum fuit, factum illud, sub declinatione, ipsisque epithematibus ea addita, quæ tonum viscerum respiciunt.

Febres Assodes, Elodes, Syncopales. Spectatæ etiam à nobis aliæ febrium, si vulgaria Medicinæ systemata sequimur, species, Assodes, inquam, Elodes, quæ intempestivos & inutiles sudores comites habent, syncopales, cujus Arabes communiter duas constituunt species, sed quia rectius symptomata febrilia, quam febres statuuntur, neque in curâ peculiare quicquid à nobis observatum; non est, cur in his nos detineamus. *Hæmorrhagia penis.* Hæmorrhagiam penis profusissimam ex hæmoptysi suppressa D. Preussius, ex abusu Veneris nimio D. Grassius, ac ex imposito vertici vesicatorio D. Pauli, ortam vidit. *Diarrhæa.* Diarrhææ mixtur. ex essent. carm. travmat. ac anodynâ feliciter sublatæ sunt. Fortassis non ingratum fuerit Lectori, si breviter hîc attexuerimus, quo cum successu nostri (quorum non pauci, cum Medicamentis sublevari non possent, ad thermarum opem confugerunt) thermis usi fuerint. *Thermæ.* Scimus ea commendari in diuturnioribus capitis doloribus, ac in nervorum affectibus; Cùm itaque Vir aliquis chronico malo jam per annos tortus, animum ad Thermas Carolinas appulisset, iisque ritè usus esset, tantum abest, ut malo hoc liberatus, ut potius atro-

(e) conf. *Castig. Grabner. nostræ p.* 69.

ciori insultu afflictus Vratislaviam reversus fuerit. Vir Plethoricus diætæ vinosæ & aromaticæ deditus, litibus de hercifcunda hæreditate implicitus, post varias cum affine altercationes irâ effervescens, incidit in vertiginem, & mox lateris sinistri resolutione & refrigeratione prehensus est, ut nec brachium nec pedem movere potuerit. Truculentiam affectûs D. Helwich idoneis Medicamentis quidem domuit (ut & motus & sensus affectarum partium rediret aliquâ ex parte) sed nullâ arte perfectam ei sanitatem restituere potuit, & propterea ad Landecanas in Comitatu Glacensi aquas (quas thermas appellari non posse, quod calidæ non erumpant, sed ad lavandum eas calefieri necesse sit, auctor est P. Balbin. *in miscellan historic. Regn. Bohem. l. 1 c. 24 p. m. 61.*) abiit ac prorsus sanus ac incolumis domum rediit, confirmavitque suo exemplo veritatem verborum Nostri Scriptoris Cl. Schickfusii *lib. 4.* der neu-vermehrten Schlesischen *Chronica cap. 4 paragr. 7 p. m. 28*: Den Paralyticis, welchen die Glieder gantz unbeweglich und erlähmet oder contract seyn/ ist diß warme Bad gar nützlich/ rc. Et idcircò rectissimè eas eo etiam nomine celebrat Kremerus *in descriptione fontium Medicatorum in Comit. Glacensi c. 3 p. m. 63.* Idem docent exempla plurium aliorum à membris resolutis curatorum, licet cum Willisio *de animâ Brut. part. 2 c. 9.* ad grallas, tanquam trophæa devicto morbo non provocemus. Unde nescii sumus, quô jure concludere potuerit Lamzwerde, quod thermarum balnea non sint conveniens paralyticorum medicina. In tremore, quo subinde post terrorem ex fortuito incendio ortum quinquagenarius sangvineus concutitur, frustra solicitatam meminimus opem fontium Landeccensium, Carolinarum thermarum ac Hirsbergensium, ex quarum usu auxilium polliceri videtur. Casp Schwenckfeld in Beschreibung des Hirschbergischen warmen Bades/ *p. m. 100.* nisi forte loquatur de tremoribus, qui solutis febribus aliquando supersunt, quo in casu balnea aquarum temperatarum laudat Cl. Andr. Baccius *in doctissimo opere de therm. l. 7 c. 23 p. 472 edit. Venet.* Vulgò recepta & communiter approbata doctrina est, quod thermæ præprimis Carolinæ, arthritidem, malum ischiaticum dissipent, imò eas ad articulos nodosos & duros emolliendos cum Greiselio *Tract. de cur. lactis in Arthrit. p. 149.* non pauci commendant, credentes, quod podagram arthritidemque nodosam enodent, ut loquitur Cl. Langius *Tract. de Therm. Carolin. c. 5 p. m. 248.* & propterea Dn. Strauss. *in Therm. Carolin.* non sine causa adducit historiam *p. 100.* de profligatis podagrâ & calculis in sexagenario curâ ritè peractâ. At illa fortuna non affulsit afflictissimo cuidam arthritico nostrati, qui, ut acerbissimos dolores mitigaret, salivatione usus, & hâc spem ejus frustrante, cum nullum in pharmacis subsidium inveniret, ultimò ad opem Caroli-

rolinarum thermarum confugit, sed minus auspicatò, fereque in his, quam anno, nondum à curâ thermali præterlapso, exquisitissimis confectus cruciatibus, Vratislaviæ tumbam nactus est, præoccupasset. Cratonis Nostri verbis sequentibus *l. 1 Conf. Med. Conf. 16.: Thermæ Landeccenses profectò, si tempestivè à moderatis hominis adhibeantur, plurimum momenti in curâ podagræ, modo morbus sit curabilis*, *afferunt*, non adeò frequenter respondit eventus. Idem dicendum etiam de Hirsbergensibus, quamvis aliter olim visum Caspаro Hoffmanno *in Epistolâ quadam Schwenckfeldii Tractat. appendicis loco adjectâ*, nisi forte non tam culpæ thermarum, quam luxuriæ immoderatorum hominum sequior eventus sit imputandus, quos incurabiles esse rectè Crato *l. c.* observat. Hoc ipso tamen minime sublimes earum virtutes, in profligandâ arthritide, in totum negamus, sed cum Cl. Sorbayt, Verzascha aliisque debitas laudes tribuimus. In tribus Polonis equitibus ex diuturno hæmorrhoidum fluxu cachecticis, magnam vim Landeccenses fontes, teste D. Pauli, exeruere. Steriles Fœminæ promiscuè maximum sibi pollicentur auxilium à thermis, & vix decima quæque voto damnatur suo, nisi forte ejus causa sit uteri impuritas, frigiditas ac superflua humiditas, (confer. Fallop. *c. 17 de Aquis Thermalib.*) quarum etiam satis paucæ prolibus post earum usum beantur.

Fluor albus pertinax malum, modo non ex contagio ortus sit, Landeccensibus curatus. At in fluxu mensium immodico, experientiâ edocti, non facilè eas cum Cratone *l. 3 Conf. 33.* svaserimus; tametsi Dn. Vicarius *in Hydrophylacio novo p. 186.* itidem credat, quòd thermæ nimium fluxum mensium moderentur. In doloribus colicis, qui paræsin minabantur, scorbuticus aliquis emaciatus, insigne auxilium à Landeccensibus expertus, & optimè propterea has Hirsbergensibus præfert. Crato agens de præcautione doloris colici *l. 1 Conf. 10.* In tympanitico corporis tumore cum optimo successu Carolinis usus vir illustri genere natus. Hominibus per multos annos cum calculo luctatis commendare thermas, valdè imperitorum est. Ii, qui primum doloribus nephriticis infestantur, fluctuante ex quorundam sententia materiâ tartareâ adhuc in vasis, quique renibus nullâ labe notatis præditi sunt, à tormentis beneficio thermarum nostrarum inducias ad aliquod tempus impetrare possunt. Nuper, ut obiter id dicamus, exemplum habuimus in Polono Equite, quantum noxæ reportent ex thermis ii, qui meatum urinarium, carunculis impeditum habent. In obstructionibus hepatis, lienis, pancreatis, vasorum Mesaraicorum, in fluxu mensium impedito, magna thermæ nostræ præstant. Conf. de usu thermarum in scirrhis viscerum Dolæum *in Encyclop. Chirurg. rational. l. 3 c. 4.* Virtus quoque earum elucescit in incipiente surdita-

te, in quâ thermis Bollensibus c. successu usus estHorstius,ut ipse testatur *tom. 2. Oper.p. 489.* Morbis quoque cutaneis achoribus, tineis, serpiginibus,tumoribus, ulceribus & abscessibus opitulantur, ut toto videmus die. In asthmate seni aliquot attulerunt auxilium. In pruritu, diro illo malo,septuagenaria aliquantulum per Landeccenses sublevata est. Hæc allata sunt eo fine, ut intelligeremus, quam consona vero sint illa Savanorolæ: *Medicus bonus & prudens oculos mentis omni studio apponere debet, antequam infirmo consulat de transitu ad balnea*; nam nullus paulo peritior Medicus est, qui non rarò ab acidulis & thermis æque languentes rediisse viderit, quales abierunt, quamvis industriæ suæ nihil reliquum in curâ fecissent, nam solatium illud per hystererergiam sæpè numero evanidum est, & à subsequente letho sugillatur, ut nostra faciamus illa Clar. Collegæ nostri Rosini Lentilii *in Miscellan. Medico-Practic.p. 475.* Et sanè nullus aquarum medicatarum usus esse potest, nisi quando constat, morbum vel per vias urinarias (copiosi enim tales fontes urinam movent) vel per ejectionem sordium (quas vehementer & ferè sine torminibus exturbant, ubi thermoposia invaluit) superari posse. Et hæc tantò magis fidem merentur, quanto est certius, quod morborum, quorum medela ex aquis illis petitur, causa ferè sit crapula & alimentum supervacaneum, & vix deviaremus à tramite veritatis, si nostra faceremus in Silesiâ Clariss. Listeri *ex exercit. alter. descript. Thermar. ac Fontium medicatorum Angliæ* sequentia: *Universus victus nimirum & vita etiam optimorum virorum minimè ex naturæ legibus sobria & parca est, neque quoad ciborum quidem genera rectè instituta, ut quæ nonnisi ex fructibus naturaliter sumi debuerint: ab ipsis, inquam, incunabilis gulositatem docemur, atque reliqua ferè vitâ nostrâ palato & voluptatibus indulgemus, atque hæc valetudinis nostræ præcipua calamitas est.* H.J. *loco citat.p.147. &c.* Paralysin linguæ D. Preussius & D. Helwich, hic in Presbytero, ille in aliâ personâ, Deo annuente, intra bidui spatium iste, hîc verò intra septimanæ inter-vallum curarunt.

Ophthalmia. Dum ad Septembrem progredimur, primâ statim fronte occurrit Ophthalmia, de quâ quidem jam supra obiter mentionem fecimus,nunc verò frequentia requirit,ut iterum breviter de ea agamus; Collega Noster D. Dehmb / eam toties expertus,quid in proprio corpore observarit, paucis edisseremus. Ophthalmia ipsi habitualis est, per intervalla rediens, iterumque recedens,nunc in hoc,nunc in illo oculo, antea quidem dextro frequentius,nunc sinistro. Hoc anno per integrum Augustum & Septembrem, maximè ipsum cum aliis afflixit, febre stipata inflammatoria, quotidie sub vesperam recurrente. Præter ruborem, dolorem & tumorem oculi, tanta simul

lip-

lippitudo, & copiosior lymphæ effluxus è narium sinistro oculo affecto vicino effundebatur, ita, ut per metastasin quasi omne serum, per vias has effluere videretur, quod alibi nempè in intestinis & renibus adeò deficiebat, ut, æque ac in hydrope, ubi propter eandem seri ῥοπὴν, & alvus & urinæ excretio parca est, utraque harum excretionum ad stuporem usque retardaretur. Alio tempore oculi ejus inflammati collyria cujuscunque generis perferre poterant, tàm calida, quàm frigida *&c.* Hoc anno nullum planè perferebant, maximè frigida, & quibus mysti pulveres, sola humida sine pulvere, v. g. ex decocto cort. granator. c. croci orientalis paucâ quantitate calidè applicata, unice tolerare poterat, ex quibus etiam levamen sensit. Ex internis, cùm ab aliquot jam annis, omnia remedia vinosa v. g. essentiæ c. spiritibus ardentibus factæ item salia volatilia propter orgasmum sangvinis, quem excitant, ipsi nocuissent, eorum nullo usus est, quocunque etiam nomine remedii specifici aut depuratorii superbiret, nec reliqua etiam sicca, quæ quodammodo massam sangvineam calefacere, ut Diaphoretica, aut fundere, ut Cinnabarina, possunt, adhibuit, exceptis solis lapillis cancrinis, qui interdum sine damno capiebantur. Cortex Chinæ, quo in aliis Febrium generibus cum successu multiplici in corpore suo usus fuerat, in febre fugandâ quidem virtute sua non destituebatur, ast cum inflammationis augmento, quod plus unâ vice expertus, ita ut, si febrim per aliquot dies mitigare vellet, Electuario Chinato uteretur; si ruborem & ardorem compescere, ab eodem desisteret. Inter universalia neque purgantia, neque decocta lignorum aliquid illi conferebant, imò malum exasperabant, ita, ut per integrum paroxysmi tempus, omni ferè remedio, tàm interno, quàm externo, carere cogeretur, solâ diæta tenuiori immo simplicissimâ contentus. Ex externis vesicantia tamen experiri placebat, circa quorum applicandi locum, curiosum quid, suo damno, observavit. Applicabat eadem circa aurem sinistram in loco, oculo affecto, secundùm Autorum & Collegarum, qui ipsum visitabant, consensum, imò præscriptum, vicino, ex quâ re duplex damnum percipiebat.

1. Quamprimum cantharides, quod intra quinque horas factum fuerat, virtutem suam exeruissent, saporem in ore sentire sibi videbatur Xibetho analogum, qui, quoad vesicatoria eodem in loco relinquebantur, perdurabat, & cuivis alimentorum & potulentorum generi sese miscebat, ut nauseam exinde caperet.

2. Dolor in dies, imo horas singulas, vesicis humorem plorantibus, exacerbabatur & lippitudo adeo augebatur, ut singulis momentis oculus aquam stillaret. Quo duplici incommodo permotus, vesicantia post triduum, ex eo-

dem loco, in remotiorem, & quidem pedem ſiniſtrum transferebat, ex quo duplex iterum enaſcebatur obſervatio.

1. Quod intra Nicthimeri ſpatium veſica, emplaſtro etiam fortiſſimo, vix excitari potuerit, propter ſerum ad ſuperiora verſum.

2. Quod, quam primum veſicæ in pede ſtillare incipiebant, quod parcius tamen contingebat propter eundem ſeri defectum, in momento quaſi dolor oculi remitteret.

Plures experti, ut ante innuimus, eundem eo tempore affectum. Vidimus enim ſatis multos, quorum oculi tum lachrymis ſtillabant, in abdito latente adhuc cauſâ, cur humores hâc tempeſtate, ex ſangvine in glandulis ad fauces ſitis, evacuentur, alia verò, tum in aliis corporis partibus, tùm in glandulis ad oculos, ſeu ut clarius loquamur, ignoratur hodieque, quid ſit, quod ſangvinem commoveat, ut modò hâc modò aliâ viâ, humores ſeroſo-lymphatici exturbentur. Parcite verò Carteſii manes, quòd ſuperfluam illam humiditatem non ex vaporibus condenſari credamus, ſed natales ejus in glandulis quæramus, ſc. lachrymali innominatâ, iisque quæ in palpebris reperiuntur. Pridem enim felix acutiſſimi Stenonis dextra detexit, quomodo humor per ductus ex lachrymali quidem per pauciores, per plures vero ex innominata ad oculos derivetur, & jamdudum Celeberr. Meibomius *in Epiſt. ad Langelot.* accuratè deſcripſit novos ductus glanduloſos in utraque palpebrâ plures ſæpè triginta, qui ſub Limbo cartilagineo palpebrarum verſus bulbum oculi ſiti oſtiola ſua in ipsâ extremitate limbi habent: hoc vero indubitatum præbet argumentũ, quod per hos ductûs, qui, ut diximus, verſus oculum hiant, ad ſuperficiem oculi humor fluat. Sed præter humiditatem illam affluentem, quæ ſubinde ſatis acris eſt, ipſasque genas exulcerat & excoriat, in tunicâ adnata cernitur rubor, vaſa arterioſa & venoſa in conſpectum prodeunt, quod vix fit, ubi membrana inflammatione correpta non eſt. Quin aliquando ſerpit labes ad reliquas oculi tunicas, uveam & corneam, ipſasque palpebras, & æſtus ad humores in bulbo latitantes propagari videtur. Ruborem & ardorem comitatur dolor. Præterea ægris oculus connivet, & lucem ferre nequit, pupilla etiam aliquando anguſtatur, palpebræ coaleſcunt. Quibusdam hâc oculorum inflammatione laborantibus V. S. profuit, (confer. Hildan. *Cent. 4 obſ. 14.* & Galen. *l. 13 Method. medend. c. ult.*) alii, ne minimam quidem utilitatem ex ea cœperunt. Hoc & Dolæus perſpectum habuit, imo auſus eſt ſcribere: *V. S. meo judicio, hic magis obeſt, quam prodeſt, qui ſangvis non eſt in culpâ nec ille eſt evaſatus*, quæ quidem ratio ſatis jejuna eſt, ut enunciatio ipſa minimè vera, nam quòd obfuerit V. S. nemo noſtrum unquam vidit. Purgantia ferè omni-

omnibus aliquod auxilium attulerunt; quod olim Duretus in Coac. prædictiones optimè notavit, & nuper adhuc Doctiss. Pechlinus in dialogo de potu thee ita scribens: *In oculorum inflammationibus, cum frustra diu laboratum topicis & collyriis, uno sæpè purgante totum morbum profligari.* Ac Spigelius *Anatom. l. 7 c. 2.* notavit, cœcos etiam à copioso alvi profluvio, derepentè exorto, visum, & quidem subito, recepisse.

Diaphoretica, ut omnium inflammationum remedia sunt genuina, ita quoque in hoc affectu apprimè juvant, quemadmodum præclarè Dolæus in *Encycloped. Chirurg. p. 168.* confer Horstium *l. 7 obs. 25.* Et hîc quidem decocta Lignorum & Chinæ & sarsaparill. vulgo promiscuè laudantur, quamvis in plethoricis magis obsint, quam prosint, idemque de his dicendum, quod de decocto fœnu Græci (quantum ad usum externum) scripsit Septalius *l. 6 animadv. n. 79.* sc. nimis esse calida. Et quod Simon Pauli *Quadripartit. Botanic. class. 3.* de vino Euphrasiato, ut vocat, habet, circumspectè agendum, ne promiscuè utamur. Nonnulli in pertinaciori ophthalmiâ ad salivationem confugiunt, quod in Nobili Fœminâ ante aliquot annos fecit D. Tralles: Verum in tantam ex hâc curâ oculi inflammationem mulier illa incidit, ut cœcitatis periculum ægerrimè potuerit declinare. Juvenem ex contagio venereo ophthalmiâ laborantem salivatione mercurialibus excitatâ occæcatum, meminit D. Pauli. Topica, quæ fronti & temporibus sub formâ emplastrorum aut cataplasmatum ex adstringentibus v. g. myrtill. balaust., thure, mastiche, succo acaciæ *&c.* à Chirurgis affluxûs sistendi causâ apponuntur, vix approbare possumus, eò quod hæc adstringentia remoram injiciant humoribus in minimis vasis in orbem redeuntibus, cùm ad fluxiones prohibendas nihil melius sit, quàm liberum in minimis vasis procurare humorum motum. Consvetudinem illam vulgi & mulierculärum, omnibus Collyriis vitriolum album admiscentium, jam pridem castigavit Celeberr. Wedelius *de Medicament. composit. extempor. p. 208.* Tutia, prout vulgo paratur, jam olim suspecta fuit Montano *Consult. 142.* Et sanè omnis dies docet, quod, nisi in tenuissimum pulverem convertantur tutia, cerussa, æs ustum, in oculorum affectibus vehementer noceant. Confer. Hildan. *cent. 5 obs. 28.* Et nemo paulò magis in praxi versatus diffitebitur, quod etiam ex laudatissimis præsidiis insigne damnum in ægros redundet, nisi cum prudentiâ adhibeantur. Sacra anchora in inflammationibus oculorum est Setaceum. Non tamen vanus est Plempius, scribens, quod in siccioribus magnopere læsionem adaugeat.

Cæterum cum sit satis clarum, medicamenta, quæ oculis imponuntur, non tam diu inhærere, donec vires suas exerant, optandum omninò, ut tandem vascula illa vitrea instar cucurbitularum oculi orbitæ respondentia ab Hieronym. Fabrit. ab Aquapendente (f) excogitata, in usum trahantur; nam liquore repleta oculo commodè admoveri poterunt, iis etiam cum fructu Silvatic. Capivaccium aliosque esse usos novimus. Paulo est obscurius, quid judicandum de remedio illo ophthalmiæ, quod quondam aliquis Bartholino, ut *Cent. 4 obs. 80.* testatur, communicavit. Hoc verò vult, ut lobulus auris lateris affecti perforetur, perque foramen factum trajiciatur turunda longiuscula ex inverso & convoluto cortice radicis laureolæ, tàm diù relinquenda, donec auris & vicinæ partes intumescant, ubi demùm turunda leviter commovenda, ut æquæ copia collecta effluere queat, hâc exhausta spospondit fore, ut auris detumesceret, & ophthalmia sedaretur. Conf. River. *Cent. 4 observ. 100.* Cl. Schneiderus *lib. ult. de Catarr.*, quæstionem illam ventilat, an Febris ophthalmiam solvere possit, cum Hippocrates ipse doceat, *quod febris superveniens sit solutio lippienti*; Neganti nos testimonium perhibemus, quamvis omninò probabilè sit, motu febrili posse humorem in oculis hærentem, per metastasin ad alia membra, ad pleuram, jecur, pedes *&c.* protrudi. Ophthalmiam chronicam, cæteris omnibus frustraneis, abrasione capillorum capitis, sanatam vidit D. Preussius, succedente tamen tussi, quæ ab ipso laxantibus sublata fuit. Idem quotidianam algidam in feniculâ, cum Paralysi pedum sub paroxysmo conjunctam, notavit; Et in aliquâ etiam dolores arthriticos cum paralysi alterutrius lateris conjunctos, qui, salivatione ex propinato mercur. d. cum stimulo purganti fortuito succedente, plene fuerunt debellati.

Diarrhææ. Diarrhææ satis erant frequentes, neque tamen, ut solerter observavit D. Grassius, nisi ad medium mensis durabant, ac locum deinceps cedebant redeuntibus febribus continuis cum doloribus capitis, nuchæ, faucium, orificii ventriculi, lassitudine ulcerosâ, *&c.* quæ bezoardicis fixis & temperatis optimè curabantur. D. Helwich non meminit, in ullo mense plures se audivisse fœminas conquerentes de perturbatione mensium, ac quidem in hoc ipso Septembri. Tot enim occurrebant, quibus gravitas circa regionem uteri, lassitudo, molestia circa præcordia, & nauseabunda adversitas, angustia in motu versus loca acclivia, & ascensu scalarum, palpitationes cordis, spasmi artuum, hemicrania, nephritis, hæmoptysis, aliaque symptomata erant molesta, quæque non immeritò si-

Febres continuæ.

Perturbatio Mensium.

(f) *de Chirurgic. Operation. cap. de suffusione p. m. 22.* conf. etiam Sculteti *armament. Tab. 8. fig. X.*

ſibi metuerent ab aſthmate,ſcirrhis viſcerum,hydrope,epilepſia,paralyſi,phthiſi, contracturis *&c.* Cauſa verò tam frequentis ſuppreſſionis unicæ quærenda erat in ingurgitatione ciborum frigidorum & viſcidorum, fructuum horræorum omnis generis, lactucæ, olerum, lacticiniorum, panis calidi, carnis ſuillæ, aliorumque,puta placentarum mellitarum,*&c.* Ubi quidem res ipſa loquebatur, emetica iis, in quibus malum nondum egerat radices, danda eſſe, quorum etiam ſalutarem effectum non paucæ expertæ fuerunt. Illis verò, quæ jam per aliquod tempus ſuppreſſione menſium laboraverant, lenioribus purgantibus ac incidentibus & aperientibus ſubveniendum erat. In pituitoſis cum fructu adhibita fuêre ea, quæ pollent facultate reſolvendi mucum,v g. rad. galang., ari, dyptamn. caryophyllat, bryon., helen., helleb. nigr. herb. agrimon., meliſſ., puleg., rorismar., crocus *&c.* flor. calendul., cheir., *&c.* ſed ſangvineæ præſentius ſenſere levamen ex uſu rad. cichor., rub. tinct., taraxac., fl. cent. min., *&c.* Gummi ammoniacum palmam his omnibus faceret dubiam, niſi delicatularum guſtum offenderet, aut forte placeat, reſinoſas ejus partes ſpiritu extrahere & in forma guttarum exhibere. Nihil quoque impedit, quo minus poſtmodum martialia exhibeantur, quod etiam non rarò factum. Stimulantibus non niſi circa Lunæ phaſes, præmiſsâ depletione ſangvinis in exiguâ doſi, repetitis vicibus, (ſecus ac imperiti empyrici faciunt) naturam officii ſui admonuimus. Cum enim Wierus, Marchetti, aliique notarint, non rarò copioſum circa uterum ſtagnaſſe ſangvinem, quæ ex emmenagogis illis myrrhatis, ſabinâ ac cumprimis oleo ejus ſperari poteſt utilitas? Nulla, imò præſens potius noxa metuenda eſt; nam, per repentinum & præcipitem illum ſanguinis appulſum, infarciuntur pori, ac major ſangvinis ſtaſis oritur, & obſtructio redditur pertinacior. Quod quidem in juvenculis, quibus tardius menſes erumpunt, ſole clarius eſt,nam tantum abeſt, ut pellentibus natura ad reddendum tributum menſtruum invitetur, ut potius ad alia molimina impellatur, & non raro convulſivi affectus,paſſiones ſuffocativæ ac hæmoptyſes conſequantur, ſicuti aliquot exempla infelicis ejusmodi curæ Nobis cognita ſunt. Quandocunque vero circumſtantiæ uſum emmenagogorum eminentium exigunt,practici erit providere,ne alvus ſit adſtricta, nam niſi hoc fit, ſangvis congeritur ad caput, & hinc occaſio datur dolori gravativo, diſtenſivo, vellicanti, ac inflationi exteriorum partium, tinnitui aurium, frigori circa verticem capitis, *&c.* quæ pathemata mulieribus hypochondriacis, & propter ſuppreſſionem menſium hyſtericis, admodùm ſunt familiaria,tùm aliàs, tùm quando alvo obſtructâ pellentibus profluvium menſtruum reluctanti naturæ extorquere Medici geſtiunt. Nec minùs bene

mul-

multis tùm temporis menses prorsûs cessabant, quamvis satis inordinatè; Cum ejusmodi verò planè miserè per totam vitam agitur, nisi in peritum inciderint Medicum. Nam nisi is admodùm solicitè caverit, cholericæ quidem in asthma siccum, tussim siccam, hæmoptysin, phthisin, *&c.* facillimè prolabuntur; Phlegmatico-sangvineæ autem tumores pedum œdematosos incurrunt; Sangvineas verò lerna malorum excipit; Nam alias epilepsia torquet, aliæ doloribus hypochondriaco-hystericis, vomitibus, cardialgiis nauseabundis, per reliquum vitæ tempus obnoxiæ degunt; quibusdam per intervalla vox intercipitur, facies sæpè turget, cervix quasi onere aliquo incumbenti deprimitur, auditus hebescit, nonnullæ cum Rhevmatismis conflictantur, alias iterum malè mulctat paralysis, ut de anginâ, erysipelate, nephritide *&c.* jam non dicamus. Et quamvis diætam exactissimam servent, vitæ sedentariæ valedicant, placidè corpus moveant, sangvinem vel per V. S. vel per scarificationes depleant, nondum charybdim prætervectæ sunt, nisi motum sanguinis providè moderetur Medicus & spumanti ac exundanti sangvini debito tempore repagula objicere norit.

Nec nulli erant, quos tùm vexabat dysenteria, quâ de occasione fluxûs eo tempore grassantis, breve scriptum elucubravit Collega noster D. Christian Helwich, in quo Phænomena notavit & præter alia curam annexuit. Cùm verò cum nostris observatis concordet, eum tractatum in suas distributum Sectiones cum veniâ Lectorum subjiciemus.

SECTIO I.

§. 1.

DYsenteriæ omnium maximè sub finem æstatis & autumno grassantur, præprimis si *hyems australis & pluviosa, h. e.* Interprete Celeberrimo Tozziô clemens & placida, *ver autem siccum & aquilonium* fuerit; Ejus enim generis tempestates difficultates intestinorum parere, innuit Hippocr. lib. de *Aëre, Aquis* & *Locis*, ut & *Sect. 3 Aphoris. 12.* & hoc tanto magis, si æstas fuerit calida. Idem tamen Hippocrat. etiam auctor est, dysenteriam post frigidam & humidam aëris constitutionem oriri *lib. 1 Epidemic.*

§. 2. Interdum fluxus hic dysentericus sporadicè affligit, interdum verò epidemicè stragem edit in omnis generis homines sævitiam suam exerens.

§. 3. Otiosis, gulæ & ventri perlitantibus ab eo majus periculum imminet; horum enim corpus pravis, glutinosis ex prava digestione scaturientibus humoribus infarctum est. In quem etiam suô modô referas phlegmaticos.

eos. Cæteroquin miris animi perturbationibus obnoxii ejus generis homines esse solent.

§. 4. Cholericæ etiam & sangvineæ constitutionis qui sunt, facile dysenteriam incurrunt & ægre ab illô malo liberantur. Exempla hujus rei passim obvia sunt. Juvabit hic legere doctiss. Forest. *lib. 22 observ. 35.* & in *histor. ægrotor.* Lindan. XXII. Ejus temperamenti etiam fuit comes ille, cujus dysenteria describitur *in* Fortis *Centur. 2 consultat. & Resp. C. 96 p. 243.* Nam ait, *eum fuisse temperamenti totius & jecoris calidi & sicci, gracilis habitûs, ad iram pronum, delitiis deditum &c.* Melancholici rariùs dysenteria excruciantur. Hinc Joh. de Lamoniere in luculenta illa descriptione *fluxus dysenterici*, qui Lugd. Gall. 1625 populariter grassabatur, testis est, se non *vidisse melancholicum dysenteriâ correptum.*

§. 5. Utplurimùm etiam dysenteria viris magis est funesta quam Fœminis: ita, quod mireris, ipsæ etiam gravidæ frequenter per partum subsequum citra ullam fœtus noxam hâc intestinorum difficultate exsolvuntur. Ita Bartholinus vidit gravidas, ne ultimis quidem mensibus dysenteria extinctas; & doctiss. Sennertus *lib. 3 Practic. part. 2 sect. 2 cap. 7 p. 621.* narrat, duas Nobiles fœminas dysenteriâ correptas & alteram quidem partui vicinam à dysenteriâ incolumi fœtu liberatam, alteram à pariendi tempore adhuc longius remotam abortiisse quidem ac fœtum mortuum edidisse, ipsam tamen matrem fuisse servatam.

§. 6. Pueri etiam & Senes ægerrimè dysenteriam ferunt ac rarò evadunt. Melior, si quid meæ hâc in re experientiæ credere possum, hîc sors est lactentium, qua in sententia me confirmat de Lamoniere. Raygerus verò ait, se observâsse, multos infantes dysenteriâ interemptos esse.

§. 7. Præ cæteris ad malum hoc dispositi sunt, qui in morbo venereo quondam mercurio supplicarunt & ab Hydrargyrosi opem tulerunt. In eâdem navi sunt phtihsici aut occultâ viscerum labe affecti & gravibus ac contagiosis quondam morbis defuncti. Uberioris experientiæ confirmatione eget, quod à Lamoniere traditur de contagio à cognatis non ad alios adstantes & famulantes, sed ad cognatos solùm propagato; singularis etiam hic est observatio Cl. Waldschmidt *An. 2 Ephemer. German. D. 2 observ. 215.* de dysenteria, consolidatum ulcus pedum excipiente.

§. 8. Præcedit autem dysenteriam ferè semper diarrhæa, interdum autem tumor aliquis sive distensio abdominis.

§. 9. Frequentissime cum horrore & rigore, modo graviori, modo autem remissiori invadit. Videas partes porosas constringi, vasa in periphe-

riâ corporis disparere, & extrema sensu frigoris affici, recurrenteque æstu perfundi.

§. 10. Tormina mox invalescunt & molestissimè affligunt; Audiuntur querelæ de intolerabili intestinorum cruciatu eorundemque depressione ac viscerum omnium descensu, ut accurate notavit Sydenham *in Op. p. 22.* quibus intimum illum lancinationis sive puncturæ sensum cum tensoriis atque pressoriis doloribus, quibus umbilicus retrahitur, expressit. Conf. *Miscell. Nat. Curios. 1673 observ. 11.* Hinc non immeritò torminum nomine dysenteria Celso venit. Dolor autem ille non unum eundemque locum semper occupat; nam interdum maximè furit circa umbilicum & hypogastrium; interdum autem circa hypochondrium utrumque, ilia ac ingvina, ac ille quidem sævior, hic mitior est, hunc breviori intervallo sequuntur dejectiones, istum aliquantò tardiùs excretio excipit.

§. 11. Pessimis ægri rebus interdùm dolores prorsus absunt, ut bis mihi observare licuit & præterea Bartholinus, Rhodius, Wedelius aliique testantur, nisi forte cum Lindenio existimes, implicare contradictionem, dysenteriam esse & sine dolore esse; quamvis vel ipse Hippocrat. *2 Epidem. sect. 6 §. 50.* mentionem faciat dysenteriæ *ἄνευ ὀδύνης.*

§. 12. Sequuntur dejectiones. Primo pinguia prodeunt excrementa, utplurimùm mordaci acredine locis, per quæ transeunt, infesta, modo flava, modo viridia, modo albicantia, rariùs nigra, sæpè etiam varia, semper tamen magis minusve mucosa, quæ in altitudinem stupendam ab imò ad summum cohærentem subinde tolli queunt; Deinde sordes illæ, cujuscunque fuerint notæ, sangvine parcius largiusvè perfusæ sunt. In ambiguo enim est, an dejectiones illas torminosas cruoris expertes, quales & Willisius & Joh. Lamoniere memorant, fas sit sub ambitu dysenteriæ complecti, præsertim cum aliam etiam, ipsômet Willisiô teste, curam quam dysenteria requirant. Hollerius excrementa ista ferè semper spumosa, de quibus consulendus Roderic à Castro, esse notavit. Memini his oculis vidisse excreta per fermentationem in magnitudinem satis amplam cum admiratione circumstantium sese extendentia & teterrimum fœtorem exhalantia. Conf. Chesneau *observ. lib. 3 p. 317.* Si ulteriùs serpat malum, excrementis sangvineo-mucosis pelliculæ & fibræ permiscentur, ac, si nondum ferocia morbi compescatur, sed altiùs malum penetret, saniosa & putrida materia prodit.

§. 13. Visi etiam mihi sunt, qui sangvinem parum non infausto exitu in largiori quantitate excernerent. Nec defuerunt, qui sangvinem sine excrementis funderent & intra breve tempus morerentur, cujus rei notabile exemplum

plum de ancillâ suâ intra triginta horarum spatium plus centies sangvinem nullis fæcibus admistum rejicienti narrat Lossius *lib. 3 observ. Medic. p. 206 & seq.* Conf. etiam laudatus antea Chesn. *p. 306.* Ejusmodi excretionem, sinceram, appellant, quâ de inter alios agit Roderic. à Castro *in var. Exercit. pag. 14.*

§. 14. Dejectiones interdum adeò frequentes, ut vix miseri sellam foricariam deserere possint, interdum tamen induciæ ad aliquot horas conceduntur. Utut verò sæpissimè urgeantur dysenterici ad alvum reddendam, non tamen id, quod excernitur, adeò magnæ est quantitatis, quin sæpissimè inanis tantum est dejiciendi appetentia ac anus perpetuâ punctione, pruritu tensivoque dolore molestatur. Cum tenesmô non raro conjuncta est procidentia ani, vid. Holler. *lib. 1 de morb. intern. c. 43* & *annotationes in illud.* Clarissi. Sydenham in eâ est opinione, (g) quod morbo in longum protracto intestina ordine quæque suo deorsum versus afficiantur, donec in rectum intestinum malum omne detrudatur & in tenesmum ac ani procidentiam desinat, quæ tamen viri hujus observatio experientiæ per omnia hactenus non respondit. Ex dictis proclive est, sangvinolentum cum torminibus profluvium id est dysenteriam discernere & ab hæmorrhoidibus & hepathico veterum fluxu, in quo dejectiones carnium recentium loturæ similes deprehenduntur.

§. 15. Utplurimùm dysenterici simul febricitant, & dum interiora ardent, exteriora corporis frigent, id quod per torporem frigidum Aurelianus significare voluit. Facilè verò illa habitus musculosi refrigeratio ab aurâ provocatur & intenditur, subinde tamen æstus intercurrit, ac attenta docet observatio, quòd horrida quædam refrigeratio sedes præcedat, æstus vero sequatur. Appetitus præterea dejectus est & affligit sitis inexorabilis. Lingva viscida albicanti mucilagine obducta est, non rarò etiam atro infecta succo squalet. Vigiliæ pertinacissimæ vires atterunt. Gravis quoque præcordiorum anxietas cum exacerbatione circa vesperam premit. Urina modò impensè rubet, modò turbida est, modò cruda, observante illustri nostro Schröckio.

§. 16. Multis symptomatibus dysenteria ordinariò quasi stipata est. Nam initio frequenter conjuncta est cum vomitu. Ejus rei notabile exemplum affertur ab Hildan. *lib. de Dysenter. c. 6.* in Puero, qui ab initio morbi usque ad extremum vitæ diem omnia, quæ assumebat, cum multa putridissima materia & vermibus ultra duos de viginti evomuit. Quin imò & sangvinis vomitum observavimus, eumque non lethalem; & curâ Celeberr. Wedelii evasit aliquis,

(g) conf. *Castigation. Nostræ Græbnerian. p. 62.*

quis, qui aliquoties ſangvinem per os excreverat *Decur. 1 Ephemerid. A 2 obſerv. 44.* Quâ in re etiam teſtem ſe ſiſtit Thomas Bartholinus.

§. 17. Comitantur dyſenteriam nonnunquam ſingultus & convulſiones, quæ triſte fere præbent prognoſticon. Conf. *Ephemer. Decur. 2 A. 6 obſervation. 82.* Ejusdem commatis etiam ſunt crebræ animi defectiones; evaſere tamen nonnulli. Ita ſingultum incipientem memini me quoque feliciter pulvere præcipitanti adjuncto olei cujusdam aromatici momento ſuſtuliſſe. Inter rariora autem numerandum exemplum, quod habet Hercules Saxonia *lib. 3 cap. 23 de Dyſenter. & teneſmo p. m. 260.* ita ſcribens: *Quendam ex atrâ bile curatum vidi. Incipiebat à flavâ bile & poſt abibat in atram cum ſingultu & vomitu.* Puſionem dyſenteria laborantem ſupervenientibus convulſionibus liberatum refert Cl. Paullin. *in Append. A 7 Dec. 2 p. m. 133.*

§. 18. Urinæ fluxus ſolet eſſe impeditior, quod ante tot ſecula obſervavit Aurelianus, ejusque exemplum occurrit *in exercitat.* Pœonis & Pythagoræ *p. 64.*

§. 19. Non rarò dyſentericis etiam exanthemata erumpunt, morbilli, inquam, (vide *obſervat. Decur. 2 Eph. A. 6 p. 174.*) variolæ (conf. *Dec. 2 Ephemerid. A. 8 p. 103.*) ac petechiæ. Et licet aliquando dyſenterico-petechialis febris curetur, ut legere licet *Dec. 2 Ephemerid. Germ. A. 9. p. m. 185.* & ipſemet in adoleſcente obſervavi, eventus tamen utplurimùm ſolet eſſe triſtior, quâ de re videſis *Dec. 2 Ann. X. obſerv. 15. p. m. 35.*

§. 20. Interiora oris frequenter aphthis obſidentur, videas enim non rarò repentinam phlogoſin lingvæ quaſi eryſipelaceam cum ſuppuratione momentanea aut ſub uvulâ excoriationem & ſtigmata ſangvinem tranſudantia; Et hæ rariſſimè bonæ ſpei ſunt. Quod etiam dicendum de prunellâ ſive fiſſuris in craſſiori lingvæ parte cum æſtu inflammatorio diuturniori & ſummâ faucium ariditate. Memorabile hac de re exemplum extat in Gabelchoweri *Cent. 1 curat. 50.*

§. 21. Nonnunquam etiam dyſenteriis ſeſe adjungunt dolores acerrimi circa regionem cordis, oppreſſiones pectoris, interceptiones anhelitûs, adeò ut ægris nonnullis à ſuffocatione metus ſit; Accedit & in faucibus lentæ pituitæ copia per aliquot dies recurrens, ut gargariſmorum opem frequentem non ſecus requirant ac febres malignæ in fauces humorem noxium effundentes obſervante Cl. Olaô Borrichiô.

§. 22. Mors præ foribus eſſe ſvevit, cum labia livent, genæ præter naturam rubent, oculi concavi ſunt, naſus aquilinus cernitur ac extrema frigent. Omnibonus Ferrarius *de cur. infant. fol. 226.* addit aliud inſtantis mortis judi-

dicium, quod non memini me observâsse, dùm ita scribit: *Qui habet dysenteriam & apparet post ejus aurem sinistram veluti res nigra similis orobo cum vehementi siti, moritur in decimo & non tardat nec evadit.*

§. 23. Et hæc & forte alia plura in viventibus observare licet. Videamus etiam, quænam in corporibus anatomico cultro subjectis sese sensibus offerant. In genere certum est, quòd canalis intestinorum vitiatus deprehendatur. Vitium autem hoc non est uniusmodi. De inflammatione eorum res certa, & tametsi non adeò copiosa prostent exempla, (ex hac fortassis ratione, quod mors raro sequatur, quamdiu malum intra inflammationis terminos coercetur,) sunt tamen aliqua. Joh. de Lamoniere *p. 4 de fluxu dysenter.* testis est, quòd, cum cadaver dysenterici alicujus curiosius inspiceret, inter alia insignem inflammationem pylori & tenuium intestinorum invenerit. Cum Platerus dysenterici pueri corpusculum, in quo crassa intestina tumebant, aperiret, eadem liventia, ac si inflammata fuissent, deprehendit, jam autem loca inflammata, quæ in viventibus rubra sunt, post mortem livere solent; vid. Plater. *lib. 3 observ. p. 857.*

§. 24. Sæpius intestina inveniuntur sphacelata. Ita istius dysenterici, cujus modo ex de Lamoniere meminimus, intestinum rectum erat sphacelatum. Et Fabritio Hildano *lib. de gangr. c. 4.* teste, dysenterici sexagenarii intestina undique gangrænosa fuere reperta. Conf. etiam Barbette *lib. 4 Prax. c. 5.* Gangræna autem omninò convincit præcessisse inflammationem.

§. 25. Aliquando ulceribus & apostematibus obsessa sunt intestina. Clariss. Coberum hic testem laudo, qui, cum plura cadavera aperuisset, intestina passim pugnum excedentibus apostematibus & ulceribus perenni serie scaturientibus ebulliisse vidit. *Decur. 2 observ. 10. p. m. 110.* Hinc dejectiones saniosæ, ut audiendus minime sit Holterhoff in discursu de *erroribus Medicorum,* in quo non paucos ipse commisit, *c. 4 p. 33.* si hoc vult, in dysenteriâ nunquam esse ulcus intestinorum.

§. 26. Ulterius intestina modo excoriari, modo ad summam tenuitatem resiccari, modo in locis aliquibus perforari; interdum etiam coalescere fidem faciunt observationes congestæ à Boneto *lib. 3 Anatom. Practic. Sect. XI.* quæ per otium evolvi à quovis poterunt.

§. 27. Ex iis etiam disci poterit, ventriculum, hepar, mesenterium, epiploon, subinde gravissimè in dysenteria affici & tumoribus, ulceribus, gangrænâ, sphacelo, *&c.* defœdari.

SECTIO II.

§. 1.

MUlta sunt, quæ dysentericum fluxum interdum sine morâ, aliquando verò post aliquod temporis intervallum excitant. Et hujus generis sunt initio venena quævis, & cum primis arsenicalia. Quæ hic Mercurius possit, ii norint, qui salivationem vel per inunctionem Mercurialem, vel ipsum Mercurium dulc. internè datum provocarunt. Toto die etiam videmus à purgantibus drasticis, in enormi, ut fieri solet à Barbitonsoribus & agyrtis, aliisque Medicastris, dosi exhibitis, dysentericum fluxum provocari. Conf. Forestus *lib. 22. observ. 37. Scholio.* Tulpius *Observ. l. 4. observ. 26.* ut & Stalpart. *p. 131.* De dysenteriâ ab asperitate annuli excitata legatur Zacutus *l. 2 Pr. Mirab. Hist. 84.* Rex Poloniarum Michaël extinctus ejusmodi sangvinis profluvio est, & non pauci causam ejus in adamantino pulvere, ab inimicâ manu ipsi obtruso, recubuisse suspicati sunt. Certè circumfertur vulgò adhuc subtilis hic ingenii lusus de morte ejus:

Si pretiosa mors est sanctorum,
Verè Michaël *Rex Poloniæ*
Sanctos inter primarios numerandus est.
Mors enim ipsius fuit pretiosissima.
Quis non pretiosam mortem existimet,
Quæ adamantibus comparata est?

§. 2. De Lumbricis nota res est, eosque in flagranti delicto aliquando deprehendit Drelincourt, hominem 40 annorum, qui totos dies quindenos perdius & pernox abdomen manibus comprimens sellæ insederat foricariæ, post mortem secans, nàm universi coli decursus in secretioribus cryptis atque cellulis vermium latibula passim prodidit. Alii hûc & illûc palantes grassabantur. Alios verò angvineo flexu contortos, implicatos conglomeratosque vidit. Conf. etiam Brand. *Observ. in Act. Haffn. Tom. 5 obs. 31.* Usus aceti in plumbeo vase asservati, ut & aquæ in plumbeis canalibus diutiùs asservatæ in dysenteriam præcipitavit. Vid. Bonet. *p. 618 lib. 4 Medic. collat. Septentrion.*

§. 3. Inter cibos dulcia, nimis salita, fumo indurata, male audiunt. Aretæus accusat cæpas, allium, carnes vetustas, s. quæ diù servatæ sunt, ut explicat Mercurialis *in prælection. pathol. p. 326.* Ab horariis, austeris, tota castra impleri dysenteriis novimus. Uvæ rubigine aliisque sordibus inquinatæ, nocentissimæ sunt. Et de uvis simpliciter idem illud testatur Conringius *in Exercit.* ad Billich. *Anatom. fermentation. §. 9.* Pepones aliquibus Impe-

pe-

peratoribus, Friderico Tertio inquam, & Alberto II. fuisse funestas, eosque ex usu istorum torminibus excruciatos animam expirasse, refert Cuspinianus. De dysenteriâ post polyporum esum, evolvere, si placet, licebit Amat. *Cent. 6 Cur. 73.* Ab aliis ova barbi piscis accusari recordor. Ex esu brassicæ capitatæ, noxio rore infectæ, dysenteriam ortam legimus *Ephem. Curios. Dec. I. Ann. 3 observ. 88.*

§. 4. Ex potulentis huc pertinet algida, præprimis si alio fuerit imbuta sapore. Sane Drelincourtius vidit Parisiis dysenteriam ortam ex aquâ Sequanæ haustâ juxtà navigia linteis sapone tergendis dicata. In eo etiam censu sunt mustum, cerevisia fœculenta, vel ex aquis putridis parata. Theophilus Imperator Constantinop. ex frequenti aquæ frigidissimæ, cujusmodi nivalis est, potu in dysenteriam prolapsus est. Imo Constantinopoli quotannis Turcæ plurimi æstivo tempore alvi fluxu divexati decedunt, quod non nisi ex immodico potu nive & glacie refrigerato illis accidere Medici asserunt, ex fide Mercatoris alicujus apud Marcell. Donat. *lib. 4 de Histor. Medic. Mirab. 325.* Avenzoar de seipso recitat historiam, quòd in itinere comederit herbam, quam non nominat, ex quâ factus dysentericus. Vinum Rhenanum liberalius haustum, *Ephem. Dec. II. Ann. 11. observ. 168.* dysenteriam induxisse legitur.

§. 5. Sæpè verò etiam illi dysenteria corripiuntur, qui ab his omnibus abstinuerunt, eo præsertim tempore, cùm malum est epidemicum. Accusatur hic contagium ab excrementis, supellectile, quâ dysentericus est usus, accubitu, effluviis ex ægri corpore per poros aut halitum in adstantes derivatis, Helidæus Paduanus observ. testis est per fistulam clysmaticam, quam adhibuerat torminosus, dysenteriam in corpus sani esse transfusam; Lac dysentericæ infecisse infantes, apparet *ex Ephem. D. 2 ann. 6 obs. 195.*

§. 6. Ut verò rectius constet, quomodo illa Phænomena ex his similibusque oriantur causis, tribus verbis præsuppositâ quædam ex Anatomicis & Physiologicis hic commemorare fas sit. Inter quæ primum sit:

1. *Intestina in fluxu dysenterico laborare*, excretio enim per alvum læsa jure optimo ad intestina, tanquam ad πρῶτον πάχον reducitur, quia ipsorum est ἐνέργεια fæculenta excrementa ex corpore ejicere.

2. Ea ipsa constare, juxta sententiam ubivis fere receptam (1.) ex *tunicâ exteriori* communi pingvedine passim obductâ, (2.) *media carnosiori*, quæ instructa est duplici fibrarum ordine, longitudinali seu recto, qui tunicam illam exteriorem membranaceam vulgò dictam tangit, & ad contractionem intestinorum in longum à natura constitutus est, & annulari, qui longitudi-

nali

nali superimpositus, ad coarctationem intestinorum in latum factus est.

(3.) *Nerveâ, crassâ*, & densâ vasorum sangviferorum plexibus & ramificationibus refertâ ac rugosâ.

(4.) *Villosâ*, quam nonnulli crustam intestinorum, alii περίστομα, alii aliis nominibus appellant, Willis glandulosam nominat, quod parte convexâ, quæ Nerveæ jungitur, magnâ glandularum copiâ consita sit; sicuti & alii, cum Clar. van Horne, velamentum bombycinum nuncupant, quod parte oppositâ videatur contexta ex fibrillis bombycini panni filamenta referentibus. Ab hâc originem juxta Ruyschium *Epist. XI.* ducunt valvulæ conniventes, rugæ nempe seu juga per intestina jejuna distributa.

Tertium inter præsupposita est, *respectu totius paucas esse arterias ad intestina desinentes*, quæ sunt verba Malpighii *in Operib. posthum. p. 251.* imò si Borelli sententia *part. 2* præclari operis de motu animali *propos. 146. p. m. 221 & seqq.* vera est, vix 25 pars totius massæ sanguineæ, tempore, quo una circulatio sangvinis per cor absolvitur, à vena portæ redit.

Quartum sit hoc, quod *venæ portæ ramificationes occurrunt ad intestinorum volumina*, mesaraicæ dictæ, & aliæ versus extimam tunicam inosculantur arteriis, ut revehendo inserviant sangvini, aliæ immerguntur intimæ tunicæ, & in intestina hiant, uti id præprimis Clariss. Hartmanni experimenta ostendunt, in quo consentit Ruysch., si D. Hartmann per intimam tunicam intelligat nerveam, per hanc enim in majori copiâ vasa sangviflua disperguntur.

(5.) Glandulas tenuium esse *miliares & efformare plexus varios*, modo orbicularis, modo ovalis, modo angulosæ figuræ, *crassiorum vero glandulas esse grandiores &* ad lentis figuram accedere, & longius à se invicem distare, quarum descriptionem distinctè exhibet Doctiss. Peyerus in exercitat. Anatom. Medicâ hujus argumenti; & harum originem Ruyschius à tunicâ nervea, aut potius vasis sanguifluis petit easque spurias nominat.

(6.) Bilem *per ductum Cholodochum in intestinum duodenum effundi*, & *succum pancreaticum per ductum* Hoffmanno-Wirsungianum, in eandem derivari fistulam. Nec prætermittendum, quod ordinariò ferè insertioni pori biliarii seu cholodochi orificium ductûs pancreatici non longè à pyloro jungatur.

(7.) Adesse & *Nervos*, juxta communiorem opinionem à sexto pari, qui juxta Willisium *de nervor. description. & usu cap. 25.* intercostalis nervorum paris soboles sunt.

(8.) Mo-

(8.) Motum *periſtalticum ſ. circumpreſſorium* fieri, dum circulares ſeu annulares fibræ ex ordine contractæ inteſtinorum cavitatem conſtringunt, & longitudinales breviores factæ, partem unam inteſtini ad alteram propiùs adducunt, quem vermicularem motum fæcum propulſio ſequitur. Ordinariè ejusmodi motus ventriculi & inteſtinorum placidus eſt, & cibi ingeſti hâc ſvavi tractatione, per quam diſtenſus canalis coarctatur, promoventur. Qui plura de his deſiderat, evolvat Sylvii *dictata ad Barthol. inſtitut. anatom c. X. & XI.* Williſ. *in Pharmacevt. rational. Sect. 1 c. 2.* Gliſſon. *Tract. de Ventric. & inteſtin. c. XI. & cap. 15. de facultate periſtalticâ* Hornium *Microcoſm. §. 21.* & Hoffmann *diſſertat. Anatomico-Phyſiolog.* Hieronym. Fabric. *in Operibus Anatomico-Phyſiolog. p. 138.*

9. Febrim excitari, quotiescunque in parte quadam vel fluidâ, qualis ſangvis, lympha & ſerum, vel ſolidis, aliquid præſto eſt, quod vel corruptionem infert, vel eandem minatur, cujuscunque etiam generis ſit, ſeu ſalini, ſeu ex numero pingvedinum & mucaginum; Hoc enim, quodnamcunque demùm fuerit, ut ſecernatur, & organis debitis per motum humorum localem colatorium excernatur, febris accenditur, id eſt, pulſus fit frequentior & fortior, ac ita non modo ſæpius breviori tempore, ſed & fortiori transpreſſione agitatur ſanguis, quam de febribus ſententiam mihi omnino firmiter perſvaſerunt varia D. Stahlii Celeb. Profeſſoris Hallenſis ſcripta.

SECTIO III.

§. 1.

JAm diſpiciamus, quomodo memoratæ cauſæ ad effectus eos producendos concurrant. Regnat ubique ferè civitate quaſi donata ſententia, quod enumeratæ cauſæ pleræque efficaciam ſuam exerant irritando, vellicando, ſtimulando inteſtina atque eo ipſo tormina excitent & fluxum dyſentericum. In hâc ſanè ſententia eſt Paracelſus cum ſequacibus, ſal reſolutum accuſantibus; in hâc Helmontius, ut apparet ex libr. *de poteſtate medicamentorum*; in hâc Bertraud. *Tr. de acid. & alkali, c. 6.* & plures alii. Ac non vanum cauſæ hujus patrocinium potiſſimum in purgantibus vehementioribus fortaſſis aliquis quærat; nam ipſa eſſe acria ſenſu deprehendimus, plurima enim in pila tritâ inque aërem abeuntia naribus ſternutamentâ, oculisque lacrymas excutiunt. Hellebori pulvis membranæ pituitoſæ percitis poris hærentem tenacemque blennam in rivulum diſſolvit. Elaterium quoque & euphorbium aliqui in errhinis commendant. Rhabarbaro nonnulli frequentem provocant ſalivam,

& aloën eodem fine commendat Brassavolus. Huic assertioni probandæ doctiss. Pechlinus *caput 13* impendit *in Exercit. de purgant.* Ita ergò hi seriem caussarum connectunt: Ratione temperamenti multi adsunt humores acres, biliosi, salsi, mordaces, pituitosi (nam homines temperamenti cholerici & phlegmatici potissimum dysenteriâ corripi diximus) ac præterea per pravam victûs rationem assumptis iis, de quibus antea locuti sumus, cumulantur humores, ac proinde non possunt non intestina rodi, ac hinc dysentericæ dejectiones provocari. Quæ quousque admittenda sint, ex sequentibus, opinor, elucescet.

§. 2. Non negamus, quod in dysenteria, ab ingluvie & incauto horræorum fructuum esu ortâ, adsint in intestinis cholericorum & phlegmaticorum humores, acres, austeri, acidi, urentes, *&c.* quibus generandis apta nata sunt edulia à nobis antea designata, eo, quem Sectione præcedente, explicavimus modo. Nec negamus, quod ejus generis humores molestiam eamque sic satis insignem intestinis afferre queant; at verò quod irritatio tanta inde oriatur, quæ intolerabili propemodum dolore misere mactet patientes, id verò est, quod credere non possumus, his moti rationibus. Nam

(1.) Diximus intestina obducta esse muco quodam, qui id præstat officii tunicæ nerveæ, quod cuticula cuti veræ, i. e. nuditatem ejus amicit, ac eandem uniformiter oblinit. Nam judice Ruyschio *epist. XI. mucus utilis est tunicæ villosæ, ne lædatur ab acribus assumptis.* Hoc verò operimentum, qui vel semel attentius aspexerit, fatebitur omninò, non satis comprehendi posse, quomodo humores, quoscunque etiam cum recentioribus philosophis iis figuras tribueris, nerveam intestinorum tunicam, quam περίςομα illud munit, vellicare ac potenter adeò irritare possint. Sed ponamus, villosam tunicam non prohibere, quo minus humores illi mordaces in tunicam nerveam irruant, dicimus nerveam tunicam sensu adeò exquisito non pollere, adeoque fieri non posse, ut irritationem hanc ineffabilis dolor consequatur. Quod vero sensus nerveæ hujus tunicæ adeò acutus non sit, alia viscera nervis densissimè intertexta, hepar, inquam, lien etiam enormiter læsa evidenter probant; nam quantacunque eorum noxa fuerit, dolor certè adeò penetrans non observatur. Ac multò minus de tunicâ illâ ex fibris constanti aliter judicandum, postquam Clariss. Wepferus detexit, *Fibras ventriculi, intestinorum &c. nihil aliud esse, quam nervos, vel saltem ad horum naturam accedere* in Zodiaco Medic. Gall. *ann. 4. observ 2:* At verò admiratione dignum, nec tamen à verò abludit, quòd in Salzmanni *observ. Anatom. Amstelod. edit. p. 59 & seqq.* legimus de *interiore ventriculi* tunica omnino corrosâ, *ita ut quasi in lacerâ veste frusta plurima*

ma dependerent nigricantia, & ventriculo ita putrido, ut leviſſimo negotio diſrumperetur, & tamen æger ille de tanto dolore ventriculi non fuerat conqueſtus, ſed ſolummodò *de imbecillitate totius corporis & dolore hypochondrii ſiniſtri cum dejecta appetentiâ & ſiti continuâ*, ut refert Salzmannus *ibid. p. 58.* Et cumprimis notabile etiam eſt exemplum in *Obſerv. doctiſſ.* Dodonæi *c. 27.* de cereviſiæ coctore, qui *non modo ulcere ventriculi laboravit, & omnia viſcera corruptiſſima habuit*, & gangrænâ in pede exortâ extinctus fuit, is ante mortem reſpondit, ſe nullâ corporis parte dolere, neque unquam doluiſſe. Nec ſenſit dolorem, cui *ab uſu magiſterii perlarum ventriculus eroſus*, teſte Cratone, & cui id contigit ab uſu ſpiritus vitrioli. Nec adeò magnum ſenſit dolorem ille, de quo *Ephem. Dec. I. ann. 11. obſerv. 299.* Merclin. refert, quod in demortui ventriculo foramen repertum.

(2.) Id etiam perpendi cupimus, quod *acria* multa, e. g. piper, ſinapi, ſalia herbarum fixa, per incinerationem facta, *amara* etiam e. g. abſinthium, cent. min., fumaria, myrrha, aloë: *Acida* quoque, ut poma citria, aurantia, limonia, berberes, tamarindi, imo *ipſum acetum*, it. ſpiritus ſalis, ſulphur., vitrioli, *&c.* Similiter & *auſtera*, fructûs cynosbati, vitriol. ♂. *&c.* tandem & *urentia*, ut ſpiritus illi ardentes, toto die ſumantur, ex quibus non niſi materia acris, auſtera, ſalſa, acida, *&c.* oriri poteſt in inteſtinis, & tamen illi, qui his delectantur, nullum in inteſtinis ſentiunt irritationis, vellicationis, roſionis, uſtionis, *&c.* ſenſum, aut certè non tantum, quantum quidem dyſenterici perpetiuntur. Accedit

(3.) quòd poſt uſum horræorum fructuum, ingurgitationem muſti, &c. non finitâ coctione, ut fieri neceſſe erat, ſi ex chymo, irritante inteſtina, dyſenteria oriretur, de doloribus illis dyſentericis conquærantur ægri, ſed ſæpè poſt plures demum ab uſu eorum dies cruciatibus illis torqueantur.

§. 3. Obvia ergò in inteſtinis ſive *intus genita*, ut humores, quos biliòſos vulgò vocamus & acidos, ſive *ex ſeminio ſpecifico exorta*, ut vermes, ſive *ex forinſecus hauſtis orta*, e. g. ex comeſtis melonibus, prunis, pyris, pomis, *&c.* aliisque nocivis cibis, objecta quævis ſeu liquida, ſeu pulverulentâ liquamini alicui *immerſa heterogenea*, utique rodunt quidem ac particularum ſuarum acumine aliquam moleſtiam afferunt inteſtinis, non tamen, ut dixi, irritando, ac ſpiculis ſuis inteſtina vellicando, tormina dyſenterica excitant. Unde ergò illa oriuntur? Hoc ut eruamus, notandum, quod hæc in cavo inteſtinorum contenta, de quibus jam jam dictum eſt, ita ſint comparata, ut maſſæ ſangvineæ commixta, maximos in eâ tumultus faciant, imò ſangvinem ad fermentationem; (nam timiditas Sydenhamii ab uſu vocabuli hujus nos deterrentis merito reprehenſa eſt à Clariſſ. Schelhamero de *curand. febb. method. p. 41.*)

putredinosam disponant. Id præcipuè cernere licet in fructibus horræis, præcipuis dysenteriæ autoribus. Hi, quemadmodum facillimè extra corpus in putredinosam fermentationem fatiscunt, etiam in ipso corpore facilè vitium subeunt, id quod in dysenteria fieri nemo negat. Scilicet, ut reliqui cibi, ita fructus horarii in massam pultaceam abeunt, quæ perinde, ut alii cibi, constet ex parte aqueâ subtili, oleosâ & mucilaginosâ referente naturam ipsorum fructuum. Nimirum vel abundat in cremore illo pingvedo seu sulphur illud volatile, quod oleosum & vim balsamicam appellare Wedelius svevit, & magno impetu ad putredinem ruit, vel prævalet mucago illa terrestris, quæ salinæ prosapiæ est, nec ab oleosâ, à calore corporis adjutâ, resolvi & conteri potest, & tum lentoris & visciditatis mater fit, quæq;, cum ei crudior affunditur potus, in spirituosum quoddam sulphureum abit. Hujus itaque liquaminis & cremoris aut massæ fermentescentes partes sangvini permixtæ, eundem è mixtione suâ disturbare, partes ejus divellere omninò moliuntur, id quod apud recentiores in confesso est. Ac ipsa res non usque adeò intellectu difficilis est. Nam mustaceæ illæ particulæ motu intestino putrefactionis extenuantur in consistentiam halituosam, ac eo ipso redduntur dispositæ ad perreptandos colatoriorum atque secretoriorum viscerum meatus atque poros, ac corrumpunt hoc suo motu materiam obviam, quæ apta est, seu partes sangvinis in suæ figuræ similitudinem transmutare satagunt, atque ita semet multiplicant non sine præcipiti sangvinis destructione. Principium ergo movens, ad hostem hunc in intestinis hærentem, vitæ filum facili negotio abrupturum, si ex peninsula intestinorum in sangvinis oceanum ruat, ex corpore exterminandum nihil non molitur.

(1.) Enim fit copiosior humoris congestio ad intestina, cum namque in finem partes porosæ & vasa externi habitûs contrahuntur, ut sangvis è poris & vasis ad interiora propellatur. Manifestum verò satis est, humoris hanc congestionem ad interiora fieri ad materiam in intestinorum cavitate stabulantem diluendam & emolliendam, ut diluta & emollita tantò facilius è corpore secernatur. Hanc talem congestionem non potest non frigus aliquod consequi, ut vel circumstantia vomitûs accuratiùs perspectæ edocebunt.

Deinde (2.) ipsa intestina irrequiete moventur. Fibræ istæ annulares tunicæ carnosæ arctiùs, ac ordinariò fieri solet, constringuntur, longitudinales etiam abbreviantur, ut materia aliena crustæ impacta avellatur & ejiciatur. Nec dubitandum, quin ipsum etiam Mesenterium, quod in singulis palmis duodecim circiter intestinorum palmos, calculum ponente Willisio, complectitur, variè contrahatur, imò, si laudatum modo Autorem sequimur, *Fibræ motrices rectà à centro ad circumferentiam tendentes, prius contrahuntur,*

&

& deinbe in his aut illis inteſtinorum partibus pares contractiones cient: quod dum fit, ut fieri res ipſa docet, neceſſario irrequietum hunc & impetuoſum fibrarum in meſenterio ac inteſtinis motum ac mutuam colliſionem, & ramuſculorum meſaraicorum ab inſigniori congeſtione ſangvinis diſtenſionem, graviſſima ventris tormina non poſſunt non comitari, ut cuivis exactè trutinanti facile patet. Rectè itaque Celeberr. Ettmüller *in Colleg. Practic. p. m. 144.* nobiscum infert, *acerrimum dolorem, qui dyſentericos torquet, non promiſcuè ex corroſione ſed fere maximâ ex parte ex ſpasmodica inteſtinorum convulſione, qua inteſtina irritata ſpasmo quodam correpta ſe convellunt, aut motu quaſi vermiculari torquent*, oriri.

§. 4. Dum verò inteſtina ita contrahuntur & miſerè torquentur, ſeqvuntur excretiones, &

1. Quidem mucilaginoſæ albicantes. Cùm verò ſubinde enormis quantitas muci hujus albicantis exeat, non immeritò quæritur, unde ſit? Pituitam eam, quæ ordinario nuditatem nerveæ tunicæ inveſtit, partem aliquam dejectionum conſtituere, ſolam autem non ſufficere, in propatulo eſt. Nec hic Helmontium fuimus ſecuti, qui ait, talem mucum *deſtillare ex inteſtinis læſis*, & nihil aliud eſſe, quàm *nutrimentum inteſtinorum proximum ſed læſum.* Quis enim, ut alia taceam, credat, tàm copioſo indigere inteſtina nutrimento, ut hoc ſolum, tam frequentibus per diem dejectionibus, materiam præbere poſſit. In eandem difficultatem incidunt, qui chylum eſſe contendunt, ut Rolfinc. *Conſ. p. 665.* aliique plures. Glandulas ſolas compreſſas hunc eructare humorem, ſi dixeris, eàdem difficultate premeris. Ex unico ductu pancreatico itidem tam inſignis quantitas ſtillare vix poterit, licet aliàs certum, quòd multa fex ſeroſa, ex ductu pancreatico, propter arteriarum ad pancreas delatarum copiam & magnitudinem, in inteſtinum deſpumet & hoc ligatura in vivo animali facilè evincet. Ulteriùs aliquando vivo cani ſub excrementorum in inteſtina delapſu, tuſus venter fuit, inteſtinorumque tenuium partes hinc inde vinculo interceptæ ſunt, atque hic conſuto ventre relictus ſibi canis docuit Cl. Pechlinum, quantum ex glanduloſo texto liquoris, intra tempus non adeò longum, in inteſtina erumpat. Tumor enim ingens interceptas partes occupare cœpit, & ad apertionem ſeroſa illuvies latè ſtillavit, manifeſto ſigno, hoc liquidum, quod inter duo vincula eruperat, inteſtinalis tunicæ fuiſſe ſudorem. Glandulæ inteſtinales inſignem quoque, ut ante innuimus, quantitatem eructant ſeroſæ materiæ, quæ ſimilis eſt illi, ex pancreatico ductu fluenti, ut probat experimentum Cl. Wepferi in cane, cui *data opera ab eo fuerat abſciſſus canalis pancreaticus*, per totum bimeſtre, poſt hanc operationem,

superstite, factum in Zodiaco Medico Gallico *ann. 4. obs. 2 pag. m. 4.* Cl. Ruyschius addit, magnam partem laticis aquosi per poros, quibus intestina scatent, diversæ capacitatis fluere *in Epist. Anatom. XI.* Si itaque hæc omnia conjunxerimus, quis non videt, quod partem aliquam mucilaginis constituat crusta illa intestinorum oblinens parietes, partem succus pancreaticus & lympha glandularum, ut & feculenta materia in intestinis hærens. Nec dubium, ex vasis sangviferis in intestina hiantibus excidere aliquid, quod ejusdem cum crustà villosà prosapiæ sit, prout doctè, licet non ad genium seculi, explicat Glissonius de facultate secretrice, præprimis id fit, quando in massà sangvinea peregrinum aliquod oberrat, ac sanè notatu dignum, ab usu colocynthidis colluviem quandam albicantem & glutinosam effundi, quod, quomodo fieri possit, datà occasione docebitur. Facile vero captu est, quod sub motu intestinorum impetuoso & spasmodico concussæ glandulæ, ductus pancreaticus, ipsa etiam arteriarum oscula humorem hunc albicantem copiosius stillent, imò quandam crustæ, sub his intestinorum laboribus, abradi partem, ac quicquid in intestinis hæret, simul excludi, à vero non abludit.

2. Frequenter etiam cernuntur excretiones flavescentes, quas biliosas vocant. Nec adeò arduum est, biliosi magmatis, quod sæpè etiam, ut notum est, à dysentericis ejicitur, fontes recludere, postquam felix Malpighii solertia ostendit, etiam *ligato cystico ductu*, ex quo solo bilem in intestina depluere antea creditum fuit, frequentem ex hepatico transire ductu in intestinum. Quà in re non minor eluxit industria Teckopii, qui bilem hepaticam, folliculo benè constricto, ad tres quatuorvè uncias, brevi temporis intervallo, lagenulà excepit. Quo ipso satis edocemur, quantum ex utroque ductu, in duodenum, intra breve tempus, præprimis in morboso statu effluere possit. Aretæi sententiam, quod bilis etiam in ventriculò ac intestinis generari possit, in *Ephemerid. nostris* tuetur Cl. Hartmann. Sed an etiam virides, nigras, dejectiones bili adscribemus? In hanc aliquis induci posset sententiam ex eo fundamento, quod in anate & plurimis avibus, vesicaria bilis viridis sæpè, hepatica, nigra & plumbea inveniatur. Sanè postquam ex foro Medico adustio illa bilis flavæ, per quam in porraceam & æruginosam abeat, proscripta fuit, communi quasi suffragio excepta sententia est, quod à succo pancreatico, vel lympha acidiori mixta cum bile porraceus & Isatodes color exsurgat. Et de acido quodam, ad hanc mixtionem concurrente, vel ex eo aliquis suspicari posset, quod ab infantibus, in quibus acidum, cui Harris tanquam fundamento omne morborum infantilium genus superstruit, ejusmodi dejectiones prodeant, quæ sæpissimè acidum spirant, & in pelvi æneà effervescentiam excitant.

Fa-

Favet huic ſententiæ omni ex parte hoc, quod fructus horarii, dyſenteriæ fontes, facile in ventriculo aceſcant, & ejusmodi dejectiones gignant, obſervante etiam Bontio *de Medicin. Indor. lib. 3 c. 6.* Apodicticum fermè hujus rei argumentum ſuggerit Cl. Græfius de Succo Pancreatico, qui, cùm in vivi canis inteſtino duodeno humorem ex atro vireſcentem inveniſſet, unà cum ſucco pancreatico, ſalſo, acido & lympido, cupiditate incenſus reſciendi, quænam æruginoſi hujus coloris vera cauſa eſſet, cum in veſiculâ bilem coloris ordinarii offendiſſet, oportune ſpirit. vitriol. ei immiſcuit, quo ipſo colorem ex atro vireſcentem produxit. Sed id prætereà etiam notandum, quod in malè affectis corporibus, in veſicâ fel deprehenſum, colorem rub. ceraſorum aterrimorum repræſentans.

§. 5. Quoniam verò ſedes etiam ſangvinolentæ comparent, ſcrutabimur, quo pacto ſangvine tingantur. Atque hîc communiter vaſorum in inteſtina hiantium eroſio ſeu diabroſis ab acri & mordaci ſupponitur, i. e. capillarium Venæ portæ vaſorum, quæ intimæ tunicæ telam contexunt dilaceratio ab humore inteſtinorum parietibus infixo fieri creditur. Neque perfractè negavero, ita aliquando rem habere. Multò tamen magis vero ſimile eſt, quod excuſſo per vehementem & impetuoſum fibrarum motum muco oſcula vaſorum intimæ tunicæ, in maximâ utique copiâ, ut diximus immerſa, ſanguinem hunc plorent. Eam rem apertè confirmat anatome mulieris cujusdam, quæ à ſumpto pharmaco, in enormem ſangvinis vomitum inciderat, & Parcis inexorabilibus ex hâc vitâ diſceſſerat, à Clariſſ. Wartono celebrata. Is, cùm in cavitate ventriculi non nihil ſangvinis reſtaret, dorſo cultri, ut penitus rem inſpiceret, interiorem tunicam deterſit, quo facto, innumera ſangvinis punctula in ſuperficie deterſa, ſenſim comparuêre, ipſa quoque tunica cruenta viſa fuit, nec tamen ullum, vel ruptæ, vel exeſæ venæ veſtigium præſto fuit. Id, quin ſimili modo in dyſentericorum inteſtinis fiat, ambigendum minimè eſt. Si dixeris, in enormi ſubinde quantitate ſanguinem etiam nullis fecibus miſtum effluere, cum verò oſculis illis nullo modo excidere poſſe; Reſpondebo cum Gliſſonio, hæc puncta numeroſa æquivalere eruptioni ſangvinis, ſive è vaſe rupto, ſive exeſo. Confirmor in hâc ſententiâ vel inde, quod in febribus malignis, ubi de torminibus ventris ægri quæruli non erant, aliquando viderim per multos dies ex inteſtinis in largâ quantitate, ſangvinem rejectum, nullis hæmorrhoidum vel externarum vel internarum ſignis, quem difficile eſt, ex alio, quam hoc fonte, oſculis, inquam, illis, derivare. Deinde cogitandum & hoc, quòd vaſcula illa per tranſitum muci, (nam eum ex parte hinc fluere dixi) dilatentur, ac ita dilatati, accedente iſto irrequieto motu,

omni-

omninò copiosius sangvinem fundant. Ruyschius *epist. XI.* etiam ex glandulis, quæ meris vasorum protractionibus constent, effusionem sangvinis fieri statuit.

§. 6. Hæ dejectiones, quas breviter hactenùs descripsimus, per motum intestinorum spasmodicum diriguntur, utique ad excludendum id, quod in intestinis est peregrinum & quod sangvini infusum, huic latici enormem esset allaturum noxam. Motus enim spasmodici ad exclusionem ejus, quod corpori molestum est, ordinariò concurrunt. Id cernere licet in vomitu, ubi illæ anxiæ ventriculi torsiones, ad excutiendam saburram tendunt. Dolores illi partum antecedentes, quid sunt, nisi spasmodicæ uteri contractiones, ad excludendum fœtum, directæ? Manifestò quoque in negotio hæmorrhagiarum hoc ipsum experimur, spasticæ enim contractiones, tractiones, pressiones, rigores, modò in his, modò in illis partibus, pro diversitate hæmorrhagiarum, circumspectis Practicis non possunt esse ignotæ, his verò ipsis principium movens sanguinis expressionem molitur, id quod in sequiori sexu multò manifestius in impedito mensium fluxu apparet. Acútissimi illi dolores calculi spasmodici sunt renum, ureterum motus, quibus calculus ex corpore propellitur. Cùm ergò intestina & intestinis connexæ partes in dysenteriâ spasmodicè moveantur, sanè & heic oportet eundem subesse finem & exclusionem fermentescibilis ac putridæ istius materiæ in intestinis hærentis, ne sangvini mixta, turbas cieat, intendi admodum probabile est. Ac id tantò magis fit verisimile, quia, ut absterso, & ablutio intestinorum sit major, tot humores concurrunt, & ne sangvini quidem ipsi, propter conservationem totius, parcitur. Quod ipsum dum agens in corpore nostro, quanto potest conatu, exequitur, effugere sæpè non potest, quin instrumenta motûs, scilicet intestina, ita violentè torta, damnum incurrant, ac sibi invicem impetuosè crebro allisa, partes quasdam deterant, quod pelliculæ & fibræ fæcibus permixtæ satis testantur. Conf. Rolfinc. *in Consil. Med. l. 7 consil. 1 p. 663.* Et hæ pelliculæ ac fibræ utique sunt Hippocratis ramenta *sect. 7. §. 67.* Imò malum eousque aliquando invalescit, ut carunculæ exeant, *sect. 4. §. 26.* de quibus consulendus Martian. *ad sect. 4. Aphor. 76 p. m. 453.*

§. 7. Licet verò enixè rerum suarum satagat Movens corporis nostri, fine suo tamen subinde excidit, quod fit, dùm fermentescibilis illa hactenùs in intestinorum voluminibus conclusa materia in sangvinem penetrat. Huic immixta, ut, sine dubio, subtilissima est, & forte instar halitûs, latici huic sese insinuat, quia præcipitis efficaciæ putredinosæ est, sanguinem in mixtione suâ turbat, ut jam superiùs diximus, novum Præsidi operationum omnium in corpore

pore nostro, laborem creat ac necessitatem affert excitandi febrim, ut hæc noxia materia è corpore emoveatur. Cùm verò illa fuerit ingressa per intestina, per illa ipsa natura iterùm expulsionem tentat, adeoque febri hâc fluxus dysentericus augetur. Neque tamen facilè hâc viâ, propter miasmatis ejiciendi subtilitatem, voto damnatur. Imò, si dicendum, quod res est, in novas molestias incurrit. Nam dùm ad arcendum hostem, in intestinis latentem, vel in massâ sangvineâ oberrantem, concurrente motu tonico, ab acutissimo Stahlio ingeniosè detecto & explicato, sangvis ad intestina congeritur; facilè in angustissimis illis vasculis ac tenuissimis poris intestinorum pars quædam sangvinis in motu suo intercipitur, partim quia major adest sangvinis copia in illis angustiis, quam proportio pulsuum sequentium iterum in motum concitare potest, partim, quia fibræ continuo isto motu debilitatæ laticem in vasorum cavitate contentum excutere nequeunt. Stasin hanc sangvinis sequitur inflammatio, cujus certum indicium præbet sensus iste satis acutus lancinationis & puncturæ, quæ cum pulsûs subsultu exactè convenit. Ratio verò manifestè persvadet, quod hujus inflammationis sedes præcipuè quærenda sit, non ut vulgò putatur, in intima intestinorum tunicâ, sed potius in extimâ. Circumspectè enim factæ tincturarum injectiones docent, quod arteriæ densissimè, non in intimâ, ut vult Blancardus, sed in extima tunicâ, ramificentur, in his verò arctissimis tubulis, sangvis facilè in motu suo, ut modò dictum est, impeditur, atque ita inflammationi materia præbetur. Cui sententiæ etiam hoc patrocinatur, quod post mortem non semper pus in cavitate deprehensum, sed sæpe inter tunicas ipsas visum fuerit, manifesto argumento, quod in extimâ tunica cœperit inflammatio. Accedit & hoc, quod capillaria venæ portæ vasa, intimam tunicam perreptantia, sangvinem in intestina evomant, præprimis sub spastico intestinorum motu, adeoque sangvinis stasi proximæ ad inflammationem viæ locus non sit. Quo ipso tamen minimè excludo ab inflammatione medias intestinorum partes, quas rami venæ portæ pervagantur, cùm & in his sangvinis circulatio sufflaminari queat.

§. 8. Præsente inflammatione novus labor succedit, & alio ex fundamento uberius sangvis ad locum affectum dirigitur, nimirùm, ut frequentiori & celeriori sangvinis appulsu, grumi illi subsistentes, resolvantur, & perpetuo attritu discutiantur, quod ad summum intra 7 obtinetur dies. Si huic negotio aliunde obstacula ponantur, transprimitur quidem sangvis ad distensionem usque partis & sensum ardoris, ut hoc calore putredo inhibeatur, & exoriens tenuis & acris corruptela, quæ sese facilè diffundere suevit, abstergatur, sed tùm relinquuntur nihilominus crassiores & terrestres partes, quæ in pus

abeunt. Atque sic satis apparet, quod inter tres exulcerationis vulgò allegatas causas, primaria, imo juxta Walæum frequentissima, ac, nisi nos omnia fallunt, unica causa sit inflammatio, ac proinde minime facimus cum illis, qui in enodandis ulcerum causis vel acidos vel salsos vel lixivos humores allegant; imò & ab iis dissentimus, qui acres & corrosivos succos ulcerum causas esse prætendunt, quia, ejusmodi humoribus non suppositis, manifestè declarari potest, quomodo in sangvine poris partium infixo, tenerrimæ sulphureæ portiones, intestino motu à crassioribus avulsæ, impetuoseque commotæ, crassiores attenuent & penetrantiores reddant, tandemque auferantur; ex sulphurearum autem istarum absentia caloris remissio ac in album conversio ac consistentia densior consequatur. Nec verò ulla causa erat Holterhoffio, cur ejusmodi exulcerationem cum Helmontio, cujus sputum lingit, in intestinis locum non habere assereret, quod dogma meritò explosit Rolfinc. & quod de difficultate curæ obvertit Holterh. exempla multa refellunt, tùm præprimis illud, quod recitatur in Zodiaco Gallic. *A. 1 Mense Majo observ. 2.* Deploratus est status, cum dolor quidem non adeo intensus & lancinationes rariores sunt, ac grumulus, sangvinis loco impactus, in putredinem degenerat, quod fieri solet in majoribus inflammationibus, ubi sangvis affluens suo attritu & vibratili transpulsu cruoris subsistentis partes in motum ciere, aut putredinosas partes abradere non potest, sed potius suo accessu inflammationem & corruptionem auget. Subtiles enim & acres partes putrescentes sese citò multiplicant cum sphacelosâ partis corruptione.

§. 9. Febrim, quæ cum dysenteriâ est conjuncta, comitantur ordinaria febrium symptomata. Appetitus dejectus est. Nec enim consultum providæ naturæ visum, cùm jam farrago putredinosæ materiæ in primis viis præstò est, eam novis accessionibus locupletare. Sitis, tùm ex crebris sedibus oritur, tum expirationem illam fervidam perfrequentem necessariò sequitur. Somnus sensu caloris atque torminosis ac spasmodicis doloribus interrumpitur. Succus ille, quo os & lingva unà cum faucibus obsidetur, ejusdem cum mucilaginosâ materiâ, originis & conditionis videtur esse, nisi quod lymphæ majori ex parte originem debeat. Aphthæ, quæ instar flosculorum candidorum, summis faucibus, & lingvæ lateribus adhærent, sæpè etiam palati lingvæque superficiem occupant, imò & totum aliquando œsophagum, ita, ut non facile vel fluidi quicquam præterlabi sinant, oriuntur ex humore, per capillaria in glandulosam oris, œsophagi *&c.* tunicam exposito. Halituum concursum ad earum generationem, non ex toto negaverim, quâ de re evolvi potest observatio Pechlini *LXXI. lib. 1 observ. Medic. Physic. p. 190.* Efflorescentias

istas

istas sinistri esse ominis, facilè patet, quia extremum conatum naturæ videntur significare, per emunctoria quævis particulas illas fermentescibiles expellere satagentis, quod tamen votum suum, ob subtilitatem particularum, lympham spissiorem, & tot evacuationibus ferè exhaustam, quæ tamen vehiculum expellendi miasmatis esse debebat, non consequitur. Depauperatæ & spissæ lymphæ indicium etiam est, siccitas & æstus lingvæ, præ quibus sæpè fissuris hiat, ardorque ille, de quo queruntur miseri, præprimis postquam acida aut acria sorpserunt, ut rectè observavit Screta *de Morb. Castrens. p. 154.*

§. 10. Vomitus sanguineus, qui interdum in dysenteriâ contingit, non est ejusdem naturæ cum vomitu cruento Hypochondriacis non infrequenti, quo sangvis vel per arterias splenicas, ut vult Highmorus, & docet exemplum apud Valverdam *l. 6 c. 5 p. 267.* vel per propagines venæ portæ, imprimis autem per vas breve in p. n. statu, ut autumat Riverius, & luculento exemplo docet Wedelius, in ventriculum effusus, deinde motu peristaltico naturali inverso, cum impetu exturbatus per os; sed sangvis, qui à torminosis ejicitur per vomitum, ex vasis sangviferis ventriculi excidit, eo ritu, quo declaratum est ex Glissonio in superioribus. Et omninò credibile est, præsto esse in ventriculo materiam acrem, acescentem (ut compertum est, fructus horræos in ipsâ concoctione facilè acorem contrahere) & putredinosam, ad quam ejiciendam ventriculus spasmodice contrahitur, sequente deinde vomitu sangvinis. Cujus rei signum est, quòd aliquo tempore, antequam dysenteriæ se prodant, vel etiam suspicio eorum apud Medicos exoriatur, ejusmodi homines cholera laborare judicentur. Vidimus verò vomitus tales in iis, quos vis temperamenti ad actiones præcipites & motus pro avertendis noxis promptos inclinat, cujus commatis præcipuè cholerici sunt. (h) Ructus ipsi præcedunt vomitum, & sicut Hippocrat. *l. 2 sect. 2.* Epidemior. *ructum acidum in lienteriâ* bonum esse judicat; ita fortassis nec in dysenteriâ damnandus est. Vergunt enim humores ad contrariam ei partem, ad quam symptomaticè fluunt, ad eam verò aliàs ducere jubet Hippocrates. Ejus enim l. c. etiam hoc est: *Dissimilia operari, si vergant sursum elevata, infernè solvere & contraria.* Sic idem Demænetam lientericum helleborô, medicamento sursum purgante, curavit, & *sect. 4 §. 12.* hoc ipsum nos in *sananda lienteriâ* facere cupit, excepta hyeme, ubi vomitum in hoc morbo excitare juxta ipsum non licet. (i) Emesi etiam, quod mireris, utitur non tantum in *fluxu ventris diuturno, sed & in cholera*, 5 Epid. quia fortè in eâ majus est, quod infra dejicitur, quàm quod evomitur.

§. 11. Cum vomitu utplurimum conjuncta est cardialgia, quæ, si rem re-

M 2 &è

(h) conf. *Castigat. Nostra Grabner. p. 65.* (i) conf. *Castigat. Nostra Grabnerian. p. 66.*

ctè æstimes, peculiari in motu ventriculi, præprimis vero orificii ejus superioris consistit. Sensus indicat, fieri tensionem quandam fluctuantem & tremulam, quam aliquantò tardius contractio consequitur. Licet verò falsum sit, quod in parte nerveâ & tendinosâ diaphragmatis deprehendatur foramen, quòd vulgò appellant sinistrum & majus pro transitu œsophagi, cum dobus nervis, ventriculum petentibus; negari tamen nequit, quod in parte carneâ, seu ad mentem Stenonis, quem ubique Bartholinus in scripto de diaphragmatis structurâ novâ sequitur, in superiore inferioris musculi diaphragmatis parte, insertionis locus reapse compareat, testante Bartholino *p. 19.* Quando itaque orificium ventriculi superius spasmo corripitur, septum transversum in consortium trahitur, & respiratio turbatur, centro diaphragmatis nerveo itidem spasmodice affecto. Et hinc singultus, cujus non causa sed potiùs effectus est flatus, unde ructus, singultui superveniens, eum ad breve tempus tollit. Motus illi compressorii & constrictorii, quibus fibræ fibris arctius junguntur, & rigidâ tensione afficiuntur, quos vulgo spasmodicos appellamus, una cùm singultu in declinatione omninò suspecti sunt. Nam si rem rectè trutines, omninò dicendum, quod indicium præbeant, vel materiæ peccantis in primis viis adhuc hærentis, quam motu illo (qui in singultu evidens est) excutere natura satagit, vel jam in sangvine oberrantis, & eandem in corruptionem præcipitem rapientis. Cùm ergo ordinarii motus ad illam ex corpore exterminandam non sufficiant, hi violenti suscipiuntur, ut nimirùm ita compressæ fibræ vasa inter illas fibras interjecta arctiùs stringant & compressi canales humorem contentum ejiciant. Hac enim viâ agens quanquam utplurimùm vane se consecuturum credit, ut, humoribus copiosiùs ad primas vias directis, peccans materia ex iis eluatur, vel ex sangvine eliminetur. Nisi fortè dicendum, sangvinem sero, per tot dejectiones, exhausto, esse spissiorem, ac hinc in motu impeditum, atque adeo propter hanc causam fibras fibris validè illidi, ut attenuetur sangvis & in motum cieatur, quia solo sangvinis motu vel miasma ex hoc exturbari, vel quicquid hæret vitiosi, vel ipso vel humoribus ex eô scaturientibus, abstergi potest, & in genere absque motu sangvinis vita conservari nequit. Sinistri verò eventus hi conatus sunt, vel quia jam corruptio putredinosa in sangvine nimis invaluit, vel, ut innui, ejusmodi materia hunc effectum in sangvine editura, in primis viis hæret, & vires jam ante fractæ sunt.

§. 12. Tenesmi non una causa. Est, cur hîc accusare liceat fæces transeuntes, quas, per nos licet, acidas, austeras, tartareas, & si hæc nondum vocabula sufficiunt, humores helleborinos, esulinos, colocynthiacos, voces. Cur enim non planè excludamus excrementa prætereuntia, suppositoriorum recor-

cordatio facit. Perpendenti tamen mihi,quod hæmorrhoides non ritè ſuccedentes, laboresque pro calculo excludendo, teneſmus ſæpè comitetur, cauſam non æque in inteſtinorum cavitate quærendam eſſe, fit veriſimillimum. Apertum enim eſt, quod teneſmus hæmorrhoidalis & nephriticus à ſpasmodico, ille vaſorum hæmorrhoidalium, hic verò viarum, per quas calculus tranſire debet, motu, omninò dependeat. Et unde ſpasmum gravidarum derivabis, niſi ab externâ inteſtini, à diſtento uterô, compreſſione & fortè à ſpasmodicè affecto utero, unde etiam abortus, *ſect. 7. Aphor.* Credibile itaque planè eſt, quod in dyſenteriâ à ſpasmodico inteſtini recti motu crebra illa deſidendi cupiditas oriatur. Ac admiratione planè digna naturæ vigilantia, quæ pro excutiendo, quod peregrinum eſt, in dyſenteriâ totum canalem, qui ſub primarum viarum nomine communiter venit, ſpasmodicè concutit. Dum hoc in labore occupatur, vicinæ partes in conſortium trahuntur. Et hinc ſanè ſtranguria, quæ dyſentericos aliquando infeſtat. Nec enim ulla nos cogit neceſſitas ad ſal, neſcio, quod, acerrimum & ſimile cantharidum acredini confugere, aut ſpirituum nervorumque conſenſum hic allegare, nam affecto inteſtino, facilè patet, veſicam urinariam inde quoque affligi propter *viciniam & fibras ad cervicem ejus protenſas*, ut recte Cl. Peyerus *Exercit. 13 p. 66.* notat. Et hæc de potiorum dyſenteriæ ſymptomatum cauſis breviter dicta ſunt, alibi, ſi Deus voluerit, hoc negotium fuſiùs proſecuturi.

Cura Dyſenteriæ.

§. I.

IN curâ primò omnium reſpiciendum ad materiam in cavitate inteſtinorum contentam, eademque corrigenda, diluenda ſivè abſtergenda eſt, atque blandè educenda. In eô nobis ipſum corporis movens præit. Hoc enim copiosè eô, quô dictum antea eſt, modô, humores congerit ad inteſtina, non alio ſanè fine, quam, ut materiam in iis hærentem diluat, emolliat, fluxilem reddat, motum quoque periſtalticum inteſtinorum idem energeticum principium auget, ut eandem ex corpore ejiciat. Cùm verò illa materia ſit acris, auſtera, acida, urens *&c.* manifeſtum omnino eſt, hic in uſum vocanda eſſe abſorbentia, inter quæ omnium maximè hôc in caſu, utilitate ſuâ, ſeſe approbarunt corallia, terra ſigillata noſtras, cryſtallus montana præparata, cui non immeritò quondam Crato plurimum tribuit in torminoſis infantum dejectionibus, conchæ & lap. 69 præpar. quæ quomodo operationes ſuas exſerant, hujus loci non eſt docere, cum id abundè executi fuerint Ettmüll. Wedelius, & obiter in *genuina curandi febres methodo* Schelhammer. *p. 153.* quamvis à prioribus diſſentire videatur. Rem hic convenienter expreſſerimus, faſſi

cum Wedeliô, humores hujusmodi præcipitantibus edulcari, *in Amœnit. Mater. Medic. p. 69.* Temperandi intentione ab ultimâ usque antiquitate decoctum hordei spissius est commendatum. Trallianus, si febris absit, etiam lactis caprini vel bubuli recens emulcti aut cocti usum non absque ratione suadet, quod sacharo edulcoratum aut post absorbentia, aut cum absorbentibus propinare licet. Ubi quidem opportune incidit, quod Boœtius *hist. lapid. & gemm. Alabastrum candidum pulverisatum* ad scrup. j. cum lacte datum vehementer laudat *lib. 2 c. 27.* Alii juscula vitulina lacti substituunt. Frequenter accommodatis & illis à Wepfero ordinatis ferè æmulis sum usus gelatinis. Ad eundem collineant scopum, qui oleum amygdal. dulc. aut lini, apud plebejos extollunt. His mucidis, roscidis ac, ut ita dicam, pingvibus particulas acres & mordaces materiæ in intestinis defixas involvi ac irretiri in propatulô est.

§. 2. Diximus materiam hanc etiam in intestinis stabulantem blandè educendam. Unde patet, abesse debere Vomitoria, quæ cum magnâ violentiâ ordinariò operationem suam exerunt. Nec immerito retractionem materiæ ad superiora intestina ac ventriculum tanquam noxium aliquod inde metuit Sennertus. Accedit, quod eô ipsô naturæ motus pervertatur, id quod rarò sine discrimine tentatur. (k) Circumspectæ & providæ curæ Practici est, despicere, an, cum materia ad superiora vergit, nausea ac amarities in ore adsint, quibus præsentibus alias vomitorium indicari scimus, ex *1 Aphor. 21.* Hippocratis. Tunc vero ad vomitorium accedendum, imitandusque Mercatus est, qui *peccante pituitâ salsâ*, ut amat loqui, ab Emeticô non abhorret. Qui purgantia in dysenteria damnant, nec illis materiam ex intestinis eliminandam esse contendunt, inter quos nomen suum etiam profitetur Schelham. *in lib. de natur. p. 306.* in quorum præterea numero sunt Massar., Augerius Ferrerius, si, ut expresse Capivacius & Fuchsius, de fortioribus id intelligant, omnino nostrum assensum merentur. Nam & ob violentiam agendi suspecta sunt, & ob tumultus, quos in sangvine cient, majoremque affluxum materiæ & alias causas alibi commemorandas. Aliter autem de lenioribus, quibus sinè magno tumultu materia ad exitum disponitur & solicitatur, sentiendum; hæc intrepide sanè statim in initiô fluxûs dysenterici, cùm vires constant, & magnus materiæ cumulus in intestinis latet, nec tamen tantum evacuatur, quantum expediret, exhiberi poterunt, e. g. tamarindi, myrobalani, rhabarbarum, quorum ultimo semper ego quidèm usus sum, nec exasperationem illam, quam Frigimelica, Rondeletius, Andrighet, aliique hic accusant, observa-

re,

(k) conf. *Castig. Grabner. nostra p. 66.*

re potui. Exhibui verò tritum citra tostionem in substantia, utut delicatioribus moles minimè grata, nec sapor ad palatum esset. Neque enim prorsus rejicula est Dureti observatio, qui tostum *acrimoniam acquirere*, ait. Celeberrimus Boylæus rhabarb. cum grano uno Laud. opiat. exhibere solitus fuit. De Tamarindis experientiam meam interponere nequeo, an veritas pro *sententia Amati* militet, qui irritantem in illis aciditatem damnat, an *Mercurialis*, cui eô nomine minimè suspecti sint, quamvis, si optio detur, in hujus sententiam ire mallem.

§. 3. Clysteribus etiam omninò locus in eductione materiæ blandâ minimè negandus, eâ tamen lege, ut cautelæ expertissimorum practicorum semper oculis obversentur. Frequens experientia, quæ docuit majores nostros solide eruditos & ad Phænomena in praxi occurrentia attentissimos, non esse *prævaricandum in clysteribus*, & quæ Prævotii est observatio, *affluenti materia acri, non nimis esse detergendum*; eadem fida magistra docuit, exesse debere *pulveres*, & juxta Mindererum *olea, propter acredinem*, quamvis Duretus oleum amygdalorum dulc. præscribat, à quo nec Hollerius dissentit, docuit quoque, *iis non indendum esse adipem hircinum*, quem *igneæ naturæ esse* vult Mercurialis. Levis, sed non omninò inutilis est illa Prævotii observatio, *alvô posita mox injiciendum esse clysterem*, ne affluente materiâ enema confestim egeratur. Nobis materiam enematum constituerunt hordeum excortic. furfur. tritic., flores sambuci, verbasc. vitell. ovorum, sacchar. *&c.* Pauperioribus suffecit clyster ex furfure in cerevisia coctus, ad imitationem consilii Facultatis Medicæ Haffniensis.

§. 4. Ulterius respiciendum est ad affluxum materiæ versus intestina. Hic omninò videtur esse cohibendus, adeoque indicari adstringentia, fit verisimile. Et certè in ipsô effluxu circa cavum intestinorum, ope adstringentium impediuntur humores. Ut verò appareat, quid statuendum sit, cum omnis experientia clamet, quod præpostera adstrictio, scaturigo sit anxietatum præcordialium, non rarò in lypothymiam desinentium, periculosissimarum metastaseων, obstructionis viscerum nobiliorum, motuum convulsivorum, meminisse par est eorum, quæ *Sect. 2.* indicavimus, fieri nimirum *congestionem sangvinis ad intestina, & facilè inflammationes intestinorum ex hâc congestione oriri.* Nam cum in insigni quantitate sangvis per arterias advehatur, facile fit, ut initiô quidem in exiguâ quantitate stagnet, ex allapsu verò continuò augeatur, atque ita pori intestinorum infarciantur, tumeant, ac intensô calore afficiantur, id est, inflammentur, quod in quavis perfectâ dysenteriâ contingere certissimum est. In administratione ergo adstringentium patet, omnino ea

esse

esse eligenda, *quæ & inflammationem discutere & illum sangvinis impulsum alio avertere* & æqualem laticis sangvinei distributionem promovere possunt. In hoc censu sunt radix tormentillæ, bistortæ, corallia, bolus armen., terra sigill. ex compositis spec. confect. de hyacynth. ex parte etiam pulvis pannon. rub. *&c.* Eô etiam nomine laudem merentur cydonia, ac in frigidioribus nux moschata. Nimium, more suo, Agricola tribuit dulcedini aluminis ut & croco martis, in quo consentientem habet Finckium, quibus quidem ex experientia testimonium ferre nequeo. (*l*) Viri quidem docti, imprimis celeberrimus Rivinus & Dolæus, observantes non illaudabilem sacchari Saturni in externis inflammationibus usum, quem repressione sangvinis stagnantis ope blandæ alicujus adstrictionis & absorbendo exerit, vires ejus in dysentericis intestinorum inflammationibus periclitati sunt. Me imitantem eventus destituit, & crebriores post usum ejus sedes secutæ cum gravissimis torminibus. Consideranti deinceps attentius & conferenti exiguam quantitatem, quæ interne porrigi potest, facile patuit, vix ex paucorum granorum usu emolumentum sperari posse. An majori accessu succus agrestæ dari possit, equidem ignoro, eumque aliorum experientiæ commendo: ego hæsitationem meam dissimulare non possum, quantumcunque eum evehat Deodatus. Idem sentio de uva querna, cujus encomiastes Encelius *lib. 3 cap. 3 §. 109.* At non vana sunt, quæ in laudem smaragdi scribit Grems *p. 204.* & Johann. Hartmann. Si verò inconsultò statim ab initio, ut subinde fit, adstringentia alia admoveantur ægris, non tantùm, quæ brevi ante memoravimus, & Rudius metuit, frustra adhibitis etiam diureticis, quæ pro avertendâ ex adstringentibus noxâ à Scholzio laudantur, emergunt damna, sed funesta etiam succedit Gangræna. Norunt experti Chirurgi, quantum in externis inflammationibus damni afferant adstringentia & quàm præcipiti gradu gangrænam accersant. Sed & illa à nobis laudata convenienti modo administranda sunt. Tilemannus non frustra monet, *adstringentia ante cibum esse danda.* Et cum experientia edocti sciamus, quantum aëris admissio sinè dubio propter frigus, tonum partium destruens, noceat, nostra illa saltem in *calidis vehiculis* obtulimus ac *à frigidioris potus ingurgitatione* nostros ægros arcuimus. Clysteres adstringentes nunquam, præcipuè ubi inflammatorum intestinorum signa, ac recti præsertim, aderant, adhibere placuit, tum quia, ut adstringentia, prout brevi antè monitum est, tùm ut humida, emollitione suâ tonum relaxantia & calorem necessarium extingventia, gangrænam mirâ velocitate inferunt. Cæterùm in inflammatione hâc intestinorum non deprehendi specialem alicujus & quasi-

(*l*) conf. *Castigation. Nostræ Græbnerian. p. 67.*

ſi ſpecificam efficaciam, ſicut alias in inflammatione pleuræ & membranæ pulmonum ſemen cardui mariæ, in hepatis inflammatione cichoreum *&c.* laudabilem vim, etiam noſtrâ experientiâ, exſerunt. Auſus tamen ego ſum abſorbentibus, leniter adſtringentibus ac diſcutientibus pulveribus, grana pauca camphoræ addere, mira camphoræ efficaciâ, in inflammationibus externis inductus. Licet enim camphorata interna etiam in febribus malignis parciſſimè adhibeam, cum tamen hic appulſum camphoræ ad inflammatas partes facilè perpenderem, libido tentandi animum inceſſit & eventus auſis ex votô reſpondit. A camphora ſine dubiô etiam Ra bezoard. D. M. & Wedel. vim illam in dyſenteria paſſim deprædicatam à multis & noſtris etiam in curis ſucceſſu nobilitatam, majori ex parte mutuantur. Præterea ſciens, quo cum ſucceſſu chærefolium ſangvinem congrumatum diſcutiat, juſcula ex eô parata commendavi & deprehendi, eadem laude ſuâ minimè eſſe defraudanda.

§. 5. Ad orgasmum ſangvinis univerſalem compeſcendum, ac impetum naturæ, ſangvinem ad inteſtina cum motione febrili propellentis, retundendum, utique temperata ex fixiorum numero antifebrilia & diaphoretica, atque anodyna commendantur. Et certè quantum ad poſteriora, theriacæ Andromachi laus ex hoc capite maximè diffuſa eſt, compertumque ejus uſu plures ex tetrô morbo convaluiſſe. In epidemicâ Helmſtadienſi dyſenteria tantum non miracula patravit, teſtibus ex ore Conringii, Schelhammero & Lentiliô. Theriaca cœleſtis Hanovienſium præcipuum ingrediens utique fuit pilularum antidyſentericarum D. Waldſchmidii cum multo ſtrepitu paſſim in uſum vocatarum. Diaſcordio Fracaſtorii, licet compoſitio non ſit ad palatum ſeculi, ex diaphoreticis, adſtringentibus & anodynis conſtans, ea perfeci, quæ ſine labe verecundiæ à me narrari nequeunt. Pilulæ Wepfero in colica uſitatæ ex theriacâ cœleſti ſucco papaver. errat. & extracto croci multiplici uſu nobis probatæ ſunt. Species maſſæ pilularum de Cynogloſsâ expectationem noſtram fortè ob ſemen hyoſciami non fefellerunt. Panacea Solaris Wildeganſiana non contemnendum *pro ſcopô anodynô ſatis blandô*, medicamentum eſt. Helmontius ſulphuribus metallicis talem effectum tribuit additque *univerſam morborum cohortem iis auſcultare*, ſed genus humanum, quod miseris, dignum poſſeſſione hujus medicamenti non judicavit, imò ne definivit quidem, an quodlibet ſulphur eâ virtute emineat, & omnes morbos debellet, aut an potiùs hoc huic, alterum alii morborum generi oppoſitum ſit. Aliorum judicium ſit, an Starckei Angli adeò decantata medicina ſit ex illorum numerô, de quibus ex vero Verulamius: *Spes hominum inflant, deinde deſtituunt.* Prædictis ego, præprimis maſſ. pil. de cynogloſſ. theriac. andromachi & cœle-

sti usus sum, & luculente deprehendi, inanem esse timorem Capivaccii aliorumque ab opiatis abhorrentium & nescio quas noxas metuentium, cùm Rivini observationes & locuples Wedelii experientia, Horstius, ac innumeri alii omninò aliud testentur. Verissima sunt illa Sydenhamii *ex pag. 229. Nec vel minimum incommodi à tam frequenti medicamenti narcotici repetitione mihi adhuc videre contigit, quantamlibet noxam indè secuturam comminiscantur inexperti, licet plures noverim, qui in morbo contumaciori idem ad septimanas aliquot continuando quotidiè usurparunt*; usus, inquam, sum anodynis, quamvis semper, memor moniti Prevotiani, parcè dederim, & quidem antequam signa exulceratorum intestinorum sese proderent. Nam in ulceratione intestinorum dubito, an usus opiatorum conveniat? Nec enim fides hôc in passu deroganda insigni viro Thomæ Minadoo, qui ex opiatorum usu in defunctis *vulnera magis putrida & sordidiora* deprehendit, ut Thonerus *lib. 3 obs. X.* auctor est. conf. Hoffmann. *de usu & abusu medicament. chymic. p. 30.*

§. 6. Præterea ad ipsa etiam intestina, quæ spasmodicè commoveri diximus, respiciendum in cura est; *motus* verò intestinorum *nimius*, ut & *conjuncta non raro flatulentia* indicat carminativa. Excedentis hujus motus respectu essentiam carminativam Wedelii aut Doct. Michael in dosi exigua cum aliis medicamentis maritavimus. Sed numquid & effluxus sangvinis peculiariter aliquid indicat? Certè V. S. non pauci eô ipsô significari contendunt: Et hi omninò dysentericos ut vulneratos considerant, in quibus ad cohibendum sangvinis effluxum pertusionem venæ eò usque necessarium esse, quamvis in eô humani aliquid eum pati credam, Schelhammerus de feb. statuit, ut salvâ conscientiâ eam omitti posse neget. Enim verò, si quis perpendat, quô consiliô natura ad intestina uberiorem sangvinis motum dirigat, quaque necessitate mechanicâ sangvis ex orificiis vasorum excidat, næ! iste cunctanter admodum ad profusionem cruoris descendet. Sanè prudens Sydenhamii monitum in commotionibus sangvinis febrilibus quoad usum V. S. etiam in dysenteria locum habet & hoc tantò magis, quod *sangvis hic non tàm ad excretionem heterogeneæ materiæ in massâ oberrantis, sed ad exclusionem ejus, quæ in intestinorum volumine hæret*, ad quam major orgasmus necessariò quasi requiri videtur, fervidè & rapidè moveatur. Isti autem sangvinis motui per V. S. frænum injicere, esset naturam in opere suo turbare. Deindè utplurimum exigua sangvinis quantitas à dysentericis profunditur, ut è paucis illis guttis, quæ sedes eorum mucosas tingunt, magnum metuere periculum, non nisi timidi sit & inexperti. Quis enim ignorat, sæpè ad multas libras sangvinem citra notabile damnum effundi. Sanè Forestus *lib. 13 observat. 14.* locuples testis est

de

de effusis duodecim; de octodecim Matth. de Grad. *comment. ad cap. 35 ad Almanf.* Marcellus Donatus de viginti quatuor, & Amatus Lusitanus; quod pene fidem excedit, de quadraginta libris sine noxâ evacuatis, Testimonium deponunt; ubi sæpenumero per totum dysenteriæ decursum forte non tres aut quatuor libræ sangvinis excernuntur. Proinde non absque causâ Rondeletius: *Nonnulli*, inquit, *sanguinis missionem imperant, sed sine judiciô & utilitate & cum magnâ ægrotantium molestiâ &c.* Cæterum, quæ pro V. S. disputantur à Prosperô Alpinô *lib. 2 de Med. Ægyptior. c. 7.* dissolvere non esset arduum, si disputatoriam arenam ingredi esset propositum, & non sufficeret adstruere propriam sententiam. Si tamen aliquibus V. S. Sydenhamiô aliisque placet, iis omninò cautelæ commendantur, quas Alpin. *p. m. 25.* adducit; vult is sangvinem evacuari debere in dysenteriâ, *viribus, ætate, ac aliis consentientibus, & circa initia, revulsionis gratiâ*, præsertim *ubi magna affuerit humorum copia*, aut *impetus sangvinis valdè urgeat*, aut *dolor vehemens observetur &c.* cum quo in plerisque concordant Andrighet, Prævotius Benedict. Sylvat. ac alii magnô numerô, quæ omnia clarius explicantur à Lamoniere *p. 117.* Ignorare verò me fateor, cur Duretus sangvinem non ex *venâ extremæ manûs*, sed *ex basilicâ* educendum esse præcipiat.

§. 7. Quod si inflammatio intestinorum abeat in ulcus, hujus curatio abstergentia, mundificantia, exsiccantia, consolidantia requirit. Inter detergentia & mundificantia ore assumenda prolixè commendatur lac, serum lactis, sacharum rosat., cui parum licet tribuat Trincavell. & Sylvius, non tamen planè rejiculum est, mel rosat., juscula hordeacea dilutissima cum sacharô rosatô, & vitellis ovorum, decoctum agrimoniæ, & à nonnullis etiam laudatur succus apii. Et quidni liceret in usum vocare, quæ inter abstergentes herbas cumprimis extolluntur, veronicam, scabiosam, hyssopum, hederam terrestrem, marrubium, origanum, ex quibus & decoctiones & syrupi ac conservæ confiunt. Confiugiunt hîc quoque nonnulli ad acidulas varias, sed quo cum successu, mihi, nonnisi ex lectione, compertum non est. Non tanti sunt, quæ contra mel, saccharum, conservas & syrupos à Sennertô, Amatô Lusitano aliisque disputantur, ut eorum usum meritò suspectum reddere possint. Tametsi verò passim sulphur, flores ejus naturales & artificiales & ex sulphure parata sub formâ balsamorum, tincturarum, laudentur ob virtutem detergendi, ea tamen in usum in dysenteria nunquam vocavi. Cum crassa intestina ulceribus foedantur, suus etiam clysteribus detergentibus locus. Parari enemata talia possunt ex furfur. cicer. rubr. hord. integro. Deinde, in decoctis dissolvitur aliqua mellis, & sacchari rubri quantitas. Terebinthinam etiam in vi-

tellô ovorum solutam addere licet. Nonnulli cupiunt, ut parum urinæ addatur, non malè; nam magis deterget, sed hoc habet incommodi, quod partibus dolentibus minùs amicum ejusmodi enema futurum sit. Ad fortiora abstergentia ut aliquis descendat, non facilè auctor fuero, quia est periculum, ne his adhibitis vasa aperiantur & sangvinis fluxus proritetur. Inter siccantia & glutinantia ac consolidantia eminet bolus armena, sangvis draconis *&c.* In frigidioribus non vulgari cum successu balsam. antiphthisicum Cl. Meibom. eâ intentione datum memini. Doct. Tralles expertus Practicus, gluten, quo Scriniarii utuntur, eô nomine maximè laudabat. Ad consolidationem plurimum aliàs facere creduntur decocta vulneraria, parata ex herbis, inter quas eæ seligendæ sunt, quæ magis detergunt, e. g. sanicula, consolida major & minor, plantago, hedera terrest. Aristolochia rotunda *&c.* Pertinent huc etiam essentiæ travmat. Wedelii aliorumque. Non tamen diu eorum usui insistendum crediderim, quin potius cogitandum, *reunitionem solutæ unitatis non posse ullis medicamentis præstari, sed potius esse opus naturæ rebus suis semper invigilantis*, imò nec detergentibus & mundificantibus adeò egent illi, quibus in frequenti usu sunt tincturæ, essentiæ, sicuti observatum à me est, nam spiritus vini menstruum eorum omnibus mundificantibus & detergentibus palmam facit dubiam.

§. 8. Non vacat corradere illa, quæ communiter tanquam specifica laudantur. Si quis successum eorum experiri velit, evolvat Helmontium, Heurnium, Frideric. Hoffmann. aliosque, in quibus multa hujus farinæ recitantur. Quædam à me tentata, irritô plerumque conatu, sive quod nec in principiô nec in statu (ubi vulgò ita dicta specifica præsentiorem virtutem exerunt, cum cæteroqùin ab optimis etiam in incrementô nihil læti exspectari possit) eadem dandi offerretur occasio, sive quod vana hominum credulitas, ut ferè fit, iis unicè pretium aliquod statuerit. Famosum hoc tempore antidysentericum Ipacuanha est, quoniam verò parum hactenus ex Galliâ, in quam magna ejus copia illata est, ad nostras oras deportatum fuit, futile fuerit ejusdem hic attexere præconium, stolidum verò propemodum de substitutione alterius, cum modus operandi prioris istius adhuc latere videatur, cogitare. Fama etiam increbuit, ut jam ante verbo indicatum, de felici cura dysenteriæ per pilulas quasdam Cl. Waldschmidii, quarum descriptionem orbi erudito non communicavit, non obscurè tamen innuit, nisi fallor *in Disp. de theriac. cœlest.* huic illas virtutem suam ferre acceptam. Fortassis non multum differunt ab illis, quas casu 32. describit; componuntur hæ verò ex extractô tormentillæ, theriac. cœlesti & Laudano opiatô, & in hac opinione tantò magis confirmor, quòd

vi-

videam easdem pilulas à Waldſchmidii intimo Cl. Dolæo laudari *in Encyclopædia p. 495.* Tintinnabulum illud Medicorum Burrhus *in Epiſtola ad Bartholinum* jactat in dyſentericis, nullum eſſe præſentius remedium *aqua roſar. in quâ aurum aliquoties fuerit extinctum*, ſed fides ſit penes ventoſum auctorem. Nec multum cenſeo eſſe tribuendum linteo in ſangvine leporis per canum morſus occiſi tincto & ſiccato ac in vino carptim exhibito, quô dyſenteriam curari prodidit Helmontius Pater.

§. 9. Luxuriant quoque auctores in efferendis externorum ac topicorum viribus. Borellus pro arcanô venditat *argentinæ folium plantis pedum admotum.* Brunnerus deſcribit Emplaſtrum *in conſil. 50.* quod ipſe vocat efficaciſſimum, ex *radice tormentill.* & *micâ panis coctis in vinô vel acetô &c.* Omentum arietinum vel vervecinum præſens ad tormina dyſentericorum auxilium eſt, ex Doctrina Lælii à Fonte *Conſil. 77.* Plura ejus farinæ cumulant Hoffmann. Zimara, Varignana ac alii. Eximiam ſpiritus vini camphorati utilitatem hic reticere nequeo ac ex verô laudari videbunt, qui experimentum capere volent. Lintea eò imbuta abdominique ſingulis duabus horis impoſita, acerbiſſimos cruciatus egregiè mitigaverunt. Cæterum celare nequeo experimentum à me factum. Vocabar ad dyſentericos duos in eâdem domô commorantes, quorum alter conclamatus, alter verò ante paucos ſolùm dies in dyſenteriam inciderat. Opportunè recordabar remedii, quod Franc. Oswald. Grembſius *lib. 2 c. 1 §. 5 n. 74. arboris integr. & ruinoſ.* laudat, ad comprimendum fluxum hæmorrhoidalem exundantem; & cum analogia obvia ſit, inſtiti, ut *ſudor morituri linteolo affricatus*, id enim eſt pharmacum hæmorrhoidale Gremſianum, orificio inteſtini applicaretur. Reſpondit eventus ac fluxus remiſit. Utut verò hic effectus fuerit ſecutus, non auſim tamen ſpondere, eundem ſemper ope hujus topici obtineri poſſe, præſertim cum in hôc caſu non hoc unum remedium fuerit adhibitum, ſed alia interna diligenter in uſum vocata. Ea ſanè mihi ſedet mens, quod commendationes medicamentorum effuſæ, quæ tamen credulos miſerè ludificant, non aliunde oriantur, quam, quòd adhibitis plurimis remediis ultimo, præprimis ſi tum demum æger fateatur ſe ſentire levamen, præpoſtere effectus transſcribantur. An idem acciderit viris Cl. Michaeli & Langio eximias virtutes, in ſanandâ dyſenteriâ, Colcothar. adſcribentibus, ſi nimirum ſuper illud dyſenterici alvum exonerent, penes doctiores ac expertos ſit arbitrium.

Sed ſatis de dyſenteriâ, jam ad noſtra redeamus, (m)

Initia Menſis Octobris æſtivâ amœnitate nobis adblandieban- *Conſtitutio ai-*

(m) conf. *Caſtig. noſtræ Græbner. p. 68.*

vis Octobris, Novembris & Decembris. bantur, & à Novilunio ad primum Cynthiæ quadrantem nos demulcebat sudum, quod reliquis hujus mensis diebus, ventis, nebulis ac pluviis sæpè obscurabatur, donec (liceat nobis cum Claudiano loqui) Luna denuò nasceretur Mense Novembri, ubi iterum benigniori aëris temperie exhilarabamur, sed ad breve tempus, nam primus Lunæ aspectus, ad plenilunium usque rigido frigore horrescebat, quod quidem iterum minuebatur, ac insigniter remittebat, sed, ut tantò major vaporum copia ex terrâ humidâ ascenderet, ac crassiores inde nascerentur nebulæ, sæpè propter admixtas exhalationes sulphureas, tetrum spirantes odorem, ac nubes à ventis hùc illùc agitatæ, donec in pluviam fatiscerent. Nam, ut pulchrè Joh. Cleric. *l. 3 physic. c. 2 p. 240. Pluviarum matres esse nubes satis constat, cum non pluat, nisi nubes in cœlo conspectæ sint.* Sed hoc obiter. Sub exordium Decembris, tempestas varia ac inconstans erat; circa medium Mensis, & anno in finem vergente intensius frigus dominabatur.

In Octobri, præter febres tertianas cum insigni dolore nuchæ conjunctas, & continuas, quas comitabatur cephalalgia contumacissima, cardialgia & vomitus tussisque ferina, quâ, notante D. Grassio & Pauli, lumbrici ejiciebantur, etiam quartanæ occurrebant. *Febris quartana.* Horis pomeridianis homines melancholici temperamenti ac segnioris naturæ, qui jam ætatis provectioris erant, adoriebantur, aut etiam febres malè curatas, aut diarrhæas ab empyricis suppressas, sequebantur in cujusvis temperamenti & ætatis hominibus, ne infantibus quidem & pueris exceptis. Rigebant plerique, non pauci etiam horrore concutiebantur, simillimo propemodum ei, quem percipiunt, qui in intentissimo frigore versantur. Æstus utplurimum mitis per aliquot horas durabat, non sine notabili langvore, & artuum dolore, & hypochondrii sinistri tensione & gravitate. Aliqui ad somnum propendebant in paroxysmo, citra incommodum ullum, ac illi, qui eum arcere gestiebant, vix vertiginem & dolorem capitis effugere poterant. Primos paroxysmos rarò sudores sequebantur. Pulsus, ferè in omnibus, debilis erat, & alvus adstrictior. Etsi verò, juxta Hippocratem, morbus sit securissimus, tamen utplurimum diuturnitate molestus est. Vero non respondit commune illud effatum, quòd quartana annua fiat, quæ jam per sex septemve menses afflixit, ut nec veterum illa assertio, quæ vult, unum hominem quartana per vitam bis non corripi. Nos certè, post Wierum, exempla sistere possumus eorum, qui ter quaterve quartanâ laborârunt. Falluntur etiam illi, qui fiducia recepti itidem canonis: Instanti Solstitio vel æquinoctio, finiri quartanam, blandâ suos ægros in confinio ejus temporis constitutos spe lactant. In curâ V. S. non adhibuimus, nec in

prin-

principio, nec in progressu morbi, etsi nobis minime esset ignotum, quod Riolanus habet de quartana per V. S. in salvatella institutam superata. Suspecta quoque sunt hæc Edmundi de Meara in examine Diatribes Thom. Willis. *de Febb. p. 105.* verba: *In diuturnarum vero intermittentium progressu, secus, quàm dicit Willisius, postquam sangvinis massa tot paroxysmorum conflagrationibus & inquinamentis incanduit & computruit, nihil sangvinis missione salutarius, ut cuilibet experiri promtum est, & ego tum in multis, tùm præsertim in Filio primogenito Illustris Arundelii &c. expertus sum, quem sangvine bis detracto à quartana liberavi, quæ biennii ferè spatio Clar. Medicorum operam eluserat.* At parum abest, quin hic Mearam cum Lowero in vindicatione Diatrib. Willisii (*p. 117.*) ita compellemus: *Quis credet diuturnam quartanam unico phlebotomiæ remedio curatam fuisse. Id quod nemo, præter Te, unquam Medicus se præstitisse scripsit, aut, opinor, credidit. Verùm hoc Tibi & Patienti fortunâ meliori quàm praxi contigit, ut morbus aliam ob causam, cœli fortè, aut anni mutationem ultro desierit, nec sangvine intempestivè detracto juvenis febrem hydrope aut cachexiâ mutaverit: Certo enim certius est, hujusmodi affectus, & non raro mortem ipsam, febricitantium phlebotomiæ nimis seræ frequenter succedere.* Hactenus ille. Vomitoria in robustioribus adhibita, ad evacuandos pituitosos ac biliosos humores, acidasque cruditates in ventriculo contentas, aliis lenissimè evacuantia, diebus à paroxysmo liberis, data. Admodum conveniunt pilulæ ex g. ✻c. querc., g. galban., extr. cent. min., rhabarb. myrrh. select. & aloë. Egregio cum fructu datum est infusum ex rad. gentian., cichor., herb. card. bened., cent. min., absinth., capill. vener., fol. trifol. fibrin., summ. fumar., absinth., fl. cent. min., fibr. helleb. nigr., rhabarb. agaric. trochisc., & sale tartari. Et sanè, quod aperientibus & svaviter evacuantibus non obtinetur, vix ac ne vix aliis viis consequimur. Laudantur ab aliis diaphoretica, ut remedia, quæ & circulum lymphæ & sangvinis redintegrent, vigorem conservent, miasma fermentificum febrile per poros cutis dissipent, insuper simul absorbendi ac præcipitandi vim habeant; at verò hoc extra dubium est, quòd sub paroxysmum cum regimine exhibita, vertigines & dolores capitis inducant, nec febrim ullo modo tollant. Adstringentia etiam ab initio non temerè dedimus, multo rerum usu edocti, quod icterus niger, hydrops, asthma, febris lenta &c. hâc viâ facillime subsequantur. Ita potius in usu dictorum aperientium & evacuantium ad tempus aliquod perstitimus, aut, si delicatiores fastidirent amaros potus, elixir antiquartium Wedelii ex extr. card. bened., absinth., plantag., cent. min., rut. scord. aa. c, spir. sambuc. &c. paratum, dedimus interpolatis, pro circumstantiarum ratione,

ne, etiam salibus volatilibus & præprimis *moniacalibus. Deinde verò impetu febris quodammodo fracto, corticem Peruvian. ad quem malo consilio statim ab initio nonnulli confugiunt, porreximus, & hoc pacto febrim plerumque subjugavimus. Ast satis frequenter contingit, ut febri jam sublata circa consvetum paroxysmi tempus, ægri langvidiores sint, ac propendeant in somnum & sæpè etiam rigeant, quo in casu martialia, e. g. pulv. cachect. Q., tinct. mart. Zwelf. cydoniat. Wedel. ipsa etiam limatura mart. alkoholisata *&c.* prosunt. Nec opiata hic prorsus exclusimus. Specifica illa vulgò celebrata e. g. fel ranar. exsicc., quod, nisi fallimur, etiam laudat Cornarus, cor leporis in tres æquales partes divisum, & in vino albo datum, quod ipse Crato noster celebrat, aliaque ejus farinæ omnino vanis, superstitiosis, ac anilibus medicamentis, de quibus legenda Celeb. Rivini *censura Medicam. officin. cap. 5.* annumerari debent. Radix asari in quadratis ac agrestibus corporibus usum aliquando habere potest, sed quo jure à Strobelbergero, tanquam summum specificum extollatur, in propatulo est, cum operatio ejus lippis ac tonsoribus nota sit. Externè sinistro hypochondrio resolventia & aperientia, e. g. empl. de g. *c., de cicut., carminat. Sylv. *&c.* nonnunquam applicavimus. (*n*) In diætâ, vino ægros ditiores non interdiximus, sed moderatè hausto, memores exempli illius, quod in Barclaji *Argenide l. 3.* recitatur, nec experientiæ suffragio destituitur Kergerus noster, qui tanquam præsens remedium & arcanum in quartana vinum commendat. Conf. Guarinon. *Consf. 1.* Cautè tamen hic mercandum, nam & noxæ exempla præstò sunt. Ita quidem in quartanâ duplici, malvaticum bibens, febri ardentissima oppressus periit, alius quoque Rhenanum in copia ingurgitans mortuus est, apud Forest. *l. 5 in observationis nonæ scholio.* Ideo nunquam fuerimus autores, ut copioso vino quisquam vomitum excitare conetur ad profligandam quartanam, ne fortè, qui periculum amat, in periculo pereat, & cum saburrâ humorum animam ipsam evomat.

Legimus Sylvium, Batavorum Æsculapium habuisse aliquando in votis, ut plerosque morbos in seipso experiri posset, dummodo exinde sanâ mente reconvalesceret, ut de hominum affectionibus in proximi commodum constantius judicare, morbosque certius depellere posset. At verò tantam miseriam quidem nobis non optamus, unde cum Wilhelmo ten Rhyne, qui hæc refert de Sylvio, in descript. Febris Cardiacæ à semetipso passæ, ostentationem quandam hic subfuisse suspicamur. (*o*) Illud tamen nostrum est desiderium, ut docti Medici, morbos, quos ipsi patiuntur, accuratè describant. Colluctatus

(*n*) conf. *Castigat nostræ Grabnerian p. 70.* (*o*) conf. *Castig. nostræ Grabn. p. 69. 70.*

tus est Collega noster D. Samuel Grassius eo tempore cum lumbagine scorbuticâ, quidnam verò in eâ observaverit, præmissâ descriptione temperamenti sui ac generis vitæ, hisce edisserit verbis: Nactus sum à Deo, Naturæ Authore, temperamentum sangvineo-cholericum, à Parentibus verò meis, à primis incunabulis, indulgentius habitus, nec severioribus diætæ legibus adstrictus vixi unquam. Admodum puer, infelici fato, lapsus in cellam, unde aliqua tertiæ & quartæ vertebræ lumbaris luxatio, sine omni corporis vitio & deformitate obtigit. Ex ephebis egressus, cùm probè scirem illud Socratis, in Theæteto, *habitum corporum ab otio & quiete destrui, ab exercitationibus vero & motibus conservari*, & præclarum sive Hippocratis, sive Polybii scitum, *Hominem, qui comedit, minimè sanum vivere posse, nisi laboret*, ad gymnastica exercitia, animum horis subcisivis, applicui, ac ἱππασίαν, quam Galenus *l. 2 de tuend. valet. c. 2.* inter reliqua gymnastica exercitia minimè infimum locum obtinere ait, præsertim, cum amor sapientiæ ad exteras avocaret gentes, amavi. Medicinæ sacris initiatus, totâ vitâ observavi illud Celsi: *Sanus homo, qui & benè valet, & suæ spontis est, nullis obligare se legibus debet, prodest nullum cibi genus fugere, quo populus utatur, interdum in convictu esse, interdum ab eô se retrahere: modo plus justo, modo non amplius assumere: bis die potius, quam semel cibum capere, & semper quam plurimum, dummodo hunc concoquat.* Semper quoque, haustu vini delectatus, gnarus, quod vino alantur vires, sangvis & calor hominum, stomachusque recreetur, appetentia ciborum invitetur, ac utilitatem vini æquari vix non Deorum potentiæ posse, ut Asclepiades pronunciavit, teste Plinio *lib. 22. c. 1.* ac præterea à praxi respirans, & hodiè adhuc, candidos candidus compello ex Athenæo: O! amici, Dii vinum fecêre beati, ut curas animi pellat mortalibus acres. Ebrietatem tamen semper detestatus sum. Concubitum, juxta aureum illud Celsi, neque nimis concupivi, neque nimis pertimui. Rarus excitavit modò corpus, frequens (dum adhuc bulliret sangvis) ita fuit, ut corpus non solveret. Fluctibus iræ sedandis, non semper fui par, non tamen arduum mihi, illos componere motûs. Ita vivens, anno ætatis 30 dolorem gravativum in regione lumbari sentire cœpi, qui cùm prodromus ultimi paroxysmi fuerit, ejus indolem, breviter, describam: Incurvato, & paululum inclinato, ad dextrum imprimis, latus, corpore, gravativus, circa regionem hepatis, & diaphragmatis, dolor observabatur, cum interceptione spiritus & retractione testiculi dextri, ut diutius in hoc corporis positu persistere, vel pro lubitu corpus erigere, minimè ex voto, nisi post intervallum, potuerim. Artûs, veluti in medio confracti, &, ut paucis multa complectar, ulcerosâ lassitudine, quasi contusi erant.

Pronum & ſupinum decubitum æquè tolerabam interdiu,& noctu, evigilans tamen, langvebam. Novilunium plerumque infeſtum erat, adeò, ut aliquando, furente gravativo illo dolore, ſtupor pedum invaderet, & in plateâ ferè conſidere neceſſum habuerim.(p) Secus ac Simon. Paulli uxor, quæ ſuper ponte verſatili & ſublicio pergens glacie obducto & lubrico, lapſa eſt, poſteaque in hemicyclo plicatili ſedere ſolita, cum ſurgeret, de dolore lumborum conqueſta eſt, ut teſtatur Simon Paulli *in digreſſ. de febb. malign.* §. 53 *p.* 81. Interea tamen appetitus ſemper viguit, ac nunquam non ἐρϑοςάδιος fui, niſi quod 26 anno ætatis febre tertianâ ſcorbutica decubuerim, & coryzâ frequentiſſimè moleſtatus fuerim, quam tamen, ſi diutius urgeret, poſt 3 vel 4 dies, hauſtu generoſioris vini diſcuſſi. Somnus item & placidus, &, ſi labores conceſſerint, longus, fovit corpus, quod facile ad ſudores fuit. Alvus quotidie reſpondit, urina quoque copioſior, ob largiorem potum, fluxit citrini & rubelli coloris, cui aliquando ſabulum commiſcebatur ſcorbuticum.

Mentis commotiones, (quibus in principio enormiter, in progreſſu langvidè indulgeo,) præprimis ira & rancor, malo fomitem præbuerunt.

Humidum aëris pondus, & variationes turbidas, moleſtiſſimas obſervavi. Sudum verò & frigus intenſum, dolores iſtos nimium quantum demulſit. Si quando tamen ventriculus laboraret, ei ſuccurri eſſentiâ abſinth. c. in vino generoſo ſumptâ, quandoque emetico eundem evacuavi. Renes & vaſa meſaraica, liquore tartari tartariſati deoppilavi. Et ſic ſatis commode vixi, usque ad anni 1699 Menſem Octobris, quô manè ante ſeptimam horam, cum ſurrecturus, forte fortunâ vacillante pede, in lectum pronus præcipitarer; Nam tùm diſtortâ paululùm cervice, ſubitò tantum cerebri motum expertus ſum, ac ſi, apertâ ſuturâ ſagittali, cerebrum pyramidaliter inſurgeret, ſimul eodem momento, per longitudinem ad occiput devolveretur. Adeoque in proprio corpore invictum adverſus Highmori ſententiam, qui cerebro omnem motum adimit, mihi oblatum eſt argumentum. Et quamvis hinc cum Fernelio, Bauhino, Riolano, Mercato, Sennerto, Plempio, aliisque concludere nolim, quod cerebri ſubſtantia jugi conſtantique agitatione, cordis more moveatur; intimè tamen ſenſi in memet ipſo, quod ex ſe & ſuâ ſponte motum arteriarum ſequeretur, id quod in capitis vulneribus, in quibus cerebri ſubſtantia, ſuperioribus oſſibus ac meningibus cæſim ablatis, conſpicua evadit, etiam ad oculum patet. Conſideranti rem hanc exactius, occurrit, per lapſum, vaſa ſangvifera quodammodo fuiſſe compreſſa, cum autem ex calculo Malpigh. de cerebr. *p.* 118. ſi cum corpore univerſo fiat comparatio, dimidia, aut ſaltim tertia

(p) conf. *Caſtigation. Noſtræ Græbnerian. p.* 70.

tia pars sangvinis, ad caput feratur, atque hic refluxus per lapsum esset inhibitus, vehementior exarsit motus, qui etiam impedimenta removit. Hic motus, cum ad spinæ principium progrederetur, brachium sinistrum tremere incipiebat, hinc quasi fracti artûs langvebant, funiculusque spinæ dorsi contractus, extensionem ipsius & artuum negabat, ut sedere ac incedere nequirem, (*sicuti ille apud Gabelchoverum cent. 2 Curat. 78, qui subito corripiebatur tanto dolore lumborum, ut nec erectus stare, nec decumbere posset. Aliorum vero judicium esto, an hinc cum Salmutho colligi possit, quod in ejusmodi casu, materia aliqua vel in venam cavam, vel in arteriam magnam protrusa sit, Cent. 2 observ. 77 p. 96. & Clariss. Lindanus in select. Med. Exercit. 6 videri posset huic consentire, cum & ipse à tensione arteriæ per lumbos descendentis originem doloris petat §. 72 p. 178. Certè jam multis temporibus recepta sententia est, materiam à capite ad partes inferiores deferri per venas arteriasque, mediante sangvinis circulatione, sed & longe antiquioribus seculis obtinuit opinio, humorem collectum, inter cranium & meningem, per spinalis medullæ foramen, inter membranas medullam involventes, ossaque spinæ, & velamina nervorum derivari posse, tum ad alias partes, tùm ad lumbos, ita, ut substantiam medullæ & nervorum non subeat; alterutro modo lapsa sit, ex superioribus ad lumbarem regionem, materia necesse est. Non ignoro quidem, quondam etiam in acroateriis Medicis traditum fuisse, quod per suturas, inter cranium & pericranium, itidem materia quædam exoneretur, & sub cute, in partes inferiores, cervicem, scapulas, maxillas, &c. propellatur, ac tandem alicubi in articulationibus obhærescat, sed parum probabilitatis hoc dogma habet*) sequebatur horror & frigus intensissimum, cum repetitis vomitibus, & dolore, circa os sacrum, maximè gravativo, quem sudor profusissimus ad primam usque pomeridianam comitabatur. Videbantur enumerata symptomata remittere, lumbago tamen urgebat continuò, corpusque erigi vetabat. Appetitus planè prostratus erat, somnus tamen langventes artus recreabat. Cumque alternis diebus, symptomata hæc, & intendi & remitti observarem, febrilem motum subesse auguratus sum. Hinc, sumpto emetico, ventriculum à sarcinâ liberavi, & cephalicis stomachicisque, intermixtis antiscorbuticis, morbum debellaturus (non omissis extrinsecis nervinis) parum tamen profeci. Urinæ per manebant ruffæ, claræ & insigniter tinctæ, appetitus aderat nullus, pulsus erat frequens, & paululùm durus, caput tamen liberum & serenum erat. Hinc, cum cæteris, in largâ quantitate devoravi Electuarium Chinatum, ubi intra septimanæ spatium, urinæ præcipitatæ magnam copiam lateritii magmatis fundebant, originis tartareæ testem, quamvis aliàs minimè insolens sit, lumborum

 affli-

afflictionem tolli urinâ tenui crudaque affatim emissâ, cujus rei exemplum extat in Tulpio *l. 4 observ. c. 28. p. 338 & seqq.* Remittebant tendinum tensiones, lumbaginis dolor gravativus evanescebat, appetitus cum viribus redibat, & Deo laus! sanitas pristina sequebatur, eoque felicior, quod nullus alius succederet morbus, quemadmodum legere est *in Miscellan.* Smetii *l. X.* lumbalem ejusmodi dolorem, accedente totius abdominis subitaneô tumore velut tympanitidis (vid. *p. 543.*) evanuisse. Quod verò maximè me molestabat symptoma, erat obstructio pertinax alvi, quam pilulis laxativis solvere tenebar, cumq; jam scybala exitum quærerent, sphincterque ani se laxare vellet, in contrarium idem à dolore illo lumbari retrahebatur, tanto quidem furore, ut in aëra exilire cogerer. Hisce tormentis per dimidiam sæpè horam excruciabar, donec inter mille dolores & sudores, inflexo corpore, mox ad dextrum, mox ad sinistrum latus, fæcibus exitum procurarem. Non vero est absque omni periculo intensior ille nisus, in reddendis recrementis, nec sanè Doctiss. Marsil. Ficinus, frustra apoplexiam vel epilepsiam hinc metuit, in opere de sanitat. studios. & nisi fallor, exempla probant, quod facilè ex tali conatu venæ & arteriæ in plexu choroide rumpi queant.

Huic de lumbagine historiæ jungere nobis liceat, peculiare *ἀποστάσεως καὶ ἔκκρισιν* genus, quod aliquoties in corpore suo expertus est D. Maximilianus Preus, itidem Collega noster. Accipe autem Lector ex calamo ejus historiam:

Naturâ ita ferente, Cholerico-Melancholicus, ut vocant, proclivis subinde sum, ad congestiones seu tumores criticos subaxillares, instar furunculorum, aut bubonum quandoque benigniorum, inflammatos & suppuratos tandem, idque occasione utplurimùm Motûs & incalescentiæ sangvinis ac spirituum notabilioris, seu ex ira hoc fiat, vel balneo, seu ex vini tantillo excessu, aut aëris mutatione vitioque epidemico, vel miasmate aliquo morboso, inter tot Ægros, Nosocomii potissimum curæ inspectionique meæ commissos, forte suscepto, &, postquam reliquos corporis Mæandros, unâ cum sangvinis massâ liberè impuneque pervasit, in carne musculosâ glandulisque subaxillaribus circa flexuram & summitatem intimiorem brachii sitis (ex frictione lotricis, quantum recordor, violentiore aliquando cum panno asperiore, sub balnei usu læsis, hincque magis fortè atonis, tortuosis, compressis & angustioribus factis) hærente ac nidulante, ibique, prægressis aut junctis utplurimùm symptomatis febrilibus, pruritum initio intolerabilem, postque fricationem hinc vix evitandam, exigua mox tubercula duriuscula, aliquo modo acuminata, profunde satis interdum sita, ad ovi tamen columbini magnitudinem successivè excrescentia,

tia, modò unum, modò plura, excitante, cum dolore ardente, ruboreque & ſiccitate primum ingenti, usque dum per humectantia, tepida, emollientia & maturantia, tùm emplaſtra ſcil. diachyli, meliloti & ſpermat. ranarum, tùm maſſam è farinâ, melle & pauxillo cepæ albæ ſub cineribus aſſatæ, tùm cataplaſmata deſuper ex ſpeciebus emollientibus in lacte coctis, tandem molleſcant, rumpantur, & pus ſangvinemque interdum quoque ſpiſſum aliquandiu fundant, donec ungvento digeſtivo communi cum tantillo balſami Peruviani, ceu mundicativo, mediante turundâ immiſſo, emplaſtroque nigro Tileſii aut diapalma, iterum conſolidentur.

Qualia tubercula imprimis tum Frauſtadii olim, cum ad Phyſici munus ſuſcipiendum Vratislaviâ eô proficiſcerer locumque ſic mutarem, cum morboſa aliquo modo epidemicaque t. t. aëris ibidem qualitate, Martio Anni 1682, & Auguſto 1683, ſub utroque brachio; tùm Vratislaviæ iterum deinde Anni 1691 menſe eodem, & Anni 1699 epidemicâ conſtitutione Januario Majoque, ſub alâ tantùm dextra ſalubri eventu expertus ſum. Simile tamen quiddam Anno indè proximè præterito potiſſimum, 1698 ſcilicet, Junio Menſe ſingulari ex causâ occaſioneque pariter mihi contigit. Poſtquam nempe 14 Junii ſub veſperam ex balneo, tantillo vini & irâ nonnihil incalueram, nihil tamen morbidi inde ſentiens, ſed benè valens, 15to ejusdem circa prandii tempus, iturus ad convivium quoddam illuſtre, ad præveniendum vini noxam, accipio pulveris lapidis cancrorum ſcrup. ij. præter propter in aqua florum tiliæ, ex quo, antequam dimidius hinc effluxerat horæ quadrans, corripior ſenſu effervescentiæ & roſionis moleſtæ in ſtomacho cum nauſeâ, ſudore ſyncoptico, horripilationeque & æſtu febrili alternis, ita ut convivio intereſſe haud licuerit, ſed lectum petere, tincturæque bezoardicæ temperatioris guttas aliquas in vehiculo prædicto haurire neceſſum habuerim. Haud diu exhinc cùm decubuerim, egregius emanat ſudor, cum aucto inde ardore & pruritu inſigni (qualem & ſub initium hujus paroxyſmi jam aliquo modo ſenſeram) nec non exanthematibus eryſipelaceo-ſcarlatinis per univerſam corporis peripheriam, brevi tamen iterum exareſcentibus, & tumore exiguo, inſtar parvi bubonis aut furunculi potius, ſub axillâ dextrâ, qui ad ceraſi magnitudinem ſucceſſivè auctus, maturatus, & exulceratus tandem fuit, per remedia ſuperius intimata, cum euphoriâ & omnimodâ ſubitaque ſatis judicatione ac convaleſcentia, poſtquam pauca inſuper bezoardica fixa & balſamica myrrhata internè acceperam. Credo autem à balneo, irâ, paucoque vino, motum jam, naturali aliquo modo intenſiorem, ſangvini pridiè impreſſum, poſtero die, occaſione lapidum cancrorum, cum acido ventriculi manifeſtiore viſcidioreq; intenſius efferveſcentium,

ſicque ſtomachi nervos ac ſpiritus irritantium, magis auctum, hincque effervescentiam febrilem ſeparatoriam heterogeneitatum in ſangvine latentium, per peripheriam cutis & vaſa glandulasque ſubaxillares, excitatam, earumque ſecretione factâ, brevi iterum ſedatam fuiſſe.

Febres lentæ & hecticæ. Ferax quoque erat autumnus febrium lentarum & hecticarum, quæ ſuccedebant partim *quartanis, malè curatis, & utplurimum conjunctum habentibus gravativum dextri hypochondrii dolorem, tusſim ſiccam, ſubinde & aſthma, colorem corporis luridum aut lividum & flaveſcentem,* partim *hæmorrhagiis*, per aſtringentia interna & frigida externa, *cohibitis*, partim, *ulceribus renum & meſenterii,* porrò *& motibus corporis æſtuoſis,* poſt ingurgitatum frigidum potum, unde & coagulationes ſangvinis & ſcyrrhi viſcerum, præprimis hepatis, non adeò rarò originem trahere videntur. Peculiariter huc quoque chronica illa febris pertinet, quæ ſequitur ſcyrrhos & tubercula pulmonum; neque prætermittenda, quæ gonorrhæam copioſam excipiebat. Vidimus etiam, qui propter ulcera antiqua & pallida in locis externis ſenſibilioribus contabuere. Licet verò vel ex his judicare, an cauſam hecticæ Malpighius *ep. 1 de pulmon.* acu tetigerit, ſcribens: *Hecticam à nimiâ fermentatione ſangvinis oriri, quando nimirum ſangvis juſto acrior, partes, ob fermentum ſuum quaſi ſolvit, & fundit, ut foras partium per poros cutis innumerabiles evolent;* imò manifeſtiſſimè potius patet, focum ejusmodi febrium eſſe vel lentas nobiliorum viſcerum obſtructiones, vel eorum exulcerationes, arroſiones, vel ſuccorum corporis nimiam evacuationem, quam in rem juvabit legere, quæ habet phthiſiologiæ Cl. Morton. *l. 1 c. 3. 4. 6. 7. & 9.* (q) Ita vero cum hecticis comparatum eſt, ut ſenſim emacientur, & partes ſolidæ, i. e. fibroſæ, adipoſæ, carnoſæ pedetentim reſolvantur & difflentur. Et hinc febri huic nomen ἀπὸ τῆς ἕξεως, ſeu ab habitu, quia in habitu corporis fixa hæret, atque partes ſolidæ ab eâ tentantur & marceſcunt. Præterea ſemper plus juſto calent, ſitiunt, imprimis tamen acriore calore, poſt cibum ſumptum, aduruntur, facile quoque in ſudorem ſolvuntur, præprimis nocturno tempore, eumque fœtidum, ut vel hinc facilè ſit hecticam ab atrophiâ diſcernere. Appetitus ſolet eſſe proſtratus. Sæpe numero adeſt quoque tuſſis rauca, & præterea ſaliva viſcida & glutinoſa. In febri illâ, quæ tubercula pulmonum conſequitur, præter calorem vehementiorem, incrementum tabis, ſeu conſumptionis carnis muſculoſæ notabile, ac flacceſcentem ariditatem tuſſis frequentis & importunæ, ſentitur in pectore pondus gravans, cui anhelitus ſeu difficilis frequens & moleſta reſpiratio adjungi ſolet, ut optimè notavit ante laudatus

(q) conf. *Caſtig. noſtræ Græbn. p. 71. 72.*

tus Morton. *l. 2 c. 9. p. m. 69.* quanquam nostrum assensum in descriptione tuberculorum vix ei, per omnia, præbere queamus, dùm vult, tubercula illa esse tumores glandulosos, à liquoris glutinositate vel pori seu ductus glandulosi obstructione ortum suum ducentes, dum vult stagnantem liquorem, in formam gypseam, steatomatosam vel melleam, à naturali partis calore sensim concoqui & propriâ tamen cystide semper contineri; cum tribus sese potuisset expedire verbis, dicendo, tubercula illa esse expansionem membranarum per materiam seroso pituitosam, & glutinosam. Multas alii Practici in therapeiâ hecticæ sibi formant indicationes, nos verò eò collineavimus, ut, quod planè arduum est, causam, per resolventia, mundificantia, & balsamica, tolleremus, & excedentem corporis calorem debitè temperaremus, exturbatis acribus recrementis per absorbentia, lenia diaphoretica, & diuretica imprimis nitrosa, quæ tamen non usu continuo, sed tum potissimum, cum os siccum est, adhibenda, ac profectò illa multis parasangis famosum Poterii antihecticum post se relinquunt, tandemque dedimus operam, ut corpora vix ossibus hærentia restauraremus emulsionibus ex amygdalis & pineis circa noctem, aliisque analepticis. Vitavimus tamen ineptas illas aquas, ror. majal., pulmon. vitul., ex sangvine suillo, cochleis, ranis *&c.* quâ Cardanus multos se curasse jactat. (q) Electuarium de passulis mire deprædicat Riverius, sed sine causâ. Ex Electuario resumptivo pauci vires recipiunt; Nec titivillitio emerimus syrupum de testudinibus, aliaque hujus furfuris incondita medicamenta. Conf. Ludovic. *Pharmac. p. 46 p. 331 p. 547.* Sudores nocturni non adeo noxii sunt, ut vulgò creditur, nec ad eos inhibendos usi sumus tinctura vitriol. mart. saturnina, quæ sequenti modo commode paratur:

℞. Vitriol. mart. crud. absque pulverisatione Unc. j.
huic affunde aceti super minium infusi Unc. iij.
totidemque spiritus vini uncias, unde emergit intra paucos dies tinctura summè rubicunda. Hâc, inquam, aliisque adstringentibus in hac non facilè sumus usi, (imo ex eodem capite non per omnia satisfecit decoctum Zwelfer. antiphthisicum *in Pharmacop. Reg. p. 60.* ab eo descriptum) sed potius, quando sudores illos animus erat refrænare, elegimus pulveres ex spec. de hyacinth., corall., nitro, qui & in diarrhoeâ egregie expectationi ac votis satisfecerunt. Inter externa remedia, balnea crebra tepidiora, quibus blanda partium externarum relaxatio fit & congestio ad internas impeditur, non minimam locabant operam. Litus quoque & inunctiones dorsi cum oleis rosarum, nymphææ & pingvedinibus humana aliisque, cum ungventis, re-

sum-

(q) conf. *Castig. Grabner. nostra p. 71.*

ſumptivo, roſato *&c.* non contemnendi uſus fuerunt. Ad venæ ſectionis mentionem, in gracilibus ejusmodi corporibus & circumſtantes & ægri trepidant, imò & Medici ipſi; nihilominus nonnulli noſtrûm eam in primo hecticæ gradu celebrarunt, probè ſcientes, quod in ejusmodi corporibus, non rarò major ſangvinis copia reperiatur, quàm in obeſis & turgidis, quod ante Nos in œconomiâ ſuâ rectè notavit Doctiſſ. Charleton.

Inclaruit quoque cura hecticæ per lac, in quam juſto ſeverius Ludovici animadvertit, & non veremur hic cum Celeb. Meibomio *in diſſert. de phthiſis curatione per lac ex §. 27.* aſſeverare; quod *collato morbo, cum ſuo remedio, lacte, facilè pateat, eſſe id in eâ præſtantiſſimum omnibusque intentionibus ſatisfacere, accedente deinde Medicorum omnis ævi lactis uſum in hoc morbo laudantium experientiâ.* Conf. Ephem. Nat. Cur. *Ann. I. obſerv. 19.* Diemerbrock. *Obſ. Med. 30.* Act. Erud. Lipſ. *anno 85. p. 84.* in quâ alicujus Gallici Tractatus de lactis uſu compendium exhibetur. Imo ipſe Clariſſ. Ludovici *p. 514. in pharmac.* fatetur: *ſe reſtituiſſe ſub circumſpecta lactis adhibitione, juvenes è venere, vel vinorum ingurgitatione nimia marcentes & tuſſientes.* Quô ipſo cum Wepfero *in epiſtola ad Verzaſcham*, tacitè agnoſcat, neceſſe eſt, *divini aliquid in lacte latere.* Id tamen iterum extra dubitationis aleam poſitum eſt, quod, quando pulmones duri, ſcirrhoſi ac tuberculis referti ſunt, lac juvare non poſſit; cujus rei exemplum DD. Preuſſius & Helwich in viro cholericæ conſtitutionis, poſt pertinaciſſimam alvi obſtructionem à Medicaſtro & Veterinario quodam draſtico medicamento ſolutam in abſceſſum in regione thoracis incidenti ac poſt illud conſolidatum contabeſcente oblatum fuit. Nam poſtquam is variis remediis, & imprimis etiam decoctis lignorum, cum majori damno, quam emolumento uſus eſſet, ac nihil aliud reſtaret, ad lac, tanquam aſylum confugit, cum audiviſſet ex Martiano, *antiquitus lac fuiſſe ſacram anchoram, & omnium remediorum caput,* & ut tanto liberius huic curæ vacare poſſet, auram Vratislavienſem cum rurali amœniori, & turbas urbis cum quiete Tuſculani alicujus mutavit, juxta præſcriptum D. Helwich, lacte victurus & ita robuſtiores vires acquiſiturus; at verò ſine ullo fructu illud bibit, propter malè affectos pulmones, quod ex gravi & anhelâ etiam in levioris corporis motu, eo quod dura pulmonis apoſtemata dilatationem impedirent, reſpiratione cognoſcere licebat, atque ita brevi poſt fato conceſſit.

Sporadice etiam in Octobri adhuc graſſabantur febres Petechiales, ſicuti puerum quendam, hoc Menſe, eâ affectum, una cum catarrho ſuffocativo, partim bezoardicis, partim laxantibus per epicraſin, & cataplaſmatibus pectorali-

ralibus emollientibus ac resolventibus D. Preussius restituit. Magnam mensium perturbationem in solutis æque ac conjugatis, imò & gravidis hoc tempore offendit D. Pauli. Et his quidem, cùm immoderate fluerent, efficaciter per V. S. occurrit. Visæ etiam sunt mulieres molam excrevisse, *Mola.* & supersunt adhuc nonnullæ, quæ fermè singulis annis molam quandam seu massam informem carneam sine ossibus excludunt, postquam inutile pondus cum magnâ molestiâ sæpè diu gestarunt. Optandum omnino, ut certiora essent molæ signa, quibus non solùm ab hydrope uterino, flatibus, scirrho uteri, sed & à foetu vero discernere eam liceret. Jám verò utplurimùm, quæ molam gestant, omnia signa prægnantis mulieris præ se ferunt, menstrua retinentur, mammæ intumescunt, urget cibi fastidium, nec infrequenter, ut illa apud Bauhinum, vomitibus primis mensibus divexantur, venter indies magis ac magis grandescit, ac os uteri clauditur, cui signo imprægnationis tantum tribuit Panarolus *Pentec. 3 obs. 20 p. 78.* ut signa reliqua omnia incerta, fallacia, & vana principio gestationis dicat. Et quam fallax malorum indicium, à duritie tumoris, ab immobilitate ejus, quod in utero hæret, ac pondere & puncturis, quas Crato in abdomine semper, præsente molâ, sentiri ait, petatur, norunt Practici exercitati, & cùm potissimùm inter hæc molæ signa sit ἀκινησία, quis ignorat exempla molarum itidem sese moventium, annotata tùm ab aliis, tùm à Salmutho? Et quid, si uterus spasmodicè concutiatur, cum molâ premitur, quod aliquando fieri, ipse tactus manifestat, annon facilè talis motus spasmodicùs etiam sagacibus foeminis imponet, ut utero se embryonem gestare credant? Et cùm uterus unà cum Tubis Fallopianis gaudeat suis fibris motricibus, ac præterea cum aliis visceribus, ope nervorum ac membranarum, cohæreat, captû non est difficile, quàm promptè & in consensum motûs rapi, aut alias partes rapere queat, & certitudinem omnem molæ immobilitati ejus innixam, confundere valeat. Circumferuntur etiam alia signa molæ, quibus tamen iterùm tutò acquiescere minimè licet. Verum est, quod molam gestantes, aliquando difficulter trahant spiritum, quòd ex die in diem deterius habeant, in coitu, dolore, subinde etiam lipothymiâ infestentur, corpus marcescat; at verò, qui ex contabescentia corporis illa, lipothymiis, aversatione coitûs, difficultate respirationis &c. statim infert præsentiam molæ, næ! is gravissimè decipitur. In casu itaque tantoperè dubio, Medicum quàm maximè circumspectum esse, æquum est. At in iis, quæ jam antea sæpius ejusmodi rudia indigestaque corpora exclusêre, quales ubique locorum satis frequentes sunt, securius proceditur. Nempè tutò dantur, quæ menses cient, & secundinas foetumque mortuum pellunt, rectè purgantia etiam fortiora ingerun-

P

runtur, & medicamenta ex ſabina, myrrhâ, croco, caſtor. borrace *&c.* uſurpantur, omiſſis vanis illis, teſtibus, inquam, equorum, quos commendat Rolfincius, & fellibus animalium; & parùm ſanè abeſt, quin in cenſum hunc etiam hepar angvillæ Helmontio tantoperè laudatum, referamus. Infuſis uterinis ſua etiam conſtat laus, ut & ſternutatoriis. Externè balnea & inſeſſus ex emollientibus & pellentibus adhibentur *&c.* Iis, quæ magis depuduère etiam peſſus, modò non nimis ſint acres, & vaginam excorient, admoventur. Nos ferè ita progreſſi ſumus: Cùm aliquid ſangvinis ex mulieribus ſtillaſſet, quod utplurimùm fit non ſine deliquiis & anxietatibus, portionem illam ſangvinis inſpeximus, & affuſâ tepidâ examinavimus, ut tantò rectius cognoſceremus, an fibroſæ aut lacinioſæ partes excretæ eſſent; His ita cognitis, ulteriùs perpendimus, an aliqui conatus excernendi ſarcinam uteri ſenſibus ſeſe objicerent, & ſi vel inquietudo, vel aliæ circumſtantiæ de eo conatu nos redderent certiores. Primò omnium corroborantibus uſi ſumus, aqu. cinamom., meliſſ. c., balſam., embryon., dominar. mynſ., tinct. corallor., confect. alkerm. incompl. *&c.* hisque non ſufficientibus, progreſſi ſumus ad pellentia, pulverem Auguſtan. borrac. venet., trochiſc. de Myrrh., ſpecif. cephal. D. M. quæ debitè remiſcuimus, ac majorem iis vim à volatilibus ſalibus & ol. deſtill. cinamom., caryophyll., ſabin. *&c.* fœnerati ſumus, ac in aqu. artemiſ. puleg., origan. montan. *&c.* ejusmodi pulveres exhibuimus. Externæ partes inunctæ ol. ſcorpion., lil. alb., amygd. d., cheiri *&c.* aquam etiam calidam ſellæ ſupponi juſſimus, ac ſi neque hæc operæ facerent pretium, præter ſternutatoria etiam aliquando infuſa ex uterinis & purgantibus propinavimus. Chirurgiæ auxilium rarius à noſtris imploratur, atque hinc apud nos ferè ignota ratio extrahendi coagulum iſtud tùm per pedem Gryphii à Paræo *l. 23 c. 35.* quàm forcipem dentatum ab Hildano *Cent. 2 obſ. 52.* commendatum. Et ſanè, ut optimè Primeroſius, *temerè chirurgiâ non eſt utendum, nam niſi mola ab utero & ligamentis laxata & divulſa fuerit, ac ad os uteri declinet, per inſtrumenta illa chirurgica facile noxa utero inferri, isque lacerari, ac diſtorqueri poteſt.* Edita mola, ut vulneratas tractavimus. Semper tamen in memori fuit pectore aurea illa Ballonii regula *ex lib. 1. Epidemior.* & *Ephemerid. p. m. 57. cum falſum germen excuſſum eſt, ne quieſcas, donec pro comperto habeas, num aliud reſtet.* Ibidemque providè monitum eſt, ne in hoc metu obſtetrices adſtringentibus utantur. Et licet uterus onere ſuo, per rejectionem ingentium grumorum, ſemel liberatus ſit, frequenter tamen, poſt menſes, novus labor, ad deonerandum uterum, redit. Non ſoli ſanè Platero oblatum exemplum Nobilis fæminæ, ſingulis anni quadrantibus, molam enitentis,

tis, sed & hodie frequenter aliis Practicis, atque hinc meminimus, quæsitum ex nobis, quomodo mola præcaveri possit? Provide in hâc re nos gessimus & multa fecimus nostra ex consilio doctissimo Lentilii *lib. 2 Miscellan. Med. Practic. Tripartit. p. 530.* neque tamen nobismet ipsis satisfecimus, quia veræ molarum origines nondum ita evolutæ sunt, ut nulla supersit de iis dubitandi occasio. Magna cum probabilitate asseritur, quod generatio molæ eadem fermè, quæ polypi, quòd *ex stagnante sangvine serosum diffluat, aut abeat cum parte magis fluida ipsius sangvinis, fibrosum vero restitet cum mucoso, novis accessionibus, novi accrescant lobi, calor vero superficiei inducat tunicas.* At totum hoc non exhaurit. Nos, cum in Republica literariâ liberæ debeant esse voces, læsi, aut sauciaci uteri fructus, carneas illas excrescentias, hoc est, molas, tam diu credemus, quoad rectiora fuerimus edocti ab aliis. Inter omnes enim hujus negotii circumstantias, illa est cumprimis notabilis, quod fœcundæ sint uteri molarum matres, quæ vel abortivêre, (ferè enim plus negotii abortus, quam maturus partus exhibet) vel laborioso partu defunctæ sunt, vel in sævas obstetricum imperitarum manus inciderunt. Virginum molæ sunt aut nugacium figmenta, aut sane massa sangvinea in aqua utplurimum dissolubilis, nisi fibris sangvinis robustioribus conglutinentur, ac de ejus generis molis Horstius, Lindanus, Hœferus aliique ex Medicis, qui molas à virginibus edi posse concedunt, lóqui potissimum videntur, quæ tamen & ipsæ ruptorum inflammati & exulcerati uteri, vasorum quorundam, venerearumque phantasiarum partus sunt, adeò, ut in prophylaxi nihil agatur, nisi ad læsum uterum oculi convertantur.

Occasione molarum, antequam ad Novembrim progrediamur, verbo monemus, quod in metu abortûs earum, quæ jam antea fœtum immaturum excluserunt, præprimis cum conceptio mox post abortum facta est, non tàm cogitandum sit, quòd alias ordinariò Medici faciunt, quomodo impendens abortus inhiberi queat, sed severiori ac exactâ trutinâ expendendum, an inhiberi debeat. Atque hinc à vehementioribus adstringentibus seriò dehortamur, cum non desint exempla, ubi per adstringentia ejusmodi miseræ ad molæ gestationem perpetuam quasi damnatæ sunt.

In Novembri D. Preussius in puella quadam prolapsum intestini recti notabilem in Orphanotrophio curavit. Prominebat illud ad 5 digitos transversos per duas septimanas, tandemque sponte tunica interior sphacelata decessit, & reliqua intestini substantia iterum in naturalem situm reducta est, egregiam opem præstante linimento ex mucilag. semin. frigid., lythargyrio, oleoque amygd. d. parato, atque hoc pacto puella integræ sanitati restituta est.

Hydrops Ascites. Aliquot Afcitici etiam noftram flagitarunt opem, ac requirit gravitas morbi etiam alio tempore ftragem edentis, ut ejus hiftoriam aliquanto diligentius enarremus. Noftri, antequam evidentiora hydropis figna præfto funt, gravitate quâdam & anguftiâ, circa præcordia, ac tenfione in hypochondriis afficiuntur. (*s*) Deinde difficultas refpirationis in motu corporis & afcenfu fcalarum iis graviter molefta eft. Quando verò circa mediam noctem, chylus, finita concoctione, cum fangvine mifcetur, non tantum dolore, cardialgiæ analogo, torquentur, fed & tàm ægrè fpiritum trahunt, ut prope à fuffocationis periculo abfint; Et cum hoc fit, in procinctu tumor eft, & fingulis quafi diebus abdomen fenfim intumefcit ac diftenditur, ac ante notabilem ventris tumorem, impulfo abdomine aut corpore, in alterutrum latus provoluto, murmur & humoris fluctuationem interdum percipiunt. Quibus tandem fuccedit fæpè ftupendus abdominis tumor, & tùm omninò notæ, quibus Afcites dignofcitur, funt vifu, tactu & auditu facillimæ, ut loquitur Aretæus *lib. 2 de morb. diuturn. cap. 1.* (*t*) Tumor verò non unius generis eft, interdum in uno tantum latere cernitur, interdum in utroque, & quidem ita, ut venter quafi in duas partes divifus videatur, aut quafi duos facculos appenfos habeat, interdùm verò æqualiter diftenditur ab hypochondriis ad pubem usque coftarumque fines & extremitates extrorfum pelluntur. Hic verò tumor, quando Afcitici recti funt, verfus inferiora magis vergit, quando verò decumbunt in latere, aqua volvitur ad latus illud, in quo cubant, cùm verò fupini dormiunt, fummus ventris vertex collabitur. Præter hanc abdominis diftenfionem, morbo protracto, etiam œdematofus in dorfo tumor exfurgit. Non folus autem venter, fed & pedes & fcrotum intumefcunt, licet aliquando à naturali conftitutione non recedant. Interdum verò intumefcentia pedum præcedit, illorumque, ut accuratè Platerus, infimam fedem eminentiorem, deinde eam, quæ in ambitu malleolorum exiftit, primum replet, inde fenfim ad genu usque & ulterius extenditur, maximè in humiliori femorum fede ampliusque excrefcit interdiu fedente, aut eunte, ægro, decrefcit verò nonnihil eo recumbente noctu, impreffumque in hoc tumore aliquandiu remanet veftigium, qui, ubi admodum diftentus eft, fplendere & pellucidus non nihil effe videtur. Poftmodum aqua in fcrotum ex abdomine per procefsûs peritonæi quoque delabitur, illud fæpe ad magnitudinem ftupendam diftendit, imò vidimus totum colem tortuofum & translucidum, naturalem craffitiem longè excedentem, aquâ ex vicinis ingvinis partibus fefe inter cutem & carnem penis infinuante. Superiores partes in-

terea

(*s*) conf. *Caftigat. Noftræ Græbner. p. 72.* (*t*) conf. *Caftigat. Noftræ Græbnerian. p. 74.*

terea exarescunt, ac veluti liquescunt, ut sola cutis, tendines, membranæ & ligamenta vix ossibus hæreant, nisi quod aliquando facies aliquo modo intumescat. Celeberr. Wedelius *in Excercit. Semiotico-Pathologic. p. 138. facies,* inquit, *ut in cachexiâ se habet, ictericum quid sæpè præ se ferens.* Aretæus vultui pallorem inesse docet. Aëtius autem tribuit hydropicis colorem ex viridi albicantem. D. Grassius & Helwich, hydropicam intense rubicundam tractarunt. Præterea adest in corpore lassitudo & torpor, non rarò etiam dolor, ab initio quidem in imo ventre, & coxis, in morbi progressu vero circa laterum inanitates & spinæ musculos, imò non rarò ad jugulum & mammas usque se diffundit. Nonnullis pruritus est molestissimus, aliis scabies infesta est, nonnulli erysipelate infestantur. Aliis maculæ in cruribus & fere mortem denunciant, ut compertum est D. Grassio & Pauli. Pedes tumidi plerùmque frigent & albent. Ex iis aliquando transsudat aqua salsa cum intertrigine non sine discrimine gangrænæ. Tales scaturigines aquæ etiam alibi in corpore cernuntur. Uberior verò quantitas ex umbilico dehiscente effundi solet. Nec infrequenter hæmorrhagiâ ascitici vexantur. Accedit ad cumulum malorum etiam continua & lenta febris, sub vesperam potissimum, manifestius se prodens, quæ satis vehemens est, cùm hydrops morbos acutos ac viscerum inflammationes sequitur. Pulsus ordinario est parvus, mollis & subdurus, cum aliquâ tensione. Præter hæc etiam alia symptomata hunc morbum stipant, nimirum sitis intensa, quam licet bibendo sedent, statim tamen denuo affligit, & si hic suis hydropici obsequantur desideriis, tumor abdominis magis magisque excrescit. Nam verè Horatius cecinit, quod crescat indulgens sibi dirus hydrops. Licet verò multum bibatur, urina tamen plerumque per pauca mejitur, & ea modo tenuis est & aquosa, modo crassa, lixiviosa & rubicunda. Difficulter quoque sudant Hydropici. Et licet Smetius sudorem hydopricis supervenientem bonum esse dicat, fuit tamen, ubi potius cum Avicenna eum laboriosam diceres ægritudinem. Alvus aliquando sese rectè habet, interdum verò segnior est, quod ex Hippocratis aliorùmque doctrina læsi hepatis indicium existit. Adest etiam nimium alvi profluvium, & inter initia, quando sine cruditate est, spem recuperandæ sanitatis facit, sub finem verò & cum viscera læsa sunt, mortem brevi secuturam præsagit. Scybala alvi magis ferè cineritia sunt. Sub primum hydropis ingressum si vomitus superveniat, quod aliquando fit, is utilis esse solet, ac memorabile hujus rei paradigma legere est in Marcelli Donati *Histor. mirab. lib. 4. c. 21.* sed grave periculum ex vomitibus, cum vires dejectæ sunt, & tanto magis, si illi sangvinei sunt, quales vidit Ballonius, instat. Ex præcipuis symptomatibus

tibus inter tria illa à Sydenhamio allegata, est dyspnœa, & sanè verum est, quod ferè semper hydropem comitetur. D. Pauli & Helwich curæ suæ commissam habuerunt fœminam nobilem, quæ post puerperium incidit in ascitem & ex eo defuncta est, abdomine in magnitudinem stupendam propter incredibilem aquæ quantitatem post mortem eductam, distento; hæc tamen nullum incommodum circa respirationem, etiam ultimis vitæ diebus passa fuit. Appetitus, quod penè exciderat, plerumque deficit, imò hydropici nonnulli ad ciborum mentionem nausea tentantur, simul ac verò aliquid cibi modici saltem, & non flatulenti assumserunt, inflantur & ructus ac distensiones patiuntur, magnâque præcordiorum anxietate premuntur, cujus rei luculentum exemplum à Schenckio *l. 3 observ. Med.* recitatur. Ulterius aut tussis sicca & rauca affligit, aut inane tussiendi desiderium excruciat. Sociantur etiam vertigo, convulsiones, epilepsia, & in junioribus etiam major capitis magnitudo; ut de palpitatione cordis, podagrâ, ictero, non raro cum tumore ascitico complicatis, nihil dicamus. Quidam somnolenti admodum sunt, nonnulli vero vigiliis molestissimis enervantur. Plerumque experientiæ respondent Prognostica illa Hippocrat. *ex lib. 2 prædiction.* quæ Cælsus *lib. 2 c. 8.* latine ita effert: *Aqua inter cutem minimè terribilis est, quæ nullo antecedente morbo cœpit, deinde quæ longo morbo supervenit. Utique si firma viscera sunt, si spiritus facilis, si nullus dolor, si sine calore corpus est, æqualiterque in extremis partibus macrum est, si venter mollis, si nulla tussis, nulla sitis, si lingva, ne per somnium quidem, inarescit, si cibi cupiditas est, si venter medicamentis movetur, si per se excernit mollia & figurata, si extenuatur, si urina, & vini mutatione, & epotis aliquibus medicamentis mutatur, si corpus sine lassitudine est, morbum facilè sustinet. Siquidem in quo hæc omnia sunt, iis ex toto tutus est, in quo plura ex his insunt, is in bonâ spe est.* Hactenus Ille. Aqua, quæ in abdomine dissecto post mortem reperitur, non unius generis est, sed ut cum Meibomio loquamur, aliquando observatur planè liquida, aqueo tantum colore, sine sapore; Interdum mucilaginosi quid habet, & igni admota, in gelatinam abit. Sæpius autem ad flavum nonnihil inclinat, urinæ naturali similis vel lixivio, non colore tantum sed etiam sapore, quandoque viridis conspecta fuit, & spumavit quoque. Interdum verò materia adest, in stupenda quantitate melli liquidiori aut syrupo dilutiori similis. Ubi quidem obscurum minimè est, quod hæc aquosa colluvies sit vel è seri laudabilis seu humoris lymphatici, aut etiam ipsius chyli, vel seri excrementitii prosapiâ. Prioris censûs est illa mucilaginosa & gelatinosa, posterioris autem generis lixiviosa ista *&c.* Non tantùm autem gelatinosa illa textura de scaturigine vel origine

istius testatur, sed hoc quàm maximè, quod corporis reliquæ partes contabescant, hæc enim contabescentia evidens præbet documentum, partes illas emarcescentes substantiâ alibili privari, eamque alibi in cavitate quâdam deponi, & hoc modo tabescentibus subtrahi. Nec est dubitandum, quin hydrops subito ob enormem in diætâ commissum errorem cum extravasatione chyli conjunctus sit, nam hoc dulcedo & suavitas materiæ stagnantis extra controversiam ponunt. Quòd verò & serum excrementitium, motu ejus turbato, hydropem producat, loquuntur exempla apud Plater. *l. 3 c. 3.* Holler. *l. 1 de morb. intern. c. 39.* Dodonæum *observ. 34.* In hydropico Harlemensi post mortem dissecto deprehensus est ren sinister totus in putrilaginem abiisse, dexter ureter calculo obstructus, atque adeò urinam in abdomen sese effudisse, teste Clariss. Borrichio *Cent. 4 epist. Med. ep. 17 p. 76.* Quod insensibilis transpiratio quoque cohibita ad hydropem disponat, evincit exemplum apud Blanckardum *Cent. 1 obs. 19.* Magis in hâc sententiâ confirmabitur, qui perpenderit, nobiliorum in hydrope viscerum atonias, obstructiones, corrugationes, indu rationes scirrosas, exulcerationes, fissuras aliasque corruptelas, quibus motus lymphæ ad profusionem hydropicam usque impeditur; qui consideraverit vasorum laxitatem, rupturas *&c.* & ab altera parte excretoriorum, præprimis autem viarum urinariarum læsiones & vitia. Pleni sunt Practicorum libri de morbosis viscerum constitutionibus, ex quibus multa, singulari diligentia, congessit quondam Celeberr. Conring. *in disp. de hydrope Ascite à §. 35. usque ad 39.* diligentissimus Theophil. Bonetus *in Sepulchreto l. 3 sect. 21 à p. 1033.* aliique pro lubitu consulendi. Hæremus verò adhuc dubii, quasnam satis frequentis apud nos hydropis causas procatarcticas nominare fas sit. Aliquid confert aër crassior, & crudioribus particulis gravis, dum poros occludit, liberam transpirationem impedit, & serum in corpore auget. Magis adhuc ad hydropem disponunt cibi flatulenti & crudi, quibus non pauci delectantur. Fructus horræi malè audiunt apud Ægidium Euth. *in agonism. de hydrop. p. 38.* Allii esum etiam noxium esse, credit Tulpius *lib. 2 obs. c. 35.* Omnium verò maximè, nisi prorsus fallimur, abusus generosi vini (vid. Aristot. *l. 3 problem. 5.*) & cumprimis spiritus ex eo, ac frugibus parati, qui si aromatibus acuentur, aqua vitæ, cùm rectius aquæ mortis dicerentur, jejuno ventriculo, intemperanter haustæ, in Ascitem præcipitant. Hæc fundi nostri calamitas est, hinc illæ lachrymæ. Atque utriusque ferè sexûs delitiæ sunt, & privatim apud mulieres, variâ arte certatim confici solent, ut cum Listero *Exercit. Med. de Hydrop. p. 3.* loquamur. Nimirum internas ventriculi fibras sive villos, spiritus hi exedunt, ipsumque viscus inflammant,

un-

unde chylus crudus & lentus conficitur. Hoc modo rem habere, ostendit usus spiritus vini Chirurgicus, quando ad luxuriantem in vulneribus carnem depascendam ab artificibus adhibetur. Sæpè sanè attoniti stupuimus, quomodo in tantâ hi spiritus quantitate ingurgitentur, cùm illo tempore, quo ex libris Arabum apud Mutinenses, modus eorum ex vino corrupto conficiendi, ad medicamenta ejus ministerio paranda, innotuisset, vix ultra guttam biberetur. Non diu verò intra hos terminos hominum intemperantia sese continuit, fomitem subministrante avaritiâ. *Erat scilicet aliquando per totam Italiam copiosissimus vini proventus, ut Mutinensium vinorum, quæ Venetis vendi solebant, cum debiliora cæteris essent, nec emptores invenirent, bona pars corrumperetur. Hinc Mutinenses aquam vitæ ex iis destillabant, quibus vina, nondum corrupta, sed quæ vendi non poterant, miscuerant, atque ut majori copiâ conficerent, bis stillatam, non sine lucro vendiderunt. Veneti, cum intelligerent, metallorum fossores in Germaniâ potu tali indigere, qui vigorem & calorem corporis conservaret, venalem illis potum mittentes, magnum inde quæstum confecerunt. Mutinenses posteà majori copia, cum vino abundarent, aquam vitæ stillarunt, cum bonorum vinorum pretium ex eo crescere viderent,* ut narrat Alexand. Tassonus, *Pensieri diversi l. 10 c. 26.* & ex eo Celeberr. Morhofius *in epist. ad Clar. Langelottum de Metall. transmutat. sect. 11.* Dum verò passim in circulis & familiaribus colloquiis ingentes pateræ circumferuntur, quotusquisque est, qui cum Callisthene respondeat: *Nolo bibere, ut Æsculapio indigeam?* Aquas palustres & stabiles Hippocrates de aer. aqu. & loc. itidem culpat. Nec minus etiam suum confert symbolum hoc, quod nostri satis sint incuriosi & negligentes circa excernenda & retinenda, atque non adeo raro fiat, ut excernenda è corpore diu satis retineantur, & retinenda in magna quantitate excernantur. D. Pauli & Helwich nuper habuerunt exemplum dispositionis hæreditariæ ad Ascitem in fœminâ, adeo nati paternorum malorum sunt hæredes, atque sic patrum in natos veniunt cum semine morbi! Præterea cum apud nos sit tanta Medicastrorum multitudo, quanta Romæ muscarum, cùm maximè calet, dissimulare minimè possumus, nos in eâ esse opinione, quod per præposteram febrium, dysenteriæ, diarrhææ, cœliacæ affectionis curam ab illis, qui, illotis manibus, sacra Medicinæ tractant, non pauci in hydropem conjiciantur. Nam inde sanè est, quod æquè frequenter apud nos & fœminæ & viri, secus ac apud Anglos fit, teste Sydenhamio in libro de hydrope, laborent, & nulla fere ætas sit, quæ non huic malo obnoxia vivat. Illud tamen multiplici experientia confirmatum est, quod facilius in hunc affectum ruant, qui calidioris & siccioris sunt constitutionis. Ipse Medicorum

Prin-

Princeps Hippocrates in Coacis, non obſcure inſinuat, *biliofis accidere hydropes*, id quod & Fernelius paſſim in conſiliis, & omnium diligentiſſime Guarinonius notavit.

In curatione primo ad continentem tumoris aſcitici cauſam, aquam in cavitate abdominis, p. n. contentam, reſpeximus, eamque evacuare ſumus conati, deinde in illo occupati fuimus, ut cauſam, ob quam aquea hæc colluvies in abdomine collecta eſt, & unde adhuc in cavum depluit, tolleremus. Et tantò diligentius enitendum eſt, ut aqua illa educatur, quia non tantum magnæ moleſtiæ ab illâ ægris inferuntur, vis medicamentorum infringitur, viſcerum tonus deſtruitur, ſed & quia jam corruptelam paſſa eſt, nec ulla apparet ratio, quâ iterum in vaſa reduci queat; ~~accedit~~ vero & hoc, quod ipſa natura nobis hâc in eductione præeat ſæpè per largam diarrhæam, umbilicum ruptum, veſiculas excitatas in pede, ſerum è corpore effundens, ac ægrum liberans. Quem in finem in principio morbi, dum ægri adhuc eſſent εὐσπλαγχνοι, paracenthesin aliquando rarius tamen inſtituimus. Cenſemus autem abdomen eſſe aperiendum acu ſubtili, tereti, cannulam exilem ſubintranti, vel ſolâ cannula ex argento aut chalybe ad latera perforatâ, & acumen ex chalybe cannulæ ferruminatum habente, quibus pungitur abdomen & aqua educitur, quod inventum Thouvenotio debetur. Ad illam enim viſceribus læſis & viribus morbi diuturnitate attritis, inteſtinisque corruptis, ſeſe accingere, propemodum eſt gladium jugulo admovere, nam & gangræna in parte eâ, in qua ſectio facta eſt, conſequi ſolet, notante Ballonio *2 epidemic. p. 203.* & Thom. Fieno *Chirurg. tract. 6 cap. 2.* & licet hæc non ſequatur, paulò poſt tamen fere vitâ excedunt. Non neſcii ſumus, quod ſcarificationes, veſicatoria, ſetacea, ſcroti perforatio & uſtio, aliquando uſum præſtent, & ſcarificationem Collegæ noſtro D. Acolutho feliciter ceſſiſſe in molitore, probè recordamur; tutius tamen fere, ne gangræna aut ſphacelus excitetur, hæc omnia omittuntur. In morbo confirmato ob reſpirationis difficultatem, nulli etiam fuerimus Auctores, ut emetica, cum Sydenhamio Aſciticis ad educendam ſeroſam colluviem, promiſcuè propinet, quàm difficillimè enim vomunt, quia forte muſculi abdominis nimis tenſi, cooperari labori debite non poſſunt. Aliquando tamen vomitionibus magna aquæ quantitas effuſa eſt, & ægri convaluêre, ut ille apud Foreſt. *lib. 19 obſ. 32.* ac Liſterus à Magiſterio veneris, ſucco ebuli, & elaterio, vomitum notavit cum euphoria in ægris 6. 7. 8. 9. 10. 13. 14. Tentari rectiùs ergò poterit eductio ſtagnantis aquæ per diuretica, reſolventia, aperientia, diaphoretica & diſcutientia. Equidem tenue ſatis eſt auxilium, quod poſteriora, tùm interna e. g. decoctum lignorum, tùm externa, ut balneum

Laconicum, præſtant: Et facilè fieri poteſt,ut calidiora ejusmodi medicamenta, majores viſcerum obſtructiones inducant, quod incommodum etiam Platero cognitum fuit. Interim, quia ipſos poros quodammodo aperiunt, locum aliquando invenerunt,præprimis minus calida, & ſine regimine data, niſi quis malit frictionibus eadem intentione uti. Experientia docuit, quod ex uſu diureticorum interdum abdomen detumuerit; ſic mulierem hydropicam per urinæ fluxum ſanari vidit Rondeletius *c.36. Method. curand.morb.lib. 2.* Ex pulvere bufonum, ab uxore ſibi dato, maritus, magnam aquæ copiam per vias urinarias exoneravit, & liberatus eſt, teſte Sollenandr. *ſect.5 conſ. 15 §. 19.* & Wiero *l.3. de præſtigiis dæmon. c.35.* Nos itaque, ſine anxio examine, quomodò ex abdominis cavitate per veſicam exterminari poſſit, diuretica reliquis medicamentis interpolavimus. Ex his elegimus potiſſimùm lixivia ex ſalibus alkaliſatis vegetabilium, ac in hoc imitati Mynſicht & Welſchium ſumus. Tartari crudi efficaciam laudat D. Oehmb. Succus petroſelini itidem prodeſt. In ſalvià agreſti, ſeu montana ſpecificam illam vim à Mayerne laudatam deprehendere minimè potuimus, eam tamen nihilominus cum aliis, linariâ,daucô,geniſtâ, bacc. juniper. cynosbat. *&c.* vino infudimus. Nitroſa omnium fermè ſunt optima, quod ſimul etiam ſitim ſedent; maximè in illâ hydropis ſpecie, quæ febrim conjunctam habet; nam tum calidiora illa grave afferunt damnum. Eſt etiam, ubi tuto millepedes, lumbricos terreſtres, & ipſas cantharides ſub debità circumſpectione, adhibeas. Ingenue confitetur Bartholinus *cent. 4 epiſt. 14.* quod variis ſalibus, lixiviis, decoctis, aquis, pulveribus, hydropicorum aquas per vias urinæ aliquoties tentaverit educere, ſed non niſi ſemel in juvenculâ ſucceſſerit.

Summa præcipuè ſpes eſt in hydragogis, & certum eſt,quòd rarò admodum ſine his hydropici reſtituantur. Inter initia lenibus, crebrius repetitis, quibus mercurium d., non ſine causâ, à Mayerne laudatum, admiſcuimus, agimus, deinde ad fortiora deſcendimus. Nobis ex his in uſu ſunt reſina gialap., G. Gotte ſ. de Peru ad gr. IIX. c. ol. deſtill. caryophyll. & mucilag. tragac. in form. pilul. D. Graſſius & Helwich ad 14. gr. hydropicæ dederunt ſine ullo ferè effectu. Nec elaterium tantum præſtat apud nos, quantum ei Liſterus ac alii tribuunt, perfrequenter illud adhibuimus nullo ferè cum fructu. Aliquantò eſt efficacius Euphorbium c. cortice frangulæ, extractis balſamicis, in doſi moderatiſſima exhibitum. Iridis ſuccus, quo vulgus noſtrum utitur, fauces adurit. Luna hydragoga, in cujus laudem & Angelus Sala, & Illuſtris Boyle *de utilit. Philoſoph. experiment.* & Williſius, multa ſcribunt, non implet ſemper ſpem tantis elogiis de ſe concitatam. At vero minimè hæc

dra-

drastica conveniunt malè constitutis internis visceribus, nam, cum præsentissimo damno exhibentur iis, qui vel phthisi laborant, vel alià viscerum labe, aut morbo propemodùm consumpti sunt. Hominibus tenuioris texturæ ac fœminis etiam, utplurimùm nocent. Et sanè, si candidè verum fateri volumus, non possumus non subscribere fere ex toto Clar. Volckammero Nostro, qui *Decad. I. ann.9 in Schol. p. 65.* hâc censurâ hydragoga perstringit, quod sint *tantæ violentiæ, quæ sanum è statu suo, in morbum, vel ipsam mortem deturbare valeant, & venenis potius quàm salutaribus pharmacis annumeranda sint.* Eò fere magis miramur, quod drastica ejusmodi sub nomine arcanorum, ab hominibus extra pomœria nostræ artis constitutis, impunè & arroganter, sub spe certissimi ac infallibilis successûs, miseris obtrudantur. Rariora robustioris naturæ exempla, quibus è voto successit talis temeritas, confirmatos reddit hos empyricos & agyrtas, qui ægrotantium animas mercari didicerunt, ut optimè iterùm Volckammerus Noster *loc. cit.* In eo vero tonsoriam stupiditatem, & anicularum fatuitatem superant suffeni illi blaterones, quod curam omnem hydropis, solâ evacuatione, per ejusmodi drastica absolvi contendant. O pecora æternùm à nostris sacris arcenda! an his vasorum lacteorum lymphaticorumque rupturam consolidabitis? an viscerum obstructiones, scirrhos, putrilaginem, purgantibus emendabitis? Unde fando audivistis, quòd catharticis seri extravasationes avertantur, & lympha extra vasa stagnans ad canales suos reducatur? An ergo viscera aquæ immersa, & ad soliditatem coriaceam semicocta, vel pure & tabo diffluentia, nihil nisi purgantia vehementiora, ut in statum naturalem reducantur, requirunt? Tantus est horum hominum & stupor, & quæ hujus germana est, arrogantia, ac bruta temeritas, ut non monitis salubribus, quæ alto contemnunt supercilio, ad frugem reduci possint, sed mulctis, carceribus, à perdendis hominibus maturè avocari mereantur. Infamia patrant latrocinia, quoties hi suis vehementissimis purgantibus, mulieres ex mensium suppressione, hydropicas, quas deobstruentibus à sarcina hâc liberare nobis mos est, tractant, quoties ab alio morbo, vix leviter, respirantes, suis secretis (nugis nugacissimis) torquent, cum iis cordati Medici digestivis & aperientibus subvenire possent.

Nos ergo scientes, quod sublatâ etiam aquâ, non tamen Ascites statim curatus sit, nam flebili experientia scimus, quod intra nycthemeron aut paucos dies, perpetuâ scaturigine ad cavitatem abdominis serum confluat, quod laboriosè intra multos inde evacuatum, hinc ad causam, ob quam serum collectum fuit, & propterea stomacho, cujus tonus omnino conservandus, diebus à purgatione vacuis, succurrimus; reliquis etiam visceribus mederi conati

ſumus aperientibus & appropriatis, ac vel inflammationi, vel ſcirrho viſcerum debitis remediis. Imò non raro ab alterantibus cachecticis ſubinde & martialibus curam auſpicati ſumus. Mercurialia his quoque ſociavimus, nec enim vanum eſt, quod alicubi tradit D. Michaël, quendam hydropicum mercurio d. & bezoard. martiali ſanatum eſſe. Interpoſuimus antiſcorbutica & antihypochondriaca, quæ ſubtili acrimoniâ viſcera extergunt, ac in uſu etiam nobis fuit Wedelii miſtura antihydropica. Tandem fecimus acceſſum ad purgantia, modo leniora, modò paulò fortiora. Diureticis uſi ſumus, cum urinæ eſſent aquoſiores, nam tùm prorsùs ſalia lixivioſa eximii usûs ſunt. Interpolavimus roborantia, & alia attenuantia, ac viſcoſitatem reſolventia, ex rad. ari, helen., bardan., petaſitid., irid. flor. herb. capill. vener., abſinth., cent. min., ac carminativ., diaphoretica ex rob. ebuli, ſambuc. ac bez. martial. itidem aliquando data. Externa & topica non neglecta fuêre. Nec tamen magnus eſt hydropicorum numerus, qui ſollicita noſtra curâ fuerunt à nobis liberati, & ſingulari Dei benignitati potius in his quoque, qui evasêre, auxilium & ſublevationem tribuimus, quam medicamentorum viribus, cum Valeriolâ *l. 1 obſ. 2.* narrante, quomodo aſcitica uxor, congruis à ſe præſidiis, reſtituta. Quod nec Aretæum fugit *lib. 2 de cauſ. & ſign. diuturn. morbor.*, ita ſcribentem: *Ab hydrope perpauci liberantur, idque felicitate quâdam & DEorum potiùs, quàm artis auxilio*; manebitque in ævum omne inconcuſſum illud Hippocrat. *de intern. affect. t. 27. Morbus gravis eſt hydrops & pauci hunc effugiunt.* Et hoc Græci omnes fatentur, qui ipſorum candor non debuiſſet à Cardano *ad prognoſtic. 1 lib. 2 Hippocrat.* ſuggillari.

Sed quid de V. S. in hydrope ſentiendum? Eam prorſus rejicit Ægidius Euth. *in agon. de hydrope*, ſed frivolis prorſus ex rationibus, dum *p. 116.* ita argumentatur: *V. S. rejicio ἀφόβως, quoniam homo I. ad Corinth. 3 v. 16. 17. templum Dei eſt, ſpiritusque Dei habitat in eo: ſi quis autem templum Dei violaverit, diſperget illum Deus &c.* Eam contra neceſſariam exiſtimat Proſper Martianus *in Comment. de rat. vict. acutor. p. 327. Si ſpirandi adſit difficultas, tempus æſtivum ſit, ætas ægrotantis vigeat, & virium robur.* Et ut dubium, quod facile alicui circa difficultatem reſpirationis occurrere poterat, diluat, ita pergit: *Spirandi difficultas in hydrope duplici de causâ contingere poteſt, vel propter copiam aquæ, ventrem inferiorem replentis, quæ diaphragma comprimendo, ejus liberum motum impediat, vel ob tumorem hypochondriorum eôdem modo ſeptum transverſum comprimentem. In primo caſu, nullo modo convenit V. S.; in altero autem ex mente ejus locum habet.* Doctiſſ. Sponius *in aphoriſmis novis p. m. 367.* docet, *quod in praxi occurrat ſpe-*

cies

cies hydropis, quæ largo potu, sero lactis, sangvinis missione feliciter tollatur, contrà vero solitis alias artibus exacerbetur. Provocat & ad experientiam propriam, dum porrò ita loquitur: *Vidimus hydropem viginti curatum V.S., qui ab exhibitis hydragogis & diureticis cujusvis generis, magis ac magis intumuerat.* In numero horum, qui V. S. in hydrope commendant, est etiam Leonardus Botallus *in lib. de Curat. per sangv. mission. cap. 15.* Nam ex ejus sententiâ, primus ac præcipuus scopus, imminentis hydropis vitandi aut inchoantis, seu jam concepti curandi est penes ea auxilia, quæ inutilem sangvinis multitudinem imminuunt; conf. *p. 214. & seqq. in operib.* & ante hos omnes in hâc opinione fuit Hippocrates & Galenus, hujus hæc sunt *in cap. 5.* adversus Erasistrat. *d. V. S. c. 5. sæpè spasmum, hydropemque sangvinis evacuatione sum medicatus.* Ast verò in nostris locis, ubi hydrops fere semper est soboles depauperati sangvinis, diminuti caloris, corruptelæ viscerum, ac ruptionis vasorum lymphaticorum, V. S. cum summo periculo ægrotantium celebratur, ac apud illas fœminas, quæ ex suppressione mensium, aut viros, qui impedito fluxu hæmorrhoidum in ascitem labuntur, non nisi inter initia cum successu vena pertunditur.

Eodem mense variolæ infantibus erant infestæ. Eas comitabantur aphthæ ac tussis pertinacissima. Adultos febres continuæ cum levi rigore, æstu mitiori, dolore capitis & pleuræ, lumborum & artuum infestabant, sub finem verò notante D. Grassio in remittentes mutabantur, ac diarrhæis quasi criticis, non tamen sine omnibus torminibus, finiebantur. Fœminis solitò frequentius hæmorrhagiæ uteri erant molestæ. Longè autem communissima erant apostemata ac ulcera. Ac sæpè sanè quasi manu palpavimus, quod in activioribus natura materiam p. n. è massâ sangvineâ ad ignobiliores partes protruserit, & excitato ibidem tumore, quem ἀπόστασιν Hippocrates passim vocat, id quod visceribus noxam certò allaturum fuerat, cum corrosione partis, quam collectio ejusmodi occupat, è corpore proscripserit. Non tantùm autem hoc tempore callosa, varicosa, & sinuosa, ac cum carie ossium conjuncta, aut quæ circa articulos erant, aut partes glandulosas, membranosas obsidebant, ulcera, Chirurgis crucem figebant, sed & alia benigniora in iis etiam corporibus, quæ cacochymicis humoribus non adeo turgebant, aut ex cachexiâ langvebant, difficulter curabantur. Nam & symptomata, singulis autumnis, plura eaque graviora, curam alio tempore facilem, plerumque reddunt difficiliorem.

At verò ordo requirit, ut tandem etiam ad Decembrem festinemus. In eo à nobis spectati in hypochondriacis ac minimè raro in mulieribus hysteri-

cis, tumores circa latus ſiniſtrum. Non paucos miſeros vidimus, in quibus ejusmodi tumores molles & fungoſi, ferè univerſam ſiniſtri abdominis partem obſidentes deprehendebantur. Fere autem ſub coſtis nothis incipiunt, & quando ſupini jacent ægri, lineam albam aut tranſcendunt, aut proximè attingunt, & vacuum ſpatium inter coſtas & ſpinam ilii implent. Hic, ut errandi occaſionem vitaremus, ſoli viſui arbitrium non commiſimus, is enim imponit, ac inſpicientes in eam inducit ſententiam, quod peritonæum inter & integumenta tumoris ſedes ſit, ſed manum poſt inteſtina clyſteribus elota, jejuno ventriculo, admovimus. Tactu interprete non obſcure conſtabit, quod tumefactus lien ſupra meſenterium, inteſtina, ventriculi partem, ac in mulieribus ſupra uterum emineat, ut in illa puellâ apud Fortem *Cent. 3 c. 47.* Initio ferè adſunt citra notabilem actionum læſionem ac moleſtiam, & loco moveri poſſe videntur; deinde gravativo & obtuſo dolore ſunt moleſti, ac ſomnum in latere dextro prohibent, poſtea uberrima ſudoris profuſio ſub ſomno illos comitatur. Senſim hæc ingraveſcunt ſymptomata, & his jungitur crebra narium hæmorrhagia, in aliis etiam oris fœtor, in quibusdam ſuperveniunt pedum ulcera. Non citò verò evaneſcunt hi tumores, ſed ſatis diu durant, & nec clyſteribus carminativis, aliisque facilè diſſipantur. Urina modo eſt ſubtenuis, modò craſſa & ſubruffa. Ex hæmorrhoidum internarum fluxu detumeſcunt, & quidem ſalubriter, vomitibus cruentis etiam minuuntur, at verò utplurimùm illos funeſtus excipit eventus. Inter rariſſima ſanè exempla Thomæ Bartholini Frater referendus, cui non ſemel per vomitum largiſſimum cruenti ſeri lien magnus ſubſedit, teſte Thomâ *Cent. 4 epiſt. p. m. 54.* Alii largis evacuationibus ejusdem ſeri, & per alvum & urinam ſuccedentibus, convaleſcunt, quod de uxore ſuâ l. c. refert Bartholinus. Priſtinam incolumitatem, teſte Valetio, religioſus, lienis tumore preſſus, recuperavit, urinis nigricantibus, atramento ſimillimis, per 5 vel 6 dies erumpentibus. Icterus & quartana ſunt ἐκ τῶν ἐπιγινομένων. Ex his patet, quodnam ejusmodi tumorum ſubjectum ſit, lienne an inteſtina? Nimirum quia inteſtina tenuia & craſſa, ac ex his colon præcipuè, eâ parte, quâ ex ampliori cavitate arctiùs nonnihil conſtringitur, ſimulque angulari figurâ ad renem ſiniſtrum deflectit, in hypochondrio ſiniſtro deliteſcunt; in eam aliqui lapſi ſunt opinionem, quod ſcybala in colo, itemque mucilagines acidæ ſtagnantes, aut flatus coërciti hos tumores forment, cujus ſententiæ eſt Clariſſ. Ettmüllerus in diſp. *de dolore hypochondr.*, at verò omnes tumoris circumſtantiæ facilè perſvadent, quod in liene ejus ſedes ſit. Nam qui viſcidiorem ſangvinem eſſe, & craſſiorem ejusmodi hominum, qui tumoribus hisce

Tumores Lienis.

cor-

corripiuntur, perpendit, qui oculos convertit ad ipsum lienem, ac ingentem cellularum, sinuum, quin & venosi ductûs amplitudinem, quæ arteriarum molem & capacitatem longè superat, attentè considerat; qui exactè trutinat, quomodo sangvis ab angustis arteriarum tubulis in cavitates illas impetu adactus in iis necessario aliquas moras agat; qui tandem non fugitive seriem fibrarum in tunicis lienis lustrat, ac motum constrictorium & relaxatorium istius visceris cognitum habet; is certè sine ullo negotio intelligit, quomodo latex sangvineus lentus & spissescens cavernulas infarcire, illas distendere ac distorquere, nimiâ morâ fibras relaxare, affluenti novo locum præbere, ac ejus generis tumores formare possit. Immerge, si placet, aquæ lienem, ac videbis, quomodo secundum omnes dimensiones, instar spongiæ, aquâ imbutæ, dilatetur, nec ampliùs erunt incredibiles illæ anatomicæ historiæ, quæ narrant, lienem consvetam magnitudinem aliquando excessisse, ut decem & septem librarum pondus æquaret. Patrocinantur huic sententiæ etiam juvantia, quæ sunt antiscorbutica pleraque & resolventia, e. g. rad. bryon., pimpinell., bardan., vincetoxic., dyptamn. alb., fibr. helleb. nigr., petasitid., herb. agerat., cherefol., scolopendr., epithym., bugloss. eaque omnia, quæ vulgò splenetica audiunt. Theè antiscorbuticum & spleneticum ac melancholicum à Borrich *de usu plantar. indigenar. in Medic. p. 82 & 83.* ordinata, egregium præstant effectum, si satis diu in usu perstiteris. Quod etiam dicendum de gummi resinis, ammoniaco, galbano, myrrha aliisque. His si succenturientur, quæ distensionem & flacciditatem fibrarum respiciunt, ex quô censu primaria sunt ipsa martialia, & salia vol. urinosa, tantò optatior eventus erit sperandus. Inter externa, emplastrum de cicuta, magni facit Bartholinus, ejusque usum continuatum svadet. Nos, inquit, quoque *in emplastro splenetico dispensator. Haffniens.* reliquis cicutam, nicotianam & ebulum adjecimus. Meretur quoque laudem ceratum d. g. ✻co Forest.

Hepatis quoque tumores frequentiores sunt, quàm vulgò à Practicis creditur, quod certè mirandum non est. Quam facilè enim obstructionibus obnoxium fiat hepar, est vel ex eo colligere, quod sangvis omnis, à tribus magnis arteriis, coeliacâ, mesentericâ superiori & inferiori ad ventriculum, intestina, lienem, pancreas, & mesenterium protrusus, mediante venâ portæ, reducatur in hepar, & per istud transcoletur in venam cavam. Heic verò cogitandum, quomodo vel minimo negotio (1) quidem ipsa Hepatis substantia, frigore, rebus adstringentibus, à compressione, contusione, ligaturis *&c.* ita coarctari possit, ut sangvis è finibus capillarium venæ portæ in ultimâ venæ cavæ capillamenta per ipsius hepatis acinos &

Hepatis tumores.

& glandulosos poros filtrari nequeat. (2) Ipse sangvis tartareus, viscidus ac pituitosus, hoc glutine parietibus quibusdam adhærescere & stagnare possit. Ut jam non commemoremus, quomodo plenitudo hujus infarctûs causa esse queat. Cujus rei exemplum nuper in aliquo cœlibe victu aromatico & diætâ vinosâ in magnatum conviviis, singulis fermè diebus uso, omissis corporis exercitiis & omnibus sangvinis depletionibus D. P. & H. viderunt, ac ortum ex hoc tumorem prægrandem manibus palparunt. Nec excidere nobis debet, quòd & biliosi humoris culpâ, si is minus expeditè in pori biliarii oscula pertranseat, ejusmodi obstructio hepatis oriri possit. Quo in casu color æruginosus & quasi ictericus faciem deformat. Enimverò obstructiones hæ aliæque similes non possunt non parere tumores hepatis. Interdum totum hepatis parenchyma, ut cum veteribus loquamur, spongiæ instar æqualiter intumescit, & hoc tumore affectum hepar in immensam molem excrescit, ferè autem semper conjunctum habet (præter respirationis difficultatem, ac oris siccitatem, coloris mutationem *&c.*) tumorem pedum, præprimis dextri, œdematosum, nec ambigendum, quin inflatio illa hepatis sit causa tumoris pedum. Nam, cùm nuper ejusmodi tumor in paupere quodam, à balneatore proprio ausu, apertus esset, magnaque contentæ in eo materiæ putrilaginosæ copia evacuata foret, tumor pedis dextri notabiliter remisit, sine ægri gaudio diuturno, quippe qui post breve tempus exspiravit. Id quod semper fit, cùm tumores hi in abscessum desinunt. Ex re & vero Raym. Joh. Fortis *cent. 3 consf. 58.* agens de jecoris obstructione & tumore, *affectus*, inquit, *gravis, nec sanationis facilis, nec magnam ex ordinariâ methodo in ægros utilitatem redundasse novimus.* Succi depurati cichorei, eupatorii, capill. vener., agrimoniæ, cuscutæ, sonchi, absinthii, aliquid præstant, nec prorsus contemptui habenda decocta ex hepaticis parata, in meliorem etiam spem animos ægrorum & medentium erigunt martialia, at verò curam omnem non absolvunt, quod nec expectandum à marrubio albo, quod mirifice extollit Forestus. Inter vana autem referendum hepar lupi, quod tanquam specificum tonicum ad hepatis affectus commendari suevit.

Palpitatio cordis. Multis apud nos, præprimis viris hypochondriacis & debilitate stomachi laborantibus, ac fœminis mensium inordinatione fatigatis ac flatuosis, illis in decrescente ætate, post haustum vini largiorem, excessum in venereis, his autem post terrorem, cibos flatulentos, iram, refrigerationem, cor veluti concussum intremit & palpitat. In palpitatione hâc mucro cordis, tempore constrictionis (nam fallitur Valesc. de Taranta, *in philon. p. m. 339.* signum hujus morbi ponens motum cordis dilatativum) attol-

attollitur versus costas, easque ferit, & tantopere quidem, ut minimè rarò sonus concussionis istius ab adstantibus percipi queat. Arteriæ quoque toto corpore pulsant, maximeque distenduntur, ac ex illis eæ potissimum, quæ supra jugulum sunt. Si malum mitius sit, vires non adeo prosternuntur, abest etiam animi deliquium, in graviori verò hæc cum aurium tinnitu conjunguntur. Recurrit sæpè affectus ille & per paroxysmos impetit. Non autem necessario omnes hi, ante senectutem, morte præveniuntur, imò toto die occurrunt, qui terminum 50 annorum à Galeno positum, excedunt, aut vel 60 vel 70 annum attingunt. Aliquando præcipiti syncope extinguuntur, nam palpitatio in eam frequenter mutatur. Sæpè παλμὸν præcurrit sensus auræ cujusdam ex hypochondriis vel ventriculo ad cor ascendentis, ructus, borborygmi, & alia flatuum indicia, ex quibus Horstius *decad. 5 problem 3.* infert, plerumque flatus in hoc malo reperiri; quod sicuti negandum minimè est, ita etiam concedendum, quòd hujus mali causæ multæ aliæ esse possint. Nuper subitaneâ morte extinctus, hoc malo per biennium laborans, in cujus corpore post mortem secto, palpitationis causa nulla potuit reperiri, quam inusitata cordis magnitudo. (*x*) Polypi quoque hujus depravati motus cordis authores esse solent, quamvis non semper, præsenti fibrosa quasi textura necessario adsit palpitatio, ut memorabile ostendit exemplum, quod habet D. Grassius in *Ephem. Nostr. Dec. III. an 5 & 6 obs. 181. p. 423.* Magnâ etiam verisimilitudine gaudet Willisii sententia, quæ vult, palpitationis cordis causam proximam subinde esse obstructionem & infarctum vasorum arteriosorum, arteriæ, inquam, pulmonalis & aortæ, quæ à segnitie & crassitie sangvinis *&c.* dependeat. Imò universaliter, quoties heterogeneum in corpore hæret, dum principium movens ad illud expellendum insurgit, rarò, qui tamen sæpè irriti sunt, conatus expellendi & proscribendi alienum istud è corpore sine palpitatione cordis animadvertitur, quod non solum in variis excrescentiis abundantiori copia aquæ in pericardio, sed & in motu calculi & lumbricorum, molarum *&c.* ad oculum patet. In paroxysmo prosunt absorbentia, e. g. pulvis absorb. Wedel. spec. de hyacinth., cord. temperat., pulvis analept. Minndereri cum ♁. d. & cinnabari debitè mixta. Præsentiore ope se commendant volatilia tùm oleosa, tùm spirituosa, ac in sangvineis & calidioribus etiam acida, e. g. spir. vitriol. volat., perlæ in aceto solutæ *&c.* Analepticis verò potissimum insistendum. Externè camphorata, crocata *&c.* dorso & pectori applicata officium faciunt. V. S. in plethoricis robustis vino ac diætâ aromatica abusis, diutiùs durante paroxysmo, locum habet. Augenius credit,

R quod

(*x*) conf. *Castig. nostra Græbner. p. 75.*

quod applicatione hirudinum ad venas hæmorrhoidales magna ægris utilitas præstetur. Si vires desint, ex consilio Hercul. Saxoniæ ad cucurbitulas veniendum. Extra paroxysmum, carminativa, antihysterica, splenetica, nephritica, anthelmintica, emmenagoga *&c.* juxta præscriptum & leges artis danda sunt, atque his remediis diutius immorari oportet, ut rectè svadet Ehiphan. Ferdinand. *histor.* 22. & in diætâ, oleracea, lacticinia, decubitus supinus *&c.* vitari debent. Reperias autem non paucas mulieres, quibus palpitationes, post cibum sumptum, in toto corpore sentiuntur, cujus generis una multarum prolium mater, jam vidua, curis aliisque malis confecta, D. Pauli & Helwich hodieque sub manibus est. Ab Hippocrate vocantur ægri tales παλμώδεες δι᾽ ὅλȣ, de quibus alibi ex professo.

Febris catarrhalis. Phlegmatici & phlegmatico-melancholici inter 20 & 30 ætatis annum catarrho correpti, quotiescunque prioribus 5 diebus ex bronchiis rejectio non ritè procedebat, in febrim incidebant catarrhalem, seu continuam periodicam quotidianam veterum, quam Fernelius, sub titulo *lentæ febris* describere videtur. Typus ejus sequens erat: Post quartam pomeridianam, horrore & frigore levi tentantur fermè per horam unam, succedit calor non quidem vehemens & intensus, sed tantum acris, & aliquo modo mordax, & fermè per noctem durat. Lingva non est aspera, sed albo & lento humore imbuta, non urget magnoperè sitis. Pulsus est frequens, non adeò magnus. Urinæ excernuntur satis tinctæ, ac colorem Aurantiorum æmulantur, & hoc peculiare habent, quod post brevem moram parietibus vitri inducant cutem ex albo rubentem. Lassitudo artuum gravis est. Torquet & anorexia ac agrypnia cum cephalalgiâ gravativâ, aurium susurro, ut & tussi, quæ tamen nec patientes, nec Medicum terrere debent.

Aliquid monstri alunt pleuritides & deliria, periculum autem maximum denunciant anginæ & aphthæ, si quando, quod fieri solet, cum febri hâc complicantur. Inter initia sudor rarior, frequentiores sunt dejectiones alvi, quæ sub initium febris impetum minuunt, sub statum verò, si non directe prosunt, periculo tamen vacant, nec tamen laxantia multùm prosunt. Exantlato paroxysmo, bene sunt ægri dispositi, nisi quod langveant. Atque hæc fabula ferè per 14 dies agitur. (*y*) Metuere majus malum Medicus debet, si febris illa singulis diebus non redeat. Doctiss. Ettmüllerus *p. 240. in febri catarrhali epidemicâ Lipsiensi* testis est, (1.) utilissimam fuisse mixturam ex aqu. sambuc., cardui bened., spir. c. c., sal. vol. succin., & syrup. fl. papav. rhæad., & hanc unâ alterave vice repetitam profligasse febrim catarrhalem epidemicam. (2.) Pro-

(*y*) conf. *Castig. Græbner. nostra p. 76.*

Profuisse & pulverem ex succin. ppt., specific. cephalico, bezoard. solar. & duobus granis laudani opiati. Nostræ expectationi, votisque ægrorum magis satisfecere medicamenta, quæ pollent facultate resolvendi mucum & salia diuretica commodo tempore exhibita. Experientia etiam nos docuit, quod tumentibus circa 12 & 14 diem, tonsillis, per alexipharmaca æstus intendatur, ac pulveribus nitrosis & cinnabarinis cura felicius expediatur. Quamvis verò ad sudores ægros non compulerimus, non tamen ex re visum, eosdem impedire. Non fuimus adeò rigorosi in diætâ, ut haustulum vini post paroxysmum negaremus.

Cæterùm aliæ febres e. g. continuæ periodicæ, ex parte malignæ, per obauditionem & parotides, & tumores glandularum colli, circa laryngem, exulceratos judicabantur, notante D. Preussio.

Nephriticas passiones, stranguriasz, dysurias & urinæ suppressiones D. Grassius cum aliis Collegis tractavit. Dùm verò hic nephriticas passiones nominavimus, non loquimur cum vulgo, quod, teste Galeno, cùm quis urinam cum difficultate reddit, vel etiam omninò reddere non potest, quando lumbos dolet, & mejit arenosa, nephriticum dicit, (z) nec cum Doctiss. Caspar. Hoffmanno *5. institut. cap. 23.* per nephritidem renum imbecilliatem intelligimus, sed inflammationem renum, quam non solùm dolor & ardor satis vehemens comitatur, sed & juxta Authorem definitionum medicarum dysuria, fibrosæ excretiones arenosæ cum sangvine aliquo. Quod ultimum tamen, nescio, annon magis exulcerationem quandam renum aut vesicæ indigitet, juxta *aphorism. 75. sect. 4 Si quis sangvinem aut pus mingat, renum aut vesicæ exulcerationem significat.* Vidimus quidem interdum sangvinem & pus urinæ ita mixta, ut nec sangvis, nec pus, progressu temporis à se invicem separarentur, sed tantùm urina, aut purulenta aut sangvinolenta appareret, & rursus in aliis mictu cruento laborantib9, animadvertimus, quòd licet sangvis aut pus, cùm urinâ simul exeat, non longè à mictione in parte inferiori matulæ sangvis purus, aut etiam merum pus conspiciatur, in superiori autem parte urina proprio colore cernatur; nihilominus utrumque hoc urinæ genus, solutionem continui, aut in renibus, aut vesicâ notat indubiè. Quicquid sit, in progressu mali omnino nephritici sangvinem mingunt. Fibrosæ autem illæ excretiones sunt parvæ carunculæ velut pili, seu corpuscula quæcunque, quæ carnis propriè dictæ aut membranarum portiunculas æmulantur, aut rectiùs fibræ sangvinis tenuissimæ, quæ longitudine suâ pilos repræsentat. Illi autem, qui nephritide tùm temporis vexabantur, ferè erant sangvinei, & ut antea hæmorrhagiis assueti, ita ad hæmorrhoidales ex-

Passiones Nephriticæ.

(z) conf. *Castigation. Nostræ Græbnerian. p. 77.*

cretiones molimina ſentiebant. Inflammationem vero hanc renum & mictum ſangvinis ordinario lithogeneſis ſequitur. Dùm verò Anatomicæ inſpectiones oſtendunt, quod calculoſorum renes ulceribus diffluant, hinc inde cuniculis excaventur, valdè probabile fit, quod rupto vaſe aliquo ſangvifero ac ffluente urina acri, ulcuſculum excitetur, ac ſaniei ſpiſſior portio ſenſim in coagulum concreſcat, quod pedetentim, vel ſponte abruptum, vel ſpasmo renis tonico detruſum calculum exhibeat. Tantò autem magis hæc ſunt veriſimilia, quòd in renibus exulceratis talis tophacea & calculoſa materia ſæpè reperiatur, & poſt aliquot calculorum partus mucidum ac glutinoſum magma, quod ab exulceratis renibus originem habet, cum urina emittatur. Tormenta illa calculoſorum ſatis nota, quæ tamen ludus & jocus quaſi ſunt, ſi abſit urinæ ſuppreſſio, at hæc præſens, diros illos cruciatus vehementer adauget. Contingere autem videtur hæc urinæ ſuppreſſio

1. Quando glutinoſa & tophacea illa materia in utriusque renis pelvi hærens, ita obſtruit orificium ureteris, ut delabi in illum nulla urina poſſit, & tùm adeſt dolor fixus & gravans circa regionem renum, difficilis ſpinæ flexio, dolor cum vomitu.

2. Decumbente calculo in ureteres, ac glutinoſa ejusmodi materiâ iis inhærente, urina iterum ad veſicam deſcendere nequit, ac tùm acuto dolore, inquietudine, anxietate, delirio *&c.* non rarò infeſtantur. Stupent etiam crura propter muſculi pſoas compreſſionem.

3. Calculo veſicæ orificio ſeſe inſinuante, ac tùm adeſt in pectine tenſio, gravitas, tumor & dolor.

Non ignoramus, quod etiam aliunde, nempe à vermibus, grumis ſangvinis, diuturnâ urinæ retentione, ac nimiâ hinc factâ veſicæ diſtenſione, excreſcentiis variis, tumoribus, paralyſi *&c.* urinæ ſuppreſſiones inducantur, ſed hæc à præſenti negotio aliena ſunt. Niſi quòd

4. Verbo monendum ſit, fieri, ut calculo in urethrâ hærente, urina ſupprimatur, in quibus duobus ultimis caſibus catheter officium optimè facit. Non dubitandum tamen eſt, quin ſæpiſſimè ſpasmodicæ viarum urinariarum contractiones, fluxui urinæ remoram injiciant In diris illis calculi cruciatibus libertatem alvi clyſteribus, ex conſvetis vegetabilibus, præprimis autem herbâ veronicâ paratis, procuravimus. Iis, qui enemata averſantur D. H. etiam minorativum, ſecutus Septalium, aliquoties non ſine optimo ſucceſſu dedit. Spasmodicis doloribus occurrimus temperantibus, & ardorem urinæ tùm mucilaginoſis emulſivis, tùm abſorbentibus & nitroſis, lenivimus. In multo apud nos eſt uſu decoctum Foreſti, de quo Celeberr. Collega Noſter Pechli-

chlinus *in Observ. Physico-Medic. l. 1 p. 37.* scribit, quòd omnibus numeris absolutum sit, quòd nihil convenientius huic morbo excogitari possit, sibi in plurimis usus ejus felicissime cesserit, & ut juniores Practici, qui vanè arcanis inhiant, quantum huic tribuere debeant, ritè perspiciant, non possumus, quin verba doctissimi Viri, quibus docet, quod omnibus indicationibus ex æquo satisfaciat, hûc transcribamus, sunt verò hæc sequentia: *Reperies ibi primò aquam, ceteræ virtutis vehiculum, quæ etiam mucosum pelvis involucrum diluvio solvat, materiamque præbeat seri. Reperies mucilaginosa malvæ, altheæque dulce caricarum, sebesten, & glyzyrrhyzæ delinimentum, hordeum, denique & ciceres, quæ cum nitrosa constent & abstergente facultate, secretionem seri adjuvant. Quibus si deinde juscula adjungas vitulina, acido citri, oleo amygd. d., mannâ tabulatâ & syrupo de althæâ Fernel., parte etiam vini Mosellani delibuta, jam haberi puto, quod omnibus Chymicorum arcanis, ipsi imprimis Aroph & Samech Paracelsi fastum facere possit.* Hæc ille. Pulverem famigeratissimi Nostri quondam Præsidis Volckammeri quidam nostrûm cum successu dederunt, ob insignem, demulcendi spasmos, virtutem. In graviori malo etiam anodyna, sed non nisi alvo liberâ dedimus, & quidem in dosi refractâ. Spiritus nephritici ardentes, balsama, sulphura, therebinthinata, parcius à nobis adhibentur. Calculus formatus duo alia videtur indicare

1. quidem comminutionem,
2. comminuti aut integri etiam promotionem & exclusionem ex corpore. Magna est de lithontripticis declamatio in scholis, at verò magnæ illæ pollicitationes ferè in fumum abeunt, cùm ad praxin venitur. Specificum illud Bernitzii, lap. 69, sem. dauci, sangvis hirci, pulv. milleped., spirit. persicariæ essentificat., cantharidum, post curiosam experientiam, diu elogiis illis exciderunt, nec cochlearum aceto destillato tritarum & maceratarum spiritus, diu famam sustinuit. Idem dicendum de lapide Judaico, lyncis, gryllis, vesicâ leporis *&c.* & quis dabit vel unicum, quod non expectantium vota frequentissimè eluserit. Cardanus *in lib. de variet. rer.* refert, suâ ætate virum per Longobardos oberrasse, qui paucis diebus, quodam poculo passim securè, certò citoque sanaret, quotquot calculum in vesicâ (quod magis mirandum) habebant, aitque Cardanus, se non dubitare, hunc virum in inferis esse, quod moriens artem suam mortalibus inviderit. And. Libavius *in Syntagm. arcan. chymic. lib. 2 c. 29.* *Sunt,* inquit, *Autores, qui lapidem vesicæ in mucum resolvi posse scribant, idque testentur se feliciter procurasse non vanâ persvasione, sed opere ipso, id quod non legimus audivimusque tantum ab aliis narratum,*

tum, sed & nos Dei benignitate assecuti sumus. Hæc ille. O! quàm vellemus miserti essent eorum, quos sine sensu intimi doloris intueri nemo potest. At non majorem his aliisque tribuimus fidem, quàm lithontriptico D. Brocardi, de quo in Zodiaco Gallico plura legi poterunt. Aut tonsorio illi, sc. sangvini vulpis calido vesicæ injecto, *in Itinerario* Dn. Monconysii *p. 20.* Hoc tamen verum, quod ex usu virgæ aureæ Gesneri, (quam Arnoldus Villanovanus, Joh. Prævotius aliique laudant, & in usu multiplici est D. Jænischio,) & hederæ terrestris levamen percipiant, & in majori quantitate sedimentum limosum in urinâ conspiciatur. Eâdem facultate gaudet liquor nephriticus D. Grassii. Quantum ad alterum, nulli fuerimus Auctores, ut pellentia ægris, e. g. petroselin. fraga, bacc. alkekeng. juniper., balsam. sulph. terebinthin. ol. destill. succin. *&c.* in paroxysmo dentur. Nam cùm pelli calculus sine spasmodicâ constrictione renis & ureterum nequeat, hæc autem spasmodica constrictio dolores acutissimos ac inflammatorios augeat, omninò tutiùs iisdem abstinemus. Inter remedia prophylactica, quæ prolixè recenset Gualter. Charleton *in Diatrib. de caus. sign., & sanatione lithiaseos sect. 2 c. 3 à pag. 147.* ubi non pauca tanquam antigorgonica credulè nimis extollit, nullum est, quod missionibus sangvinis vernalibus & autumnalibus, aut conservato vel revocato fluxu hæmorrhoidum, jure merito, præferri possit aut debeat.

Podagra. Nec minus podagrici dolores illo tempore satis erant communes. Ejus historiam Georg. Bagliv. *de praxi Medicâ ad priscam observ. ration., revocanda l. 2 cap. 6. p. 183.* doctè tradit, aphorismis quibusdam comprehensam, hanc ab ipso mutuabimur, & nostris observationibus augebimus. *Podagra*, inquit, *dolorosus articulorum morbus, illos præ cæteris invadit senes, qui, postquàm meliores vitæ annos mollius, ac delicatius transegerunt, otio, crapulis, veneri, vino aliisque spirituosis liquoribus, uberius indulserint, ingravescente jam ætate ab exercitiis desvescunt, & vitam omninò otiosam degunt.* Hæc ille. Certum est, podagram esse dolorosum morbum, sed, cùm varia dolorum genera sint, minimè fuerat tacendum, dolores podagricos esse spasmodicos, qui non quidem totum tendinem, aut membranaceas vel ligamentosas partes totas, sed fibras quasdam, modò has, modò illas, occupant, cum sensu tractionis, vellicationis, vibrationis, pulsationis, *&c.* Neque negari potest, quòd pelliculæ, ossa articulorum pedis propriè dicti cum tibiâ *&c.* cingentes, tortorem hunc frequenter patiantur, & verò ipsa experientia toties totiesque docuit nos, quòd minimè raro velamentum ossium tibiæ, fibulæ etiam in intermediis partibus extra articu-

la-

lationem, furibundum percipiant cruciatum, qui æque meretur nomen podagræ, ac alter ille, in articulationibus, membranulam delicatissimi sensûs afficiens. Causam verò receptæ communiter sententiæ, quod in solis articulationibus, sedes hujus mali quærenda sit, putamus esse obviam in podagricis doloribus, motûs difficultatem, quam non nisi ab affectâ membranulâ, articulos accingente, male deduxerunt. Nam, quod alii dicunt, articulos ideò affectui huic magis expositos, quia propter motum continuum humores, quos Tartareos ipsis vocare lubet, per loca consveta exitum non invenientes, in cavitatem suam, aut ex debilitate nativâ, aut acquisita recipiant, id non satisfaciet consideranti, partes per motum non reddi aptas ad recipiendum, sed potiùs expellendum humores, unde vel vulgò notum, collectos aut stagnantes in partibus per quietem humores, per motum solere discuti. Deinde miramur Baglivium, præcipuæ circumstantiæ in descriptione senum (quamvis apud nos ferè ordinario homines ætatis consistentis podagricos insultus patiantur) esse oblitum, nempe illos fuisse in juventute hæmorrhagiis obnoxios, aut evacuationibus artificialibus sangvinis assvetos, & illas suppressas, has autem neglectas ab iis esse. Quod verò res ita sese habeat, satis experientia quotidiana confirmat. Præfatus aliqua de juvenibus, interdum in podagram labentibus, revertitur ad senes, ac notat, *quòd habeant crana grandiuscula, habitum corporis utplurimùm pleniorem, humidum & laxum, salacem & robustam corporis constitutionem.* Nobis utique etiam attenta observatio fecit manifestum, quòd podagrici sint habitus carnosi, venis exiguis præditi & inter initia floridiori colore spectabiles; sed quòd humidi & laxi temperamenti, i. e. uno verbo, phlegmatici sint, nobis non æque constat. *Circa æquinoctia & solstitia generalem paroxysmum ordinario renovat. Errata in victu, animi pathemata & causæ vehementes latentem paroxysmum excitant, qui, sicuti derepentè fit, & absque præviis signis, illum manifestantibus, ita brevi desinit, & præsertim causis prædictis omnino sublatis.* Verbo, quæcunque commotionem in massâ sangvineâ excitant, eadem ad paroxysmos podagricos renovandos sunt aptissima. *Aliquot ante paroxysmum generalem, septimanis aut diebus, sensim corripitur æger apepsiâ, ventriculi cruditate, gravitate corporis, & intumescentia ejusdem quasi ventosâ, quæ omnia quotidiè sensimque augentur, donec tandem erumpat paroxysmus.* Imò longè ante paroxysmum sentiuntur tensivi dolores interscapulas, circa nucham & spinam dorsi, circa lumbos, os sacrum, coxas, donec sensim tandem in partibus inferioribus sedem figant. Paroxysmus autem ita procedere solet: Paucis diebus, ante illius insultum, torpor quidam & veluti flatuum descensus, per femorem carnes cum

affectione quasi spasmodicâ præcedunt. Imò nonnunquam etiam pectoris angustia, & asthma humidum. Pridiè paroxysmum appetitus voracior est, sed præternaturaliter, licet sanus lecto se commiserit patiens, circa mediam tamen noctem excitatur à dolore, pollicem pedis utplurimùm, quandoque vero calcaneum, suram, aut talum occupante, paulò post rigor, horror, & aliqualis veluti febricitatio, superveniunt, quæ omnia sensim remittunt, dolor vero gradatim crescit, donec ad summam vehementiam, circa solis exortum pervenerit, & ossicula tarsi ac metatarsi variè occupaverit, cum sensu veluti canis rodentis, aliquando pressuræ, & coarctationis, quandoque verò veluti dilacerationis ligamentorum. Dolor ille, quem patiens primo expergefactus sentit, refert eum, qui talium ossium luxationem sequitur, cum sensu quasi aquæ frigidæ, dolenti loco, affusæ. Hæc Baglivius ex Sydenhamii *Tract. de podagr. p. m. 547. & seq.* qui, cùm sit in omnium manibus, pro lubitu consuli poterit, utpote qui graphicè, tanquam exercitatus, in podagricorum castris, miles, ejus phænomena describit. Circa secundam & tertiam matutinam podagrici obdormiunt, at vero somnus frequentibus pavoribus est irrequietus. Cum dolore conjungitur motûs voluntarii læsio. Nam sæpè instar trunci sunt immobiles. Comitatur podagram etiam rubor & tumor, quamvis aliquando reperias podagricos, in quibus nullum tumoris vestigium cernitur, & hi atrocioribus dolorum facibus uruntur. Sitis, præcordiorum anxietas, jectigatio, ciborum nausea, flatulentiæ, dolores lumbares, sunt quasi ordinaria podagricorum symptomata. His aliisque malis sæpè per aliquot septimanas miseri torquentur. Quando autem dolores decrescunt, in oculos incipit incurrere spasmodica musculorum compressio & strictura, ac sicuti antea de dolore, ita modò de tensione, stupore & rigore conqueruntur. Urina podagricorum, prioribus septimanis, rubicundior est, & sedimentum rubrum ac veluti arenosum deponit. Tumor, qui circa finem erumpit, ac tardius discutitur, spem facit, fore, ut ægri per longius intervallum, à cruciatibus podagricis vivant immunes. Neque tamen hinc statim erit inferendum, *criticè materiam tumoris, per glandulas mucilaginosas musculorum copiosè fuisse separatam & inter interstitia delatam, & non posse non distendere & elevare partes illas, quibus incumbit,* quæ sententia est Clar. Haveri *in Osteolog. nov. p. 278.* Nam longè probabilior hujus tumoris causa alibi à nobis allegabitur. Neque nobis placent, quæ de tumore in arthritide disserit Wilhelm. ten Rhyne *in dissert. de arthritide à p. 59.* A quibus non abeunt ea, quæ occurrunt in libello, qui inscribitur: Das genau untersuchte und ausgefundene Podagra. Reliqua, & præsertim irregularis podagræ, symptoma-

ta

ta prosequi, jam non vacat, illud tamen sicco pede præterire non placet, quod obſervante D. H., in pedibus podagricorum propter ſpasmodicam cutis ſtricturam, vel prorſus non ſentiatur ſudor, vel cutis flaccida quidem madeat, muſculi vero ſubſtrati nihilominus ſpasmo ſunt conſtricti.

Dum ad curam convertimur, propemodum cum Podagrico apud Lucianum *in Trago-podagr. p. m. 807. Tom. 2.* exclamamus: *Incomprehenſum ô! mentibus mortalium malum irritis Te, ut mitigamus fotibus omnes.* Sanè veriſſima ſunt, quæ ipſa de ſe podagra jactat *in eodem dialogo p. 813. quòd ſit inſuperabilis Regina morborum, quam nec ipſe Pæon, omnium cœleſtium Medicus, Deorum vincere pharmacis poteſt; nec Phœbi doctus filius Æſculapius. Equidem ex quo mortalium fuit genus, omnes ejus vires retundere geſtiunt, omnemque turbant pharmacorum induſtriam, ſed verè podagra illos omnes jubet plorare, atque ſic tentantibus ſe occurrere iracundior ſolet, ſed in ſe excogitantibus nihil mitem ac benignam præſtat ſe;* Nam in tantâ, neſcio quæ arcana jactantium turbâ nunquam deſunt, qui iterum cum podagra apud Lucianum abſoluto dolorum exercitio, baculi opem implorant:

O! qui labori, bacule, fers opem meo
Sortite partem tertii pedis gradum
Fulci, trementem dirige, & nobis iter
Leviaque, ut innitar ſolo, veſtigia.

In paroxyſmo exhibuimus horis matutinis lenia diapnoica, eaque cum nervinis debitè miſcuimus. Continuo ſudorem non urſimus, eò, quòd nimis exhauriatur ſerum, & in junioribus facile viſcerum nobiliorum inflammationes, ex abuſu ſudoriferorum, conſequantur. Pomeridiano tempore, aperientibus inſtitimus, ac ſub noctem pulveres nitroſos ac cinnabarinos exhibuimus, ſubinde etiam gratis emulſionibus atque temperantibus aliis uſi. Sæpè fit in hâc morum labe, ut podagrici Venereis miaſmatibus ſimul ſint inquinati, & tùm antiarthriticis, ſangvinem purificantia etiam mercurialia, rectè admiſcentur. Si verò diatheſi ſcorbuticâ laborent, aut ex cachexiâ tabeſcant, quod itidem ſubinde contingit, antiſcorbutica & anticachectica, rectè iis præſcribuntur; Tartarea pro ſcopo diuretico, non prorſus ſunt inefficacia. Et apud nos quidem arcanum tartari D. Sennert., toto die adhibetur. Anodyna, non more Sydenhamiano, quem eâ de causâ ſugillat Liſterus, ſed poſt V. S., corpusque repurgatum, alvo non obſtructâ, nec omiſſis humectantibus, in doſi non magnâ, cum aliis, ſub noctem, imperavimus. Pilulæ Wildeg. à noſtris hic etiam, citra Medici præſcriptum, uſurpantur. Opiata niſi his caute-

lis adhibeantur, facilè tumores œdematoſos, nodos ac tophos, vertiginem, paralyſin *&c.* inducunt.

Rarius Podagricis noſtris Emetica, niſi forte ab inconvenienti diætâ paroxyſmum irritarunt, præſcribuntur. Scimus magnis ſumptibus ad nos advectum arcanum Heinſii, ſed ſopitos hoc ipſo dolores, poſt breve tempus, cum majori acerbitate recruduiſſe. Arcanum Cnöphelii, ſive, niſi nos omnia fallunt, phlegma vitrioli, pridem omni laude caruit, quamvis ſubacida ſangvineis non fruſtrà dentur.

Periclitati ſumus etiam varia externa. Ab externo balſam. ſulphur. ſuccinat. uſu, non vidimus illa, quæ refert Sylvius *l. 1 prax. c. 30.* Neque apud nos emplaſtro illo, quod in Actis Hafnienſibus *Volumin. 3 obſ. 9. p. 14 & ſeqq.* deſcribitur, ita ægros noſtros reſtituere potuimus, ut altero ſtatim die choreas ducere poſſent, imò dolorum incrementa ab ejus uſu obſervavimus. Sub quibuscunque nominibus proſtent topica illa venalia, apud nos fidem decoxerunt, neque nos movent ſplendida illa epitheta, dum divina, miraculoſa *&c.* à vanis gerronibus illis vocantur. Omnia pingvia & oleoſa meritò nobis ſemper fuêre ſuſpecta. Ex his aliisque ut & conglutinantibus applicatis, facilè nodi in ſangvineo-cholericis excitantur. Quod etiam dicendum de uſu emplaſtr. de ſpermate ranarum, quo egeni promiſcuè utuntur. Ex uſu repellentium non tantum tormina, cardialgiam, ſed & vomitus obſervavimus. Inter omnia emplaſtra hic palmam reportat illud, quod deſcribit Barbette *l. 1 c. 4 p. m. 42.* illud ſine dubio à Digbæo mutuatus. Camphorata verò ritè adhibita omnibus præferri merentur. Et hæc de morbis, qui in Decembri ſunt graſſati, dicta ſunto.

Nihil amplius reſtat, quàm, ut aliquid de temperamento Vratislavienſium, aut Sileſiorum in genere, addamus, & modum vivendi in Sileſiâ receptum, breviter perſtringamus.

Sileſiorum temperamentum inter ſangvineum & melancholicum ambigere, ſcripſit Curæus. *(a)* Nam id exploratum eſt, non adeò frequentes eſſe, qui ſint exquiſitè ſangvinei vel melancholici, multò minus in majori copiâ deprehendas, quos verè liceat appellare cholericos & phlegmaticos. Planè verò nullos eſſe Sileſios in cenſu vel ſangvineorum vel cholericorum, vel phlegmaticorum vel melancholicorum, nec nos profitemur, nec affirmat Curæus. Ne verò temerarium alicui videatur vel noſtrum vel Curæi aſſertum, accuratiora temperamentorum criteria hic paucis commemorare fas ſit. Petuntur illa, partim ab ipſo ſangvine, partim vaſorum, per quæ ſangvis ad partes corporis mu-

(a) conf. *Caſtig. Grabner. noſtræ p. 77. 78. 79.*

musculosas derivatur, capacitate, partim amplitudine interstitiorum inter fibras, (nam etsi fibrillæ immediatè sint junctæ, non tamen continuæ sed contiguæ sunt, ut pulchrè annotavit Ingeniosissimus Philosophus & Medicus Nicolaus Steno *in Specimine Myologiæ p. m. 12. & 13.* & sic satis apta hæc connexio earum ad transmissionem humoris ejusdemque concussionem; quæ opinio illâ à Clar. Blancardo propalatâ in tract. de Circulat. sangv. per tubulos, cujus fundamentum est, fibras esse tubulos cavos, quales sunt fistulæ arundineæ, multò nobis est verisimilior) ac denique ex aspectu externi habitûs corporis. Scil. sangvineus appellatur (1.) cui sangvis moderatè fluidus, (2.) pori laxi ac partes distentæ, (3.) vasa sangvifera teneriora & angustiora, ut Cl. Mœbium hic humani aliquid passum esse videas, qui *in epitome Institution. p. m. 284.* latas venas inter signa temperamenti sangvinei refert. (4) Corporis habitus turgidulus.

In Cholericis verò cernimus sangvinem (1.) itidem floridum, (2) vasa capaciora, (3.) poros strictiores, (4.) cum corpore gracili & macilento. Mœbius iis faciem cum virore pallidam tribuit, quàmvis color non ingratus eos sæpè commendet. Cum quibus quantum ad vasa & poros melancholici conveniunt; nisi quod hi spissioribus ac cholerici gaudeant fibris, & pori eorum sint arctiores adhuc, sed sangvis ipsorum spissior & crassior est, & corpus macilentum, strigosum & aridum, facies pallida & subfusca.

Phlegmaticorum verò (1.) sangvis vappidus & mucidus est, lentorem & visciditatem obtinet, (2.) vasa exilia existunt, & (3) angusti pori, turgentibus fibris, quæ videntur in his esse cylindruli similes virgultis arborum plenis substantiâ seu medullâ quadam, aut funi madefacto, quibus rebus fibras, post elixationem, in genere comparat Celeb. Joh. Alphons. Borellus. (4.) Corpus album, molle, glabrum.

Ipsa verò experientia loquitur, Silesios rectè numerari inter sangvineo-melancholicos, hoc temperamento, ut in juventute ad illos, in senectute verò ad hos propiùs accedant, non negato, quod aliqui, qui cum his in comparationem venire non possunt, alterius sint temperamenti, sed verò juxta Prudentii illud:

in paucis jam deficiente catervâ
Nec persona sita est Patriæ, nec curia constat.

Jucundum non rarò præbuit spectaculum sangvis Nostrorum venâ eductus, (*b*) aquâ calidâ, more Malpighiano, aliquoties lotus, oculis microscopio armatis, offerens deturbatis rubicundis partibus, texturam vehementer fibrosam, & re-

 te

(*b*) conf. *Castig. nostra Grabn. p. 82.*

te ex nerveis, viscosis, crassis, (quales in cholericorum & phlegmaticorum sangvine frustrà quæsiveris) fibris pulchre contextam.

Confirmant vero etiam hanc de temperamentis sententiam, mores Silesiorum, quos alicubi Clar. Henelius veraci calamo describit.

Cùm verò ita comparatum sit de temperamento Silesiorum, jam liquet, ad quos præcipuè morbos inclinent, nimirum ad plethoram, & eos, qui plethoram presso sequi pede solent, sc. (1.) dolores varii generis, gravativos, inquam, æstuantes, lancinantes, pressorios, (2.) hæmorrhagiam, circa diversa, pro ætatum diversitate, loca, (3.) ulcerationes, (4.) spasmos, (5.) stases, (6.) convulsiones, (7) pathemata hypochondriaca, inflationes, indurationes lienis, hepatis, atrophias *&c.* his enim morbis premi, qui ejus, quod diximus, sunt temperamenti, experientia docet. (*c*)

Ulterius dispiciendum erat, qualem in Silesiâ trahamus aërem, nam is non solùm ad vitam & sanitatem conservandam, sed & ad morbos invehendos, plurimùm facit: Hinc adeò commendata Medicis notitia constitutionis aëris ab ipso Hippocrate, *in libris Epidemicis, Prognosticis, libro de aëre, aquâ & locis*, ut Prospero Marciano Senex Noster nimium tribuisse visus sit aëri, quandoquidem ei primariò intelligentiam adscribat *in libr. de morbo sacro*, antiquo errore, quo aër divinitatis particeps credebatur. Sed hoc pensum absolvimus in antecedentibus, si tamen in genere aliquid de eo dicendum, talis communiter esse solet. Satis maturè, in ipso Novembri, plus minus regnat apud nos frigus, asperiùs verò sævit in Decembri, Januario & Februario, quibus jacet aggeribus niveis informis & alto terra gelu latè. Nec tamen eo, quod sentiunt in Moscoviâ, in quâ, narrante Oleario, in itinerario Persico, terra in medio foro, ingentem in hiatum intensissimo frigore distracta. Mitior aliquantum aura est in Martio & Aprili, Majo autem omnia rident & est formosissimus annus. Junio, Julio, Augusto æstus nos infestat, non tamen continuus, & utplurimum satis tolerabilis, reliquis vero mensibus, humorum & frigoris varia sentimus incrementa, cum non rarò aër singulis momentis variet, quâ de re, non in eleganter, disputat Ferrandus Imperatus *lib. 8 Histor. Nat. c. 6. & 7.*

Aëris constitutionem perstrinximus, (*d*) meritò itaque Ventorum, qui ex Plinii sententiâ, aëris motus sunt, mentionem facimus, præcipuè cum hi aërem variè mutent. Est verò Silesia, ut benè Doctissimus Schwenckfeld *in Geographicâ Silesiæ delineatione* præmissa catalogo stirpium & fossilium, exposita ventis præcipuè aquilonaribus & occidentalibus. Nam ad Austrum cingitur

 mon-

(*c*) conf. *Castigat. Nostræ Grabner. p. 83.* (*d*) conf. *Castigat. Nostræ Græbnerian. p. 84.*

montibus Bohemis, ab ortu jugis Carpathi. Aquilones verò liberè ex Polonia in eam incurrunt, & ex Marchia & Lusatia occidentales; ac hi quidem plerumq; moderatè frigidi & humidi, ac pro diversis anni partibus, vel pluviarum vel nivis feraces; Septentrionales verò sicci & frigidi, ut meritò etiam aquilo, quod apud Nasonem *l. 6. metamorph.* de se dicit, in Silesia etiam prædicet, tristia nubila pello; Secus quàm iis, qui meridiem & orientem habitant, quibus pluvius est, teste Theophrasto *l. de ventis.* Auster, siquando Silesiis flat, calidus & humidus est, & cùm corpora nostra gravet, majorisque reddat ponderis, ut olim Aristoteles, Hippocrates & Galenus docuêre, non immeritò etiam nos Horatium imitati, eum diximus plumbeum. Qui ab oriente Silesiam perflant, serenitatis nuncii sunt. Et licet magnâ inconstantia volvantur venti, non tamen vana etiam apud nos deprehendimus, quæ de ventis periodicis ac statis Varenius, de motu eorum annuo Isaacus Vossius *in lib. de motu marium & ventorum c. 23.* ac Dn. Mariotte de Circulatione eorum, disserunt, nam compertum habemus, (*e*) quod occidentalem sequatur septentrionalis, hunc excipiat orientalis aliquantò obscurius, ita ut post austrum vices redeant ad occidentalem, quamvis etiam aliquando inter se confligant, & ut Poëta ait: *Una Eurusque Nothusque ruant creberque procellis Africus.* Cùm Boreæ vis nobis incumbit, regnant catarrhales affectus, coryza, tumores uvulæ, tonsillarum, glandularumque sublingvalium pathemata, ophthalmia, tussis, respirandi difficultas. Experientiâ edocti sumus, lienosos etiam & calculosos pejus habere, præprimis verò hystericas; notavimus etiam facillimè tum obstructiones mensium & lochiorum contingere. Urinæ difficultas, quæ itidem impetuosiùs nos, urgente hoc vento, affligit, etiam ab hâc externâ causâ, ex parte, oritur. Phthisici, & malè sana corpora pessimè habent. Complexus hæc Hippocrates solitâ brevitate *3. §. 5.* Auster appetitum imminuit, ventriculo nauseam affert, & caput replet. Nec facilè alio tempore homines deprehendas morosiores in Silesiâ, quàm dominante Austro; Libertus Fromondus *in Meteorol. l. 4. c. 8. art. 2.* notanter hoc exprimit, ita scribens: *in insulis Flandricis quæ vulgo Azores, Austro spirante, homines manifestè morosissimos ambulare, pueros tristes, & lugubres desidere domi, nec solennes eorum lusus & cœtûs apparere in plateis, qui Borea reflante, statim ad alacritatem redeunt &c.* Præterea Auster auditum hebetat, caliginem visus obducit, corpori tarditatem & langvorem conciliat, & ventres humectat, ut Hippocr. *l. c. aphor. 17.* quæ sic satis accuratè etiam hic experientiæ respondent, etsi apud nos non siccus, quod Hippocrates memoriæ prodidit, sed humidus existat. Austrinis quoque flatibus

(*e*) conf. *Castigat. nostræ Græbner. p. 86.*

tibus facilè recrudeſcunt motûs epileptici, nec absque cauſa Lemnius *l. 2. c. 2. de occultis Natur.* multitudinem epilepticorum in Belgio Auſtris tribuit. Proſper Martianus *p. 351.* queritur, quòd, qui in aphoriſmum ſententiam retulit ex *lib de humor. v. 148.* omiſerit ulcera glabra, maximè oris, pudendorum & aliarum partium, non absque utilis doctrinæ jacturâ.

Ægritudines, ad quas anni tempora nos diſponunt, variæ ſunt, & multiplicis generis. Vere, quod Hippocrates reſpectu ad alias anni partes, & feliciorem morborum decurſum, ſaluberrimum vocat, oriuntur lippitudines, puſtulæ, profuſio ſangvinis, (varia pro ætatum differentiâ, in pueris enim & adoleſcentibus per nares, in juvenibus ex pectore, in viris per hæmorrhoides ſangvis expellitur, veroque conſonum eſt Braſſavolæ illud, ſangvinis menſtrui profluvia tum copiosè fieri, ut medicam manum requirant) abſceſſus corporis, morbus comitialis, angina. Hi quoque morbi, qui in articulis nervisque modò urgent, modò quieſcunt, tùm maximè & inchoantur, & repetunt, quæ ſunt Romani Hippocratis, Celſi inquam, verba *l. 2. c. 1. p. m. 43.* Et hinc chorus podagricorum apud Lucianum in Trago-podagr.: *At nos Tibi, Podagra, primo veris tempore, myſtæ tui ſacrificamus ejulatus miſerabiles.* Quibus morbis non immeritò febres annumeres, utpote quæ vernali tempore potiſſimùm graſſantur, ſangvinisque depurationem moliuntur. (*f*) Æſtivo tempore adeò frequenter morbi non ſunt, nec in Sileſiâ locum habet iſtud Ariſtotelicum problema, quare per æſtatem magis adversâ valetudine laboretur, quod expedire ſatagit *Sect. 1. problem. 25.* Et qui ſunt, eos ingurgitationi horræorum fructuum & primariò poſt æſtum diuturnum, refrigerationi nocturnæ, transſcribere decet. Sicuti Menſe Auguſto, dyſenteriam frequenti fæcum alvi dejectione cum materiâ ſæpè cruentâ, ſæpè purulentâ, ſatis moleſtam edidiſſe ſtragem compertum eſt. (*g*) Nullum verò tempus anni, morborum feracius eſt, quàm autumnale. Rara ea felicitas, ut non febres varii generis, præprimis quartanæ graſſentur, querelæ audiantur de dolore hypochondrii ſiniſtri, qui non rarò ad claviculas usque protenditur, pleuritidemque mentitur; Sæpè etiam ſuras ac tibias infeſtat. Tabidis quoque non favet, ut habet Hippocrates *l. 6 Epidemic. Sect. 7. v. 73.* nec podagricis & arthriticis. Verum quoque, quod habet Ballonius *l. 2 Epidem. & Ephemerid. p. m. 180.* omnia ulcera eſſe δυσεπούλωτικὰ in autumnali conſtitutione. Ex tripode profecta ſanè illa Noſtri Senis *l. 1. Epidem.* *Autumno acutiſſimi morbi, & maximè lethales. Univerſum ſimile ipſis veſperi exacerbari &c.* quæ accurato commentario illuſtrat Valleſius *p. 88. & 89.*

Mor-

(*f*) conf. *Caſtigat. noſtra Græbnerian. p. 87.* (*g*) conf. *Caſtig. noſtra Græbn. p. 87.*

Morbi maligni passim quoque grassari solent circa Septembris initia, febres ecthymaticæ, variolæ & morbilli ingrediuntur, ac per Januarium, Februarium sæviunt, sub cujus finem puncticulares plerumque caput efferunt non rarò, quibus non pauci fato suo occumbunt.

Sed de his omnibus, ex antecedentibus, judicium formari poterit. Verùm memores promissi nostri, non possumus, quin etiam aliqua de recepto apud nos vivendi modo commemoremus.

Victum autem Silesiorum nemo magis vivis coloribus depinxit, quàm celeberrimus quondam Vratislav. Syndicus, Nicolaus Henelius, in *manuscripto opere*, cui *Silesiographiæ Renovatæ* nomen, cujus autographum in locupleti ad S. Matthiam, bibliothecâ, tanquam thesaurus aliquis custoditur, exemplar vero manu Reverendissimi Domini Prælati, Michaëlis Fibiger, descriptum, & luculentis notis & additamentis, pro amore, quo in patriam & studia fertur, ab eo exornatum, nostris patuit, ex Ejusdem Per-Illustris Dn. Magistri indulgentiâ, usibus. Hinc bonâ cum Lectorum veniâ ex *cap. 7.* aliqua mutuabimur, ex quibus etiam Nobilissimi Operis præstantia æstimari poterit. Verba Henelii ita habent:

Victus in Silesiâ mundior & elegantior, quin etiam parabilior, quàm inter plerasque alias gentes. Plebs urbana & agrestis, pane vulgari, cùm ex hordeo, tum ex secali, pecudum domesticarum carne, lacticiniis, anseribus, gallinis, ovis, piscibus quà recentibus, quà salitis & infumatis, halecibus sive haringis præsertim, passeribus sive platessis & asellis, leguminibusque, oleribus & pultibus victitat.

De carnis sufficientia Oppidanis prospicere tenentur laniones: qui ob id animalia, puta boves, vaccas, vitulos, oves, verveces, agnos, hædos, sues, porcos, non solum ex hac nostrâ, sed & vicinis provinciis, Poloniâ maximè & Hungariâ, procurant, mactatorumque in lanienâ carnes, ut in macellis suis quotidie, ita diebus Sabbathi, in foro publico venales exponunt. Sarcopolia appellare liceat, in queis præcipua, Vratislaviense, Schwidnicense &c. sed quibus tamen parum concedit Oppaviense; Extraneis quoque annonam carnis adjuvare, omnis generis mactata inferre, & venalia exponere licitum est. Qui boni Patresfamilias esse, nec cuncta, à macellariis, præstinare volunt, emunt quotannis, pro familiæ & facultatum modo, unum & alterum bovem, tùm & oves aliquot & porcos, quibus mactatis & sale conditis, ac fumo induratis, penaria sua instruentes, magnam anni partem inde victitant. Urbanis ditioribus, Nobilibus ampliora prædia possidentibus, Primoribus atque Magnatibus, ubi præsertim genio sacra parantur, victus dapsilior est, pollucibilior ac pretiosior,

sior, ut qui mensas cùm alitibus domesticis, tùm feris animalibus, volatilibus, ac piscibus lautioribus, in quibus nec ostrea, testaceorum omnium nobilissima, aut sardellæ Venetianæ desunt, variè coctis, assis, frixis, elixis, artocreis, talibusque aliis, in quibus permagnus est aromatum, sacchari & aliorum condimentorum usus, cumulatè instructas habent: Nec oleribus exquisitis ea carent, non acetariis, intritis, intinctibus suavissimi saporis, non scriblitis, & tortis, non bellariis sumptuosis, aliisque mensarum secundarum deliciis, ac cupediis quà domi natis, quà exoticis & aliunde petitis. Adeò

quicquid quæritur, optimum videtur.

Et hanc etiam Provinciam sumptuosus exterorum luxus ita contaminavit, ut non modo non subinde ad detergendam stomachi nauseam, excogitentur sapores, & exquisita gulæ irritamenta; verùm etiam in pompam, quæ spectes, non quæ gustes solum, fercula ponantur. Quasi oculis paretur cibus, exornatur. Mensa ambitionis scena quædam est, & jam divitias dapes indicant; Lauti sumus, si immensum consumimus. Ut quidem minimè mirum aut novum videri debeat, si nonnullos, quibus Attalico luxu ostentare & frequentare lautas epulas pulchrum fuit, paulo post obaudire oporteat, quod Diogenes, præteriens ædes cujusdam helluonis inscriptione notatas venalesque, dixisse fertur: Facilè divinabam, fore, ut præ immodica crapulâ domum evomeres. *Eousque certè luxus hic crevit, ut nemo æquus rei æstimator nobis vitio sit versurus, si, cum Michaële Hospitalio, Galliæ Cancellario, (at quali & quanto Viro!) exclamemus:*

O! Romanarum legum veneranda potestas
Sublata è vivis! ô Fannia, & Oppia, leges!
Existetne aliquis concessu & munere Divûm,
Errorem hunc animis hominum qui demere possit,
Et nostri immensis moderetur sumptibus ævi?

Priscus & promiscuus Silesiæ potus est, cujus usum etiam ante terræ inundationem, primi seculi mortalibus non incognitum fuisse, Germanos certè jam inde à primordio gentis Celticæ habuisse, una cum gente ex Asia in Europam delatum, probabiliter credidit Cluverius: de quo nimirum versus extant Leonini (ut vocant Grammatici, quales à Poetis priscis, tàm Latinis, quàm Vernaculis scribi solitos, & vix aliquando alios, ex epitaphiis & aliundè observatur) nec tamen illepidi, Monachi, manu tenentis tritici spicas:

Me piget hoc esse, cum sit potare necesse,
Vinum de messe, quod nos consvevimus esse.

Vinum, inquit, de messe. Ex sententiâ certè Diodori Siculi, fragrantiâ & effica-

ficaciâ, vino haud multò inferiorem; sivè ut Tacitus loquitur, in quandam similitudinem vini corruptum, potum nos intelligere palàm est, quem Bieram, sive Biriam, sive Beriam nuncupamus, acceptâ voce, ex sententiâ Viri Clariss. Gerardi Johann. Vossii à Romanis militibus, quibus illud in ore: Da bibere. Sic enim Romani loquebantur, ut Terent. Andr. act. 3. p. 2. *sed pro bibere etiam dixêre* Biber. *Quod idcircò quidam veterum nomen ac neutrius generis, putant, uti apparet ex Charisio & Caprâ. Ex* biber *autem contractum* Bier; *ut nomen biriæ sit generale. Quod quidem etymon multò verisimilius est, quàm quod alii quasi pyriam dici volunt, quia ex pyris exprimeretur similive pomorum genere. Sunt & alia illi nomina, sed usitatiora, zythi & cerevisiæ: Illa Ægyptiacæ originis vox est: hæc sic dicta, vel quasi* Cerebibia, *quia Ceres, seu fruges, bibitur; vel quasi Cereris vinum, vel quasi Cereris vis in aquâ, vel à colore cereo, vel à Gallico sive Celtico vocabulo,* Zerus, *idem significans, quod frumentum; vel denique ab aliâ voce Celtica,* Zehren/ *quod Germanis notat incoquere, & alere, nempe quia vim habet alimoniæ. Conficitur passim in urbibus Silesiæ & pagis ex tritico hordeovè, primum ad regerminationem macerato, ligulisque enatis torrefacto, indeque molis crassiusculè contrito, (quod vocant nostri* Maltz/ *ex Latino molitum. Mediæ ætatis scriptores, Brasium vocant: à quo Brasiarium, vel Bratiarium, quòd horridiùs alii Braxatorium fecerunt, ipsumque adeo braxare, quod est cerevisiam coquere) ac denique aquâ cum lupuli salictarii floribus artificiosè decocto. Potus sanè, si rectè paratus, at ritè defœcatus sit, saluberrimus optimique alimenti, ut, qui Spiritum roborat & excitat, animumque exhilarat & confirmat, non incommodat nervos, non apoplexiam, non paraplegiam, non nervorum resolutiones, non comitiales & convulsiones ac tetanos, non arthritidem denique concitat, quæ omnia potum vini comitari amant. Bonitas ejus & præstantia de spumâ colligi solet, in quam adhuc à recenti cocturâ vertitur: & adhibent quoque eandem Nostrates ad panis fermentationem. Quod & idem Plinius de Gallis pariter annotavit.*

Inter triticeas, quæ diebus quibusvis per integrum annum parantur, præcipuam laudem habet cerevisia Vratislaviensis, quæ Schöps *vulgò appellatur, quanquam non omnibus, quia fortior, vini præsertim potoribus, grata.*

Hordeacea cerevisia certo & delecto tempore, hyberno nimirum, & sub veris initium coquitur, ac sine acoris vitio per integrum annum, imo plures quoque servari potest. Hujus rei causam, sunt, qui referant ad primi veris vim, atque singularem efficaciam, à quibus alienus Cardanus, lupuli salictarii

seminibus, è quibus supervacaneus humor, omnis putredinis parens, absumptus sit atque exinanitus, vim eam assignat; quasi nimirum solum lupuli istius semen costuræ immittatur valido effectu. Cur verò non cæteris mensibus eadem vis perstat, quibus etiam magis humiditas decoxit?

Commendatur præ reliquis Oppaviensis, Martiana dicta, quæ liberalius pota, verè Martios efficit: sed qua incolæ ejus Ducatûs (uti testatur Thaddeus Hagecius ab Hagen, Moraviæ quondam Medicus Celeberrimus, singulari de Cerevisiâ opusculo) etiam vice medicamenti utuntur, ubi se malè affectos sentiunt, & propterea Medicinæ non magnus, apud eos, usus est.

Schvvidnicensem hordeaceam, Raconizensi, Zacensi, Stirnensi, in Bohemiâ idem Hagecius annumerat; Cerevisias quidem istas, præterquam, quod urinam & menses provocent, in facultate nutriendi, & lac suppeditandi triticeis istis anteponens, ut quæ multo celerius, unico quippe haustu facto, & pauculo somno capto, id præstent, atque ob id à nutricibus mirificè expetantur.

Tametsi verò jus coquendi Cerevisiam, in plerisque Germaniæ provinciis, urbibus tantum & oppidis competat. Nobilibus autem nonnisi pro necessitate, ac sustentatione familiæ suæ concedatur: In Silesiâ tamen Nobiles quoque eodem jure utuntur, cùm de illo investiti fuerint, ultra miliare præsertim ab urbe positi. Nimirum ut in Bojemiâ, sic in hac quoque regione concessio juris braxandi, pro regali, sive jure reservato Principis haberi cœpit, ut nemo illo uti possit, nisi, vel privilegio, ut pleræque civitates, vel investiturâ, vel longissimâ temporis præscriptione, munitus sit.

Tenuiores qui sunt, itemque agrestes, cerevisiæ defectum, vel secundariæ illius Cerevisiæ, quæ plerisque locis Tisch-Bier/ *Vratislaviæ* Langweil/ *vocatur, ac civium quoque familiis ut maximè præbetur: Vel alterius potionis ex pomis, pyrisve tusis, aquâ perfusis atque expressis impendio minori conficiendæ, multis nationibus usitatæ, præsertim orientalibus; vel lactis aut seri potu, supplent. Aquæ purissimus liquor, de quo Lucanus dicebat,* Satis est populis fluviusque Ceresque, *infimæ duntaxat, omniumque rerum inopi plebi, usitatus, qui antiquissimum apud omnes mortales potûs genus est.*

Vino sanè olim pauci, nec nisi elegantiores utebantur, nunc optimo telluris succo nemo non abutitur, ex Hungariâ præsertim, Austriâ & Moraviâ advecto. Quamvis nec Rhenensia, Rhætica, Italica, Gallica, Hispanica, Canariensia, & alia vina desint, apud Vratislavienses imprimis, quibus jam olim privilegii loco, ab Henrico VI. Duce, concessum reperio, ut non solum esse illis, & vivere, sed bene esse, benè vivere liceat. Sine vino sanè, nulla placent convi-

vivia, quasi Varronem edidicerint, ita ubique elegantibus illis & suavibus versiculis occini audias:

> Vino nihil jucundius quicquam cluit.
> Hoc continet coagulum convivia.
> Hoc hilaritatis dulce seminarium.
> Hoc ægritudinem ad medendam invenerunt.

Mellis cum lupulo aquâ decocti (Medonem vulgo vocant, Plinius hydromel, & aquam mulsam) non infrequens est in Silesiâ potus, quod, cum ex Poloniâ & Lithuania importatur, tùm Ratiboriæ, Oppaviæ, & aliis quibusdam locis, coquitur.

At verò adusti, incertum, usus major sit, an abusus? eò quod multos, eo inebriatos, repentina morte & somno sepultos interiisse constat; Ad hæc multa millia modiorum siliginis & tritici, quæ ad usum panis & cerevisiæ prodessent, in hunc abusum insumantur & prodigantur, de quo ob id cobibendo sæpius, at frustra deliberatum fuit. Sublimatum idem dicitur, quia per sublimationem elicitur. Sed id non ex frumento tantùm, sed ex vino etiam ejusque fæcibus, atque adeò cerevisiæ crassamentis in fundo vasis relictis. Indeque haud modo plebeji, qui artificio illi ex professo dediti, rem non contemnendam faciunt; sed Nobiliores etiam viri, ac fœminæ præsertim, luculentos proventus percipiunt; ex quo nimirum istæ, lucro allectæ, quod sordidis hominibus suave esse consuevit ex re qualibet, animum ad vinum istud conficiendum, adjecerunt, & hanc victûs quærendi rationem inferioris conditionis hominibus eripuerunt. Hoc vinum ardens venditant suis subditis, pro potu, publicè propinandum. Ita autem illud plebs rusticana, vicem ferè jentaculi, pitissat, ut plerumque benè poti domùm redeant.

Cæterum compotationes in Silesia frequentiores, ubi quidem (neque enim tàm Patria chara est, ut manifesta negem, ut cum F. Fabri Sabotho loquar) ἀπνευστὶ, ἀμυστὶ, ἢ ἀϑρέως, non Xenophontis modo minuta illa & rorantia, sed & portentosa pocula, quæ præsertim Sanitates *vocant, (nempe ut bellum, quod in se nihil aut belli aut amœni habeat) exhauriri videas, & sollicite legem illam Græcorum observari:* Aut bibendum aut abeundum. *Idque non magis in cauponis, ad quas vulgus compotandi causa convenire solet, quàm in Procerum conviviis, in natalitiis & initiationibus liberorum, in nuptiis, in parentalibus, in aliis denique festis, conventibus & actionibus, certare poculis magnificum, vincere gloriosum imprimis putant; indeque crebræ inter vinolentos rixæ & contentiones, quæ non tam in convicia, quàm vulnera & cædes desinunt:*

T 2 *Sed*

Sed ipsæ tandem in compotationibus, ceu Bacchi auspiciis, transiguntur, hausto utrimque philotesio cratere, concordiæ firmamento.

Habent id commune Silesii cum reliquis Germanis, in quibus jam diu notavit quoque ebrietatem Tacitus, aliisque gentibus septentrionalibus, Sarmaticis maximè ac Slavonicis, vitium; quod inde à longa antiquitate sic invaluit, tamque altas egit radices, ut extingvi, ut elidi, ut extirpari vix ulla posse ratione videatur. Desinit nimirum esse remedio locus, ubi, quæ fuerant vitia, in morem atque consvetudinem, non hominis, sed gentis, non exigui temporis, sed seculorum, abiêre. Attamen verò si suus cuique populo attributus est error, si vitiis nemo sine nascitur, & optimus ille, qui minimis urgetur, maneat sane hoc vitium nostris, dum graviora absint, levitas, fraus, dolus, perfidia, perjurium, blasphemia, immodica, sed inconcessa, Venus in nuptas, in virgines, in puellas, in pueros, in bruta animalia, quibus maximè urgentur improbatores nostri. Neque tamen ebrietas, quam objectant nobis, vel Germanis duntaxat, vel septentrionalibus populis, propria. Nulla in mundi parte cessare eam, verissimè jam olim dictum. In Insula Americana, quam S. Mariæ vocant, regem bene potum ingenti cornu præcinente, & tympano triumphi in modum solenniter pulsato, cubitum deductum testantur, qui viderunt. De Græcis quid dicam, unde tamen virtutes, gratiasque omnes prodiisse vetustas memorat, potandi gratia famosissimos fuisse, nemo, opinor, negaverit, qui, quid græcari, quid pergræcari olim dictum fuerit, non ignorat? Quid veteres illi Romani? Minimè paucos eorum, sed omnem civitatem, principes juxta, & plebem, potationibus crebris, adeoque continuis indulsisse, ebrios etiam servorum, humeris ad ludum vel circulum symphoniacum à corona efferri solitos, unicuique libros eorum, maximè vero poetas, diligentius legenti liquet. In plebe quidem egregium exemplum memorat Ovidius Fastorum lib. 3. *Festum graphicè describens, ut non habeant, cur Germanis magis potationes exprobrent, quàm Romanis, morum cultu principatum inter gentes adfectantibus. Quin non viros tantùm, sed fœminas quoque illustres vinolentiæ deditas Romæ fuisse, notavit Tacitus,* annal. lib. 12. *Ipsa hodiè polita Gallia, & prudens Belgium, apud se vitium hoc frequentari, queritantur, nec nullos ex Italis reperire licet, qui tegere melius vitium hoc quam fugere norunt. Quæ ipsa tamen, non ad excusationis ansam, ei rei prætexendam, ex qua id ferè consequuntur miseri, & heu! nimis prodigi salutis suæ, ut in corpora, quæ Spiritûs S. debent esse domicilia, desæviant, ea demoliantur, fortunas, opes, facultates dilapident, dum ad restim res redeat, animas denique ipsas diabolo oppignorent: Sed eo tantum dicuntur, ut nihil heîc, præ cæteris gentibus, in Germanis culpandum demonstretur.*

tur. Licet non desint, qui minus culpabiles, veniaque adeo digniores putent, ob ventriculi sc. calorem, qui quo remotius cis Austrum homines colunt, eo major & in ipso frigore, quod mirandum est, æstuant. Hinc igitur robustam illam sitim esse, cui sedandæ, & crebriori & largiori potu sit opus. Sed quod ipsum tamen, si maximè ita esse concedamus, immanibus illis helluationibus, ad ebrietatem & furorem usque, institutis, nullo modo patrocinatur. Etsi hoc quoque minimè dissimulandum, haud exiguum huic malo fomentum præberi à nimia Dominorum ac Magistratuum indulgentia, quibus dici non potest, quàm fructuosa illa potandi licentia existat. Ex hâc siquidem non exigua tributorum & vectigalium publicorum juxta & privatorum portio corrogatur.

Vasa Mensalia vili & promiscuæ plebi, pro antiqua simplicitate, lignea & testacea, sive figulina; qualia nimirum etiam Agathocles Rex apponi sibi jussit, ne, Patre figulo natus, prioris suæ fortunæ unquam esset immemor. Qui supra plebem, stannea quoque usurpant. Sed quibus honestiores non contenti, argenteis insuper utuntur, iisque inauratis, & vario opere cælatis. Adeò, in hâc quoque parte, prodiga rerum luxuries passim se exercet, ac stultitiam patiuntur nummi; nisi quod tamen in vasis & lanceis argenteis, præter usum & decentiam, thesaurus inest, quia nimirum & durant, & in subitos casus statim prodesse possunt. Hactenus Henelius.

Nihil jam superest, quàm ut tribus indicemus verbis, quotnam morbis à nobis hactenus descriptis in designatâ aëris constitutione victu à nobis adumbrato antea usi perierint. Mense Januario mortui sunt 78. Februarius abstulit 92. Martius absorpsit 146. Aprili 138 numeravimus funera. Mense Majo 124 homines interempti sunt. Junio extulimus 91. Julius delevit 87. In Augusto tumulavimus 106. Septembri vero sepelivimus 112. In Octobri vitam hanc cum meliori commutarunt 87. Novembri occubuerunt 71. In Decembri autem decesserunt 67. Atque adeò hoc anno finem vivendi fecerunt 1199., in quem tamen censum non veniunt illi, qui in suburbiis aut templis à Magistratibus Vratislaviensis inspectione exemptis requiescunt.

Ad pag. 149.

Gravior tortor est calculus vesicæ, cujus & diagnosis & cura valdè ardua est. Multa in Consilio quodam Germanico Collega noster D. Christian Helwich de utroque hoc capite disputavit. Nos pauca tantùm ex isto hûc transferemus. Cum autem, vesicæ calculus *magnitudine, figura, situ*, ac fortassis etiam *substantia* multum variet, facilè apparet, cur tam diversis symptomatibus exerceantur, qui calculô vesicæ laborant. Fernelius *lib. 6 de part. symtomat. & morb. cap. 13. p. m. 317.* inter propria calculi vesicæ signa primo

loco ponit *vagam quandam & oberrantem circa pubem & perinæum titillationem, dum exiguus & levis etiamnum est.* In Wilielm. Laurembergio, prout ipse testatur, *in differt. epistol. de curat. calc. vesic. p. 8. non aliam*, primo tempore, *attulit molestiam, quàm quod urinæ fluxum, quando ad vesicæ ostium, cum lotio effluente delatus esset, nonnunquam impediret.* Cum grandior calculus subest, ingens *gravitatis sensus percipitur*, qui valde *tendit ac premit pubis regionem.* Aurelianus *lib. 5 tardar. passion. c. 4. p. 225.* ait, sequi *dolorem secundum pectinem atque veretri radicem & ilia & clunes & magis initio ac fine urinæ reddendæ*, quæ non rarò, etiam prorsus ad aliquod tempus supprimitur, aut certè difficulter redditur, unde videas, alios membrum contrectare, extendere.; fœminas quoque manus pudendis admovere; eademque crebrò scabere, ac alia indecora agere, ut urinam provocent, & dolores crebrò redeuntes mitigent. Certum enim est, quod mictio *crebrescat*, adeò, ut tandem *assiduè mejendum sit, vixque possit urina cohiberi*, prout optimè iterum Fernelius notavit. Nihilominus ut primum cœpit *perrumpere*, quàm mox *tota incipitur, obviam nimirum impulso calculo, ac ita intercisa incidit mictio.* Ac tùm *dolor aliàs universi pudendi ductum, aliàs glandem solam affligit, isque acerrimus sub emictionis finem*, verbis Fernelii, cum *calculus urinæ cursu incitatus quasi proditurus sphincterem violentius comprimit.* Aurelianus vim doloris hujus exprimit per *fervorem incendiosum*; quia verò graphicè omnia describit, verba ejus hìc legi omninò merentur: *Sequitur,* inquit, *fervor incendiosus, item pulsus & extantia partis in passione constitutæ cum jugi ac frequenti urinæ reddendæ desiderio, & repentina cessatio, ac rursum egestio fit cum dolore intolerabili per singulos mictus, ut extenti ægrotantes etiam ventum per podicem reddant, ac ad deponendam alvum solicitentur.* Quem mejendi conatum & desidendi cupiditatem à calculi magnitudine è perinæo rectum intestinum & vesicæ cervicem exstimulante rectè cum Fernelio deducunt Auctores. Urina, quam reddunt calculosi nostri, si Fernelium, Lommium, aliosque audis, *alba* ac *crassa* est, & cum grandior calculus jam diu in vesica detentus est, *sedimentum ejus purulentum* existit, aut *narium muco persimile*. Auctor. libr. 4 de morb. inter Opera Hippocrat. ait: *urinam paulatim fluere, velut in urinæ stillicidio, & esse cruentam, vesicâ nimirum à lapide exulceratâ*, juxta aphor. 79. sect. 4 *Quibus in urinis arenosa subsistunt, his vesica laborat calculo.* At verò ex his omnibus signis certo præsentia calculi in vesicâ colligi nequit. Ab excretis arenulis quàm minus rectè deducatur lithiasis, totâ die in hypochondriacis & scorbuticis experiri licet. Cardanus *in Hippocr. aphor. p. 459.* *Mihi,* inquit, *ab annis hinc triginta rufæ prodeunt & nunc*

etiam

etiam albæ & quotidie & copiose atque omninò citra omnem calculi suspicionem, tàm renum quàm etiam vesicæ. Quin etiam, quod longè majus est, jam toto decennio exacto tantum albæ arenæ adhæret parietibus, adeoque concretæ, ut intra 15 dies, si non abluatur, tota lapidescat intus &c. Cætera autem signa calculi vesicæ, quæ recensuimus, etiam in gonorrhæâ observantur. Hospes sit in praxi & tyro, qui ignoret, quantum patiantur ardorem in regione radicis penis sub emissione urinæ, qui gonorrhæâ virulentâ infecti sunt. Nec minus atrox est is, quem in glande perpetiuntur. Adhæc in inveteratâ gonorrhæâ vix matulam ex manibus deponere possunt, stimulaturque per consensum etiam alvus. Ægrè quoque vel exercitatissimus Medicus turbidam calculosorum urinam sedimento non unius generis refertam, discreverit à *mucida & tenacissimâ illâ materiâ, flavâ, viridescente ac fœtida*, quæ in gonorrhæâ cernitur, quando in præputio abest *tumor, ardor, rubor, excoriatio, fissuræ purulentum plorantes ichorem.* Quando enim hæc adsunt, meritò suspicioni de gonorrhæâ virulentâ locus datur, quod etiam dicendum, quando *scrotum ardente & pruriginosâ erosione fœdatur, in tumorem attollitur, in rugas abit, asperitate crustosâ instâr corticis alicujus digitos offendit, aut indurescit.* Confirmant etiam in probabili gonorrhææ conjecturâ, *ulcera illa parva* in virgæ genitalis reliquâ parte, si *excorientur, mollescant, suppurascant, colliquescant, particulamque cutis, quam obsident, erodant & abscedere faciant.* Sed si hæc omnia, ut subinde fit, in iis, quos gonorrhææ labes inquinavit, non deprehendantur, iisdem premuntur symptomatibus, ut jam diximus, quibus vexantur calculosi, inde etiam fieri solet, ut illi obtentu calculi turpitudinem venerei morbi velare nitantur, quod crebrius fit, quàm credant inexperti. Hoc cum non lateret Viros doctos, in clinicâ praxi exercitatos, aliis modis præsentiam calculi in vesicâ explorare conati sunt. Galenus *in lib. introductorio c. 13.* jussit digitum per rectum *intestinum in sedem immittere,* hâc cautelâ, ut *index inmissus reflectatur in priorem vesicæ partem,* ratus, calculum hâc viâ tangi posse. Enimvero monente iterum Fernelio nonnunquam *summæ vesicæ adhæret, & ex istâ quasi propendet nullumque calculi indicium manifeste exhibet.* Recte etiam monet Hildanus *de lithotom. vesicæ:* iis in partibus duros *tumores* atque *scirrhos* nonnunquam generari ac calculum mentiri, & symptomata similia inducere.

Alii magis illi explorationi fidunt, quæ per catheterem suscipitur. Sed verò quis sibi hoc tribuet, *ut rem tangibilem sensu auditus* rectè *certeque* „ *dijudicare possit, dum collusionem quandam ferrei instrumenti lapidem con-* „ *tangentis sentit. Impedimentum instrumenti vesicæ collum introire nequeun-* „

tis

"*tis sine lapide à multis aliis causis provenire posse, qui neget, neminem futu-* "*rum arbitramur.* *Adde, quod, cùm per additionem augeantur in vesicâ la-* "*pides, utplurimùm fieri posse, ut nova facta additio, adhuc non indurata, "nullam cum ferreo instrumento admittat collisionem.* (quod tantò majori "gauderet probabilitate, si experientiâ comprobaretur assertum Beverovicii "in *exercit. de calcul.*: calculos, quamdiu in vesicâ sunt, molliores exteriori præsertim superficie esse) *Cæterum nec illud hoc loco dissimilandum est, sæpè non tangi calculum ab explorante, quia vel in altiori vesicæ parte contineatur ille, vel in tumore crasso & viscoso sit immersus & involutus*, ut præclare disputat Johann. Baptista Silvaticus *Controv.* 32. pag. 157. seqq. Conf. Ballonium paradigm. 61. & lib. 2. epid. pag. 247. Ex quibus omnibus constat, hôc quidem in affectu cognoscendo unicè Medico relinqui *prudentem* στοχασμὸν, innixum *accuratâ præteritorum ac præsentium symptomatum cognitione*, ut & *juvantium & nocentium accurata exploratione.* Cardanus suggerit consilium, quod in re dubiâ & perplexâ sequi non abs re fuerit, his verbis *in citat. Hippocrat. aphorism. p.* 467. *Cùm volueris scire certiùs, an aliquis calculo vesicæ laboret, jube eum equitare, saltare, exerceri vehementiùs, exhibe lapidem comminuentia, inde subsidentia in urina inspice, in qua si tribus aut quatuor diebus pulvis appareat, lapis est durus, si lapidum frusta & quasi arenæ, non autem arenæ tophus est, si nihil horum appareat, lapis procul dubio non est.* Quanti verò æstimari voluerit consilium suum Cardanus, ex verbis illis, quæ annectit, colligas: *Atque hæc sunt, quæ duobus millibus annorum latuerunt expositores. Cave tamen, ne exercendo magnum ardorem urinæ, aut, ut dicunt, uriginem intolerabilem efficias. Improbi enim & ignari medici maledicendi ansam, postquam bene facere non didicerunt, undique arripiunt.* Ætatem etiam considerasse juvabit. Nam etsi procul absumus ab eorum opinione, qui *calculum vesicæ puerorum & decrepitorum senum* esse morbum cupiunt, (cùm experientia affatim edoceat, senes quoque calculum pati renum, nec infantes à malo hoc esse immunes, quem metuere prudentis Medici est, quando infantes absque signis dentitionis & coaguli lactis crebrò vomunt) nihilominus negari nequit, quòd majori ex parte, senes & pueri vesicæ calculo torqueantur. Et sanè de his posterioribus notum est, quòd obnoxii sint *morbis lymphæ & glandularum.* Quando autem lympha coagulum patitur & stasin, non solum tumores glandularum oriuntur, sed & calculus vesicæ; Modum declarare annititur *Auctor. lib. 4 de morb.* qui consuli potest. Cur verò senes calculo vesicæ affligantur præ adolescentibus juvenibus ac viris, explicare conatur Cardanus jam ante laudatus, præcipuèque accusat *latiores in renibus meatus materiæ crassitiem ac viscidita-*

tem

tem, & *calorem ficciorem*. *Cruditas* autem *ventriculi* ac ἀπεψία utrique ætati familiaris primum ex ejus mente, inter causas antecedentes occupant locum.

Calculus vesicæ remotionem sui omninò indicat. Removetur autem vel *operatione Chirurgicâ*, quem lithotomiam vocamus, de cujus *administrandæ modo* consulendi sunt tum alii, tùm Hildanus in peculiari libro, Franciscus Tolet. *in tractatu Gallico de la litotomie ou de l' extraction de la pierre hors de la vessie*, Joh. Mori in observ. *sur la maniere de tailler dans les deux sexes pur l' extraction de la pierre pratiqueé par Frere Jacques*. Cornelius Solingen *p. 289.* ut & in der Niew lichtende Fackel der Chirurgie of hedendangze Heel-Kunst Cornelius van de Voorde, Hieronymus Fabric. ab Aquapend. Scultetus *&c.* vel *medicamentis*. Uterque verò modus pluribus obseptus est difficultatibus.

Et prior quidem ante non multos annos etiam Celeb. Medico Olao Borrichio fuit fatalis. Is enim cum ferro se submisisset, *magnitudo & duritier calculi, qui neque per incisuram extrahi, neque instrumento, absque præsentissimo vitæ periculo diffringi potuit*, optatum elusit successum, & tandem molestiæ, insomnes noctes, indomabiles dolores, in mortem terminata sunt, ut refertur *in historiâ vitæ*. Posterior autem itidem plerumque spem miserorum frustratur. Medicamenta enim, si aliquod operæ pretium facere deberent, calculum vesicæ comminuere oporteret; at verò de hâc virtute medicamentorum lithontriptica, ut jam ante monitum, non immeritò dubitatur, quâ si vel maximè pollerent, cogitandum tamen, quanta sit *ab ore ad vesicam distantia*, quam cùm considerat Fontanus *lib. 3 cap. 3.* externa velut efficaciora præfert internis. Fiat, per nos licet, periculum, an *aqua persicariæ*, aliquem calculo vesicæ liberare queat, qua Gerardum Boot horis matutinis exhibita aliquem vesicæ calculo laborantem pristinæ restituisse sanitati refert Robertus Boyle *de utilitat. Philos. Experim. p. 2. f. 3.* Subeat examen *crystallus* magno labore *in liquorem solutus*, & videbitur frustra jactari à Turriano, vesicæ calculum comminutum hujus ope & fractum fuisse. Deprædicet spiritum ⊡æ Schrœderus, ♌. è *calculo vesicæ elicitum Hæfernus*, ♌. ⊕. *Sylvius*, alii alios, & spiritus & essentias & tincturas, ægros parum levaminis hinc sentire certum est. Heic potius pollicem premimus Rondeletio, qui *lib. 3 c. 44.* medicamenta *& frequenter & ampla mensurâ sumi* debere contendit, ut & Heurnio *Method. prax. lib. 2 c. 13.* omnia medicamenta calidiora seriò dissuadenti. Non prorsus autem rejiciendum censemus antidotum Lauremberg. *ex epistol. cit. p. 20.* quæ ita habet:

℞. Asellor. ppt. ℥ij.
Sangv. hirc.
Spong. rof. fylveftr.
Sem. volar. purpur. aa. ℥j.
Spec. lithontript. ʒij.

Hujus antidoti acceptæ funt ʒij, *decocti diuretici* ℥x. ♒. *juniper.* ʒij, *ex mixtis factum eft pharmacum, quod affumfit mane horâ utplurimùm quintâ.* Effectum, quem exeruit, his verbis defcribit: *ubi fecundâ vice haufiffem, poft horas plus minus quatuor, fub pubis offe ad regionem oftii veficæ, magnos cœpi fentire dolores, paulo poft parum urinæ profluebat, & cum eâ lamella exigua inftar fquamæ pifcis, ampla, fubrubra, quæ licet aliquam vifciditatem habere videretur, ad tactum tamen in fabulum refolvebatur, ita ut manifefto appareret, tunicam vel cruftam effe à majore calculo folutam*; & *tandem hujus ufu continuò à calculo veficæ liberatus fui.* Hæc ibidem & alia plura. Si quis tamen hoc medicamento uti vellet, ei cum Mercuriali *lib. 3 prax. c. 33.* effemus Auctores, ut corpus *univerfum inediâ & purgatione ante ejus ufum præparet*, ne uberior affluxus vifcoforum humorum iftius ufu ad veficam concitetur. Scimus cum utilitate adhibitam *folam herniariam c. betonica in jufculo coctam, ut & lap. 69* ʒij. *cum jufculo limonum*, quod medicamentum laudat Poterius *obferv & curat. Cent. 3 c. 72 & 73.* Nec audemus rejicere *oxymel cum anagallid. & parietar. aquâ remixtum, quod*, ait Guarinonius, *mirifice feciffe vidi.* Injectiones Rolfincius planè magni non æftimat, Zechius inanes judicat, admittit Cardanus cum aliis. Fruftra folutionem calculi ab iis fperes. Panfa quondam, narrante Clariffimo Sachfio noftro in *Gammarologiâ per* fyringam injecit, *folutionem oc. 69 in* ♒. ▣*æ factam, eamque eximie folvere calculum* ait Sachfius, fed nos imitantes eum nullum vidimus effectum aliquâ laude dignum. Hoc quidem certum eft, quòd, quando *oftium veficæ ab illifo calculo faucium eft, & urina cum dolore profluit, mitigatio fequatur injectis per fiphonem demulcentibus, e. g. lacte, oleo amygd.* d., ut & *emulfionibus* feminum. Quantum ex his omnibus colligere licet, melius fuerit, *cavere generationem calculi*, quam *comminutionem generati ullo remediorum genere tentare.* Prohibent autem, fi Cardanum audimus, lapidis generationem fex fequentia: *fomentum minimè poteftate calidum, expreffio diligens fedimenti, dum mingitur, quæ fit fubfultum mingendo, ufusque olei, abftinere à cafeo, tum his, quæ ex lacte fiunt, tùm à terreis ac falfis, tum à cruditate cavere.*

HI-

HISTORIA MORBORUM,

QUI

ANNO M DCCmo VRATISLAVIÆ GRASSATI SUNT,

ADORNATA

à

LEOPOLDIN. ACADEM. NATUR. CURIOS. COLLEGIS VRATISLAVIENSIBUS.

Inclytæ Reipublicæ Vratislaviensis

ILLUSTRI PRÆSIDI,

Uti &

Magnificis, Generosissimis, Nobilissimis, maximè Strenuis, Consultissimis, Amplissimis

DOMINIS SENATORIBUS, SYNDICIS ET SECRETARIIS,

Mæcenatibus, Patronis atque Fautoribus eâ, quâ par est, observantia, colendis &c.

VIRI

ILLUSTRIS, MAGNIFICI, GENEROSISSIMI, &c.

Udet libellus hic, VIRI Magnifici, Veſtra Illuſtria Nomina ſibi inſcribere, non ſui, non Collectorum, ſed argumenti fiduciâ, quippe qui morbos multorum civium corporibus infeſtos, & noſtrâ curâ, ſub divinis auſpiciis, feliciter plerumque depulſos, enumerat; eô verò, DOMINI Per-Illuſtres, affectu & amore in ſubjectos vobis Cives, quod nec invidia negat, ducimini, ut & proſpera & adverſa illorum animos Veſtros tangere nemo ſit, qui non intelligat. Et tametſi minimè ſimus neſcii, quod graviſſimis, pro ſalute Reip. hujus, tempore adeò calamitoſo & exulcerato, Generoſisſimæ Amplitudines Veſtræ detineantur curis, eâ tamen ſpe lactamur, fore, ut graviores occupationes ad horulæ ſpatium ſchedularum iſta-

rum lectione distinguant, cum & antiquitùs tanta Medicinæ dignitas fuerit, ut ne Regibus quidem ipsis imminuere splendorem Majestatis Artis Divinæ tractatio videretur. Nota ad omnem posteritatem Nomina sunt, non tantum Mithridatis & Attali, Mesues aliorumque, sed & Germaniæ Principum in præterlapso proximo seculo, qui tanto studio in Artem hanc, non deserto Reipublicæ clavo, incubuerunt, ut & Medicamenta invenerint, & in usum verterint. In tristibus, fatemur, ferè occupamur, h. e. Medicis, nam Medicus, verbo Hippocratis, *aspicit horrenda*, *tangit injucunda*, (& quod Nos addimus, calamitosa describit) *ac ex alienâ infelicitate propriás sibi demetit molestias.* At eo ipso majorem à Generosis Vestris Pectoribus pollicemur Gratiam; Nam dum mille molestias Medici Spartana concoquunt nobilitate, id beneficii, teste Galeno, consequuntur, ut optimis quibusque Viris eorum labores approbentur. Inertis plebeculæ auram non captamus, probè memores Democritici illius dicti, *apud vesanum vulgus veritatis neque ulla cognitio, neque testimonium ullum:* Neque immeritò Idem ille Philosophus ita compellat nostri Chori Coryphæum: *Valdè timeo, neque Medicinam Tuam, ô! Hippocrates, hominibus placere, nam præ intemperantiâ omnia illis displicent, & insaniam sapientiam putant.* Et iterum: *Profectò suspicor pleraque in scientiâ Tua palam contumelia affici, aut propter invidiam, aut propter ingratitudinem.* Vulgi, inquimus, favorem non captamus, sed Vestrum, PerIllustres Viri, quorum Prudentia, Dignitas & Authoritas tanta est, ut Patres à Romulo conscripti, aut Atheniensium Areopagitæ, si Senatum Vestrum intuerentur, Vobis venerabundi assurgerent. Favorem Gratiosissimum & Approbationem Laborum nostrorum ambimus, procamur. Non inanis gloriolæ cupidine ad hoc opus suscipiendum sumus impulsi; Quam contemptæ enim Musæ jaceant, & quomodo plerique, ut mos est, lucripetarum, ad quæstuosas Artes properent, minimè ignoramus, sed neque cornea nobis fibra est, ut, si quid laborum nostrorum cordatis placuerit, nullo gaudii sensu afficiamur. Et tanto quidem magis hoc ævo, ubi impunè passim medendi pro-

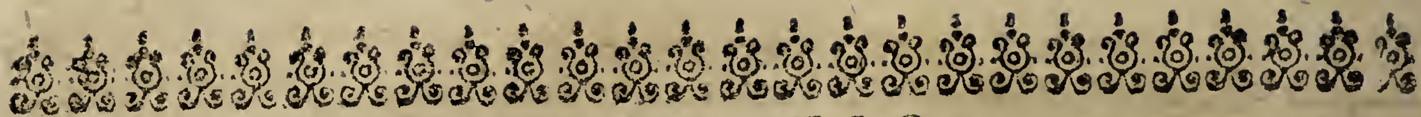
vin-

vinciam capessere audent stipites & trunci quidam, quibus etiam Medicos se profitentibus statim creditur, cùm sit periculum in nullo mendacio majus, Illustrium Patronorum Gratiâ Medicinâ eget; Ut vel ex hâc causâ confidamus, veniam nos consecuturos, dum hisce sonticas occupationes Magnif. Vestr. interpellamus. Suscipite itaque, Viri PerIllustres, libellum hunc Gratioso Vultu à clientibus Vestris, qui nullis civibus Observantia & Veneratione erga Vos cedimus. Deum venerabimur, ut Generosissimas Vestras Dignitates, non tantùm ad Reip., sed & splendidissimarum Familiarum salutem & augmentum per multorum annorum decursum, salvas & incolumes præstet.

Per-Illustrium Amplitudinum Vestr.

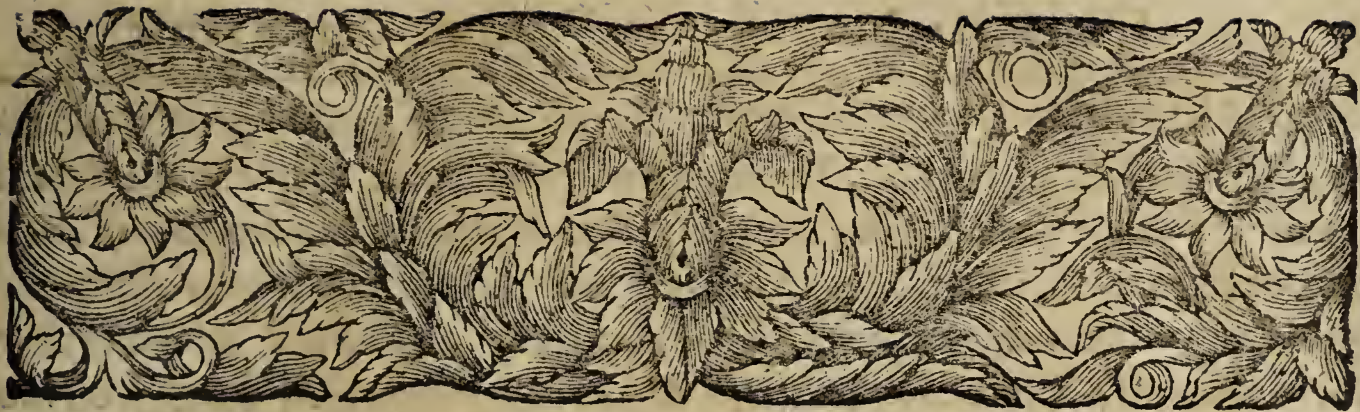
deditissimi & obsequiosissimi Cultores

LEOPOLDINÆ Academiæ
Nat. Curios. Collegæ Vratislav.

PRÆFATIO AD LECTOREM.

Historiam morborum, superiori à nobis anno editam, doctissimis & in arte facienda exercitatissimis Viris non displicuisse, ex epistolis ad nos scriptis læti intelleximus. Ab iis quoque nobis calcar additum est ad pertexendum hoc pensum, cui tantopromptiori, inter concatenatos clinicæ labores, animo, manus admovemus, quo magis nobis perspecta est eorum in judicando dexteritas, ac de publico bene merendi studium. Aliquod in Medicinam ex ejusmodi labore redundare posse emolumentum, Ipsi contendunt, quam laudem etiamsi nobis minus arrogemus, lubenter tamen fatemur, morborum historiam exactè descriptam, plurimum ad artis nostræ incrementum facere. Graviter Ludovicus Vives lib. 5. de tradend. disciplin., artes ne constare quidem possunt, si historiam sustuleris. *Hippocrates, Galenus & alii Medici, quàm sæpe historicos agunt, dum experimenta narrant. Ipsa adeò Medicina ex historia collecta est, sicut Plinius ex M. Varrone perhibet. Quot morborum genera, quomodo, & ubi orta, aucta, compressa, sedata, memoria vetus prodit, sine quorum notitia, manca est Medicina, & potissima sui parte orba, quam ex tot undique experimentis necesse est colligi, ceu aquas pluvias, stillatim. Illi autem, qui morborum historiam fastidiunt, ac alto contemnunt supercilio, quod facient sine nostra indignatione, φιλομάθειαν suam addicant, & industriam impendant in hypothesibus curiosis novis cudendis, poris solidarum partium & viscerum exilissimis describendis, firmas quoq; glabras, flexiles, obtusas, terraqueas, salino-æthereas, ramosas, retorridas &c. particulas lynceis oculis in humoribus visas, in tabulis adumbrent, & sero olim discet Posteritas, quantum opis hæc lecto affixis afferant. Et nos in his olim studium non leve posuimus, quod sine dolore memorare vix possumus, nunc annis & judicio maturiores scimus, quod sint apinæ tricæque & si quid vilius illis, quas ne titivillitio quidem emptitaremus. Per nos etiam licebit, ut porro commentariis inutilibus Auctores quosdam onerent & turgidiores reddant, aut, si iste summus Sapientiæ gradus est, in aliorum scriptis refutandis versentur tanquam novi athletæ & promachi, ac de amplo brabeô, nempe fumo sapientiæ, iis gratulabimur, certi cum Celeberr. Wedelio*, secundum sapientiæ gradum esse, non occupari in commentando, vel refutando. *Nihilominus tamen, si quisquam aliquid adversus nos parturierit, triumphum non paret, nondum abjecimus clypeum, nec eundem abjecturi sumus. Vale!*

I. N. J.

N Januario anni poſt milleſimum, à ſalutifero Virginis partu, ſeptingenteſimi, frigus Vratislaviæ usque ad Lunam πανσέληνον ſatis erat remiſſum, quod nec nerveas fibras ſpasmodicè corrugare, nec glandularum ſubcutanearum meatus conſtringere, aut poros cutis coarctare aptum; reliquis vero ejusdem menſis diebus, usque ad interlunium, nebulæ corporibus infeſtæ, aërque humidus, & ſeri copiam accumulare, hujusque inter glandulas laxiores ſtagnationi, anſam præbere, tonumque partium relaxare, ac enervare potis erat. In Februario, jam grato ſolis jubare illuſtrabamur, jam verò pluviis & nivibus expoſiti torporem corporis ægrè declinare poteramus; frigus verò per aliquot dierum intervalla quodammodo adurebat nos, cùm Luna totâ nocte luceret. Usque ad medium ferè Martii perpetuæ frigidi & tepidi aëris viciſſitudines notabantur, quas ad finem Menſis usque turbida ventis ac pluviis moleſta tempeſtas excipiebat. Præter morbos ſuperiori anno enumeratos, variolæ graſſabantur, & quidem multò frequentius diſtinctæ, quàm confluentes. Primis *Variolæ.* ab invaſione diebus, ſeu tempore ebullitionis, nunquam non febris acuta aderat. Nec meminimus nos, quod variolæ quibusdam ſine febre proruperint, tametſi ſeduló attenderemus, an gemina illis, quæ Foreſtus *lib. 6. Obſerv. 49. & 50.* aut Rhodius *Cent. 1. Obſerv. 24.* ex ore Prævotii recitant, niſi fortaſſis Viri pariter doctiſſimi & expertiſſimi in obſervationibus ſuis, humano more, hallucinati, exempla Vratislaviæ deprehendere liceret. Continua quidem illa febris erat, in his tamen vehementior, in aliis remiſſior, ejusque exacerbationis ſatis incertæ, niſi quod tertio die recurrentes aliquibus tertianæ febris ſuſpicionem moverent. Præcedebant ferè febrim hanc laſſitudo & gravitas corporis, pandiculationes & oſcitationes, dorſi lumborumque dolores, qui in ſexu muliebri, ſi adultioribus mulieribus credimus, parturientium dolori non diſſimiles, pulſus ad ſpinam dorſi & ſenſus pruritûs ac punctionis in

cute, sed horror & rigor, præsertim recurrens, rariùs paulò, quem tamen in Angliâ satis frequenter variolis laboraturos invadere ex Sydenhamio intelligimus. Frequenter etiam vomitus à primo morbi insultu fatigabant, iique interdum immanes, aut si hi abessent, præcordiales anxietates gravissimæ cum inani vomendi conatu conjunctæ ægris negotium facessebant. Alvi fluxus rariores observati, & hæc evacuatio non adeò è re ægrorum est, forte quòd motum materiæ à centro corporis ad peripheriam ejus protrudendæ impediat, & retrocedere ad interiora cogat: Itaque alia apud nos est hujus fluxûs ratio, quàm in Belgio, ibi enim, si credimus Auctori Tentaminis Medici *de Variolis p. 39. Pueri multi in principio, augmento, & statu morbi fluxu alvi laborantes sine noxâ advertuntur.* In pluribus alvus, sine damno ad aliquot dies erat adstricta, in paucissimis etiam urina suppressa; vix visi, qui sæpè se ad reddendam urinam urgeri conquererentur. Urina varia erat, quorundam flammea & intensè rubra, nonnullorum turbida & opaca, qualis jumentorum esse solet, quæ post eruptionem variolarum interdum clarior reddebatur, interdum verò per aliquot dies à protrusione adhuc turbida excernebatur; aliorum autem pallida, unus alterve cruentam micturiebat urinam. Nares etiam frequenter sangvinem stillabant & possemus hîc mutuari verba Stubs in respons. Thomsoni: Multos cognovimus, qui suâpte naturâ hæmorrhagias passi sunt iisque ad 18 vel 20 diem, magno cum commodo. Propensio in sudorem non tantùm in adultioribus ingens erat, ut Sydenham observavit, sed etiam in tenerioribus. Nonnulli, præprimis qui erant temperamenti phlegmatici, dormituriebant, alii de turbulentis conquerebantur insomniis, ac sæpè expavescebant, ac altos subinde in illis tollebant clamores. Capitis dolores jam gravativi, jam punctorii, cum temporum pulsationibus erant molesti. Facies tumebat, atque maxillæ rubebant. Oculos prurientes rubentes ac splendentes, quin imò aquâ suffusos quotidie intueri licebat. Lacrymæ quoque injussæ aliquando manabant. Palpebræ ac nares dolore pruriginoso vexabantur. Præterea anhelitus difficultas, vox rauca, tussis sicca, cordis palpitationes, & tandem etiam deliquia non rarò observabantur. In aliquibus habitu corporis densiori præditis etiam saliva in majori quantitate rejiciebatur. Et hinc quadantenus confirmare licet sententiam Listeri, qui arbitratur, causam ejus salivationis latere in ostiolis cutis obstructis. Pars magna ægrorum corpus variè jactitabat, ipsique infantes in cunis hinc inde sese volutabant. In genere musculoso varias subinde motitationes, quas nec tumorem nec convulsionem, aut rigorem dici posse arbitramur, notavimus, in eâque sumus opinione, illas quasi subsultus momentaneos musculorum prorsùs esse similes iis, quos

Do-

Doctissimus Simon Pauli Medicus Danicus Celeberrimus *in digression. de febb. malignis p. 34.* nominat non incommodè ἵππον δέρματ☉, in quo partes aliquas blandè leniterque vellicari persentiscunt ægri ceu motacilla avis caudam motitare, aut mus sub panno ad parietes tricliniorum expanso, seu ludere, seu errare liberè hinc inde observatur. Hunc etiam sanis accidere Clarissimus Vir autumat, quod ob aëris subitas mutationes, cœlo jam pluvio, mox sereno aut sudo existente, calido, frigido, temperato, tempestuoso *&c.* venæ & arteriolæ musculorum, imò ipsius cutis, simulque sanguis in iis contentus, means, remeans, instar Euripi, ita offendantur, ut ἀθρέως, ac, ut par erat, ac naturaliter convenit illi, circulari aut distribui nequeat. Hæc utut ingeniosa satis sunt, malumus tamen ejus causam potius in subitam tensionem, sive tonum ac relaxationem vel remissionem fibrarum musculorum, quàm vasa sanguifera conjicere, ac undulantem in iis sangvinem, cùm ejusmodi alterationes toni etiam alibi satis existant manifesti. Enimverò Nos in Stadio Nostro pergamus. Minimè etiam raro teneriores invadunt motus convulsivi, iique vel particulares e. g. in labiis, oculis *&c.* vel magis universales, hoc est, in partibus pluribus. Et sanè ex epilepticis motibus, quibus infantes, dentitione peracta, corripiuntur, non vane, cum Sydenhamio, variolas in procinctu esse iterum iterumque prædiximus. Præterea in satis multis etiam deliria observavimus. Ordinariò post valetudinem, die quarto prorumpebant. Vidimus tamen, in quibus vel tardius, vel citius prodirent. Notum autem satis est in praxi occupatis, quòd, ut accuratè Sydenham describit, in eruptione subrubræ primò pustulæ tenuissimarum acicularum puncta æquantes, sparsim se prodant per faciem, collum, pectus & corpus universum; quanquam partes illæ, in quibus primò apparent, minimè certæ sint; ubi inter initia quidem exactè definire vix licet, sintne variolæ futuræ an morbilli. Ne tamen pulicum morsûs haberemus pro variolis, memores fuimus, quod, ut optime Hafenrefferus *in Nosodochio lib. 1. c. 5. p. 44.* advertit, *in pulicum morsibus, in medio tanquam punctum quoddam morsûs vestigium insit, & hoc compressione non delitescat.* Nonnunquam genæ totæ rubro colore suffusæ, & una quasi lata macula conspiciebatur, nihilominus tamen posteà distinctæ pustulæ oriebantur. Sensim efflorescentes illæ maculæ subeunte humore agebantur in altum & evadebant fastigiatæ ac distinctæ, quæ multò erant tutiores, si in basi essent rubræ, supra autem albæ, eminentes & molles, quàm illæ, quæ in latum exporrigebantur. Et sanè depressæ & malè figuratæ, ut & duriores, quæ instar verrucarum sese habebant; nunquam fuere sine periculo. Quo paucioribus corpus erat conspersum, eo magis res in vado erat. Mali ominis erant, quanquam non adeò fre-

frequentes, lividæ, violaceæ, certi verò lethi prænunciæ, quæ maculâ nigrâ in medio deformabantur; id quod in Angliâ etiam compertum, ut videre est in Mortono *in pyretolog. p. m. 39.* In quibusdam cacochymicis corporibus notavimus in interstitiis variolarum petechias, aliasque maculas, nonnunquam etiam vesiculas aqueas, atque inde utplurimùm funesti eventûs præsagium cœpimus. Ejus verò generis variolæ, quæ de malignitate non possunt non esse suspectæ, hoc tempore in paucis, ut diximus, spectabantur. Paulò ante narratum est, quòd symptomata cum eruptione variolarum utplurimum conquieverint, non defuêre tamen, qui febri, difficultate spirandi, anxietate, cruciatibus insignibus circa lumbos, etiam post eruptionem, vexarentur. Atque hi non erant extra periculum constituti, evasere nihilominus plerique, modò abessent inexpugnabiles vigiliæ, phrenitis, crebra deliquia, palpitationes cordis, motus convulsivi, urina nigra, vel hæmorrhagiæ enormes, alvi profluvium, hæc siquidem atrocia symptomata mortem denunciabant. In aliquibus admisso frigore, alioque incommodo regimine, retrocedebant, iterumque occulebantur, non sine summo discrimine vitæ. Et profectò de hâc actum est, ut ex pallore, frigore extremorum algido, & anxietatibus immanibus, & denique rebus per momenta in pejus ruentibus, colligere licet; nisi iterum expellantur. Cæterum etiam apud nos circa octavum, à primo insultu, diem, in facie intervalla pustularum priùs alba rubere incipiebant, in tumorem attolli, & dolore tensivo affici, extendebantur palpebræ, & ut vesica inflata, haut rarò, oculos claudebant, quæ & in Angliâ ita fieri discimus ex Sydenhamio. Proximæ à facie intumescebant, manus digitique distendebantur. Calamitosum esse, si pustulæ satis commodè elevatæ, vel suâ sponte, vel externâ aliquâ de causâ subitò concidant, iterum iterumque experti sumus. Constat verò satis, quòd in statu inflammatoriæ suppurationis nova febris accendatur. Variolæ debitè elevatæ ac maturæ, pus fundebant satis coctum. Sensim sanies illa exsiccabatur, relictâ in medio, post corrugationem, fossulâ, ac ultimò variolæ exarescebant, & decidebant, quod, ut optimè notat Clariss. Wedelius, circa diem decimum quartum contingit, postquàm utplurimùm à die XI. decrementum fuere sortitæ. Nihil autem attinet hîc commemorare, quòd pòst hoc tempus occurrerint vestigia variolarum rubicunda, transparente per cutim attritam sangvine, & sæpius varii generis cicatrices remanserint, cum hæc non temerè quenquam lateant. Hoc neutiquam silentio prætereundum, quòd variolis exsiccatis, majores tumores & abscessus subinde in artubus observaverimus, & licet tùm variolæ vel malignæ, vel epidemicæ non grassarentur, testari tamen possumus, ejusmodi abscessus plorasse subinde pus acerrimum, ve-

nas,

nas,nisi in tempore occurreretur, exedisse, consumpsisse carnes ac ipsa vitiasse ossa,& membris omne robur ademisse. Qualia duo miseranda imprimis exempla viderunt DD. Samuel Grass & Maximilianus Preus, ille in mercatoris filiolo tenerrimo 18 septimanarum, hic in pannificis filiâ unius anni ætatis, ex tumore & abscessu sinuoso circa flexuram cubiti dextri sub variolis confluentibus enato, ossa simul ibidem carie afficiente, & septima post eruptionem variolarum septimanâ filiolum, octavâ verò filiolam jugulante. Pariter quoque sub variolarum cursu in pueris quibusdam conspexerunt glandis cuticulam à lympha acriore & fervidiore in vesicas ingentes pellucidas magnitudine castanearum elevatam,cum insigni simul rubore inflammatorio circa frænum, distorsioneque enormi totius colis, quemadmodum in asciticis quoque fieri solet, cataplasmate tamen ex speciebus emollientibus & discutientibus feliciter curatam.

Varias sensuum læsiones, à variolis etiam ritè tractatis, e. g. vitia oculorum, depravationes organorum auditûs & olfactûs *&c.* aliquoties notavimus, ut de noxis gravioribus pectoris ac artuum, paralysi *&c.* jam non dicamus.

Cùm verò, ut optimè Mayerne *in appendice ad praxin Medic. p.596. & seqq.* duo sint maximè periculosa tempora, initium eruptionis, alterum à IX. die ad XI. quando maturescunt, ad utrumque in curâ respeximus sollicitè.

In primo quidem consideravimus gradum effervescentiæ febrilis, præ oculis habentes pulsum, calorem, sudorem *&c.* Piaculum nobis fuit, si motus & agitatio jam satis magna in sangvine deprehenderetur, ebullitionem in infantum, puerorum juvenumque corporibus calidioribus remediis augere, unde etiam apud nos exularunt tinctura bezoard. ♌. eboris, C. C. pulveres bezoard. myrrhat. c. salib. volat. misti *&c.* Religioni etiam nobis duximus intempestiva calefactione, coopertura lectorum, plumis distentorum, ac pannorum, igni, in sangvine,oleum affundere, alienissimi præterea ab obtrudendis jusculis,quæ vocant consummata, aut aromatibus, ut ferè mos est, conditis, imò in vehementiori istâ sangvinis despumatione, victum refrigerantem, moderatissimè calidum aërem (cavendo nihilominus præcipites refrigerationes) commendavimus. Novimus præivisse hìc nobis ipsos Arabes, qui seculo ferè duodecimo, primi hunc morbum descripserunt, ejusque curandi methodum ad nos transmiserunt; imò fortè primitùs eundem etiam experti sunt, ejusque seminia & contagia ad alias gentes propagarunt juxta Sidobr. *de variolis c. 1 & 8. p. 6. 7. 82 86.* Nam & hi, ut constat ex Avicennâ, variolis correptos cibari voluerunt jujubis, dactylis, lentibus, cucurbitis, tamarindis, succo prunorum,quibus quidam in Angliâ juscula alia, alterata acidis, e. g.

acetosâ, berberibus, omphaceo uvarum, limonibus &c. haut incommode adjungunt. Nos quidem in enormiori æstu, & hæmorrhagicis sangvinis exundationibus, tùm subacidis aliis, tum succo citri, aut syrupo acetositatis citri diligenter usi sumus, tum ne quidem à nitrosis abstinuimus.

Venæ sectio ferè apud nos celebrata non fuit, quàmvis minimè dubitemus, eam habere locum in initio ante eruptionem, in intensiori sangvinis ebullitione, si æger sit ætatis provectioris (quamvis Cl. Rolfincius ne tenellulam puerorum ætatem eam impedire scribat *lib. de febb. c. 80.*) adsit plethora, cum pulsu magno & vehementi, & robur virium infractum, si diætam vinosam & aromaticam sectatus, & tandem nulla malignitas appareat, modo ante eruptionem celebretur. Nam etiamsi satis gnari simus, quòd etiam post eruptionem à V. S. Mercurialis aliique non abhorreant, nos tamen periculo eam non vacare, imò lethalem esse posse, cum Vesalio credimus. Scrupulum illum de turbato per V. S. naturæ conatu atque humorum ab extimis ad intimas corporis sedes retrocessu doctè eximit Caldera *in Tribunali medico lib. de Variol. c. 9.* ac simul evincere satagit, quod nec vomitus nec ventris fluxus sangvinis missioni contraindicet. Confer etiam Bartholinum *in Cist. Medic.* Nec ambigimus etiam loco V. S. surrogari posse cucurbitulas, ac eas rectè applicari lumbis, natibus, poplitibus, id quod facere solitum Mercurialem patet ex ejus *lib. 1 de morb. puer or. c. 3.* qui hâc in re etiam sibi consentientem habuit Riverium.

Avarissimâ manu dedimus opiata, quæ sangvini æstuanti frænum injicere aliàs non ignoramus, & ab ipso etiam diascordio ordinariò ferè abstinuimus.

Cæterùm cum Willisio, si effervescentia illa nobis justo videretur minor, lenis & blanda diaphoresis placuit & hinc cardiaca moderata aliquoties in die exhibuimus, rati nos eo ipso naturam ducem sequi, cùm diaphoretica ad circumferentiam propellant, minimè aliàs inquirentes, an, quod Willisio placet, natura toto tempore eruptionis unam & continuam crisin moliatur. Elegimus verò hic ea, quæ simul figunt & præcipitant, qualia sunt mater perlar., corall. ppt., ♉. d., C. C., lap. bez. oriental. & occidental. Interdum emulsiones ex sem. nap., aquileg., citr., c. ▽. card. b. scabios., scord. &c. factas & debitè edulcoratas, ut tenellorum gustui adblandiremur, propinavimus. Ægris phlegmatici temperamenti etiam calidiora, in quorum numero sunt tincturæ bezoard. variorum, essentiæ myrrhæ, scord. &c. pro re natâ exhibuimus; ut vel hinc videas, nos non approbare eorum sententiam, qui solis refrigerantibus, vel solis præcipitantibus incumbunt, posthabitâ expulsione. Purgan-

gantibus in hoc morbo apud nos locus nullus, imò propemodum hîc subscribimus laudato antea Mercato, Rudio, Minadoo, aliisque, qui eorum usum non satis tutum arbitrantur. Nec temere imitandum hîc Sylvii censemus exemplum, qui purgantibus & vomitoriis in principio variolarum sæpius est usus. Imò ne Enematibus quidem naturâ in expulsione occupatâ, alvum irritavimus, quâ in re nobis adstipulantem habemus Frid. Hoffmannum Seniorem. Interim prorsus non negamus, in certis constitutionibus aëris aliquando lenientia tutò posse dari, id quod probat Ballonius *lib. 1 Epidem. & Ephemerid. p. 37.* Et in præservatione quoque à variolis non sunt usus contemnendi cathartica.

Non possumus non hîc ὡς ἐν παρόδῳ monere, nimis audacem nobis videri assertionem Cl. Dolæi, qui, cum multa scripsisset in liquoris antivariolosi, quem cum Waldschmidio invenisse aliunde nobis constat, laudem, quam ei minimè detractum imus, tandem in hæc verba prorumpit, *in Encyclopædiâ medicâ & dogmaticâ lib. 4 p. 130 : Tot liquoris nostri antivariolosi videmus effectus, ut spondere audeamus, neminem imposterum variolis mori posse, modò hoc utatur medicamento & calorem lecti primis fugiat diebus.* Innotuit quibusdam ex nobis descriptio ejus liquoris, tantam autem virtutem in eo deprehendere minimè potuimus. Profectò non injurii sunt in manes Doctissimi Dolæi, qui nimium hoc encomium adscribunt cœco in inventa propria amori, adeoque in hoc remedio insigne prostat exemplum, quod non tantum parentes filios, licet non optimæ indolis, & poëtæ sua carmina, sed & medici deperereant sua medicamenta.

Ultimò alterantibus selectioribus & confortantibus sitim profligare & seri defectum supplere, ejusque acrimoniam retundere conati sumus. In ejusmodi medicamentorum censu sunt tùm ante jam laudatæ emulsiones, decocta scorzoneræ c. C. C. decoct. citr. papaveracea, hordeacea cum seminibus fœniculi, lentibus excorticatis, ficubus, dactylis *&c.*

Appetente exulcerationis tempore, & pustulis non debitè sese attollentibus, pulveres bezoardici, tantillo myrrhæ & croci grano uno alterove remixti, suppetias tulere exoptatas. Variolas planè maturas & pure acriori turgentes rariùs quidem fecimus aperiri, nihilominus quidam Nostrûm meminit, se pauperioribus non sine successu fuisse Auctorem, ut exanthemata ejusmodi in magnum ulcus concreta vel acu aperirent, vel etiam forficibus capita resecarent. Dum variolæ exarescerent, pulveribus, quorum mentionem fecimus, addidimus lap. 69, de quorum virtute balsamicâ minimè aliàs ambigi solet. Symptomatibus magis sonticis remedia Practicis celebrioribus usitata oppo-

sui-

ſuimus. Inter iſta frequentiora ſunt (1.) vomitus diuturniores & graviores, quos bezoardicis compeſcuimus. 2. Hæmorrhagiæ narium nimiæ, in quibus ſiſtendis internè nitroſa, externè autem camphora c. aceto aliquid laude dignum præſtitit. 3. Convulſiones cum anxietatibus, tremoribus, pavoribus in ſomno, quibus in circumſtantiis opitulabantur; quæ ſangvinis diſtributionem æquabilem promovebant, quibus prælucent temperata alexipharmaca, non neglectis cinnabarinis. 4. Faucium, laryngis *&c.* pathemata, æſtus inflammatorii, quorum mitigatio à notis mucilaginibus, gargariſmatibus & lacte ipſo non vanè expectabatur. 5. Mictio cruenta, cui tollendæ lenientia, emulſiva & diluentia *&c.* inſerviunt. 6. Diarrhææ & dyſenteriæ, utut rariores, à quibus bezoardica & anodyna in doſi refractâ ægri noſtri liberabantur. 7. Tumores emplaſtro de meliloto, aliisque emollientibus & ſuppurantibus auſcultabant.

Alia mitiora hîc loci recenſere non vacat, nec immorari placet commemorandis iis, quibus macularum veſtigia abolere licet, in quibus recitandis diligenter verſatur D. Mayerne. Nihil certius verò tutiusve obſervavit D. Graſſius ſapone Neapolitano balſamico, ſi partes affectæ bis in die hoc illinantur & poſt quadrantis horæ ſpatium aquâ ſimplici abluantur. Coronidis loco tribus monemus verbis, nos, tametſi ſatis multos tractaverimus varioloſos, hactenus minimè deprehendere potuiſſe, quod variolæ ſint animatæ, ac innumerorum minutiſſimorumque, vel atomorum ad inſtar inſenſibilium, vermiculorum pullago, quod Clariſſ. Langius defendit: Id extra controverſiam eſt, quòd aliquando variolis laborantes infeſtentur vermibus, & hi ſub cruſtis iterum fuerint deprehenſi, id quod & nos vidimus, & ante nos præter Zacutum, Joëlem, Sennertus, Borellus, Crato aliique; Conf. Bartholin. *Cent. 2. Epiſt. 85 Cent. 5. hiſtor. 20.* Rhodius *Cent. 3 Obſerv. 64.* Ephemerid. Noſtr. *Dec. 1. ann. 3 Obſerv. 28.* At verò hinc neutiquam colligere licet, quod ipſa variolarum ratio & eſſentia ſita ſit in hâc vermium pullulagine, quippe quam etiam cum multis aliis complicari morbis notum eſt, ut in compendio cernere licet *in Cynographiâ curioſâ Sect. 4. c. 8* celeberrimi Collegæ noſtri Paulini. Vidimus aliquando variolas non pure ſed flatu turgentes, ex quibus tamen inferendum minimè eſt, variolas inter morbos & tumores flatulentos numerari. Diximus de variolis, quæ ſatis fuere hoc anno benignæ, multò autem frequentius, hoc, quo ſcribimus, & cum majori clade fuere graſſatæ. Præprimis autem confluentes ſtragem aliquam dederunt. Et ab hâc clade domus Collegæ noſtri D. Helwich non fuit immunis. Confluentes enim variolæ trimulam optimæ indolis filiam, parentum & domeſticorum amorem & delicium, Mariam

Theo-

Theodoram d. 9 Mart. more eryſipelatis corripiebant & ſequentibus diebus in facie ſibi invicem implicitæ vultum inſtar veſiculæ rubræ contegebant. Diceres puellam hanc oculis Sydenhamii fuiſſe objectam, cum hiſtoriam variolarum confluentium adornaret: ita prorſus vivis coloribus ejus morbum deſcripſit. Maturè ſatis intumeſcebat vultus, palpebræ extendebantur, & ut veſica inflata oculos claudebant, & nimis citò, octavo ſcilicet morbi die, tumor recedebat, ita ut die ſequenti oculorum miniſterio iterum uti poſſet. Die morbi 10 facies planè flaccida erat, ac interſtitia inter puſtulas albeſcebant. Die morbi undecimo, hoc eſt d. 19 Mart. prægreſsâ turbulentâ admodùm nocte, bis leniter convulſa, poſt preces, quibus animulam ſuam Creatori commendabat, placidè obdormivit, nimis acre ſui deſiderium in parentum animis relinquens.

Varias morborum ſpasmodicorum ſpecies tractavimus eodem tempore ac convulſionum genus non unum vidimus. In ſpasmo cynico compertum nobis, topica non tantum in principio nervorum, ſed & bono cum ſucceſſu muſculis in latere oppoſito applicari. Tria illa capitis atque cervicis ſpasmorum genera aliquantò apud nos ſunt rariora. Inter motus convulſivos, inter quos epilepſia primum tenet locum, ſatis communis apud nos erat in fœminis hyſtericis ac ſpleneticis ille gradus, quo ſine ullis partium externarum ſpasmis, omnium ſenſuum ac motus exercitio privabantur & concidebant ægræ ejusmodi fœminæ. Vulgus noſtrum ait, ſie ſind in Ohnmacht verfallen; quanquam aliquando etiam Viri eundem affectum incurrant. Apud fœminas vulgò audit epilepſia uterina, & curabatur methodo à practicis præſcripta. E contrario novimus, interdum corpus variis motibus concuſſum ſenſusque maximam partem fuiſſe integros, ita ut omnium, quæ circumſtantes egerant, recordarentur finito paroxyſmo, cujus commatis hiſtorias recitant Bartholin. *cent. 2. hiſt. 9.* ut & Doctiſſ. Neukranzius *de purpurâ c. 33.* cujus rei vidit duo iſthoc tempore exempla D. Helwich, alterum in conjuge fabri murarii, ſæpius in uno die ita concidenti, & ultra horas aliquando ſine ſermonis uſu jacente, hæc enim cum à ſervâ duriuſculè habita, in paroxyſmo colaphis percuſſa eſſet, rediens ad ſe graviter de injuriâ iſtâ & ignominia cum miniſtrâ expoſtulavit, eandemque verberibus probè depexam ex ſervitio dimiſit: Alterum in virgine plethoricâ antehâc vegetâ & robuſtâ, à cujus latere cùm mors aliam virginem ejusdem lecti ſociam improvisò abſtuliſſet, eoque tempore Noſtra tributum menſtruum perſolveret, in hanc miſeriam, ſingulis menſibus inſtanti muliebri profluvio redeuntem, lapſa eſt, ita tamen, ut omnium dictorum factorumve, poſt ſuperatum inſultum, vivat memor. A-

Spasmodici affectus.

 cta,

cta, ad subigendum hunc affectum, varia, sed omnia hactenus frustra. Singulare quoque Exemplum talis spasmodici affectus visum fuit D. Pauli in Matronâ Nobili, quæ miris modis eo agitata, integro & intellectus & omnium sensuum & loquelæ usu, tandem convaluit, optimumque per vesicatoria artubus applicata, nacta est auxilium.

Colica. Colici doloris nomen Civitati nostræ non est incognitum, sicuti quondam Romæ tempore Principatûs Tiberii, quo id malum in illam irrepsit teste Plinio *lib. 26. H. N. c. 1.* Sæpissimè enim sævis illis doloribus homines apud nos torquentur, quos cruciatus diros non pauci arcessunt sibi, dùm corpus distendunt pinguibus, omnis generis leguminibus, flatulentisque aliis, crudis ac dyspeptis, dùm cerevisiâ aut frigidâ vel acidâ vel recenti stomachum replent, aut nescio, quæ non alia deglutiunt, quæ idem præstant, quod aureus nummus ingestus, quâ de re Borellus *Cent. 4 Obs. 25.* & Bartholinus *Cent. 3. ep. 69.* evolvi poterunt, vel abdomen contra frigus non debitè muniunt. Notum satis est, quòd dolor ventrem infimum occupet, & licet sæpissimè circa umbilicum sæviat, nihilominùs non rarò vel sinistram, vel dextram abdominis partem affligit, unde ab ignaris, vel lien vel hepar affectum creditur, quin etiam circa dorsum, juxta renes, dolor ille versatur, & sicuti utplurimùm vagus & instabilis est, ita supra infraque umbilicum oberrat, & sub ipso cordis scrobiculo sæpè sese exerit, dextra tamen magis parte, atque hac ratione aliorum morborum, ipsius etiam pleuritidis larvam induit, cujus rei caussa in anfractuoso coli situ quæri debet. Nam hoc, ut notum est, relicto intestino recto, ad sinistrum inguen divertit, ac ad sinistrum renem adscendit.

Non unius autem generis est dolor, sed modò *terebrans* ac rodens, ubi ferè pituita acida ejus caussa est, subinde etiam in infantibus bilis porracea & æruginosa, modò *gravativus*, quem fovet pituita simplex, modò *distensivus & gravativus*, qui vel fæcibus induratis, ubi pali infixi sensus, vel flatibus *&c.* sua debet incunabula, hi enim, si non liberè per superiora & inferiora erumpant, sed constrictis tunicarum intestinalium fibris, aut iisdem nervis nimium tensis (quod crebro experiuntur iræ, tristitiæ, mœrori dediti, aut suspicionibus nimium indulgentes) incarcerentur, aut humoribus crassis, viscidis *&c.* obvolvantur, aut propter herniam intestinalem, vel illapsum superioris partis intestini in cavitatem inferioris, aut propter tumorem canalis cavitatem aliquo modo coarctantem, detineantur, exquisitissimorum tormentorum colicorum auctores sunt, & tantam intestini coli aliquando efficiunt tensionem, ut velut infantis brachium subesse videatur in fœminis. Sic colicos ejusmodi dolores atrocissimos ac pertinacissimos observavit in Generoso quodam Equi-

te,

te, enterocele ſcrotali laborante, cum obſtructione alvi & vomitibus bilioſis ac ſtercoreis tandem, D. Preus, qui nec hernia repoſita, nec aliis remediis cedebant, cucurbitulâ tamen, quam ventoſam vocant, cum flamma regioni epigaſtricæ applicatâ, ex voto tandem ſublati ſunt. Quotiescunque autem flatus turbas cient, magno cum murmure fremunt, & borborygmi aures adſtantium obtundunt, qui futuram humidi dejectionem aliquando notant.

Sed tormentum immaniſſimi doloris colici ſolet eſſe majus, ſi alvus ſit adſtricta, quod communiter fit, & ſanè unicuique conſtat, quod ea ſæpiſſimè ita ſit impedita, ut ne flatum quidem emittere poſſit, & ſi vel ſponte, vel clyſteribus ſollicitata ſuo fungatur munere, excrementa ſicca, vel more ovilli aut caprilli ſtercoris in globulos intorta deponat, non ſine levamine, nam vel ructu, flatuve prorumpente, dolor ille ſolet imminui. E contrario aliquando alvus concitata eſt, & in quantitate ſatis magnâ ejiciuntur excrementa. Non rarò etiam urget nauſea & vomitus ac, in graviori malo, ſingultus & cardialgia. Cumprimis verò affligit anxietas cordis cum reſpiratione frequenti, conjuncta cum pavoribus, contractione crurum, torpore frigido, mentis hebetudine ac lipothymia. Pulſus celer eſt, ac, verbo Aureliani, parvus ac denſus. Urina magis utplurimùm tincta ac ſpumoſa, imò viis urinariis, in conſenſum doloris, tractis, ea nonnunquam ſupprimi ſolet. Ægri etiam ſiti ſatis magnâ premuntur, & ut de gravitate capitis, aliisque ſymptomatibus interdum ſupervenientibus, epilepticis, inquam, motibus, ſyncope *&c.* jam nihil dicamus, non infrequenter dolores colicos excipit icterus, obſtructo à viſcidis humoribus ac flatu, poro cholodocho; Hinc verò fit, ut bilis, quæ in inteſtina penetrare nequit, regrediatur in ſangvinem, & cum eo totum corpus perambulet, ac illud citrino tingat colore. Vidimus dolorem colicum imprudenter emeticis tractatum, tranſiiſſe in hydropem.

Vocati ad ægros, dolore coli excarnificatos, ac de obſtructâ alvo informati, eò laboravimus, ut eandem redderemus fluxilem, nec tamen unicum ſemper in enematibus præſidium quæſivimus, ac multoties experti, quaſi ex tripode profectum illud Doctiſſ. Rolfincii effatum, *κατωτερικὸν unum, cum judicio adhibitum, in dolore colico unâ reſolvi elavâ, quod vix decem attingunt clyſteres.* Nec à verò abludit illud Riverii, obſervatum eſſe, quòd, cùm æger quidam triginta clyſteres, ſine fructu, accepiſſet, alius Medicus mannæ unciam unam ſemis in oleo amygd. d. unc. duab. exhibuerit in pingui gallinæ juſculo, & ægrum dolore liberarit.

Quapropter non rarò curam auſpicati ſumus 1. à lubricantibus, pinguibus & oleoſis, e. g. mannâ in aquis carminantibus ſolutâ, oleo amygdal.

 d. 2.

d. 2. Lenioribus purgantibus c. nitrosis & tartareis *&c.* prudenter mixtis.

Quâ occasione etiam virtutem ℥ii d. extollere minimè veremur. Eminere enim in illo virtutem eximiam carminantem, usuris erit manifestum. Novimus, quod à quibusdam purgantia c. opiatis in ejusmodi doloribus præscribantur, nostram tamen spem nullatenus adimplevere, tametsi, ex præscripto Theoreticorum, aliquando nos fortiora purgantia c. anodynis, debita quantitate ordinasse, recordemur, imò potiùs majores subinde tumultus, citra scopum purgandi, ex istiusmodi pharmacis observavimus. Ubique itaque evacuantibus locus, optimo cum successu dedimus potiunculas ex ▽. laxat. vienn., syrup. Regio, domestico, rosarum solutivo, & sale essentiali tartar., spec. diatartar., pulv. gialap. *&c.* Habere autem lenientia locum, Practicis abunde constat, si dolor non hæreat fixus in fine coli intestini, sed aut in principio ejus, aut etiam in tenuibus. Nam licet dolori huic à parte affectâ colici nomen inditum sit, non tamen putandum, quòd alia intestina prorsus nunquam tortorem hunc patiantur, sed propterea huic cruciatui nomen colici tributum, quia colon illum frequentius patitur, eò, quòd utraque extremitate sit medio suo corpore angustius, unde hâc parte facile excrementis & flatibus repletur.

Itaq; meminimus, nos lenitivo sopivisse colicam flatulentã, in quâ strepitus puri, resonantes & clari per intestina prorumpebant, cùm nec enematibus, nec carminantib9 compesci antea potuisset, eò, quòd in superiori intestini coli parte, ut ex strepitu illo colligere licebat, excrementa admodum dura continerentur. Quo in casu laxantia in formâ potiuncularum præscripta, reliquis anteponenda esse censemus, quod & fecimus, quando flatus quasi stridorem referebant, quippe qui exiguã humiditatem excrementis inesse notat. Nec est contra Medici authoritatem etiam ad hæc sordidiora attendere, quamvis διάῤῥοσίαν τῆς διανοίας proderet, qui ad lectum ægri coram mulierculis aliisque circumstantibus, de hisce dissereret. Per nos licet, sedes doloris etiam examinetur, modò memori sit in pectore, quod intestinorum positio mutetur nobis jacentibus, à nobis stantibus, quâ de re consuli meretur Nicol. Chesnau *lib. 3. Obs. c. 4 p. m. 256.*

Ubi enematibus locus, ea etiam adhibita fuere, atque plus vice simplici observavimus in sangvineorum præsertim hypochondriacorum hystericarumque doloribus colicis, clysteres ex carminantibus calidioribus, sem. cal. bacc. laur., terebinthina magis obesse, quàm prodesse, ac his anteire enemata ex emollientibus, inter quæ decocta capitum vervecum aut pedum vituli, non postremam merentur laudem; Nam illa augendo tensionem fibrarum,

simul

ſimul etiam augent dolorem, quem hæc minuunt & demulcent, quod etiam præſtat clyſter ex lacte cum malvâ, quo ſæpiùs utitur Celeberr. Wedelius; omnibus verò palmam præripiunt olea expreſſa, loco clyſterum infuſa.

Topica ac externa proſunt, tùm potiſſimum, quando ab incauta refrigeratione malum oritur, aut aliunde nata obſtructio transſpirationem inſenſibilem prohibet ac retenta effluvia in flatus obfirmat, quo in caſu diſcutientia temperata & humida actu calida, laudatiſſimi uſus ſunt, quemadmodum calidiora in ſangvineis & vino deditis, dolores intendunt; Id quod etiam contingit, quando ſangvis ſtagnat, ac tranſitus ejus ex venis in arterias eſt impeditior, vel etiam, quando orificia venarum meſaraicarum ſunt obſtructa, ut &, ſi lympha per organa ſecretoria, prout leges œconomiæ animalis exigunt, ſeparanda eſt lenta ac viſcida, in his, inquam, caſibus omnibus, calidiora externa minus recte adhibentur, ac temperatoria humida calidè applicata magis expectationi reſpondent.

Interna, habitu ad cauſam doloris reſpectu applicavimus.

In dolore à pituitâ acidâ profuerunt non tantum ſalia volat., prudenter adhibita, e. g. ſal c. c. vol., ſuccin. *&c.* ſed ea omnia, quæ in cruditate acidâ aliàs à Practicis laudantur, cujus generis ſunt nota abſorbentia, mater perlar., corall., cryſtall. montana ac cinnabarina. Sic novimus, multoties & referente D. Pauli, Illuſtri imprimis Perſonæ colicis doloribus ex accumulata intra primas vias pituitâ acidâ tentatæ, & opiatis ab imprudenti quodam Medico exhibitis, in Iliacum morbum conjectæ, ſalia volatilia intra clyſmata optimè profuiſſe.

In moleſtiis à pituitâ ſimplici, danda opera eſt, ut ſaburra ex corpore exigatur.

De cætero attendendum, an ſubjecta ſint frigidiora, an calidiora; Iſtis optimè conducunt *tùm aromatica acria*, item eſſent. zedoar., galang., calam. aromat., acori *&c.* imò ipſum balſamum Peruvianum: *tùm amara* e g. eſſentia abſinth., cent. minor. Majori autem æſtu flagrantibus ea ferunt opem, quæ in acida cruditate convenire jamjam indicavimus. Optimè etiam ſe gerunt *ſalſa*, ut liquor terr. fol. tartar., tartar. vitriol. arcan. 2pl., cremor & cryſtalli tartar. *&c.*

Intenti etiam fuimus flatibus diſcutiendis, nihilominus decantatiſſimis illis carminantibus ▽. carmin., ▽. vit. Matth., phyſogon., eſſent. carmin. D. M. & Wed. ol. carm. M. ol. cort. aur., cumin., aneth., piperis *&c.* ſpir. menthæ eſſentific. juniper., cort. citr. *&c.* circumſpectè uſi fuimus, cùm promiſcuus & empiricus horum abuſus, ut experientia docet, gravem inferat no-

xam, quam non facilè obſervare licet ex nitroſis & nervinis, ac ex hauſtu vini generoſioris. Galanga & zedoaria eximii uſus ſunt in doloribus colicis, partum inſequentibus, ſi virtus earum adjuvetur ſacculis paregoricis ex fl. chamom. R., ſem. carv., bacc. laur. *&c.* In aliis atrocioribus doloribus cum ſucceſſu licet abdomen fovere decocto hyoſcyami ad exemplum Drawizii.

Colica bilioſa. In *Colicâ*, quam *bilioſam* vocant, præter ſymptomata jam enumerata, adeſt æſtus maximus (habitus verò corporis externus horripilationibus eſt obnoxius) qualis in ardentibus febribus eſſe conſvevit, moleſta eſt oris ſiccitas, graves ſunt vigiliæ, dejectus eſt prorſus appetitus, rubor faciei ſatis intenſus in oculos incurrit, qui accedente ictero in flavum abit, ſingultus excruciat, anxietas præcordialis, conatus vomendi, ac non rarò ipſe vomitus torquet, alvus in fluorem concitata eſt. Huic non raro per certa temporis intervalla in orbem redeunti moleſtiæ obnoxii ſunt homines cholerici & ſangvineo-cholerici diætam calidiorem ſectantes, quando vel brevi ante prandium & cœnam, vel poſt cibum ſumptum, iracundiâ effervefcunt, & nihilominùs frigidiorem aut fæculentum potum ingurgitant, vel dulcia fermenteſcibilia, in quantitate notabiliori, ingerunt. Facilè enim apparet, quod per impetuoſam illam bilis ſinceræ in duodenum dejectionem, præſentibus cibis fermenteſcibilibus ex ſubacidâ ciborum, & tenui ac ſulphureâ bilis ſubſtantiâ, naſcatur cauſtica quædam acrimonia, quæ exquiſitiſſimo arroſionis ſenſu inteſtinum duodenum ipſumque ventriculum afficit, &, ſi vomitu rejiciatur, fauces non rarò excoriat, ac dentes ſtupefacit, aut per alvum exturbata, inteſtino recto, eroſione & ſenſu ardoris ac pruritûs infeſta eſt.

In curâ, tametſi alterantia, & inteſtinorum dolorem mitigantia, minimè ſint aſpernenda, & aliquando etiam ipſæ Emulſiones ex ſem. cucum., cucurb., melon., papav. alb., non omiſſis reliquis, ut & ſerum lactis tamarindinatum, juvent, nihilominus acrem bilem potius abſtergendam & blande evacuandam judicamus. In ingenti dolore, oleum ex amygd. d. ſelectis recens, & ſine igne expreſſum mannæ in jure pulli diſſolutæ rectè admiſcetur. Ac tentaturi non negabunt verè quondam ſcripſiſſe Thomam Mermannum, nihil præſtantius inveniri diluto rhabarbari cum mannâ. Si enormiores vomitus uſum horum non admittunt, clyſteres ex lacte vaccino, oleo violaceo, additâ electuarii lenitivi Florentini aliquâ portione, adhibentur.

Porrò cautiſſimè etiam proceſſimus, quando ſuſpicabamur, tendinem coli, quo tunica nervea & cruſtoſa, in certis rugis & valvulis, detinetur, vel arroſum, vel inflammatum eſſe, quod in diuturnioribus doloribus fieri admodum eſt probabile. Oppoſuimus verò huic malo eadem, quæ dyſenteriæ incipi-

enti

enti aliàs opponuntur, nisi quòd dolorifica hæc affectio commodiùs per clysteres tractetur.

Præter modò descriptam colicam reperitur etiam alia, quæ dicitur *Convulsiva*, in hâc abdomen modò cum umbilico retrahitur, modò distenditur, sive venter inæqualiter contrahitur & latera apparent obliqua, & musculi recti recta introrsùm incurvati, ut optime Tulpius *l. 3. obs. c. 22. p. 227.* ventriculus ac intestina sursùm contrahuntur, ureteres & vesica urinaria, quin in abdomine contenta viscera omnia convelli videntur, nec ab hâc libera sunt vasa genitalia, quòd involuntaria seminis excretio & retractio testiculorum probat. Confer. Hœchstetter. *Dec. 5. Cas. 1.* & Heurn. *in lib. de morb. cap. c. 25.* Imò thorax quoque in consortium trahitur; sicuti colligere licet ex respiratione sublimi & anhelosâ ac difficili. Nec his limitibus coërcetur mali violentia, nam, ut vere Willisius *in parte pathologicâ de anim. brutor. c. 15.* in capite vertiginosi affectus frequenter hujus morbi insultus aut præcedunt, aut seqvuntur; observavimus etiam, nonnihil mentem in paroxysmo aberrasse. Cujus generis colica scorbuticis, venereis, & pertinaciori à febri non ritè liberatis est familiaris, ac ingravescens dolores in membris exterioribus accersit, ac demùm in paralysin terminatur. Ejus rei exemplum in Sacerdote Ordinis Carmelitarum hoc anno DD. Samuel Grassius & Helwich viderunt. Quinquagenarius is circiter erat temperamenti melancholici & habitûs sicciοris, vino Austriaco adsvetus, ac præterea à multis annis herniosus, sæpiùs ab exordio virilis ætatis, etiam ante herniam, spasmodicis abdominis afflictionibus obnoxius. Summè ei adstricta erat alvus, quæ etiam acrioribus enematibus sollicitata, non facilè contenta sua deponebat. Indies malum hoc incrementa, non sine diris cruciatibus, capiebat. Cùm itaque iliacum malum metueret, retentis per multos dies fæcibus, nominatos ante doctores ad monasterium sex milliaribus Vratislaviâ distans invitavit, tùm munere Provincialis fungens; ac hi quidem divinâ opitulante gratiâ debitis remediis alvum obstructam promptè reserarunt, at brevi iterum rediit cum doloribus his spasmodicis malum, quod in paralysin alterutrius brachii desiit, quam cùm nulla arte humanâ, miraculis Christi inductus, sanari posse crederet, fatis, post aliquot septimanas, ut audivimus, concessit. Aliis verò determinandum committimus, quomodo & per quas vias doloribus intestinorum paresis succedat; nec definimus, an metastasis materiæ spasmos excitantis fiat per vasa sangvifera, an per nervos, quamvis istud nobis magis videatur verisimile. Et sanè in hâc collectione, si colicus dolor (de quo modo est sermo) est nervorum affectus, atque nervi tum abdominis, tùm intestinorum crassorum aliqui, tùm pe-

Colica Convulsiva.

pedum & manuum surculi sint, ex eâdem stirpe, spinæ scilicet medullâ, prognati, materia peccans, nimirùm humor tenuis, ichorosus, vaporosus *&c.* ab intestinorum & abdominis dolentibus membranis, nervisque, in nervosas tùm pedum, tùm manuum partes propellitur, in hâc, inquam, ratiocinatione multa desideramus, de quibus forte alibi.

Cæteroquin satis est notum, quòd ex prosapiâ colicæ convulsivæ sit tùm nephritica, tùm hysterica, tum etiam, quam subinde infantes patiuntur, cujus postremæ facilè convulsiones epilepticæ solent esse pedissequæ. Verè autem profiteri possumus cum Wepfero quondam nostro ex *Dec. 1. Ann. 2. obs. 39. p. 71. unicè nos angit, quâ ratione constrictio hæc specifico aliquo antepileptico mature solvi possit.* Id certum est, quod purgantia dolores exasperent, nec à V. S sperandum aliquod auxilium, licet eam Chiffletius commendet. Institimus itaque antispasmodicis internis & externis, ac inter hæc quidem emplastro de galbano, unguento antispasmodico Mynf., laudes debitas detrahere minimè possumus, sed tamen fatendum est, quòd major horum sit efficacia in eâ, quæ sine præcedaneâ corporis dispositione à solâ causâ evidente, aut consensu cum membro vicino oritur, quàm in habituali, atque à certo, ut ferè fit, ac altas radices agente corporis vitio, dependenti.

Præterea gravissimi ac admodùm diuturni dolores sunt, qui vel peritonæum, vel membranas, quæ abdominis ventrisque partibus obtenduntur, afficiunt, quos, nescio quo errore, indocti appellant colicos; imitati forsitan quosdam ex Gallis, qui ejusmodi dolorem, vel colicam notham, ut Fernelius, vel Pictonicam aut Pictaviensem, ut Riolanus, à cruciatûs quâdam similitudine & vehementiâ ac frequentiâ in Pictaviâ nuncupant. Non tantùm vero ibi, nec clysteribus, neque medicamentis, neque fomentis, nec aliis remediis, quibus colici dolores declinantur, solent placari; sed & apud Vratislavienses, ubi frequentiores sunt, quàm inexperti credant, admodum rebelles sunt, ac fere tympanitidem præcurrunt. Et fortassis non hallucinabimur, *si ex sect. 4 aphorismum undecimum* de isto dolore explicaverimus: *quibus tormina & circa umbilicum dolores, & lumborum dolor, qui nec purgantibus, nec aliter solvitur, in hydropem siccum firmatur*, hoc enim ita fieri, aliquoties sumus experti. Quomodo huic occurrendum malo, edoceri cupimus ab aliis, nos enim omnia tentantes, hactenus ferè successus destituit. Aliquantulum auxilium ægri consecuti sunt ex usu nervinorum, carminantium & correctioni humorum dicatorum ac anodynorum, ut & applicatione discutientium topicorum. Sicuti verò alias minimè rarò dolor colicus genuinus transit in abscessum, ita sanè spurius ille in apostema aliquando degenerat.

Hæc

Hæc dum revolvimus, occurrunt cruciatus illi inteſtini recti, qui hæmorrhoides cæcas earundemque exulcerationem aliquando anteire conſueverunt. Qui, ut rectius intelligantur, meminiſſe omninò oportet, quòd vaſa hæmorrhoidalia in texturam inteſtini recti intexta, multò capaciora ſint, quàm rami ad reliqua inteſtina diſtributi, ac quod profundius intra corpus longitudinem inteſtini recti ambiant & perreptent vaſa interna hæmorrhoidalia, à venâ portæ ortum ducentia; in his itaque ſangvis congeſtus & ſtagnans venasque diſtendens, multorum dolorum cauſa eſſe ſvevit, qui, utut nitroſis & cinnabarinis quodammodo mitigantur, ita omnimodè vix ceſſant, niſi ſtagnanti ſangvini exitus paretur.

In febb. petechialibus hoc tempore à nobis obſervabantur ſubinde inflammationes in natibus, aliisque partibus muſculoſis, quæ interdum in gangrænam degenerabant. Hanc ſanè prædicere facile potuimus, quando circa ſtatum nec reſolvebatur inflammatio, nec ſuppurabatur, & dolor pulſans ſatis gravis ſubitò imminuebatur, horrores & rigores cum animi deliquiis ſupervenïebant. Hâc in ſententiâ magis nos confirmabat color cutis initio quidem intensè rubeus, mox verò deinde liveſcens aut nigreſcens. Nec amplius de imminenti aut quaſi præſenti gangrænâ dubitandum, quando in conſpectum prodeunt puſtulæ flavæ ſero turgidæ.

Gangræna ſcorbutica.

Tractavimus etiam gangrænas, aliundè ortas. Non infrequens ea eſt, quæ ſcorbuto prima debet incunabula. Hæc ferè ſemper per maculas fuſcas, quæ degenerant in eſcharam ſiccam, cum membri torpore, ſeſe prodere ſolet, & vix ullam admittit medelam. Et ut illas taceamus, quæ à violentiis externis, contuſionibus, inquam, vulneribus, lacerationibus, compreſſionibus, combuſtionibus *&c.* oriuntur, non poſſumus non meminiſſe illius, egenos ſæpè mutilantis, quæ à partium refrigeratione oriri ſolet. Hæc tum imminere ſuevit, quandò derepentè acutus dolor pungens & urens partem invadit, ruber, micans in lividum colorem abit, & poſtea torpor, cum ſummo frigore obſervatur. Semper hujus periculoſior eventus eſt, quàm illius, quæ à cauſis calidis originem ducit. Cæterùm in omni gangrænâ conſummatâ, à quacunque demùm causâ orta fuerit, dedimus operam, ut putredinem inchoatam inhiberemus, ne ulteriùs ſerperet, & in ſphacelum degeneraret. Adhibuimus eam in rem laudatas ſcarificationes, & inciſiones, easque pro gangrænæ ratione varias, modò majores, modò minores, jam profundas, jam verò magis ſuperficiarias. Scarificatas partes juſſimus elui iis, quæ ad manus promptius eſſe poterant. Et ſanè perindè eſt, an muriâ, lixivio chirurgo-

Gangræna à frigore inducta.

 rum,

rum, decocto calcis vivæ, spiritu vini simplici, aut cum sale armoniaco acuato, aut spirit. vini camphorato, theriacali, tinctura myrrhæ lotio instituatur. In usu autem nostris chirurgis est unguentum Ægyptiacum, quod modò memoratis admiscent. Factâ hâc mundatione, varia apud Nos imponi solent. Alii Chirurgi præeligunt Mercurium præcipitat., vel solum, vel cum alumine, myrrhâ, aloë *&c.* mixtum, alii balsamum sulphur. extollunt. Plerisque butyrum ♁ii satisfacit. Hæc verò calida aut tepida applicantur, eousque dum circa partem gangrænâ affectam, circulus vel linea rubicunda, naturam in secretione occupatam indicans, appareat, & ulcus incalescat. Si diutius in horum usu perseveraveris, acribus hisce facilè novam gangrænæ occasionem suppeditabis. Quamvis enim minimè admistionem aliquorum acrium damnemus, potiorem tamen tùm locum tribuimus digestivis & abstergentibus. Optimè verò rem gerunt illi chirurgi, qui his aliisque medicamentis superimponunt cataplasmata ac fomenta calida ex rad. angelic. Herb. scord. absinth., menth., fl. lavendul., rorismar., stæchad., cent. min., bacc. juniper., farin. lupinorum *&c.* hac tamen cautelâ, ut sub principium modestè repellentia, in progressu verò resolventia eligantur. Quid fomentum cerevisiæ singulare præstet, nondum experti sumus, de eo agit Barthol. *cent. 5. Histor. 41.* Rectè verò ii etiam agunt chirurgi, qui partem sanam non negligunt, ne fortè gangræna ulterius serpat. Apud nos adhibentur varia, præprimis autem emplastrum, quod Hildanus *de Gangrænâ & sphacelo c. 13.* describit. Nec immerito Barbette laudat defensivum rubrum & ceratum Vigonis. Alii unicè extollunt unguentum Würtzii. Nullum autem auxilium humanum, præter separationem membri, quod necrosi affectum, superest. Gangrænam verò in sphacelum degenerasse scire licet, si pars colore nigra appareat, tactu autem marmore frigidior sentiatur, nulloque polleat sensu. Ubi tamen admonitio Ambrosii Paræi *l. 9. c. VI. p. 374.* memori tenenda mente est. Porrò in sphacelo abest motus voluntarius, quamvis quædam ejus reliquiæ interdum appareant, tùm nimirum, quando altera musculi extremitas incorrupta adhuc est, & suâ contractione tendinem sibi continuum, quamvis emortuum, attrahit. Præterea magna adest partium mollities, nec pars digito compressa resurgit, imò cutis digitis facillimè avellitur. Tandem in sphacelo fætor magnus & acris exhalat, ut præsentes ei ferendo minime pares sint.

Odontalgia. Erat etiam hisce diebus odontalgia non paucis molesta, quemadmodum etiam aliis anni temporibus esse solet, quando aër frigidus, humidus & pluviosus existit. Diuturna etiam nobis experientia constat, quòd præter cibos flatulentos, quibus non pauci delectantur, & crapula

pula, & hinc ortæ cruditates, somnus immodicus, illud malum foveant. Notorium est, quod austera & acida hæmodiam gignant, quàm maximè. Præterea saccharum & quævis dulcia dentes offendunt, ut rectè observavit Forestus. In sequiori quoque sexu curæ, sollicitudines, & mœrores itidem istud malum provocant. Eum in censum referri etiam debent incautæ pedum refrigerationes. Agmen verò omninò ducunt inter evidentes odontalgiæ causas, suppressiones consvetarum evacuationum, non tàm earum, quod multi credunt, quæ per nares & os contingunt, quàmvis & hæ symbolam suam conferant, sed præprimis depletionis sangvinis, quæ per hæmorrhoides & uterum statis temporibus suscipitur. Huc pertinet intermissio scarificationis & V. S. quæ longo jam tempore erat consveta. Ambigimus, an usus balneorum, tàm humidorum, quàm siccorum accusari mereatur tanquam causa odontalgiæ. Nec pollicem hic premimus Doctissimo Cratoni Nostro, qui flatulentum spiritum, principem fermè doloris dentium autorem *Consil. 75.* apud Scholtzium esse putat. Nullo modo autem dubitandum, quin odontalgia à vermibus sæpè excitetur. Conf. Salmuth. *cent. 3. observ. 32.* Præterea neminem temerè latet, quod & suppuratio circa radicem dentis, dolorem inducat. Et lippis ac tonsoribus est notum, quod, cùm dentes sæpè putreant, ac frustatim excidant, corrosio eorundem sit causa doloris. In pertinaci & nulli remedio victas submittenti manus odontalgiâ, præsentibus symptomatis atrocioribus Viri quidam Doctissimi veneficium habent suspectum. Vidimus id factum à plebejis, tùm in dolore, qui circa radicem dentis hæret, tùm in eo, qui maxillam simul affligit, aut obscuriori alio dentis vitio oritur. Nec præterire possumus, quod sæpè advertimus fallax remissuri doloris indicium fuisse petitum à vulgo ex tumore gingivarum & potissimum genarum, odontalgiæ supervenienti, quin potius cum tumore hoc malum auctum fuisse, ac cum summâ ægrorum molestiâ oris diductionem inde impeditam vidimus. Pro causarum varietate, varia dolori huic opposuimus remedia, de quibus anno præcedente aliquid dictum fuit. Varia Autorum experimenta tentavimus, nec tamen ullum deprehendimus, quod omnibus satisfaceret. Non malè magnifecit decoctum persicariæ Paracelsus, decoct. fol. lappæ cum aceto addito sale Forestus verè, teste experientia, deprædicat. Nec fides iis abroganda, qui in laudem decocti verbenæ in vino, agrimoniæ, L. Guajaci, rad. chelidon. major., salviæ *&c.* varia scribunt. Hæc enim aliquibus aliquod auxilium tulisse etiam Nos recordamur, non neglectis tamen paregoricis, quæ alias λυσυπόνα vocantur, cujus generis sunt radices althææ & lil. albor., fol. malv. & bismalv., fl. chamæmel. & meliloti, summit. aneth., sem. malv., lini & fænugræ-

ci *&c.* quæ decoqui possunt in lacte tùm ad os colluendum, tùm ad fomenta extrinsecus applicanda: Hæc enim anteferimus oleis & unguentis, quæ illiniri sveverunt. Narcoticis aliquantò rariùs usi sumus, memores consilii Doctiss. Fieni *Physograph. c. 14.* & si summa nos ad eorum usum compelleret necessitas, non quidem antiqua illa fastidivimus, qualia sunt Sotirella parva Augustanor., laud. opiat., Philon. R., pilul. de cynoglossâ, theriaca recens *&c.* sed tamen magis ferè placuit massula ex g. tacamahac., laud. opiat. & oleo quodam. Meminimus radicem hyoscyami in aceto elixam, aliquando ab Empiricis cum successu applicatam. Præstat etiam aliquid decoctum nicotianæ c. fl. chamæmeli. Verum de his aliisque consuli possunt Strobelbergerus de dentium podagrâ, & Sebizius in Manual. Medico practico. Verum est illud Ballonii, dolores subinde recrudescere, si dens vitiatus remaneat, nec tamen facile, hâc in parte cum Erasistrato facientes, evulsionem dentis, quæ hìc satis est familiaris, svademus. Ex dente evulso diuturnam salivationem, & hinc natam contabescentiam observavit D. Helwich; conf. Highmor. *in disquisit. Anatom. l. 3. p. 2. c. 1.* Nota sunt funestarum hæmorrhagiarum inde orta exempla, non absimilia iis, quæ Cardanus *l. de caus., signis, ac loc. morbor. p. 3. cap. 60.* & Highmorus *Anacephalæos. circul. sangvin.*, ac alii recitant. Minimè raro fit, ut maxillæ pars simul avellatur, quâ de re jam olim questi sunt expertissimi Viri, Forestus, Hollerius, Bartholinus *cent. 5. histor. 54.* ut de inflammatione, febri *&c.* jam nihil dicamus. Quando dandum aliquid fuit precibus ægrorum, cavimus tamen, ne dens evelleretur eo tempore, quo caput doleret, aut gingiva tumeret, aut atrox sentiretur dolor, monuimusque chirurgos, ne violenter & affatim uno ictu dentem extraherent, & cautè sese gererent, quod Riverius prudenter jam ante nos inculcavit. Quâ cautione in repellentibus adhibendis opus sit, præcipue, si, ut mos fert barbitonsorum, maxillis applicentur, providè monuit Noster Sennertus & accommodatè ad rem exemplum ex Valesco de Taranta recitat de Medico, dolore dentium molarium afflicto cum inflatione maxillæ & post appositum oleum rosaceum c. aceto, in anginam lethalem incidente.

Antequam vero hanc materiam deseramus, non possumus non cum Carolo Pisone *de colluv. seros. l. 2. c. 3.* esse junioribus Practicis autores, ut phlegmaticis, quicunque de odontalgiâ conqueruntur, svadeant, ut neglectis remediis, quibus vulgò os colluitur, primo quoque tempore hydragogum sumant, hoc pacto enim levari posse atrociores dolores certo experientur. Cum verò arteriolæ à carotidibus in auriculas procedant, & inter has major quædam antitragum & anthelicem perreptet, superioremque maxillam conscendens singulis

gulis

gulis dentibus ſangvinem ſuppeditet, in propatulo eſt, quid in ſedendâ odontalgiâ ab acriori ſero & fervidiori ſangvine dependente præſtare queat artificioſa apertio propaginis hujus arteriæ in anthelice, hâc ſane mirabiliter ſedatam fuiſſe odontalgiam, notatur à Bauhino, ac refert Riolanus, ſe Pariſiis Virum vidiſſe, qui per illam curationem magnum faceret quæſtum, qualem etiam in Geldriâ ſe vidiſſe narrat Clar. Diemerbrock *Anatom. lib. 5. cap. 13.* cui hanc obſervationem debemus. Unicè dolendum, quòd hîc chirurgorum dexteritati minimè confidere liceat.

Et hæc dicta ſunt de morbis, qui tribus prioribus menſibus apud nos graſſati ſunt.

Conſtitutio aëris vernalis.

In Aprili terra blando tepebat calore, quæ aliquando etiam calidis fovebatur pluviis, de cætero ferè ſemper grato ſolis jubare illuſtrabatur.

In Majo major aëris inconſtantia erat, vidimus poſt nubila Phœbum, ac poſt Phœbum fulgur & nonnunquam tonitrua audivimus.

Ineunte Junio calore ſolis temperato refocillabamur, quo etiam in procedente menſe, non tamen abſque intermixtis pluviis recreabamur, circa finem verò turbidam experti ſumus tempeſtatem, ac frequentes imbres.

Sub initium hujus trimeſtris, febres petechiales quadantenùs remittebant, ac in quotidianas, tertianas, ac aliquando etiam, utut paulò rariùs, quartanas degenerabant.

Eryſipelas.

Paſſim verò tum temporis Noſtri eryſipelate infeſtabantur, præprimis ſangvinei & ſangvineo-cholerici, rariùs ſangvineo-phlegmatici, & tantò magis, ſi conſvetæ ſangvinis evacuationes ad tempus ſuppreſſæ, aut patientes terroribus, aliisque animi pathematibus concuſſi fuiſſent. Notorium eſt, quòd ſæpius etiam eryſipelate corripiantur, qui antehac vulnerati, aut aliam externam violentiam perpeſſi fuerunt. Præcedit ferè horripilatio, ſequitur vero calor præternaturalis totius æquabilis & ferè vaporoſus, cùm aliqua tamen acredine & morſicatione conjunctus, ac cætera adſunt, quæ alias in inflammationibus obſervantur, rubedo, inquam, dolor, febris, aliqua partis intumeſcentia. Aliæ tamen hîc occurrunt differentiæ. Nam non tantùm in phlegmone major intumeſcentia, quam eryſipelate, ſed & in hoc calor eſt ex rubro flaveſcens, qui tamen, ubi digito urgetur, diſparet, maculam albicantem relinquit, iterum ubi laxaveris, rubeſcit, quod non fit in inflammatione, niſi fortius premas. Præterea in hâc eſt dolor pulſatorius ac diſtendens, ſed eryſipelas nullâ cum pulſatione aut tenſione eſt conjunctum. Ἐπιφλέγισμα ex una parte in aliam migrat, quod inflammationi familiare

 non

non est. Confer. Overkamps *Chirurg. p. m. 122.* Tandem febris in erysipelate primaria est, quæ in inflammatione symptomatica existit. Cæterùm tametsi Noster Kergerus *lib. de fermentat. p. 251.* accuset in erysipelate fermentationem sangvinis ad aciditatem vergentem, & in aliquam partem impactam, secutus hàc in re Helmontium *lib. de febb. c. 9. §. 18.* Nobis tamen, salvâ aliorum sententiâ, erysipelas, seu diffusio tenuiorum & inflammabilium sangvinis partium per membranas & cutem, orta videtur, non aliundè, quam ex frustrà tentato naturæ sangvinem excernendi conatu, cujus rei signum est, quòd partes illæ, ex quibus sangvis aliquandò uberius effluxit, erysipelate afficiantur, statis ferè temporibus illis redeuntibus, quibus olim per hæmorrhagiam sanguis fuit depletus. Unde nullam quidem constitutionem organicam pororum læsam agnoscimus, quæ hujus αἱμοςάσεως origo sit, multo minùs verò Archeum partium debilitatum causabimur, nec admodum verisimile videtur, quod arteriæ plus afferant sangvinis, quàm ex torosis musculis revehere queant venæ, nisi addas, partes musculosas ipsasque venas stringi atque hinc non adeò expeditè succedere refluxum per venas. Hanc nostram sententiam circumstantiæ in hæmorrhagiis occurrentes confirmant, & quotidiana ista experientia, quâ edocemur, sæpè oboriri erysipelas in illis corporis partibus, ex quibus ante annos fortè plures sangvis aut per scarificationem, aut V. S. fuit eductus, nullis prorsùs occurrentibus vestigiis vel Archei debilitati, vel etiam læsionis pororum *&c.* Erysipelas ex suâ quidem naturâ mortis periculum non minatur, nihilominus circa caput efflorescens, non ex voto semper decurrit. *Malum etiam est* juxta Hippocrat. *aphor. 25. sect. 6. erysipelas ab exterioribus ad interiora converti.*

Cura ejus, ut experientiâ nobis constat multiplici, sine V. S. & sine purgatione, quam requirit Sennertus Noster cum aliis, absolvi potest solis diaphoreticis. Vulgus nostrum Rob. sambuci, & ocul. 69. aut C. C. utitur cum successu. Loquimur autem hic de erysipelate ab internâ sangvinis commotione orto, nam si à causâ externâ originem trahat, V. S. tanquam remedium revulsorium à nobis adhibetur. Quantum ad topica, remediis repellentibus solis nunquam usi sumus, hæc enim facilè gangrænam inducere scimus. Abstinuimus etiam à pinguibus, e. g. lacte ☉eo seu mixtura ex oleo sambucino & lixivio, unguento de ♄no, sed discutientibus institimus. Pulvis erysipelatodes M. usitatissimus fuit, aut extemporaneus ex farinâ hordei, fabarum, cretâ, glyzyrrhyzâ, myrrhâ, cerusâ, cum quibus paria facit pulvis à D. Ludovici descriptus, ut lithargyrium tritum inter duas petias externè erysipelati impositum tepidè ex commendatione Clariss. Viri Bartholini *Cent. 6. hist. 724.* ut &

Cra-

Cratonis & Angeli Salæ. Unguentum de liquiritiâ Auguſtanorum non adhibuimus, nec facilè linteum crocatum M., aut linteum leporino cruore tinctum, de quo Helmontius conſulatur *Imag. ferment.* §. 17. vel ſpiritum vini camphoratum, aut epithema Loſſii *lib. 1. obſ. 25.* ex decocto florum ſambuci cum vino, ſapone Venetô ac theriacâ, vel cataplasma Overkampii in uſum vocavimus. Non contemnimus humida, nec metu quodam anili abſterriti ab applicatione humidorum nobis temperavimus, non ignorantes, quàm ſeverâ, quamvis forte non meritâ, virgulâ cenſoriâ eapropter veteres à Dolæo *in Encyclopæd. Chirurg. rational. l. 5. c. 6.* caſtigentur, ſed quod apud nos ægroti humidorum applicationem nullo modo ferant. Quamvis & in topicis applicandis ſumma cautio eſſe debeat, ne quid nimis fiat, quod ex parte rectè inculcavit Overkamp. Si ritè tractetur, per inſenſibilem transſpirationem eryſipelas evaneſcit, & accidente pruritu, cuticula quaſi in ſquamas fatiſcit, ac color naturalis redit. At verò, ſi ab imperita manu tractetur, non fine periculo ſuppuratur Hippocrat. *ſect. 7. §. 6.* eryſipelas, quod exulceratum, facer ignis appellari ſvevit. Et tùm vel ſumma tantùm cutis afficitur in eaque cruſtulæ furfuraceæ oriuntur, vel tota patitur, ac ſaniem purulentam reddit, ac hîc chirurgi noſtri ferè empl. diaſulph. Ruland., unguent. alb. camphor., diapomphol. uti ſolent, non omiſſis internis evacuantibus lenioribus ac diaphoreticis. Sed cura ferè difficilior eſt, ſi partes glandulofæ ejusmodi exulcerationem ſuſtineant. Ita meminimus eryſipelas capitis in Illuſtri Perſonâ, triginta annorum, conſtitutionis cholericæ, non uno errore in diætâ, vino, ▽. phyſogon. commiſſo, hincque inflammationem ad canthum oculi majorem ortam, quæ ægilops vocatur. Hæc rupta eſt, ac in fiſtulam abiit, quæ ferè biennii curam exegit. Nihil autem attinet hîc commemorare vana molimina chirurgi, nam dici non poteſt, cum epiphora, ut ferè fit, ſequeretur, & præterea etiam ipſum ulcus perennem ſuppeditaret affluxum, & tenuem humiditatem exudaret, quibus machinis fronti applicatis impetuoſum illum humorum affluxum avertere ſategerit ignarus, & quod longè pejus, præ arrogantia non cupiens diſcere, quod non in fronte, ſed lachrymali innominata ac in ipſis palpebrarum glandulis humor ſeparetur, & per ductus à Clariſſ. Viris Stenone & Meibomio detectos, qui ad oculorum ſuperficiem hiant, fluat. Diu durante affectu non mirum, quòd os cribriforme quadantenus læſum. Cum deinde pertinacis hujus mali cura prudenter inſtitueretur, & internâ à Medico, externa ab alio Chirurgo, juxta Medici directionem adhiberentur, melioris ſanitatis ſpes affulgere cœpit. Egregiè inter chirurgica remedia debitis temporibus data, profuerunt ▽. vulneraria Ulmenſium Balſamus vulnerarius

Hant-

Hantkii, ut & Prævotii, nec non ſequens: R. decoct. rad. Ariſtoloch. long., fol. veronic., nicotian., betonic., c. ſ. q. ▽. mellis, & inſpiſſetur ad formam balſami, cujus unciis duabus ſemis deinde additur elix. propr. Parac. ſine acido, balſam. Peruvian. a. a. drachma una ſemis. Adhibitus etiam citra ullam noxam fuit balſamus Arſenici, cujus deſcriptionem ſuppeditat Carolus Muſitanus *in Chirurg. lib. 1. c. 5. p. 22. & ſeqq.* Cæterum cùm ſæpè recurrat eryſipelas, non rarò ægri à Medicis exigunt, ut debitis remediis præcaveatur. In potione ab Hildeshemio *lib. 5. ſpicileg. p. 471.* commendata (ex ▽. roſar. mithridat. pulv. bacc. laur., & rad. ariſtoloch. Od.) ante novilunium hauſtâ, virtutem prophylacticam deprehendere non potuimus. Nec placentulæ ex herbis abſinth., taraxac., & chamædr. per menſem Maji aſſumptæ aliquid eximii præſtant. Quod etiam dicendum de lacte cum floribus ſambuci decocto, & ſingulis decreſcentibus lunis ter vel quater mane hauſto. Multi ſpem omnem, citra tamen ſucceſſum in acidulis collocant. De urinâ propriâ cum melle epotâ, non poſſumus, quin adſcribamus verba Bartholini *Cent. 6. hiſtor. 72. p. 327.* *Probatiſſimum*, inquit, *vulgi remedium unum chartæ huic aſſuam, quod nunquam fallere experientia inter noſtros docuit, urinam propriam melle ſubactam, ſummo mane continuis tribus diebus aſſumunt, & exinde tutos ſe ab eryſipelate per vitam ſciunt. Mel ſane humores calidos temperat & expurgat, urina vero vehiculi loco adhibita ſale ſuo abſtergit bilem.* H. I. Folia raphani ruſticani externè applicata extollit non immeritò Hartmannus. Nos in debitis ſangvinis evacuationibus ritè ſuſceptis, & catharticis juſtò datis potiſſimum cauſæ momentum reponimus.

Purpura alba. Purpura alba ſolito frequentius hisce diebus infantes, pueros ac fœminas & præprimis puerperas cholerico-ſangvineas *&c.* corripiebat. Ultimas quidem omni tempore poſt lochia ſuppreſſa invadere ſuevit, at verò ſi hæc cauſa abſit, nec iracundia gravior, ac illa quidem ferè ſuppreſſa præceſſerit, aliis anni partibus non æque multis infeſta eſt. Typus morbi ſequens eſt: Initio quidem mediocri corripiuntur horripilatione, quam excipit æſtus non adeò vehemens. Magis moleſta eſt anguſtia præcordiorum, quàm dolor capitis, qui non acutus, ſed ferè turbulentus exiſtit. Adeſt etiam faucium dolor & ardor. Somnus propemodum omnis ceſſat, & paucæ ſunt, quæ ſub initium morbi, per unam alteramvè noctem ſomno non interrupto fruantur. Alvus plerumque officio non ſatisfacit, vidimus quasdam tamen, quæ aliquoties manè dejecerunt. Pulſus celer eſt, & quaſi oppreſſus. Urina cruda ineunte morbo ſub exitum ſatis copioſum deponit ſedimentum. Appropinquante die quarto, quanquam interdum etiam citius illud fiat, in ar-

tubus,

tubus, collo, pectore, elevantur & extuberant pori cutis cum rubore, instar cutis anserinæ, ac sensim oriuntur numerosissimæ pustulæ magnitudinis exiguæ, pellucentes, aqueâ quâdam humiditate gravidæ, quæ in siccioribus satis maturè ferè intra 24 horas exsiccantur; in humidioribus & junioribus aliquantò diutiùs erosâ cute, aliquid humoris stillant, non sine aliquo corporis pruritu & ardore, qui ab initio vix observabatur. Unde facilè patet, quomodo hic affectus à petechiis differat. Nam in purpurâ miliari hâc multo copiosius maculæ, quæ materiam purulentæ analogam continent, erumpunt, quam in malignâ illa febri, quam *petechialem* nuncupant, & præterea etiam materia macularum petechialium multum tenuitate superat contentum in pustulis purpuræ. Accedit & hoc, quod disparentibus maculis miliaribus illis, mitescat febris, quæ utplurimùm omni vacat periculo, quod non fit evanescentibus petechiis, quibus adjuncta febris satis multos in mortem præcipitat. Nec necesse est, hic explicare, quomodo Purpura Miliaris differat à scabie & erysipelate, cum discrimen ex utriusque hujus historiâ abunde illucescat.

Nostri otii quoque non est, hîc prolixè enucleare, in quibusnam miliaris Nostra abeat à morbillis, phlyctænis, epinyctidibus, sive sudaminibus *&c.* Hoc enim labore, cum summa laude Nobiliss. Melchiorem Sebizium Nostrum, esse defunctum, *in doctissimis de variolis & morbillis dispp.* ut ostenderet inter varia exanthemata differentiam, recordamur, hoc sanè nomine merito etiam laudatus à Celeberrimo Fherio Nostro. Breviter cum famigeratissimo Wedelio dicimus: *Concipe tibi partes urticâ percussas & purpuram bene noveris.* Cura non adeò operosa est, præprimis si, ut ferè semper fit, maligna non sit purpura. Ordinariò quidem optimè conveniunt nitrosa & salina aliquoties per diem exhibita, præmissis mane diaphoreticis & bezoardicis fixioribus (nam volatilia utplurimùm φλωγωσιν intendunt) aut etiam decoctis ex saponariis e. g. fumariâ, sambuco cum sero lactis caprini paratis. Si verò morbus hic miliaris à lochiorum retentione exoriatur, & spes adhuc supersit hæc concitari posse, danda sunt ea, quæ lochiorum fluxum promovent, quod faciunt myrrhata, cum debita circumspectione post V. S. in plethoricis, repetitis dosibus exhibita.

Sed neque præterire possumus aliud morbi genus à nobis observatum & à paucis Germanis, nisi fallimur, auctoribus descriptum, quod in pueris, ut & adultioribus quibusdam notavimus. Invadit illud eo propemodum modo, quo exanthemata cum febri satis vehemente, capitis dolore vertiginoso, tussi *&c.* & maculæ dilutè rubentes & flammeæ, rosarum instar, igneæ naturæ eo ferè ritu, quò morbilli tertio quartove die prodeunt, *Rosalia.*

 sed

ſed longè uberius ſeſe diffundunt, nam cum morbus ad ἀκμὴν pervenit, corpus quaſi ignitum apparet. Vidimus ſane habitum corporis univerſum magno rubore perfuſum, crederes illud totum ab eryſipelate obſeſſum, circa diem ſeptimum circiter rubor ſenſim evaneſcit, ac calor remittit, maculæ inſtar petechiarum hinc inde ſeſe oculis intuentium ingerunt, ac epidermis in multis locis ſquammatim abſcedit. Per totum morbi curſum vehementer affligit ſitis, adſunt vigiliæ, adurit calor vehemens, alvus adſtricta eſt, appetitus prorſus dejectus languet, excernitur urina flammea ac rutilans, pulſus obſervatur celer ac durus, mens utplurimum deliriis diſtracta ſtupet, præ ſiccitate cutis aſpera eſt. Et ſanè hæc cutis aſperitas diagnoſticum eſt, quô à rubeolis, in ſtatu ferè milii granum ſuperantibus, dignoſcitur hic affectus. Hæmorrhagia nonnullos, alios autem diarrhæa hoc ab affectu liberavit. Ferè autem contingit metaſtaſis quædam materiæ ad articulos extremorum, qui dolore vehementi torquentur. Sed neque his terminis continetur mali hujus ferocia, nam ſæpe pedes non tantum ad talos & ſuras, ſed & ad genua usque intumeſcunt, & ſi hypochondria tenduntur, ac reſpirationis difficultas invaleſcit, brevi poſt abdomen totum in tumorem attollitur, atque hinc vel hydrope moriuntur, vel ægerrimè ſanè cum priſtinâ ſanitate in gratiam redeunt. Hic noſter affectus, de quo hactenus diximus, videtur idem eſſe cum eo, quem Itali ſcriptores roſaliam dicunt. Proximè ſane accedit ad deſcriptionem ejus, quam affert Ingraſſias *Tom. I. p. 194.* & Proſper Martianus *in Epidem. lib. 2. ſect. 3. p. 308. & ſeqq.* niſi quod non, ut vult Martianus *pag. ſeqq.*, die quinto, ſed ferè ſeptimo aſperitudines cum febri deleri ſentiant, & apud Nos periculo minimè careat morbus ille, cum de roſalia ſcribat ProſperNoſter, docere experientiam, nullum ferè ex roſalia interire, niſi miraculo quodam & ob errata maxima, quæ aut ægri committant, aut medici, potiſſimum verò ſangvinem mittentes, cùm remedium hoc *totis viribus ſit huic morbo contrarium.* Curam adhibuimus eandem in hoc malo, quam in morbillis & rubeolis & varioliis ſervavimus, niſi quod diluentia & temperantia, præprimis verò nitroſa largiori obtulerimus manu. Inter alexipharmaca non diſplicet pulvis bezoard. confortans Celeberr. Bauſchii, Primi Noſtri Præſidis, optimè de Academiâ Noſtrâ meriti, quem ejus Succeſſor Fehrius *in anchora ſacra* recitat *p. 91.* quique *p. 90.* aſſeverat, anno ſuperioris ſeculi 52 Svinfurti maculas has primùm fuiſſe conſpectas, didicimus autem ex annalibus quibusdam manuſcriptis, Vratislaviæ jam anno 1628 viſas eſſe, & quosdam ex iis, ſub cura Clariſſ. Döringii obiiſſe, alios verò iterum convaluiſſe. Sed jam progrediamur ad alia.

Anevrisma. Tanquam ſingulare aliquod recitat Sennertus, Mulierem quandam Anevrisma nucis juglandis magnitudine in cubiti flexurâ

râ ultra 30 annos gestasse, & certè communiter gangræna ac mors metuitur, si paulò majus sit & circumjacentes partes in tumorem magnum attollantur. Et sanè non vanum hunc esse metum, facile intellectu est, obvium enim est, quod levide causâ sangvis ex arteria ruptâ aut vulneratâ ad partes intercutaneas & interstitia musculorum profusus & collectus putrescere possit, si aliqua in motu progressivo ei remora & obstaculum ponatur. Nihilominus DD. Preus & Helwich noverunt cœlibem quandam, quæ ex violentiori motu brachii admodum juvencula anevrisma, duas in pugnum contractas manus æquans, ultra 50 annos habuit, & nuper admodum, non ex gangrænâ, sed febri malignâ obiit senex annos, nisi fallimur, 74 nata. Tumor semper fuit mollis ac laxus, nec per tot annos ullam contraxit duritiem. Pulsus quoque deprehendebatur in eo pulsui arteriarum respondens; quamvis propterea minimè fidem abrogandam censeamus Paræo, qui in anevrismate majore nullum pulsum observavit *lib. 6. c. 33.* eò fortè, quod nimia sangvinis profusio arteriæ pulsum obtunderet. Molestiam sæpè sensit Nostra ac ardorem cum inflammatione vicinarum partium, ut & pruritum, adeò, ut fonticulum, qui nescio cujus svasu non procul ab illo tumore excitatus fuerat, ampliùs ferre non posset. Non silentio possumus prætermittere puerulum, qui adhuc à partu rubens, sugillatione & exulceratione palpebrarum diuturnâ correptus, ab hâc liberari non potuit, nisi per inflammationem abdominis supervenientem, sed verò cùm & ab hâc immunem parentes optarent, contra hanc remediis pugnandum erat, sed eo eventu iterum id factum, ut in locum inflammationis hujus iterum pristinus affectus succederet, exulceratio scilicet palpebrarum, quæ non nisi admodum tarde variis topicis, ac internis laxantibus, temperantibus adhibitis cessit. Eodem tempore gravissimis torminibus, de quibus testabantur continuus ejulatus, jectigatio corporis, pavores *&c.* afficiebatur puerulus evsarci & sangvinei corporis habitus. Varia ad mitigandum hunc dolorem acta, sed præstantissimum ejus pharmacum erat superveniens vomitus pituitoso-biliosus & unica sedes, quâ dejiciebatur copiosè sangvis instar loturæ carnis, sicuti fieri svevit in fluxu hepatico, in quo observatur liquida dejectio cum humore interfluente eoque diluto ac sangvinolento; sed ea tamen etiam hìc cernitur differentia, quòd dejectio illa in Nostro non sine magno cruciatu contingeret, quod in fluxu hepatico non fit, vix enim nisi sensus aliquis pressionis in abdomine percipitur.

Satis etiam communis apud nos erat fluor, qui à Græcis ῥοῦς γυναικεῖος fluor muliebris, aut ῥοῦς τῆς ὑστέρας *&c.* fluxus uterinus vocatur. Nonnullis menstrui albi nomine venit, non quod menstru- *Fluor uterinus.*

um ſit reverà, ſed quod menſtrui in modum per uterum fieri ſoleat, quàmvis Ballonio *lib. de Virgin. ac Mulier. morbis p 110.* à ratione alienum videatur, menſtruum album confundere cum eo affectu, qui à Græcis ῥοῦς γυναικεῖος dicitur. Nos cum Latinis vocabimus *florem album*, tametſi ſatis gnari ſimus, quòd non omnis ſit colore albus. Hic affectus familiaris eſt fœminis cujuslibet ultra pubertatem annis, frequentius tamen evenit paulò provectioribus ætate, rariſſimè autem eo corripiuntur admodum puellæ, nec à nobis viſæ hactenus hìc locorum, quæ vel 6 vel 8 ætatis anno fuerint hoc malo obſeſſæ, cujus generis virgunculas Fernelio, Hœchſtettero, Joh. Matthiæ Neſtero aliisque cognitas fuiſſe novimus. Neceſſe autem eſt, illas fuiſſe vel cachecticas, vel admodum infirmas & debiles. Nam ubi natura tàm præpropere & maturè agit, ſeque ipſam quaſi anticipare videtur, utplurimùm futuræ valetudini & robori multum decedit. Affectus hic citra difficultatem omnem ex ægrarum relatu dignoſcitur, ac illis exitus materiæ mucidæ inconſvetus non poteſt non eſſe manifeſtus. Ferè autem iſta *vel* eſt *limpidior* & *albuginea* nec genitalia lædens, niſi ſub labore corporis & attritu genitalium, & licet vel jugiter fluat, vel maxime tempore menſium appropinquante, aut ſanè poſt ceſſantes menſes, non tamen magnam noxam inde ſentiunt ægræ, præter moleſtiam; vel *diſcolor flaveſcens, vireſcens, ſanioſa*, acris & mordax, quæ vaginam excoriat, adurit, tumefacit ac inflammat, & huic ſubinde gravis odor adeſt. Hic fluxus malignus ac venereus cum aliis gravibus ſymptomatibus ferè conjunctus eſt. Nam utplurimùm adeſſe ſolent vitioſus corporis color, nauſea, & faſtidium ciborum, ſpirandi difficultas, virium dejectio, oculorum tumor & inflatio, mœror & triſtitia, interdum etiam lipothymia, lumborum gravitas, intumeſcentia pedum & quæ non alia? de quibus Riverius, Primiroſius & Zacutus Luſitanus *l. 9. prax. Hiſtor. c. XI. p. m. 187.* conſulendi. Benignus etiam eſt ferè fluxus, quo gravidæ ante imprægnationem ab eo immunes, vel per vices, vel per totum gravidationis tempus premuntur. Diſtat verò hic fluxus noſter à gonorrhæâ: Nam (1.) fluor iisdem, quibus menſtruum, ductibus ejicitur; cernimus enim menſtruum fluorem variis eſſe obnoxium mutationibus & initio minus floridum, ac in cacochymicis & cachecticis poſtea pallidum ſæpè prodire. Quâ de re tanto minùs hodiè dubitandum videtur, poſtquam vaſa lymphatica uteri ab Olao Rudbeckio, Thomâ Bartholino, Wepfero *hiſtor. & obſerv. apoplect. 13. p. 338.* Warthono, Regnero de Graaf *&c.* aliisque detecta ſint, & ex Stenone, Malpighio ſatis notum, nullum reperi vas lymphaticum, quod non oriatur à glandulâ, vel in glandulam aliquam inſeratur, ita, ut neque de præſentiâ glandularum in utero amplius ambige-

re

re liceat, præprimis, quia glandulas conglomeratas cum ſuis vaſis excretoriis in utero muliebri Bartholinus vidit, quas in vaccâ deſcripſit *in libr. de diaphragm. p. 107. & ſeqq.* confer. Acta Hafn. *Volum. 4. obſ. 20.* Ex utero, inquam, poſſe fluorem album prodire, glandulæ & vaſa lymphatica probabile reddunt, quòd verò etiam ita fiat, diſſecta poſt obitum corpora fœminarum, quæ in vitâ laborarant fluore albo, abunde loquuntur, utpote quæ varia glandularum & vaſorum lymphaticorum in utero vitia oculis & manibus profectorum obtulerunt. Vid. Bonet. *Anatom. Pract. lib. 3. p. 1354.* & Pinæus *lib. 1. de not. Virgin. Problem. 3.* Atque hinc non malè ex fluore albo, quo gravidæ laborant, Charleton *de Oeconom. Animal. p. 201.* rectè contra Harvæum concludit, minimè uterum in gravidis ita clauſum eſſe, ut ne aër quidem eum ingredi valeat, cùm materiæ illi ſubmucidæ in gravidis pateat exitus ex utero. Itaque in fluore albo pars affecta eſt uterus. Gonorrhææ autem ſedes eſt, ut cadaveris cujusdam hoc vitio infecti diſſectio Graaf palàm fecit, corpus glanduloſum, ſeu ſubſtantia illa membranoſa & glanduloſa, meatum urinarium circumdans, ac in vaginam uteri certis canaliculis & ductibus hians, quæ in mulieribus glandularum proſtatarum munere fungitur. Hoc ut deprehendatur, minimè neceſſe eſt, ut genitalia inſpiciat Medicus, an forte partes circa exitum meatus urinarii mucosâ quâdam materia ſint obſeſſæ, an verò tota vagina ſqualleat ejus generis humore, quod quidem vult Graaf, nam datur aliud indicium ſatis luculentum, quo hæc ſymptomata à ſe invicem diſcerni poſſunt. Nimirum ut Mauriceau *de Morb. Gravid. & Puerper. cap. 7.* docet, gonorrhææ humor etiam tempore menſtrui fluxus elabitur, hoc autem vix contingit in fluore albo, qui tum ferè ſupprimitur. Accedit & hoc, quod fluor albus quantitate ſuperet humorem illum ſeminalem & in illo dolor lumborum & oſſis ſacri, in gonorrhæa autem cruciatus ulceroſus in pudendis ſit moleſtus. Multò manifeſtius adhuc eſt diſcrimen inter fluxum Noſtrum & pus ex ulceribus uteri, quod vel craſſius & magis album eſt, vel ſi ſanioſum ſit, cum cruore & dolore profunditur.

Mali hujus non ita facilis eſt cura, quippe in quâ & viſcerum chyli ſecretioni, & ſeri depurationi inſervientium, & lymphæ ratio habenda. Ac ſanè lympha excrementitiis crudis humoribus non tantùm videtur inquinata, ſed & modo nimis craſſa glutinoſa & mucoſa, conf. *vol. 3. obſ. 33.* Actor. Hafnienſ., modo nimis tenuis & ichoroſa *&c.* ut jam de motu ejus læſo nihil dicamus. Eò autem collimavimus, ut abundantiam ſeri & excrementitii & viſcoſi ex corpore eliminaremus, materiæ fluxum hunc conſtituentis proventum impediremus, & uterum corroboraremus.

 Cu-

Curæ initium ferè ab universalibus fecimus. Præprimis nobis placuerè noduli, ex stomachicis, uterinis aliisque appropriatis ac purgantibus, & non possumus non illis subscribere Practicis, qui experientiâ edocti asseverant, nullum Medicamentum prodesse in hoc fluxu, nisi corpus probè fuerit expurgatum. Adeoque toto cœlo aberrant, qui curam ab adstringentibus auspicantur, atque ita rivulos, non obstructo fonte, occludunt; quo ipso & gangrænæ uteri ac tumoribus, variisque metastasibus, cum periculo summo conjunctis *&c.* occasio suppeditatur. Vomitoriis nisi sponte ad vomitum inclinarent ægræ, ac evidens in ventriculo vitium hæreret, rariùs sumus usi, etiamsi prolixè & à Riverio & Montano sint commendata. Nec abhorruimus à diureticis, memores illius Swalviani axiomatis: *uterus albo fluore fœtens diuresi mirificè mundificatur.* Eo autem ferè scopo dedimus succinata, ut & terebinthinata, nec laude suâ defraudanda sunt decocta pituitam & serum per urinas evacuantia, quæ Sylvio in crebriori usu fuerunt. Nec abs re decoctum dauci cum radice filipendulæ commendat Simon Pauli. Diureticis palmam longè præripiunt diaphoretica, quæ maximè laudat Felix Platerus *Tom. 3. l. 2. c. 7.* ac hìc præ reliquis iterum elegimus succinum, ut & ♄ d. ♂le, utpote quod non solùm discutit, sed & simul roborat. Propter diaphoresin etiam famam videntur adepta lignorum decocta, quæ empiricorum asylum & sacra anchora sunt in omnibus ferè morbis chronicis. Non displicet formula, quam habet le Mort in pharmaciâ suâ rationibus & experimentis instructâ.

Salivatio generosum illud remedium est, quo etiam inveterati fluxus debellari possunt.

Cæterùm V. S. vix celebravimus, etiamsi eam vehementer laudet Sylvius, quia ferè medicam opem implorant Nostrates, viribus jam dejectis, & tabe corporis imminente, aut præsente cachexiâ, hydropis matre. Ex fonte chirurgico magis nobis placent fonticuli & setacea, & utinam posterius hoc remedium Nostris persvadere possemus, citiùs sanè & faciliùs à spurco hoc fluxu Nostræ liberarentur; nec enim nobis excidit, quod refert Hildanus *Curat. 41. Centur. 1.* se nimirum mulierem quandam diuturno fluxu muliebri laborantem, & hinc infœcundam & sterilem ex voto curasse. Cùm verò Nostræ exorari sese non patiantur, ut in hoc remedium consentiant, exemplo Galeni frictiones commendavimus; Is enim, præter medicamenta, has cum linteis primùm mollioribus, mox asperis quotidie instituit, in curando fluxu uterino uxoris Boëthi, ut ipse refert *lib. 1. de præcognit. ad posthumum c. 8.* eo successu, ut eam intra tredecim dies curaret, & 400 aureos, sostri loco, reportaret, ut hæc prolixius refert Rolfinc. *Method. cognosc. & curand. dolor. lib. 1.*

sect.

sect. 1. c. 5. Cæterùm adhibuimus ea ferè, quæ in aliis fluxibus uterinis cum successu à Practicis præscribuntur. Inter vegetabilia non sunt rejicula, sed eximiæ virtutis, melissa, mentha à Dodonæo laudata, ac præprimis rosmarinus. Hinc Lindanus: *Fluoris albi,* inquit, *cura est per decoctum rorismarini cum vino in diplomate, sed diutiùs usurpent, & quidem manè bonum haustum & supersudare debent, & rursus in prandio & cœnâ sumant.* Huic decocto viribus si non major, certè par est essentia rorismarin. composita aliquibus Nostrûm usitata; Ex nominato roremarino & rad. galang., caryophyll. zedoar., florib. cheiri, galeopsid., betonic. bacc. lauri, juniper. costi, nuc. moschat., L. aloës *&c.* confici possunt noduli jam ante à nobis laudati. Crato, non absque fundamento, laudat pulverem ex gran. kerm. nuc. moschat. tost., thure albiss. *&c.* à Nobis tamen ferè tantùm adhibentur pulveres ex succino, unicornu foss., ebore, oss. sep. corall., matr. perlar., bolo Armen. osteocoll. *&c.* quibus pro re natâ tantillum olei alicujus ♌lati, ad imitationem Wedelii additur. In formâ guttarum essent. ad flux. alb. succin. D. M. elix. uterin. variorum, tinctur. corallor., terr. catech. ipsam etiam tincturam bezoard. porreximus. Electuarium D. Sydenham debito tempore datum, itidem profuit. Id quod dicendum etiam de ♂alibus. Et sanè nostrâ suffragante experientiâ, merito inter rara experimenta & sæpè feliciter probata refert Bartholinus cremorem lactucæ, prius maceratæ in aqua extinctionis chalybis, addito pulvere eboris. Aliorum passim deprædicatorum virtutes satis sunt exiguæ. Omnibus autem hactenus enumeratis, jure optimo præferuntur pilulæ D. Becheri, de quibus Ipse *in Psychosophiâ p. 241.* scribit: Es ist nicht wohl zu beschreiben/ wie gut diese Pillen den Weibern/der Gebähr-Mutter/und ihren Zuständen bekommen/denn sie reinigen die Mutter vom Wind/ Wasser und Schleim/sie befördern die verhaltene Zeit/ und die zu starck gehende stillen sie/ sie dienen zur Fruchtbarkeit/hingegen/so was unnatürliches oder todtes in der Mutter wäre/ das treiben sie hinweg. Atque hinc Celeberr. Stahlius, cautus, si quis alius in deprædicandis Medicamentis, *in Disp. doctiss. de Mens. muliebr. fluxu, §. 45.* ait: *Pilulas polychrestas Becherianas in omnibus uterinis affectibus ultra omnem expectationem & laudem positas esse, nec ullâ hactenus nota compositione exæquari.* Præterea nec externa neglexin.us. Ex iis usitatiora apud nos sunt, unguent. comitiss., ceratum de galbano, mass. ex tacamahac., g. carann. *&c.* Nullam adeò insignem efficaciam deprehendere potuimus in linimento Raymund. Joh. Fortis, quod conficitur ex bol. armen. lot. unc. sem. terr. samiæ, sangv. dracon., mastich. aa. drachm. 2. nuc. cupress. drach. 3. & ceræ parum. Suffitum ex Salviâ mirum in modum omne profluvium sistere, nar-

ra-

ratum eſt Lælio à Fonte, ſed citra fundamentum. Jactantiam ciniflonibus uſitatam redolet hoc Turnheiſeri: Oleum ex rad. dauc. cretic. ℥j l. & poſt balneum vulvæ illitum, menſes albos miraculosè curat. Nam nec balneum, utpote quod fluxiones augere aptum natum eſt, convenit, quamvis Platerus *in Obſervat.* ejus uſum ſerio commendet. Nota nobis eſt egregiæ ſpectatæque formæ mulier, quæ, cùm nihil intentatum reliquiſſet, ut à fluore albo, quo per multos annos laboraret, liberaretur, tandem virtutem balnei aluminoſi experiri ſtatuit, unde ſuppreſſus quidem fluxus eſt, ſed infauſtè admodum. Succeſſit enim ulcus circa orificium uteri moleſtiſſimum, quod ægerrimè admiſit medelam, hâc verò, poſt longi temporis patientiam obtentâ, ſecutæ ſunt hæmorrhoides (cum ſummis torminibus conjunctæ, non ſine ſuſpicione e culcerationis inteſtini recti) quæ circa ſingulas lunæ phaſes, cum ſedibus frequentibus, non ſine exquiſitiſſimis doloribus totius abdominis turbas dant maximas, ac ægram in tabem conjiciunt, ex quibus malis hactenus nulla arte potuit eluctari. Nec adeò magna ſpes ponenda in peſſariis, in cervicem uteri immiſſis, cujuscunque etiam fuerint generis, quæ tamen etiam fœminæ, niſi perfrictæ frontis, non admittunt. Quantamcunque verò adhibueris diligentiam in medendo, ſæpè tamen adeò contumax & rebellis eſt affectus iſte, ut omnem eludat curam. Atque hinc verè ſcripſit Rodericus à Caſtro, in vetulis ad capulum usque affligere & commori, ut adeò nimis ſit anguſtum menſtruum ſpatium, quo curam circumſcribit Riverius.

Fluxus hæmorrhoidalis. Jam addemus, quæ de fluxu hæmorrhoidali à nobis annotata fuerunt. Ex cauſis externis cujusvis temperamenti homines in virili ætate in illum incidere poſſunt: ſed circa horum concurſum ferè ii demum fluxum experiuntur, qui per aliquot annos pathematibus quibusdam in hypochondriis fuere obnoxii. Nam hi deinde interdum per aliquot dies, dùm alvum deponunt, unâ cum excrementis aut minimùm inter conatus ejiciendi fæces, ſine ullo abdominis dolore, absque vitio œconomiæ & nutritionis, ſangvinem ex venis, quæ in anum explicantur, intercedente motu inteſtini recti expreſſorio, profundunt. Hoc ubi ſemel factum eſt, fluxus iſte redit ſtatis propemodum temporibus, nimirum aut tardius e. g. circa æquinoctia, aut citiùs, ſingulis ſcilicet menſibus, circa ☽æ mutationes ſolenniores in paucis quibusdam per aliquot annorum decurſum, citra intervalla ulla durat. Ubi autem fluxus ille impeditior eſt, nec ex voto ſuccedit, corpus langvet, appetitus imminuitur, ſentiuntur tormina in inteſtinis, præprimis autem gravitas circa os ſacrum, ac nonnunquam ſtupor in pedibus. Tum verò natura excretionem molitur, quando ægri aſthmate hypochondriaco tentantur,

tur, inflationem ventriculi, ructus ac borborygmos perpetiuntur, ac dolores tensivos sensibiles admodùm per totam sacri ossis longitudinem percipiunt. Omnium autem certissimi prodromi hujus fluxus sunt pruriginosi ardores in orificio intestini recti & sensus noduli alicujus inclusi in unâ alteravè intestini parte. Et nihil certius his Kozackii: *Nunquam sangvis ex venis hæmorrhoidalibus prosilit subitò & insperatò, sed priusquam erumpat, quid futurum sit, variis indiciis præsignat, quæ nosse Medicum decet.* Diximus paulò ante, sangvinem per venas sedales evacuari, & id fit utplurimum; nihilominùs in duobus notavit D. Helwich exivisse materiam instar spermatis ranarum, quod & observatum est à Greiselio *Ann. 1. Ephem. German. obs. 75* nec dubium est, quin ejusmodi mucus ex hæmorrhoidibus fluat, cum & Doctiss. Sorbait, *Med. Pract. tr. c.68.* viderit, ex hæmorrhoidibus externis per sangvisugas duas ferè mensuras materiæ cujusdam instar spermatis ranarum manasse. Hæ autem subalbidæ sordes sero, quod ex tumentibus hæmorrhoidibus spontè apertis, ad plures libras tàm acre & corrosivum, ut partes madefactas corroserit, effluxisse, testatur Meibomius, incunabula debent. Serum enim quàm variis modis inspissari in materiam albam & viscosam, albumini ovi non absimilem, queat, discere licet ex Barbato, Willisio, Brunone & Malpighio. At verò interdum nullus humor evacuatur ex hæmorrhoidibus, sed illæ tantùm tument & duræ sunt, ac vehementem in ano dolorem, maximè ubi dura alvi excrementa exprimuntur, movent. Tumentes ejusmodi hæmorrhoides vulgò cœcas nominant, alii cum Platero etiam clausas, quas, ut à mariscis, tuberculis illis carnosis oblongis, à thymis sive eminentiis illis asperis ac subrubris, sangvinem, dùm auferuntur, in magnâ quantitate profundentibus, à ficu, carne nimirum circa sedis foramen superfluâ, rhagadibus, fissuris, sive ulcusculis ani oblongis, & tandem à cristis & condylomatibus ritè distinguas, juvat historiam dolentium istarum hæmorrhoidum breviter annectere.

Produnt hæ sese communiter primò quidem pruritu & morsu propè exitum intestini recti, ac spasmodicis quibusdam intestini illius motibus. His deinde succedit perceptio molis alicujus, sive nuclei inclusi, id quod maximè fit, cùm alvus deponitur. Huic moleculæ complicatur dolor primò tensivus, & perpetua vellicatione punctoriâ quasi ægrum afficiens, sed multò magis sub ipsâ dejectione deinde acerbissimus, qui, si inflammatio aliquanto major sit, ad vesicam, testes, uterum & inguina usque dolor propagatur. Eæ, quæ sub sensum cadunt, non tantùm ratione magnitudinis & molis, sed & ratione figuræ differunt, quæ occasionem quondam dedit Alexandro Veronensi, ut ineptè satis cœcas has hæmorrhoides in uvales, molares, verrucales & vesicales

distingveret. Nec color illarum ſemper idem, interdum ex atro rubeſcunt, aliquando autem albeſcunt. Porrò modo ſunt molliores & flaccidiores, modò turgidiores ac duriores, prout vaſa hæmorrhoidalia plus minusque diſtenta ſunt, nam cœcæ hæmorrhoides nihil aliud ſunt, quàm varices ſeu intumeſcentia venarum hæmorrhoidalium tortuoſa ac anfractuoſa. Et ſane venas eſſe ſubjectum protuberantiarum ejusmodi, edocemur ex pulſus abſentiâ & ipſo colore eorum, qui ex rubro lividus eſt. Nec attinet hîc repetere, quòd duplicis generis ſint hæmorrhoides, nimirum externæ, quæ extremitatem inteſtini recti afficiunt, & viſui patent, ac internæ, quæ profundiorem, ſive altiorem inteſtini ſitum occupant, & oculorum aciem ſubterfugiunt, niſi extra podicem, inter niſum excernendi fæces urgeantur, quo in caſu repoſitio earum non usque adeò facilis eſſe ſolet. In hoc conveniunt externæ ac internæ, quòd vel iterum diſſipentur & dolores remittant, vel ſuppurentur, non ſine immani dolore, ac in fiſtulam abeant, eamque initio quidem exiguam ac ſine artis adminiculo coaleſcentem, interdum ſatis magnam, quæ tardè quidem invaleſcit, ſed eò profundius ſerpit.

In curâ hoc modo nos geſſimus: Conſvetas moderate fluentes in ætate virili, præſente plethorâ, præſertim omiſſis (olim familiaribus) ſangvinis depletionibus ſupervenientes, minimè ſuppreſſimus, qui peſſimus nonnullorum mos eſt, neſcio quam inde cachexiam pueriliter metuentium, ſed potius conſervavimus, gnari, quòd eo ipſo multi averruncentur morbi. Imò ceſſantem hunc fluxum in iis, qui eo ſangvinis profluvio olim non ſunt facti imbecilliores, helleboratis ac myrrhatis aliisque juſto tempore datis, cum emolumento ægrorum revocare conati ſumus. Nam niſi hoc fiat, ſubiti graviſſimique morbi plerumque verò aut hydrops, aut tabes, imò & apoplexiæ *&c.* incidere ſolent, ut jam de ulceribus, ſcabie, vitiligine aliisque vitiis nihil dicamus. Si verò Fluor ille nimius eſſet, & vires ægrorum attereret, vividus faciei color periret, gravitas ſentiretur in coxis, & in cruribus magna imbecillitas, partim ebullitionem in ſangvine nimiam compeſcuimus, partim fluxui huic frænum injicere ſtuduimus adſtringentibus, quæ ſimul vigorem naturæ augere poſſunt. Nam valida adſtringentia ægros in hydropem, aſthma, hæmoptyſes, cardialgias ſingultuoſas, anxietates præcordiales, membrorum torporem & gravitatem, maniam *&c.* conjiciunt. Hinc Hippocrates *l. 6. aphor. 12.* rectè præcipit, *ut in diuturno hæmorrhoidum fluxu, una fluere ſinatur*, quâ de re legi merentur, quæ habet Clariſſ. Fromannus *de hæmorrhoidib. parte poſterior. problem. 5. p. 251. & ſeqq.*

In

In cœcarum hæmorrhoidum curâ ad ſangvinis congeſtionem inhibendam, aut moderandam, uſi ſumus V. S., deinde tentavimus diſcuſſionem per ſacculos, fotus, clyſteres ex verbaſco, parietaria, malvâ, ſcrophularia, flor. ſambuc. chamomill. ſemin. lini, fabariâ, una cum adſtringentibus paratos & calidè admotos. Quem in finem decantata etiam paſſim unguenta de linariâ, verbenâ, ac illo, quod ex recenti ſcrophularia & telephio conquaſſatis cum butyro in cellam repoſitis ac ſuper igne deliquatis conficitur, aliaque ejus generis adhibuimus.

Interne quoque dedimus chelidonium minus, craſſulam majorem, ſcrophulariam, millefolium, & ♂alia in exiguâ doſi, eâ potiſſimum intentione, ut vias roboraremus & ſtaſes prohiberemus. Ubi autem diſcuſſio obtineri non poterat, aliquoties tumores hi aperiendi fuerunt, tametſi ab apertione abhorreant non tantùm ambo Luſitani, Grembſius, Hoffmannus, ſed & Sennertus, Crato, Rolfincius aliique, & hìc potius ſequi maluimus Severinum, Riverium ac Drawitium. Nam iſtarum apertionem ex aloëticis, myrrhatis, colocynthiacis aliisque internis exſpectare, & incertitudo eventus ac periculum majoris noxæ, ac ipſe inſanus patientium dolor vetant. Et ſanè ex iſtâ apertione ope lanceolæ perpetratâ, nec hæmorrhagias nimias nec fiſtulas conſecutas meminimus. Ac ſanè cum Alexandro Maſſaria ferro magis, quam hirudinibus, quas etiam eundem affectum præſtare poſſe credimus, negotium perpetrandum eſſe opinamur. Apertæ, ut ulcus aliquod tractari debere videntur. Atque hinc abſorbentia, diluentia, emulſiones (proſcriptâ diætâ vinoſâ & aromatica ac flatulentis aliisque noxiis) ægris noſtris ordinavimus. Cæterum hactenus experiri datum non fuit, an, ſi hæmorrhoides tuberosâ radice chondrillæ tangantur, etiam exareſcant, ſi chondrilla ſiccetur, & corrumpantur, quando radix corrumpitur, quod olim præſenti Thomæ Bartholino teſtatus eſt Petrus Caſtellus, ut teſtatur Ille in epiſtolâ præmiſſa libello Herm. Grube de transplantatione morborum. Durantes & Ulyſſes Aldrovandus magni fecerunt hæmorrhoidalem herbam, quæ eſt ſpecies Polygoni Italiæ non ignota. De hâc ita Rolfinc. *in Epit. lib. 3. c. 21. Ea (ſc.) herbâ tactæ hæmorrhoides melius habent, ſi per diem circa femur geſtetur, & mox in fumante camino ſuſpendatur, ut herba ita & hæmorrhoidales corrugentur omnisque evaneſcit dolor.* H. I. Quod an ſuccedat, nobis hactenus non innotuit. In ſcrophulariâ, quæ propter virtutem eandem celebrari ſolet, efficaciam hanc deprehendere minimè potuit D. Helwich, cum ante aliquot annos Epiſcopus Warmienſis in Pruſſiâ ab eâ in dolore maximo ſibi opem polliceretur. Et ſanè ut obiter hoc addamus, nondum adeò liquidum eſt, quid de cu-

curâ per transplantationem ſtatuendum ſit. Rigidum nimis eſſe videtur, cum Conringio eandem prorsùs reprobare, quamvis magnâ cum aſſeveratione ſcribat: *nec transplantationem quicquam valere in morbis, quos ſibi relicta ægrotantium natura non ſolet ſanare, niſi acceſſerit conſtans quædam & temerè concepta perſvaſio, comperimus.* Longiùs adhuc proceſſit Velſchius, qui transplantationes iſtas ludibria vocat ex arte medicâ releganda. Sed neque intra hos terminos ſeſe continuit Kircherus, qui curationem ejusmodi rogo mulctandam dictatoria ſeveritate edicit. Quid enim tanta pœna dignum committitur, quando naturalia adhibentur remedia, nulla concurrente ſuperſtitione, aut verbis, aut characteribus, aut geſtibus, quanquam non ſemper manca mortalium mens rationem aſſequatur, ut pulchre Bartholinus *cent. 3. hiſt. 66.* Viciſſim fatendum etiam eſt, quòd in morbis rarò cura hæc ex voto ſuccedat. Scimus tentatum eſſe experimentum in *epilepſiâ,* quod Sachſius Noſter commemorat *in Gammaralog. p. 876.* in *Podagrâ*, quod communicat Timæus *l. 5. epiſt. Med. 8.* in *Ictero*, quod proponit Hoffmannus *lib. de Method. medend. p. 327.* in *aridurâ*, quod hîc omnibus notum, ſed absque ullo ſucceſſu. In mictu cruento nimis patiens cruorem recenter emiſſum cum pulvere ſympathetico miſcuit & diligenter hæc inter ſe miſta agitavit ac in loco non adeò calido ſivit exareſcere nullo cum levamine. Meminimus quoque, aliquem periculum feciſſe, an verrucæ tolli poſſent eo modo, quô ab iis liberatus eſt Verulamius ab Angli Oratoris uxore, quæ accepit particulam lardi pelle non exutam ejusque pingvedine illevit omnes verrucas & inter eas, quæ penè ei fuerat coæva, ac deinde clavo affixam lardi particulam ad poſtem feneſtræ cubiculi ſui, quod meridiem ſpectabat, ſoli expoſuit putrefaciendam eo cum ſucceſſu, ut omnes veruccæ intra ſeptem menſes planè evaneſcerent, ſicuti teſtatur Ipſe *in Sylv. Sylvar. cent. 10. hiſtor. 997.* At hunc effectum ex illo remedio neutiquam conſecutus eſt Sileſius, quem ex eo reportavit Anglus. D. Preus tamen ſvaſu beati nunc D. Ettmülleri, Præceptoris olim ſui, etiam poſt cineres venerandi, Lipſiæ anno 1673 clavum quendam in volâ pedis ſui medietate pomi Borsdorffiani in duas partes diſſecti, eò usque fricuit, ut interna pomi ſuperficies inde aliquo modò incaleſceret, & mumiâ verrucæ hujus vitali ac ſpirituali imprægnaretur, hincque medietate illâ ſub acervum fimi conjectâ, ut putredine ibidem conſumeretur, ſpatio 6 præter propter ſeptimanarum, nullo inſuper remedio in auxilium vocato, à clavo ſucceſſive emarceſcente, ac evaneſcente penitus liberatus fuit.

Achores & Tinea. Qui iſto tempore in ætate puerili fuerant immunes ab exanthematibus, ſub finem veris, Achoribus & Tineâ infeſtabantur.

Paſ-

Paſſim conſulebamur à parentibus, quando capita prolium deformabantur ulceribus madidis ſeu exiguis iſtis tuberculis, in cute excitatis, ſub quibus humor acris & erodens continetur, qui non tantum ad ſcalpendum incitat, ſed & cutem tenuiſſimis foraminibus poſt pruritum perforat & erodit, ex quibus erumpit, ac copioſam ac ſpiſſam cruſtam efformat. Magis anxios adhuc parentes habet Tinea. In hâc capilli partim defluunt, partim ita arroduntur, ut emineant aliqua & ea quidem ſatis exiguâ parte ex cute & veluti ſtipulas exhibeant, ut videas non adeò accuratam eſſe Tineæ deſcriptionem, quam ſuppeditat Dolæus, ſcribens: *Tineam eſſe ſcabiem cutis cum ſquamis & cruſtis, pilorumque evulſione &c.* Et ſanè pars illa capitis, quam tineà defœdat, non tam cruſtà eſt obtecta, ſed vehementer rubeſcit, ac mediocriter turget, tenerrimaque nitet cute, quam ſi vel ſuſpenſis digitis ſcalpant, facile erodunt & abradunt, ſubſequente ichore ſubcruento, ac copiosè abſcedentibus furfuraceis ſquamis. Ficoſam nominant tineam, in quâ ſtigmata ſangvinea, ſive, ut aliis placet, vivæ rubræque carnis quædam grana apparent ficuum interioribus granis haut abſimilia, quæ ægerrimè conſolidationem admittunt, & texturam debitæ craſſitiei induunt. Hujus loci non eſt, ſcrupuloſius inquirere, an affectus hic pendeat à vermiculis, quos ſe per accurata microſcopia detexiſſe aliqui gloriantur, ab illis ſanè vermiculis, ex minutiſſimis, ut ajunt, ovulis prognatis & pilos corrodentibus nomen affectui inditum eſſe autumant. Nobis hîc ſufficit annotaſſe, quòd internè noſtrâ experientia ea optimè conducant, quæ alias in ſcabie proſunt, & à nobis anno præterito breviter fuêre indicata. Externa adminiſtrant ferè apud nos barbitonſores, & vetulæ, ac illa remedia omnium efficaciſſima ſunt, quæ à Joële in cura Achorum commendantur, tametſi formulæ ſint minus concinnæ. Nicotianam non ſine fundamento laudant, at camphoratorum uſus hîc noxius. Tantum ſanè exinde ægri percipiunt dolorem, ac ſi carbones vivi capitibus impoſiti eſſent. Cæterùm meminimus ex voto ſucceſſiſſe curam ad mentem D. Sorbait *Tract. 4. Med. Pract. c. 19.* ritè inſtitutam. Compertum quoque nobis eſt, citra ullam efficaciam in linimentis adhiberi ſolere ranas virentes, tineas fluviatiles, ſerpentes ac viperas, quorum uſum in Medicina introduxit & hodie adhuc alit ſuperſtitioſa inſcitia. Quando ulceroſa hæc eruptio non ſuccedit, & humores maligni circa caput ſtagnant, non raro glandulæ exiguæ magnitudinis in magnum attolluntur tumorem, qui cum maximâ ægrorum moleſtia non detumeſcit, niſi puri exitus paretur. Imo hinc minimè raro aures inflantur & vehementer pruriunt, unà cum cute auri vicinâ, quæ ſi leniter abradatur, per longum tempus ex illa liquor lymphalis ac ſeroſus extillat, durante moleſto pruritu ac inflatione.

Constitutio aëris æstiva. In Julio terra per totum mensis cursum benigno ☉lis calore animabatur, ac simul calidis fovebatur pluviis, subinde tamen etiam tonitrua audiebantur. Per Augustum eædem gratæ inter phœbum & nubila vices durabant. Nec alia aëris in Septembri constitutio, nisi quod frigidior aura post benignum ☉lis calorem allaberetur corpori ac aliquam ei afferret molestiam.

Hoc tempore grassabantur Febres continuæ intermittentes cum doloribus hypochondrii dextri, pleuritides spuriæ, in infantilibus corporibus excretio miliaris notabatur. Multos choleræ, diarrhϾ ac dysenteriæ fatigabant, ac eô à nobis modô curabantur, quem in historia morborum nuper adumbravimus. Febribus quotidianis jungebantur dolores capitis enormes ac spasmodicæ pectoris constrictiones notante D. Grassio. Multi catarrhis obnoxii degebant ac pertinacissimis tussibus concutiebantur. Colluctati etiam sumus cum difficili malo, quod quidem nobis hîc familiare non est, sed tantò frequentius grassatur in vicinâ Silesiæ Poloniâ, unde ad nos non ita raro Magnates nostris usuri consiliis excurrunt. *Plica Polonica.* Plicæ illi nomen inditum à signo diagnostico, eò quòd pilos complicet & conglutinet. Ea ergò, quæ nobis de hoc gravi & sontico morbo innotuêre, hîc breviter perstringere liceat. Corripiuntur hoc malo omnis ætatis homines & nec pueri ac puellæ ab eo immunes sunt. Nec sexus alteruter aliquâ prærogativâ fruitur. Nam falsum esse comperimus, quod vulgò proditur, plures fœminas, quam viros laborare plicâ, inter mulieres tamen eæ citiùs infestantur, quibus menstrua non ritè fluunt, imò, quod mireris, nec temperamenta quicquam peculiare habent, nam & sangvinei & cholerici, phlegmatici & melancholici hîc æque suos patiuntur manes. Id tamen observatum est, eos, qui Gallica lue laborarunt, ac qui ab ejusmodi infectis prognati fuerunt, faciliùs in plicæ incidere vitium. In hoc etiam magis propendent, qui tineam & capitis porriginem repercutientibus medicamentis represserunt. Constat etiam ex propria Polonorum confessione, quod tametsi generosa gens minime ad severas diætæ leges sese adstringi patiatur, ii tamen, quos Plica deinde deformat, enormius initio excesserint & in nimiâ ciborum, sale, aromatibus &c. conditorum ingurgitatione & in crebris compotationibus, quibus ingentes cyathi cerevisiæ fæculentæ, vini Hungarici, mulsi cum lupulo decocti, & stygiarum aquarum, quas *crematum* vocant, evacuantur.

Obscura labis nostræ initia sunt. Imminentis Plicæ suspicionem concipiunt, quando ægri semper aliquid sibi deesse conqueruntur, neque tamen, quid patiantur, exprimere norunt, ac de cætero sat meticulosi sunt; Augetur

metus, si appetitus eorum, licet aliàs languidior sit, præfractè in hoc illudve cibi ac potus genus feratur, cætera etsi sapidiora esculenta & potulenta aversetur, ac color faciei, qui ante vividus erat, in plumbeum pallidumve mutetur, tùm verò de ingratissimi hospitis adventu nemo dubitat, quando corpus aut inopinatò præter morem convulsionibus concutitur, aut spasmis torquetur, aut artus cum juncturis acerbissimo exercentur dolore, & tinnitus aurium percipitur, aut tormina ventris crebrò infestant, ossa tibiæ & fibulæ, humeri & femoris nonnihil incurvantur, articuli nunc introrsum, nunc extrorsum inclinantur, tota spina intorquetur partim scilicet antrorsum, partim extrorsum, aut etiam partim dextrorsum, partim sinistrorsum. Imò ex pleuritide spuriâ, paralysi, præprimis recurrente, cœcitate & obauditione non temere Plica apud Polonos prædicitur. Imo horrores & rigores statis etiam temporibus repetentes cum subsequo calore, nullis antifebrilibus medicamentis expugnabiles, ferè prodromi sunt plicæ. In procinctu verò est plica, quando prædicti morbi præcesserunt, & furfures ac pediculi in capite generantur, fœtor etiam cum spurcitie exoritur, tùm enim unus & alter cirrus cum vicinis sibi crinibus in se implicatur & densus in conspectum prodit. His à syncipite, aliis ab occipite propendens, aliis totum caput involvit, ac villosi ac congeniti pili speciem refert. Quod cum fit, corpus à malis, quibus antea pressum fuit, ferè liberatur. Et sane multos videas cum crinibus in cirros convolutis rectè valere. Compertum quidem nobis est, quod plicæ, quanquam non adeò frequenter, spontè decidant, constanter tamen Poloni asserunt, præcisionem & resectionem complicatorum istorum capillorum neutiquam vacare periculo. Hinc tot circumferuntur historiæ de cœcitate, artuum dolore, ac infinitis ferè malis post præcisionem hanc subsecutis. Dùm hæc scribuntur, D. Grassio, Pauli & Helwich oblata nobilis Polona, cui à Sacerdote, absente marito, abscissa fuerat Plica, Illa initio quidem non sensit notabile incommodum, postea autem strumam incurrit cum anevrismate supra costas spurias lateris sinistri. Nec fabula est, quod plicæ dissectæ sangvinem fundant aliquando, id enim ita fieri quibusdam Nostrum à Polonis magnâ cum asseveratione est confirmatum. Episcopus Posnaniensis narravit D. Connor, quod ipsemet abscindens plicam, observarit eine düffrige und füchtige materie, in grossem Uberfluß durch die Gänge seiner Haare gehend/ welche die Locken gekrümmet/ und zusammen gezogen/ &c. in Beschreibung des Königreich Pohlens Connors *part. 2. p. 794.* Sed sine stupore legi non potest, quod meminimus nobis relatum, post abscissos plicæ funiculos in capite, alios exortos in pube, similes iis, quos describit *observ. 221. Ann. 3. Dec. 1. Ephem. Nostrar.* Hannius. Longa docuit Polonos expe-

perientia, ingruente morbo, & signis quibusdam jam sese manifestante, institutam V. S. prorsùs esse noxiam, nec minus damnum afferre cathartica, unde jam olim Academiæ Zamoschensis Rector in epistola ad Facultatem Medicam Patavinam de purgatione ex vero ita scribit: *Purgationibus usitatis, si plicæ medearis, agrescit & exsuperat magis, quod noxios humores nequeat superare purgatio, sed commotos per totum corpus dispergat: tanto enim dolore omnium deinceps membrorum hâc affecti peste ardent, ut ad cruciatus acerbitatem nihil possit esse acrius.* H. I. Vulgus itaque nihil hîc aliud agit, ut ipsi Magnates nos sæpius informarunt, quàm ut plicam in capitis capillis procurent. Eum in finem instituunt lotiones cum decoctis ex brancâ ursina, sive acantho Germanico, rad. lupuli, musco terrestre. Quidam oleum & vinum miscent & sæpius caput abluunt. Et sanè non prorsùs a scopo aberrant, dùm ita poros capitis ejusmodi externis blandè aperiunt, nam quia natura materiam peccantem in corpore ad capillos propellere molitur, eam in conatu hoc, per ejusmodi emollientia calida juvant, &, ut enixius id faciat, invitant, prudentius adhuc facturi, si, quod nonnulli medici svadent, blandis diaphoreticis morbificam materiam ad ambitum corporis propellerent. Lautioris fortunæ Nobiles Medicos advocant, quorum quidam decoctis Lignorum & ejusmodi medicamentis utuntur, alii volatilibus, alii absorbentibus morbum oppugnant non magno cum successu. Prorsùs alii inter medicos à medicamentis dehortantur & ferè unicè in leniendis & mitigandis atrocioribus symptomatibus occupantur.

Quidam in curanda Plica tanquam specifico utuntur Musco terrestri serpenti, cujus decoquendi rationem & modum adhibendi describit Bernizius *Ann. 1 Dec. 1 Obs. 52. Miscellan. nostr.* Et sanè propter opem, quam multis in hoc morbo attulisse creditur, plicariam vocant Poloni. Ex his autem facilè perspicitur, quam falsum sit assertum illius Plico-Mastichis, qui plicam voluntarium morbum esse, quem nullus habeat, nisi qui non velit cavere, pronunciat. Et sanè nullo modo concipi potest, quomodo crines, ex negligentiâ pectendi, in cirros ex mente Nostri ita convoluti, hominem tam sævis mactare doloribus, horrendis convulsionibus torquere, & membra in functionibus suis impedire queant? Nec exhauriunt negotium, quæ de ductibus pluribus & hederæ in modum extensis atque hinc conjunctis ex glandulis subcutaneis miliaribus oriundis, copiosiori & densiori pilorum progerminationi ansam suppeditantibus, non adeò pridem proponi cœperunt, etiamsi lympham glandularum istarum viscidissimam supponas. Quemadmodum neque satis est in genere allegare hîc humorum visciditatem; nam hæc & alia ejus generis

neris etiam in aliarum terrarum incolis, qui ne fando quidem aliquid de Plicâ audiverunt, inveniuntur. Scimus etiam, aliquos credere, morbum hunc veneficio inductum Polonis. Sanè Schenckius vocat Plicam tricas incuborum. Et ante seculum hic Vratislaviæ novimus à veneficâ quadam puerperæ, ex lochiorum, propter terrorem, retentione in peripnevmoniam & phthisin incidenti, per fascinum ita intricatos capillos, ut nullo posteà modo extricari possent, donec vitam cum morte commutaret, eò, quod anus opem auxiliumque suum ægræ offerens, à puerperâ fuisset domo exclusa, teste Nostro Rumbaumio apud Schenkium *lib. 7. obs.* Profectò multi inter Polonos, etiam non superstitiosi, impietatem Roxolanicarum mulierum hìc suspectam habent. Enim verò quàmvis rariores, etiam alibi Plicâ laborantes, visos esse, loquuntur observationes: Morbus enim hic in Helvetiâ, Brisgojâ, Alsatiâ, & Belgii parte ad Rhenum, ac in Hungariâ cognitus; ast non tàm frequens; in Hungariâ interdùm animalia morbo hoc infestari, præsertim equos, testatur Sennertus *lib. 5. Prax. med. Part. 3. sect. 2. cap. 9. &c.* quæ sunt verba D. Helwichii *in Observ. Physico-Medic. posthumis* ab Illustri PræsideNostro L. Schroeckio *editis p. 114. & seqq.* In Bavariâ etiam idem Helwichius cognovit Vice-Præfectum, qui cirrum densum, longum, à cervice ad lumbos usque pendulum & mirè implicatum & inviscatum gessit, ut *l. c. p. 137.* legere licet. Et tamen in his terris non quæras:

Quicquid habet Circe, quicquid Medea veneni
Quicquid & herbarum Tessala terra dedit.

Rursùs propter eandem causam Plicæ originem petere prohibemur ab aquis per Tartaros, immissis cordibus humanis, quæ veneno imbuerant, infectis, licet has nova monstrorum genera peperisse Poloni credant, & sobolem horum in inexplicabili tricarum compage vulgò autument superesse, ut intelligimus ex Pastorii *Floro Polonico l. 2. c. 4.* Eò scilicet, quòd primitùs infectæ aquæ, aliis in Poloniâ fluviis ac stagnis sese commiscuerint, cœcis nimirùm ductibus, quo digitum intendit Eques Polonus, Auctor Epistolæ de Plicâ. Alii non tàm de primâ plicæ origine soliciti, quàm hodiè adhuc durantem propagationem explicare conantes hujus causam esse contagium perhibent. Non abs re ait Hercules Saxonia *in operib. p. 806. Quispiam statim animo concipiet, Polonicam Plicam ex solo contagio quotidiè ampliorem fieri, qui videat, tàm facile in Pocutio duos & tres in eadem domo laborare, qui intelligat eos, qui locum illum attingunt, faciliùs infici, quidemque sciat, magnâ ex parte hanc lui ♀eæ copulatam esse, quæ omnium consensione contagiosa est.* H. I. Tùm in contagio, tum in rerum non-naturalium usu incongruo veram cau-

 sam

ſam Plicæ quærendam eſſe autumat Auctor *Abſurdorum verorum* ſeu *Parodoxor. Medic. part. 2. p. 28.* Quicquid verò ſit de causâ proximâ Plicæ, in aperto ſanè eſt, in hoc morbo magnam fieri congeſtionem lentorum ac viſcidorum ex diætæ erroribus natorum humorum ad caput, & eam utique ad hæmorrhagicam tendere excretionem, hæc autem cum propter ipſius liquidi conditionem & impedimenta, aliisque de cauſis oriri nequeat, inſigni infarctu humores illi circa caput reſtagnant, ac pars etiam in ipſis obhæreſcit capillis, eosdemque mutuo agglutinat.

Quantum ad curam, ſub primum morbi inſultum incidentia & ☿ialia cautè data, & ea, quæ æquabilem ſangvinis diſtributionem promovent, eximiè, quantum quidem nobis conſtat, proſunt. At, ubi malum invaluit, therapeia longè eſt difficilior, & quænam conducant ad malum tollendum, ob notam Gentis inconſtantiam & crebram Medicorum mutationem, non æquè conſtat.

Febris ſcorbutica. In æſtate hâc vidimus motus quosdam febriles, qui nullum typum obſervabant, neque ſtatis exacerbabantur periodis. Mirabilis in iſtis viciſſitudo eſt, eaque ſatis crebra. Quî hâc horâ ex anguſtiâ cordis gemit & trepidat, de fatigatione ſummâ conqueritur, poſt unius alteriusve horæ, erecti animi eſt, & frontis exporrectæ. Propemodum autem febriles ejusmodi excandeſcentias experiuntur homines ſcorbuticis maculis, modò rubicundis, modò lividis deformes. Hæ quando numeroſiores in corpore comparent, ferè abeſt ejusmodi ebullitio, ſed quando pauciores adſunt, præprimis in loco minus conſveto, tùm iſtiusmodi alterationes ſentiuntur, præſens quoque eſt manifeſta coloris macularum mutatio. Non carent hæ inordinatæ febres ſuis ſymptomatibus. Nam & anxietates graviſſimæ præcordia premunt, languor totius corporis & oſſifraga omnium membrorum laſſitudo invadit, ac interdum alii graves impetus ac tumultus corpus affligunt. Partes antea maculis obſideri ſolitas dolor tenſivus, gravativus, imò & rigor occupat. Præterea hi ægri patiuntur vertiginem, alvum habent modò fluidam nimis, modò nimis adſtrictam. Non rarò in his febb. anomalis æſtuantem calorem ſequuntur horripilationes. Pulſus ferè magnus eſt, interdum aliquo modò inæqualis & parvus, urina, quantum meminimus, ferè craſſa eſt, & ſtatim, poſtquam reddita eſt, conturbatur, ac deponit corpora rotunda, inſtar arenularum & ſuperior ſubſtantia nihilominus craſſa manet, & quaſi pingvedo quædam vitri parietibus adhæret. Vix poſt ſumpta cathartica, ut alias fieri ſolet, clareſcit, ſed turbida manet. Prudenter facit Medicus, ſi excretionem macularum ſcorbuticarum promoveat, aut materiam earum ſubi-

gat

gat & corrigat, id enim ſatis docet experientia, quòd factâ excretione, aut etiam correctione materiæ, interdum etiam ejusdem depoſitione ad extremas partes, omnes illi motus conquieſcant. Id certum eſt, quòd antifebrilia ſola hîc non conducant.

Viciſſim eodem tempore excruciabantur aliqui dolore artuum, ſtatis horis, ſingulis diebus per aliquot ſeptimanas redeuntibus, ſine ullo febris ſigno. Acta varia & topica omnis generis ſine patientium levamine in quâcunque formâ fuere applicata. Tandem cum antifebrilium imprimis autem corticis Peruviani efficaciam experiri animus eſſet, inventum remedium eſt, quo dein diri illi dolores, qui ſudoriferis, purgantibus, diureticis exaſperati fuerant, ex voto placari potuerunt. Quàmvis nec hæc remedia ſub initium morbi æque proſint. Hoc tempore D. Helwich opem & conſilium imploravit cerdo ferè ſexagenarius, temperamenti melancholici, is ſæpè hypochondriacis paſſionibus obnoxius hactenus fuerat, ante annum etiam fluxum hæmorrhoidalem ſatis copioſum aliquoties erat expertus, nec non varia incommoda à flatibus perpeſſus; modò verò conquerebatur de dolore pectoris & dorſi ac laterum præprimis ſiniſtri & poſt ſumptum cibum, de pondere, quod in viſceribus ſeſe percipere ajebat. Sub veſperam etiam febricula aderat cum dolore capitis leviori & obſcuratione aliquâ viſus. Vix per biduum huic curæ vacaverat D. Helwich, ubi clanculum obrepſit alius, & brevi ſuis arcanis omne ſeſe ſublaturum eſſe malum liberaliter promiſit. Sed ecce, poſt paucorum dierum intervalla, per vomitum rejicere cœpit humores atros ſubcruentos, ſaporis acidi, dentes ſtupefacientes. Vocatus denuò D. Helwich, cùm vomitus hi aliquoties in die redeuntes & copioſæ dejectiones per quatriduum jam duraſſent. Iſte cùm adveniſſet, ſenem admodum languidum deprehendit, manus ejus erant frigidæ, infeſta ei cardialgia ac ipſa lipothymia, ac propterea conjugem maturè admonuit, actum eſſe de vitâ mariti. Et profectò exactiſſimè conformis experientiæ eſt Hippocraticus ille aphoriſmus: *dejectiones omnes nigræ, qualis ſangvis niger, ſponte prodeuntes cum & ſine febri, peſſimæ*; ut & alter ille Ejusdem Senis: *Morbis quibusvis incipientibus, ſi bilis atra vel ſurſum, vel deorſum prodierit, lethale.* Sponte prodierat atra materia in noſtro, (tametſi id uxori ægrè perſvaderi potuerit, utpote quæ cauſam hujus melancholici, ut cum veteribus loquamur, vomitus, in medicamenta nimis calida ab altero illo propinata conjiciebat) adeoque prognoſticon hoc tantò tutiùs in ætate ſenili, attritis jam viribus, formari poterat; quod & eventus comprobavit. Nam etiamſi blanda diaphoretica, antiſpasmodica, leniter adſtringentia, balſamica *&c.* ordinarentur, nihilominus vomitus hi per ali-

quot dies secuti sunt, quos tandem mors excepit. Quia verò satis probabile est, materiam hanc nigerrimam existere sanguinem fæculentum & corruptum propter stagnationem diuturnam, non possumus adhuc assequi, ubi tam enormis quantitas, quæ ejiciebatur, hæserit. Ter enim quaterve per diem ad duas hebdomadas, nisi nos memoria fallit, integras patinas replebat. In ramificationibus venæ Portæ, (quæ de vasis brevis violentâ apertione produntur, aliàs nobis constant) sangvinem hunc stagnasse omninò quidem verisimile est, sed quia rejecti quantitas, mensuram ejus excedit, qui in his vasis continetur, addendum videtur, quòd sangvis per arteriam cœliacam & mesentericam immissus dudum stagnanti admistus itidem fuerit corruptus & colorem atrum sive in intestinis, sive in ventriculo, ob nimiam acidi copiam induerit, & tàm per superius, quàm inferius guttur rejectus.

Icterus niger. Occasione hujus morbi devolvimur ad Icterum nigrum, à nobis itidem tractatum. Is, ut notum est, à colore nigro, quo corpus inficitur, nomen trahit. Nam in hoc morbo coloris flos perit, isque pro vivido obscurus primùm, deinde sublividus & subniger, nullâ evidenti occasione apparet. Album oculorum etiam ejusmodi colore nigro suffunditur. Sputum isto morbo correptorum itidem vel nigricat, vel intensè flavescit; dejectio atque urina modò pro naturâ se habent, modò subnigra sunt. In sinistro hypochondrio gravitas inest, & non raro etiam tumor subdurus. Aliqui hoc morbo correpti avidè cibum ingerunt, sed appetitus ille minus est constans, in aliis verò initio statim languet, os perpetuo siccum est, affligit sitis, & tamen potum antea sibi consvetum ferè fastidiunt. Languor corporis ac perpetua inquietudo fatigat hos ægros, sed tamen abest membrorum gravitas, quæ in ictero flavo à nobis observata est, nisi ubi tumor pedum œdematosus est, quod tamen rarius fit. Tametsi verò minus ingravescat corpus, mens tamen eorum imaginibus perturbatur, quæ metus & mœstitiæ plenæ sunt, ut optimè observavit Fernelius. Hinc taciturni, morosi, ac omnibus graves sunt. Sensim calor hecticus corporis vires dejicit, & compertum nobis, quòd hectici & tabidi, postquàm prorsus exaruerunt, intereant. Et hoc fato præcipuè premuntur homines ætate provectiores, nam etiamsi in omnibus admodùm sit rebelle malum, in senibus tamen ferè omnem medicamentorum efficaciam eludit. Quod tantò minus mirandum, quia fere aliis sonticis succedit morbis, præprimis autem febb. quartanis malè curatis, aut alii notabiliori viscerum, hepatis, inquam, & lienis labi. Nam etsi minimè hìc faciamus cum veteribus, qui arquati nigri causam constituunt melancholicum humorem in omne corpus cum sangvine effusum, eò quod vel in sangvine atque jecore nimium

mium exuperet, neque totus per lienem expurgetur, vel quod lien atræ bilis, ut loquuntur, copiâ infarctus, alium excipere nequeat, vel copiâ turgens illius portionem refundat in venas *&c.* etsi, inquam, hanc pathologiam minimè probemus, docent tamen omnes anatomicæ cadaverum post hunc morbum inspectiones, quòd viscera hæc prædicta fuerint vel obstructa, obstipata, vel alio notabili vitio laboraverint.

Et hùc sanè oculos in curâ convertimus, quod nisi fiat, oleum & opera perditur. Nullus hîc locus V. S., nullus purgantibus, sed detergentibus, attenuantibus, deoppilantibus & deobstruentibus agendum. Quod ubi aliquousque factum, ad lenia purgantia progredi licet. Imò tùm etiam locum inveniunt diuretica. Balnea vix adhibenda, quia morbus hic periculum hydropis minatur, nisi debellato ferè morbo, ubi ad squalorem cutis discutiendum, fœdique coloris reliquias delendas imperari poterunt. Non placet tamen inunctio corporis, quam post balneum relaxante & discutienti litu ex oleo anethino, aut chamæmelino instituendam esse aliqui svadent. Multò minùs in usum trahenda errhina ex succo cyclaminis, nigellæ, betæ, anagallidis, quæ absurdè ad bilem per nares derivandam ex usu esse, non nemo scribit. Cibi evchymi & evpepti, extenuantes & aperientes optimè conducunt.

Pruritus. Probè recordamur, quòd & viri quidam & mulieres fervido cœlo de tormentis pruritus fuerint conquesti. Occurrerunt nobis, quibus pruritus totius corporis usque ad lipothymiam fuit molestus. Quædam gravidæ cum aliquibus exanthematibus tortorem hunc per multas septimanas sustinuerunt. Rursus aliis dolorosa illa titillatio in certis tantùm partibus negotium faciebat. Inter crebriores est pruritus ani, interdùm tàm ferus, ut anum scalpant usque ad sangvinis profluvium. Nec adeò rara est prurigo pudendorum, tàm internorum, quàm externorum, in sexu sequiori, quæ ita malè miseras sæpè mulctat fœminas, ut præ diritate doloris, quô se vertant, ferè ignorent. In inguine adultorum & ♀i assvetorum, aut pollutionibus nocturnis obnoxiorum, maximopere hîc affectus ferocit. Et cui non notum est, quod & palpebræ oculorum, aures, & aliæ partes sæpè pruriant? Cùm verò pruritus sit affectus omnibus temperamentis & omni ætati ac sexui (quamvis inter illa siccum & calidius aliquantò frequentius eô infestetur in ætate senili, unde jam olim ab Hippocrate pruritus inter senum morbos relatus est) familiaris, æquum est, ut quomodo illud malum tetrum abigere tentaverimus, brevibus edisseramus.

Et certè arduum est, hîc aliquod operæ pretium præstare, quod sanè aliunde non oritur, quàm ex eo, quòd ferè ignoremus, quidnam illud sit, quod cu-

cutem & membranas, seu potiùs papillas miliares earum fibras per cutim dispersas hoc molesto sensu afficiat? Scimus hìc accusari acrimoniam humorum, seu principium salinum in lymphâ & sangvine vulgò causam hujus morbi constitui. At verò nobis illa humorum acredo minimè causa συνεχὴς, ut cum Græcis loquamur, pruritus esse videtur. Nam si lympha & sangvis ejusmodi salinis recrementis abundans causa est pruritus, cur non tenerrimæ partes internæ, quas hi humores acres jugi circulatione permeant, etiam non pruriunt. Hoc verò non fit in hoc affectu. Quotusque Medicorum audivit ægros conqueri de pruritu pulmonum, hepatis &c. Sanè inter rarissimos morbos est ξυσμὸς in pulmonibus, cujus meminit Hippocrates *lib. de locis in homine*. Et quæ hìc nonnulli de stasi seri in glandulis subcutaneis argutantur, prorsus sunt levia. Nam certè sæpissimè in oculos incurrunt diffusissimæ seri stagnationes, tumores glandularum ex subsistenti acri lymphâ, quas tamen pruritus non comitatur. Rursùs invenias homines acerrimis humoribus plenos, qui de nullo pruritu conqueruntur. Nuper admodum curavit D. Helwich virginem quandam ætate provectiorem, cujus saliva in acredine vix aquæ forti cedebat, nam non tantùm lingvam ægræ mordebat, & sauciabat, sed & in reliquas partes, casu illapsa, easdem erodebat; neque ullæ tamen de pruritu corporis audiebantur querelæ. Atque hinc etiam fit, ut vulgaribus remediis incassum hic affectus oppugnetur. Novimus data esse purgantia ad eliminandam hanc acrem saburram, scimus sudorifera ad halitus salsos, acres, ichorosos in ambitu corporis hærentes dissipandos fuisse adhibita; recordamur diuretica ad amurcam serosam salsam per vias urinarias evacuandam fuisse præscripta, & tamen tantum abest, ut ex istis omnibus ulla in ægros redundarit utilitas, ut potiùs malum ex usu horum indies invaluerit. Eodem prorsus successu topica discutientia & poros laxantia fuere imperata, unguenta item & emplastra varia, eo eventu, ut ægros & medicamentorum & vitæ ipsius tædium cœperit; Quosdam meminimus dixisse, se, cum lectum ingredi debeant, toto cohorrescere corpore, & ex animo optare, ut maturâ morte ab infandis miseriis liberentur. Incidimus itaque in has cogitationes, pruritum non tam excitari ab humoribus acribus, quam à vermium morsu, præprimis cùm notum sit, eos rostellis suis in particularibus corporis locis persæpè pruritum provocare. Ita neminem opinamur ignorare, ab ascaridibus in recto intestino provocari dolorificam illam pruritus voluptatem. Porrò ex omnium consensu inguinalis pruritus oritur à pediculis, vermibusque in piloso illo horto hospitantibus, quas plattulas vocat Forestus. Nec omni videtur destitui fundamento Clariss. Pechlini nostri opinio, quæ vult, prurigi-

nem

nem naturalium in sequiori sexu, prægnanti utero, ortum habere ex eo, quòd injecti seminis virilis particulæ in interioribus vaginæ rugosisque processibus morâ putredinem aliquam, ut semen est vivax & volatilis succus, concipiant. Et nonne in morbo pilari non tantùm infantes contabescunt, insomnes redduntur & inquieti, sed & insignem pruritum patiuntur à crinonibus seu comedonibus, quos Miteſſer vulgò vocant? Et unde in pustulis serosis sub cuticulâ manuum imprimis & pedum pruritus, nisi à sironibus seu cironibus, de quibus legantur observationes *anno 82. in Actis Eruditor.* quæ hodiè adhuc in Germaniæ Nostræ gloriam à Celeberrimis Viris summâ diligentiâ & accuratione singulis mensibus Lipsiæ eduntur, *ut & Epistola* Hauptmanni *ad P. Kircherum.* Et cùm filius rusticæ in Pomeraniâ post theriacam in aquâ card. ben. sumptam in universâ cute intolerabilem sentiret pruritum, ex frictione à matre institutâ auctum; hæc à filio rogata, ut accuratius inspiceret corpus, undiquaque minutissimos vermiculos è poris cutis partim egressos, partim egredientes deprehendit, teste Doctissimo Collegâ Nostro Dn. D. Paulini *in cynographiâ curios. p. 187.* Et profectò hanc sententiam maximè roborat hoc, quòd remedia anthelmintica cæteris, de quibus ante dictum est, remediis virtute & efficacia in hoc affectu anteeant. De illis autem jam anno præcedenti egimus. Narrat quidem Bonetus, quòd mulier, quæ viva fuerit de pruritu vago conquesta, post mortem in vulvâ habuerit tumorem lividum & atrum; item quòd Mercator jugi & perenni pruritu in cole vexatus, foverit sordidum carcinoma circa meatum, qui à vesicâ urinariâ in intestinum rectum descendit *in Anatom. Pract. lib. 4. sect. XI. Obs. 4. & 5.*, at verò quis est, qui ignoret, dari abscessus, tumores & exulcerationes verminosas, de quibus Severinus, Hildanus, Paræus, Tulpius, Forestus, Platerus, & Nostræ Ephemerides consuli possunt. Quapropter relictis ante commemoratis topicis amara in vino decocta multoties D. H. cum successu applicuit, aliquando etiam pulveres prurientibus locis inspergi mandavit. Unguentum quoque diapompholygos cum aliis mixtum non rejiculum deprehendit. Hîc obiter velut in diverticulo commemorare liceat, hoc tempore Vratislaviæ quæsitum esse, an, cùm post contractas nuptias neonupta tanquam atreta & imperforata, aut etiam tanquam velata, adeoque ad admittendum membrum virile inepta accusatur, inspectio & exploratio hæc obstetricibus, an Medicis committenda sit? Nobis salvo aliorum judicio, posterius placuit, ac in hunc sensum respondimus: olim quidem obstetrices magnum in addiscendâ medicinâ, ut sexui pudibundo & ægrè ob verecundiam suas molestias viris detegenti in affectibus muliebribus succurrere possent, posuisse laborem; ita Agnodicen Viri habitu, tonsis ca-

pillis

pillis sese Herophilo erudiendam tradidisse, ac artem exactè didicisse, ut Higinus tradit, Ocyroën Chironis filiam dedisse operam huic arti, utpote quæ juxta Ovidium:

Artes contenta paternas
Edidicisse fuit.

Filiarum Æsculapii Hygiææ & Panaceæ tanquam medicinæ gnararum, mentionem fecisse Hippocratem in jure jurando, & Aristophanem in Pluto, medicam quoque fuisse Aspasiam Plutonis & Periclis Magistram, Phaneroten, Socratis matrem egregiè in Medicinâ versatam fuisse obstetricem, ut liquet ex Laërtio *in vitâ Socratis*, & Valerio Maximo *lib. 3. c. 4.* atque propter hanc peritiam artis olim iis rectè creditam fuisse in ejusmodi negotiis renunciationem. Tales autem obstetrices minimè reperiri nostrâ ætate, præprimis in Silesiâ, in quâ rudes quædam mulierculæ, rerum Anatomicarum & Medicarum ignarissimæ, hanc faciunt artem; ac de nostris verissimè dici posse illud, quod habetur in Jure Canonico: *Sæpè fallitur oculus & manus obstetricum.* Et tantò esse clariùs, quod imperitis obstetricum oculis & manibus inspectio permitti nequeat, si finis ejus consideretur, neque enim nudè id quæri, an occurrat in genitalibus aliquod vitium, sed an illud ita comparatum sit, ut nullam admittat curationem, nisi cum gravi vitæ periculo conjunctam, ejus autem rei dijudicationem quàm longissimè superare captum fatuarum muliercularum. Et quis, quæso, ab eis expectet, si membrana quædam ante uteri os obtendatur, an nervea sit, an carnea, an, si incideretur, magna sit metuenda hæmorrhagia, inflammatio, gangræna, convulsio, aut, si vagina secundum suos parietes coaluerit, an exigua sit, an magna, an à primâ nativitate, an morbo inducta ista cohæsio & coalescentia? ut jam nihil dicamus de ulceribus scirrhosis &c. Vid. *Fidel. Relat. lib. 3. c. 6.* Absque horum & multorum aliorum præsuppositâ notitiâ ad causæ decisionem non posse ritè descendi. Ad uberiorem ejus causæ dilucidationem addebantur tùm alia, tùm præcipuè sequentia ex Thomâ Sanchez *de Matrimon. Sacrament. Tom. 2. lib. 7. Disp. 113. conclus. 12 pag. 390. Quamvis regulariter ad mulierem inspiciendam eligendæ sint matronæ honestatis gratiâ, ut constat ex c.* proposuisti *&c. & ex c penult. de* probatione *& ex c.* Fraternitatis, *& cap. fin. de* frigid., *at ubi agitur de qualitate altiorem peritiam adjudicandum desideranti, quàm quæ in fœminis reperitur, ne probationum facultas pereat, aut matrimonium validum dissolvatur, vel irritum approbetur, Medici periti adhibendi sunt, quò fœminam inspiciant, quòd hujus rei gravitas ac necessitas præponderet naturali honestati, sicut à Medicis inspicitur, ubi necessitas urget morbi.* Et probatur ex cap. ex liter. de frigid. ibi:

Si

Si vitium illud mulier à natura contraxit, nec ope medicorum poterit adjuvari. Et cap. fraternit. v. per hæc autem eo tit. ibi: *nisi per incisionem, aut alio simili modo violentia inferatur.* Nam uterque textus supponit in his eventibus, fœminam à medicis inspiciendam, utpote qui nec id judicare, nec decidere possunt absque conspectu. Et ita docent Franc. Aretin. *Cons. 142. dub. 4. n. 15 vers.: venio nunc ad quartum:* referens id effectum fuisse cum Dorotheâ Filiâ Ludovici Marchionis Mantuæ, Decius *cap. proposuisti. N. 3. notab. 2. de probat:* & dicens esse verissimum & observatum cum Filia Ducis Parmensis *&c.* Quæ, quamvis prolixiora, adscribere voluimus, tùm quod nostrum assertum egregiè confirment, tùm quod notitia accuratior ejus rei apud nos utilitate sua minime destituatur. Non vacat alia, quæ ex Zachia & aliis gravibus Autoribus allata fuere, hic recitare, sed potius è diverticulo redimus in viam.

Cœlo sereno & calenti frequentissimæ erant sternutationes, *Sternutatio.* & jungebantur hæ etiam morbis tum grassantibus. Diligenter attendimus etiam ad illas, gnari, quod veteres sternutamentum sacrum ac divinum habuerint, sicuti id rectè colligitur ex problem. Aristot. *sect. 34. problem. 7.* & fortassis ex *lib. 3.* Xenophont. *de expedit. Cyri.* Idcirco & sternutantes jam antiquo more salutantur. Ac hoc fecimus eo majori studio, quia aliqua excretio, ad quam Practici utroque semper oculo in morbis respiciunt, motu sternutationis perficitur, & quidem non sine admirabili naturæ artificio, quod ex comparatione tussis cum sternutatione elucescit tantò clarius. Nam etsi tussis cum sternutatione conveniat in subitanea aëris explosione, quæ fit opera diaphragmatis & pulmonum, in tussi tamen aër non modo à diaphragmate & pulmonibus inflatis exploditur, verum etiam in summum guttur, gurgulionem, & extremum palatum arte quâdam incurvatum quasi in fornicem impingitur; in sternutatione autem ejusmodi impactio in has partes non fit, sed clauso ferè ore spiritus ex pulmonibus erumpens, in illos membranæ pituitariæ anfractus, ubi vasa excretiora in notabili quantitate præsto sunt, impingitur, ut vel hinc videas in tussi pulmones, tracheam, summum guttur, extremumque palatum ab humore lento & viscido liberari, per sternutationem vero in aliis partibus ejus generis materiam excuti. Regnavit olim sententia, pituitosos humores, qui motu sternutationis excutiuntur, intra calvariam congeri & per Ethmoidei ossis poros & ostium in palato, ex pituitariâ glandulâ expurgari, cujus sententiæ fuit ipse Martinus Schoockius *in primâ, libri de sternutatione, editione:* at verò postquam Schneideri felix industria ostendit, vias has haud esse aptas ad ejiciendos hos humores, eo, quod interior dicti

oſſis paries à durâ matre cerebri exacte tegatur, ipſa vero foramina, quæ in calvariis exſiccatis cernuntur, ex amuſſi occludantur, oſtium item illud, quod ex pituitariâ glandula ſerum viſcidum ad palatum ducere credebatur, & omnia baſeos calvariæ foramina ab eadem matre exactiſſime inveſtiantur, ut nullus humor ex iis exſtillare poſſit; rectius, quicquid etiam Auctor Ephemeridum Gallicar. *anno 1665. Menſ. Januar. p. m. 7.* moliatur in contrarium, placet Vieuſſens opinio, quæ vult, in pituitaria membrana ſatis diligenter ab eo deſcriptâ & duodecim aquoſis capitis emiſſariis, quæ oſſibus ſphænoideo, ethmoideo, frontali & maxillari inſculpta ſunt, liquorem illum viſcidum contineri, qui, dum ſternuimus, effluere ſolet. Quondam Clar. Vir Caſpar Hoffmannus vovit, cùm ſternutatio opus ſit mirabile, cujus modum nemo Philoſophorum & Medicorum antiquorum explicarit, ut ante vitæ ſuæ finem id fieret: *de cauſa*, inquit, *epilepſiæ novimus fuiſſe votum Magni Cratonis, utinam ante vitæ ſuæ exitum aliquis oſtendat de modo, quo ſternutamentum fit, idem planè vovemus.* Non improbamus quidem hoc diſcendi deſiderium, magis tamen optamus, ut propediem certatim à doctis oſtendatur, in quibus morbis ſternutatio vel ut cauſa, vel ut ſignum proſit, vel obſit. Oppido falſa eſt opinio illa, qua ſternutamentum omne ſalutare putant ei, qui ſternuit, quâ in opinione ſive ſuperſtitione vulgus Galliæ eſt; nam, ut Salmaſius *in epiſtol. ad Beverovicium* teſtatur, Galli, cum aliquem ægrotum ſternutare audiunt, Medicum ſuum ab eo dimitti ajunt. Dextra, ut cum Catullo loquamur, (juxta experientiam Noſtram) ſternunt approbatione

1. Catarrhalibus obnoxii affectibus ſub finem catarrhorum.
2. Ophthalmiâ correpti, quando collyria acria oculis ipſorum admoventur.
3. Odontalgiâ cruciati.
4. Cardialgiâ & ſingultu fatigati, unde noti verſus:
   Tollere ſingultum ſternutamenta, Platonis
   Conviva eſt nobis teſtis Ariſtophanes.
5. Mulieres hyſtericæ in ſuffocatione uterinâ.
6. Etiam Menſtruum penſum perſolventes, cum aliàs juſto parcior eſt fluxus.
7. Secundinarum remoram patientes.

His, & aliis pluribus, ut hoc tempore, & aliàs ſæpè experti ſumus, merito acclamaveris illud priſcum ζώσεις. Cum formidine quadam ſiniſtri eventus adhibueris illud Gentilium chriſtiano ſenſu de Deo vero intellectum ζεῦ σῶσον, cum ægri ſternunt.

1. Se-

1. Senes vertigine correpti, nam ferè frequentia illa ſternutamenta apoplexiam præſagiunt, ut aliquoties obſervatum.
2. Epileptici.
3. Cephalalgiâ laborantes.
4. Ii, quibus magna adeſt in ſomnum propenſio.
5. Hydropici.
6. Pleûritide & aliis inflammatoriis affectibus viſcerum medii & infimi ventris exæſtuantes.
7. Urinæ fluxum, aut nullum aut impeditum ſentientes.
8. Hæmorrhagiâ narium correpti.
9. Hernioſi &c. &c.

Nondum experti ſumus, an aliquid veri ſubſit his Plinii verbis: *Oſcitatio in enixu lethalis eſt, ſicuti ſternuiſſe à coitu abortivum.* Dubium etiam eſt, quod tamen proditur, an calculi renum, in ureteribus hærentes, ſternutando poſſint expelli, quia illi muſculos lumbares contingunt. Prorſus autem futile eſt aſſertum, flavedinem ſcilicet cutis ictero in facie contractam, ſternutando discuti. Nec audemus definire, quid in febribus mali moris ex ſternutatione divinandum ſit. Probè edocti ex hiſtoriis novimus in ejus generis febribus ægros illos, quibus ſternutationes frequentes acciderunt, mortuos eſſe, ut patet ex Thucidide, Suffrido, Presbytero, Cardano, Carolo Sigonio & aliis. In malignis illis febribus, cum quibus Nos colluctati ſumus, alii ſternuentes mortui, alii iterum cum ſanitate in gratiam redierunt. Atque ita ab uberiori experientiæ luce, harum tenebrarum diſcuſſio præſtolanda erit, quemadmodum eo fine hæc hactenus allata fuere, ut pateret, quousque aliorum obſervationes noſtræ experientiæ ſint conformes, & alios ad plura obſervanda excitaremus. Hoc admodum peculiare in Sene capulari (qui jam annum ætatis 83. agit) obſervavit D. Helwich & in ſexagenario D. Pauli, quod ſternutamentum, quotiescunque vino incaleſcit (uti illud minime raro à primâ juventute fit) Senem admoneat depontanum & alium ſatis prata bibiſſe, & finem compotationi faciendum illico, niſi crapulam gravi dolore capitis, vertigine, &c. die poſtero caſtigari velit, à quibus tamen moleſtiis eſt immunis, ſi, quamprimum ſternuerit, ab ulteriori hauſtu ſibi temperet. Cæterum requiritur etiam Medici conſilium in ſternutatione frequentiori, ſeu ex cauſis internis, ſeu inepto ptarmicorum hodie nimis frequenti abuſu excitata ſit, nam hâc viâ quosdam ſenſum olfactus, quosdam etiam ſimul ſenſum viſus amiſiſſe, conſtat ex Hildano. Præprimis etiam ſternutamenta inania periculum minantur, quemadmodum conſtat ex Cardano & Salmuth. In ſternutatione nimiâ optime

hydragoga & evacuantia ex gialappa porriguntur. Suus etiam ſudorificis hîc conſtat honos; à maſticatoriis, quæ commendat D. Blanckardus, merito abſtinemus, ne, dum his membrana pituitaria irritatur, ſimul ſternutamentum excitetur, quia membrana nares inveſtiens non ſecus ac illa matris duræ propago eſt, cum tamen evidens ſit, ſternutationem oriri ab irritatione tunicæ illius. Oleum amygdal. d., & butyrum non ſalitum non prodeſt, niſi quando externa irritantia naribus intruſa fuerunt, quo in caſu etiam lac, ut & aqua calida abluendo juvant & demulcendo. Laudani opiati efficaciam idem laudat Blanckardus, quo jure, nemo, niſi expertus, novit. Jonſtonus Noſter *in Idea Univerſ. Medic. Practic. l. 4. c. 3.* in fine: *Venulæ*, inquit, *in majori oculorum angulo naribus proximo fortius compreſſæ crebram ſternutationem ſtatim ſedant*, quia nimirum puncta lachrymalia in lymbo palpebrarum breves dimittunt canales in nares deſinentes, ut advertit Steno, canales vero illi conſtricti acris lymphæ deſcenſum impediunt. Nam longius petitum eſt, quod habent problemata ſub Ariſtotelis nomine à nobis in præcedentibus citata, quod calor fricatione concitatus discutiat calorem ſeri in naribus, aut, quod alii volunt, compreſſio ſenſum obtundat. Eximie vero præ cæteris juvant frictiones & ligaturæ extremorum, ut & V. S., nec non ſpiritus retentio.

Hectica. Nullo non tempore mortalibus gravis eſt Hectica, imprimis autem tempore Autumnali. Compertum ſatis eſt, quod & juniores, ſangvinis evacuationibus aut conſumptionibus debitis aut conſvetis perperam intermiſſis ſeu oppreſſis, imò & poſt febres inflammatorias, corripiat, ut optime obſervavit Cl. Stahlius *in problemat. practic. de febb.* & ſenioribus inſidietur poſt febb. quartanas male curatas, & hoc etiam experientia docet, quod quamvis ætatem in hanc miſeriam potus frigidus, poſt æſtuoſum corporis motum avide ingurgitatus, conjicere ſoleat. Nec cauſa proxima hecticæ adeo nos latet. Conveniunt enim facile omnes in eo, quod tabificæ iſtiusmodi febres ortum ſuum trahant ab obſtructione lentâ, ulceratione, eroſione, ac abſceſſionibus partium internarum. Nec enim adeo ineptum eſt, quod docet Screta *de febb. caſtrenſ. malign. p. m. 60.* ſcilicet *hecticas febres eſſe manifeſta ſigna internorum ſeu latentium viſcerum abſceſſuum*, modo vox abſceſſus in latiori ſignificatione pro vitio, organicam viſceris ſtructuram aliquo modo lædente, accipiatur, quamvis nullam hic inſectandi veteres rationem Screta habeat, prout optime oſtendit Celeb. Schelhammer *in genuina febres curandi method. part. 3. p. 117.* aliquanto tamen durius, quam par erat, in Scretam invectus. Ulterius ſigna quoque hecticæ neminem temere fugiunt. Ex

chro-

chronicâ enim ejus duratione & lentè satis procedente (magis enim invalescit, & citius extenuatur corpus, si fortè febris hæc exacerbetur, aut evacuationes symptomaticæ subsequantur) tabe, vel à vulgo cognoscitur. Sed verè scire, cujusnam visceris labes febrim hanc excitet, utut Medici non parum intersit, ut postea intelligemus, arduum est, nec diagnostica signa ad hodiernum usque diem à quoquam sufficienter enarrata. Quodcunque demum læsum fuerit viscus, adest calor, & is quidem patienti non adeo molestus, nisi exacerbetur, quod sumpto cibo & circa vesperam contingere solet, ubi tamen in volis manuum potissimum sese manifestat: adest perpetuò os siccius, & vel glutinosa, vel, quod rarius fit, spumosâ salivâ imbutum, &, ut crescit potionis novæ potius quam consvetæ desiderium, ita summum urget cibi fastidium, nam, ut notum est, dum summopere corpus languet, etiam appetitus ferè nullus, vel languidissimus, aut admodum nauseabundus adest, aut si quando excitatior sit, fere in dyspeptos ac frigidos cibos fertur, unde nisi fastidium satis cito capiat, ut ante satietatem desistat, æger ferè tantum pejus habet; adest etiam somnus turbulentus, interruptus, & ob perpetuos sudores, squalidus, ac laborem faciens, interdum verò premit vertiginosa capitis debilitas, qualem experiuntur temulenti; hæc, inquam, & alia symptomata contabescentes fatigant, in quocunque tandem viscere fomes tabificæ febris lateat, nisi quod, ubi nobiliora sunt affecta viscera, e. g. hepar, pulmones, longe atrocior sit hectica, quàm ubi renes læsi eandem fovent. Quomodo vero hectica, v. g. pnevmonica, sive ea, quæ sequitur læsos pulmones, distingvi possit ab hepaticâ, splenetica, nephriticâ, seu quæ læsum hepar, splenem *&c.* excipit, ex his signis non cognoscitur. Præclarè de ægris & Medicis mereretur, si quis accuratè hoc exequeretur, eundo per nobiliores hecticæ species. Observata à nobis breviter perstringemus, omissâ ea, quæ diffusas, profundas, ac plurimum materiæ stillantes, ulcerationes externas consequi solet; De qua legatur Morton. *Tr. de phthisi l. 1. c. 5.* In pulmonari hecticâ adest tussis vehemens & valida, quâ sputum satis multum ac illud etiam sæpè sordidum, striis etiam sangvineis notatum & purulentum, nec non materia tophacea redditur, quam epulis sumptis vomitio excipit, nam videas ejusmodi hecticos eousque concuti, dum cibus vomitu rejiciatur. Raucâ quoque voce, clangosâ & exili, hectici illi sunt præditi. Perpetuo in febre hac notare licet respirationem frequentem, aliquatenus molestam, difficilem, anhelosam, non tam à motu, e. g. levi deambulatione, sed etiam à quibusvis aëris alterationibus. Porrò ægri hâc tabificâ febri affecti de pectoris gravitate, &, quæ ab infarctu pulmonum pendet, oppressione aliqua conqueruntur,

Hectica pulmonaris.

& quoniam lobus pulmonum affectus præponderat, hinc fit, ut ægri in unum latus decumbentes, impetuosiori vexentur tussi, quam si in altero cubent, quoniam dum in latere affecto jacent, glandulæ serosâ colluvie secretâ turgidæ comprimuntur, ab his vero compressis, continua seri exspuitio in bronchia pulmonum cum continuâ titillatione *&c.* sequitur. Aliquando fixus genarum rubor adest. Quando ad extrema ventum est, prominent scapulæ, pulsus fit durus, defluunt capilli, ungues incurvantur, corpus prurigine afficitur, mens errare incipit. Ad pleraque hæc rectius intelligenda, Mortonum *in Tract. de phthisi l. 1. c. 3.* consulere juvabit. Multa hic cumulare exempla, eorum est, qui otio suo abutuntur, in praxi enim toto die occurrunt. Ac ne nauseam creemus, in cæteris quidem hecticæ speciebus in recensendis exemplis occupabimur.

Hectica diaphragmatis. Non dubium est, quin diaphragmatis inflammationes, vel in scirrhum, vel tumores & abscessus abire ac hecticæ causam præbere possint, sed, quibus eam modis cognoscere liceat, id non usque adeo est obvium. Non à nobis adhuc tractata est, quantum scimus, sed, impetuosam esse eique adjunctam insignem respirandi difficultatem cum tensione præcordiorum spasmodicâ, nulli dubitamus.

Hectica hepatica. Hecticam ex læso hepate, ut indagaremus, varia egimus, & quæsivimus, an in latere dextro senserit contabescens, antequam hecticam incideret, dolorem gravativum, qui ad jugulum usque pertigerit, & collum contraxerit, an exiguam tussim cum urinâ satis rubicunda, colore totius citrino, aut plumbeo? aut nunquid expertus fuerit singultum? an vomitu cum anorexia & siti satis magna pressus? An aliquam tumoris speciem observarit? An respiratio fuerit suspiriosa, aut suspirio luctuoso similis? Conf. Bartoletti *method. in dispnœam lib. 4. c. 23.* Hæc enim & alia cum præcesserunt, probabile, licet non apodicticum, de hepatis inflammatione præbent argumentum. Quia vero hepatitis facile in abscessus hepatis vergit, operæ pretium esse duximus, solicitè sciscitari, an purulenta materia, vel per urinam, vel per alvum evacuata fuerit? & cujus illa coloris? an fusca & eo conjuncta cum fœtore, quem alias amurca olei olivarum spargit? Saniem hepatis ad rubedinem vergere quidem asserit Avicenna, sed experientia non invicte probat, quibus in casibus etiam respiratio solet esse longè magis difficilis. Præprimis autem utile admodum est nosse, an febri quartana patiens laborarit, & quomodo ab hac fuerit curatus? an æstuanti corpore frigidam affatim hauserit? Hoc enim cum fit, sangvis coagulatur, hepar constringitur, & facilè oriuntur scirrhi. His, inquam, aliisque solicitè discussis sym-

ſymptomata ritè ſunt perpendenda, quæ, quantum nobis conſtat, in hecticâ,à labe hepatis oriundâ,ſunt ſequentia: Ferè aliquam ſentiunt gravitatem in dextro hypochondrio,aſthmati obnoxii ſunt ſicco,colorem habent lividum ac flaveſcentem, (quaſi icterus cum hoc malo foret complicatus) alii vero ſub primum inſultum morbi crebrâ tentantur phlogoſi ac facies ipſorum rubet, præcipuè poſt potum, etiamſi is ſpirituoſus non ſit, cum tempore vero incipit palleſcere, niſi, quod pallor ille maculis floridis poſt cibum ſit diſtinctus. Urina, quæ mingitur pauca, colorem aurantiorum æmulatur, conſiſtentia autem ejus craſſa eſt, ac ſedimentum multum, illudque ſubmucidum, grave & ſpiſſum, ac roſei coloris exiſtit. Dejectiones jam nimium duræ, jam liquidæ citò diffluentes & conſiſtentiæ inæqualis, jam verò ſpumoſæ. In appetitu eſt aliqua varietas, modo nimis langvet, modo autem fertur in cibum quendam incongruum *&c.* Quanquam vero ita res ſeſe habeat, non tamen putandum, quod ſemper,quando hepar male affectum, febris ſequatur tabifica. In autumno anni præterlapſi, Matrona, diuturnâ inappetentiâ, magna ſiti, dolore gravativo in hypochondrio afflicta, poſt aliquot ab ▽. bened. Rul. à Medico exhibitâ dies, inopinato moritur, quod D Helwich ultimo morbi die vocatus fore prædixerat. Anatomicæ inſpectioni cadaver patuit. Ventriculus aquâ quaſi elotus videbatur, inteſtina flatu turgebant, viſcera reliqua ſine labe & ſine putrilaginosâ labe, in hepatis vero parte ima ſpectabatur corruptio, ac hepar præ ſiccitate friabile erat, & nihilominus nullo modo contabuerat.

Hectica ſplenetica.

Hectica ex ſplenis vitio orta, nunquam hominem invadit, niſi præceſſerint ſeqq. (1) *Tumor in ſiniſtro hypochondrio* verſus anteriora protuberans,& hominem quaſi in medium cingens, quem, credimus, expertus leno ille apud Plautum, qui ita de ſe: *Nunc jam quaſi zona liene cinctus ambulo, geminos in ventre habere videor filios, nihil metuo, niſi medius diſrumpar miſer.* (2) *Palpitatio lienis* interdum ſatis vehemens, ut ab adſtantibus audiri queat. Vid. Tulp. *l. 2. c. 28.* (3) Febris conjuncta cum fervore in ſiniſtro hypochondrio, cibi faſtidio, ſiti. (4) Dyſpnœa, & oppido fallitur Craan,dum autumat, non tam ſpirandi difficultatem adeſſe, quam reſpirationis metum, ob ingraveſcentem ex reſpiratione dolorem, cùm in ejusmodi caſibus nemini ignota ſit aliqua diaphragmatis compreſſio. (5) Decubitus in dextrum latus moleſtior. (9) Durities ſub coſtis ſiniſtri lateris oblonga, ex acutiore principio in latus quaſi & arcuatum ventrem turgeſcens. Hæc, inquam, aliaque ejus generis ſymptomata febrim tabificam ſpleneticam anteeunt; hectica autem lento ſatis pede procedit, & cum hâc ferè conjuncti ſunt maximi ſudores, color faciei & totius corporis luridus & ſubli-

vi-

vidus, pedis ſiniſtri intumeſcentia dura ac tenſa, fuſca & nigricans conjuncta cum dolore urente, vibratili, contuſorio, appetitus utplurimum non dejectus quidem, ſed tamen interdum absque evidenti cauſa faſtidioſus, oris ſiccitas, & tamen non usque adeo magna bibendi cupiditas, cum nauſeabundâ hujus illiusve potus generis averſatione, urina ſublivida in virorem vergens, & interdum dilute nigricans, alvus ut plurimum adſtricta, interdum aliquo modo concitatior. Ipſi vero contabeſcentes torpidi ſunt, taciturni, moroſi, & profundis cogitationibus defixi, anxii & mœſti, oculis ſuis concavis adſtantibus formidinem aliquam incutientes.

Hectica Pancreatica. Cum in Pancreate origo hecticæ hæret, quid fiat, vel ex ſolo Tulpio *l. 4. obſerv. Med. c. 32.* colligere eſt. Prudenter Vir Ille à pancreate ſupra infraque ut turgido & extuberante, ſic intus ſordido pure ac viſcidâ pituitâ impendio nimis infarcto juvenilis corporis emarceſcentiam, ſummas præcordiorum anxietates *&c.* deducit.

Hectica Nephritica. Hecticam Nephriticam præcedit (1) Nephritis, i. e. inflammatio renum, ſi propriè vocem accipias, nam nephritidem inter inflammationes recenſet Hippocrates *lib. 1. de morb. text. 3.* Nephritis vero cognoſcitur, ut notum eſt, ex dolore in lumbis præcipuè tamen in ſiniſtro, acuto, ardente, lancinante *&c.* (Unde & Auctor *Definition. Medicar.* ait, quod nephritis ſit inflammatio renum cum dolore vehementi *&c.*) ex motu illo febrili vago, horripilatione & æſtu, dyſuria, urinâ paucâ modo tenuiori, modo autem craſſiori, fibroſâ & veluti filamentis mucidis interſperſâ *&c.* (2) Sæpe etiam uberior calculi proventus aut tantum excretio ſabuli calculoſi, quod ſtatim cum urinâ erumpit, & ad ima matulæ præcipitatur. Febrim verò nephriticam comitantur & ab aliis hecticæ ſpeciebus diſtinguunt copioſa muci excretio, ſtriæ ſangvineæ vel muco vel urinæ intermixtæ, exacerbationes vehementiores poſt iracundiam, motum corporis violentiorem, recurrentes, contabeſcentia lentiori pede, quam in aliis hecticæ ſpeciebus progrediens.

Hectica Omentalis. Omentum quoque hecticam fovere poteſt. Exemplum ejus occurrit in Warthonio in virgine cachectica. Illa per tres menſes ante obitum diarrhæâ lentâ per vices recurrente unaque frequenti materiæ porraceæ vomitu laboravit, pulſus erat langvidus, urina pauca & incenſa, abdomen circa regionem umbilicalem duriuſculum, & ſubtumidum apparebat (quæ ſymptomata DD. Graſſius & Helwich etiam in ſeptenne puero Illuſtris proſapiæ, omento plane deſtituto, notarunt) decubitum in latus dextrum moleſtè ferebat, paulò poſt tuſſiculâ, ſpirandi difficultate, febriculâ cum lingvæ ariditate infeſtabatur, ac tandem macie confecta fatis

tis cessit *cap. 12. Adenograph.*; aliàs, ficuti tumores omenti nulla arte à tumoribus mesenterii distingvi valent asserente Riverio, ita nec hectica ex omento discerni potest ab eâ, quæ ex affecto mesenterio oritur.

In Hecticâ tamen à Mesenterii vitiis oriundâ, quæ teneriori ætati magis familiaris est, quam virili aut senili, febris ipsa est satis langvida atque graviorum symptomatum exors, nec functiones ægri quotidianas interpellat, abest ferè sitis, sed anorexia premit tanto gravior, adest etiam tensionis ac gravitatis sensus subter ventriculum, imo advertitur quoque aliquando contactu durities, (ita Fernelio oblata est ingens contactu durities à ventriculi fundo in utrumque hypochondrium diffusa in *Consil. 67.* & rursus *lib. 2. pathol. c. 7.* testatur, usque adeò durum à se esse deprehensum tumorem, ut penitioribus subter umbilicum partibus vel os, vel calculus concrevisse putaretur: Ab Heurnio totum mesenterium quasi saxeum est inventum *Commentar. 6. aphorism. Hippocr. 7.* Ejus generis tumores duros à Coitero, Hollerio, Cornelio Gemmâ, Paræo, Fabric. Hildano, aliisque sunt observati.) Nonnunquam ejusmodi tumores non sentiuntur, quod fit, cùm abdomen turgidum, ac sensim nimis protuberat. Alvi successus inconstans est, jam nimis lubrica existit, egestionesque chylosis non absimiles cernuntur, jam verò dura & adstricta est. Rupto abscessu, pus vel sincerum, aut fæcibus permixtum, albi vel citrini coloris, citra dolorem enormem excluditur. Est tamen ubi abscessus isti multorum gravissimorum symptomatum, vomitus, nauseæ, cruentarum alvi dejectionum, lipothymiarum, vigiliarum, sitis clamosæ *&c.* causæ sunt, ut constat ex Donato *lib. 4. c. 7. histor. Med. Mirab. &* Benivenio *de abdit. c. 33.*

Hectica Mesaraica.

Nec dubium est, quin in febrim hecticam homines ex scirrhis & apostematibus ventriculi ac intestinorum incidant. Ita meminit D. Helwich, ante novem annos aliquem sensim Regiomonti extenuatum & summè langvidum, ad mentionem cibi potusve præ fastidio cohorruisse, & febri hecticâ contabuisse, in defuncto autem ad finem orificii sinistri ventriculi inventus est abscessus per totam partem gibbam ad fundum usque in orbem exporrectus *&c.* ut ex Novis Litterar. *Ann. 10701. Mens. Jul. p. 197.* cognovimus:

Hectica stomachica & intestinalis.

Galenus *lib. de different. febb. c. 9.* testis est, se vidisse, in coli inflammatione diuturnâ tabidam febrim secutam fuisse. Idem etiam de vesicæ affectibus perhibet. Ex ulceribus prostatarum diuturnis in gonorrhæâ malignâ quid fiat, alibi est indicatum. Sed difficiliora sunt signa diagnostica. Quando in crassioribus intestinis labes est, semper adest aliqua, in deponendâ

alvo, difficultas. Meminimus Nobilem fœminam hæmorrhoidariam, post ulcus uteri, asseverasse, sentire se, quasi per angustum aliquem canalem aliquid ejiceretur, summis doloribus, quoties alvus esset exoneranda, fæces verò, quæ non sine dolorificis illis sedibus exibant, erant mucosæ subcinerii coloris. Extenuabatur indies sensim cum calore circa noctem increbescente, atque hinc minime dubitamus, eam hecticâ intestinali laborare. Habet autem accuratior notitia visceris, quod hecticæ oleum præbet, tum alias utilitates, tùm præcipuè hanc, quòd evitetur incongrua antiphthisicorum in hypochondriacâ hecticâ administratio. Nam cùm antiphthisica pleraque sint travmatica, & adstringendi virtute gaudeant, non possunt non augere malum illius tabificæ febris, cujus origo ab obstructione viscerum in imo ventre dependet. Et sanè verissimum est illud vulgatum: *Travmaticorum noxius abusus Epitaphium hecticorum.* Imò inde à sagacibus Medicis disci potest, quibus viis & motibus Natura viscerum quorumlibet corruptelas avertere laboret.

In omnibus hisce tabificis morbis, ut & in febribus acutis subinde frequentem & largum urinæ fluxum, qui diabeti quodammodo affinis, notavit aliquoties D. Helwich, ac operæ censet pretium tribus commemorare verbis, quibusnam ille evenerit, quô potissimum tempore, quidnam indicarit *&c.* Quantum autem recordatur, plerique eorum, qui hoc symptomate fatigati hactenus sunt, constitutionis phlegmaticæ fuerunt, vix autem unus & alter cholerici temperamenti. Ex relationibus ægrorum didicit, in hisce læsæ ciborum concoctionis etiam ante morbum indicia sese obtulisse varia; ita aliqui, priusquā in hos inciderent morbos, narrarunt, se compressivum ventriculi dolorem, Sodam etiam levi datâ occasione, sitim & absque Soda ardorem aliquem, quamvis non adeò ingentem in regione pectoris & ipso etiam ventriculo variis temporibus percepisse, viscera sibi calidiora visa, quæ pathemata induxerunt doctissimum Anglum, ut statueret, ingestum potum quemvis vim contrahere *diureticam à stomachi & intestinorum ardore.* Ac sanè nimis verum est, frustra nos laborare in moderando urinæ fluxu, nisi quodammodo suum ventriculo robur fuerit restitutum. Porrò retulerunt, cum antehac ad sudorem fuissent propensiores, dum commodâ uterentur valetudine, eum inclinante sanitate fuisse imminutum, ac sensim largius stillasse urinam. Ulterius plerique etiam incommoda aliqua circa regionem renum, sive doloris punctorii, sive gravativi nomine veniant, se passos fuisse commemorabant, ut non absque causa conjicere liceat, etiam renes ab omni labe in iis aut non fuisse, aut etiamnum esse immunes, quamvis ex circumstantiis vix assequaris, an eorundem inflammatio accusanda, an nimia pororum laxatio, aut an aliud

quod-

quoddam ſubſit vitium? In omnibus autem hisce ægris, qui nimiam urinæ quantitatem profundunt, magnum in ſangvine orgaſmum ac vehementem ebullitionem deprehendas, unde etiam Willis rarum illum affectum diabetem ſangvinis potius, quam renum affectionem eſſe, ſuamq; originem ſumere à maſsâ ſangvinis in ſerum fusâ, credit, ratus ſangvinis craſin per acorem ita laxari & quadantenus diſſolvi, ut particulæ aquoſæ à craſſioribus contineri nequeant, quin illæ harum amplexibus evolutæ & ſalſedine imbutæ per tubulos renum excurrant. Sylvius quoque *ſali volatili & valde acri* ut & *acido acerrimo in ſangvine & lymphâ* tribuit vim fundendi ſerum & concitandi uberiorem urinæ fluxum; ex quibus manifeſtum eſt, quod etiam hi clariſſimi duumviri quandam in ſangvine eorum, qui ſæpe & multum mingunt, fermentationem obſervaverint. Imò ante multa ſecula accuratiſſimus Aretæus colliquationem humorum cum hoc affectu conjungi, acutè ut multa alia vidit, & illam hujus eſſe cauſam luculentè docet. Liquari verò atque inſigniter exolvi in ægris, de quibus nobis ſermo eſt, glutinoſam ac balſamicam ſangvinis portionem, imò & ipſam fortaſſe pingvedinem & carnem, colligitur ex macie totius corporis, ſangvine in venis fluidiori, motu cordis & arteriarum celeriori, mordacitate & acredine, quâ digiti tangentis offenduntur, vigiliis nimiis *&c.* Quando autem urinam reddunt in viis urinariis in ipſo effluxu lotii acrimoniam & ardorem ſentiunt. Verum eſt, quod ſcribit Liſterus *p. m.28.* ejusmodi ægros habere *abdomen rugoſum, venas extantes, totumque habitum corporis gracilem, eſſe anxios ac animo dubios*, quando nimirum urinæ profluvium & ſitis jam inſigniter aucta ſunt; ſed non æquè adhuc compertum, num ante acceſſum & quando morbus *adhuc parturitur*, (quod longo tempore fieri opinatur) *os humore privetur, ſaliva albida ſit & ſpumans &c.* Ultimo etiam pedes intumeſcunt. Quod tempus concernit, obſervatum eſt, in conſtitutione aëris auſtrali humidâ æquè ac calidâ, quàm aura frigidior excipit, ægrotantes illos & ſæpius & plus mingere; an verò hinc inferri queat, quod ipſe hic humidior aër in urinam abeat, in quam ſententiam Clariſſim. quondam Wittenbergenſis Medicus Schneiderus *lib. 3. ſect. 1. cap. 7. de catarrhis* propendet, noſtri non eſt otii disquirere; ſed illud addimus, etiam poſt iram, ad quam valdè proni ſunt noſtri ægri, terrorem aliasque animi paſſiones concitatiori curſu ac uberiori quantitate ferri urinam, id quod etiam contingit poſt frigidum, quem avidiſſimè appetunt, potum, ac notatum eſt, quod tum reddant urinam, quæ parum ab aſſumto potu ratione coloris & odoris differt; & Trincavellus *lib.13. de ratione curandi humani corporis affectus* omnino fidem meretur ſcribens: quod nobilis *ille Venetus, frater Cardinalis quondam*

Pisani febri correptus, postquam assumtis quibuscunque gelidissimis usus esset, vinum non solum & aquas, sed & syrupos non alteratos minxerit. Conf. *Dec. 2. A. X. obs. 155.* In acutis febribus circa dies criticos potissimum ejusmodi uberior fluxus urinæ cernitur; in diuturnioribus verò illis cum tabe conjunctis, quando de mordaciori calore viscerum incipiunt ægrotantes conqueri. Est autem ejusmodi urinæ fluxus symptoma certè in morbis illis gravissimum, & vix ullam admittens medelam, nisi in primâ herbâ viribus adhuc constantibus debitis remediis, quæ hic invenire difficile est, suffocetur, ita tamen, ut semper ad morbum præcedentem, debilemque ventriculum habeatur respectus. Unicus casus est, quo Medicus etiam in paulò uberiori urinarum tenuium fluxu per aliquot dies spectatorem agere tutò potest. Nimirum satis constat, quod in febribus quotidiè exacerbationem conjunctam habentibus primis statim diebus subinde reddantur urinæ crassæ ac planè perturbatæ, (in quibus grumi quasi innatant) & quidem in exiguâ satis quantitate, quas aliqui in Praxi minus exercitati pro criticis venditare solent satis imperitè, cum harum sedimentum sit & *levius & magis unitum, compactum ac pendens*, istarum autem *asperum, dissolutum magis, fundo matulæ inhærens*. Urinas illas crassas & paucas declinante febre excipiunt claræ ac tenuiores, quæ quò copiosiores prodeunt, eò citius febris subigitur. Et in his circumstantiis, etiamsi ubertim urina effluat, & ægri etiam ipsi male sibi ominentur, nihil quicquam sinistri Medicus metuat, multò minus sibi imponi patietur textu aliquo Hippocrat. ex *libro de judiciis*, qui in hunc sensum depravatè citari solet: *si ex crassis omnino tenues fient urinæ, difficilis & inconstantis sunt judicii:* Sed potius rem omnem securo animo naturæ committat. At in reliquis casibus majori circumstantia opus est. Nulla hic evacuantia locum habent, cum ægri hoc in affectu admodum debilitentur, satisque per se evacuentur. Aliqui ad adstringentia confugiunt, & modò *julepos* parant ex ℣. centinodiæ, burs. pastor. folior. querc. tormentill. bistort. ac syr. myrth. cydon. corallior. granat. ac. de agrest.: Modò *decocta* ex rad. tormentill. bistort. rosar. rub. balaust. bacc. myrth. nuc. cupress. sem. plantag. arill. granat. *&c.*: modò *Pulveres* ex coralliis, bolo armenâ, lap. hæmat. *&c.* exhibent. Enim verò certissimum est, quod adstringentia in humores ipsos exiguam exerceant energiam, quam promptissimè in partes solidas exerunt; jam verò in hoc nostro affectu vitium maximum hæret in sangvine, utpote cujus partes connubio & nexu arcto non amplius conjunguntur. Hoc cum vident alii, id sibi credunt dari negotii, ut humores contemperent, salium combinationes & sangvinis fusionem impediant *&c.* & ut destinatis suis potiantur, exhibent decocta hor-

dei,

dei, emulsiones ex amygdalis, ex semine papav. albi. melonum, cucumerum *&c.* ipsum etiam lac; Et sanè non malè, nisi amplius his debilis offenderetur ventriculus, aut si ea dentur cautelâ, ut illum lædere non possint; neque sic tamen ex toto assequaris, quod intendis. Neque ulla ex usu Martialium in ægros redundat utilitas. Opiata tantum abest ut rem afflictorum restituant, ut potius perdant & anxietates enormiter augeant. Frustra etiam ab amylo, tragacanth. restitutionem mixtionis sangvinis sibi quisquam fuerit pollicitus. Succinum aliàs egregium est medicamentum, sed quod propter vim diureticam etiam hic quodammodo est suspectum. Mastichina, nisi æstum augerent, palmam cum thure reliquis remediis facile præriperent. Restant ergò quasi unice blandiora quædam extracta & mitiores gummi-resinæ, prudenter exhibita, quæ & ventriculo prosunt, accretiones salium, fusionum autorem dissolvunt, partium in sangvine iteratum consortium promovent ac balsamicâ virtute corpori robur restituunt. De aquâ solutionis calcis vivæ & Tincturâ antimonii à Willisio commendatis testimonium ab experientiâ interponere non possumus. Externa, quæ Joh. Francisc. le Conte *in cap. 35. de curatione ardoris in urina* recenset, inefficacia sunt.

In iis, ut hoc in transitu moneamus, personis, quæ affectibus spasmodicis obnoxiæ vivunt, ac in mulieribus, quæ passionibus hypochondriaco-hystericis vexantur, copiosæ tenues urinæ, quæ longè quantitatem potus superant, certissime prænunciant, præ foribus esse novos insultus asthmatis convulsivi, epilepsiæ uterinæ, passionis hystericæ &c. In aliis autem, qui ab his affectibus immunes degunt, & nihilominus nimis copiosam urinam reddunt, ferè semper tutò prædicere licet, eos in hydropem præcipitatum iri, nisi maturè venienti occurrant morbo, ubi tamen plerumque surdis narratur fabula, sicuti toto die experimur. Occurrit nobis aliquod rarum singultus exemplum, quod mereri credimus, ut illud paulò distinctius narremus. Nimirum tenerioris constitutionis puella annum ætatis 13 agens ex mœrore ob morbum matris periculosum & superveniente terrore ob imminentem sorori lapsum in lipothymiam incidit, quæ crebrò redibat pertinaci alvi obstructione, intensiori æstu, cephalalgiâ & anorexiâ stipata. Vocatus Medicus creberrimo usu pulverem altero ☿no, altero ♂ali & tincturæ, quam dicebat auream, morbum profligaturus, effecit, ut lipothymiæ toties accederet singultus per dimidium horæ quadrantem sæviens, quoties vel cibum vel potum assumeret. Cum itaque exhaustâ ad luxuriem usque auri speciosâ Panacæâ & auctâ pulverum mole indies augmenta sumerent memorata pathemata, Medicus arcanis suis nimium forsan fidens, petulantiæ, in quam sexus sequior ætasque juvenilis pro-

na judicatur, adſcribere haud verebatur hanc malorum lernam juſtiſſimâ licet ægræ indignatione. Transactis lubrico ſub hoc ſolatio viginti, & quod excurrebat, ſeptimanis, ſingultus periodicus tandem degenerabat in continuum, nunquam niſi ſomni tempore inducias permittentem, quem præter alvi ſtipticitatem, æſtum, anorexiam & in deglutiendo ſonum (wie bey einem leeren Topffe) paralytici œſophagi indicem, tanta ſubſequebatur virium proſtratio, ut nec artus, nec oculos movere amplius valeret miſerrima. Parentes credulitatis pertæſi & filiam verè agonizare animadvertentes conſilium auxiliumque poſtulabant à D. Klaunig, qui accedens externè pariter atque internè adhiberi curabat remedia, quæ judicabat deplorato ſtatui appropriata. Clauſæ alvo clyſmata, ſtomacho & pectori ſtomachica confortante inſimul & inprimis antiſpasmodicâ virtute pollentia exhibebat omnis generis, internè quidem utplurimum liquida, quoniam ſciebat ægram pulveribus jam abundanter fuiſſe nutritam, externè verò applicari ſvadebat ſpiritus, fotus, emplaſtra motibus convulſivis & nervorum debilitati dicata. Tragœdiæ huic ſolus per aliquot ſeptimanas adſtabat D. Klaunig, morbo interim in eodem ſtatu permanente; quapropter ipſe autor erat atque ſvaſor, ut alius ipſi adhuc adjungeretur Medicus. Deveniebat hæc ſparta ad D. Helwich. Hi conjunctis viribus morbi ferociam aggrediebantur, usque dum, continuato inſuper alterantium & ita dictorum ſpecificorum uſu, aliquid ſolatii invenirent in balneo tamdiu ſingultum auferente, quamdiu aquis immerſa ſedebat ægra. Cum de inſtante menſium fluxu ſuſpicio naſceretur, venæ ſectionem pariter in auxilium vocarunt, non tamen eodem exoptato ſucceſſu, quo gloriatur Th. Bartholinus in *Act. Hafn. vol. 1. obſ. 73. p. 143.* ſcribens: quod virginem quotannis per 14 dies continuò ſingultientem apertâ venâ integræ reſtituerit ſanitati. Generoſiora medicamenta propter acceſſum nimis tardum, cum ægram jam invenirent omnibus penitus exhauſtam viribus, offerre non potuerunt. Interim famoſum illud ♆ epilepticum, quod blandis vomitibus cruditates in ventriculo latentes excutere ſolet, iteratis vicibus, in exigua tamen quantitate, exhibebant; poſtea verò re aliquoties in deliberationem vocatâ viſum fuit commodum juſtam ejus medicamenti doſin repetere. Hoc facto aliquot ſequebantur vomitus, quos graviſſimum excipiebat animi deliquium. Tandem horâ tertiâ ſequentis diei matutinâ tres ſingultus æque vehementiſſimæ concuſſiones & vibrationes præter ſpem & opinionem ſingultui per 15 ſeptimanas continuò ſævienti totique inſimul morbo finem imponebant exoptatiſſimum.

Octobris initia benigno calore grata, reliqui autem menſis hujus dies turbidiores & propter pluvias ac frigus inamœniores erant. In Novembri

tem-

temperato fruebamur aëre, usque ad Plenilunium, poſtea autem nebuloſus ac pluvioſus corpora noſtra ambiit. Menſe ad finem vergente inconſtans ingruebat frigus, utplurimum tamen ſatis remiſſum. Decembrem inter nebulas, fluctus aëris (ita Verulamius ventos argutè vocat) & pluvias, ſicuti ferè apud nos ſemper fit, transegimus. Multi ſub hac aëris conſtitutione tuſſi infeſtabantur. Regnabant etiam febres cum mediocri calore, doloribus hypochondriorum,dorſi,ſiti immodicâ exanthematibus ſeroſis,purpurâ,pleuritide, ictero & diarrhæâ ſingultuque conjunctæ, ac bezoardicis fixis & volatilibus, intermixtis anodynis,oppugnatæ fuerunt. Parcè data volatilia, & diarrhæa, quamdiu pulſus conſtabat, aut exanthemata ſeſe oculis ingerebant, anodynis non eſt ſublata. In his febribus, ut aliquoties D. Graſſius cum aliis collegis obſervavit, non continuò ſingultus vitæ periculum eſt minatus. Quàm terrificum verò ſingultus in malignis febb. ſymptoma ſit, norunt Practici. Epiphanius Ferdinandus *hiſtor. 27.* DEum teſtatur, ſingultum in febribus malignis, tanquam characterem ſummè exitialem, ſibi ſemper obſervatum, & certè ſi delirium accedit, ferè de vitâ actum eſt. Hinc Hippocrates *in Coac. 89.* inquit: *Deſipientia, cum difficultate ſpirandi & ſingultu, mortem affert.* Quô in caſu veteres adeſſe inſignem & validam inflammationem hepatis ſunt ſuſpicati, quod ſuo relinquimus loco. Cùm verò in ſingultu primariò vel diaphragma vel ventriculus, & hujus ferè ſiniſtrum orificium patiatur, licet ventriculus diaphragma, & hoc, vice verſâ, illum trahat in conſenſum, unde divortium ſententiarum enatum, dùm hi pro ventriculo, alii pro diaphragmate pugnant, ipſimet nos fatemur, in noſtris patientibus magis ventriculum fuiſſe affectum, quia ſingultu imminente continuæ febres hæ in intermittentes, quarum focus in primis viis hæret, mutabantur. Et ferè ea Nobis ſedet ſententia, quod ſingultus medicamentis in febb. acutis obtemperantes, ſedem ſuam primario in ventriculo habeant, atque hoc evidenter patet,ubi, ut fieri aliquando ſolet, ſingultus in febribus nonnunquam intemperatum Juleporum refrigerantium uſum ſequitur,& vel carminativis, vel vini potu tollitur.Quod etiam fieri credimus,cum enemata aut leniſſimæ evacuationes ſingultum compeſcunt. Id autem non raro accidit, ut ex Rhodio aliiſque Obſervatoribus intelligimus. Hinc optimè Doctiſſimus Duretus: *Permulti*, inquit, *cum ſingultiendo frangerentur, ductâ alvo per 5. dies hierâpicrâ, ſingultiendo finem fecerunt.* Et in bilioſo illo juvene (de quo Timæus *Caſ. 5. lib. 3.*) cauſo laboranti cum ſingultu, qui ſolo nivis potu edomitus eſt, ubi mali fomes niſi in ventriculo? Optandum ſanè eſſet, ut præſto forent ſigna, quibus pars primario laborans exactè dignoſci poſſet. Aliqua in ſingultiendo occurrit differen-

rentia, quæ nec ſcribi, nec verbis ſatis exprimi poteſt, & à nullo, niſi exercitato in praxi, aurium judicio percipitur. In febb. malignarum ſingultu, in quo diaphragma afficitur, quicquid agas, ferè fruſtrà agis, ut etiam hoc anno aliquoties experti ſumus. D. Pauli præerat curæ viri ſangvinei febri malignâ correpti, qui, ubi in ſingultus incidiſſet, Collegam ſibi adſcivit D. Helwich, ambo nulli pepercerunt labori, alexipharmaca in variis formulis propinarunt, initio quidem, poſt exhibitum bolum ex conſerv. ſcord. confect. de hyacinth., theriac. andromach. & bezoard. miner. cum ſaccharo paratum, & cataplasma contra ſingultum Mynſ., aliaque topica applicata, ſingultus remittere videbatur, ſed mox iterum priſtinam feritatem induens, nullis bezoardicis cum carminativis remixtis, nullis externis, etiam ſelectiſſimis, nec veſicatoriis demulceri potuit, & æger poſt triduum fatis conceſſit. Eandem tragœdiam in aliis ſpectavimus. Cæterum in febb. illis, de quibus jam ſermo nobis eſt, raro purgantibus, V. S. vix unquam uſi ſumus. D. Graſſius emetico ſubinde primas vias expurgavit. Is ipſe etiam curavit hâc febri decumbentem viduam 40 annorum, cui menſes ritè fluxerant, ei non tantum vomitorium, ſed & purgans propinavit ac ſudoriferis ſudorem provocavit, cùm verò illa circa 12 nocturnam totius corporis pandiculationem, cum levi debilitate per aliquot noctes experiretur, tertium evacuans dedit; & morbi reliquias eſſent. abſinth. cum eſſent. cochlear. ſuſtulit; eo quidem effectu, ut jam ab epilepſia, cui antea fuit obnoxia, vivat immunis.

Jungebantur etiam his febb. paralyſes lingvæ, & inſultus apoplectici, ſine evidenti periculo. Circa ſolſtitium hybernum iisdem febb. etiam aſthma convulſivum ſupervenit, aliquando etiam parotides acceſſerunt.

Quartanas D. Preus emetico, ♂alibus & cortice Peruviano brevi curavit. Idem cum affectu paralytico-ſpasmodico lingvæ & lateris dextri ſæpiùs recurrente luctatus eſt. Paralyſin quoque febri ſuperveniente ſolutam vidit. In ſene quodam eâdem febri correpto, cum contumaciſſimâ narium ſiccitate, faucium ariditate, obauditione, vigiliis & inquietudine ſummâ, natura criſin moliebatur per ſputationem, & incredibili quantitate intra aliquot dies exturbabat pituitam, ſimilem liquori, quem alumen albumini ovorum conquaſſato ſolutum reddit, ut obſervavit D. Helwich, qui etiam illicò recordatus, ſimile olim fatum eſſe expertum poſt pertinaciſſimas lucubrationes, neglectum capitis muniendi, & tumultuaria per ſaxa, per ignes, intempeſtis noctibus, ſtridentibus auſtris & coris, itinera, æternum eruditæ Germaniæ decus ac Polyhiſtorem incomparabilem Thomam Reineſium, ſicuti Vir ſummus ipſemet teſtatur in *epiſtol.* ad Caſp. Hoffmann. *XI. 26.* atque hinc

hinc nominatus Collega noster nullo modo naturam turbare voluit, & ferè tantùm egit spectatorem, præprimis cùm quotidie vires ægri crescere videret.

Dolores parturientium spurii.

Parturientes in Autumno hoc, quas nobis noscere datum, experiebantur dolores & spasmodicas vellicationes ac contorsiones in diversis locis, ut ambigui hæreremus, an Ileum, cœcum, aut mesenterium has afflictiones pateretur, an in colo mali hujus radix esset? Omnes sursum magis, versus umbilicum, stomachum ac dorsum vergebant; uno verbo, spuriis fatigabantur doloribus, quos ex pomorum, pyrorum & aliorum fructuum ingurgitatione ortas esse autumamus. Opportuno tempore vocati, ac de spatio gestationis informati, ut & de conditione orificii uteri interni, & situ fœtus certiores redditi, dolores illos sylvestres sopire sumus annisi. Ac in cruciatibus his placandis, singularem exerunt efficaciam in phlegmaticis & melancholicis essentia carmin. D. Mich. & Wedel., cort. aurant., galang., zedoar., castor., croc., spirit. menth., pulegii, meliss. sal. ✱ic. anis., anticolicus *&c.* pulv. stomachicus D. Birckmann., spec. diacumin. *&c.* In sangvineis spiritus nitr., elix. citr. cinnabarina *&c.* Externè sacculi paregorici, linimenta ex oleis carminativis, lauri, anethi, carv., fœniculi, juniperi, balsam. stomachale, balsam. embryonis cum pane mellito impositus, cataplasmata ex spec. decocti carminat., emplastr. de bacc. laur. *&c.* Laudantur communiter hîc & diaphoretica, sed ex eorum usu æstum majorem fuisse accensum recordamur. Abstinuimus etiam ab enematibus, ne ullo modo præcoci fœtus exclusioni ansam daremus, etiamsi aliàs minimè ignoremus, clysteribus flatus discuti ac intestina corroborari quàm optimè. Hoc in casu etiam rarissimè V. S. apud nos celebratur, tametsi in sangvineis, ubi sangvinis depletio necessaria est, cum maximo ægrarum levamine adhiberetur. Toto verò hic die ab imperitis obstetricibus peccatur, quæ cum summo matris & fœtus damno, præsentibus crudis doloribus, ad conatus pariendi & verbis, & incongruis remediis (nam & pharmacorum dispensandorum licentiam sibi vendicat muliercularum istarum arrogans simplicitas) gravidas compellunt, quo stolido ausu sæpè optimus situs fœtus in periculosum convertitur, & hanc temeritatem mater aut proles sæpè morte suâ expiat; Interea illa, quæ fœtum roborant, minimè sunt negligenda, & potiones analepticæ cæteris interponendæ remediis.

Urinæ suppressio in gravidis.

Nostrum quoque consilium expetitum fuit in urinæ suppressione cum ardore genitalium conjuncta, qua fortè ob compressionem sphincteris vesicæ ex grandiori fœtus mole ultimo gestationis tempore nonnullæ infestantur. Cautè hìc mer-

candum cum diureticis, & vix à nobis potuimus impetrare, ut propinaremus spiritum salis, tinct. nephritic Ammelungi, malvat. juniper., tartar. vitriolat., jufcula cum petroselino parata &c. ac ferè unicè externis contenti fuimus. Balneorum virtus hîc eximia est. Pectini quoque & perinæo cataplasmata ex rad. alth., herb. malv., cherefol., parietar. nasturt., apii, bacc. laur., ol. scorp. optimè applicantur. Mulierculæ cæpas butyro frixas apponunt, non sine levamine. Cùm verò sermo noster inciderit in affectus gravidarum, non abs re fuerit paucis delibare, quomodo in spasmis & tenesmo earum removendis fuerimus versati. Spasmi vicinarum partui, quantum nobis quidem constat, ex compressione & extensione fibrarum ac nervorum, dùm uni lateri diutiùs incumbunt, oriuntur. Ac ita quidem fert usus communis, ut in hoc affectu juncturæ secundum nervorum ductum, essent. castor., elix. uterin. aqv. apoplectic. & epilepticis variis, articulari Mynsicht., spir. formic. vel ungvento nervino illinantur; enimverò tantùm abest, ut hinc mitigatio spasmi sequatur, ut potius intendatur. Calidum lac hîc omnibus reliquis fastum fecerit medicamentis. Imò ipsam ▽ am calidam spirituosis omnibus, duce experientiâ, præferimus, minimè cæteroquin inficiantes, quòd pedilavia cum emollientibus & blandis nervinis remixta, optato etiam gravidas exhilarent eventu. In remediis, quæ tenesmo utero ferentium opponuntur vulgò, nihil est, quod desideremus. Apprimè satisfaciunt expectationi fotus ex fol. querc., florib. thapsi barbat., chamæmel., rosar., sem. lini, linar., furfure tritico, in lacte, vel vino, pro re natâ decoctis. Nec minùs ritè se gerit suffimentum de verbasco Mynf. in sellâ ano exceptum. Internorum hoc in casu non adeò magnus est usus, nisi ab hoc censu oleum amygdal. d., cujus spectatæ in demulcendo vires sunt, excipere velis, quod & nos non adeò nauseabundis ordinavimus.

Spasmus & tenesmus gravidarum.

In hoc autumno frequenter observavit D. Helwich artuum tumores à scabie solis externis unguentis præposterè curatâ; hi, partim laxantibus, partim sudoriferis & ☿ialibus unicè tolluntur, externa, cujuscunque etiam generis sunt, sive adstringentia, sive discutientia, nullum effatu dignum hîc præstant effectum. Ab emplastro diasulphur. grave damnum idem in ejus generis tumoribus notavit; nimirùm cum antea appetitus optimus esset, & respiratio liberrima, post hujus emplastri applicationem dejectum appetitum, & respirationem impeditam & anxietates præcordiorum natas vidit.

Lingvæ Paralysis.

Notabile exemplum paralyseos lingvæ habuimus, hodieque adhuc habemus in Viro generoso temperamenti sangvineo-cho-

lerici.

lerici. Is in juventute itinera plurima quovis cœlo peregit, & errores plures in victu, cibo & potu commisit. Postquam ex itineribus illis in patriam reversus esset, initio quidem per aliquot annos satis bene vixit, ferè verò jam à tribus lustris aliquam in loquendo difficultatem sensit, quæ tardè sua sumpsit incrementa, donec non nisi dentibus fortiter constrictis vocem quasi inarticulatam ederet, an in utroque latere mandibulæ fragorem inter loquendum perciperet. Fatigatus à malo, varios fatigavit Medicos, donec in aliquem 7 Vratislaviâ milliaribus distantem incideret, qui perfectam mali curam promisit, balneisque ex nervinis & aliis id assecutus est, ut non tantùm jam verbum nullum, nisi fortè aliquando manè, quod tamèn modò fit rarissimè, clarè ac distinctè proferre possit, sed & obambulandi & corporis movendi facultatem amiserit, lingva ipsi gravis & continuò salivâ abundat. Initio locum affectum meritò credimus fuisse nervos paris septimi, secuta deinde plena paralysis non nervos tantum, qui motum organis sermonis impertiunt, sed etiam lingvam & musculosas vicinarum partium partes afficiens. Dentium ista constrictio omninò etiam magis paralysi, quàm motui convulsivo maxillæ inferioris musculorum tribuenda videtur, &, si quid videre nobis datum est, musculi maxillæ inferioris deorsum trahentes invalidiores sunt sursum trahentibus & os claudentibus, atque verisimile est, eos magis robore suo destitutos esse. Fragor, quem olim inter loquendum percepit, à mucosâ ac glutinosâ humiditate ipsam articulationis cavitatem occupante, ortus est sine dubio. Nec falletur, qui hujus paralyseos causam conjecerit in serum, quo magis, quam par est, nervi & fibræ musculorum sunt irrigati, copia autem illa seri fortè originem trahit à diætæ erroribus, motibus corporis cœlo vel nimis fervido, vel nimis algido, abusu vini, catarrhis *&c.* Observatum etiam aliàs à nobis est, non magnam ex balneis nervinis nancisci paralyticos utilitatem, sed majorem fere præstare effectum sacculos ex lavend. salv., hyssop., thymo, roremarin., majoran.., chamædr., betonic., fl. prim. ver., lil. conv. calidè & siccè impositos, aut sanè epithemata non adeò madida. Ad hunc virum nuper vocatus D. Helwich, is, consideratâ habituali in eo paralyticâ, non tantùm in linguâ, sed & in artubus debilitate, quæ per tantum tempus profundè radices egit, perpenso etiam torpore, somnolentiâ ac fere stupiditate Viri, rotunde, non esse in artis potestate, hîc auxilium aliquod tàm afflictis afferre rebus, fassus est, & cùm instaretur, nodulum ex carminativis & nervinis jamjam memoratis admovit, ut ita alvi insolitæ siccitati per 7 & 8 dies fere & ordinario duranti succurreretur. In solatium etiam ægri, morsulos cephalicos, linimenta, mixtu-

 ras

ras cephalicas &c. præſcripſit, ac autor fuit, ut ceratum de galbano afflictorum muſculorum principiis & potioribus tendinoſis inſertionibus applicaretur, his ſaltim apoplexiam, quæ merito metuitur, pro virili averruncaturus. Quâ occaſione tacere non poſſumus, nullam prorsùs ſpecialem efficaciam in paralyticis obſervatam fuiſſe ex uſu olei vulpini, lumbr. terreſtr. pingved. caſtor. externo, eſſentiam quoque caſtorei cum ſpirit. lumbric. internè minùs expectationi ſatisfacere. Ubi à refrigeratione mali initium, ibi oleum ſuccini, laterinum, ſpic. carv., ſerpill. therebinth. &c. non contemnendi uſus ſunt. Decoctum ex lumbricis, rad., valerian., herb. betonic., ſalv., majoran., ſummitatibus rorismarin., fl. lavend., ſem. milii ☉lis, melle &c. debitâ quantitate & tempore, corpore evacuato, præmiſſis etiam reliquis, eſt remedium ſatis præclarum in imminentibus paralyticis debilitatibus & fatigationibus Non tamen diſſimulamus, quod in pulvere ipſo lumbricorum virtus longè ſit præſentior, quàm in omnibus præparatis.

Inflatio Ventriculi. Creber etiam affectus erat hisce diebus inflatio ventriculi interdum ſatis enormis, quam ructus, difficultas deglutiendi, orificii ventriculi diſtenſio, comitabantur. Ructibus ſuppreſſis, tendebatur regio epigaſtrica, & ſenſus diſtenſionis ejus ad pectus, collum atque dorſum ſeſe diffundebat, non ſine magnâ præcordiorum anxietate, ſpirandi difficultate, dum ægri cubabant ſupini; epigaſtrica regio percuſſa ſonum edebat, ac dum ab uno latere ſe in aliud ægri provolverent, motum flatulentiarum percipiebant. Facilis erat parata his medela in evacuantibus & carminantibus, non tamen nimiùm calidis, quibus pituita ſtomachalis facilè in flatus reſolvitur. Egebat tamen hæc cura ſuis cautelis. Nam flatibus torquebantur etiam illi, qui flatulentis & dispeptis corpus non repleverant, ſed ut hypochondriaci ſolent, acidâ cruditate abundabant, quibus purgantia non conveniunt, ut rectè jam monitum eſt à Sylvio.

Lienteria. Alii hoc Autumno corripiebantur Lienteriâ, ac aſſumptos cibos nihil alteratos ſtatim poſt prandium dejiciebant. Sublevabantur hi egregiè ſtomachicis præprimis ex mentha & abſinthio paratis, niſi, quod aliquando eveniebat, cum ictero, hydrope, febribus tertianis lentis eadem complicaretur. Quidam cibos in pulticulam reſolutos non diu poſt prandium egerebant, uno verbo, cœliaco laborabant fluxu, atque hoc vitium iisdem, quibus Lienteria, remediis ſuperabatur.

Aſthma ſtomachale. Exempla etiam Aſthmatis Stomachalis nobis offerebantur, ſive cruditates in flatus reſolutæ diaphragma comprimerent, ſi-

ve

ve ventriculus, à contentis ſuis in ſpaſmum concitatus, contiguum ſibi diaphragma ſimul afficeret. Hujus aſthmatis nulla ſunt certiora ſigna, quàm quòd ab aſſumptis alimentis paroxyſmi recrudeſcant, & humoribus vitioſis vomitu rejectis ſedentur ac compeſcantur. Imò unum alterumve datum fuit exemplum febris anheloſæ & aſthmaticæ, quam deſcribit Sylvius *lib. 1. prax. c. 30.* Invadebat illa cum magnâ abdominis diſtenſione atque præcordiorum anxietate, quæ tamen decreſcebant flatibus ἄνω ἢ κάτω, effractis repagulis, cum ſonitu erumpentibus. In evmetis, ubi circumſtantiæ permittunt, cura vomitorio expediri poteſt, quod in ejus generis affectu non ſine causâ Platerus, Sennertus, Riverius, Timæus aliique commendant.

Febris anheloſa.

In Viro quadragenario circiter chyloſam urinam, qualem deſcripſit Timæus *l. 3. caſ. 43* vidimus, qualem non meminimus à veteribus notatam. Certe Caſp. Hoffmannus, in veteri Medicina ſine exemplo verſatus, cum poſt viſitationem pharmacopolii torpore corporis & animi correptus conniveret potiùs quàm dormiret, & vomitu dejeciſſet pituitam lentam, quæ ſenſum præbebat ſui quaſi pertranſeuntis lardi *&c.* ac urinæ hujusmodi tantillum ſingulis penè quadrantibus mingendo reddidiſſet, vix habuit, quod reſponderet ad verba hæc uxoris: *Lac minxiſti hâc nocte.* Et Archiater ejus, cùm oſtenderetur urina iſta, dubitavit, an quicquam tale vacuaſſet Hoffmannus, donec his verbis rei veritatem æger adſtruxiſſet: *Quam vere hic jaceo, inquam, tàm vere hæc minxi.* Unde Medicus amplius admirans, abiit dubius, ut ipſe teſtatur Hoffmannus in epiſtolâ quâdam ad Reineſium. Cùm verò hujus urinæ natales nuſpiam cum majori veriſimilitudine quæri poſſent, quàm in ventriculo (nam dùm hoc primæ coctionis organon in operatione ſuâ deficit, cruda & minus cocta non tantùm ad inteſtina, ſed & ſangvini miſta, ad reliqua viſcera, ipſosque renes confluunt, & magnâ ſalium vi iterum à ſangvine, cum quo ad breve tempus erant confuſa, præcipitantur) cura ad vitioſam digeſtionem emendandam convertebatur, hâcque correctâ corrigebatur etiam urina. Huic non adeò abſimilis eſt urina puerorum gulæ nimis deditorum & ſe cibis ſapidis quibusvis infarcientium, quæ etiam reliquis anni partibus non prorsùs inſolens eſt, & ex eodem fonte, cruditate ſcilicet ventriculi, oritur, quam cùm ſuſtuliſti, etiam urinam mutari videbis.

Urina chyloſa.

Conſilium noſtrum non minùs hoc tempore à Chirurgis re- *Ulcera calqui-*

losa & sinuosa. quisitum fuit, quomodo in ulceribus sinuosis inveteratis interne ortis & oblongis, exterius verò callosis, ritè sese gerere deberent. Hæc enim ulcera tùm aliis temporibus apud nos, tùm maximè in Autumno Chirurgis crucem figunt. Et hîc optandum quidem esset, ut Chirurgi nostri Italos imitarentur, & ubi res patitur, totum ductum fistulosum discinderent, at frustra iis, nec minùs ægris hæc cantilena canitur. Difficultas autem curandi fistulas cum oriatur & à superficiei callositate aut fungosâ deturpatione, & à fibrarum absumptarum residuo, tandemque vasorum per ejusmodi tractus disseminatorum erosione, ac ultimo, si diutiùs ulcera duraverint, ossium carie, nec enim novum est, quod recenset Muys, quod ex ulcere fistuloso aliquot fragmenta ossium pertraxerit. Nos hos fontes malorum convenientibus obstruere remediis sategimus. Ad callosam horum ulcerum cavitatem tollendam, & fibrarum residuas partes absumendas, septica commendavimus. Ac sane hîc ærugo egregium præstat effectum, modò ad ossa & tendines fistulosa corruptio non pertingat, ibi enim grave infert damnum. Ut notabili exemplo tùm edoctus D. Helwich in Viro ecclesiasticâ dignitate conspicuo, post febrem ardentem parotide correpto, hæc non debitè tractata fistulæ maxillari sub dentibus molaribus inferioris maxillæ erumpenti occasionem dederat. Postquàm itaque dentem Chirurgus evulsisset, rectè credens absque evulsione hâc nullam sperari posse curam, improvidè admodùm ungventum Ægyptiacum non tantùm injectionibus admiscet, sed & locum ab evulso dente vacuum eo infercit, ratus, optimè se rerum suarum sategisse, ac persvasus sordes ita detergi, spongiosam carnem absumi hoc unguento, quòd aliàs quidem verum est. Sed quid hîc fit? Non tantùm post applicationem hanc pura effluebat lympha in quantitate insigni, unde corpus ad maciem redigebatur, pedes intumescebant, sed & pars maxillæ abscedebat. Inter disceptationes, unde effluxus ille lymphæ ortus esset, & quænam causa, cur secessisset pars illa maxillæ, ordinario quidem Medico Chirurgum accusante, quod ☿alibus, se inscio, usus esset, Chirurgo verò id strenuè negante, æger facilè contabuisset; D. Helwich advocatus facilè videbat, stillicidium illud lymphæ non aliunde ortum, quàm ex læsione glandulæ Warthonianæ & secessionem partis illius maxillæ ab incongruo unguenti Ægyptiaci usu profectam esse, ac id agebat, ut modò spiritus vini rectificatus, modò essentia succini debitè adhiberetur, quæ medicatio ægro tandem etiam salutaris extitit. Cæteris indicationibus in curâ fistularum, præprimis autem consolidationi promovendæ, primario inserviunt balsamica, externè verò etiam discutientia & nervina applicata prosunt,

non

non neglectis ſuccinatis interne ad avertendum ſeroſorum humorum affluxum propinatis. Quo ſcopo etiam vulgaria lignorum decocta non inutiliter commendantur. Alii etiam multa in laudem variorum travmaticorum ſcribunt, inter quæ tamen hedera terreſtris, bellis arvenſis, ſanicula, reliquis palmam præripiunt. Novimus quendam, qui multa ab uſu ſulphuris hîc ſibi pollicetur, quod quidem facilè admittimus illo in caſu, quo humores ab ulcere in corpus regreſſi turbas cient, tùm enim ſulphuratis iterùm ad ambitum corporis propelluntur, & turbæ ex retropulſis humoribus ortæ ſedantur. Si à carie oſſium conſolidationi obex ponatur, parùm ſanè ſpei in medicamentis reliquum eſt, ſed hîc neceſſariò partes corruptæ ſunt abradendæ, quod ubi factum, eſſentiæ balſamicæ rectè ad integritatem oſſium conſervandam, ulterioremque corruptionem avertendam adhibentur.

Gummata Gallica.

In communi iſta morum labe, quâ major Europæ pars contaminata eſt, omni tempore oculis obſervantur nobis in praxi gummata Gallica, ſed, ut compertum eſt, maximopere circa autumnum ſæviunt, ac pravam ſementem non niſi meſſis ſæviſſimorum dolorum excipit. Conſpiciuntur, ut notum eſt, hi tumores non tantum circa articulos partium, ſed & in mediâ fibulâ, ac in medio cubito, ac nonnunquam ſerta ſunt, quibus capita horum procorum (an porcorum) coronantur. In partibus mollioribus poroſioribus non adeò nidulantur, quàm in membranaceis & glanduloſis. Materia horum viſcida ac lenta eſt, & quidem lymphatico-ſalivalis, ut patet ex fœtido & ſummè putredinoſo odore, qui ſufficiens mucido-pingvis ſubſtantiæ, qualis lymphaticus eſt humor, ſignum præbet. Hinc etiam fit, ut in ambitu horum ulcerum inſignis durities offendatur, quæ vel ex fiſſuris elucеſcit, nam notum eſt, quòd ſero-ſalivales humores tenaciſſimi morâ & quiete reddantur. De hâc origine horum gummatum etiam teſtimonium perhibet inſignis ille pruriginoſus ardor, qui moleſtus ægris eſſe ſolet, nam hic non aliunde, quàm ab acri lymphâ eſſe poteſt, ſi enim à ſangvine eſſet ardor, eſſet inflammatorius. Non raró cùm his oſſium corruptio combinatur. Et experientia teſtis eſt, quod Gallicis illis ſtaſibus oſſa arrodantur, & nigro imbuantur colore. Ejusmodi ☿eos nodos non impetu quodam aggreſſi ſumus, quem materia lenta ac viſcida vix admittit, ſed lentè in curâ iſtorum feſtinavimus. Et primò quidem ante omnia ſangvinis depurationi ſolerter intenti fuimus, ac mundato ſangvine ad curam gummatum illorum progreſſum fecimus. Aliquando Clar. D. Sorbait imitati, applicavimus empl. diachyl. c. gummat. & ☿io, aut de ran. Vigon. c. ☿io, aut alio modo putre-

trefactionem tumorum horum procuravimus, ac caustico aperuimus. Mundificationem instituimus unguento basilico, cui parum ☿ii præcipitati admiscuimus. Circa partem affectam in ambitu emollientia emplastra, ☿ialia remedia, rariùs lamellam plumbeam ☿io dealbatam apposuimus; omnia tamen frustra adhibentur, quando ossa carie infecta sunt, nisi huic malo cô, quô ante dictum est, modô occurratur. Hoc tempore etiam hæmorrhoidem oris, à Medicis prætermissam, observavit D. Helwich, quam susius descriptam in Ephemeridibus nostris proximè edendis legere licebit.

Nobilitate generis & virtutis insignis fœmina, temperamenti sangvineo-cholerici, Anno ætatis quinto & trigesimo, cæteroquin aliquot prolium mater, post abortum maximo sangvinis profluvio illi fere funestum, iterum concepit, & sub dimidio gestationis tempore œdematoso pedum tumore correpta fuit, tanto quidem, ut difficili gressu incederet. Neque tamen vasa in pedibus tumentibus, sicut aliàs in gravidis, valde fuere conspicua. Hæcque, licet procedente tempore magis magisque lassa redderetur, & de lumborum & femorum dolore ac gravitate, aliisque incommodis quereretur, fortiter tamen satis omnia, ut erat animo generoso, pertulit. Imminente verò partûs tempore, cùm, comitantibus Amicis, quos manè convivio exceperat, & cum Domino Marito, ad captandum liberiorem aërem extra mœnia vecta, corpore carpento leviter concusso subitò ad reddendam urinam stimularetur, humorque aquosus ante fœtum efflueret, illa necessitate coacta domum rediit, ubi langvidiori dolore, perque longiora intervalla repetenti stimulo afflicta, tandem puellam, quâ tenerior non visa, per Dei gratiam enititur. Post partum vomitibus fatigata gravibus puerpera D. Helwich vocari jussit, qui in circumstantias causasque inquirens, admissum frigus, & negligentiorem obstetricis in circumponenda abdomini fasciâ manum, accusari percipit. Præscribitur ab eo potiuncula ex ▽. pulegii, artemis. meliss. carminat. polyophel. Cinam. borrag. essent. carminat. elix. uterin. D. M. & syrup. melissophyll. ad sedandos vomitus, compescendos flatus, & promovenda Lochia. Externè illinitur ▽a Panis cum Vino Malvatico destill. & essent. Croc. ex his vomitus conquiescere cœpit; ast Lochiis segniùs fluentibus necessum videbatur tale remedium, quod & debili ventriculo succurreret, obstructionem alvi tolleret, & illorum simul fluxum augeret, hujus generis est elix. propriet. P. s. acid. c. essent. myrrh. tartaris. ex ejus usu & externa applicatione cum ▽. virtut. cordial. cirtr. balsam. vit. & aliis contra deliquia, omnia ex voto fluebant, nisi quod cerevisiam ex tritico coctam minùs benè ferre posset, ejusque in locum decoctum ex hordeo, rad. polypod. scorzon. *&c.* surrogari permitteret.

Sex-

Sexto à partu die tuſſis noſtram adoriens, mox pectoralibus, ſuccinatis, & decocto ex rad. altheæ, liquirit. farfar. fruct. ſiliq. jujub. ſem. aniſ. *&c.* oppugnata facilè cedebat; ingens tùm malacia erat, in ingentes impoſterum naufragio infames tempeſtates deſitura. Quippe poſt menſem exhibiti ordinario Medico tumentes Pedes terrorem incutiebant, dùm facilè præviderct, tumorem hunc aliquid monſtri alere, nec eſſe ex eo genere aliàs gravidis ſolito, qui lochiis ritè procedentibus, ſicuti in noſtra factum, ſenſim evaneſcit, hic enim majus augmentum capiebat. Quid conſilii? Lactatio infantis, vires partus labore exhauſtæ, motuumque in corpore variæ ataxiæ, nec draſticis purgantibus, nec validioribus diureticis, nec fumoſis ſudoriferis hîc agendum eſſe ſvadebant. Calculo probe ſubducto & demonſtratâ ablactationis neceſſitate, ſupra nominatus Medicus curam auſpicabatur pilulis ex extract. angel. helen. helleb. n. gran. chermes, ſuccis abſynth. ſcord. card. b. gummatibus juniper. heder. arbor. *&c.* Quibus ad tempus adhibitis progreſſus eſt ad electuar. ex rob. juniper. ſambuc. ſale. abſynth. geniſt. ♄ diaphoret. ♂tial. c. ſyr. d. ſpina cervin. adjunctis enematis ad ſeroſam colluviem educendam. Tumidis pedibus circumpoſitum cataplasma ex rad. plantag. bryon. herb. calamenth. origan. ſalv. chelidon. major. ſummit. abſynth. flor. chamom. melilot. balauſtior. ſem. leviſtic. baccar. juniper. laur. in vino decoctis. Inter quotidiana de ablactando infante monita, poſt uſum multum & aperientium, anticacheticorum e.g. ♂tial. tartareor. & pepticorum, carminativorum in formis variis, ſanè opportuno tempore datorum & ſæpius repetitorum, providè factus fuit progreſſus ad evacuantia, puta, nodulos

(1) Ex rad. galang. calam. aromat. pimpinell. fol. agrimon. abſynth. ſenn. ſſ. flor. perſic. centaur. min. rhabarb. ſem. cartham. ebul. fœnic. dauc. cret.

(2) Ex rad. apii, petroſelin. leviſtic. imperat. pimpinell. cord. median. ſambuc. guajac. herb. marrubii. fol. menth. *&c.* addito ſal. tartar. Et cum ſubinde corpus ad ſudorem inclinaret, diaphoretica interpolata diebus ab evacuatione liberis, imò & diuretica in uſum vocata, e. g. lixivia ex ciner. geniſt. ſtipit. fabar. juniper.; non omiſſis corroborantibus: vino nempe abſynth. enulat. ut & trageis; quibus & topica varii generis diligenter adhibita, annumeranda. Et quo major ex horum remediorum uſu ſperari poſſet effectus, potus & alimenta virtutibus hydragogis gravida præſcripta fuerunt. Et hæc enarrata methodus tam proficua Noſtræ videbatur, ut hâc appetitum ad tempus redire, pedes detumeſcere, ſitim & dyſpnæam remittere ſentiret. Aſt

dolenda gaudii hujus brevitas; quippe denuò creſcens pedum tumor, ad femora usque protendebatur, nec non circa lumbos extravaſati ſeri indicium præbebat leucophlegmatica inflatio, ita ut omnibus in pejus ruentibus D. Pauli in conſilium ſimul vocatus fuerit, qui rebus optimè perpenſis, & ablactandum infantem, & in prædictis medicamentorum generibus pergendum eſſe monuit. Noſtra dictis patientiſſimè audiens, nullatenus tamen convaleſcebat: Hinc tertius arceſſitus Medicus multus quidem in celebrandis hactenus adhibitis remediis, fortiora tamen ſvadebat purgantia. Nos conclamatum hujus ſtatum videntes, indeque facilius tertio conſentientes, poſt quartam validiorum ejusmodi pharmacorum doſin ægram longe pejorem magisque longè diſtentum abdomen obſervavimus. Quatriduo hinc ante mortem paracentheſi, cujus mentionem fecit tertius, & à Nobiliſſimo Marito, tanquam unico ſervandæ uxoris remedio, approbatæ, jam dies & hora deſtinabatur, ſed prævenit eam hydropicæ mors, formidine operationis maturata, nam ſub veſperâ ſatis bene adhuc reſpirans, & cum Dn. Marito cœnans, primo diluculo exſpiravit.

Subditum manè luſtrationi corpus, properante cultro peritonæo pertuſo, aqua, cui inteſtina innatârant, ex ſangvinis tincturâ ſubflaveſcens, aſt minime fœtida, decem congiorum circiter promanabat. Profectione ulteriori factâ, obiter inſpicientibus illæſa videbantur viſcera, præter duriorem lienem, qui non videbatur juſtam magnitudinem adeptus. Quanquam Malpighius *in Reſponſ. ad oppoſit. centenas in Triumph. Galeniſtar. p. m. 238. in oper. Poſthum.* providè moneat, tùm in aliis, tùm in pulmonibus ipſis adeſſe poſſe internam rupturam pulmonum, quæ ſufficiat necando homini mediâ laceratione vaſorum & ſubſtantiæ pulmonum, & conſequenter inflammatione ac motu impedito totius ferè ſangvineæ maſſæ *&c.* & eam tamen agnoſci non poſſe à Profectoribus etiam accuratiſſimis in Theatris Anatomicis omnia diligentiſſimè & oculis microſcopio armatis rimantibus; ut proinde nulla his tribus Medicis inferretur injuria ab eo, qui iis de integritate viſcerum, vel vaſorum in iis contentorum lymphaticorum in hoc cadavere teſtibus fidem derogaret. At vero, Laus Deo, benè factum, quod in hac feſtinante inſpectione omentum benè inſpectum, quod disruptum, friabile, putridum ac omni pingvedine deſtitutum, hincque ſeroſæ iſtius colluviei intra abdomen collectæ ſcaturigo, conſequenter cauſa mortis hujus eſt inventum. Nec prima eſt Nobiliſſima Matrona, quæ propter omenti læſionem obiit, ſed propter eandem cauſam Virgo mortua legitur apud Theophil. Bonet. *in ſepulchr.*

l. 3.

l. 3. Sect. 21. Observ. 33. p. 1127. Omentum quippe duplicatum, emissis aquarum 46 mensuris, omni ex parte saniosum repertum, cæteris officinæ naturalis visceribus optime constitutis. Propter similem omenti defectum obiit alter ille, de quo Warthon. *in Adenographia c. 12.* consulendus; nec non mulier alia hydropica, apud Barthol. *Centur. 1. Observat. 2.* Acuratissimus Stenonius secuit Rangiferum ex hydrope demortuum, ac unicam morbi & mortis causam lynceis manibus in omento offendit teste celeberrimo Borrich. *in Act. Med. Hafnien. An. 1673.* Quin Volckammerus noster, Practicus experientissimus, veram hydropis ascitis originem omento assignare audet *in schol. observat. 18. & 19. decur. 1. Ephemerid. nostr. p. 64.* eamque in duobus cadaveribus Norimbergæ ad oculum ab ipsô demonstratam vidit D. Pauli. Idem accuratissimus Anatomicus D. Hartmann confirmat *decad. 2. & 5. Observat. 72. p. 166. nostr. Ephemerid.* Jam verò si rupta saltim vel tenui quâdam omenti fibrâ vel subtili canaliculo guttatim aquositas in cavitatem ventris stillet & augeatur, optimè annotante *l. c.* Volckammero, quid fiet, si non tantum margines extremi sint laciniosi, sed & reliquæ partes disruptæ? an forte non satis constat, quod epiploon vasis amplis & evidentibus conspersum sit? Mittamus, quæ ex Hippocrat. *lib. de loc. & Sect. 7. Aphor. 57.* afferri solent. Quis ignorat, quod habeat vasa à ramis cœliacis & mesaraicis, eaque satis ampla & numerosa, conf. *Medic. Physiolog.* Linden. *p. m. 59.* Bartholinus *in Anatom. reform. p. 62.* Rectissimè Clar. Diemerbrock. *lib. 1. Anatom. p 28.* hoc peculiare omentum præ reliquis membranis habere, ait, quod venis copiosis instar retis intertexatur. Quibus vasis etiam glandulæ sunt interstratæ, observante Veslingio, & Warthono *in Adenographia c. 12.* Plurimas in eô vesiculas multo refertas humore vidit Boschius & Malpighius in *Exercit. d. oment. pingved. & adipos. ductibus Tom. 2. oper. p. 232.* Quem ab alimentis separari & per aliqua vasa in omentum derivatum in cavitatem ventris depluere rectè affirmat, atque hinc cum Hippocr. hydropis originem petit. Et in quantâ copia colluvies confluet, adeo copiosis vel omnibus vasis ruptis & liquorem, quem vehunt, in abdominis cavum, effundentibus (ut in nostra ascitica factum) si ex uno canaliculo juxta Volckammerum, vel vesiculis quibusdam juxta Malpighium, hydropico tumore venter intumescit? Et in statu tali quid emolumenti misera nostra ex celebratâ paracenthesi (cujus terribile nomen sanè illius fata præcipitavit) capere potuisset? Memorem enim oportet esse Medicum effati Hippocratis, etiam tyronibus noti *6. Epidem. Tom. 7.* Paracenthesin instituendam esse, quando ægri sunt εὐσπλαγχνοι, viscera ritè con-

constituta habent, ac viribus integris gaudent, nisi forte animam cum aquis effundere cupiat. In nostra proinde hydropica ob tantam omenti læsionem vasorumque ruptionem ejusmodi operationi nullus erat locus, indeque testibus celeberrimis Medicis, ac iterata nostra experientia verissimum manet: quo plus subtractæ, plus cumulantur aquæ; dum vulnera illa interna nullis balsamis consolidare, nullis vinculis constringere licet.

Ultimo ecce Lector numerum eorum, qui mortalitatis legem impleverunt hoc anno. Nimirum ad meliorem, ut speramus & optamus, vitam translati sunt:

In Januario - -	102.	Julio - - -	80.
Februario - -	121.	Augusto - - -	106.
Martio - -	178.	Septembri - -	134.
Aprili - -	163.	Octobri - -	95.
Majo - -	120.	Novembri - -	91.
Junio - -	86.	Decembri usque 24. d. - -	66.
		Summa	1342.

HISTO-

HISTORIA MORBORUM,

QUI

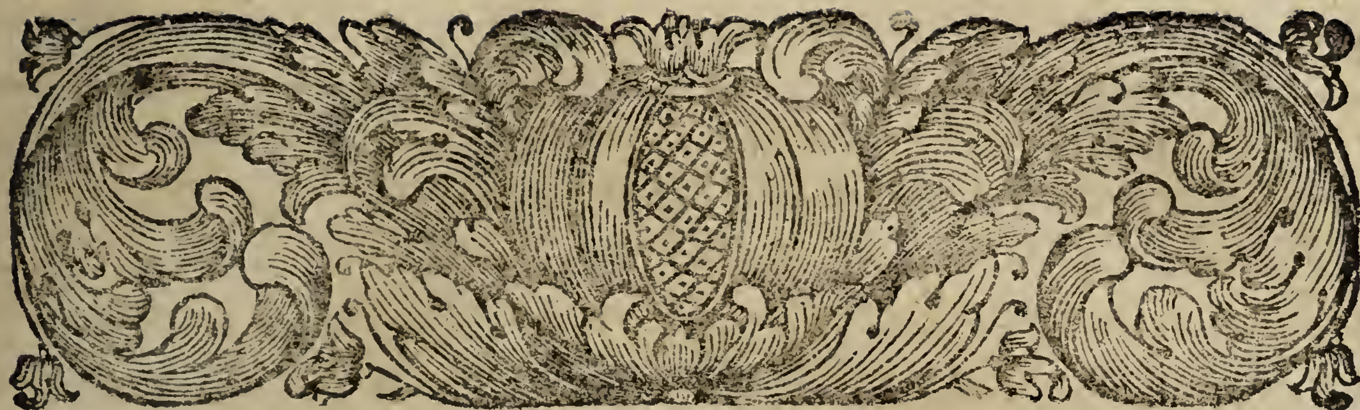
ANNO M DCCImo VRATISLAVIÆ GRASSATI SUNT,

ADORNATA

à

LEOPOLDIN. ACADEM. NATUR. CURIOS. COLLEGIS VRATISLAVIENSIBUS.

VIRO
ILLUSTRI AC MAGNIFICO,
DOMINO
LUCÆ SCHROECKIO,
MED. DOCT.
Archiatro & Comiti Palatino Cæſareo
S. R. Imperii Nobili
Academ. Leopoldin. Imperial. Nat. Curioſ.
PRÆSIDI,
ac Reip. Auguſtan. Phyſico &c.
Salutem & omnigenam
proſperitatem!

ILLUSTRIS AC MAGNIFICE DOMINE PRÆSES.

Lane ſingularem tuam ac latiſſimè diffuſam in Phyſicis & Medicis eruditionem cum ſparſa per Germaniam, Italiam, Angliam & totum Orbem cultiorem hæc ſtudia amantium univerſitate, ab aliquot annis merito ſuſpeximus. Admiranda quoque humanitate, quæ ita propria Tibi eſt, ut ſuaviſſimis ejus vinculis eruditorum quorumvis animos in blandam trahas captivitatem, nos totos feciſti Tuos. Certè literas Tuas ad nos datas, benevolentiæ & amoris erga nos gratum pignus, quanta aviditate perlegimus, tanto eas cultu ſemper ſumus proſecuti. Et cum Illuſtris Academia Leopoldina quaqua versùm diffuſa eſt, grata agnoſcat, ſe Tuis, Vir Excellentiſſime, laboribus, pro ejus incremento ſuſceptis plurimùm debere: Collegium tamen Noſtrum Vratislavienſe, præ omnibus aliis membris, ſummoperè eo nomine Tibi eſt obſtrictum, utpote cujus peculiariter intereſt, ut Academiæ Leopoldinæ ſplendor orbem literarium ad ſeros usque nepotes illuſtret. Ingrati itaque eſſemus Collegæ, ſi amorem cultumque Tui intra animi ſecreta clauderemus, neque curaremus, ut ad poſteritatem, ſi tamen illa laboribus noſtris ſperanda eſt, monumentum Noſtræ erga Te, Magnifice Præſes, obſervantiæ, extet. Tantis vero virtutibus Tuis, & in nos meritis eximium & præſtans debebatur munus, ſed ejusmodi à noſtra tenuitate, cujus nobis optimè ſumus conſcii, proficiſci minime poteſt, adeoque ignoſces, ſi te-

tenui farre & molâ salsâ hac vice litaverimus, & solvendo adhuc impares, exiguo dato pignore testati fuerimus, quantum & quam libenter debeamus. Et tamen, si nobis indulges, quod sibi promisit Horatius, pretium dicere muneri, est Historia Morborum Vratislav. Tuâ Auctoritate, exemplo & monito à nobis inter periodorum labores & tædia, horis subcisivis adornata, morborum, inquimus, Historia, tantæ aliàs dignitatis, ut artis salutiferæ & ortum ac incrementa ei debeant, imò & dignitatem omnem vix aliunde tueatur. Calculo Tuo Historiæ annum primum gratiosè probasti, & benigne laudasti, imo lucubratiunculas has judicasti dignas, quæ oculos Baglivii, Ramazini, aliorumque Doctissimorum Virorum subiret. Hâc Tui judicii æquitate freti, tertium Istius Historiæ Annum Magnifico Tuo Nomini sacrum esse jubemus. Quodsi Tibi, Vir Magnifice, hæc Historia placuerit, nullos è plebejâ caveâ plausus morabimur, quin etiam securè contemnemus Buccones & Bruchos istos αὐθαδοςόμους & doctorum arrosores. Habeant sibi res suas, invideant, ringantur & irruant, dùm ilia rumpantur. Nos felicitatis nostræ partem in eo esse sitam putabimus, quod imperiti & invidi nos oderint, dùm ament boni & periti. *Interea, Magnifice Domine, DEum ardenter precabimur, ut, sub bellorum turbine, Te diu servet incolumem Inclytæ Augustan. Reip., Academiæ Leopoldinæ Nat. Cur. & nostr. Collegio! Vale & fave*

Magnifici Tui Nominis

Cultoribus

Scribeb. Vratisl. 1703.
die 8. Nov.

LEOPOLDIN. ACAD. NAT. CURIOS.
Vratislaviens. Collegis.

I. N. J.

Rdo jam nos deducit ad Historiam Morborum, qui Anno supra millesimum septingentesimum primo, in Silesiæ Metropoli haud paucos fatigavere. Eâ verò, quam hactenus observavimus, in illis describendis Methodo iterùm uti non dubitamus. Exordium laboris, sub divinis auspiciis, à constitutione aëris ducimus. In Januario variæ erant ratione frigoris vicissitudines. Modo enim aër liquescere & quodammodò diffluere, ac in ampliora spatia sese diffundere videbatur, modo autem frigore constipatus in angustum cogebatur. Finem verò mensi imponebant nebulæ illæ insalubritatum fomites. Februarius tùm his, tùm etiam nivibus (nisi has cum aliquo florem brumæ, lætamen, quo stercorantur agri, plumas, quibus foventur, & à frigore defenduntur segetes, esse velis) & variis ventorum mutationibus horridus erat, nonunquam tamen quodamodo placidus & æquabilis aëris fluxus observabatur. Sub initium Martii frigidiuscula aura subitò cum blandiori aëre commutabatur; nec tamen Mensis ad finem sine nimbis, grandine, variis ventorum tumultibus decurrebat, sic tamen, ut blandus solis calor, in his aëris varietatibus nonnunquam Silesiæ incolas exhilararet.

Constitutio Aeris in Mense Jan. Febr. Mart.

Mense Januario Febres continuæ periodicæ, variis stipatæ symptomatibus, præprimis autem cardialgiâ, vomitu, spasmis hypochondriacis *&c.* non paucis erant molestæ. Grassabatur etiam pleuritis spuria, erant, quos erysipelas capitis in periculum vitæ conjiciebat. Lumbago quoque iis, qui Baccho & Venere delectabantur, molestiam creabat. Nec minus febb. petechiales satis erant frequentes, quæ etiam ad domesticos, incautè cum ægris conversantes, præprimis, si hi essent meticulosiores, per contagium propagabantur. Tractati fuerunt hi morbi non sine felici successu eâ methodo, quam in Historia Morbor. An. 1699 & 1700 adumbravimus. In Febribus malignis &

contagioſis iterum V. S. omiſſa fuit. Nec in his curandis calidiora alexipharmaca fuerunt adhibita. Multò minùs calidiſſimo regimine ad eliciendos profuſos ſudores uſi ſumus. Ex hoc capite à nonnullis, ut accepimus, reprehenſi fuimus. Jurene an injuriâ id factum, ut eluceſcat, liceat nobis, bonâ Lectoris veniâ, ſummam eorum, quæ de morbis contagioſis, à Collegâ quodam noſtro, alio tempore accuratiùs diſputabuntur, hic breviter ſiſtere, & quidem eo fine, ut pateſiat, non rejiciendam eſſe methodum, quâ in debellandis contagioſis morbis uſi ſumus. Exordiamur autem rem ab ovo, ſed, ut diximus, ſumma tantum capita perſtringemus. *Per Contagium*, à quo morbi contagioſi denominantur, *hoc loco intelligimus verbo Hippocratis* ἀπορροίαν νοσώδη ſive *morboſum defluvium corporis ægri, quod in aliis corporibus ſimilem morbum producit.* Neque enim propriè loqvendo vel iſte morbus, à quo alius originem trahit, vel ille, qui ab alio oritur, contagium, ſed uterque tàm inficiens, quàm ab inficiente propagatus, rectius à contagio dicitur contagioſus, tametſi uterque eô, quod ſimiles morbos procreet, non rarò contagium vocetur. Unde etiam patet, quod à propoſito noſtro aliena ſit illa contagionis ſignificatio, qua quævis gravior ægritudo, quæ inter viventia ſtragem edit, (quam nos Germani vulgò eine Seuche appellamus) uſitatâ loquendi conſvetudine denotatur. *Contagium hoc*, de quo nobis ſermo eſt, *corpuſculum eſt*, (adeoque ſubſtantia quædam) *quod effluit ex corpore ægro.* Nam non eſſe qualitatem quandam putridam, quod Eraſtus quondam alicubi ſtatuiſſe videtur, res ipſa loquitur, cum, accidentia ex ſubjecto in ſubjectum aliud non migrare, etiam pueris notum ſit. Quoniam verò corpuſcula ejusmodi vel ſolida, vel fluida, vel amborum, potiſſimum autem horum, ἀποκρίσεις eſſe queant, cujusnam generis ac indolis ſint, id porrò indagandum erit. Hoc ut fiat, brevibus præcipui morbi, qui communi ſuffragio noſtris in oris contagioſi ſunt, erunt percurrendi, & quodnam illud medium ſit, quo ægri ſanos alios inficiunt, diſpiciendum.

De Contagio.

Contagioſi autem morbi alii σποραδικοὶ alii verò κοινοί. Priores ſunt nobis notiores poſterioribus, & inter illos partim nimiâ frequentiâ, partim etiam turpitudine ſuâ infames, lues venerea, ſcorbutus, ſcabies, tinea, ophthalmia, conf. Schenck. *l. 2. p. 279.* Thoner. *l. 3. obſ. 4.* Ballon. *Epidem. l. 1. p. 11.* phthiſis, hydrophobia, *&c.* Inter hos potiſſimum ſunt ἐπιδήμιοι, e. g. febres malignæ petechiales, quæ in civitate hâc per aliquot annos populariter ſunt graſſatæ, ut & dyſenteria. Hi morbi, quomodo inficiant, videamus.

In *hydrophobiâ* omnium maximè in oculos incurrit, quomodo per morſum canis rabidi rabies propagetur canina, id nimirum fit, dum ſaliva à fero-

cien-

ciente cane in vulnus hominis demorsi instillatur. Nec minùs obscurum est, quâ ratione lues, impudicorum amorum flagellum, hodie quidem communissimè alios inficiat. Cùm enim lippis & tonsoribus constet, in modernâ morum licentia vix alibi quæri oportere ejus natales quàm in συνȣσίᾳ cum infectis; præterea verò etiam satis notum sit, ejus generis personas defœdari solere vel *gonorrhœâ malignâ*, i. e. effluvio sanioso tetro, putrido & fœtenti varii coloris ex interiori pudendi virilis parte, vel *fluore*, quem vulgò *album* vocamus, etsi sit discolor, (nam non rarò flavescit, virescit, & instar chamæleontis colorem mutat,) qui genitales mulierum partes excoriat, adurit, in tumorem attollit ac inflammat; facile intelligere licet, quomodo, dùm partes Veneri inservientes incalescunt, putriformis materia patentibus & exæstuantibus genitalibus illapsa sese diffundat, & in innoxios sæpè luis consortium derivet. Hic modus communissimus est, quo lues venerea propagatur, magis dubius, quo per impudica oscula, in partibus oris mollibus defigi inquinamenta, vel per nescio quem contactum poculorum, lectorum, vestium, *&c.* serpere creduntur. Non abnuerimus tamen, quod aliquoties nobis compertum, & lactantes à sugentibus, & hos ab illis, & per ipsum lac infectum & per contactum papillæ nutricis & tenerrimi oris lac haurientis infici.

Scorbutum ex contagio propagari, observatum est à peritissimis hujus labis scrutatoribus, Severino Eugaleno *obs. 59. p. 398.* Salomone Alberto *N. 65.* Disseminatur autem in alios, judice Sennerto Nostro, & per salivam, & per halitum, & per lac, *Tract. de Scorbut. c. 5.* Et profectò ita est, ut scribit Charleton *libr. de Scorb. c. 2. art. 5. Fuere, qui charissimis communicarent conjugibus morbi seminio oscula inter & amplexus, transfuso. Nec desunt nutricum ex numero, quæ cum lacte in subrumantia pupulorum ora instillarunt: quos alere susceperant, lentâ morte lactarunt. Tacitè serpit insidiosum virus ab hospite in hospitem spiritus, lecti, mensæ, poculorum communione* (id quod tamen nobis intellectu aliquantò est difficilius) *imò post mortem quoque vivit vigetque nonnunquam dira lues, ipsis eâ extinctorum cadaveribus exhalante vespilonumque & dissecantium Chirurgorum vitalia inficienti, toxicorum ad instar, fœtore, &c.*

Seculi decimi sexti scriptores narrant, Anno 1591 in Silesiâ Stomacacen & Scelotyrben verno tempore ita fuisse grassatam, ut humi reptantium ægrorum corpora passim spectarentur; gingivis violentiâ luis erosis plurimi occumberent; hanc verò deducunt ex lacticiniorum crebro apud nos usu; ea autem tùm meritò fuisse suspecta, eò, quod verno tempore aliquoties venenatus ros, cujus virosâ sævitie detonsi arborum vertices, flores cum foliis ambesi,

ſi, deciderit, ac pabula animantium infecerit, ex illorum verò paſtu armentis ſemina morborum infuſa lactis uſum reddidiſſe formidandum & vehementer noxium.

Nam nulla apparebat cauſa, unde cum veriſimilitudinis quâdam ſpecie malum illud deduci poſſet, ſi quidem auſter interjectu nemoroſiſſimorum ſudetum, qui Sileſiam meridionali parte prorſus ambiunt, excluditur, ſcabræ melancholicæque nautarum dapes hîc penitùs faſtidiuntur; terra non ſtagnis, non lacunis, ſed fluviis irrigatur, ut diſputat Coberus *Tract. de lact. & pultibus*, aliique plures, quæ tamen alibi ſcorbuti fontes ſunt.

Neque dubium eſt, quin *Scabies* contagio propagetur. Tametſi non ſola converſatio cum ſcabioſo in ſcabiem præcipitet, compertum tamen eſt, quòd ſordes ſcabiei contagioſæ per communem lectum, veſtimenta, mantilia, *&c.* promptè excipiantur; unde ambigendum non videtur, quod illa viſcida & lenta humiditas, quæ in ſuperficie cutis ſcabioſorum obſervari ſolet, illud ipſum ſit medium, quo ſcabies alteri affricatur. Cui rei argumento etiam hoc eſt, quod ſcabies humida ſit magis contagioſa quàm ſicca.

Idem, quod de ſcabie aſſeruimus, etiam dicendum de *tineâ*: Nam & illa per ichorem illum ſubcruentum, qui, tenerrimâ cute erosâ vel abrasâ, extillare ſolet, quomodocunque exceptum in alios transfunditur.

Paulò obſcurius eſt, quomodo *ophthalmia* poſſit inficere alios & contagio ſe extendere. Nam utut hoc negare videatur Plempius *in Ophthalmograph. l. 5. c. 2.* extra controverſiam tamen eſt illud Poëtæ:

Dùm ſpectant oculi læſos, læduntur & ipſi
Multaque corporibus tranſitione nocent.

Et ſanè non adeò intellectu arduum eſt, quomodo in inflammatione tunicæ adnatæ oculi cum rhevmatismo humorum conjunctæ halitus elevari & halituoſa effluvia aliorum inquinare valeant oculos.

De contagio *Phthiſeos*, illam & eruditi & vulgus fovent opinionem, quod illud & ad veſtes (qua de re memorabile recitatur in Ephemeridibus noſtris exemplum de Phthiſi per uſum tegumenti manuum tempore hyberno in conjugem phthiſicè defunctæ in toro ſuccedentem propagatâ) cameras, lectulos ac tabulata univerſumque cubiculum tranſeat, ut conſtat ex Maſſar. Fracaſtorio, *&c.* eoque minus res habebit admirationis, ſi inter conjuges per amplexus & baſia, ut notavit Septalius, virus hoc ſerpere comperiatur; nam ſive graveolens ſputum, ſive ſudores copioſi, ſive tandem halitus hujus infectionis ſtatuatur medium, illi, qui cohabitant, tantò illud promptius excipere poſ-

possunt,ut non abs re jam ante tot secula monuerit Galenus *lib. 1. de different. febb. c. 2.* consvetudinem eorum,qui tabe laborant, minus esse tutam.

Febres malignæ virus suum vix alio modo in corpora sanorum diffundunt, quàm sub halitus aut vaporis formâ. Hinc etiam ipsum vulgus omni modo præcavet, ne sudore ægrorum pars quædam corporis imbuatur. Imò fugit & pocula ægrorum & cochlearia *&c.* persvasum, & quidem non immeritò, quicquam saliva iis adhærere & contagium ad alios hâc etiam viâ apportari posse. Halituosâ formâ sese in corpora insinuare venenum,crediderunt Medici in Germaniâ, ab illo usque tempore, quo febres hæ innotuere, quod factum post medium seculi decimi sexti, cùm Maximilianus II, sacratissimæ memoriæ Imperator,bellum contra Turcas gereret. Nam tum in castris ad Comorram & Jaurinum invaluerunt, & à milite exauctorato domum ad suos properante, per omnem Germaniam, non aliâ, quam diximus, ratione propagatæ fuerunt. Conf. Thuanus *lib. 39. ad Ann. 1566.*

Dysenteriam HelidæusPaduanus testis est per fistulam clysmaticam, quam adhibuerat torminosus,in corpus sani esse transfusam.Lac dysentericæ infecisse infantes,apparet exEphemerid.*Dec.2.An.6.obs.195.*Et quivis ferè abhorret ab excrementis,supellectile,&præprimis accubitu dysentericorum,eo,quod compertum sit, quanta noxa sanis immineat ex effluviis & halitu dysentericorum.

Et hæc, quæ hactenus allata sunt, satis ostendunt, corpuscula contagio gravida debere natales suos, non solidis partibus corporis sed humoribus. Evidens verò est, non à quibusvis humoribus, sed suo modo corruptis miasmata emanare.

Jam indagandum, quinam illi sint humores,à quibus corruptis ἀποκρίσεις contagiosæ oriuntur. Hoc ut fiat commodius, affectiones quasdam contagii, per seculorum experientiam cognitas breviter lustrabimus & quidem in morbo omnium maximè contagioso. Nimirùm

1. Id certum est, quòd corpuscula ejusmodi contagiosa adhærere queant vestibus, e. g. indusiis, caligis, tibialibus, linteaminibus, lanis etiam ut & gossypio, culcitris, funibus, pellibus, omnibusque iis,quæ porosa sunt,rara,laxa & foraminulenta. Ita cùm Imperator Maximilianus Veronam obsidione premeret, & peste duo hominum millia perirent, compertum fuit, viginti quinque milites unâ pelliceâ veste ordine infectos ac mortuos esse, exustâ verò hâc veste pestem factam esse mitiorem. Et hæc sanè causa est, cur à suspectis locis in salubriora invectio ejusmodi rerum prohibeatur.

2. Nec minus exploratum est, quòd, ubi à primo infecto in fomitem secesserunt, illuc diutissimè perdurare servarique incorrupta possint. Quâ de

re præprimis memoratu digniſſima extat hiſtoria apud Trincavell. *l. 3. conſil. 17.* quâ edocemur, Juſtinopoli, poſt ſæviſſimam peſtem, funes, quibus mortui ad ſepulturam deferebantur, poſt capſulam quandam projectos fuiſſe atque ibi per annos viginti aut plures latuiſſe, quos, cum ſervus loco poſtea moveret, incidit in peſtilentialem febrim, contagioque illius reliqui infecti ſunt, ut 10000 homines hoc, ut ita loquamur, incendio perierint. Alexander quoque Benedictus ait, ſe audiviſſe patris ſui ætate, in urbe Venetâ, culcitram peſtilentiæ tempore ſuſpectam, in interiorem domûs partem cujusdam Patritii ejectam, ac poſt ſeptennium requiſitam, quam cùm Materfamilias diſcuti juſſiſſet, ſervos ſubita peſte fuiſſe correptos. Et hujusmodi hiſtoriæ alibi paſſim recitantur. *Et profectò admirationem non parvam præbent lectuli, veſtes, ligna, & id genus, quæ phthiſici tetigere, ſæpiſſimè vidimus virus illud per duos & tres annos ſervatum,* ut loquitur Fracaſtorius *lib. 1. de Contag. c. 4. p. 106.*

3. Sed præterea per ejusmodi fomitem ac receptaculum non rarò ad longiſſimè diſſita loca corpuſcula ejusmodi, quæ ſeminaria morborum meritò dixeris, deferuntur;

Et ſanè minimè vanus eſt Liſterus in ſcitiſſimo libello, quo Sanctorii ſtatica Medicina clarius elucidatur, cum ſcribit μιάσματα peſtis per 200 milliaria Londinum fuiſſe advecta. Hujus rei etiam ſatis conſpicuum eventum præterlapſo ſeculo ſenſerunt Siculi. Nam cum à piratis quibusdam præda, quæ in Alexandriæ tractu capta erat, ab iis emeretur, haud multò poſt peſtem magno hominum rerumque impendio ſenſerunt, ut narrat Fidelis *de relation. Med. lib. 1. cap. 6.* Ægyptum quoque quotannis octo integros anni menſes peſtem pati è Græciæ Syriæque ac Barbariæ locis per contagium delatam, idem ex Proſper. Albino *de Medicin. Ægyptior. l. 1. c. 17.* refert. Plura in hanc rem exempla peti poſſunt ex libello D. Ewich *de officio fidelis & prudentis Magiſtratus tempore Peſtis, c. X.* Ex his aliisque colligi poſſe videtur, quod

4. *Μιάσματα* ejusmodi ſint ex cenſu viſcoſorum & glutinoſorum; nam id genus corpuſcula, cùm ſenſibilem atque notabilem ſucci portionem contineant, facilè aliis rebus adhærere & cum illis circumferri poſſunt, diutiùs verò vis eorum perſtat infracta, eò quòd abundent partibus igneis; ignis autem, ut nos quidem putamus, non globulis rotundis, ſed filamentis conſtat, quæ, ut alia, ita præprimis viſcoſi corporis partes continere apta nata ſunt. Conf. Honorat. Fabr. *Phyſic. Tract. 2. libr. 4. propoſ. 28.*

Porrò & hoc 5 ex ante dictis fluit, quòd eximiâ polleant ſubtilitate effluvia contagioſa; nam tametſi glutinoſa eſſent, non tamen per tot annorum

de-

decurſum incorrupta ſervarentur, ſi vi aëris externisque alterationibus liberrimè paterent, unde ratio dictitat, quod propter ſubtilitatem etiam minima penetrent & in receſſibus ac foraminibus aëris promptæ incurſioni haud undique ſubjectis recondantur, in quibus deinde ad multos perdurant annos. Et ſanè niſi effluvia hæc adeò forent ſubtilia, comprehendi minimè poſſet, quomodo ab uno homine infecto integræ civitates & circumjacentia loca hoc malo afflari poſſent, quod tamen multæ teſtantur hiſtoriæ. Ita novimus Anno 1556 Patavinam civitatem ab uno Studioſo, qui Venetiis rediit peſte infectus, totam fuiſſe contaminatam. Peſtem etiam ſævam & atrocem, quæ Hamburgi An. 1566 graſſata eſt, ab unius hominis, qui Dantiſco illuc venerat, contagio originem habuiſſe, annales referunt. Bremenſis etiam Reſpublica unius polluti hominis, qui Hamburgo æger eò venerat, vitio, eodem anno pauciſſimis diebus fuit infecta, ut nullus fere vicus ab iſta lue eſſet liber. Utut verò corpuſcula hæc mole ſint prorſus exigua, ſummæ tamen (6) exiſtunt efficaciæ & agilitatis, quod præcipuè eluceſcit in febribus contagioſis. Nam μιάσματα illa in motu ſubtiliſſimo conſtituta eſſe, penetrare, ac ſubtiliſſimas ſangvinis particulas è mixtione ſuâ dimovere & corruptionem promovere, extra controverſiam eſt. (7) Sed nec dubitari debet de vi miaſmatum multiplicandi, nam dùm in mixtione ſuâ primas ſangvinis partes turbant, eaſdem extenuant, ſimilem, quam habent corpuſcula contagioſa, corruptionem & labem iis imprimunt, iisque eundem, quem ipſa habent, motus gradum communicant. Humor autem, ex quo ejuſmodi corpuſcula, qualia jamjam deſcripſimus, effluere poſſunt, ſerum ſine dubio eſt, in latiori ſignificatione, quâ & lympham & ſalivalem laticem comprehendit. Hoc, quàm facilè concreſcat & in gelatinam abeat, coctio ejus in aquam calentem infuſi facilè probat, ut dubium nullum ſupereſſe queat, partes ejus viſcoſas eſſe, & vi adhærendi pollere, adeoque facilè ad maximè diſſita poſſe transferri loca. Conſtare etiam ſerum ex tenuiſſimis & ſumme ſubtilibus particulis, certum eſt, nam ex illo calente exhalat halitus, qui acri & ſalsâ mordacitate palatum & lingvam ferit. Et certè ſaliva, igne incaleſcens, abit in bullas, non ſecus ac ſpiritus vini in vaſe ab aëre evacuato repoſitus ebullire ſolet; & negotium chylificationis abundè evincit, quod in ſalivâ, præter partes aqueas, etiam adſint ſubtiles & penetrantes. Si Salivæ aliquot unciæ evaporaverint, in capite ejus mortuo invenies plurimas particulas ſcintillantes, quæ ſalem in ſe continere vel hinc eluceſcit, quod ad Mercurii mortificationem ſaliva non ſit inepta. Nec minus cognita eſt vis ſalivæ in fermentando. Huc referenda eſt fermentatio potûs illius, quem ex fruge Maiz nonnulli populi parant in Inſula Mocha, quæ

eſt

eſt è regione Chili Americæ Meridionalis parte; deſcribitur autem illa ab Auctore de mirabilibus locorum Auſtralium verbis ſeqq. in lib. Meibomii *de cereviſiis cap. 17. paragr. 15. Anus edentulæ Mayz ſuum gingivis comminuunt, & in aquam exſpuunt, ubi à ſalivatione fermentari incipit, & tùm in cupas infunditur & Cica nominatur. Quo anus ſunt magis vetulæ, eo potus melior habetur. Hoc ad ebrietatem ſe invitant, ſaporis autem eſt boni & acidiuſculi.* H. I. Zaſius etiam Auctor eſt, panem biscoctum comminutum, & ſalivæ probè mixtum, fermentare maſſam farinaceam, ſi ei addatur. Hactenus ergò conſtat, in ſero reperiri eas in genere proprietates, quas in corpuſculis contagioſis tot ſeculorum experientia deprehendit, ut dubitandum minime ſit, quin effluvia vi inficiendi prædita ex ſero corrupto oriantur.

Et profecto ad oculum patet, pleroſque contagioſos morbos eſſe ſeroſos. Peſtem ipſam & febres malignas ac contagioſas eſſe ex hoc genere

(1) Probat hoc, quod ab ipsâ naturâ materia peccans in glanduloſas partes congeratur; enim verò niſi foret ſalivalis proſapiæ, non ab humoribus reliquis tàm promptè ſecederet in colatoria lymphæ, nec natura à laborioſis motibus remitteret, poſtquam ad glanduloſas partes corruptela hæc depoſita fuit. Notorium enim eſt, quod furor peſtis in hoc vel illo individuo conquieſcat, ſi bubones maturè & promptè erumpant.

(2) Evincit & hoc, quod largis ſudoribus ſub initium fluentibus atrociſſimus morbus finiatur.

(3) Demonſtrat & idem mors eorum, qui peſti & aliis malignis morbis ſuccumbunt. Nam certum eſt, quod miſeri pereant, quibus nulli ſudores aut bubones debito tempore erumpunt, vel, ſi hoc fiat, iterum mox retrocedunt, translatâ, ut fere fit, materiâ ad interiora ſecretiora & excretiora organa, unde vomitus, conatus vomendi irritus, diarrhææ, ſingultus, cardialgiæ, urinæ diſcolores, aphthæ, anginæ *&c.* ſupervenire ſolent. Symptomata varia in puſione ex ſalivâ vetulæ quartanâ laborantis pulmento immixtâ recitat Clariſſimus Ledelius *in Ephemerid.* Nec de lue venereâ aliter ſentiendum eſſe, & in ſeri depravatione illam conſiſtere, cura mali felix per ptyaliſmum facilè ſvaſerit. In ſcorbuto magno conſenſu hodiè ut craſſior ſangvis ſtagnans circa extrema corporis, artûs, inquam, gingvivas, os, *&c.* ita viſcida & acida ac ſalſa lympha accuſatur. Et ulcerationes ſub cute leniter colliquativæ in ſcorbuto de vitio ſeri non contemnendum præbent argumentum. In phthiſi quoque ſerum peccare nemo ignorat, vel hoc indicio eſt, quod ſæpè catarrhos ſalſos excipiat. Et hinc tanto minus mirandum, quòd phthiſica, ſicuti in miſcellaneis noſtris legere eſt, ptyaliſmo ſpontaneo ſeptem dies

per-

perdurante, ſine ullâ mercurialium medicamentorum exhibitione reſtituta fuerit. Notum prætercea etiam eſt, quod phthiſeos imminentis ſigna ſint, ſapor ſalſus, ſtimulus ad tuſſiendum, ſudores nocturni *&c.* quæ omnia nos non obſcurè de ſeri vitiis commonefaciunt. Non facilè etiam reperias, qui ſerum in ſcabie, ophthalmiâ, hydrophobia *&c.* non accuſet. Cum itaque contagioſi morbi ſint ſeroſi, & præterea ſerum ad ſuſcipiendas illas impreſſiones, quas in corpuſculis contagio infectis deprehendimus, maximè aptum ſit, non videtur amplius dubitandum, quin corpuſcula contagioſa ex ſero, tanquam fonte ſuo, ſcaturiant.

Accedit tandem & hoc, quod, tùm partes iſtæ, à quibus proximè contagia effluunt, tùm etiam illæ, quæ recipiunt, ſero ſint quam maximè irriguæ. Ita ore ejusmodi exſpirari ac recipi effluvia contagioſa, certum eſt. Jam autem, ut in vulgus notum eſt, tot glandulæ, jugulares, inquam, buccarum, labiorum, maxillares, ſublingvales & palatinæ ac parotides, variis ductibus laticem ſuum in os exonerant, ac humore ſalivali illud lætè imbuunt. Nec minus manifeſtum eſt, cum ſudore per poros cutis maligna illa corpuſcula ex ægri corpore elabi, ac iterùm per poros patentes in corpus alterius irruere.

Enim verò iterum ex ſolertiſſimi Stenonis obſervationibus conſtat, cuivis poro ſuam ſubjacere glandulam, ex quâ exſurgit vaſculum excretorium ad eliminandum ſudorem, in cutem deſinens. Porrò pudenda muliebria & virilia conſtituunt illam ſentinam, ex quâ putrida miaſmata, quæ ſanos inficiunt, exhalant. Quis autem ignorat, etiam has partes lymphatico humore uberrimè irrorari? In toto certè ductu vaginæ reperiuntur multi pori ſeu meatus, non tantùm exigui illi, ſed & aliquantò majores in parte ejus inferiori circa exitum meatus urinarii, ex quibus fœminis vivacioribus in florente ætate conſtitutis, magna liquoris ſeroſi quantitas ad humectandas partes illas extillat. Idem verò etiam dicendum eſt de oculis, à quibus & ad quos derivatur ophthalmia, etenim & illi ſuis non deſtituuntur glandulis. Absque dubio autem vana eſt ſententia Fracaſtorii, qui ophthalmiam per radios propagari credidit, quo nomine etiam jure merito fuit reprehenſus ab Hieronymo Cardano *lib. 1. de venen. c. 13. p. m. 891.*

Tàm multa ſunt, quæ perſvadent, ἀποκρίσεις illas contagioſas debere natales ſuos ſero. Evidens autem eſt ſerum illud, quod contagia ſpargit, eſſe corruptum.

An verò ita corruptum ſit, ut putridum vocari mereatur, & num exhalet ſeminia contagioſa itidem putrida, in quæſtione poſitum eſt. Affirmativam tuentur Montanus, Fracaſtorius, Mercurialis, Augenius, Eraſtus, Crato.

Negativam cum multis aliis defendit Cl. Melchior Sebizius & Diemerbrock. Nostra parum refert hæc curiosius discutere, cum lis tantum de nomine esse videatur, & in hoc conspirent omnes, laticem illum, qui diffundit ὑπεκκαύματα, non posse non esse corruptum, in mixtione suâ variè turbatum, unde non incommode μίασμα hoc ab Hippocr. *lib. de natur. hominis* vocatur νοσερὴ ἀπόκρισις; Et nescio, an non de hac insigni humorum depravatione ipse pulsus testimonium perhibeat. Simon Pauli in doctiss. digressione de febb. malignis narrat, quod manus sibi pulsu in maligne febricitantibus explorato, aliquoties ita prurire cœperint, ac si urticâ Rom. vel etiam marinâ essent perfrictæ. Multò minus eam ingrediemur disputationem, an illa putredo viva & animata sit, unde non nisi viva effluere possunt μιάσματα. Placuit hæc sententia admodum Kirchero, juxta quem omnis putredo insita sibi ad animalium generationem quædam seminaria habet, quæ mox externo & opportuno calore in vermium colluviem erumpunt, tantò quidem periculosiorem, quantò ipsa putredo ex peregrinâ & spuriâ quâdam degeneratione virulentior est. Placuit eadem quoque, ut notum est, Langio, & nuper quoque eandem sententiam argumentis quibusdam novis confirmare aggressus est Clariss. Paulini; sed, ut diximus, hanc litem non facimus nostram, nec magnam ex decisione in clinicâ praxi nobis pollicemur utilitatem.

Arduum autem prorsus est, varias humoris serosolymphatici depravationes accuratè explicare. Et, nisi omnia nos fallunt, vitia lymphæ, *tum in quantitate*, nisi quòd defectus ejus in longâ inediâ & atrophiâ satis notus sit, *tum in qualitate* nondum exactè à quoquam detecta sunt. Id quod etiam dicendum de salivâ, etiamsi inficiandum non sit, quòd Clar. Nuckius *in Sialographiâ* non inutilem hîc posuerit laborem. Experimenta ejus ad indagandam penitiùs salivæ naturam facta cum variis liquoribus, variisque spiritibus ipse recenset *l. c. p. 44. & seqq.* Nec adeò multa *in eodem tractatu* ejus vitia pandit. *Saliva*, ait *p. 49. à naturali constitutione multum quandoque deflectit, & pro insipidâ fit salsa vel amara, vel dulcis, vel acida: Subinde etiam colorem deponit, & ex albo fit crocea, pro aqueâ & crassâ viscosa evadit, imò & vermiculi in eâdem visi sunt, ut testatur Clar. Dolæus.*

Lymphæ depravationes gustu perceptibiles omnium maximè in scorbuticis sunt manifestæ, quorum querelæ de ingrato Salivæ sapore neminem latent. Observationem præcipuè meretur hoc, quod Saliva in morbis contagiosis ferè deprehendatur spumosa. Nam rariùs & ferè extra artis usum est, quòd semel fortè lactea, aut in calcem excrescens fuerit visa, quâ de re idem Nuckius *l. c.* agit. Nec sanè apparet, quâ viâ exactè vitia laticis seroso-lympha-

pha-

phatici detegi queant. Certè laudabili ſtudio quidam Viri Celeberrimi chymica hîc inſtituerunt experimenta, ſed nondum ea, quam cordati Viri optant, hinc conſecuta eſt utilitas. Et ſi quæ inde ad Medicos rediit, ferè nulla eſt alia, quàm ut ϛοχασμὸς in eligendis remediis aliquantò ſit certior. Si enim v. g. mihi ſit cognitum, quòd ſerum hydropicorum mixtum c. ſpir. ſalis coaguletur, cum ſpir. vitriol. aut nitri inſtar gelatinæ per plures dies remaneat, è contrario verò in fluore perſeveraverit remixtum cum ſpir. ✱ci, ſi hoc, inquam, ſcio, facilè colligo, minùs tutum eſſe uſum vitrioli & nitri ac fortè aliorum acidorum in hydrope, ac his præſtare volatilia. Dubius tamen ſum, an idem interne datus ſpir. ✱ci præſtiturus ſit, & ſerum in fluore ſervaturus, quod præſtat ſero extra corpus hydropicorum infuſus, ac nihil niſi conjectura probabilis, experientiæ lance examinanda, inde remanet. Id quod dicendum etiam de aliis, quæ à famigeratiſſimis Viris, Malpighio, Vieuſſeno, Majore, Bohnio, Ettmüllero, Rivino, aliiſque adducuntur. Neque credendum eſt, humorum vitia magis innotuiſſe ab illo tempore, à quo Chymici à productorum Chymicorum ſimilitudine humores corporis vane denominarunt, imò, abſit invidia verbo, plurimi hîc eorum naturam magis obſcurarunt, qui non tantùm nitroſos, aluminoſos, vitriolatos ſales, ſed & tot tartareos, tot Mercuriales, *&c.* in humoribus contineri ajunt, quorum naturam ne ipſi quidem illi Doctores aſſequuntur.

Quid Anatomia ad hoc usque tempus ad intelligendam fluidorum conſtitutionem ejusque varias depravationes adjumenti attulerit, itidem in aprico eſt. Meritò extollimus induſtriam Cl. à Leewenhock, aliorumque exantlatos labores, at nullius microſcopii adminiculo minimorum conſtitutivorum magnitudinem, figuram, ſitum & motum nos poſſe aſſequi, verè monuit Leonhardus Capuanus, cujus ſcepticismum alias minime probamus. In vitiis verò etiam obviis perpetuo ambigui hæremus, an ad claſſem cauſarum morbificarum, an verò affectuum morboſorum pertineant?

Cùm verò ita cum vitiis & deturbationibus laticis ſeroſo lymphatico-ſalivalis comparatum ſit, & ea adhuc abyſſo naturæ immerſa majori ex parte lateant, facile patet, fruſtra eſſe eos, qui à nobis requirunt, ut μιάσματος contagioſi naturam omnem & differentiam præprimis aut modum, quo in corpore ſymptomata varia excitat, exponamus; nam liberè fatemur, oculos noſtros hîc caligare non ſecus quàm veſpertiliones ad clarum diei jubar. Nec fraudi nobis debet eſſe hic candor. Nam, qui inquinamenta illa ajunt eſſe arſenicalia, mercurialia, ♄alia, napellina, quid aliud dicunt, quam ſibi ſeminarii iſtius naturam eſſe ignotam? Et quam nihil hîc prorſus agatur, elucefceret,

si vanitas eorum, quæ de singulorum contagiosorum corpusculorum naturâ à Doctissimis prodita sunt Viris, ostenderetur. Sed hoc nimis prolixum. Miasmatis Venerei enodationem tentarunt multi, & inter celebriores seculi hujus Doctores Magnum in Medicinâ nomen Sylvius. Huic, & multis ejus sequacibus, præprimis autem Blegny, Lemery & aliis fermentum hoc acidum est, medicamenta Siphyllidos malo opposita, & inter ea ipse mercurius alcalinæ naturæ, quâ de re mentem suam Clar. Sylvius uberius in peculiari de lue venereâ libro exponit. Et licet speciosè satis dolores, pustulæ, ulcera, gummata & tophi ab acido deducantur, non tamen propterea illud venereum inquinamentum in acore consistit. Nec enim ullo pacto repugnat rationi credere, quòd μίασμα, postquam corpori illapsum intercedente motu humorum, quem fermentativum multi credunt, acrimoniam illam humorum excitet. Deinde quis unquam ab acido, fortissimo licet, tales effectus in cor-,, pore nostro oboriri vidit, quomodocunque etiam corpori & quibus ejus,, partibus communicetur? Quotidie enim Chirurgi partibus externis cor-,, poris etiam maximè sensibilibus & porosis, acidissimos, nec unius generis, ,, spiritus admovent, unde, nisi in parte illâ, effectus nullus, aut si propter affe-,, ctas fibrillas nerveas alibi in corpore quid observatur, nihil cum lue venerea id commune habet, ut optimè alicubi Clariss. Medicus & Polyhistor. Heinricus Meibomius, qui etiam ingeniosa alia hypothesi huic objectat. In Febribus malignis Doctissimus Simon Pauli & Tilingius, de febre petechiali, miasmata credunt esse salia volatilia, naturâ temperiei corporis humani inimica; ab illis, utut sub aliquo colore, ebullitio in sangvine, dolor capitis, deliria, deduci queant, alia tamen symptomata, enormem illam lassitudinem, appetitus dejectionem, obstructionem alvi, cardialgiam, *&c.* frustra hinc arcessere fueris conatus.

Illis igitur inutilibus theoriis sepositis magis è re fuerit, *primo* dispicere, quidnam unumquodque fermentum (nam unius generis non esse, ex multiplici inquinamentorum illorum operatione innotescit) in corporis humoribus operetur, quod in Histor. Morbor. Anni præcedentis factum. *Secundò*, quomodo ejus energiæ efficaciter occurri queat, quod alibi Deo dante exequemur. Cùm verò occasione febb. malignarum in hunc de contagio sermonem inciderimus, hâc vice suffecerit ostendisse, quod natura contagii, quatenus nobis cognita est, nostrum malignas febres curandi modum luculentè satis comprobet. Non probatur in febb. contagiosis nobis V. S. nisi in circumstantiis planè singularibus. Non, ex nostrâ mente, locum in illis habent purgantia fortiora, nec calidiora alexipharmaca, & ubiq;, præter multiplicem

experientiam, huic curandi methodo prælucere rationem in propatulo eft. Hæc enim apertiffimè dictitat, materiam, quæ fub halitus formâ in quantitate prorsùs exili in corpus irrepfit, nec per venæ, fcalpello aut lanceolâ apertæ, vulnera, nec per volumina inteftinorum, quæ craffiorum excrementorum emunctoria funt, ex corpore exterminari poffe, inutilem quoque effe prorsùs profufam feri per fudores nimios excretionem. Moderatum adhibuimus regimen & temperatiffima diaphoretica & bezoardica, eorumque ufum continuavimus, rati, hoc pacto auctiorem nos impetrare poffe exhalationem & miafmatis vaporofi fefe latius diffundentis & multiplicantis exclufionem, quam non impetu quodam, fed fenfim tentari debere, mechanicæ, ut innuimus, circumftantiæ contagii evicerint. Talis autem blandus mador temere expectatur, fi remedia illa vulgò decantata, e. g. fpirit C.C. fal. vol. viperar. camphora, tinct. bezoard. dofibus majoribus & frequentioribus obtrudantur ægris; nam hâc viâ medentes nihil aliud confequuntur, quàm ut majorem in fangvine ægrorum excitent commotionem, quæ placidæ excretioni, dum nimis propere latex ita commotus poros effugit, aut præterlabitur, repagula ponit, imò declinante æftu, poft exhibita ejusmodi acria & calida, non partes halituofæ illæ fermentefcentes, fubtiles, *&c.* fed aqueæ exprimuntur, unde fangvis redditur vifcidus, & halituoforum μιασμάτων discuffio difficilius obtinetur. Ulterius potum conceffimus ægrotis noftris fufficientem, & vidimus, quòd iterum fana firmat ratio, jugem inde excretionem facilius ægrotantibus eveniffe, quo accedit & hoc, quòd, fufficienti potu conceffo, alvus liberius, optimis febricitantium rebus, fuo fungatur officio. Rursùs tùm hoc, tùm præteritis annis, dedimus medicamenta in majori æftu fubacida in fangvineis, nitrofa tùm his, tùm cholericis & melancholicis, quâ arte nimiam humorum effervefcentiam, quæ remoram exclufioni miafmatis ponit, ut dictum, compefcuimus.

Quam infeftum fit puerperis, poft exantlatos partûs dolores, frigus, quantumque noceat neglecta arctior ventris compreffio, tùm fæpè alias, tùm etiam hoc tempore vidimus. Nam, præter alia incommoda hinc in puerperas redundantia, fæpè in illam prolabuntur miferiam, ut ventrem admodùm inflatum ac diftentum per totum, quod reliquum eft, vitæ fpatium circumferre teneantur. Tympanitide illas laborare, aut uterum gerere crederes, ita abdomen eft expanfum ac tumidum. Sed præter deformitatem vix alia adeft corporis læfio aut dolor, eoque ipfo differt illa abdominis inflatio à pnevmatofi hyftericâ & flatulentâ ejusdem diftenfione, in quâ dolores à pectine per abdomen usque ad mediam ven- *Intumefcentia abdominis poft partum.*

ventris regionem excurrentes, & lumbos etiam ac dorſum fatigantes, & caput in conſenſum trahentes, ſentiuntur. Quomodò tum frigus, tùm omiſſio arctioris, poſt partum, compreſſionis, ad hunc affectum concurrat, ſanè non adeò evidens eſt. In eo ferè omnes conveniunt Anatomici & Medici, quòd uterus à partu non illicò recuperet ſtatum illum, quem antè habuerat. Aliqui etiam eò usque progreſſi ſunt, ut affirmarent, primogenito fœtu nonimeſtri vel ſemel expanſum atque ſpiſſatum ad priſtinas anguſtias ac tenuitatem ſeſe nunquam revocare. Atque adeò intellectu facilè eſt, abdomen faſciis poſt partum comprimi, ut uterus, poſt illam à partu expanſionem, ſenſim magis magisque ad figuram priſtinam accedat, *& hiulca vaſculorum oſcilla, hâc ipsâ contractione ſtrictiùs atque ſtrictiùs concludantur, ac omninò ſolideſcant*, ut Clariſſ. Drelincourtii verba faciamus noſtra. Quid verò dicendum de frigoris energiâ? An credemus, aëre frigido ſubtilia evibrari corpuſcula, qualia è nive aut glacie cum ſale contritâ in circumfuſam aquam illabuntur, eamque non ſolum congelant, ſed partibus ejus arrectis & rigefactis magnâ nonnunquam violentiâ in amplius extrudunt ſpatium? Sicuti de frigore poſt P. Honorat. Fabri philoſophatur Cl. du Hamel. Non abſona hæc planè eſſe, ſuſpicari quisquam poſſet ex eo, quod orificium uteri tùm hiet & ipſe uterus exundet colluvie humorum, cui frigus violentam inducere quietem, eamque ad firmam condenſare immobilitatem aptum eſt. At perpetuus calidi ſangvinis allapſus in vivo corpore hanc opinionem facile evertit. An fortè dicendum erit, quod aëris ſubtilis in uterum ſeſe inſinuantis pondus gravitate ſuâ impediat, quo minus iterum ſeſe contrahere poſſit ad ſolitas anguſtias. Hanc ſententiam vix reprehendent aſſeclæ acutiſſimi Perraltii, qui laudatiſſimus naturalium ſcrutator effectus omnes, qui frigus in corporibus frigefactis ſequuntur, à gravitate aëris ſubtilis deducere *in tentamin. de duritie p. 41.* ſategit. At neque eam hìc locum habere, difficultas curæ, quæ omnis fruſtranea eſt, ſi non in primâ herbâ malo occurras, facile evicerit. Non aliud occurrit, quod majori probabilitate ſe nobis commendet, quàm quod per admiſſum frigus tonus & robur membranacearum uteri partium labefactetur, quâcunque etiam agendi energiâ frigus hanc vim exſerat. Cura, ut jamjam dictum eſt, variis implicita eſt difficultatibus. Nullus hic locus eſt purgantibus, quæ tantum abeſt, ut proſint, ut potius concitatis variis turbis malum augeant. Omnia, quæ modeſtè lochiorum, vel, ſi etiam hoc tempus jam elapſum ſit, menſium promovent fluxum, aliquam præſtant utilitatem, ſi cum judicio carminativa iis jungantur, & opportuno tempore exhibeantur, non neglectis tamen topicis, ut & enematibus ac injectionibus uterinis. Aliquod

no-

notabile incommodi redundantis in puerperas ex frigore externo & post partum neglectâ abdominis per fascias constrictione, præter multa alia, notavit exemplum D. Samuel Grassius. Scilicet, Mulier 40 annorum, multorum liberorum felix mater, dùm incautiùs frigori se exponit gravida, post partum, & expurgata lochia, sensit intumescentiam abdominis restitantem instar utriculi, indies increscentem, quæ, cùm per aliquot septimanas, nullas, vel admodum exiguas ei afferret molestias, successu temporis tamen in immensum extollebatur tumorem, cum doloribus circa regionem hepatis & umbilici enormibus, quibus jungebatur pressio molestissima circa pubem in dextro latere, & tandem ascites. Appetitus in principio non erat dejectus, deinde verò langvebat, nonnunquam erratica febricula aderat, somnus cæteroquin placidus, vixque de aliquâ re, præter sitim & dolores in abdomine conquerebatur. Succedebat post 18 septimanas mors.

Nihil non tentatum est, quo ægræ succurreretur, & pro recepto, proh! dolor, apud nos more, agyrtæ, Cingari, & carnifices, & fures & muliérculæ Medicastræ cum Medicastris in consilium vocati sunt, non sine notabili ægræ damno & dilapidatione æris. Concessa tandem tamen est cadaveris sectio, ubi ingens quantitas purulentæ & sangvinolentæ materiæ cum particulis carneis in cavo abdominis reperta fuit, omentum planè corruptum erat, ipsos etiam abdominis musculos putredo corripuerat, & necrosi diceres tactos, peritonæum per totum abdomen hydatidibus purulentis erat repletum, & in mesenterio hinc inde scirrhosæ glandulæ sese offerebant, testis dexter cum tubâ Fallopianâ saxeam induerat duritiem, & in fine Peritonæo accreverat, ulcusque magnitudine nucis juglandis fovebat. Hepar prægrande, sed sine ullâ labe, uno lobo lienem attingebat. Ventriculus, propter tumultuarium & nimium usum medicamentorum, flaccidus inveniebatur, pancreas planè erat corruptum, cætera viscera nullo polluta erant vitio.

Quid verò de causâ malorum hujus ægræ dicemus? Estne probabile, quod lympha in musculis abdominis & in aliis corporis partibus, frigore externo in motu impedita, & per stagnationem acrior reddita, & minuta aut suppressa transspiratione, & reductione per vasa cessante, contraxerit tandem acredinem tantam, quæ vasa lymphatica & partes fibrosas erodere potuerit? An verò potiùs accusabimus inflammationes, & has credemus abiisse in ulcera, hæc autem & vasa lymphatica & sangvifera exedisse, hanc verò vasorum corruptionem secutam fuisse effusionem humorum in abdomen?

Vix quidem fieri potest, ut non Practicis quovis anni tempore, & singulis propè diebus occurrant variæ herniarum species; hâc tamen tempestate

po-

Hernia Umbilicalis. potissimùm meminimus Herniam Umbilicalem à nobis fuisse tractatam. Vulgò affectus hic noster describitur per prominentiam umbilici, & ὀμφαλὸν in infantibus potissimum affici, extra controversiam est. At in adultis res secus habet. Nam prolapsus omenti & intestini fit non tàm in umbilicum, quàm in hujus loca finitima, rarius ea, quæ super illum sunt, & ad scrobiculum cordis sese extendunt, frequentius in partes ad latera umbilici positas, aut eo inferiores. Ex omphali causa esse possunt quivis motus violentus, casus, percussio, saltatio, equitatio; vomitus, tussis, *&c.* Observavimus tamen multoties, quòd graviorum onerum, per scalas statim à prandio sumpto, gestationes, huic malo præbeant occasionem. Dùm enim ingentia pondera humeris imposita per scalas deportantur, fieri non potest, quin diaphragma deprimatur versus abdomen, quod est cibis distentum, & ab ingestis turgidum, quo in casu quàm facilè Peritonæum laxari possit, in aprico est. Peritonæum rarius (non autem cum Clariss. Munnick *in Chirurg. p. m. 170.* dixerimus *impossibile esse, ut valida hæc membrana dilacerari ac rumpi possit; aut in herniosis post obitum nunquam rupturam, verùm dilatationem peritonæi semper observari*) violentiâ externâ rumpi, vel inde colligere est, quòd rarissimè, sicuti peritonæo rupto fieri necesse erat, omentum, vel intestinum in sedem umbilici statim post ejusmodi casum incidant, sed sæpè post dies aliquot & integras septimanas Omphalocele in sensum incurrat, licet exquisitæ puncturæ sensus statim ab initio in regione umbilicali adsit. Cùm tumor sese exerit, ferè ovi columbini magnitudinem æquat. Quando ab omento est, mollis existit ac indolens, nec color cutis mutatur. Post cibum sumptum tumor crescit, sed ægro supino aliquantum minuitur, quod etiam fit, si leniter comprimatur, & ad interiora digitis adigatur, ubi sine murmure residere solet. At aliter res habet, cùm ab intestinis tumor oritur, nam etiamsi evanescat quadantenus, quando comprimitur, non tamen sine murmure disparere svevit. Præterea etiam magis est inæqualis, si ipsa excidant intestina, si autem illa quoque incarcerentur, & ex compressione & strangulatione inflammentur, magna adest æstus & sitis intensissima, & facilè iliaca passio succedit, quæ meritò metuitur tanquàm instans, cum adest nausea, conatusque vomendi cum ructibus. Ab Omphalocele sine difficultate distingvuntur tumores *à flatu* sub ungvibus tinnientes instar tympani, ac *lividi ab extravasato sangvine, ut & duri à carneâ mole* aut ecchymosi oriundi, qui ultimi omnem chirurgicam pariter & medicam opem eludunt. In curâ eò nostra collinearunt consilia, ut partes prominentes blandè in debitum (remotis per enemata aut levia cathartica, carminantia, cataplasmata & fotus *&c.* impedimen-

mentis, inteſtinorum, inquam, infarctu diſtenſivâque à flatibus expanſione &c.) reponerentur locum, quòd faciliùs ſuccedit reſupinato ægro, ita ut caput pendulum deorſum vergat. In hoc enim corporis poſitu, ſi blandè herniosus exſpiret, diaphragmatis muſculus, eique annexa verſus thoracem trahuntur. Quando ergò digitorum accedit miniſterinm, promptiùs, ut diximus, repoſitio perficitur. Enim verò eo etiam eſt annitendum, ut partes repoſitæ in loco ſuo retineantur. Quod ut obtineas, neceſſariò per aliquot ſeptimanas corporis imperanda quies eſt in ſitu corporis ſupino; nam hoc pacto ea, quæ exciderant, verſus dorſum vergunt, & dilatatio faciliùs claudi ac corrugari poteſt. Deinde ab omni retrò tempore, ad conſtrictionem & fibrarum divulſarum aut laxatarum unionem laudata ſunt externa adſtringentia & remedia glutinantia, è quorum cenſu ſunt variorum emplaſtra ad herniam, præprimis autem nobile illud Barbet. *in Chirurg. p. m. 30.* Nobis non infeliciter ceſſit uſus compoſitionis à Blegny excogitatæ, quam, ut ipſe memorat, *p. m. 232. in arte herniarum curatrice*, confecit ex *duabus* partibus maſtiches & ſuccini *unâ*, gypſi & vitrioli calcinati ad albedinem, contritis & commixtis æquis partibus viſci & ichthiocollæ in forti aceto diſſolutorum. Infantibus meminimus cum ſucceſſu applicatum emplaſtrum ex tritis cochleis, thure & albumine ovorum & exuviis angvillæ recentis. Nihil ſolidi ſubeſt Crollianæ deprædicationi de efficacia malorum in foliis quercus propendentium menſe Majo collectorum in vitro ſoli expoſitorum & per ſe reſolutorum in aquam. Nec majori utilitate tentatum fuit experimentum Dygbæi, juxta quod ſtercus vaccinum linteo inductum & cumino aſperſum calidè repetitis vicibus applicandum venit. Experiatur, qui volet, an vera ſint illa Fabri verba: *Curantur herniæ ſucco depurato herniariæ, qui admixtus farinæ fabarum & parti applicatus per 15 dies ægro in lecto quieſcente perfectiſſimè curat herniam.*

Nos etiam hoc promiſſum fefellit. Res autem ipſa loquitur, quanta hîc ſubligaculorum & perizonarum neceſſitas ſit & utilitas. Internè admodum commendantur vulneraria medicamenta ex conſolida utrâque, tormentillâ, ſaniculâ, hyperico, perſicariâ, vincâ pervincâ, ariſtolochiâ, bardanâ, &c. Solenander laudat pulverem lunariæ minoris in decocto conſolidæ vel vino per aliquot tempus diligenter adhibitum. Ari radicem ſingulari virtute hernioſis auxiliari Doctiſſ. Laurenbergius ait; ſed nos ex experientia didicimus, nullum inde ad ægros redundaſſe fructum, imo potiones vulnerarias cum damno ægris propinari plus ſimplici via obſervavimus. Nam ut de aliis incommodis non dicamus, adſtringunt alvum, quam liberam eſſe omninò ægris ex-

pedit. Nulli etiam erimus Auctores, ut ad imitationem vel Blegny ▽ artificiales cum alumine & vitriolo paratas, vel Fallopii chalybem præparatum cum ſaccharo exhibeat, etiamſi vel maximè magneticum emplaſtrum in ſubſidium vocare animus ſit. Dehortamur etiam ab uſu famoſi remedii juſſu Regis Galliarum orbi communicati, ſc. ſpiritu ſalis, quem Abbas per 20 dies in vino rubro dedit gradatim aſcendendo à ſcrupulo uno usque ad enormem drachmarum duarum doſin, quam ſummè ægris noxiam eſſe, noverint ii, qui ſpiritum hunc absque interruptione per aliquot tempus ægrotis dederunt.

Januario hujus Anni pariter ferrarius quidam circinorum faber per multos jam annos enterocele dextri lateris laborans, quæ commodo ſubligaculo intra cancellos abdominis hactenus cohibita eſt, ex inæquali violentaque corporis commotione prolapſum denuò inteſtini in ſcrotum patitur, tàm diuturnum, ut decendii ſpatio nullis remediis, nec internis, nec externis quicquam auſcultaret, quin imò cum obſtructione alvi pertinaciſſimâ & doloribus colico-iliacis atrociſſimis vomitus ſtercoreus quoque accederet.

Quo rerum in ſtatu tandem vocatus D. Preuſs, cùm nec clyſmata blanda, nec fotus per cataplaſmata emollientia & ſacculos nervinos discutientes aliquid proficere, ſpasmosque inteſtinorum flatulentos maximam partem ſubeſſe ſentiret, propinatâ ſæpius eſſentiâ ſtomachico-carminativâ cum anodyna remixtâ, & epithemate calido à chirurgo herniæ frequenter applicato ex aq. calcis vivæ, ſpiritu vin. camphorat. & eſſentiâ carminativâ balſamico nervinâ, DEi gratia eò rem brevi redegit, ut, ſpasmo prolapſi inteſtini rigidiſſimo remittente, manu peritâ chirurgi illud iterum in cavum abdominis blandè reponeretur, mediante ſubligaculo ibidem firmaretur, ſicque æger ab interitu vindicaretur.

Quemadmodum is eodem quoque tempore œnopolam ex podagra per agyrtam retropulsâ, ut vocant, colicâ nephriticâ truculentiſſimâ laborantem, aliis omnibus fruſtraneis, ex voto ſanitati reſtituit uſu alternis diebus modo tincturæ tartari, copioſum cum urinâ ſabulum educentis, modò hauſtuli tepidi unciarum 3 vel 4 miſturæ ſequentis diuretico-laxativæ:

℞. Decoct. emoll. contr. calc. Foreſti.
Aperitiv. Major. an. unc. jv.
Aq. contr. calc. Conrad.
Fragor.
Cinam. bugl.
Syrup. Regii.
Byzantin. an. unc. j. M.

De

De catarrhis, tuſſibus ferinis, aliisque morbis, qui tùm graſſati ſunt, dicere jam non attinet, quia de iis in Hiſtor. præcedentis anni eſt actum; id ſufficit verbo monuiſſe, quòd hoc tempore opiata catarrho & rhevmatiſmo laborantibus minimè profuerint.

Menſe Aprili admodum inclemens erat aëris conſtitutio, & miris ventorum frigoris, grandinum, nebularum, nivium, pluviarum viciſſitùdinibus, etſi ad teporem nonnunquam inclinaret, ingrata. Nec in Majo veris fruebamur deliciis, ſed ſub turbido & nebulis obducto ac pluvio cœlo per majorem menſis partem egimus; eoque gratior erat blandus in Junio ſolis calor, qui tamen & ipſe pluviis & tonitru ſubinde turbabatur, quo ipſo id conſecuti ſumus beneficii, ut minùs æſtu ſolis exureremur. *Conſtitutio Aeris in Menſ. April. Maj. & Jun.*

Hoc tempore omnis generis febres graſſabantur. Præprimis crucem figebat nobis illa, quæ typum talem obſervabat. Primo die horror ſatis gravis homines catarrho obnoxios & craſſiori victui aſſvetos, aërisque injuriis crebro expoſitos, aut ad tabem pronos invadebat, horrorem ſequebatur calor valdè inæqualis, pulſus autem ferè debilis erat; æſtus per horas modò pauciores, ſeptem, inquam, novem, modò plures v. g. 12, 14 *&c.* perſeverabat, poſt quem aliquibus ſudores effluebant, quibus manantibus, utut febris remitteret, plenè tamen non ceſſabat. Vidimus, qui poſt calorem nondùm ſopitum, eôdem die, denuò horrore & frigore concuterentur, ac illis jam dicto die vomitus erant moleſti, iis præprimis horis, quibus febris intendebatur. Die ſecundo perſeverante adhuc calore denuò eâdem propemodùm horâ, quâ primô, miſeros opprimebat, alius horor, aliudque frigus & tandem etiam calor, qui ſenſim augebatur, ſed tamen longè adhuc aberat à ferociâ ejus, qui primo die ægros exurebat, ſed neque tot horis, quàm ille continuabat. Tertio die eadem, quæ primo, ludebatur fabula; Quarta iterum ſecundo reſpondebat. Verbo, ſemper uno die febris erat gravior & quaſi compoſita ex tertianâ & quotidianâ, altero autèm erat levior, typum unius quotidianæ referens. Solvebatur intra 14 aut 20 dies per diarrhæam, mutabatur etiam in tertianam duplicem, in aliquibus ſcabies ſuccedebat per totum corpus diffuſa. Cadunt etiam hæ febres adhibitâ ordinariâ methodo noſtrâ curandi, quam alibi adumbravimus. Lenia evacuantia eximiè proſunt ſecundo aut quarto die imò & aliis diebus paribus etiam repetitis vicibus exhibita. Omnia ſymptomata erunt leviora, ſi illis diebus, quibus unus tantùm affligit paroxyſmus, ſub declinationem blanda dederis alexipharmaca. *Febris ſemitertiana.*

Ante paroxyſmos præcipitantia cum ſalibus alkalicis & nitro rectè etiam morbo huic opponuntur. V. S. non celebravimus.

Febris Tritoph. Præter has febres occurrebant etiam, quæ itidem tertio quoque die, ut priores ingraveſcebant, ſed absque rigore & horrore ſtata obſervantes tempora. Et hoc ipſo differebant à præcedentibus, quæ exacerbationes habebant horriferas, atque ſtatas. Hæ enim etiamſi rigoribus non carerent, illi tamen *ἀτάκτως καὶ πεπλανημένως* inordinatè & erraticè, non unâ cum paroxyſmo invadebant. Non mali videbantur eſſe moris ab initio, ſed procedente morbo ferè in pejus ruebant, ac criticis præſertim diebus excandeſcebant. Aderat morſus ventriculi, aliaque ſymptomata maligna, in his lethargus, in aliis vigiliæ c. deliriis conjunctæ. Impeditus erat urinæ fluxus eo tempore, quo rigebant. Satis erant contumaces hæ febres nec nullos interimebant. In curâ nihil peculiare à nobis obſervatum, niſi quòd è re ſit ſuperato rigore ad æqualem ſangvinis diſtributionem obtinendam diaphoretica & alexipharmaca propinare.

Otalgia. Cæteræ febres ferè omnes conjunctæ erant cum Otalgiâ, quæ certè & ægris & Medicis faceſſit negotium. Emetica, quæ in aurium dolore ab Auctore *lib. de affectibus* commendantur, hic locum non habent. Idem ſentiendum ferè de purgantibus, quæ ab Hippocrate de *locis in homine*, damnato vomitu imperantur. Nec V. S. placuit nobis, conſilium Ballonii *lib. 2. epidem. & Ephemerid. p. 234.* ſecutis. Expertiſſimus ille Practicus, *ſi*, inquit, *vena ſecatur & aliquid eſt egreſſum è vaſis & aliquid paratum eſt adhuc in partem fluere, retardamus ſuppuratum, refrigeratur & crudeſcit materia; ſic occaſio majorum poſthac dolorum datur.* Si dolor in profundioribus hæreat partibus, etiam ea, quæ in aures inſtillantur, parùm proſunt. Nam cùm ad tympanum usque tantum pervenire queant, interioribus partibus affectis exiguum afferre ſolatium apta nata ſunt. Prorſus autem improbamus conſilium Galeni, qui opium auribus indi jubet, tametſi non usque adeo evidens ſit, quòd opium, ſicut credit Schneiderus, peculiariter ſenſui auditus ſit infeſtum. Ex internis ea elegimus, quæ aliàs in viſcerum & meningum inflammationibus præſcribi conſveverunt. Inter externa potiſſimum linimenta ſpirituoſa, & hæc quidem camphorata & crocata elegimus, eademque ſæpius applicari imperavimus. Aliquod etiam in pediluviis eſt ſubſidium, ſi dolor ille, quod tùm temporis vidimus, ſolitariè absque febri affligat. Otalgiam aliàs in hemiplegiam, quæ tamen & ipſa adhibitis debitis remediis ceſſit, eſſe mutatam in virgine plethoricâ meminimus.

Pri-

Primiparæ habitiores lautioris conditionis, imò & aliæ puerperæ partûs laboribus defunctæ, hisce diebus ferè omnes conquerebantur de dolore compressivo satis vehementi in dorso, quem nec mulierculæ suis remediis domesticis, nec Medici selectis etiam pharmacis depellere poterant. Acerbiores erant cruciatus earum, quæ jusculis consummatis, ut vocant, lapsas reparare vires gestiebant, præprimis si infantes essent debiliores, & in uberibus solicitandis negligentiores. Nihil æque his profuit quàm victus tenuior & evacuatio lactis ex mammis liberalior, evidenti certè argumento, dolorem hunc non aliundè pendere, quàm ex vasorum lacteorum, ipsiusque ductus thoracici chylosam materiam pro lactis generatione advehentium repletione ac nimiâ distensione. Quodsi itaque, quæ in dictis canalibus hæret, eo, quem intimavimus modo, evacuetur materia, & caveatur, ne vitio gulæ alimenta evchyma affatim ingurgitando, chylus nimis augeatur, non adeò difficilis fuerit medela. *Dolor dorsi in puerperis.*

Præcipuè autem hoc tempore communes de vertigine querelas audiebamus. Occurrebant satis multi, quibus caput & visus objecta circumagi videbantur. Nec nulli erant, quorum oculis tenebræ, aut intra tenebras splendida quædam obversabantur, & caput in turbinis modum circumduci videbatur. *Horum auribus etiam murmur veluti delabentis cum strepitu fluminis insonabat, aut tanquam ventus flatu vela percutiens, aut tibiarum fistularumque cantus, aut veluti stridor plaustri currentis obstrepebat*, ut nostra faciamus verba Aretæi ex *lib 1. de morb. diuturn. c. 3.* Hoc autem malo vidimus vexari eos, qui in otio viventes liberaliùs subindè se vino invitarant, aut qui antea hæmorrhagiam narium, vel fluxum hæmorrhoidalem experti, his evacuationibus per tempus aliquod caruerant; aut qui aliàs catharsi fuerant assveti, eandemque omiserant. Mulctat etiam fumus nicotianæ suos amatores vertiginosâ capitis debilitate, ut non malè alicubi Helmontius, ab immoderato tabaci usu, initia apoplexiæ derivet. Post opiatorum usum non semel vertiginem observavimus; nec incongruè Sylvius *lib. 2. prax.* notat, homines ex assumptis nimiâ quantitate narcoticis in apoplexiam incidere. Nec minus vertiginem patiuntur ii, quos stupor aut paralyseos prodromi infestant. Cæci etiam hîc suos patiuntur manes. Est autem vertigo hæc conjuncta non tàm cum dolore & debilitate capitis ac pulsatione arteriarum, sed & subinde cum tremore, & ingenti circa os ventriculi pressione & manifesta stomachi inflatione, ac anxietate præcordiorum, quàm ii potissimum experiuntur, qui cibis flatulentis delectantur. Videas etiam vertigini obnoxios subinde sine omni causâ *Vertigo.*

mœſtos & præter conſvetudinem antiquam ſubtriſtes, ac quarumvis propemodum, quæ contigerunt, rerum immemores. Non defuerunt, qui, quoties ipſos vexat vertigo, quamcunque in partem caput flecterent, in eam veluti cadere ſibi viderentur. Atque hîc gradus vertiginis, quamvis aliquanto rarior, ſummus eſt, quando totum corpus vertiginoſi vacillat, & niſi fulcro alicui innitatur, in terram corruit. Ad hanc ſcotomaticorum claſſem etiam referendi ſunt illi, quos, neſcio quis timor, cùm ſedere cupiunt, occupat, aut quibus, quando obambulant, terra fugere videtur, ac pedibus ſeſe ſubducere. His in partibus corporis ſuperioribus nonnunquam ſudor ſponte erumpit. Vertigo omnis creſcit, quando ex alto in inferiora viſum defigunt, aut ubi velocem rapidi fluminis motum, aut gyrum rotæ circa axem vel flammam latè ſe diffundentem vertiginoſi intuentur, item ſi onus humeris geſtent, proni incedant, aut ſi ex improviſo intentos audiant clamores.

De vertigine à compreſſione cranii & cerebri ab immoderatis, ſub æſtu ſolis, exercitiis, irâ, ſomno prolixiori *&c.* non eſt, cur verba faciamus. Notum etiam ſatis eſt, quod diuturnæ vertigini, quæ focum in primis viis, hypochondriis & utero non habet, ſuccedat apoplexia, vel epilepſia, quod etiam olim notavit Hippocrates *l. 4. acutorum.* Cura difficilior eſt, quam credunt minùs experti. Nec adeò indicationes in promptu ſunt, eò quod cauſa *ἄμεσος* mali latuerit. Novimus, communiter accuſari confuſum ſpirituum animalium motum, & vulgò doceri, quod tum excitetur vertigo, quando ſpiritus non æqualiter influunt, ſed rotantur & nutant, eos autem tum in ordinato ſuo motu turbari, quando aut liquidum nervorum in vortices abit, quod vult Williſius, aut ipſi ſpiritus vapore quodam heterogeneo & maligno inquinantur, & charactere peregrino notantur, quod, juxta acroamata Sylvii, tùm potiſſimum contingit, cum bilis & ſuccus pancreaticus vitioſi efferveſcunt, juxta Hornii autem doctrinam, quando pylorus patet & ſordes ex inteſtinis attrahit. Quæ omnia captu ſatis difficilia ſunt. Nos autem cùm veriſſimum eſſe arbitremur illud Pitcarnii *in Diſſert. Med. p. 106. In omni morbo, cujus Phænomena æque poſſunt oriri à motu liquidi in arteriis impedito ac à motu liquidi per nervos venasque ſublato, ſemper putandum, potius peccari intra arterias quàm intra nervos aut venas;* jam à multis annis credimus vertiginem idiopathicam oriri à dimotione quâdam retinæ, aut nervi per diſtenſionem arteriarum oculi; quandoquidem facilè intelligi poteſt, quod, quando vaſa ſangvinis in oculo intumeſcunt, ſive illud fiat *per copiam ſangvinis*, ſive *per copiam alicujus ex humoribus*, ſive *per calorem rarefacientem, adeoque vaſa extendentem, cum impetu in retinam & nervos nitantur & partes eas loco*

mo-

moveant, ut optimè expoſitum à Clar. Bellin *lib. de morb. cap. p. 594.* & motu hoc vertiginem excitent. Illuc ſanè oculos in cura convertimus.

Atque hinc primas ſanè V. S. ferè ſemper detulimus, edocti ab Hippocrate *in coacis*, quòd *tenebricoſas vertigines ſangvinis ex naribus fluxio ſolvat*, cujus oraculi ſenſum Noſter Jonſtonus *in notis p. 280.* minimè eſt aſſecutus. Nec frictiones & ligaturas negleximus. Suus etiam relictus fuit locus pediluviis. Præmiſsâ V. S. etiam non tàm ἐκκοπρωτικὰ, quàm fortiora elegimus pharmaca. Rarò emetica adhibuimus in plethoricis, etiamſi adeſſent ructus & rugitus, aut ſi quando juxta *4 Aphoriſm. 17.* id factum eſt, exemplo Langii delegimus ſal vitrioli, quod non tantum evacuat, ſed & humores fundit ac diſſolvit. Inter ſudorifera hoc in affectu tinct. bez. D. M. omnium minimè expectationi ſatisfecit. Carminativa aromatica, ſi ſolicita inſtituatur obſervatio, non parùm nocent. Idem ferè dicendum de ſpiritibus apoplecticis ex vegetabilibus cephalicis & nervinis, ut moris eſt, paratis. Nec melius ſe gerunt martialia, & inutilia magiſteria perlarum, corallorum, ac inanes fæcularum fæces. Nec aliquid peculiare præ reliquis obtinent ſpecificum Mich. ungul. alc. præp. Viſc. Colurn. ppt. ſaphir. ppt. ſmaragd. ppt. Aliquantò major virtus eſt in ſuccin. ſpec. de hyacinth. Maxima autem inter uſitatiora in cinnabari nativâ, quamvis nec ab illâ miracula ſint expectanda. Nullius pretii eſt ſpiritus vitrioli cephalicus, prout vulgò paratur. Rad. doronic. ſem. coriandr. cubeb. aliquid faciunt operæ pretium. Salviæ laudes non immeritò in vertigine celebrat Paulini *in Salv. p. 74. & ſeqq.*

Non poſſumus etiam, quin ſingulare recenſeamus exemplum de apoſtaſi κατ' ἀπόσθεσιν, ut medicinæ Parens vocat, in ſcirrhum ſangvineum degenerante cum doloribus atrocibus & aliis mali moris ſymptomatibus. *Peculiare tumoris genus.* Ubi in anteceſſum jure meritoque notamus, quod aliàs notum eſt ex Hippocraticâ doctrinâ, apoſtaſi ſeu abſceſſione per ſepoſitionem ſignificari materiæ morbificæ è nobilioribus partibus ad ignobiliores depulſionem, non autem plenam è corpore excuſſionem, quod, licet principium movens corporis intendat, propoſito tamen ſuo hîc fruſtratur, vel, quòd vires corporis fatiſcant, & ad ſecretionem non ſufficiant, vel materia ad motum inepta excluſioni reluctetur, vel etiam viæ minus patulæ obicem ponant. Atque hinc fit, ut non penitùs ex corpore proſcripta materia ſed ad extremas partes detruſa, ibique altius impacta, etſi mole non magnâ, tanquam fomes facilè novos morborum ac dolorum faces accendat, quod in Matronâ ferè quinquagenariâ plethoricâ, ac turgido corporis habitu præditâ expertus eſt DD. Helwich & Graſſius. Hæc genere & virtute Illuſtris in ſte-

rili

rili matrimonio vivens,periculorum ex diætæ legibus contemptis ſecura, cibos etiam maximè noxios avidiùs ingeſſerat, quod non fieri oportuerat, quia & menſes, ſtatis quidem temporibus fluentes, ſed haud raro admodum dolorificos antehac experta & varias ejusdem menſtrui fluxus ataxias autumno & hyeme ultimum morbum antegreſſis ſenſerat, & diros calculi labores ſæpiuſcule jam pertulerat, quoties dyſpeptis ventriculum præter modum & omnem menſuram diſtenderat. Nec ignara etiam malorum, quæ hæmorrhoidalem fluxum ex licentiâ hâc, quam in victu ſibi indulſit, impeditum ſequi ſveverunt. Non minus etiam ſordidis apoſtematum moleſtiis aliquoties præterlapſis annis divexata, ſed tot tantisque malis nondum ſatis edocta cœca hâc indulgentia in alios ſubinde morbos ſeſe tempore præcipitavit, ac aliud grave tormentum ſibi accerſivit. Scilicet rediens ex dynaſtiâ ſuâ Vratislaviam circa veſperam, poſt cephalalgiam aliquot dierum,horrore febrili,quem æſtus ſatis intenſus, per totam noctem durans,excepit, concutitur. Æſtu iſto intepeſcente, immani dolore in digitorum manus ſiniſtræ internodiis corripitur, qui miſeram per 5 horas, niſi fallor, atrociter afflixit. Cùm ſub veſperam cruciatus absque omni febris indicio recrudeſcerent, vocatus D Helwich accurrit & vix compotem mentis præ dolorum atrocitate invenit, inter muliebres de ineffabili articulorum dolore ejulatus,quam ſingultiens, ut enormiter tenſivum,vibrativum ac vellicativum & lancinatorium deſcribebat, ſcrupuloſæ indagini nullus erat locus, quamvis vivendi ratio ejus, & pleraque,quæ ſcire medicorum intereſt, illum non fugerent. Dolores illos videri arthriticos affirmat, nec adſtantes abnuebant, & inter has vidua podagrico olim juncta, eandem jam ante acceſſum ejus cantilenam cecinerat. Absque morâ etiam poſt ſeverè injunctam diætam accuratiorem,medicamenta ipſi in arthritide familiaria præſcribit,pulveres nimirum nitroſo cinnabarinos, ad aliqualem ſangvinis diſtributionem obtinendam, tincturam aliquam diaphoreticam. Etſi enim procul abſit ab opinione eorum, qui calidiſſimis in arthritide medicamentis ad proliciendum ſudorem ſangvinem exagitandum eſſe cenſent, diapnoica tamen manè exhibita amat quàm maximè. Poſtero die redeunti narratur, noctem inter cruciatus, quibus ferendis humana natura non par ſit,eſſe transactam, & ſimul oſtenditur manus, quam dum accuratius intuetur, in pulposâ digitorum carne maculas deprehendit lividas, ac in atrum vergentes colorem, quales cernere licet, cùm tubercula, quibus tendines, qui digitos contrahunt & extendunt, annectuntur, incautè durioribus corporibus gravius alliduntur, læſis enim his partibus, acutiſſimo ſenſu pollentibus, excitatur criſpatura, quâ ſangvinis puncta ad ambitum eorum ſubſiſtunt. Interrogata,

an casu quodam cubitum offendisset, negat istud contigisse, ne quidem se credere, quòd in somno irrequieta partes dolentes contudisset. Medicamentorum continuationem svadet. A topicorum usu, præprimis conglutinantium, pingvium, oleosorum usu dehortatur, ac in spem meliorum labantem suffulcit animum, at verò horæ,dies ac septimanæ labebantur,& tamen tantum abest, ut tormenta dolorum cessarent, ut potiùs quotidiè per horas aliquot diurnas, quod primis diebus non contigerat, & nocturnas vagis paroxysmis repeterent, & eam indignè mulctarent. Itum fuit obviam dolori huic omni remediorum genere (nam cùm laudata ante medicamenta non mitigassent, alia subinde,ita volente ægrâ,substituebantur) evacuatum blandè corpus,vena pertusa, cucurbitulæ applicatæ, blanda diaphoresis, cùm eò vergeret natura, instituta, humores antiscorbuticis aliisque accommodatis, quantum fieri poterat, correcti, antispasmodica verò prora ac puppis erant, nec, quod tamen in ejusmodi casibus rariùs ipsi in more, opiata fuere neglecta; at ne hilum his omnibus dolores mitigabantur. Tribus elapsis septimanis, tumor in carpo exoriebatur, ex quo alii in spem erigebantur,fore, ut brevi dolores demulcerentur. Medicus verum esse ajebat, quod, quando tumores arthritici in conspectum prodeunt, dolores mitescant, imò id etiam docuisse experientiam, diutiùs esse à paroxysmo,quibus ejusmodi tumores tardius dissolvuntur, immunes, sed tumorem hunc non videri ex genere eorum, qui arthritidi superveniunt, sed propiùs accedere ad phlegmonem,nam esse stasin inflammatoriam in amplum & quantum apparebat etiam in profundum diffusam, cum ardore & æstu conjunctam, sola duritiei absentia à phlegmone differre. Atque tùm facilè intelligebat, affectum non esse verè arthriticum, quamvis dolores arthriticorum cruciatibus simillimi essent, ac tumorem hunc magis magisque considerans, & ægræ corpus, nec non motus animi perpendens, manibus quasi palpabat,scenam hìc aperiri Hippocraticarum apostaseων. Quia tamen etiam hæ periculo minimè vacant, ac tumores phlegmonodes etiam in sphacelum præcipites feruntur; commendabat cum D. Grassio externa,lenem materiæ noxiæ discussionem promoventia, & interna diapnoica ac antispasmodica præscribebant; sed, quod dolores ex eorum usu non statim sopirentur, emplastra, nescio quæ, erant imponenda, quibus id, ut eventus docuit,effectum est, ut crassiores sangvinis partes poris altiùs adigerentur, secedentibus subtilioribus partibus serosolymphaticis, grumosa sanguinis stagnantis condensatio sequeretur, uno verbo,scirrhus sangvineus,ein harter braun-rother Buckel/neque tamen, quod aliàs fieri solet, malacia cruciatuum obtingeret. Hic duo Medici illi gnari, quàm facilè in ulcerosas, gangrænosas aut sphace-

losas corruptiones scirrhi sangvinei abeant, omnem chirurgo sollicitudinem commendabant. Is verò, ut fieri solet, utroque absente, scirrhum aperiendum esse contendit, pollicitus fore, ut, factâ levi apertione, dolor omnis conquiesceret. Fit ita. Extillant tres vel 4 guttæ ichoris, & cruciatus quasi incantamento sublati omnes per 24 horas suspenduntur. Hîc nobis ægra cum consangvineis insultare, quod reluctati essemus huic tumoris incisioni, nos quidem, absque jactantiâ benè facere & malè audire, jam assveti, jubemus in vulnusculum, lanceolâ factum, instillare liquorem balsamicum vulnerarium, & precamur, ut gaudium hoc ægræ sit diuturnum. Sed vix elapsæ 24 horæ, ubi infandi iterum eam dolores corripiunt, qui incertis paroxysmis eam per tres adhuc septimanas aggressi sunt, ubi post multa antispasmodica interna, & camphoratorum usum externum, primò langvidè, tandem prorsùs conticuerunt. Circa scirrhum nihil temerè movendum esse, constans nostra erat assertio, edocti, citra magnum ægrorum incommodum ejusmodi scirrhos, nisi passionibus animi, præprimis verò excandescentiâ, abusu vini, violentiori corporis motu imprudentibus refrigerationibus occasio novis punctoriis & æstuatoriis doloribus præbeatur, in corpore circumgestari. Dùm verò dolores remittere incipiunt, novo terrentur symptomate, nempè incipienti quasi aridura, à nimia fibrarum tensione, cujus tamen progressum fotibus, cataplasmatibus, ungventis ac spirituosis linimentis facilè inhibuerunt, atque ita ægram diuturnis dolorum fluctibus concussam, sub auspiciis divinæ gratiæ, in portum sanitatis perduxerunt. Ejusmodi effectus satis frequenter absque dubio in praxi occurrunt, dum larvam dolorum arthriticorum, sub quo schemate incedentes etiam oculatis imponere possunt, conjunctam habent, & sub nomine dolorum articularium, podagricorum, chiragricorum, aut certè rhevmatismi, occultantur. Manifestum verò satis est, sævos illos dolores excitari, dùm humor, præprimis verò sangvis motu vegeto tensis fibris illiditur, adeoque hos cruciatus esse ex classe spasmodicorum, eos etiam credimus esse causam tumoris, & hunc ipsum, propter dolores illos formari ac colligi, non propter copiam materiæ per apostasin rejectæ, quippe quæ non adeo magna est, ut sensus docet. Res etiam ipsa loquitur, quod sepositâ ejusmodi materiâ vix maturationem admittat, ac scirrhi exulcerationes, si quando eveniunt, genuini imperitiæ chirurgorum fœtus sint.

Rectè Sydenham *in differt. epist. p. 485.* ait, passiones hystericas inter chronicos morbos omnes frequentissimè occurrere, easque, ut *p. 486.* innuit, chronicorum partem mediam esse. Nos quidem hoc jam non agemus, ut totam mali illius historiam Lectori sistamus, quam non malè descripsit Paschalius

lius *l. 1. d. cur. morb. c. 57.* attamen licebit, opinor, nobis deſcribere affectum, qui ſatis frequenter corripit fœminas ſangvinei temperamenti, impedito menſium fluxu laborantes, non ad aliam morborum claſſem, ut judicamus, commodiùs referendum, is verò ſequens eſt: Mulieres quædam, cùm imminet tempus, quo tributum menſtruum ſolvendum eſt, primo quidem experiuntur anxietates præcordiorum, cordis palpitationes, anxietates miras cum artuum laſſitudine & cephalalgiis, deinde poſt varios ſpaſmos hypochondriorum, & dolores tenſivos in dorſo & oſſe ſacro ac regione pubis tandem erumpunt in quantitate non magnâ menſes, iſte verò fluxus apud has paucis durat horis, apud alias diurno, aut longiori adhuc ſpatio circumſcribitur, at infra tempus debitum atque juſtò citiùs ſiſtitur. Ceſſante verò fluxu exquiſitiſſimi dolores vibrantes & lancinantes per dorſi longitudinem ad cervicem usque diffuſi ſeſe exerunt, in abdomine autem acutiſſimi dolores flatulenti adſunt. Ex dorſo irruunt acutiſſimi iſti dolores punctorii in caput, & tempora occupant, atque hinc ſingulis momentis exacerbantur. Dùm autem caput dolore graviſſimo, diſtendente, gravativo ac punctorio torquetur, facies inflatur, malæ rubore ſuffunduntur, ac vultus mediocriter ardet. Nonnunquam dolor acerbiſſimus in certo pericranii punctulo, quod transverſo pollice contegi poſſet, tantùm hæret, non minus tamen eſt penetrans, quam ſi clavus ferreus in caput vi adigeretur, ut optime deſcribit Sydenham *p. 487. & 499.* unde etiam affectui nomen clavi hyſterici indidiſſe videtur. Dolorem illum aliquando etiam comitantur enormes vomitus, plerumque vero cum illo conjuncta ſunt febricula, agrypnia, laſſitudo artuum, alvus adſtricta, horror per intervalla recurrens, extremorúmque frigus. Poſt aliquot dies inclinat morbus, & ſymptomata miteſcunt.

Affectus Hyſtericus.

Initium curæ fecimus ab enematibus, quæ bis etiam in die applicari juſſimus. Paregorica & discutientia capiti applicata aliquàm præſtant utilitatem. Cæterum vulgaria anti-hyſterica & nervina internè data, tantùm abeſt, ut opem afferant, ut etiam dolores intendant. Dedimus eſſentiam carm. Mich. Wedel. elix. uterin. utriusque, ut & Crollii, at illud tantum his laudatiſſimis medicamentis aſſecuti ſumus, ut dolores augerentur, & diutiùs protraherentur, mens vacillaret, membra ſtuperent & alvus pertinacius obſtrueretur. Multum noſtra experientiâ hìc præſtant temperantia, ſalia digeſtiva, pulveres nitroſi & ſalini. Superato paroxyſmo opera à nobis data, ne affectus repullularet. Hoc autem multoties obtinuimus iis remediis, quæ fluxum menſium promovent, ſtudiosè caventes à cortice Peruviano, quem in affectibus hyſtericis immeritò Sydenham tantopere extollit. Quodſi ſangvis viſcidior &

ſpiſ-

ſpiſſior impediti menſium fluxûs cauſa eſſet, aut etiam ſangvinis orgaſmus, curam à V. S. auſpicati ſumus, & deinde poſt uſum leniter evacuantium, emmenagoga mitiora doſibus exiguis juſto tempore, *&c.* exhibuimus. Cujus commendatæ methodi efficaciam ſingulari epilepſiæ uterinæ exemplo D. Pauli magis confirmare potuit. Erat tum temporis Nobilis cujusdam uxor, lautiori & liberiori diætæ addicta, ſangvineo-melancholica, venerea, concubitum tàm ob prolis numerum, quam ingratam mariti auſteritatem, fugiens. In partu filioli mortui, quem ante biennium enixa fuit, paralytica facta quoad manum ſiniſtram & transacto puerperio lumbagine quâdam rheumatica, maximâ ſæpè, quanquam per intervalla, cum moleſtiâ tentari cœpit. At vero paralyſi ſequenti anno thermarum Hirsbergenſium uſu ſublatâ, lumbago usque remanſit. Alias menſtrua ipſi hactenus in debitâ & quantitate & qualitate, ordinarioque tempore fluxerunt; attamen faciem pallor & tumor veræ cachexiæ ſigna occupant. Decimo Maji eam invadebat febris continua cum ingentibus ſpasmodicis & capitis & totius trunci doloribus, agrypniâ, magnâ ventriculi nauſea & frequenti vomitione, atque inſigni virium proſtratione. Febris hæc temperatis bezoardicis, & ſalino-nitroſis oppugnata, ac poſt nonum diem diſſipata, ſimulque dolores prædicti penitus extincti proſperam valetudinem promittebant. Verùm poſt duas hebdomadas ſpes decollabat; dum ſubſequentis lunaris fluxûs initio hæc ex improviſo epilepſia ſic dicta uterinâ corriperetur, cum perpetuis vomendi conatibus, & copioſis involuntariisque urinæ excretionibus. Dies fermè præteribat, priusquam afflicta ſenſum reciperet. Fluxus prædictus menſtruus poſthæc ſtatim ceſſabat, eumque impoſterum prorsùs emanſurum conjectare licebat. Interea quilibet vel ſeptimus vel nonus dies novorum ſemper epilepticorum inſultuum, vomituum ſenſuumque omnium abolitionum periodus erat, quam acceſſuram ex limpidiſſimâ & albiſſima urinâ per ſesquidiem ſemper prædicere licebat. Data in paroxysmo impetuoſa ſalia volatilia, ſternutatoria, dolorum capitis vertiginoſorum, febrilium commotionum, mentisque majorum abalienationum cauſæ erant, ideoque ægra pedetentim absque externis excitantibus ad ſe redibat; poſtque paroxyſmum partim lenes clyſteres, partim blanda laxantia, nervina cum carminativis offerebantur. Præſervativè martialia doſibus parvis, ſed repetitis ante & poſt menſium tempus uſurpabantur, ſed absque minimo effectu. Quippe omnimodam menſium emanſionem ſpasmodici & dolorifici ſenſus in toto corpore comitabantur. Proinde ad nimium in ſangvine commotionum impetum mitigandum, cinnabarina; ad acrimoniam verò humorum contemperandam ſalia tartareo-nitroſa; inſtante vero menſium tempore eſ-

ſent.

sent. myrrhæ c. spir. ✱ anis. tanto cum effectu propinabantur, ut desideratæ excretiones in debito ordine redirent; ægraque sub finem curationis accepto nodulo anticachectico optatæ sanitati restitueretur.

Præterea multorum infantum corpora hisce diebus motibus convulsivis concutiebantur, quorum non pauci à parentibus suis per mortem avellebantur. Imitatus hic Nostrûm aliquis curam Hieronymi Cardani, qui cùm vocatus esset ad infantem convulsione acerrimâ correptum, non desinente acutâ, quâ laborabat, febre, *perfusionem, & lintea madefacta ex oleis lini & liliorum adhiberi jussit, præterea infantem molliter tractari, nutricem etiam à carnibus, lactantem ab omnibus aliis potibus ac cibis, præterquam à lacte; cujus moderatum usum* permisit, abstinere voluit, & *ægrum pusionem in cunis & loco calido habendum, ac perpetuo sed leviter,* donec *somnus obreperet, agitandum esse* edixit, eo cum effectu, ut infans intra quatriduum prorsus convalesceret, sicuti Cardanus ipse narrat *in lib. de Vit. propr. p. 90.* & seqq. Enimverò hanc medicationem hîc Vratislaviæ nullus felicior eventus exhilaravit. Plebs nostra multum fiduciæ collocat in ungulis alcis, & regnat etiam alibi in multorum animis hic error, in ipsâ etiam Norwegiâ, quem scitè redarguit Autor der Nordischen Reise/ hoc Anno Lipsiæ editus. Iste, cum ei Nobilis offerret dono pedes alcis & in laudes virtutum ejus antepilepticarum excurreret, subridens, respondit: Se sibi persvadere non posse, daß dieser Fuß so viel Krafft habe/ indem sich das Thier / so ihn stets an sich trüge / damit nicht zu curiren vermöchte; Nobilis responsionem argutam perpendens, non tantùm advenæ sententiam probavit, sed & fassus est, multis morbo caduco detentis, frustra à se ungulas illas esse datas. Imò cum alces sæpè convulsionibus laboret, Auctor non absurdè arbitratur, daß das von diesem Thier gegessene Fleisch solche fallende Sucht verursache/ ut legere licet *p. 12. & 13.* Et propterea tantò magis miramur; quî Clar. Charleton *in Onomast. Zoic. p. 9.* scribere potuerit, quòd ungulæ hujus animalis *epilepsiæ & hystericæ affectioni summoperè opitulentur.*

Epilepsia Infantum.

Nec minus frequenter tùm infantes infestabantur ranulâ, quam Græci Batrachion vocant, Germani das Fröschlein / à figura, credo, quam exhibet frequenter, tametsi illa non semper eadem sit, & nonnunquam globuli rotundi speciem referat. Tumor hic imam lingvæ partem obsidet, arteriisque venisque, quas raninas chirurgi vocant, accumbit, ut jam innuimus. Modò phlegmonis, sæpiùs autem œdematis mollis laxique figuram repræsentat. Si aperias, ut sanè etiam crudum aperire juvat, vel mucus albumini ovi non absimilis extillat, vel pus & sanies emanat. Sed quia

Ranula.

per sæpè timiditas parentum chirurgi manum non admittit, in subsidiū vocatæ fuerunt in ranulâ œdematosâ collutiones ex decocto salviæ, hyssopi, plantaginis, origani, menthæ, majoranæ, summitatum anethi; in inflammatoriâ ad suppurationem tendente ex lacte, cui pro re natâ fuerunt emollientia incocta. Sive autem sponte sive arte aperiretur humor, quod relictum fuit ulcus, eluimus decocto veronicæ, marrubii, agrimoniæ, cicerum, melle rosato, syrupo è rosis siccis, capillorum veneris, betonicæ *&c.* Multoties autem observavimus, quod, nisi cystis, quæ humorem continet, absumatur, tumor iterum iterumque repletâ vomicâ resurgat. Contingit tamen etiam, ut effluente pure cocto pellicula putrescat, & totum simul excernatur, quod morbum facit.

Inter omnes, qui hisce diebus ex febb. ardentibus moriebantur, vix inventi aliqui fuerunt, qui non nigritie ac scabritie lingvæ infestarentur. Prunellam vocat vulgus Medicorum à temporibus Paracelsi, fortè quod herba Prunellæ optimè ipsi, ex sententiâ Theophrasti, medeatur. Cùm vera vulneribus etiam asperæ cuticulæ subnigræ, similes iis, quæ in lingva conspiciuntur, facile superveniant, hinc idem Paracelsus non absurdè Prunellam vulnerariam statuit, ut colligere est ex *Chirurg. Magn. Tract. 1. c. 6. p. m. 6.* Indicat autem talis lingva inflammatorium viscerum æstum, & nihil boni portendit, ut jam olim observavit ex Hippocrate Prothus Casulanus in opusculo de *lingvâ*, quà *maximum est morborum acutorum signum l. 3. c. 12. p. 110.* Mitigant, sed non tollunt affectum mucilagines sem. Psyllii, cydoniorum c. aqv. semper vivi factæ, ut & misturæ ex ▽. prunell. phlegmate vitrioli aut tinct. rosar., violar. Nobis præ aliis placet lapis Prunellæ in ▽. appropriata dissolutus. Nec aspernendum est remedium Wittichii ex oleo olivarum vitrioloque, si porrigatur in quantitate nucis avellanæ. Hartmannus in *Praxi Chymiatr.* agens de anginâ, laudat non immerito corium *de lardo assulatim*, ut vocat, *incisum, & ex eâ parte, quâ adhuc lardum est, lingvæ impositum, & aliquamdiu ore detentum.* At in his ipsis remediis unicam spem ponere, omissis internis, temerarium est. Hi duobus circiter diebus ante mortem febricitantes, cùm biberent, potus iis descendebat quodammodo in præceps cum sonitu, quasi in vacuo & inani descenderet, & obaudiebatur murmur & borborygmus circum præcordia, quod phænomenon doctissimi inter veteres Medicos à siccis laryngis musculis deducere solent. Meminit ejus in Coacis ipse Hippocrates.

Prunella.

Sub illud tempus, quô fraga & ribium baccæ passim apponebantur, & avidè, ut fit, ingerebantur, alii diarrhœa corripiebantur, alii autem Cholera, præprimis, si vinum in glacie refrigeratum ingurgitarent. Cho-

Cholera.

lerici non tantùm sursùm & deorsùm magno cum impetu humores biliosos egerebant, sed & ingenti siti torquebantur, & assidua corporis jectigatione fatigabantur. Mens eorum percellebatur, aderant vigiliæ & partium extimarum refrigerationes; quæ symptomata, nisi statim ab initio blanda data abstergentia aut levissima evacuantia ac præcipitantia cùm diaphoreticis & discutientibus, ipsa mors excipiebat.

Affectus oculorum. Varii oculorum affectus in praxi etiam tùm nobis occurrebant. Nonnulli laborabant *epiphorâ* & tenuis humor, calidus & mordax lachrymarum specie in oculos irruebat. Ex his aliqui in febb. intermittentes lapsi non modo molestiæ levamen ex febre supervenienti non senserunt, sed & dolorem augeri eo, quod forte acerrimum remaneat, dissipatis humidis & aquosis particulis, crebrò conquesti sunt. Alios *acres & salsi humores cum rubore & palpebrarum exulceratione gravi* afficiebant tædio. *Inflammationes* quoque oculorum aliæ aliis erant pertinaciores. Interdum oculi satis erant squalidi & vasa supra modum extumescebant, & tamen totum malum remediis debitis facilè tollebatur; nonnunquam verò inflammatio multò minor erat, & tamen, quicquid etiam ageretur, frustra tentabatur. Erat autem hoc in casu cum ophthalmia dolor capitis diuturnus indissolubili nexu conjunctus, qui satis ostendit, in consortium mali meninges & intimas cerebri partes trahi, quod etiam subinde in aliis fieri morbis patet ex Clar. Baglivii scripto de *Fibrâ motrice.* Visus autem eorum, qui ita affecti erant, indies magis obscurabatur, nec in minimo cœcicatis secuturæ periculo versabantur. Id creberrima nos docuit experientia, alvi profluvium sive sponte naturâ motum, sive pharmacis excitatum ophthalmicis esse admodum utile, sicuti prius inculcavit Hippocrates *in Coac. & 6 aphor. 17.* posterius autem subinnuit *lib. de capit. vulneribus*, scribens, *quibusdam vulnerato capite, ophthalmias supervenire, quæ purgatione conquiescant.* Nihilominus summâ curâ saluberrimum Galeni svadentis, ne toto *fluxionis tempore in revulsoriis acquiescamus*, sed & *doloris sedandi rationem* habeamus, præceptum erit observandum.

Dolores Brachiorum. Porrò sæviebant etiam maximoperè brachiorum dolores, qui omnem remediorum applicationem eludebant. Præprimis autem admodùm rebellis cruciatus erat, qui nostrûm alicui curandus imponebatur. Scilicet, implorabat Medicam opem Vir quinquagenarius, habitu corporis athletico præditus & venationi deditus, qui in juventute & virili ætate strenuè in castris Bacchi militaverat. Iste, cum ante annos aliquot dolorem tensivum in nuchâ & scapulis cùm aliqua vertigine per-

percepisset, ex Medici Viennensis, qui apoplexiæ prodromum hunc dolorem esse credebat, consilio, tum aliis usus fuerat, tùm ungvento, cui admixta erant ℞. succ. spic., salv. &c. Enimverò non tantum non dolor illi hinc fuit sublatus, sed potiùs maximoperè auctus, & sedem circa scapulam in altero latere fixerat. Ab illo tempore varia alia dolori demulcendo usurpata fuerant remedia. Præmisso de difficultate curæ prognostico, cùm in aperto esset, ab ægro, ut non raro contingit, *præpropero sanitatis desiderio* esse peccatum, curæ auspicium sumebatur à V. S. in altero brachio. Sequebatur blanda evacuatio cathartica cum euphoriâ. Subnectebantur diapnoica & leniter diuretica, e. g. essent. succin. c. tinct. tart. pulver. ex absorb., nitro & cinnab. compositi. Ad mitigandos autem dolores nocturnos, qui semper fuerunt gravissimi, dabantur pilulæ de styrace, emulsiones &c. Aliquid de sævitiâ remittebant dolores, postquam per aliquot dies his remediis usus esset. Quia tamen malum subinde repullulabat, loco potus ordinarii adhibuit decoctum blandum ex radicibus & lignis, & in usu aliorum selectissimorum remediorum perrexit. Sangvisugæ etiam circa orificium ani fuerunt applicatæ. Nihilominus ex toto malum hoc inveteratum his aliisque remediis tolli non potuit. Topica in ultima hâc curâ per priores septimanas certis de causis fuerant omissa, at deinde compellente cruciatu, sacculi sicci ex nervinis & discutientibus, item in vino aliquando & lacte decocti, linimenta camphorata varia, balnea etiam &c. in usum & subsidium, absque dolorum levamine, vocabantur. Æger pertæsus curæ, eo, quem optarat, eventu destitutæ, hactenus multos Medicos fatigavit, nec ad hodiernum usque diem quicquam ei profuerunt aliorum consilia, nec thermæ. Jam, ut fama fert, ærumnas salivationis sufferre constituit.

Dolor hypochondrii dextri. Hisce etiam diebus mulieres sangvineæ constitutionis, quæ paulò liberalius vinum bibunt, dolebant hypochondrium dextrum, spirandi aderat difficultas sine tussi, quæ in horas increbescebat. Accedebat nonnunquam febricula, quæ dolorem, modo is esset mediocris, ne ad claviculam aut ilia pertingeret, solvebat. De hoc ipso dolore videtur loqui Hippocrates *lib. 6. aphor. 40. quibus dolor ad hypochondrium sine inflammatione, his febris superveniens solutio.* Nihil æque profuit, quàm primo quovis tempore sangvinem liberaliter ex venis in pede detrahere, id quod argumento est, aut hepar phlogosi in hoc dolore corripi, aut *sangvinem* in trunco venæ portæ vicinisque ramis stagnare. Difficilior est cura, si dolor hic sit conjunctus cum tussicula inani, ex hâc enim, ut putamus, non vanè colligi potest, etiam diaphragma in societatem doloris rapi,

id

id quod fit, cum gibba hepatis pars inflammatur, utpote quæ propiùs diaphragma attingit. Si paulò gravior sit inflammatio, ne digitorum quidem pulsum ægrotantes ferre possunt. Jactantur plurimùm, lingva arida & scabra est ob ingens in sangvine incendium.

Occurrebant & tunc & hodie adhuc oculis observantur, qui de internis doloribus nullâ arte expugnabilibus conquerebantur, vel hodie adhuc conqueruntur. Causæ dolorum istorum in abdito latent. Nos sæpè suspicati sumus, ejusmodi dolores ab interno quodam anevrismate dependere. Nam exempla ab aliis narrata satis edocent, quod anevrismata magnorum morborum causæ existant. *Mercatori*, ut doctissimus Medicus Parisiensis narrat, *dolor summus ad spinam dorsi, annum integrum laborabat.* Quod aliquando lue venerea infectus esset, id attribuebant veteri malo Medici. Nihil malum quievit. *Tandem sursùm deorsùm ingens sangvinis copia excreta est.* Aperto cadavere, *anevrisma* compertum est in *divisione magnæ arteriæ ad ilia, quâ parte spinæ incumberet.* Coquus quidam, ex ejusdem Medici relatione, *difficultate mejendi tenebatur*, aliquando suppressio erat urinæ. Calculum in vesicâ, aut aliquid simile suspicabantur. Per quædam intervalla malum repetebat; derepente interiit, subitæ cladis causa fuit *anevrisma ruptum, valdè enim erat dilatata arteria, quæ vasis urinariis subjacebat.* Ac credibile est, dilatationem istam arteriæ, difficilis mictionis causam fuisse. De anevrismate in pectore oborto à vomitu, legatur Paræus *in Operib. p. m. 230.* ubi commemorat, quod vestiarius ex *anevrismate arteriæ venosæ rupto* mortuus, dùm viveret, *micantium impetu arteriarum omnium pulsum, ingentemque toto corpore calorem se* percipere dixerit, ac sæpè in lipothymiam inciderit. Sanè præclarissimè de medicinâ mereretur, si quis curiosiùs indagaret, & signa latentium anevrismatum detegeret, ac cùm, judice Paræo, incurabilia sint, rationem, quâ ægri in tantis molestiis ex parte sublevari possent, solidè ostenderet, quod nuper Cl. Baglivius pollicitus est sese facturum.

De Anevrismate interno.

Mensis Julius erat amœnissimus, nam & grato solis jubare exhilarabamur, ac tepidis aliquando pluviis terra refocillabatur. Major æstus erat in principio Augusti, & crebra audiebantur tonitrua; Eoque gratiores erant, quæ subsequebantur, pluviæ, etesiæ quoque gratè spirantes nimium temperabant fervorem. Nec minus blanda & grata erat aëris constitutio in Septembri, nisi quod circa novilunium rigidior aër corporibus nostris esset molestus.

Constitutio aeris in Mens. Jul. Aug. Sept.

De hæmorrhoidibus veficæ & oris.

Hoc tempore incidit notabile hæmorrhoidum veficæ exemplum, quod defcripturum D. Chrift. Helwich, anno præcedente diximus, fed nihil vetat, quò minùs ea, quæ de hæmorrhoidibus oris & veficæ ab eo annotata fuerunt, etiam hic legantur.

Diligenter in enodandâ hæmorrhagiarum fecundùm ætates, temperamenta, fexum *&c.* varietate, quidam nuper verfati funt, iidem quoque fluxum *hæmorrhoidalem*, tùm eum, qui ex propaginibus *venæ portæ ac fplenicæ* oritur, tùm illum, qui ex *ramis vaforum iliacorum internorum fcaturit*, ingeniosè explicarunt. Et hactenus quidem tantùm non omnes, quamvis fangvinis rejectionem per os, vel ad hæmoptyfin, vel vomitum cruentum reduxerunt. At verò, quàm benè id fiat, colligere licet *ex Hiftor. Morbor. anno 1699.* & aliis fide dignis exemplis. Neque fanè quisquam facilè crediderit, quod profluvium illud fangvinis, quod *multis per ora, ftato tempore, ut Macrino Vifco Prætorio, & omnibus annis Volufio Saturnino, urbis præfecto, qui nonagefimum exceffit annum*, tefte Plinio *lib. XI. cap. 38. p. m. 814. fiebat*, vel hæmoptyfis fuerit, vel vomitus cruentus. Ariftoteles *l. 2. de part. animal.* non tantùm veritatem hujus fluxus confirmavit, fed & appofito hæmorrhoidum nomine eum infignivit, ita fcribens: fiunt etiam aliquando αἱμοῤῥοΐδες ἄπονοι ἐκ τοῦ στόματος hæmorrhoides *fine labore omni ex ore*, neque, *ut ex arteriâ violenter.* Unde colligere eft, quod poft Ariftotelis tempora, à Celfo & Galeno demùm vox *hæmorrhoidum ad venas fedis & uteri reftricta* fuerit, quoniam illæ præ cæteris frequenter fangvinem fundunt. Nam ipfe Ariftoteles etiam alibi nimirum *lib. 1. de generat. animal.* fimpliciter fcribit, quòd ἐν ταῖς φλέψιν *fiant hæmorrhoides*, qui locus etiam fimul indicat, quod non malè Celfus, cui & Paulus adftipulatur, fcribat, *Ora venarum, tanquam ex capitibus furgentia* vocari à Græcis *hæmorrhoides.* Conf. Hieronym. Fabric. ab Aquapendente *de Chirurg. Operat. p. 106.* & Frommannum *tract. de hæmorrhoid. p. 6.* Tales oris hæmorrhoides, nifi me omnia fallunt, ipfe agnovit Hippocrates *lib. 2. Prædiction. Sect. 2. p. 82. edit. Foefii*, ita fcribens: *Quibus fauces fangvine noctu & interdiu replentur, dum neque capitis dolor prægreffus fuerit, neque tuffis, neque vomitus, neque febris prehenderit, neque pectoris aut dorfi dolor tenuerit, in his nares & fauces infpiciendæ, nùm quod ulcus in eo loco compareat, aut ἡ βδέλλα?* Quæ ultima vox tenebras Hippocratis verbis affundit, ac difficultate hâc motus Hippocrates Latinus, Celfus, inquam, *lib. 2. de Medicin. cap. 7. p. 60.* noftrum, qui præ manibus eft, textum Coi latinis efferens verbis interpretationem omifit, contentus dicere, in eo, quem Hippocrates defcribit, cafu, ulcus reperiri. Jam notum quidem eft, quòd illa vox aliàs hiru-

rudinem, quæ à ſuctu ſangvinis ſangviſuga tempore Plinii dici cœpit, ſignificet, ut conſtat ex Theocritici *Pharmacevtica*, Heſychio *p. m. 186.* Suida *Tom. I. p. 549.* Varino Phavorin. *p. 358.* Clariſſ. Lindanus *in Select. Medic. Exercitat. XI. paragr. 58. p. 381.* dicit, quod Strabo *lib. 17. Geograph.* lampetras vocat βδέλλας. Alia quoque ejusdem vocis ſignificatio occurrit apud Plaut. *in Curcull. Act. 1. Scen. 2. p. 265.* harum tamen neutra hujus loci. Galenus *in exegeſi vocum Hippocraticarum*, ſive ut Latinè inſcribitur, in *explanatione lingvarum* inter libros Iſagogic. *p. 143.* *Mihi*, inquit, *videtur propriè dici nomen de ipſo animali, etenim affui olim, cùm hoc diceretur in eo libro, & dubitantibus multis de his, quæ fierent, ſolus ego ex ſcripto aggrediens præcognovi veritatem.* βδέλλαν *in primâ ſignificatione* accipi debere contendit, & *lib. 4. de loc. affect. 5. p. m. 52. claſſ. 4.* provocat ad hiſtoriam juvenis, in quo ad *narium foramen in eo meatu, ubi naſus ad oris regionem perforatus*, hirudinem latentem conſpexit; allegat etiam aliam hiſtoriam de homine ſanô Galen. qui cruorem evomuerit epotâ cum aquâ hirudine. Et his exemplis confidentior redditus loco ultimo fluxûs ſangvinis per os, ab hirudine contingentis ſigna pandere non veretur, ita ſcribens: *Quodſi pluribus diebus aliquis cruorem & ſcreaverit, & emunxerit, idque citra capitis vel dolorem, vel gravitatem, ſive præſentem, ſive præteritam, neque plaga eo loco exiſtente, hujus & totum per nares meatum, atque eam oris partem, quâ ad nares perforatur, exactè conſiderare oportet. Iſtud enim aliquando contingere poteſt hirudine huic loco adhæreſcente, quæ quidem indies augeri ſolet, quamvis enim primis diebus, quod ſit exigua, latere queat, tertio tamen quartove die haud obſcurè conſpicitur.* Hæc tantopere placuerunt Aëtio, ut ſua fecerit *lib. 8. c. 59.* Galeni interpretationem probat etiam Foëſius & *in Comment. ad Hippocr. Prorrh.* & *in Oecon. Hippocr. p. 119.* Jam non negamus, fieri aliquando poſſe, ut hirudo cum nocturno potu aut alio modo in guttur irrepat, ac ibidem ſangvinis ſugendi gratiâ hæreat; nam præter Avicennam *lib. 3. Fen. 9. c. 5.* illud teſtatur etiam Borellus *Cent. 1. obſerv. 24. p. 33.* & hinc jam olim ad epotam ſangviſugam deſcripſerunt remedia Dioſcorid. *lib. 6.* Celſus *lib. 5.* Paulus *lib. 5. c. 37.* Nicander aliique plures; at verò quòd h. l. Hippocrates per βδέλλαν hirudinem intellexerit, illud eſt, quod negamus, nullo modo moti auctoritate Galeni, ſed potius memores iſtius aureæ ſententiæ ipſius Galeni *l. 2. de comp. medicament. c. 8.* *difficile eſt, ut, qui homo ſit, non in multis peccet, quædam videlicet penitùs ignorando, quædam verò malè judicando, & quædam tandem negligentius ſcriptis tradendo.* Nam (1) ex textu ſenis noſtri patet, quòd agatur ibidem de morbo, ad cujus diagnoſin neceſſarium ſit noſſe, utrum ca-

pitis & præcordiorum dolores, tuſſis, vomitus, febricula, *&c.* præceſſerint, id eſt, uno verbo de affectu, cujus cauſa eſt interna, non externa, qualis eſt hirudo, quæ aliis omnino indiciis detegi poterat. Et eſtne ullâ ratione credibile, Hippocratem prætermiſſurum fuiſſe certiora præſentis hirudinis criteria? Atque cùm hirudo dicatur *βδέλλα* à verbo *βδέλλω*, quod ſignificat exſugo, qui potuit Hippocrates oblivisci ſuctus, quem Dioſcorides *lib. 6.* memorat, in commemorandis hirudinis indiciis, ab imagine ſanè ſuctûs ipſe Cicero pulchrè *l. 1. Epiſt. 13. ad Atticum, concionalem hirudinem ærarii* commemorat. Imò propterea ab Arabe quodam Damire apud Bochard. *in hierozoico*, hirudo definitur *vermis niger aut ruber in aquâ degens, qui propendet à corpore, ut exſugat ſangvinem.* Et quid (2) dicam de dolore, de quo teſtari poteſt & ſenſus eorum, quibus applicatæ hirudines fuerunt & vulnuſculum in parte, cui adhærebant, relictum? Et ſanè non improbabile eſt, eas dentibus eſſe inſtructas, ſi vel maximè ad limacum eas cenſum retuleris, nam etiam cochleas dentibus eſſe inſtructas, teſtatur Martinus Liſterus ex Hookii avtopſiâ & Clar. Velſchius *in Hecathoſteâ ſuarum Obſervat. 67.* Nec nodi, quos hîc texit Clar. Bonanni in *recreatione mentis & oculorum part. 3. problem. 228. & ſeqq.* ſunt indiſſolubiles. Villanovanus illis fiſtulam tribuit, alii docent, quod os illis trianguli inſtar hiet. Sanè Plinius *l. 8. c. 10. p. m. 497.* teſtis eſt, *quòd elephantes cruciatum maximum ſentiant, hauſtâ hirudine.* Sed nullam ejuſmodi doloris mentionem facit Hippocrates. Aut ſi vel maximè abeſſet dolor, omninò æger fruſtum quaſi carneum gutturi infixum, ut ille apud Borellum *l. antea cit.*, percepiſſet, ſed altum & de cruciatu, & pondere tali in textu Hippocratis, ſilentium. Imò ſi textus Hippocratis accuratiùs inſpiciatur, manifeſtum eſt, quòd in eo ſermo ſit de ejuſmodi ſymptomate, quod per plures dies & noctes durat; at fieri non poteſt, ut hirudo in alicujus faucibus per tantum temporis ſpatium hæreat, & ab eo, quem affligit, aut providis Medicis & Chirurgis adſtantibus non agnoſcatur. Certè intra horæ quadrantem, non mediocrem ſangvinis quantitatem imbibit, & facilè etiam non magna ſangviſuga ita diſtenditur ſangvine, ut vel digiti magnitudinem adæquet; cruore verò ſatiata ſponte decidit. Quod & Horatius indicat *de arte* in fine canens: *Non miſſura cutem, niſi plena cruoris hirudo.* Hæc & alia, de quibus meretur conſuli Marſilius Cognatus *lib. 2. variar. obſerv. c. 2.* ſatis evincunt, quod *βδέλλα* in *loco Hippocrat.* non ſignificet animalculum illud reptile, ſed in tropico ſenſu capiendum ſit. Hic ut tantò magis innoteſcat, meminiſſe fas ſit, quod *ſangviſuga ſit animal oblongum, transverſis lineis* (vid. Jonſton. *lib. 4. de Inſect. tit. 2. p. 143.*) *diſtinctum, ore ſubrotundo ac veluti calloſo*

&

& aspero, *&*, ut benè Gesnerus, *moveatur extensione & contractione corporis sui ceu annulis constitutis*, sc., ut diu ante monuit Aristot. *in lib. de animal. incess. c. 9.* Ἰλύσπασις vermi & hirudini convenit; scribens *alia* (animalia) *volubili tractu utuntur, ut lumbrici, quos intestina terræ appellant, & sanguisugæ*; quàmvis, ut demonstrat Borellus *part. alterâ de motu animal. prop. 13.* corrugatio illa non sit *causa, sed effectus contractionis internorum musculorum.* Si itaque hirudines cum venis sangviferis comparentur, manifestum evadit, quòd in non paucis conveniant. Ad ungvem resecare omnia, à proposito nostro alienum est, & ut analogia rudior, ratione externæ figuræ, manu quasi palpabilis est, ita extensio ista, & contractio in utroque corpore non minus clarè patet, quandoquidem & venæ vi fibrarum (quas sine causâ in vasis reperiri negavit Vesalius *in Exam. observ. Fallop. p 129.* & Clar. Ent *in Apolog. pro circulat. sangvin. p. 42.*) circularium & stringuntur & comprimuntur *successivè, una enim pars post aliam comprimitur, ut sangvis agitatus & conquassatus debitè misceatur & confirmetur*; conf. Borell. *l. c. prop. 33. & 34.* Sed præprimis etiam conveniunt hirudo & vena ex mente Hippocratis, ratione tractionis, sive suctionis sangvinis. Nam passim attractionem quandam legitur tribuisse venis, cumprimis evidens locus occurrit *in lib. de carnib.* ita sonans: *Venæ, quæ per ventrem & intestina feruntur, in quibus cibi & potus coacervantur, ubi hi incaluerint, id quod est tenuissimum & humidissimum attrahunt.*

Zwingerus in doctrinâ Hippocr. exactè versatus *in Comment. p. 135.* ita effert mentem Hippocratis: *tenuissimum & humidissimum, à venis mesaraicis ex ventre & intestinis, quæ supra jejunum sunt, ex ileo videlicet & duodeno ad hepar, ab hepate ad venæ cavæ propagines, in universum corpus trahitur.* Propter has aliasque Bdellæ cum venis analogias istius nomen ad hanc designandam transtulisse videtur Hippocrates. Major adhuc est similitudo inter βδέλλαν sangvine distentam & venam varicosam seu dilatatam einer schwartzen auffgelauffenen Ader/quam etiam nomine hoc Hippocratem intellexisse quondam Dioscorides commentator teste Galeno existimavit. Et sanè nihil prorsùs impedit, quin ejusmodi varices, sicuti in *artubus*, circa tempora, anum, uterum teste Paræo *lib. 12. c. 20.* in *hypogastrio*, *genis*, *palpebris & mammis* Heurnio Auctore *lib. 6. Commentar. Aphor. Hippocr.* oriuntur; ita etiam in ore subinde exsurgunt.

Ac notatu utique dignum est, quod Mœbius *fundament. Physiolog. c. 16.* narrat, eas aliquando *sub lingvâ & inferioribus labiis cerni.* Minimè verò novum est, quod ejusmodi distentæ & dilatatæ venæ spontè aperiantur, &

ſangvinem profundant, id quod in hæmorrhoidibus cæcis quoque, quæ nihil aliud ſunt, quàm criſpatæ venæ hæmorrhoidales ſangvine ſtagnante turgidæ, & in varicibus ſæpè compertum eſt. Confer. *Ephem. Dec. II. ann. 3. Obſ. 12. p. 51. & Dec. 1. ann. 3. Obſ. 104.* Sententia ergò Hippocratis id vult, repleri aliquando fauces ſangvine vaſe quodam ſangvifero dilatato & ſponte aperto, de quo tanto minus eſt dubitandum, quantò eſt certius, ſangvinem modò ex ipſis *cutis poris* ſtillaſſe, ut Benivenius, Tulpius & alii teſtantur, modò *ex oculis lacrymarum inſtar* fluxiſſe, ut perhibet Foreſtus, (& nobis recentiſſimum ante oculos verſatur exemplum Viri ſenis literati ſedentarii, ſangvineo - melancholici, qui poſt ſubitaneum verticis dolorem tenſivum ophthalmiâ oculi dextri correptus, cum aliquot ſangvinis guttarum ſpontaneâ eruptione è cantho ejusdem oculi majore ſeu interno) modò ex ſaphænâ, modò poplitæâ in pede prorupiſſe, quod Schenckius & Ephemerides *Dec. 1. ann. 1. obſerv. 96. p. 197. &c.* aſſeverant. Hæmorrhagiam itidem penis ſpontaneam memorari videas in Ephemeridibus Noſtris *Dec. II. ann. 3.* Et ſanè ita prorſus eſt, ſicuti Celeb. Wepfer. *in obſervat. Anatomic. de loco affecto apoplexiæ* ſcribit : *Vaſa ſangvifera, tàm intus recondita, quàm externum habitum perreptantia ſuâ ſponte aperiri, notius eſt, quàm ut probatione indigeat. Vivit*, ita pergit Wepferus, *nobilis quædam matrona 44 annorum, habitu corporis gracili prædita, facie roſeâ ac cætera ſana ac vegeta, huic ante 15 annos in manus ſiniſtræ pollicis extremi parte externâ macula atrorubeſcens, quam extremo minimi digiti apice ferè tegeres, aborta eſt. -- E medio hujus maculæ ſingulis annis ter quaterve ſangvis cum ſaltu aliquot cubitorum altitudine ſuâ ſponte erumpit & quidem non parva quantitate &c.* Sic deſtillatoris novimus uxorem juvenculam ſummè plethoricam, cui venæ in pedibus varicoſæ nonnunquam ſponte rumpuntur, & copioſum, cum euphoriâ, ſangvinem effundunt, imprimis tempore ingravidationis, & quando venæſectionis conſvetæ terminum tranſcendit, eam ultra ſtatum tempus differendo, aut prorsùs negligendo. Quòd verò intra os interdum ejusmodi quid fiat, exempla evincunt. Apud Kerkring. *in Spicileg. Anatom. Obſerv. 25. p. 61. & ſeqq.* recitatur exemplum de Viro quodam ſexagenario majori, utpote qui Kerkringium conſuluerat, an Viri aliquando menſtruis laborent ? de quo non immeritò Auctor noſter ſuſpicatur, quòd quondam hæmorrhoidum periodos in ſe fuerit expertus. Is primò quidem per plures dies ejecit ſangvinem, cohibitâ autem primâ iſtâ violentiâ ſangvinis effluxus ei poſt menſem rediit, ac ſtatas vices menſtruas ſervavit, donec tandem fortè incongruâ medicatione, menſe octavo è medio tolleretur. Hoc ſputum ſangvinis ipſe Kerkringius

non

non ausus est nominare hæmoptysin, quanquam sine dubio ex eo solo collegerit, Virum illum phthisi incepisse laborare, quod & hodie multis est solenne, imò ipsum hæsisse ambiguum, unde sangvis ille profluxerit, satis patet ex admonitione ad lectorem, quam huic historiæ attexuit. Et profectò non diffitemur, nos in eâ esse opinione, quòd noster sangvinis fluxus per os sæpiùs hactenus quidem observatus, sed sub nomine hæmoptyseos descriptus utplurimum fuerit. Quantus enim sit vocis hujus abusus, nemini ignotum, adeò ut etiam *fluxum sangvinis ab hirudine* insciè deglutitâ & in faucibus hærente, *l.a.* Borellus *hæmoptoidem* vocet. Illustre verò affectûs nostri sub nomine hæmorrhagiæ oris periodicæ paradigma prodidit Doctissimus Medicus Arnoldus Bootius *in observ. Medic. de affectibus omissis c. 7.* quod ferè totum hûc transscribere non pigrabimur: *Jacobus Usserius Archiepiscopus Armachanus, 64 ætatis annum agens, jam à plurimis annis patitur bis terve periodicum sangvinis profluvium ex ore, utplurimum in latere ejus sinistro duntaxat; nec ibi semper in uno loco, sed interdum ex lingvæ latere, aliàs ex gingivis, quandoque ex alterutrius labii aut buccæ parte interiore. Antea & dum junior erat, exiliebat quandoque sangvis tantâ vi ac copiâ, ut in præsens vitæ periculum inde conjiceretur, omnique valentissimorum remediorum genere tentato, ægerrimè tandem restringeretur. Sed permulti jam sunt anni, ex quo citra ullum impetum, & guttatim tantum sangvis promanat, id autem fit assiduò absque ullâ intermissione, noctu æque ac interdiu, donec periodus absoluta sit, quæ nunquam minus uno die naturali, plerumque duos, aliquando etiam diutius durat. Initio aliquamdiu nihil non tentatum fuit, ut ab hoc symptomate liberaretur, sed posteaquam apparuit, corpus ejus huic evacuationi penitus assvevisse, destitit ejus suppressionem amplius moliri, monitus à me, eam cum inevitabili ipsius pernicie conjunctam fore, cum hoc profluvium in beneficium suum olim converterit natura, eoque soleat à superfluo onere se liberare, quoties nimium increvit sangvis; humoresque ei permixti; quæ ratio, in quocunque corpore pondus habitura, magis etiamnum in eo prævalet ob peculiarem ipsius constitutionem, quippe naturaliter multo sangvine abundat, eoque præfervido ac bilioso: prætereaque vix ullis exercitiis utitur, nisi concionandi singulis Dominicis, quod cum faciat singulari cum affectu & efficaciâ, corpus ejus mirum in modum inde afficitur, ita ut à singulis concionibus sudore totus madeat ac diffluat; Alioqui toto anno lectioni & scriptioni assiduo vacat. Eò autem libentius huic consilio acquievit, quia præterquam quod id sibi absolutè necessarium vidit, nec posse se jam absque exitio solenni hâc hæmorrhagiâ carere: nullum magnopere inde incommodum capit, nisi quod noctibus ac per somnum san-*

ſangvinis, quem toto die continenter expuere cogitur, aliquanta portio in ventriculum ex ore defluit: quod ipſum, aliis multis periculoſum futurum, diſcrimine ferè vacat in ipſo, ſiquidem natura, finitâ hæmorrhagiâ, ſolet omne id, quod in ventriculum, interea confluxit, ſpontè expellere, eoque absque ullâ notabili corporis perturbatione, per inferiora ſe exonerare. Duo ejusmodi exempla rejectionis periodicæ ſangvinis per os ſibi notaſſe videtur D. Helwich, alterum in fœminâ, in viro alterum. Et fœmina cholerica in conjugio fœcundo vivens quadragenariæ propior, citra ullam ſanitatis labem aut menſium ἀταξίαν, vere & ultimo etiam æſtate, & autumno jam per aliquot annos ſine prævio capitis dolore, ſalſedine in ore, aut catarrhorum indiciis, absque febri, nullâ comitante tuſſi ad hodiernum usque diem, aliquâ reſpirationis difficultate, aut præcordiorum dolore, ſangvinem ex ore ejicit. Duobus diebus antequam ſtatus ille fluxus ſangvinis erumpat, in palato titillationem poſt uvulam percipit, noctu autem utplurimùm ſangvis ſeſe in lingvam infert non floridus, non ſpumoſus, qualis in hæmoptyſi eſſe ſolet, neque grumoſus, neque talis, qualis ex venis hæmorrhoidalibus ſtillare ſvevit, cnm ſcreatu non magno, interdum ſimplici ſputatione per quatriduum circiter ex intervallo drachmas duas ſangvinis reddit, deinde verò iterum ſponte ceſſat. Vir 30 ætatis annum agit, & eſt ſangvineo-melancholicus, quem anxiâ formidine ſecuturæ phthiſeos medentes replevêre, is in itinere Italico generoſioris vini abuſu 27 circiter ætatis anno hæmorrhoides provocavit, cùm verò Medici magnas eidem ex fluxu tam maturo ominarentur miſerias, nihil non egit, ut hæmorrhoides ſupprimeret. Damnatus eſt voti. Poſtmodùm verò Nodo, ut quidam veterum vocant, & dolore circa os ſacrum gravativo ſæpius preſſus, ſpaſinis vagis & anxietatibus imò & lipothymiis, ut ferè ſolent eſſe repentinæ translationes cum his moleſtiis conjunctæ, exagitatus eſt. Deinceps inopinatò poſt uvulam dolore lancinatorio & ardore afficitur, qui tamen brevi tranſiit. Hinc prout timidus eſt, neſcio, quæ ſibi imminere mala ratus, tantùm non exanimatus, cùm die quodam ſangvinem ex ore, ſine tuſſi, cephalalgiâ &c. ferri videret ac continuaret per biduum ſangvinis iſte fluxus. Ad hunc compeſcendum variis irrito conatu adſtringentibus uſus eſt, nam quintâ jam vice circa illas Lunæ phaſes, quibus antehac fluxum hæmorrhoidalem eſt expertus, ſangvinem per os nuper adhuc ante duos menſes per 24 horas in magnâ quantitate reddidit. Noſtro conſilio iis jam utitur medicamentis, quibus hæmorrhoides pelli norunt practici, ut naturam ad priſtinam excretionem hæmorrhoidalem vocet, & æger opinionem hæmoptyſeos exuat, incertum quo exitu. Fugit ſollicitè motus corporis nimios, clamores, ſaltus, aroma-

ta,

ta, piperata, vini ingurgitationes, cibos ſalſos, acidos, acres, *&c.* Sed pathemata animi regere debitè non poteſt, atque hinc incongruos motus in corpore excitat, eoque ipſo intentioni noſtræ obicem ponit. Senſus ille titillationis in priori & lancinatorius in poſteriori omninò indicant tenſionem quandam pororum & vaſorum, & hæc præſupponit congeſtionem ſangvinis, ut congeſtionem ipſam in aliis hæmorrhagiis fere preſſiones ſpasmodicæ variæ præcedunt. Et ſi locus, undè ſangvis effluit, viſui pateret, omninò etiam turgeſcentia vaſis in oculos incurreret. Et licet hæ, de quibus ſermo eſt, perſonæ in mediocri tantùm quantitate ſangvinem rejecerint, non eſt tamen dubitandum, fieri poſſe, ut, ſi iracundia hæmorrhagiæ ſeſe comitem jungeret, vel alio modo natura & principium agens exacerbaretur, aut nimium turgeſceret ſangvis, in enormi quantitate hinc profluere queat. Statæ autem iſtæ vices fluxus hujus facilè falſi convincunt iſtam opinionem, quæ ejusmodi ſangvinis fluxus aut fortuitæ ſtaſi, aut obſtructioni, aut maſſæ ſangvineæ exæſtuationi, aliisque circumſtantiis accidentalibus, quæ ad majorem quidem eruptionem aliquod momentum poſſunt fortaſſis conferre, transſcribunt, & acceptum ferunt; contrà eam, quæ deſtinatum hic naturæ conſilium, ac intentionem minuendi plethoram hujus hæmorrhagiæ cauſam eſſe ſuſpicatur, invictè roborat. D. Oehmb ejusdem excretionis ſangvineæ exemplum notabile in quodam ſangvineo, qui modo organa muſica animat, ſe vidiſſe recordatur. Ille itidem absque ullâ tuſſi, aut concomitanti dolore ſangvinem expuit; ſed, quod itidem obſervatu digniſſimum eſt, gargarismate ex adſtringentibus parato, fluxus ille quidem cohibitus, enimverò largè ſangvis per vias urinarias effluxit; cùm verò & huic frænum injiceretur, ſecuta febris cum exanthematibus ſcorbuticis, quâ itidem dexteritate & vigilantiâ Collegæ noſtri liberatus eſt. Niſi nos omnia fallunt, fluor ille ſangvinis, de quo hactenus locuti ſumus, ab Aureliano *lib. 2. Chron. c. 11.* (*p. 55. edit. Baſil. 1529.*) his verbis deſcribitur: *Is, qui ex ſupernis faucium ſangvis fluit, primo parvus intelligitur ferri, aut, ſi plurimus, non ſpumoſus. Præterea cum quodam excreatu deſpuitur, ipſæ quoque partes, ſumpto cibo vel potu, aut gargarismate mordicantis materiæ dolore pulſantur, & inſpicientibus nobis expreſsâ lingvâ viſu locorum probatur aſperitas. Plerumque etiam, ut Eraſiſtratus ait, tubercula, quæ Græci condylomata vocant, viſibus occurrunt, quæ ſunt ſimilia hæmorrhoidis, ex quibus ſangvis fertur.*

Excretioni ſanguinis per vias urinarias, quæ ſub nomine mictûs cruenti ferè nota eſt, varii à Medicis fontes tribuuntur. Non attinet prolixe commemorare, quod ſubinde in renibus cauſa lateat. Ita ſexagenarius quidam

Nn ex

ex vehementi ſaltatione in hunc affectum incidit, & licet huic malo occurreretur per V. S. & ♃. ferratas, nihil tamen effectum eſt. Imò poſt ſeſquiannum ſangvinis plus minus per aliquot ſeptimanas urinæ ſtillicidio, tumore ingenti & duro in abdomine contra renem dextrum, ſummo ardore in imo abdomine è regione renis ejusdem, venis abdominis externis ejusdem lateris varicoſis & præter modum tumidis, habitu corporis levcophlegmatico, ſiti, vigiliis, coxendicum ſtupore & crurum imbecillitate, affectus vixit; ac licet quodammodò ex periculoſo affectu reſpiraret, brevi tamen iterum in eundem incidit & poſt aliquot dies ex urinæ ſuppreſſione interiit. Hic æger cultro anatomico ſubjectus eſt, ac in cadavere deprehenſus fuit ren dexter immenſæ magnitudinis cancroſus ad 50 uncias pendens, atque in hoc plurimi exigui calculi apud Celeberr. Liſterum *in diſſert. medicinal. de calcul. hum. p. 22. & ſeqq.* Nec minus per urinæ ductum ex ureteribus ſangvis prodire poteſt, uti comprobat exemplum apud Steeghium *lib. 8. Pract. c. 41.* Ulteriùs quoque dubitari nequit, quin ex veſica ſangvis erumpat, quod teſtantur Aetius *tetr. 3. Serm. 3. c. 3.* Paulus *lib. 3. c. 45.* aliique plures. Atque hinc conſentienti ſuffragio approbatus eſt Hippocraticus aphoriſmus *75. ex Sect. 4. Si quis ſangvinem aut pus mejat, renum aut veſicæ exulceratio ſignificatur.* Quòd iisdem ferè verbis *lib. 2. c. 7.* Celſus expreſſit.

Meminimus in teſtibus aliquando obſervatos varices, neque rarum eſt, alterutrum laxiùs propendere, & unum altero eſſe turgidiorem; ac propterea prorſus non eſt incredibile, dilatatas venas haſce aliquando dehiſcere & ſangvinem eructare, eumque per urethram prodire. Quòd & ex ipſa aliquando urethrâ ſangvis effluat, jam ante multa ſecula annotavit Aurelianus *lib. 5. Chron. p. 152.* Nec, quâ erant in indagandis abſtruſioribus *ἀκρίβεια* antiquiores, intactum reliquere, fieri aliquando poſſe, ut à ſuppreſſione hæmorrhoidum mictus ſangvinis oriatur, prout liquido conſtat ex Nicolo *Serm. 5. Tract. 10. c. 19.* Savonarolâ *Pr. tr. 6. c. 19. rub. 19.* Alexandr. Benedicto *lib. 24. c. 22.* aliisque. Atque hinc iterum Aurelianus *l. c.* teſtis eſt, *ſolere ſicuti in podice, vel fœminarum ſinu, aut matricis collo, etiam in veſicâ hæmorrhoides generari.* Sed ſubinde maximæ difficultates in diagnoſi partis affectæ ſeſe produnt (conſ. Celeb. Welſchius *decad. X. conſ. X. in Curat. propr.*) atque hinc omnino ſigna in enumerato habere neceſſe eſt. In renibus cauſam quærendam ait Aretæus *lib. 2. Chronic. c. 3. quando ſangvis multus collectim effluit*, cui ſigno Aurelianus dolorem in clunibus h. e. in lumbis *l. c.* adjungit. Priùs illud Hippocrat. his effert verbis: *qui inopinanter ſangvinem mejunt, iis è renibus venulam ruptam eſſe ſignificat;* quibus verbis innuitur, renes eſſe læſos, quan-

do

do sangvis mingitur confertim, uno impetu, largissimè, sine causâ externâ, derepentè, absque ullo prægresso symptomate. Vesicam affectam arguunt (1) lancinatio quædam perquam molesta circa vesicæ collum cum ardore. Id enim vesicæ læsæ signum Celsus *lib. 2. c. 7.* pronunciat, *si circa pubem interiores partes doleant.* (2) Stillicidium urinæ, hujusque gravis odor, juxta *sect. 4. aphor. 80.* Breviter τὰ περὶ τὴν κύστιν laborant, *si quis sangvinem aut grumos mejat, aut urinam guttatim emittat, dolore sese ad hypogastrium, seu pectinem & perinæum, intestinum rectum & prostatas extendente.* Et quoniam profluvium ejusmodi sangvinis calculum, qui asperitate sua, & acutie vasa lacerat, præsupponit, necesse est, ut concurrant τεκμήρια illa, quæ calculum renum & vesicæ patefaciunt. Collum vesicæ locus affectus est, quoties dolor circa veretri initium sævit. Læsam autem urethram esse, constabit ex eo, quando sangvis paucus sine intermissione per notabile tempus manat doloreque urethra uritur.

Varices testium sangvinem plorare, dilatatæ venæ, oculis sese objicientes, & cæterorum signorum absentia manifestant.

Hæmorrhoides autem vesicæ sangvinem profundere ait Aurelianus *p. 153. cum non coacervata primo sit effusio, sed augmentis quibusdam promota, interjectis defectionibus:* quando *retento sangvine dolor pubetenus vexat, ac ingvina & clunes*, i. e. ilia, ac forte etiam testes, *tenduntur, effluente autem iterum sangvine symptomata hæc omnia cessant.* Quæ signa pathognomonica tantò erunt certiora, si fluxus hæmorrhoidum consvetus antea fuerit suppressus, lapilli nunquam antea excreti, nec ulla ruptorum vasorum indicia præsto fuerint, & tandem, si ejusmodi fluxus periodos statas servaverit. Tùm enim certiùs concludi poterit, ejusmodi exclusionem sangvinis per urethram referendam esse ad hæmorrhagias, quas natura suo bono, non ruptis, sed hiantibus tantùm vasis instituit. Nec videtur statim de hæmorrhoidibus vesicæ cogitatio abjicienda, si in majori copiâ sangvis erumpat, quàm è venis ani uno cursu excerni solet. Nam etsi ordinariò non confertim ex hæmorrhoidibus vesicæ & ani exeat, quòd rectè notavit Aurelianus, fieri tamen potest, ut magno aliquando cum impetu erumpat. Fœminis menstrua plerumque sensim stillatim fluunt, at quidnam in certis casibus fiat, fluxus mensium nimius, ipsis tyronibus notus, edocet. Atque hinc rectè Hercules Saxonia *l. 3. Pract. c. 40.* refellit argumentantes à copioso sangvine excreto ad renes affectos, allato exemplo de Nobili Patavino, cui per 5 annos, ex intervallo, sangvis multus sponte & subitò ex apertis colli vesicæ venis vacuatus fuit. Multoties hunc affectum videtur tractasse Doctissimus Casp. Hoffmann. nam *lib. 3.*

Institut. c. 97. docet, *mictum sangvinis accidere iis, quibus copia peccat sangvis, iisque singulis mensibus hâc exire, ut videantur fœminarum naturam induisse.* Luculentum ejusmodi hæmorrhoidis vesicæ exemplum sub titulo mictûs sangvinis copiosi, sine detrimento sanitatis proponit Nesterus *in Miscell. Nat. Cur. Dec. I. ann. 8. Observ. 23. p. 42.* Quid nuper nobis in praxi compertum fuerit, breviter recensebimus. Vir septuagenario proximus, temperamenti sangvineo-cholerici, cum venis turgidis & latis vitæ sedentariæ deditus, victuique crassiori à teneris assvetus, eumque semper etiam in lautissimâ sorte sectatus, à multis abhinc annis, fluxum hæmorrhoidalem semel iterumque expertus, ac, cum hæmorrhoides substitissent, in Podagram nullo atrociori dolore molestam lapsus, ac hoc quoque emanente, dysenterico fluxu, per aliquot hebdomadas, atrociter afflictus, tandem ante biennium sangvinem per urinæ ductum exclusit merum & crassum in notabili satis quantitate, absque omni dolore, gravitate ac tensione circa regionem renum, ureterum, vesicæ, ulloque alio calculi indicio, aut visceris alicujus labe, ac deinde per dies aliquot urinam, aquæ, quâ caro recens lota fuit, non absimilem reddidit. Ante annum iterum aliquoties, statis periodis, sangvis eadem viâ effluxit. Hoc anno seculi 18 primo tempore vernali insigni copia & φορᾷ sangvis iterum per menses septem certis intervallis prodiit. Circa Julium vocati fuere Medici, à quibus renes magnam exulcerationem minitari, ut fieri solet, in perplexo statu initio creditum fuit; adhibita varia (quanquam non satis constanter) absque ullo levamine. Succus urticæ, & decoctum equiseti, consilio nostro sumpta, egregiè se gesserunt, etiam tùm, cum mictus esset copiosissimus, & integras matulas mero, sine urinarum aquâ, & crasso sangvine impleret. At nimis citò ab usu salutarium horum medicamentorum, quæ sola certe, nihil quicquam proficientibus venæ sectionibus (quarum una sine Medicorum præscitu in pede celebrata ausu certè temerario) hirudinibus etiam frustra venis hæmorrhoidalibus debito tempore applicatis, exundantem sangvinis massam intra venarum canales coercere visa sunt, suo consilio destitit. Cùm fluxus ille cessaret fere per mensis spatium, nonnunquam vehementer angustabatur, eò quod grumi in vesica restitarent, his verò post topicorum usum, non sine dolore in pube & virgæ radice, ac dysuriâ, ut & tenesmo exeuntibus, facile sese recolligebat. At verò quia iterum cum impetu maximo prorumpebat, metus erat, ne in illo etiam sententia Aretæi 2. *Chronic. c. 4. sangvinis effluvium tametsi non admodum citò enecet, tempore tamen procedente infinitos jugulavit*, locum tandem inveniret, tametsi alias oraculi loco habendum illud Hippocratis: *Sanguinem mingere raro quidem & sine febri ac dolore nihil mali si-*

gni-

gnificat, sed lassitudinum solutio fit. Sanè pes ægri nostri sinister tumore magno distendebatur, collapsis insigniter viribus, & parum nuper cùm Barbitonsoris consilio, (qui ne Æsculapio quidem ipso minor sibi esse videtur) fonticulum in tumido pede excitari curaret, à gangrænæ periculo abfuit. Accedebat & hoc, quòd & in adhibendis medicamentis, non tam medicorum suasui, quàm suo obtemperaret ingenio. Id in nostro erat peculiare, quòd testium alteruter esset notabiliter major, & laxius penderet. Tandem eodem anno, suppressione urinæ & gangrænâ vesicæ, postquam acidulas frigidas ingurgitasset, mortuus est.

In simili materiâ alia duo exempla D. Pauli proponit: Alterum in Puellâ decennali; alterum in viduâ nobili quinquagenariâ. Illi circa plenilunium jam ab aliquot annis superius oris labium intumescit, moxque insecutâ ex hujus fissurâ tanquam arteriâ incisâ sangvis exsilire videtur; cujus effluxus antea prohibitus periodicam ophthalmiam attulit. In vidua jam à duodecim annis natura lunare tributum per hæmoptysin cum prævia dyspnæâ, tensione hypochondriorum spasmodicâ, levissimâque tussi in magnâ sæpè quantitate persolvit, talique excretione finitâ hæc optimâ valetudine fruitur.

Hæ similesque historiæ abundè demonstrare videntur communionem hæmorrhoidum cum venis vesicæ, & collo vesicæ implantari venas majusculas, quæ largiùs sangvinem fundere possunt. Certè minimè paradoxon est ex venâ hæmorrhoidali externa ramulum aliquem in collum vesicæ excurrere & eidem immergi. Qualem pariter ramum hæmorrhoidalem externum in illo affectu satis raro ad medium & summitatem ossis sacri tumoremque singularem, sangvineo-varicosum quasi, in eo natum & connatum, ascendisse, quem D. Preuss hisce annis in recens natis quibusdam infantibus notavit, non ineptè suspicatur, quin & sequentibus demonstrare conatur. Nascebatur scil. Anno 1697 Novembri G. J. Pistori filiolus, 1701 Octobri G. K pileorum formatori puella, & 1703, quo hæc scribimus, Augusto H. C. S. militi urbano gnatus, cum tumore in medio ossis sacri circa basin latiore & fimbriâ quasi crassâ cutis veræ cuticulæque albæ latitudine digiti cincto, ad magnitudinem pugni, in hoc minoris, in alio majoris p m. assurgente, de cætero molli, flaccido lividoque, transparente per cutem tumorisque tunicam valdè attenuatam sangvine quasi fluido & venoso, qualis etiam per hæmorrhoides externas tumentes cum & absque fæcibus dein prodibat, effluxuque suo tumorem prædictum notabiliter diminuebat; manifesto sanè indicio mutuæ cohæsionis aut communicationis hæmorrhoidum cum intumescentiâ hâc circa medium ossis sacri, quæ & ipsa nil aliud esse videbatur, quàm tumor sangvi-

gvineo-varicoſo-ulceroſus, ad abſceſſus ſangvineos-ſeu ſangvifluos M. A. Severini *p. m. 170. 171. 172. & 179. de reconditâ abſceſſuum naturâ*, à ſuper-vomitu venarum æque ex venoſis, quam parili ratione aliàs ex arterioſis vaſibus oriundos, non incongruè referendus, natus fortè ex compreſſione vel obſtructione, hincque ſtagnatione & corruptione ſucceſſivâ ſangvinis venoſi craſſiuſculi intra valvulas rami cujusdam hæmorrhoidalis externi, interſtitium valvuloſum illius venæ accumulatione ſuâ majori in majus ſpatium ſenſim diſtendentis, tandemque hinc inde perforantis, quemadmodum cùm hydatidibus in ampliſſimos ſacculos lymphaticos ſimili modo extenſis fieri, in Ephemerid. noſtr. *Dec. 2. ann. 7. Ob. 141 p. 278.* fuſius deduximus, & ex Dolæi *Encycl. Chir. p. m. 1248. 1249. ac 1251.* pluribus addiſci poteſt.

In Piſtoris enim ſuprà dicti filiolo 1697 d. 9 Novembr. nato cum Paralyſi trunci corporis inferioris, pedumque, tumore iſto in ſummitate oſſis ſacri brevi putreſcente hincque aperto ichor cruentus fœtidiſſimus effluxit, carie oſſis ſubtus apparente, convulſionibusque tandem accedentibus, quibus etiam 18 Novembr. puer ille iterum extinctus eſt.

In pileorum formatoris puellâ 10 Octobr. in lucem editâ, paralyticâ quoque quoad femora & pedes, licet conſilio D. Oehmbii meoque, præter interna præcipitantia & confortantia, topica quoque nervina & putredini reſiſtentia indefeſſo chirurgi labore applicarentur, corruptâ ſucceſſivè tunicâ tumoris, 16 ejusdem Menſis ſub auroram is ſponte ruptus eſt, profluente ſangvine ichorode putridiſſimo, veſperi dein accedentibus convulſionibus, perſeverantibus usq; ad diluculum ſequentis diei, finemque vitæ tunc imponentibus. Inſpecto accuratius poſt obitum abſceſſu, tunica disrupta, in quâ ichor fuerat contentus, apparuit alba craſſaque, uti venarum tunicæ ſolent, & in ſummitate in funiculum ſeu ductum quaſi quendam venoſum corrugata iterum coierat, per quem etiam mediante ſtylo usque ad interſtitia muſculorum ibidem & os ſacrum deſcendere poteramus, in cujus quoque medio notabatur foramen magnitudine piſi minoris carioſum cum fœtore ſummè putrido; nullibi tamen hîc ullâ penetratione usque in cavitatem inteſtini recti ſe exhibente, ut ſangvinem itaque, qui & hîc per anum ſimul prodierat, ſolis hæmorrhoidibus externis elapſum pateat. Militis urbani gnatum quod concernit, præterquam quod tibiis in crucis formam ſibi invicem impoſitis, & anteriora ac interiora verſus ad femora ſurſum flexis, pedibusque extremis introrſum ſeu ad latus internum contortis, ac una cum femoribus motu ſpontaneo prorſus deſtitutis, ſatis monſtroſus 17 Aug. naſceretur, ſimilem inſuper, ac ſupra deſcriptus, tumorem in medio oſſis ſacri monſtrabat, inſtar marſupii vel ſacculi longi-

gitudine latitudineque palmi ferè propendentem, qui altero mox die vestigia putrefactionis & sphaceli maculis latioribus tùm pallidis, tùm lividis viridibusque tum etiam atris quibusdam ac fœtentibus, hinc inde ostendebat usque ad fimbriam baseos superius intimatam, nunc valdè rubentem & inflammatam; hinc exiguo vulnusculo in apice tumoris per lanceolam primitus inflicto, emanabant ichoris cruenti fluidique unc. ij. fermè, quo subsistente, ne pars sincera traheretur, tunica undique putrida, valde attenuata & transparens (post resectionem & corrugationem verò satis deinde crassa) usque ad fimbriam modò nominatam successivè amputabatur absque ejulatu notabili, columellæ verò ejus aliquot lymphatico-arterioso-venosæ à basi ossis sacri ad summitatem illius tumoris tunicæque usque protensæ, & huic firmiter connatæ, ligaturâ propè fundum majorum earundem cum filo duplici injectâ, ne hæmorrhagia fortè nimia accideret, spatio aliquo supra vinculum dissecabantur, cavitate abscessus hujus stupâ (Torpey vocant) expletâ, melle rosato cum essentia myrrhæ remixto imbutâ, emplastroque defensivo desuper imposito. In cavo verò ulceris hocce apparebant etiam hinc inde tubercula livida varicosa, disparentia deinde, cùm sangvis per hæmorrhoides & intestini recti extremitatem flammeâ rubedine tinctam reliquis diebus prodiret, serum autem paucum ichorosum per abscessus prædicti sinus hinc inde prorumperet.

Suctu tandem ex paralysi maxillarum quoque deficiente, (quam vocant das Gläsen fallen) postquàm successivè emarcuerat, vigesimoque nono Augusti sine ullis convulsionibus tempore matutino placidè obierat infans, viscera omnia sana (circa finem autem ossis sacri foveam ingentem) & vasorum prædictorum, venosorum imprimis in medio & radice abscessus excavati, continuationem satis amplam, supra os sacrum & tandem inferius *per ejus foramen* quoddam laterale, nervo destinatum, descendentem usque ad intestini recti extremitatem, deprehendimus, ita ut nihil aliud viderentur, quàm propago quædam magna venæ hæmorrhoidalis externæ, quemadmodum D. Helwich exenterationi præsens unà mecum distinctè intuitus est. Causa, quorum hactenus mentio facta, tumorum non fuit eadem. Pistoris enim & pileorum formatoris uxores nil aliud noverant, quod ansam pessimo huic & semper ferè funesti in osse sacro ominis phœnomeno suppeditare potuerat, præterquam quod illa brachium aqua fervidissima combustum hincque vesicas ingentes in illo mox elevatas & exulceratas ancillæ; hæc autem tumorem lividum mariti (eine blaue Beule) ex contusione in tibia contractum, dum prægnans esset, abhorruerat manuq; propria tractaverat, hinc verò, more gravidis solenni nec adeo semper laudando, s. v. natibus mox applicata, ut illic,

non

non autem in locis conſpectui magis expoſitis, fœtus nævo hoc, ſicubi horror & imaginatio fortè nociva, notaretur.

Militis denique uxor pedes fœtus monſtroſos terrori quidem à conſimilibus in mendico quodam viſis, tumorem verò prædictum ſupra os ſacrum gravi cuidam tempore pentecoſtes ſub uteri geſtatione lapſui in poſteriora & percuſſioni cum fruſto ligni ingente procul dubio debebat; quibus non ſolùm ex colliſione fœtûs ſumma vertebra oſſis prænominati aliqua, foveam ſuperius intimatam conſtituens, introrſum magis acta, & ſpinalis ibidem medulla unà cum nervis inferioribus, hinc neceſſario paralyticis, in maximas coacta anguſtias, ſed ex tantâ contorſione partium illic mollium nova etiam vaſorum, aliquomodo ſic laceratorum, divaricatio, ramificatio, & extenſio tandem morboſa facilè fieri potuit.

Parallela aliquomodò hisce exempla ſi cui volupe fuerit legere, adeat D. D. Burgii olim, Graſſiique noſtri, nec non aliorum quorundam obſervationes recenſitas in Ephemer. noſtr. imprimis *Dec. 2. Ann. 5. obſ. 69 pag. 157. & Ann. 6. Obſ. 58. pag. 141. 142. 143.* uti & *D. 1. A. 3. O. 57. pag. 177. D. 2. A. 2. O. 158. pag. 363. &c.* & *A. 5. O. 108. p. 431. &c.* H. I.

Diarrhæa poſt dyſenteriam.

Scenam hoc tempore ingrediebantur dejectiones dyſentericæ, de quibus nihil novi à nobis obſervatum fuit, quàm quod in corporibus cacochymis, tùm etiam quando ſymptomata remittunt, & ſcybala minus ſunt cruenta, nec ſedes adeò torminoſæ, ſed ad legem naturæ accedentes, nec non ſomnus recurrit, & denuò alimenta appetuntur, adeoque in portu ægri ſunt, ex improviſo ſequatur diarrhæa, quæ corpus variis humoribus repletum depleat, & ab eluvie repurget. Nihil ſiniſtri portendit illa diarrhæa, ſed, etiamſi vires aliquo modo dejiciat, firmiorem impoſterum ſanitatem pollicetur. Ita morbi congeneres facile in ſe invicem commutantur. Notum enim ſatis eſt, quod ſæpe *alvi profluvium* verbo Hippocr. *ſect. 7. aphor. 76.* excipiat dyſenteria, & hanc, ut aphoriſmo ſeqq. innuit, iterum lienteria, vel, ut hoc anno non rarò viſum eſt, diarrhæa.

Poſt propulſas ejus temporibus febres in diverſis hinc inde corporis partibus, præſertim autem in volis manuum & plantis pedum (confer. Haffenrefferi *Noſodoch. p. 156.*) reconvaleſcentibus epidermis diſcedebat, & quaſi per ſquamas abradebatur, quam cuticulæ abſceſſionem in febribus jam olim etiam annotarunt Salmuthus *Obſerv. Anatom. Cent. 1. obſ. 98. p. 59.* Lotichius *l. 1. c. 7. obſ. 36. p. m. 90.* Platerus & alii, eamque malignitatis conſtituunt notam, quæ tamen in noſtris febribus non obſervabatur.

Alias

Alias iisdem diebus multi ex egenis cacochymi deformabantur porrigine. Affectus hic cutaneus est,&c,ut constat,potissimum derma capitis, paulò rariùs reliqui corporis, in tenues & surfuraceas squamulas citra exulcerationem facessit. Et si quando posterius contingit, videas verissimum esse,quod Celsus habet *l. 6. c. 2. inter pilos spamulas illas surgere, & interdum madere, multò sæpius autem esse siccas.* Causa ejus rei videtur esse,quod verbo Foesii plurimi maximique pili nascantur, qua corporis parte cuticula rarissima est. Notus etiam est nobis, cui singulis annis in Julio & Augusto totâ sede imâ inter clunes divisâ à podice ad perinæum usque primò rubedo & pruritus excitatur, & tandem sqvamæ succedunt furfuraceæ, & metus est,ne,quod alicui, teste Platero *l. 2. obs. p. 519.* evenit, malum serpat, & scrotum ac penem occupet,quod post morbum aliis contigisse constat. Pars illa,quæ in squamulas abit, est cuticula seu pellicula illa tenuis, quæ cuti cohæret,ac ab externis injuriis defendit. Conf. Willis. *de Medicam. operat. sect. 3. c. 5.* Cæterum quænam sit mali causa facilè patebit, si ad ea respexerimus, quæ cuticulam à subjectâ cute separant. Præstant hoc admotus ignis, aqua fervens, phænigmi *&c.* hoc autem ipso satis edocemur,causam porriginis esse vel sordes acres & calidas cuticulæ à parte exteriori accrescentes vel ejus generis recrementa ex arteriis ad glandulas cutis & ex his per lymphæ ductus sive vasa excretoria ad cuticulam rejecta eamque partibus suis pungentibus & activis in squamulas resolventia. Nec sanè mirandum à fæculentiis talibus cuticulam pati ejusmodi decolorationem, cùm admodum probabile sit, illam non tàm ex fibris certâ lege contextam esse, quàm ex materiâ viscosâ à subjectis partibus exhalante, & per compressionem corporum incumbentium, ne diffluere possit, coërcita oriri. Id quod manifestè satis probat promptissima cuticulæ regeneratio: Nam illa ablata ferè eodem modo restituitur, quàm pellicula in pulte, & decoctis viscosis, eam enim, si materiâ calenti detraxeris, alia ejusdem rationis subsequitur. Si autem cuticula ex viscosis, tenacioribus generatur, cur non ex recrementis acrioribus, ferventioribus ac tenuioribus & facilè diffluentibus destrui posset? Tametsi autem longè melius sit, ejusmodi acribus excrementis cuticulam, quàm interiora viscera in discrimen venire, negandum tamen non est, porriginem,quæ cutem fœdat, haud fallax esse signum,quod corpus cacochymorum humorum colluvie redundet,unde Aëtius non malè à depravatis humoribus pityriaseos originem petit, cum quo etiam consentiunt Trallianus, Paulus & alii veteres. Nec immeritò lividi ac fœtentes furfures à Gilberto lepræ aliorumque fonticorum malorum nuncii esse creduntur. Cura mali hujus in eo consistit, ut præparato corpore blanda ca- *Porrigo.*

O o thar-

tharsis instituatur, & cum ipsa natura ad corporis ambitum sordes extruserit, & ulteriorem exclusionem per poros moliatur, blandis diaphoreticis providè adjuvetur, ut & acres illæ partes per diuresin ex corpore eliminentur, tandemque & topica circùmspectè adhibeantur. Nihil autem medicamentis proficitur, nisi in victu cibi durioris digestionis, fumo indurati, muriâ conditi, salsi, flatulenti *&c.* vitentur. Id, cùm per inopiam egenis non liceat, non magnam ex remediis percipiunt utilitatem. Inter topica primum locum obtinent abstergentia non tàm ea, quæ veteres adhibuerunt & à Foresto recitantur *l. 8. in observationis 12mæ Scholio*, sed quæ ipse *in Scholio seq. 13.* observat, & Sebizius *in Specul. Med. Pract. p. 239. & seq.* commendat. Inter illa cumprimis placent ex herbis abrotonum, chelidonium majus, betonica, saponaria, quibus addere licet lapathum acutum juxta Dioscoridem *lib. 2. c. 140.* etiam scabros ungues curans, scolopendrium seu phyllytin Dioscorid. calamintham, quæ ex ejusdem Dioscoridis elogio *l. 3. c. 43.* nigras cicatrices dealbat & sugillata emendat, ac ex mente neotericorum inter cosmeticas plantas non est postrema. Ex radicibus elegimus rad. gentianæ, ari, & sigilli Salomonis; ex seminibus, fœnũ Græci & staphidis agriæ; ex leguminibus farinam fabarum, ex fructibus amygdalas amaras. His, si cum eodem Sebitio addideris flores cent. min. ex gumm. myrrham, ex succis aloën, & ex frugibus hordeum, jam sufficienter à præsidiis omnibus fueris instructus, nisi fortè aliquod oleum e. g. laurinum, rutaceum superpondii loco adjicere volueris. Possunt autem à nobis jamjam enumerata simplicia decoqui vel in vino, vel in aquâ, nec enim vel necessitas requirit, vel utilitas ulla svadet, ut muriâ & lixiviis, nisi ægri fortè sint ex imâ plebis fæce, parentur. Ungventa & emplastra minùs probamus. Cùm solum caput furfuribus obsidetur, illud, ut optimè laudatus Sebitius monet, *primò radendum, deinde cum linteo asperiori fricandum, tùm topica usurpanda & maximè capitis lotiones.*

Dolores artuum & infimi ventris. In hâc ipsâ æstate passim etiam audiebantur querelæ de doloribus artuum & infimi ventris. Crurum dolor potissimum multis infestus erat. Hunc alii tensivum, alii obtusum, alii mordicantem, alii autem pungentem & erodentem in profundo circa os experiebantur, qui in motu corporis graviter efferebatur. Alii dolorem hunc ita describebant, ut dicerent, malleolis sibi quasi crura contundi. Nec minùs brachia gravissimis torquebantur doloribus, qui non secus ac à lue venerea oriundi nocturno tempore ingravescebant. Alii per intervalla luctabantur cum doloribus & lancinationibus intestinorum intolerabilibus, qui exhibitis carminantibus & anticolicis remediis magis intendebantur. His autem

tem aliisque variarum partium cruciatibus obnoxii illi erant, qui cibis crassis, salitis, pane non benè à furfuribus purgato, cerevisiâ crassâ, turbidâ & fœculenta, aut vino nondum satis defæcato, vel nescio quibus mangoniis corrupto utebantur. Hîc unicè antiscorbutica cum radicibus chinæ, sarsaparillæ, & lignis exoticis decocta aliquo modo ægris erant solatio, quibus ipsis etiam remediis sublevabantur ii, quos de langvore, etiam nullo præsente morbo, lassitudine totius corporis cum aliquâ oris siccitate conquestos esse meminimus.

Hoc tempore in Illustri Matronâ notabile empyematis exemplum fuit observatum. Illa in inferiori Germaniâ, scorbuti sede, nata & educata, initio felici matrimonio, aliquos annos in vicina Silesiæ Marchiâ egerat, tandemque domicilium fortunarumque sedem, Vratislaviam cum generoso Marito, esse voluerat. Incolumi sanitate usa fuerat, à scorbuto molestias si excipias & mensium (absque noxâ tamen notabili) per multos annos, suppressionem, ac hinc forte resultans ulcus pedis rhevmaticum; sed hoc anno publicæ vacans devotioni, alterâ post Festum Trinitatis septimanâ, febrili insultu gravissimo opprimitur, qui cum summâ respirationis difficultate & acutissimis puncturis in regione pectoris conjunctus erat. Aperta fuit vena, exhibita varia medicamenta, & res eousque perducta est, ut ægra videretur esse in vado. Sed ex improviso acerbis correpta doloribus, in magnum suffocationis periculum incidit, quod ei etiam fuisset funestum, nisi inter tussiendum ex profundo thoracis purulentam materiam ad libras duas rejecisset. Hoc defuncta discrimine inter miras vicissitudines, præcordiorum anxietates, lipothymiam, frigus extremorum *&c.* vixit, hoc momento morti, propter suffocationis metum, proxima, illo autem iterum quasi ad portum delata. Deinceps dubiam & nunquam non nutantem sanitatem lacte caprillo sustentavit, donec ex febri hectica plane contabesceret & placidè tandem expiraret. Quemadmodum autem in hâc ægrotâ purulenta materia per os rejecta fuit: Ita aliquoties compertum est, pus in pectore collectum per alvum fuisse vacuatum. Scimus hoc in dubium à nonnullis vocari, eo quod ignoratur adhuc via, quâ id fiat. At à temporibus Hippocratis illud à præstantissimis Medicis fuit observatum; tot autem seculorum experientiam in dubium vocare, non nisi stolidi & arrogantis hominis est. Nondum ad hunc usque diem clare explicatum est, quo pacto per asperam arteriam pus evacuetur, quod in cavitatem thoracis (*nam in pleuritide suppurata antequam rumpatur apostema, ac sese in thoracem exoneret, non improbabile est*, ut loquitur Celeb. Rivinus, *redire per venæ azygos ramificationes materiam illam in pulmones, atq; tum supervenienti tussi vehementiori excuti per asperæ arteriæ ca-*

Empyema Pectoris.

nales) effuſum eſt, eò quòd vaſa non in cavum thoracis, ſed in poros muſculorum intercoſtalium hient; (nam utut admodum ſit ingenioſa Rivini ſententia, ſtatuentis, pulmones *in ſuperficie perforatos inſtar ſpongiæ abſorbere ſaniem, eamque ad arteriam aſperam ablegare ad exſpuendum, accedente inter tusſiendum, valido diaphragmatis motu verſus ſuperiora cum impetu materiam purulentam excutiente*, non tamen ita comparata eſt, ut non juſtis ex cauſis in dubium vocari queat) neque tamen invenies medicum, qui ambigat, pus in thorace fluctuans per pulmones cum tuſſi ſubinde excerni. Scilicet ut pulchre Jacobus Sponius, Vir longè doctiſſimus, *in aphoriſmis novis p.334.* agens de pure in pectore collecto, per alvum exeunte, ſcribit: *Vias medicis invias reperit αὐτοδίδακτος natura.*

Teneſmus infantum. Multi intenſiore ætate conſtituti, circa dies caniculares, etiamſi nulla dyſenteria aut diarrhæâ eſſent correpti, aſſiduâ deſidendi cupiditate cum torminibus quibusdam conjunctâ vexabantur. Cùm judicaremus ab humore acri & tenaci affectum oriri, in ſubſidium vocavimus clyſteres anodynos & humectantes ex decocto malv. ſem. lin. frig. maj., ficuum c. ſacchar., vitell. ovi, & ſevo hircino, deinde verò iis exhibuimus evacuantia lenia, ex ▽. laxat. vienn., ſyrup. Regio, de cichor. c. rhab. ol. amygd. d. rhabarb. *&c.* nec non ea, quæ humori acri demulcendo inſerviunt. Cùm hæc non adeò evidentem præſtarent utilitatem, exemplo veterum confugimus ad balneum, à quo dolores ſolent ſopiri, acri materiâ per cutis ſpiracula è corpore proſcripta. Enimvero neque hâc via datum eſt optatam contingere metam. Inde ab aſcaridibus malum foveri autumantes, anthelminthica cum majori ſucceſſu enematibus admiſcuimus, eademque etiam in convenientibus formulis per os exhibuimus.

Nonnulli, præprimis autem obeſioris corporis, & phlegmaticæ conſtitutionis, otio langventes, & cibum ac potum in nimia copia ingurgitantes, ac, ut fit, fructibus horræis corpus diſtendentes, experiebantur ſomnum perturbatum, non pauci etiam incubum vel ephialten. *Ephialtes.* Notum eſt in hoc affectu reſpirationem impediri, ut dormientes metu ſuffocationis angantur, intercludi vocem, ut non niſi obſcure ſibillare queant, hebetari ſenſus, & ita affici, ac ſi moles quædam ponderoſa thoraci incumberet. Multi de cauſis hujus ſuppreſſionis nocturnæ ſolliciti, multa commenti ſunt, quæ commemorare jam non vacat. Nos potiſſimum ab incommodo corporis ſitu, qualis ſupinus eſt, ad alterutrum latus inclinans, phænomena illa excitari credimus. Scilicet extra controverſiam eſt, quod diaphragma, cum majori ex parte, ut optimè Steno, & qui hic Stenonis vitulo aravit Caſp. Bartholinus *in lib. de Structura diaphragmatis*, ex muſcu-

ſculis,quorum functio eſt motus localis,ſit compoſitum, reſpirationis motui inſerviat; nec minus indubitatum eſt,idem diaphragma in inſpiratione cum contentis abdominis in homine tendere deorſum, in expiratione, ut optimè Diemerbrock,ſurſum cum impetu tendi,& pulmones verſus thoracis anteriora cedentes inſequi. Uterque hic diaphragmatis motus non ſit impeditus neceſſe eſt,quando absque impedimento ſpiritum ducere, aut clarum ac diſtinctum formare ſermonem animus eſt. Enimverò in illo,quem innuimus, corporis ſitu, expiratio & motus verſus ſuperiora non eſt liber, quòd facile patet perpendenti,muſculum diaphragmatis inferiorem ſeu craſſiorem ſuis extremitatibus tendinoſis in vertebras lumborum,earundemque proceſſus transverſos terminari eo modo, quo adumbravit Bartholinus *de diaphr. p. 25.* & delineavit *in tab. 2.* ut &Clar. Verheyen *in Anatom. p. 235.* & iſto, quem diximus, ſitu ſupino nimis extendi, ac hinc diaphragma ſurſum non poſſe propelli. Quod cùm non fiat, diaphragma non contrahit pectus, pectus autem non contractum non premit incluſum aërem, nec aër pulmonum ſuperficiem, atque hinc à veſiculis in tracheæ ramulos non debitè depellitur, ac aër eliminatur. Inde autem & reſpirationis difficultas & vocis interceptio & ſenſus incumbentis ponderis oritur,quâ de re alibi diſtinctius. Credibile autem eſt, pondus illud à diſtento per ingluviem ventriculo, cujus ſuperius orificium fibris ſuis motricibus circularibus & inflexis diaphragma premit, augeri; quod etiam fit, dùm motus chyli, cujus receptaculum tendines illi conſtringunt & conſtringendo promovent, interpellatur. Eluceſcit verò hinc, an, quod vulgò creditur, ægri falsò ſibi imaginentur, quod thoraci pondus incumbat. Cognitâ autem verâ incubi theoriâ, non eſt neceſſe, de therapeiâ ſollicite eſſe anxium,niſi quatenus repletio quodammodo,tanquam ſitûs ſupini occaſionalis cauſa & ponderis augmentum, evacuationem requirit. De reliquo omnes illi morbi æſtivales, qui in ſuperiorum annorum hiſtoriâ enumerati ſunt,etiam hoc trimeſtri fuêre à Nobis tractati.

An diebus canicularibus adhibenda ſint medicamenta?

Quando Syrius ardet, multi præfractè uſum medicamentorum apud nos reſpuunt. Doctis interdum in ore ſunt illa Hippocratis,*libro de medicament. purgant : Tempore æſtatis à canis ortu per dies 50 vitare oportet & non dare medicamentum*; nec non notus Ejusdem aphoriſmus: *ſub cane & ante canem difficiles ſunt medicationes.* Sed hæc in Græcia locum habere potuerint, quamvis incertum, an difficultatem medicationum ex peculiari aſtrorum vi atque influxu, an ex ſolo hujus temporis æſtu immodico, pendere crediderit divinus ſenex. Apud nos ſanè vires Syrii aut nullæ ſunt, aut obſcuræ, nec

ſemper æſtu exurimur tanto,qui corpus exſuccum reddere queat. Deinde de ſolis purgantibus loquitur medicinæ pater, quibus & ipſi libenter abſtinemus, gnari, humores ad habitum corporis per ſudorem fluentes, non tutò ad interiora duci,niſi neceſſitas exigat & ægritudo purgationem indicans incidat; ſi id enim fiat, nulli dubitamus exhibere cathartica, edocti, potiſſimam indicationem agendorum in morbis, non à temporibus, ſed cauſis morbificis ſumi oportere. Nam niſi id fiat,pereundum erit ægris, antequam tot dies (nimirum juxta Hippocratem 50, juxta Keplerum 35 vel 40, juxta Manginum 30, & quod minimum eſt ſpatium, juxta Argolum 26 à die 23 Julii ad diem 18 Augu-ſti) præterlabantur. Confer Döring. *de Medicin. & Medicis p. m. 252. 253.*

Conſtitutio aeris in menſe Octobr. Novembr. Decembr.

Initia Menſis Octobris blando calore grata ſed plerique ſequentium dierum,ventis,pluviis & variis aëris mutationibus horridi erant. In Novembri modo pluviæ decidebant, modò nives. Et utut aura ſubinde eſſet ſatis temperata, nonnunquam corpora frigore rigebant; hoc autem in Decembri erat intenſius, præprimis circa plenilunium, at paulò poſt & intercurrentes nebulæ & pluviæ ſolisque jubar violentiam frigoris mitigabant.

Inter varios hujus temporis morbos, non rarò occurrebat gonorrhæa virulenta, quæ ut omni tempore Veneris amaſios mulctat, autumno tamen, qui exulcerationibus omnibus minus favet, inclementius ſævit. Suas hâc de re meditationes D. Helwich fuſius alibi ediſſeret, hîc tamen etiam aliquem hujus affectus conſiderationi locum dabimus.

Fundamenti verò loco hìc ſubſternimus, gonorrhæam contrahi ex συνουσίᾳ cum infectâ ſive ejusmodi muliere, cujus vagina uteri ulceribus ſerpentibus, ſæpe etiam profundis cum multo ſaniei profluvio, nonnunquam tamen etiam ſolis puſtulis fœdata eſt. Diximus gonorrhæam contrahi ex cohabitatione, quando tùm membrum virile à ſangvine arterioſo continuò affluente & corpora fungoſa ac ſpongioſa turgefaciente (eò quòd tonica muſculorum mediorum contractione venæ circa os pubis comprimantur,ac compreſſione hâc ſangvinis refluxus impediatur) tenſum & erectum; tùm propter hanc ſangvinis ſtagnationem, & motum incaleſcit, patente nihilominus, urethra, ac hiantibus viis ſeminalibus. Quòd verò impurus pollutusque concubitus gonorrhææ ſeminarium ſit, ei rei argumento vel hoc eſt,quòd durante adhuc vetitæ Veneris palæſtrâ,intra urethram ſenſu lancinationis, qui gonorrhææ prodromus eſt, libidinoſi afficiantur, ac ab illo temporis, quo congreſſum celebrarunt, puncto haud rarò acrimoniam, quæ redditâ urinâ etiam urethræ ductum adurit,& dolorem in erigendo pene,quaſi is fune ſubſtringe-

re-

retur, percipiant, qui tamen post tres septimanas sensim evanescere solet. Blasius etiam observavit gravitatem ad radicem penis cum quâdam intumescentiâ. Cæterum pervulgatæ res est notitiæ, quod post aliquot, quatuor, septem, sæpè etiam plures à congressu dies, prout mulier magis minusvè fuerit inquinata, & vir ad suscipiendum μίασμα aptus, materia subcitrina ac viridis putriformis, non rarò sangvine permixta, per colem elabi incipiat ac fluxus ille noctu & interdiu ad menses & annos continuet. Interposito spatio virus illud ex pene exiens, majorem putredinem ac acredinem acquirit, nisi idoneis occurratur medicamentis, unde urethræ excoriatio imò & totius corporis tabes ac marcescentia præcipuè circa lumbos, sequitur. Memorabilis præterea est dolor testiculorum spasmodicus, qui ab initio mali sese exerit, & macula parva rubra parùm protuberans, glandis partem occupans, tandemque in ulcus degenerans, quæ in oculos incurrit. Si minùs utili consilio fluxus ille præmaturè supprimatur, dolores in lumbis & hypogastrio oriuntur, proximè ad illorum dolorum genium accedentes, qui à suppressis mensibus circa istas partes excitantur. Compertum nobis etiam, quòd non rarò, præprimis vegetos & succiplenos, febrilis horror & æstus sub noctem occupet, quod meminimus ante eruptionem fluxûs ordinariò contigisse.

Hujus mali subjectum sunt glandulæ illæ collo vesicæ adjacentes, quæ magnitudinem juglandis nucis ferè æquant. Has Vesalius glandosum vocat corpus, parastatas Columbus, assistens glandosum Fallopius, corpus spongiosum variis glandibus infarctum de Graaf. *Per harum medium*, verbis nominati Grafii, *transeunt vasorum deferentium & vesicularum seminalium communes ductus, qui ad ejus ingressum coarctari attenuarique incipiunt, donec tandem subtilissimis duobus ductibus simul copulatis in urethram separatim terminentur.* Patent præterea hæ etiam glandulæ in urethram poris quibusdam sive exiguis foraminibus, quorum numerus non adeò exactè constat, cùm Rolfincius 4, de Graaf ultra 10, in cadaveribus invenerit. Nec prætereundus meatus ille exilis à Clar. Majore detectus; quorum ductuum (hactenus memoratorum) orificia exiguis carunculis obturantur. Illam quoque observationem adhuc ab anatomicis mutuabimur, quòd membrana firmissima, quâ undique glandulæ illæ obvolvuntur, multas fibras carneas à vesicâ urinariâ provenientes obtineat, & vasa sangvifera planè *insignia per externam corporis superficiem* excurrentia, atque hinc inde subintrantia, præter nervos accipiat. Hoc, quod hactenus rudi minervâ delineavimus corpus, subjectum gonorrhææ esse anatome docet; nec hîc audiendus Carolus Musitanus, qui saniosum hunc fluxum à solo urethræ nutrimento perverso derivat. Wartho-

thono contradicenti opponimus Wirſungum, qui in tribus cadaveribus gonorrhæâ extinctis in proſtatis veſtigia ulcerum advertit, & Bartholinum, qui in omnibus ex gonorrhæâ mortuis vel ulcera, vel callum, ulceris præteriti ſignum, reperit, Riolanum, Blanckardum, qui ulcuſculum in paraſtatis ejus, qui gonorrhæâ laboraverat, inventum eſſe teſtatur; ita tamen hæc adſtruimus, ut non illibenter malum invaleſcens etiam ad alias ſerpere partes largiamur, præprimis veſiculas ſeminales, ſed quod veræ gonorrhææ ſedes ſint, illud nec à Jungken, nec à Dolæo demonſtratum eſt.

Num verò glandulæ duæ minores phaſeoli parvi magnitudinem non excedentes, quas ad quartam circiter pollicis partem ſub proſtatis utrimque ad urethram paulò ſupra ſpongioſum corporis bulbum ſitas nuper admodùm Cowperus *in Philoſ. Actis Anglican. Menſ. Novembr. Ann. 1699. N. 258.* orbi manifeſtavit, etiam malo ſedem præbeant, (nam dùm Auctor Clar. illas unicum eſſe focum hujus affectus vult propter coarctationem membranæ interioris urethræ à vicino ſphinctere, in eo aliquid humani illum paſſum eſſe certiſſimi ſumus:) tempori, quod antiquitas ſapientiſſimum prædicabat, dijudicandum, meritò relinquimus. Eo certè ratio vehementer inclinat, ſi verum, quòd, dùm penis erigitur, aliqua liquoris quantitas in urethram ab iis affundatur, favet etiam ſitus, nec ulla prægnans, quæ contrarium ſvadeat, apparet ratio. Quô verò modo ex mente noſtrâ gonorrhæa in proſtatis oriatur, quòd maximè præſentis σκέψεως argumentum eſt, jam ediſſeremus brevibus. Initiò nobis certum eſt, quod in impurò congreſſu cum infectâ, peni patratori ex uteri vaginâ tempore coitûs multum incaleſcenti halitus aliquis communicetur, atque ille per ductus patulos, ex quibus ſemen elabitur, ac per poros paulo ante deſcriptos, ex quibus liquor proſtatarum extillat, apertos, ad corpus glandoſum diffundatur. Halitum hunc eſſe ſalivalis naturæ perſvademur tùm, quòd natalem in glanduloſis partibus agnoſcat locum, tùm, quòd prompte in colatoria lymphæ ſecedat. Quæ autem ſalivalis proſapiæ ſunt, fermenteſcunt facilè, ut obvium exemplum eſt in ſalivâ, nam juxta Zaſii experientiam panis biſcoctus & ſalivâ probè mixtus maſſæ farinaceæ additus, hanc fermentat, & jam in vulgus innotuit, quomodo apud Indos aliqua frumenti grana ab edentulâ anu comminuta & decocto injecta huic fermentationem concilient. Fermenteſcentes verò halitus facilè corruptelam diffundunt, ut ex antecedentibus liquido patet. Res ipſa loquitur, quòd halitus ejuſmodi exiguæ molis promptè cum humoribus confundatur ac propter exiguam quantitatem non facilè per colatoria ordinaria ſecernatur. Talis verò halitus (quamvis mora aliquot dierum, ut diximus ſupra, poſt coitum intercedat) com-

commixtus cum humore in paraſtatarum glandulis contento, iis labem ſuam promptè affricat, eos in motum concitat ac in agitationem ciet. Nihil autem in univerſo corpore occurrit, quò principium movens hunc virulentum halitum corrigere, ac in naturalem ſtatum reducere poſſet; relictum ergo hoc ſolum eſt, ut iterum è corpore ejiciatur, & quidem viâ illâ, quâ ingreſſus, quippe quæ omnium breviſſima eſt. Ad hoc præſtandum copioſiori opus eſt humorum affluxu, ut halitus iis implicatus, & corrupti per eum humores abluantur & abſtergantur; Ut vero copioſius humores affundi queant, motu tonico vaſa ad vicinas partes tendentia conſtringuntur, eo fine, ut humores regurgitent ad vaſa, quæ ad paraſtatas feruntur. Ecce verò, quod remedium ex naturæ intentione eſſe debebat, facilè in damnum vertitur; nam dùm ſangvis copioſius affunditur, inflammatio excitatur ejus generis, quæ in glande cernitur eorum, qui infecti ſunt; partes enim aliquæ ſangvinis in extremitate vaſculorum ſtagnant, & ipſæ glandulæ adeo poroſis & robuſtis fibris inſtructæ non ſunt, ut ſtagnantem ſangvinem in motum ciere valeant; ſangvis autem ille extra motum relictus, præcipiti curſu ad diſſolutionem mixtionis ſuæ devolvitur. Nimirum tenerrimæ ſulphureæ ipſius portiones inteſtino motu à craſſioribus divulſæ violente in omnes partes feruntur, & craſſiores tandem etiam commovent, easque reddunt penetrantiores, ac in magnam cum ipſis acrimoniam fatiſcunt, quæ acredo noxam ſuam in ipſas fibras propagat, unde fieri vix aliter poteſt, quàm ut vaſa ſangvifera iis immerſa arrodantur, & ſangvineæ guttæ ex eorum orificiis excidant. Deinde ſenſim calore remittente, etiam aliqua coloris mutatio exurgit. Hi ſunt & inflammationis & puris veri fontes, ut nos arbitramur. Non imus inficias, ſatis magnam halitui illi venereo ineſſe acrimoniam, ab eâ tamen inflammationis originem arceſſere prohibemur hâc ratione, quod ne glans quidem, cui purulentia illa in coitu affricatur, ſtatim poſt petulcum congresſum, ſed interpoſitis demum aliquot diebus inflammetur, non aliâ ſanè ratione, quam ipſi paraſtatæ, cùm ea, quæ acrimoniâ vellicante inflammant, ſine morâ affectum hunc exerant; inflammationem illam comitatur febricula ſymptomatica. His ita declaratis dicimus: materiam illam, quæ in gonorrhæâ effluit, (1) eſſe purulentam, à plurimo ſangvine ad proſtatas affluente, & eô, quo delineavimus modo, in ichorem puri ſimilem mutato; nam ſanè niſi hoc eſſet, nullo modo comprehendi poſſet, quomodo ad tot annos tantum puris effundi queat, citra detrimentum ægrorum, qui, ſi modò acrimoniam corrigant, durante etiam illo fluxu ad omnia rite ſunt diſpoſiti. Ex hâc ſangvineâ corruptione putrilago illa nares feriens deducenda eſt. (2) Ajimus huic materiæ purulentæ admiſceri lymphatico-ſeroſam ſubſalſam, præprimis arro-

ſis vaſis lymphaticis,& hanc potiſſimum eſſe cauſam, cur corruptio adeò latè diffundi nequeat, hâc enim ſalſedine partes ſulphureæ, quæ putredinem aliàs latè diffundunt, abſterguntur, imò humore hoc irretitæ, tanquam vehiculo è corpore deportantur. Et à variâ lymphæ, quam ſæpe acidam eſſe nemo ignorat, conditione pendere videtur diverſitas coloris materiæ, quæ in gonorrhæâ excernitur. (3) addi his etiam debere liquorem illum, qui ex paraſtatis effluit in coitu, quivis etiam nobis non monentibus intelligit. (4) Eum in cenſum humor ille quodammodo viſcoſus è glandulis Cowperi ſtillans referendus eſt. Sane ex evacuatione ejusmodi humoris in urethra exiſtentis ardorem illum quondam non malè deduxit D. Doniportius. (5) Addimus his etiam ſemen ipſum non tantùm, quòd Veſalius, cum diſſecaret corpus glandoſum hominis, qui involuntario ſeminis fluxu correptus fuerat, illud ſemine completum conſpexerit, ſed quòd motus ſpasmodicus teſticulorum, qui in his ordinariò obſervatur, quemq; ſub nomine rotationis Sydenhamius delineavit, id nobis omninò perſvadeat, qui ſcimus in convulſione & epilepſiâ non infrequenter ejici ſemen, quàmvis fortè potiſſima ſpasmodicæ iſtius teſticulorum conſtrictionis cauſa ſit intentio prohibendi, ne halitus ille noxius gyrum vaſculorum, ex quibus teſticuli conglomerati ſunt, ingrediatur. Quòd enim id fieri ſoleat in metu corruptionis partium nobiliorum, quales etiam, ex Borelli judicio, teſtes ſunt, docet ſtrictura in facie, collo, brachiis & ſcapulis, imò nodi plexus glanduloſi occurrentes in fœminis, quæ cancro mammarum laborant, cujus ſanè conſtrictionis beneficio, quaſi limites ſerpenti corruptioni ad notabile tempus ponuntur. Et ſanè niſi ſemen ex teſticulis ad veſicas ſeminales & paraſtatas in gonorrhæâ affectis fluat, quî fit, ut ex repentinâ & intempeſtivâ gonorrhææ ſuppreſſione à vehementioribus adſtringentibus inductâ, tumor (ex quo malè Warthonus aliique ſedem gonorrhææ etiam teſticulos eſſe colligit,) teſticulorum ſequatur? Sanè propterea intumeſcunt, quia ſeminis fluxus intempeſtivè reſtrictus eſt. Nec abs re Lowerus illam ſpinæ debilitatem, quæ in gonorrhæa laborantibus cernitur, inde deducit, quòd in progreſſu mali arteriæ ſpermaticæ ſuccum ſangvinis nutritium nimia & plus ſolitâ copiâ in teſtes deponant, qui in ſemen mutatus, juſtò majori quantitate per vaſa deferentia ad veſiculas ſeminales fluit & inde diſpenſatur. Apparet hinc luculentè admodum naturæ ſollicitudo, quæ ut miasma venereum ex corpore ejiciat ſangvinem lympham, ſemen congerit, ac hisce abſterſionem & extruſionem molitur, ne fortè, quòd ſubinde fit, in toto latice feroſo-lymphatico fermentativa corruptio invaleſcat. Et ut hîc principii moventis providentiam agnoſcas, tantò id agit ſtudio, ut etiam vicinis partibus debi-

tum

tum subtrahat alimentum, à subtractione enim alimenti vicinis partibus debiti circa lumbos emarcescentia illa omninò deducenda est. Et quantâ non admiratione dignum, quod foramina, per quæ humores nominati in urethram exeunt, ordinariò in statu sanitatis extra concubitum carunculis obturata, in gonorrhæâ servet noctu diuque aperta, ne fortè ingratus hospes fugam capturus, portam inveniat clausam; si verò malo medentium consilio viæ hæ constringantur, alibi exitum quærit, cujus notabile exemplum reperitur apud Hildanum, quo fluxum hunc ad perinæum fuisse directum narrat. Cùm verò ex tot humoribus constet materia, quæ in gonorrhæa excernitur, præprimis etiam purulenta & saniosa, mirum non est, acrimoniâ insigni pollere, unde tandem erosio urethræ pendet. Et sanè humor ille in gonorrhæâ effluens, chemico igni subjectus, quòd à quodam factum recordamur, sal volatile præbet adeò corrosivum, ut vix aquis stygiis in vi causticâ cedat, & hinc mirum planè non est, penem quasi fune substringi, seu convelli potius, ut isthâc contractione acerrimam illam materiam excutiat. Incurvationem illam penis ab inflammatione ligamentorum & musculorum penis derivant nonnulli, non recordati, quod etiam ante inflammationem apicis glandis dolorificâ penis tentigine ægri crucientur. Urinæ fluxus impeditior aliquando est, propter affectas carneas membranæ parastatarum fibras, quæ originem à vesicâ urinariâ trahunt, illis ergò afflictis, necesse est & hanc in consortium passionis trahi, ac in munere suo turbari.

Curam hujus mali, præprimis inveterati, satis arduam esse apparet, tùm propter continuò erumpentem humiditatem, tùm propter absumtionem membranaceæ glandularum harum tunicæ, quæ ægerrimè consolidationem admittit. Ipsa tamen ratio dictitat, quod si statim percepto, lancinationis, ab impurâ cohabitatione sensû, medela petatur, non commodiùs quàm per diapnoën exclusionem miasmatis tentemus, quæ diapnoica etiam locum habent jam præsente parastatarum inflammatione; cujus quidem præsentiam ex urinæ ardore, & dolore penis in erectione non vane colligere licet. Hoc in statu drasticis miseros fatigare purgantibus non rationalis medici est, sed barbitonsorum ac fatuorum empiricorum. Si verò, ut semper ferè fit, ad medici opem ab ægro, quem fluxus molestat, confugiatur, inconsultum prorsus est, vel exsiccantibus, quo nomine decoctum radicis staticæ, quæ caryophilli genus est, laudatum legimus; quem curandi scopum teste Velschio, Veslingius commendavit, vel purgantibus ad mentem Sydenhami, statim ab initio curam aggredi, id enim esset non sequi & adjuvare naturam, sed eandem impedire; supra enim diximus, quòd principium movens humores diversos, quorum

 quos-

quosdam aliis quasi partibus subtrahit, ad abstergendum & eliminandum virulentum miasma ad prostatas congerat. Optimum ergò & præsentissimum hîc consilium fuerit in initio fluxûs, diluentia, quæ lenem vim diureticam obtinent & abstergentia propinare, non omissis diaphoreticis. His per aliquod tempus ad excludendum miasma exhibitis, ad purgantia, pro affluxu lymphæ ad parastatas impediendo transire licet. Totus deinde curæ cardo vertitur in ulceris parastatarum mundificatione, ulteriori corruptionis inhibitione, noxii affluxus revulsione & demùm consolidatione. Et hîc quidem nullam, nostrâ experientiâ, ab internis cuidam spondere opem possumus, multò maximam verò à liquore balsamico antivenereo, per urethram injecto, qui per poros & ductus ad affectum locum illibatam virtutem diffundit, ac curam intra breve tempus absolvit. Destituet eventus omnes, qui cum Sylvio sperant opem à remediis spirituosis volatilibus, à salibus lixiviosis fixis, oleosis & pingvibus, aut cum aliis, à cantharidum infuso *&c.*

Febres erraticæ. Porrò inter communiores morbos erant febres, quæ nec statum tempus servabant, nec eodem modo semper invadebant, sed modò diebus singulis, diversis tamen horis, modò alternis, homines opprimebant, jam diurno, jam nocturno tempore ingravescebant, hoc die cum horrore notabili aut rigore, alio autem sine sensu frigoris paroxysmus ingruebat, hodiè immanis cardialgia molesta erat, cras ventris tormina affligebant, jam hoc symptoma, jam aliud miseros magis fatigabat.

In curâ obsecuti sumus saluberrimo Hippocratis consilio *lib. de ratione victus in acutis : Inconstantes & erraticos morbos curare non expedit, priusquam constiterint*, seu certum typum & periodum observaverint, quod circa 7 diem, hoc anno, evenire solebat. Nam tùm vel in tertianas vel in continuas degenerabant, & methodo convenienti curabantur.

Quartana febris. Quartanæ quoque autumnalium, ut præteriti, ita & hujus anni morborum numerum augebant, ut solent morbi, qui focum in splene & vasis venæ portæ habent, quos hodie vel tartareos, vel melancholicos ab acido oriundos nominare moris est. Cessit plebejis quibusdam in cura quartanæ febris illa non malè, quantùm recordamur, temeritas, quâ febricitantes subito terrore graviter percellunt, si vel sedes, ut fit, vel deinceps sudores copiosi, aut alia quædam evacuatio largior succederet. Nec methodus illa, quæ has per anodyna, præmissis lenibus evacuantibus, febres tollit, inutilis aut inefficax deprehensa est, sed circumspectum requirit Medicum.

Præ-

Præterea urinæ ſtillicidia, vel ab humorum ad renes per arterias delatorum acrimoniâ, aut, (quod vero ſimilius nobis eſt) à renum ulcere oriundâ exaſperabantur. *Stillicidia urinæ.*

Notavimus eâdem tempeſtate in quibusdam Trichiaſin, ſeu capillos unâ cum urinâ excretos, quos à renibus, cum craſsâ urinâ excerni docet ſchola Hippocratica, ſecuta *l. 4. aphoriſmum 76tum*, & textum *ex lib. de naturâ humanâ propè finem.* Ejus autem generis excrementa, ſeu, ut impropriè loquitur Celſus, carunculæ exiguæ, quaſi capilli, craſſos indicant in corpore humores. Hi autem ipſi capillorum figuram induunt, non in venis, ſicut credidit Galenus *l. 6. de locis affect. c. 3.* nec in renum pelvi, ſed in illis tubulis exilibus, aut, ut ita dicam, fibrillis urinariis, per quas ſerum transcolatur, quarum figura, ſi Bellino, Borello aliisque credimus, ad filamenta illa producenda eſt aptiſſima. Ejusmodi autem urinam mingunt arthritici, ut *l. a.* advertit Hippocrates, & qui cibis duris & viſcoſis delectantur. Incidentia & purgantia leniora in hoc caſu ad prævertendam renum noxam optimè conferunt. *Trichiaſis.*

Tabidi etiam pejus habebant, ſicuti autumnali tempore plerumque contingit, quòd perpetuis aëris viciſſitudinibus ſangvis diverſimodè afficiatur, & ulcera pulmonum in deterius vergant. Et quid mirum humanum corpus eo tempore deteriori eſſe loco, quo pleraque viventia, plantæ, inquam, & arbores multæ amiſſis frondibus, quaſi ſucco nutritio deſtitutæ, exareſcunt? *Tabes.*

Graſſabantur etiam iterum Iſchiadici dolores, qui perioſtium & membranas, quæ locum affectum ambiunt, & innumeris nervulis refertæ ſunt, exquiſitiſſimo dolere torquebant. Sed non facilè fuit reperire, qui ex coxendicum dolore in paralyſin ac tabem cruris inciderent. *Dolores Iſchiadici.*

Multi, qui cœlo pluvio ſub dio laboraverant, aut etiam in aquis, ac paludoſis locis manuum opera exercuerant, difficili reſpiratione & orthopnæâ ſine ronchis vexabantur. His non tam expectorantia, quàm evacuantia diuretica & ſudorifera conducebant. *Orthopnæa.*

Magnus etiam inter egenos epilepticorum numerus erat, & inter hos aliqui in tantum, vi morbi, prolabebantur ſtuporem, ut eos obbruteſcere crederes. Quoſdam ex his melancholia exagitabat. *Epilepſia.*

Inter morbos illius temporis etiam recenſeri debet Paſſio Iliaca, quæ aliquos horrendo modo afflixit. Tametſi verò Sydenhamius *p. 89. & ſeqq.* ſatis accuratè ſymptomata enarraverit, *Paſſio Iliaca.*

nobis tamen aliquod ſpicilegium reliquit, quemadmodum & nos aliis medicinam facturis, forte etiam ipſam meſſem. Quaſi complexus omnium ſymptomatum notatus in aliquâ cælibe provectioris ætatis, herniâ umbilicali ab aliquo tempore laboranti. Illa poſt conſangvinei obitum nocturno pavore concuſſa, mane inclementiori tempeſtate levibus induta veſtimentis ſub fornice in pavimento lapideo horam exigit. Corripitur dolore colico penetrantiſſimo, perfert, quia vehementer averſum à medicamentis gerit animum, augentur cruciatus in immenſum, tandem accerſitur Medicus. Is enema injiciendum eſſe monet, reluctatur ægra, elabuntur aliquot horæ, tandem ægrè conſentit. Injicitur ſatis acre enema, at alvus tàm arcta erat, ut ne flatui quidem, multò minùs ullis excrementis pateret locus. Adeò verum eſt illud Hippocratis de affection. *cum volvulus corripuerit, venter durus redditur, nihilque infra demittit*; alvus quidem erat diſtenta flatibus, qui ad podicem usque, *ut verbis Aretæi lib. 2. de cauſ. & ſign. morborum acutor. utamur*, perſtrepebant, ſed, ut diximus, ibi exitus intercludebatur. Imponebantur ſacculi ex emollientibus parati, denuò clyſmata adhibebantur, ſed irritus erat labor omnis. Singulis horis ſæva augebantur tormina, quæ per integrum abdomen ſeſe extendebant, præprimis tamen ſupra umbilicum erant planè intolerabiles. In hypochondriis quidem offerebat ſeſe tumor aliquis, ſed major circa regionem umbilici ſpectabatur, ipſe umbilicus in tumorem attollebatur, & tangenti inteſtinum, ad modum chordæ, unde affectum veteres etiam chordapſum appellarunt, convolutum apparebat. Tumor autem hic tactui non cedebat, ſed duritiem ſatis inſignem præ ſe ferebat.

Hoc in ſtatu ferè per biduum erat conſtituta. Poſt hoc tempus per aliquot horas inanibus fatigabatur ructibus, & immani cardialgiâ cruciabatur. Tanta autem aderat cibi nauſea & tædium, ut ne odorem quidem eſculentorum ferre poſſet. Tandem ſuperveniebant vomitus, quo primo humores viſcidi & glutinoſi, deinde bilis æruginoſa in admirabili quantitate rejiciebantur; poſtremò periſtaltico inteſtinorum motu mutato etiam fæces per os egerebantur. Omnia aſſumpta protinùs, exceptâ limpidâ, quæ ſola retinebatur, ſine morâ etiam reddebantur. Tentata fuit variis modis repoſitio inteſtini prolapſi, adhibita fomenta ex decoct. malv., verbaſci, melilot. violar., linimenta ex ungventis & oleis *&c.* Balneum autem vomitus manifeſtiſſimè augere viſum eſt. Itaque in eâ ſumus ſententiâ, quòd, quando Hippocrates ipſemet *lib. 6. Epidem. ſect. 5.* loquens de promovendâ evacuatione, mentionem facit balnei (ut ſc. citiùs evacuatio procedat) non niſi de catharſi per vomitum agat. Nam, ut optimè Proſper Martianus *in commentario ad hunc locum,*

cum, scribit: *Balneum humores sursum elevat evehitque ad partes superiores, quòd partium superiorum turgescentia ex balneo attestatur, & quantum supernas evacuationes facilitat, tantùm inferiores impedit & difficiliores reddit.* Nisi forte censeamus purgans ante ingressum balnei dandum. Nam ita in pistore quodam, qui ex nucibus avellanis avidè comestis, in pertinacissimam alvi obstructionem inciderat, balneum conduxisse recordamur. Cæterum nostræ agræ nihil quicquam proderant purgantia. Initium factum ab haustulo, quem nisi fallimur, commendat *in casu 30.* Cl. Waldschmidt & sic habet:

℞. ol. amygd. d. unc. j. mann. liquid. unc. jj. semis, vini Malvat. unc. j. Enimverò ex usu hujus vomitûs fuere aucti, quos nec anodyna, nec alia medicamenta sistere potuerunt. Deinde progressus factus est ad purgantia δραστικώτερα, quibus in formâ pilulari etiam ex consilio Dolæi aliorumque adjecta fuerunt opiata, sed sine effectu, tandem exhibito medicamento cinnabarino, postquam jam 5 dies duraverat vomitus stercoreus, secuta est alvi apertio. Etiamsi verò deinde alvus suo iterùm fungeretur officio, nihilominus vomitus non conquievere, quasi volvulus degenerasset in choleram. Nihil hic theriacalia, anodyna, tàm interna, quàm externa proderant. Pugnatum fuit cum morbo iterum generosissimis remediis per aliquot dies sine magno fructu, donec & hujus symptomatis truculentia pulvisculo ex spec. confect. de hyacinth., pulv. absorb. Wedel. & grano uno vel altero nitri ac anodyni debellaretur. At ne sic triumphum canere licebat. Mox succedebat febris cum singultibus, intentissimâ siti, vigiliis, præcordiorum anxietatibus conjuncta, ut de inflammatione intestini nullum superesset dubium, quam & prægrandis hypochondriorum ardor confirmabat. Deprehendimus etiam verissima esse illa Dureti *comment. in Coac. prænotion.* verba: *In ileo cerebrum quando adducitur in sympathiam stomachi, graviter in vomitione ex singultu vexati, non solum dementiæ, sed etiam convulsionis consecutio adfertur*; nam & deliriorum perpetua aderant vestigia & inexplicabilis anxietas ac in diversis partibus spasmi. Redibat impotentia continendi ea, quæ ederat & biberat, & extimarum partium frigus. Urinæ mingebantur paucæ ac tenues, tandemque cruciatui per mensem duranti mors colophonem imponebat. Meritò autem de hac nostrâ adhibueris illa senis nostri *l. 3. Epidem.* verba: *servari non potuit, nec potis fuit quicquam opis adferri, proindeque tali sorte interiit.* Abhinc aliquot annis phosphoro artificiali, more Boyleano parato, magna in deobstruenda alvo in volvulo adscribebatur virtus, & sanitas illustrissimi cujusdam Comitis huic tribuebatur, sed collega noster quidam curæ cum aliis præfectus, re omni diligenter expensâ, gloriam servati ægri vino medicato,

quod

quod Dolæus *in Encyclopæd. Medic. p. 511* virgini ordinavit, deberi hodienum adhuc credit. Plebeji uſum globorum plumbeorum æſtimant, rati quâ in re & medicos quosdam ſibi habent conſentientes, quòd inteſtina in hoc morbo convolvantur, & gravibus ejusmodi corporibus, qualia globi plumbei ſunt, convoluta debitè explicentur. Si enim vel maximè inteſtina implicarentur, quod tamen quî fieri queat, vix apparet, niſi vel rupta, vel à meſenterio fuerint ſoluta, difficulter tamen concipi poteſt, à pondere globuli alicujus præſtari poſſe, quod motu inteſtinorum & ſtercoris propulſione, quam natura molitur, in actum deduci nequit, hydrargirum absque ſcrupulo dari poteſt. Placet verò modus exhibendi Welſchianus *in Curat propr. Dec. 7. Cur. 5. p. 405.* ℞. merc. crud. per alut. purgat. unc. iij. ol. amygd. d. unc. j. ſemis, pulv. ſacchar. cand. alb. drach. j. bis terve ægris hæc doſis tutò datur.

Cholera. Choleræ quoque tribus verbis meminiſſe integrum ſit. Ex voto ſuccedit in eâ curanda methodus à Sydenhamio uſurpata. Is, ut notum eſt, pullum gallinaceum in tribus aquæ menſuris elixat, & aliquot decocti hujus admodùm diluti cyathos ægro exhibet, imo & enemata ex eodem decocto admiſtis ſyrupis portulacæ & nympheæ admiſcet eo fine, ut ventriculus quantitate hujus liquoris quaſi ſubvertatur & volumina inteſtinorum ope clyſterum elutrientur & hoc ipſo acrimonia humorum ad debitam revocetur temperiem; hoc facto ad narcotica deſcendit. Verùm hoc non ita feſtinanter cenſemus eſſe faciendum; nam meminimus, nondum ſufficienter abſoluto eluvionis penſo narcotica fuiſſe exhibita, & hinc ægrum oculis captum, donec retuſa anodynorum vi evacuationes iterum ſuccederent. Præferimus autem hoc in morbo reliquis omnibus theriacam Andromachi in ▽. carm. quadam ſimplici, ſed calidâ diſſolutam & per intervalla exhibitam. Verùm non ulla eſt neceſſitas, ut eluens hoc juſculum unicè paretur ex pullo gallinaceo, cùm æquè benè illud, quod ex carne vitulina confit, canalem alimentorum eluat, nec ſegnius ſit, imò utrique, niſi fallimur, præferendum hordeaceum, quod veteribus Practicis fuit uſitatum.

Catarrhus ſuffocativus. Plenus periculi & terroris affectus eſt catarrhus ſuffocativus, qui ſæpè intra 12 horas, aut diem naturalem, hominem jugulat, rarò autem ultra diem tertium extenditur. Adoritur autem hic ipſe magnus & præceps catarrhus, ut à Mercuriali vocatur, homines ſucculentiores & humoribus refertos. Hi ex improviſo hoc malo obruuntur. Nimirum citra ullam apparentem cauſam, in magnam reſpirationis difficultatem incidunt. Adeſt dolor pectoris gravativus & ſtertor, (nam ebullitio ſpumeſcens reſpiratione, atque ejiciendi aliquis conatus ferè ſemper

per

per irritus, qui tussi in principio sese prodit, ab adstantibus observatur) graviter læditur vox & oratio, ac in magno suffocationis discrimine versantur. Pulsus ab initio celer est, deinde autem rarus & debilis. Præcipuè autem illa subitanea virium totius corporis exsolutio admiratione digna est.

Nam utut sensus & motus supersit, secus ac fit in apoplexiâ & in catalepsi, in quâ ut stipites & trunci decumbunt, nec respiratio cesset, quod in syncope contingit, vires tamen omnes fatiscunt, ac extreme debiles sunt à primo invasionis principio.

In hoc affectu motum thoracis admodùm torpere, ipse sensus docet. Nec dubitandum, quin & motus pulmonum sit depravatus & eo ipso etiam sangvinis per pulmones propulsio impediatur. An autem affectus hic ab obstructione cavernularum ac vesicularum & pororum pulmonalium oriatur, sub Judice lis est; Nam si hujus sententiæ Patronos de causis hujus obstructionis differentes audias, crassitiem & viscidіtatem, ut & acorem sangvinis & præcipuè lymphæ accusari percipies. Et sanè negari nequit, quòd spiritus acidus, nitri, salis, vel vitrioli ad drachmas tres aquâ dilutus, per syringam in jugularem, aliamque venam injectus, sangvinem coagulet; coagulatus autem sangvis similia phænomena exhibeat, imprimis autem spirandi difficultatem, quæ in catarrho suffocativo cernitur, testibus Viris Celeberrimis Fracassato, Bohnio, Ettmüllero aliisque. At verò cùm viscіditas, crassities & acor multorum hominum, quos catarrhus suffocativus non obruit, humores inquinent, & in istorum humoribus, quos hic catarrhus suffocat, multo prius, quam illa strangulatoria suffocatio istos perimat, ut plurimum reperiantur, de aliâ causâ (quâ positâ sequatur catarrhus suffocativus) omninò non immeritò sumus solliciti. Nisi autem nos omnia fallunt, si ponamus pulmones flaccescere, membranas eorum & vesiculas enervari, nec tonicâ virtute ac robore ad laticem sangvinis propellendum concurrere, conceptu admodùm facilè erit, quomodo admisso sangvine, ac lymphatico humore confertim irruente, nec vegete propulso, & respirationis difficultas, anxietas, stertor, interceptio sermonis *&c.* viriumque debilitas consequatur. Nihil ergò impedit, quò minus paralyticam pulmonum, ac forte etiam musculorum thoracis debilitatem tanquam catarrhi suffocativi causam proximam accusemus. Hinc autem dispalescit, quòd, nisi cæteræ circumstantiæ repugnent, curam sicuti in paralysi à V. S. exordiri fas sit præmisso tamen, revulsionis gratia, enemate acriori, cujus formulas Hoffm. in *M. M. c. X.* exhibet. Sanè probè adhuc recordamur, vix dùm celebratâ V. S. respirationem multò fuisse faciliorem quàm ante pertusam venam. Cucurbitæ scarificatæ segniorem edunt affectum, licet Harvæus illas vehementer alicubi laudet. Nec cum multis ex

recentioribus, insuper habendæ extremorum frictiones & ligaturæ. Suus etiam locus meritò vesicatoriis relinquitur. Cæterum ex internis ea potissimum commendari merentur, quæ virtute & efficaciâ tonum corroborandi & humores resolvendi pollent, ac simul recessus ac anfractus corporis omnes vegetè penetrant. His verò dotibus, præ reliquis medicamentis, ornantur salia volatilia urinosa cum tincturâ salis tartari acriuscula, ut decet, remixta; & repetitis vicibus, dosi non magnâ, præprimis si æger sit plethoricus, exhibita. Laudant aliqui vehementer sperma ceti cum cerevisiâ calidâ vel aquâ hyssopi datum, alii extollunt gummi ammoniacum in aquis pectoralibus solutum, at in vehementiori malo expectationi non satisfaciunt, cùm vi tantùm resolvendi congrumatum & coagulatum sangvinem polleant, nullo autem modo tonum roborent. Quodsi febris, ut fit, quando non ita promptè catarrhus suffocativus cedit, superveniat, quæ utplurimùm vaga & inconstans est, à volatilibus illis urinosis maturè desistendum, & in locum horum surroganda sunt lenia alexipharmaca, absorbentia ac diaphoretica, nec non diuretica, atque abstersiva, interpolatis ad refocillandas vires, analepticis.

Quid verò de vomitoriis in curâ hujus affectus dicturi sumus. Profectò, nisi gravissimi in diætâ errores præcesserint, & manifestissima repletionis ventriculi indicia præstò fuerint, nemini fuerimus Auctores, ut Jonstono, Hartmanno, Hœfero, aliisque, qui eadem tanquam Deum ex machinâ afflictis rebus opem unicè allaturum venerantur, vacivas præbeat aures, nisi in præsentissimum suffocationis discrimen ægrum conjicere & loco sostri & famæ divitem convitiorum messem sperare maluerit.

Anasarca. Colluctati etiam sumus cum Anasarcâ, quam aliqui non malè vocant Oedema universale. Excipiebat autem hic affectus vel febres malè curatas, vel scabiem retropulsam, vel denique hæmorrhagias vel nimias, vel prorsus suppressas. Hic morbus vel subitò invalescit, vel lentè & tardis gradibus procedit. Nimirùm corpus sensim in tumorem assurgit maximè in facie, pedibus ac manibus. Ac pedes quidem cum asciticorum œdematibus ratione tumoris ac splendoris magnam habent convenientiam. Initio autem subtumidus ille corporis habitus ferè pallidus est ac pituitosus, quem leucophlegmatiam vocant, tumque oriri ajunt à pituitâ, gelatinam, verbo Sylvii, imitanti. Cedit iste tumor tactui, ac mollis est, & foveam à compressione relinquit, ac indubitatus est *humoris aquosi extravasati & intra musculorum interstitia, & carnium, cutis, glandularum, & membranarum poros aggesti,* ut loquitur Willisius, affectus. Atque hinc optimè Celeberr. Wedelius ait, *Anasarcam limitare aquositatem ad certum locum,* & propriè esse

aquam

aquam intercutem. Levcophlegmatia tandem abit in anaſarcam, in quâ tumidum corpus plus juſto nitet ac ſplendet,nec tam diu,quàm in leucophlegmatia fit, impreſſorum digitorum veſtigia ſervat. In hoc ſtatu æger admodùm eſt debilis. Conjungitur ferè ordinariò lenta febris. Pulſus parvus, creber & inæqualis eſt, urinæ autem crudæ & tenues. Anaſarca illa, quæ febres malè curatas excipit, medicamentis febrim ipſam profligantibus optimè curatur, ea verò, quæ ſcabiei malè curatæ ſoboles eſt, requirit medicamenta ſcabiei expulſioni antiquitus dicata. Cùm à nimio ſangvinis fluxu malum originem trahit, balſamica & analeptica utramque faciunt paginam, contra in anaſarcâ, quæ à ſuppreſſione ordinarii fluxus ſangvinis excitatur, aperitiva & emmenagoga cum judicio data optimè ſeſe gerunt. Cæteroquin, utut hæc hydropis ſpecies facilior ſit & nonnunquam diarrhæâ ſponte ſuperveniente tollatur, ardua tamen ſic ſatis ejus cura eſt, ſcopus, ad quem etiam collimare decet, primarius eſt, ut aqua intercus quoquo modo abſumatur & evacuetur, ac provideatur, ne nova generetur. Fit autem evacuatio illa per purgantia, diuretica & ſudorifera. Ultima reliquis merito præferuntur, ſi absque magnâ ſangvinis commotione ſudor elici queat. Et hîc ſanè balneorum laconicorum eximius uſus eſt, prout jubentur parari à Sebizio *in Manual. pag. 1262.* Non contemnenda de cætero in corporibus robuſtioribus formula ſequens eſt:

℞. Rad. enul., aſar., aa. unc. s.
Herb. ſalv., eupator., cichor.,
veron., cuſcut. aa. m. j.
gran. paradyſ. drachm. ıs.
mac. drach. j.
Sem. Cartham., aniſ., petroſelin. aa. drach. iij.
Rhabarb. Alex. drachm. ij.
Coqv. in vin. menſ. iij.
Colat. R. lib. iij. adde
Syrup. Byzantin. unc. iij. M. F. Potio.

Ne nova autem denuo generetur aqua, providebitur exhibitis ſtomachicis & anticachecticis.

Coronidis loco addimus, determinatum fuiſſe à quodam ex Noſtris, eum non cenſeri poſſe impotentem, qui utroque teſticulo inſtructus eſt, & membro, longitudine pollicem, craſſitie verò digitum annularem æquante, ſi illud erigere, fœminam inire, ac clauſtra virginalis ſepti reſerare queat, ac tandem ſemen emittere, præprimis, ſi cum arctâ aliquâ matrimonium inierit, quâ

quidem in consultatione Collega Noster secutus est judicium Præstantissimorum Medicorum, tùm aliorum, tum Fortunati Fidelis *l.3. de Relation. Medic. cap.2.* Zachiæ *lib. 3. quæst. Medico-legalium Tit. 1. quæst. 7.* Sinibald *in geneanthropœiâ, &c.*

Dùm finiremus hanc historiam, obvenit exemplum aliquod molæ paulò rarius D. H., cujus descriptionem addere non abs re fuerit. Vocabatur is ad mulierem dura egestate pressam. Illa tribus, antequam consuleretur, septimanis molem aliquam & sarcinam satis gravem in uteri vaginâ senserat. Imperita obstetrix, cujus opem imploraverat, non discussis circumstantiis, ad excludendi conatus, quos pellentibus improvide datis medicaster aliquis alebat, strenuè solicitans, manus, ut hoc muliercularum genus est molestè officiosum, admoverat & corpus vaginæ cavitatem occupans vi protrahere tentarat. Irritum autem hoc officii genus, sicuti eventus comprobavit, quamvis ista violentiâ eo res fortassis perducta videri queat, ut massa ex sinu pudoris ad tres circiter digitos propenderet. Narrantur illi hæc, advolat cum duobus aliis Doctoribus, ad quos fama insolentis casus pervenerat, ac quæ relata erant, vera esse deprehendit, massa illa pendula ex parte sphacelo jam erat corrupta, ac cadaveroso, quem spirabat, odore, naribus admodùm infesta. Re tamen, quoad fieri poterat, diligenter exploratâ, chirurgo emortuæ partis separatio demandatur, ne putredo altiùs serpens vicinas partes corripiat & inquinet. Dùm ille tergiversatur & in perficiundo opere difficultates, ut fieri amat, ubi spes lucri veternum non excutit, varias obvertit ac tricas movet de utero in consortium mali tracto (cum tamen, si Nicolaum Fontan. *in analectis p. 62.* audias, ille integer, si sphacelatus sit, abscindi queat:) diris cruciatibus confecta diem obit. Apertô cadavere apparuit uterus undiquaque distentus. Magnam cucurbitam & profunditate densitateque & amplitudine referebat. Longitudo ejus ferè cubitalis aut sesquipes erat, latitudo autem circa fundum & spissitudo, ut ex filô circumjectô patuit, sed palmos excedebat, pondere autem novem libras, quarum in vitâ civili usus est, pendebat. In uteri hujus cavitate massa carnea concreverat, quâ intimæ illius membranæ, quam aliqui nervosam appellant, pertinaciter adhærebat, imò ut verba, quibus Olaus Borrichius in Sarcocele describenda in Act. Haffn. *Vol. 1. observ. 97.* utitur, mutuemur, *non tàm annata quàm innata videbatur*, ita *totam hanc membranam ejusque vasa omnia materiæ novæ accessu* nec minus cavitatem cervicis oblongam ejusque partem inferiorem, quæ propriè osculum internum dicitur, exactè infarciebat. Postquam his angustiis caro illa egressa esset, iterum sese in majorem amplitudinem diffundebat & cavum vaginæ exactè, citra hujus dila-

dilatationem, replebat, plane ut consultò ad hujus figuram structa caro credi posset. Massa illa informis, quæ in uteri cavitate deprehendebatur, cum ipso utero, ut dixi, magno adhæsu & pertinaci conjuncta erat; hæc autem, quæ in vagina erat, caro, cum ipsa vagina in similem naturam non coiverat, nec eidem accreverat, id quod obstetrici imposuisse videtur, ut de educendâ manuum ministerio massa consilium caperet & manibus admotis exclusionem moliretur. Hæc autem laxior cum vagina hujus carnea molis conjunctio causa fuit, quod fluxus urinæ non fuerit interceptus, sed lotium guttatim extillare potuerit. Anceps autem D. H. hæret, an hujus sarcomatis pars propendere eò cœperit, quod aberrans natura non feriaretur ab augendâ mole per appositionem à fluido interno (ad hujusmodi productorum classem, de quâ Steno *de solido intra solid. p. m. 37.* aliqua monet, molæ saltem quoad incrementum referendæ sunt:) donec in eam extenderetur magnitudinem, ut cancellis vaginæ coërceri non potuerit; An quod ab violentâ rudique obstetricis manu massa illa immodestiùs esset tractata? Nihil certi quidem ex ægra hâc de re explorare licuit. Cùm transversum mola hæc dissecaretur, in meditullio ejus cavitas (tanquam rude uteri vestigium,) quam Lamswerde etiam in tumore scirrhoso, qui vices uteri explebat, conspexit, ut ipse testatur *in histor. molar. p. 14.* apparebat. Cæterum tota mola massæ carneæ fibrosis gyris distinctæ similis reperiebatur. Adeò dura non erat, atque hinc subit mirari, quòd Plinius *lib. 7. Nat. Hist. c. 15.* secutus, ut vero simile est, Aristot. *lib. 4. de generat. anim. c. 7.* & *lib. 10. de histor. anim. c. 7.* in definitione molæ addiderit, *eam ferri ictum & aciem respuere.* Color illius magis ad rubrum vergebat, odor erat cadaverosus, tota verò moles hæc informis carni & densitate & humiditate non erat absimilis. Ab accuratiori examine D. Ohmb & Helwich intolerabilis fœtor avocavit. Mulier, quæ sarcinam hanc gestavit, ab ultimi puerperii, quô ante 10 annos defuncta erat, tempore, semper causariâ fuit valetudine. Ante lustrum alii juncta marito fuit, dum autem ei menses sistuntur, abdomen intumescit, mammæ sororiantur, cibi urget fastidium & ventriculus subinde ad vomitum lacessitur, utero sese gerere credit. Post aliquot verò hebdomadas hæmorrhagiâ uterinâ, quæ per quatuor annorum intervallum frequentissimis periodis recurrit, correpta est, ac indies sanitas ejus deteriori cœpit esse loco, quod ex facie discolori, dejecto ciborum appetitu, œdematosô pedum tumore, ventris duritie, anhelitus difficultate *&c.* facilè intelligi potuit. Crebræ eæque flebiles de gravissimis & acutissimis in abdomine puncturis querelæ ejus auditæ fuerunt, ut videas vel ex hôc exemplô, puncturas non male à Cl. Cratone peculiare molarum signum constitui. Plumbeo etiam pondere in imô ventre sese vehementer fatigari,

ac uterum suum ad excutiendum fœtum mendosum irritari, aliis mulierculis sæpissimè fassa est.

Non raro præterlapsis his annis Vratislaviæ contigisse meminimus, ut mulierculæ ægrotantibus gravidis adstantes & medicos alios & nosmetipsos etiam in non adeò periculosis prægnantium morbis, monuerint, perpendendum esse, annon è re sit maturè moliri fœtus exclusionem, ut mater salvetur; nam hâc in re non exiguam sanitatis spem illæ collocant. Loquacioribus in ore est ab arboribus & ramis, jam olim à Theodoro Prisciano usurpata similitudo, quam procaciter urgent ad tædium usque, ut fœminæ vehementer cupiunt, quæ cupiunt, ingeminantes: arborem conservandam esse, quicquid etiam agatur de ramis, & quicquid etiam de fructu fiat. Tuentur etiam opinionem hanc suam auctoritatibus & exemplis Medicorum, quos hâc in re, non adeò difficiles fuisse causantur. Et certum est, quòd frivolis etiam de causis abortum veteres non nulli Medici censuerint provocari posse. Avicenna *in lib. 3. fen. 12. c. 12.* licitam censet procurationem abortus, si *sit mulier tenera, & partus laboribus sustinendis impar judicetur;* quasi non satis constaret, multas in tenerrimâ ætate peperisse, sicuti patet ex Plinio *l. 7. c. 2.* Arrianô *rer. Indic. c. 174.* Sigism. ab Herberstein *p. 104.* Aug. Busbequio *in epist. 3. de Legat. Turc.* ac itinerariis multis. Aetius *Tetrabibl. & serm. 4. c. 16.* fœtus corruptionem non obscurè svadet, quando *uterus fœtæ parvus est, aut collum uteri angustum, aut intra se condyloma habet;* Cùm tamen à nullo hactenus medico fuerint parvi uteri ulla, quantum scimus, observata indicia aut signa. Alii pharmaca φθόρια concedunt, *si vesica debilis* sit, & *ex incumbente utero pleno ejus metuatur ruptura,* cùm iterum ex nullis tecmeriis vesicæ debilitas colligi possit. Multò securius negotium expulsionis aggrediuntur nonnulli, quando fœtum debilem esse ac moriturum augurantur, quasi non sæpè Deus sospitet, quos Medici morti addicunt; & non quotidiè experiamur, vera esse illa Averrois verba: *Sanantur interdum ægritudines, quibus nec Medicus, nec natura videbantur ad curam sufficere.* Nostro tempore & potissimùm apud nos agitatur quæstio hæc de expellendo fœtu, cùm gravida morbo acuto corripitur. Ventilarunt illam præcipuè Theologi morales, ac non uno modo eam definiverunt. Passim recepta est sententia Thomæ Sanchez Cordubensis Theologi è Soc. Jes. *l. 9. de S. matrimon. Sacram. disput. 20.* ubi contendit, *licere prægnanti Medicinis uti, & Medico eas applicare etiam cum abortus periculo, quoties mater periclitatur, & eæ ad salutem necessariæ sunt, modò non directè ad fœtus occisionem tendant, in unico* autem casu *lethaliter peccare contra charitatem & prægnantem medicamenta assumentem, & medicum appli-*

plicantem, ubi spes probabilissima à peritis Medicis concipitur, fore, ut matre ab iis medicamentis abstinente cum vitæ tamen propriæ periculo fœtus in lucem prodeat, ut *baptizari possit; ea autem assumente pereat fœtus baptismate minimè recepto, quod ordo charitatis adstringat unumquemque & præferendam vitam spiritualem proximi propriæ corporeæ.* Placuit illa decisio etiam Paulo Zacchiæ *in quæst. Med. legal. lib. 6. tit. 1. quæst. 7. N. 16. p. m. 503.* Argumenta, quibus utitur ad confirmandam sententiam suam Sanchez, sunt communia, *quod actiones humanæ bonitatem & malitiam habeant ex eo, quod per se est in operantis intentione, non autem ex effectu per accidens subsecuto; quod per accidens ac præter intentionem occidere nulla sit culpa,* ut, quando in bello justo comburitur civitas tormentis aut igne admoto, in quâ multi sunt innocentes, ut infantes *&c. quia invadente fera mater fugere potest, etiam cum abortûs periculo &c.* Hanc sententiam arbitrantur aliqui esse securiorem, cùm fœtus nondum est animatus, & verbo medico ἔκρυσις sequitur, præprimis cùm juxta illud (quod tamen ex Christianis vix admiserit quispiam) vulgatum: *Non est homicida, qui abortum procurat, antequam anima corpori sit infusa.* Conf. Franc. Torreblanca in *Epitome delictorum lib. 2. c. 43. p. 311.* sed nihilominus meritò dixeris, illam sententiam esse securissimam omnium, quæ negat ullo modo, aut ad ullum finem, etiam ad servandam matrem, licere fœtum expellere, quam ex medicis defendunt Mercurialis *lib. 2. de mulier. morb. c. 2.* Silvaticus *in controv. Medic. Controv. 82.* Codronch. *l. 1. c. 22.* Rodericus à Castro, Johan. Henricus Meibomius & alii. Fortassis autem etiam imposterum alii nostri ordinis eandem nobiscum sequentur opinionem, ubi rem paulò accuratius perpenderint & ex medicis principiis dijudicare cœperint. Nobis quæstio illa, *an in febri acutâ gravidæ medicamentis liceat fœtum pellere, ut mater in vitâ conservetur,* alias quæstiones consideratu dignissimas vel præsupponere, vel involvere videtur. Inter quas (1) est, an *dentur reverà medicamenta, quæ infallibiliter fœtum abigere possint?* Nam si talia Medico fortassis ad manum non sunt, temerè ad ejusmodi finem alia remedia gravidis obtrudi prudentia medica dictaverit. (2) Si autem aliqua ἀμβλωτικὰ, quamvis non in rigore ita dicta reperiantur medicamenta, secunda exurgit quæstio, *cujusnam generis illa sint, & quomodo operentur?* Nam si fortassis nimiùm calida fuerint, aut operationis nimis vehementis, sine dubio religioni sibi duxerit Medicus æstuantibus illa infundere visceribus, & ignem addere igni, ac vires dejectas magis magisque supprimere. (3) Quæritur, *quanto temporis spatio abortum procurare queant?* si enim aliquot dies usui horum medicamentorum impendendi

di fuerint, Medicus conſcientiæ ſuæ rationem habens, meritò angetur & trepidabit, quòd per tempus notabile præcidatur ſibi occaſio exhibendi remedia febri acutæ oppoſita, dùm pellentium uſui ſibi inhærendum cenſet. Quarta verò quæſtio eſt, an *abortus fortaſſis inſequens occaſio poſſit eſſe, aut cauſa ullo modo, ut febris acuta & citius & tutiùs & jucundius poſtea tollatur*, ſin illud ſecus habet, imprudentia & impietas ſumma eſt, abortum procreare, ex quo nulla ad ægrum redundat utilitas, imò evidens fortè damnum. De his itaque quæſtionibus tria nobis addere verba ex indulgentiâ lectoris integrum eſto. Quantum itaque ad primam quæſtionem attinet, ea apud pleroſque eſt extra controverſiam, imò fortaſſis de illâ dubitare velle, hodiè cenſeretur fere piaculum. Nam & civiles & Eccleſiaſticæ leges illam tanquam certam præſupponunt, ac graviſſimas exhibentibus & ſumentibus ejusmodi pharmaca pœnas irrogant. Nota ſunt Ulpiani illa verba: *Mulierem, ſi viſceribus ſuis vim intuliſſe conſtiterit, quo partum abigeret, à Præſide Provinciæ in exilium exigendam.* Paulus adhuc graviori ſubjicit pœnæ, & *ſummo ſupplicio affici debere* ſanxit, *ſi mulier, aut homo eò perierit.* Auguſti verò Imperatores, Valentianus, Valens & Gratianus *piaculum infantis necandi aggreſſos ſupplicio capitali puniendos cenſuerunt.* Nec minùs canones Eccleſiaſtici ſeverè hoc facinus prohibent, & iisdem pœnis Eccleſiaſticis afficiuntur, quibus olim homicidæ afficiebantur. Synodus Conſtantinopolit. ſexta *can. 93.* expreſsè decernit, *tàm eas, quæ propinant, quam quæ aſſumunt abortiva, homicidarum pœnis ſubjiciendas.* Sixtus V. *in bullâ, quam anno 1588 promulgavit*, decernit, ejusmodi homines puniendos ut homicidas, *qui deliberatum homicidium reipsâ perpetrarunt.* Nec minùs alii ex S. Patribus hâc de re in eundem ſenſum loquuntur. Nota ſunt illa S. Auguſtini: *Nulla mulier potationes ad abortum accipiat, nec conceptos aut natos occidat &c.* Admodum ſignificanter Tertullianus *lib. adverſ. gentes* ſcribit: *Etiam conceptum utero, dum adhuc ſangvis in hominem delibatur, diſſolvere non licet: homicidii feſtinatio eſt, prohibere naſci, nec refert natam quis eripiat animam, an naſcentem diſturbet.* Ex Philoſophis quoque Ariſtoteles in eâdem fuiſſe ſententiâ videtur, quod medicamenta inveniantur, abortum pro lubitu cientia, id quod colligitur ex illaudabili ejus conſilio *l. 7. Politic.* ubi ſvadet, ut, *ſi conjugibus plures liberi, quam legibus definitum eſt, naſcantur, priusquam vita & ſenſus inferatur, abortus fœtui inferatur.* Poëtæ etiam eâ de re ut ſatis certâ loquuntur. Apud Juvenalem *Satyr. 6.* fœminæ divites & luxuriæ deditæ reprehenduntur:

Quod

Quod jacet aurato vix illa puerpera lecto,
Tantum artes hujus, tantum medicamina prosunt,
Quæ steriles facit, atque homines in ventre necandos
Conducit.

Denique ipse Medicorum Parens, Hippocrates, in jure jurando vult Medicum quemque in hæc verba jurare: *Nec mulieri pessum ad fœtus corruptionem subjiciam*, h. e. si credimus Scribonio Largo *epist. ad Jul. Callistum*, medicamentum, *quo conceptum excutitur.* At verò, ne quicquam dissimulemus, hic locus quidem frustra adducitur. Nam omninò hîc Hippocrati sermo est de suppositorio, quod intra sinum pudoris recipitur, quod ab aliis ἐγκολπισμὸς vocatur. Nonnulli etiam πρακπίσκον vocant; ab Aureliano *lib. 4. chronic. c. 7.* βαλανὲς nuncupatur. Et vix dubium est, quin pessus Hippocratis sit *hebes ille uncus* Tertulliani *in lib. de anim. c. 25.* quo *totum pecus* (veteres, quicquid non erat homo, pecus vocabant) *attrahitur violento puerperio*; aut inter tela Ovidii *l. 2. amor. Eleg. 14.* numerari queat. Huc sanè respexisse Poëta credi potest, dum ita tales fœminas alloquitur:

Vestra quid effoditis subjectis viscera telis?

Reliquorum à nobis adductorum testimoniorum auctoritati nihil quicquam detrahetur, si dixerimus, verum quidem esse, quòd interdùm usum medicamentorum fœtus immaturi abigendi gratiâ exhibitorum sequatur abortus, ac tàm exhibentes, quàm accipientes ejusmodi remedia ex meritò severissimis coërceantur pœnis & civilibus & ecclesiasticis, ac nihilominus intrepidè affirmaverimus cum Mich. Boudewin *ventilabr. Medico-theolog. p. I. quæst. 26. non posse assignari in universâ medicinâ medicamentum tale, ad quod necessariò & infallibiliter sequatur abortus.* Cujus asserti veritas evidentius elucescit, si medicamenta, quæ pro ciendo abortu dari consveverunt, breviter percurrerimus. In hunc censum referuntur ex universalibus primo *purgantia drastica*, (2) *Vomitoria*, & ex subsidiis chirurgicis (3) *V. S.* in pede administrata. Ex stimulantibus ac pellentibus huc inter salina pertinet borrax Veneta, quæ salis uterini nomen adepta est, ♀ea autem crocus, myrrha, succinum, ejusque oleum, ut & oleum destill. junip. sabinæ *&c.* nec non specificum Helmontianum hepar angvillæ c. felle exsiccatum *&c.* Quòd purgantia etiam vehementissima gravidis propinata fœtum non excutiant, etiamsi sæpissimè reiterentur, omnis dies docet. Ante aliquot annos gravida coqua, ex errore diagnoseos, à chirurgo credebatur hydropica. Incredibile dictu est, quot non fuerint exhibita vehementissima purgantia, nec tamen ul-

lus inde secutus abortus, sed justo tempore, proles mascula, valde debilis, in lucem hanc prodiit. Hujus commatis historias plures recensere, neque enim raro ejusmodi errata contingunt, jam non vacat. In Ephemeridibus Germanorum ex Martiano annotavimus, quod ab emeticis non sit metuendus gravidis abortus, sicut multoties fuimus experti. Et quis ignorat, quantis vomitibus gravidæ tribus aut quatuor mensibus prioribus (citra tamen abortum) ad stuporem usque adstantium fatigentur. Non tantùm ex Thom. Bartholini *observ. in Ephem. Germ. Decur. I. ann. I. observ. 52.* sed & propriâ experientia novimus, ope ☿ii salivationem, quæ & cum vomitibus & sedibus non raro sub initium conjuncta est, in gravidis, citra fœtus damnum fuisse excitatam. Venæ sectionem quod attinet, non diffitemur inter Hippocrat. *aphorism. sect. 5.* legi & *seqq. qui in ordine est 31. Mulier uterum ferens abortit sectâ venâ, eoque magis, si fœtus sit grandior*; at verò illum in Europâ non confirmat experientia. In Galliâ Riverius septies, nisi fallimur, phlebotomiam celebravit in gravidâ, quæ tamen nequaquam abortiit. Labores concatenati non permittunt, ut adductis Auctorum testimoniis demonstremus, quod in Belgio, Germaniâ, Italiâ, Hispaniâ, jam non raro, ad præcavendum abortum, ex svasu Celeberrimorum Medicorum secetur vena, tantùm abest, ut hodie in illis locis credatur per V. S. abortum posse procurari. Salaces mulieres ac impudicas puellas tumente utero nequicquam ad saphænæ sectionem confugere, etiam tonsoribus nostris constat. Forestus quoque *l. 29. obs. 24.* refert: *Fœminæ cuidam octavo gravitatis mense varices propè talum ultro fuisse exesos, & plus quam tres sangvinis libras emisisse*, & nihilominus tamen feliciter peperisse. Mulier quoque illa apud Zacutum Lusitanum *l. 2. prax. admir. obs. 114.* præter assumpta valida purgantia, exactissimam inediam, viribus invalidis ad saphænæ phlebotomiam decies & ter celebratam, ac hirudines in sede ter applicatas se convertit, sed nunquam voti sui compos evadere potuit, imò geminos nono mense obesos edidit in lucem. Imò, quod fidem penè omnem excedit, narrat Stalpartius *Cent. I. p. m. 275. seqq.* mulieri uno eodemque fœtu gravidæ quadragies ac novies venam fuisse scissam, eamque sub noni mensis finem vivis interesse desiisse, nullâ oris uteri interni apertione factâ. Nec majus præsidium prostitutæ pudicitiæ fœminæ in pellentibus inveniunt. Narratur *in Ephemerid. Dec. II. ann. 3. obs. 106.* mulierem quandam per integras tres septimanas, singulis diebus, mane centum guttas 8 destillati juniperi adhibuisse, & tamen postea filiam fuisse enixam. Novimus aliquas oleum sabinæ in largâ quantitate hausisse, ac citra ullam noxam deinceps peperisse; & profectò, si quis paulò curiosius in-

qui-

quirat, creberrima experientiâ convincetur, ac confessione meretricularum, quàm frustraneo conatu pellentibus famæ suæ, cujus dispendium ex læsa pudicitiâ jure metuebant, consulere voluerint. Subit adhuc memoria eorum, quæ alicubi tentavit pharmacevtices studiosus, cùm ei copiam corporis sui fecisset honesti civis filia, eaque postea uterum gerere cœpisset; si brevibus rem, multis ambagibus perplexam, eloqui licet, omnia egerat, quò fœtus immaturus è domicilio uteri excuteretur, sed infelici hoc eventu, ut malè sibi conscius statione suâ semetipsum citius moveret, quam fœtum, qui justo demùm tempore ergastulum uteri materni perrupit. De difficultate hâc abortum provocandi fusius disserit Vir Clariss. Dn. D. J. P. Albrecht *in Ephem. Dec. II. ann. 8. observ. 165. p. 384. & seqq.* cujus integra observatio legi meretur. Porrò facile etiam declarari poterit quæstio secunda, cujusnam scilicet *sint generis* remedia illa, quæ interdum, quanquàm fortassis paulò rarius, propter effectum verè ἀγώγημα dixeris. Purgantia drastica, cujus sint indolis, cuivis notum est. Habent autem hoc cum reliquis pellentibus commune, quòd magnum orgasmum ac ebullitionem in humoribus concitent, & resolvendo pariter, ac fundendo agant, quicquid agunt, ut videas, quàm inconsultum sit, æstuantibus præ febrili ardore visceribus ad usum horum remediorum descendere. Imò, si rem rectè perpendas, nec mitiora quidem nervina ac balsamica ex plantis nervinis, cephalicis & uterinis in morbis acutis conveniunt. In febribus acutis cum majori sangvinis calore & fortiore ejusdem transpulsione ordinariè ferè conjuncta est partium musculosarum & membranosarum tensio, undè fit, ut vultus etiam in obesioribus & vivacioribus ferè sint contracti & macilenti, palleant, aut inæquali rubore tingantur. Et nisi fallimur, etiam ille exquisitior sensus, qui in febricitantibus animadvertitur, non aliunde nisi à majori partium strictura & tensione ac arctatis pro copiosiori secretione poris dependet. Jam verò nervina etiam mitiora insigniter æstum augent & stricturam partium porosarum intendunt, quod nisi facerent, non capi posset, quomodo partes membranosas uteri, & glandosas papillares ad effundendum sangvinem stimulare valerent. Ac propterea etiam hoc respectu malè ejusmodi remedia febricitantibus gravidis applicantur. Tandem, quicquid etiam hæc remedia agant, ac quomodocunque operentur, tardè satis & vix intra septimanarum aliquot, imò & mensium tempus speratum edunt effectum. Toto hoc experimur die in mensium suppressione, in quâ, etsi mulierculæ & barbitonsores, rudisque empiricorum cohors, sæpè pellentibus miseras per septimanas & menses afflictim fatigent,

 vo-

voto tamen suo non damnantur, nec guttam sangvinis, validis hisce remediis ex utero elicere queunt. Enimverò notum est, quam brevi periodo febres acutæ finiantur, quamque hîc præceps sit occasio, quam prudentis est non è manibus dimittere, eoque minus Medicus ad remedia à præsenti morbo alienissima, vix per aliquot septimanas effectum aliquem editura descendet, nam curas tam longas spes vitæ brevis periclitantis gravidæ inchoare vetat. Tandem abortus nec occasio, nec causa est ullo modo, ut deinceps febris, eo fortè secuto, rectius per medicamenta tractari possit, ut patet considerantí aliquas notabiliores abortus circumstantias. Non jam dicetur aliquid de doloribus, quos irritatus uterus & fibris transversis agentibus in se contractus excitat immensos, quibus tamen nihilominus vires gravidæ febri aliquot dierum jam antea fractæ magis & magis dejiciuntur; sed tangemus tantùm (1) violentam placentæ ab utero separationem, quâ uterus valdè excoriatur, & ingens, ut ita loqui liceat, ulcus internum excitatur, cujus detersioni & mundificationi deinceps invigilandum est, ne gravissima ægræ mala accersantur. (2) Vehementissimum illum sangvinis fluxum, qui abortum ferè semper comitatur, ob placentam ab utero quasi dilaceratam, aut ad minimum ægerrimè ab eo separatam, quâ vires summoperè prosternuntur, quo respectu partus legitimus abortu semper tolerabilior est; nam illo appropinquante placenta facillimè ab utero separatur, sicut Harveus alicubi, nisi fallimur, observavit. (3) Lipothymias, ad quas abortientes præ parientibus valdè sunt pronæ, sicco pede præterire non possumus, quæ, quantum periculi in acutis portendant, nemo in praxi exercitatus ignorare potest. Hæc itaque quoniam cum abortu connexa sunt, mente captus sit, necesse est, qui credit, exclusionem hanc dolorosissimam fœtus præbere posse occasionem rectius occurrendi debitis remediis febri acutæ. Imò necessitas imponitur medico post abortum, ut debitum ac sufficientem lochiorum fluxum per medicamenta apta, quantum in se est, conservet, ne vel sangvinis grumi, vel aliud quid præternaturale post partum in cavitate uteri remaneat, & sæva inducantur symptomata, ac præcipuè, ut ulcus uteri liberiori lochiorum fluxu detergatur & mundificetur. Quomodocunque res consideretur, undique elucescit, quòd per medicamenta abortum procurantia, mater non tàm servetur, quam in manifestum vitæ periculum præcipitetur. Res vulgò innotuit ac Poëtis. Ita enim Ovidius *l. 2. amor. Eleg. 14.*

Dùm labefactat onus gravidi temeraria ventris
In dubio Vitæ lassa Coronna jacet.

&

& iterum:

Sæpè suos utero, quæ necat, ipsa perit.
Ipsa perit ferturque rogo resoluta capillos;
Et meruit, clamant, qui modo cunque vident.

Hâc viâ periit Tesinii uxor apud Hippocr. *l. 5. & 7. epidem. cùm ultro pharmacum corruptorium hausisset.* Et rectè judicat Svetonius *in Domitiano c.22.* quòd Domitianus fuerit causa mortis filiæ fratris, dum coëgit eam, *ut conceptum abigeret.* Sit tamen, qui ex voto sibi successisse abortus provocationem fœtuque exturbato matrem à morbo vindicatam glorietur, id rectum *ex errore erit judicandum*, inquit *Roder. à Castro de morb. mul. l.3. c.21. in schol. quòd imitari non licet, nec prudentiæ Medici tribuendum est, sed mulierum robori, quod erratum medicantis valuit sufferre*, ut pulcherrimè Heinr. Meibomius. Tandem & hoc considerandum est, quòd non omnes gravidæ morbo acuto correptæ pereant. Notus nobis est Hippocrat. *aphor. 30. sect. 5. Mulierem uterum gerentem ab aliquo morbo acuto corripi, lethale est;* sed & hoc effatum non semper, sed utplurimum tantùm existit verum, & pro robore *naturæ in gravidis variat etiam periculum à morbis acutis vel ægræ, vel fœtui metuendum*, ut rectè ad hunc aphorismum notat Wedelius. Nam quædam gravidæ etiam acutas malignas febres feliciter superant, ut vidua D. Lachmund, quæ post hujus obitum *gravida superstes febre malignâ atrociter infestata, ac nihilominus à truculentissimo morbo feliciter liberata, post aliquot septimanas, sine multis difficultatibus peperit filiam optime constitutam*, ut narratur *in Ephemer. nostr. Dec. II. ann. 8. p. 386.* Si autem non omnes pereunt necessario, cur abortum per se periculosum, pro salvandâ matre, concitare vellemus? Et ne quis lætetur, cùm prægnantem in morbo acuto abortire videt, scire eum cupimus, eum abortum nihil læti ominari, sed judicem esse summæ debilitatis ac instantis mortis. Et propterea fortassis non malè Schelhammerus *in Ephemer. l. c. p. 395.* statuit, *in acutis, non vi morbi, multò minus medicamenti cujusdam drastici mulieres abortire sed fracto naturæ robore, & quòd illata vi, omnes corporis partes ac viscera fibris suis laxentur, ipse etiam embryo debilitetur, ut sustinere se non possit, sed concidat languens & in utero collabatur &c.* Concludimus ergò cum Sylvatico *in controvers. p. 362. Undiquaque detestandum esse flagitium hujusmodi, abortusque procurandi sententiam execrandam esse, utpote quæ liberos prius vitâ privare contendit, quàm illi propriam lucem à natura accipere potuerunt &c.* His aliisque rationibus motus Collega noster D. Helwich hactenus nunquam ullo remediorum genere fœtus ex-

clusionem in acuto gravidarum morbo moliri voluit, & cum eô re perpensa censemus, rectè quemvis medicum facturum, si omissis abigendi fœtus curis prudenter & cordatè methodo febribus acutis convenienti ejusmodi gravidas tractaverit.

Nihil jam amplius restat, quàm ut pro more nostro catalogum in Civitate Vratislaviensi per singulos anni 1701 menses defunctorum breviter subnectamus. Nimirum sarcinam corporis mortalis deposuerunt

In Januario	-	-	86
Februario	-	-	100.
Martio	-	-	76.
Aprili	-	-	86.
Majo	-	-	81.
Junio	-	-	70.
Julio	-	-	63.
Augusto	-	-	114.
Septembri	-	-	120.
Octobri.	-	-	115.
Novembri	-	-	103.
Decembri usque ad 24. D.	-	-	82.
		Summa	1096.

INDEX.

Ss Co-

H.

I.

L.

M.

N.

O

P.

R.

S.

